ඛුද්දකනිකායෙ

ජාතක-අට්ඨකථා

(දුතියො භාගො)

ධම්මවිචය

පටුන

"ධම්මා සුතා ධාතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුප්පටිවිද්ධා."

(මහා සුඤ්ඤත සුත්තං; මජ්ඣිම නිකායො, උපරිපණ්ණාසකො, සුඤ්ඤත වග්ගො.)

පටුන සංස්කරණය - භික්ඛු ධම්මවිහාරී

(ඡට්ඨ සංගායනා ත්‍රිපිටක වැඩසටහනින් උපුටා සකසන ලදී)

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

ජාතක-අට්ඨකථා

(දුතියො භාගො)

2. දුකනිපාතො

1. දළ්හවග්ගො

[151] 1. රාජොවාදජාතකවණ්ණනා

දළ්හං දළ්හස්ස ඛිපතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො රාජොවාදං ආරබ්භ කථෙසි. සො **තෙසකුණජාතකෙ** (ජා. 2.17.1 ආදයො) ආවි භවිස්සති. එකස්මිං පන දිවසෙ කොසලරාජා එකං අගතිගතං දුබ්බිනිච්ඡයං අඩ්ඩං විනිච්ඡිනිත්වා භුත්තපාතරාසො අල්ලහත්ථොව අලඞ්කතරථං අභිරුය්හ සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ඵුල්ලපදුමසස්සිරිකෙසු පාදෙසු නිපතිත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථ නං සත්ථා එතදවොච – ‘‘හන්ද කුතො නු ත්වං, මහාරාජ, ආගච්ඡසි දිවා දිවස්සා’’ති. ‘‘භන්තෙ, අජ්ජ එකං අගතිගතං දුබ්බිනිච්ඡයං අඩ්ඩං විනිච්ඡිනන්තො ඔකාසං අලභිත්වා ඉදානි තං තීරෙත්වා භුඤ්ජිත්වා අල්ලහත්ථොව තුම්හාකං උපට්ඨානං ආගතොම්හී’’ති. සත්ථා ‘‘මහාරාජ, ධම්මෙන සමෙන අඩ්ඩවිනිච්ඡයං නාම කුසලං, සග්ගමග්ගො එස. අනච්ඡරියං ඛො පනෙතං, යං තුම්හෙ මාදිසස්ස සබ්බඤ්ඤුබුද්ධස්ස සන්තිකා ඔවාදං ලභමානා ධම්මෙන සමෙන අඩ්ඩං විනිච්ඡිනෙය්යාථ. එතදෙව අච්ඡරියං, යං පුබ්බෙ රාජානො අසබ්බඤ්ඤූනම්පි පණ්ඩිතානං වචනං සුත්වා ධම්මෙන සමෙන අඩ්ඩං විනිච්ඡිනන්තා චත්තාරි අගතිගමනානි වජ්ජෙත්වා දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා සග්ගපුරං පූරයමානා අගමිංසූ’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගහෙත්වා ලද්ධගබ්භපරිහාරො සොත්ථිනා මාතුකුච්ඡිම්හා නික්ඛමි. නාමග්ගහණදිවසෙ පනස්ස ‘‘බ්‍රහ්මදත්තකුමාරො’’ත්වෙව නාමං අකංසු. සො අනුපුබ්බෙන වයප්පත්තො සොළසවස්සකාලෙ තක්කසිලං ගන්ත්වා සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්වා පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙසි, ඡන්දාදිවසෙන අගන්ත්වා විනිච්ඡයං අනුසාසි. තස්මිං එවං ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්තෙ අමච්චාපි ධම්මෙනෙව වොහාරං විනිච්ඡිනිංසු. වොහාරෙසු ධම්මෙන විනිච්ඡයමානෙසු කූටඩ්ඩකාරකා නාම නාහෙසුං, තෙසං අභාවා අඩ්ඩත්ථාය රාජඞ්ගණෙ උපරවො පච්ඡිජ්ජි. අමච්චා දිවසම්පි විනිච්ඡයට්ඨානෙ නිසීදිත්වා කඤ්චි විනිච්ඡයත්ථාය ආගච්ඡන්තං අදිස්වා උට්ඨාය පක්කමන්ති, විනිච්ඡයට්ඨානං ඡඩ්ඩෙතබ්බභාවං පාපුණි.

බොධිසත්තො චින්තෙසි – ‘‘මයි ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්තෙ විනිච්ඡයට්ඨානං ආගච්ඡන්තා නාම නත්ථි, උපරවො පච්ඡිජ්ජි, විනිච්ඡයට්ඨානං ඡඩ්ඩෙතබ්බභාවං පත්තං, ඉදානි මයා අත්තනො අගුණං පරියෙසිතුං වට්ටති ‘අයං නාම මෙ අගුණො’ති සුත්වා තං පහාය ගුණෙසුයෙව වත්තිස්සාමී’’ති. තතො පට්ඨාය ‘‘අත්ථි නු ඛො මෙ කොචි අගුණවාදී’’ති පරිග්ගණ්හන්තො අන්තොවළඤ්ජකානං අන්තරෙ කඤ්චි අගුණවාදිං අදිස්වා අත්තනො ගුණකථමෙව සුත්වා ‘‘එතෙ මය්හං භයෙනාපි අගුණං අවත්වා ගුණමෙව වදෙය්‍යු’’න්ති බහිවළඤ්ජනකෙ පරිග්ගණ්හන්තො තත්ථාපි අදිස්වා අන්තොනගරෙ පරිග්ගණ්හි. බහිනගරෙ චතූසු ද්වාරෙසු චතුගාමකෙ පරිග්ගණ්හි. තත්ථාපි කඤ්චි අගුණවාදිං අදිස්වා අත්තනො ගුණකථමෙව සුත්වා ‘‘ජනපදං පරිග්ගණ්හිස්සාමී’’ති අමච්චෙ රජ්ජං පටිච්ඡාපෙත්වා රථං ආරුය්හ සාරථිමෙව ගහෙත්වා අඤ්ඤාතකවෙසෙන නගරා නික්ඛමිත්වා ජනපදං පරිග්ගණ්හමානො යාව පච්චන්තභූමිං ගන්ත්වා කඤ්චි අගුණවාදිං අදිස්වා අත්තනො ගුණකථමෙව සුත්වා පච්චන්තසීමතො මහාමග්ගෙන නගරාභිමුඛොයෙව නිවත්ති.

තස්මිං පන කාලෙ බල්ලිකො නාම කොසලරාජාපි ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්තො අගුණකථං ගවෙසන්තො හුත්වා අන්තොවළඤ්ජකාදීසු අගුණවාදිං අදිස්වා අත්තනො ගුණකථමෙව සුත්වා ජනපදං පරිග්ගණ්හන්තො තං පදෙසං අගමාසි. තෙ උභොපි එකස්මිං නින්නට්ඨානෙ සකටමග්ගෙ අභිමුඛා අහෙසුං, රථස්ස උක්කමනට්ඨානං නත්ථි. අථ බල්ලිකරඤ්ඤො සාරථි බාරාණසිරඤ්ඤො සාරථිං ‘‘තව රථං උක්කමාපෙහී’’ති ආහ. සොපි ‘‘අම්භො සාරථි, තව රථං උක්කමාපෙහි, ඉමස්මිං රථෙ බාරාණසිරජ්ජසාමිකො බ්‍රහ්මදත්තමහාරාජා නිසින්නො’’ති ආහ. ඉතරොපි නං ‘‘අම්භො සාරථි, ඉමස්මිං රථෙ කොසලරජ්ජසාමිකො බල්ලිකමහාරාජා නිසින්නො, තව රථං උක්කමාපෙත්වා අම්හාකං රඤ්ඤො රථස්ස ඔකාසං දෙහී’’ති ආහ. බාරාණසිරඤ්ඤො සාරථි ‘‘අයම්පි කිර රාජායෙව, කිං නු ඛො කාතබ්බ’’න්ති චින්තෙන්තො ‘‘අත්ථෙසො උපායො’’ති වයං පුච්ඡිත්වා ‘‘දහරස්ස රථං උක්කමාපෙත්වා මහල්ලකස්ස ඔකාසං දාපෙස්සාමී’’ති සන්නිට්ඨානං කත්වා තං සාරථිං කොසලරඤ්ඤො වයං පුච්ඡිත්වා පරිග්ගණ්හන්තො උභින්නම්පි සමානවයභාවං ඤත්වා රජ්ජපරිමාණං බලං ධනං යසං ජාතිං ගොත්තං කුලපදෙසන්ති සබ්බං පුච්ඡිත්වා ‘‘උභොපි තියොජනසතිකස්ස රජ්ජස්ස සාමිනො සමානබලධනයසජාතිගොත්තකුලපදෙසා’’ති ඤත්වා ‘‘සීලවන්තස්ස ඔකාසං දස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘භො සාරථි, තුම්හාකං රඤ්ඤො සීලාචාරො කීදිසො’’ති පුච්ඡි. සො ‘‘අයඤ්ච අයඤ්ච අම්හාකං රඤ්ඤො සීලාචාරො’’ති අත්තනො රඤ්ඤො අගුණමෙව ගුණතො පකාසෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –

1.

‘‘දළ්හං දළ්හස්ස ඛිපති, බල්ලිකො මුදුනා මුදුං;
සාධුම්පි සාධුනා ජෙති, අසාධුම්පි අසාධුනා;
එතාදිසො අයං රාජා, මග්ගා උය්‍යාහි සාරථී’’ති.

තත්ථ **දළ්හං දළ්හස්ස ඛිපතීති** යො දළ්හො හොති බලවදළ්හෙන පහාරෙන වා වචනෙන වා ජිනිතබ්බො, තස්ස දළ්හමෙව පහාරං වා වචනං වා ඛිපති. එවං දළ්හොව හුත්වා තං ජිනාතීති දස්සෙති. **බල්ලිකොති** තස්ස රඤ්ඤො නාමං. **මුදුනා මුදුන්ති** මුදුපුග්ගලං සයම්පි මුදු හුත්වා මුදුනාව උපායෙන ජිනාති. **සාධුම්පි සාධුනා ජෙතීති** යෙ සාධූ සප්පුරිසා, තෙ සයම්පි සාධු හුත්වා සාධුනාව උපායෙන ජිනාති. **අසාධුම්පි අසාධුනාති** යෙ පන අසාධූ, තෙ සයම්පි අසාධු හුත්වා අසාධුනාව උපායෙන ජිනාතීති දස්සෙති. **එතාදිසො අයං රාජාති** අයං අම්හාකං කොසලරාජා සීලාචාරෙන එවරූපො. **මග්ගා උය්‍යාහි සාරථීති** අත්තනො රථං මග්ගා උක්කමාපෙත්වා උය්‍යාහි, උප්පථෙන යාහි, අම්හාකං රඤ්ඤො මග්ගං දෙහීති වදති.

අථ නං බාරාණසිරඤ්ඤො සාරථි ‘‘අම්භො, කිං පන තයා අත්තනො රඤ්ඤො ගුණකථා කථිතා’’ති වත්වා ‘‘ආමා’’ති වුත්තෙ ‘‘යදි පන එතෙ ගුණාති වදසි, අගුණා පන කීදිසී’’ති වත්වා ‘‘එතෙ තාව අගුණා හොන්තු, තුම්හාකං පන රඤ්ඤො කීදිසො ගුණො’’ති වුත්තෙ ‘‘තෙන හි සුණාහී’’ති දුතියං ගාථමාහ –

2.

‘‘අක්කොධෙන ජිනෙ කොධං, අසාධුං සාධුනා ජිනෙ;
ජිනෙ කදරියං දානෙන, සච්චෙනාලිකවාදිනං;
එතාදිසො අයං රාජා, මග්ගා උය්‍යාහි සාරථී’’ති.

තත්ථ **එතාදිසොති** එතෙහි ‘‘අක්කොධෙන ජිනෙ කොධ’’න්තිආදිවසෙන වුත්තෙහි ගුණෙහි සමන්නාගතො. අයඤ්හි කුද්ධං පුග්ගලං සයං අක්කොධො හුත්වා අක්කොධෙන ජිනාති, අසාධුං පන සයං සාධු හුත්වා සාධුනාව උපායෙන ජිනාති, කදරියං ථද්ධමච්ඡරිං සයං දායකො හුත්වා දානෙන ජිනාති. **සච්චෙනාලිකවාදිනන්ති** මුසාවාදිං සයං සච්චවාදී හුත්වා සච්චෙන ජිනාති. **මග්ගා උය්‍යාහි සාරථීති**, සම්ම සාරථි, මග්ගතො අපගච්ඡ. එවංවිධසීලාචාරගුණයුත්තස්ස අම්හාකං රඤ්ඤො මග්ගං දෙහි, අම්හාකං රාජා මග්ගස්ස අනුච්ඡවිකොති.

එවං වුත්තෙ බල්ලිකරාජා ච සාරථි ච උභොපි රථා ඔතරිත්වා අස්සෙ මොචෙත්වා රථං අපනෙත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො මග්ගං අදංසු. බාරාණසිරාජා බල්ලිකරඤ්ඤො ‘‘රඤ්ඤා නාම ඉදඤ්චිදඤ්ච කාතුං වට්ටතී’’ති ඔවාදං දත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා ජීවිතපරියොසානෙ සග්ගපුරං පූරෙසි. බල්ලිකරාජාපි තස්ස ඔවාදං ගහෙත්වා

ජනපදං පරිග්ගහෙත්වා අත්තනො අගුණවාදිං අදිස්වාව සකනගරං ගන්ත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා ජීවිතපරියොසානෙ සග්ගපුරමෙව පූරෙසි.

සත්ථා කොසලරාජස්ස ඔවාදත්ථාය ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා බල්ලිකරඤ්ඤො සාරථි මොග්ගල්ලානො අහොසි, බල්ලිකරාජා ආනන්දො, බාරාණසිරඤ්ඤො සාරථි සාරිපුත්තො, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

රාජොවාදජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[152] 2. සිඞ්ගාලජාතකවණ්ණනා

අසමෙක්ඛිතකම්මන්තන්ති ඉදං සත්ථා කූටාගාරසාලායං විහරන්තො වෙසාලිවාසිකං එකං න්හාපිතපුත්තං ආරබ්භ කථෙසි. තස්ස කිර පිතා රාජූනං රාජොරොධානං රාජකුමාරානං රාජකුමාරිකානඤ්ච මස්සුකරණකෙසසණ්ඨපනඅට්ඨපදට්ඨපනාදීනි සබ්බකිච්චානි කරොති සද්ධො පසන්නො තිසරණගතො සමාදින්නපඤ්චසීලො, අන්තරන්තරෙ සත්ථු ධම්මං සුණන්තො කාලං වීතිනාමෙති. සො එකස්මිං දිවසෙ රාජනිවෙසනෙ කම්මං කාතුං ගච්ඡන්තො අත්තනො පුත්තං ගහෙත්වා ගතො. සො තත්ථ එකං දෙවච්ඡරාපටිභාගං අලඞ්කතපටියත්තං ලිච්ඡවිකුමාරිකං දිස්වා කිලෙසවසෙන පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා පිතරා සද්ධිං රාජනිවෙසනා නික්ඛමිත්වා ‘‘එතං කුමාරිකං ලභමානො ජීවිස්සාමි, අලභමානස්ස මෙ එත්ථෙව මරණ’’න්ති ආහාරුපච්ඡෙදං කත්වා මඤ්චකං පරිස්සජිත්වා නිපජ්ජි.

අථ නං පිතා උපසඞ්කමිත්වා ‘‘තාත, අවත්ථුම්හි ඡන්දරාගං මා කරි, හීනජච්චො ත්වං න්හාපිතපුත්තො, ලිච්ඡවිකුමාරිකා ඛත්තියධීතා ජාතිසම්පන්නා, න සා තුය්හං අනුච්ඡවිකා, අඤ්ඤං තෙ ජාතිගොත්තෙහි සදිසං කුමාරිකං ආනෙස්සාමී’’ති ආහ. සො පිතු කථං න ගණ්හි. අථ නං මාතා භාතා භගිනී චූළපිතා චූළමාතාති සබ්බෙපි ඤාතකා චෙව මිත්තසුහජ්ජා ච සන්නිපතිත්වා සඤ්ඤාපෙන්තාපි සඤ්ඤාපෙතුං නාසක්ඛිංසු. සො තත්ථෙව සුස්සිත්වා පරිසුස්සිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. අථස්ස පිතා සරීරකිච්චපෙතකිච්චානි කත්වා තනුසොකො ‘‘සත්ථාරං වන්දිස්සාමී’’ති බහුං ගන්ධමාලාවිලෙපනං ගහෙත්වා මහාවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං පූජෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො ‘‘කිං නු ඛො, උපාසක, බහූනි දිවසානි න දිස්සසී’’ති වුත්තෙ තමත්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා ‘‘න ඛො, උපාසක, ඉදානෙව තව පුත්තො අවත්ථුස්මිං ඡන්දරාගං උප්පාදෙත්වා විනාසං පාපුණි, පුබ්බෙපි පත්තොයෙවා’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හිමවන්තපදෙසෙ සීහයොනියං නිබ්බත්ති. තස්ස ඡ කනිට්ඨභාතරො එකා ච භගිනී අහොසි, සබ්බෙපි කඤ්චනගුහායං වසන්ති. තස්සා පන ගුහාය අවිදූරෙ

රජතපබ්බතෙ එකා ඵලිකගුහා අත්ථි, තත්ථෙකො සිඞ්ගාලො වසති. අපරභාගෙ සීහානං මාතාපිතරො කාලමකංසු. තෙ භගිනිං සීහපොතිකං කඤ්චනගුහායං ඨපෙත්වා ගොචරාය පක්කමිත්වා මංසං ආහරිත්වා තස්සා දෙන්ති. සො සිඞ්ගාලො තං සීහපොතිකං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තො අහොසි. තස්සා පන මාතාපිතූනං ධරමානකාලෙ ඔකාසං නාලත්ථ, සො සත්තන්නම්පි තෙසං ගොචරාය පක්කන්තකාලෙ ඵලිකගුහාය ඔතරිත්වා කඤ්චනගුහාය ද්වාරං ගන්ත්වා සීහපොතිකාය පුරතො ලොකාමිසපටිසංයුත්තං එවරූපං රහස්සකථං කථෙසි – ‘‘සීහපොතිකෙ, අහම්පි චතුප්පදො, ත්වම්පි චතුප්පදා, ත්වං මෙ පජාපතී හොහි, අහං තෙ පති භවිස්සාමි, තෙ මයං සමග්ගා සම්මොදමානා වසිස්සාම, ත්වං ඉතො පට්ඨාය මං කිලෙසවසෙන සඞ්ගණ්හාහී’’ති. සා තස්ස වචනං සුත්වා චින්තෙසි – ‘‘අයං සිඞ්ගාලො චතුප්පදානං අන්තරෙ හීනො පටිකුට්ඨො චණ්ඩාලසදිසො, මයං උත්තමරාජකුලසම්මතා, එස ඛො මයා සද්ධිං අසබ්භිං අනනුච්ඡවිකං කථං කථෙති, අහං එවරූපං කථං සුත්වා ජීවිතෙන කිං කරිස්සාමි, නාසාවාතං සන්නිරුජ්ඣිත්වා මරිස්සාමී’’ති. අථස්සා එතදහොසි – ‘‘මය්හං එවමෙව මරණං අයුත්තං, භාතිකා තාව මෙ ආගච්ඡන්තු, තෙසං කථෙත්වා මරිස්සාමී’’ති. සිඞ්ගාලොපි තස්සා සන්තිකා පටිවචනං අලභිත්වා ‘‘ඉදානි එසා මය්හං කුජ්ඣතී’’ති දොමනස්සප්පත්තො ඵලිකගුහායං පවිසිත්වා නිපජ්ජි.

අථෙකො සීහපොතකො මහිංසවාරණාදීසු අඤ්ඤතරං වධිත්වා මංසං ඛාදිත්වා භගිනියා භාගං ආහරිත්වා ‘‘අම්ම, මංසං ඛාදස්සූ’’ති ආහ. ‘‘භාතික, නාහං මංසං ඛාදාමි, මරිස්සාමී’’ති. ‘‘කිං කාරණා’’ති? සා තං පවත්තිං ආචික්ඛි. ‘‘ඉදානි කහං සො සිඞ්ගාලො’’ති ච වුත්තෙ ඵලිකගුහායං නිපන්නං සිඞ්ගාලං ‘‘ආකාසෙ නිපන්නො’’ති මඤ්ඤමානා ‘‘භාතික, කිං න පස්සසි, එසො රජතපබ්බතෙ ආකාසෙ නිපන්නො’’ති. සීහපොතකො තස්ස ඵලිකගුහායං නිපන්නභාවං අජානන්තො ‘‘ආකාසෙ නිපන්නො’’ති සඤ්ඤී හුත්වා ‘‘මාරෙස්සාමි න’’න්ති සීහවෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා ඵලිකගුහං හදයෙනෙව පහරි. සො හදයෙන ඵලිතෙන තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්වා පබ්බතපාදෙ පති. අථාපරො ආගච්ඡි, සා තස්සපි තථෙව කථෙසි. සොපි තථෙව කත්වා ජීවිතක්ඛයං පත්වා පබ්බතපාදෙ පති.

එවං ඡසුපි භාතිකෙසු මතෙසු සබ්බපච්ඡා බොධිසත්තො ආගච්ඡි. සා තස්සපි තං කාරණං ආරොචෙත්වා ‘‘ඉදානි සො කුහි’’න්ති වුත්තෙ ‘‘එසො රජතපබ්බතමත්ථකෙ ආකාසෙ නිපන්නො’’ති ආහ. බොධිසත්තො චින්තෙසි – ‘‘සිඞ්ගාලානං ආකාසෙ පතිට්ඨා නාම නත්ථි, ඵලිකගුහායං නිපන්නකො භවිස්සතී’’ති. සො පබ්බතපාදං ඔතරිත්වා ඡ භාතිකෙ මතෙ දිස්වා ‘‘ඉමෙ අත්තනො බාලතාය පරිග්ගණ්හනපඤ්ඤාය අභාවෙන ඵලිකගුහභාවං අජානිත්වා හදයෙන පහරිත්වා මතා භවිස්සන්ති,

අසමෙක්ඛිත්වා අතිතුරිතං කරොන්තානං කම්මං නාම එවරූපං හොතී''ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

3.

''අසමෙක්ඛිතකම්මන්තං, තුරිතාභිනිපාතිනං;
සානි කම්මානි තප්පෙන්ති, උණ්හංවජ්ඣොහිතං මුඛෙ''ති.

තත්ථ **අසමෙක්ඛිතකම්මන්තං, තුරිතාභිනිපාතිනන්ති** යො පුග්ගලො යං කම්මං කත්තුකාමො හොති, තත්ථ දොසං අසමෙක්ඛිත්වා අනුපධාරෙත්වා තුරිතො හුත්වා වෙගෙනෙව තං කම්මං කාතුං අභිනිපතති පක්ඛන්දති පටිපජ්ජති, තං අසමෙක්ඛිතකම්මන්තං තුරිතාභිනිපාතිනං එවං සානි කම්මානි තප්පෙන්ති, සොචෙන්ති කිලමෙන්ති. යථා කිං? **උණ්හංවජ්ඣොහිතං මුඛෙති**, යථා භුඤ්ජන්තෙන ''ඉදං සීතලං ඉදං උණ්හ''න්ති අනුපධාරෙත්වා උණ්හං අජ්ඣොහරණීයං මුඛෙ අජ්ඣොහරිතං ඨපිතං මුඛම්පි කණ්ඨම්පි කුච්ඡිම්පි දහති සොචෙති කිලමෙති, එවං තථාරූපං පුග්ගලං සානි කම්මානි තප්පෙන්ති.

ඉති සො සීහො ඉමං ගාථං වත්වා ''මම භාතිකා අනුපායකුසලතාය 'සිඞ්ගාලං මාරෙස්සාමා'ති අතිවෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා සයං මතා, අහං පන එවරූපං අකත්වා සිඞ්ගාලස්ස ඵලිකගුහායං නිපන්නස්සෙව හදයං ඵාලෙස්සාමී''ති සිඞ්ගාලස්ස ආරොහනඔරොහනමග්ගං සල්ලක්ඛෙත්වා තදභිමුඛො හුත්වා තික්ඛත්තුං සීහනාදං නදි, පථවියා සද්ධිං ආකාසං එකනින්නාදං අහොසි. සිඞ්ගාලස්ස ඵලිකගුහායං නිපන්නස්සෙව භීතතසිතස්ස හදයං ඵලි, සො තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි.

සත්ථා ''එවං සො සිඞ්ගාලො සීහනාදං සුත්වා ජීවිතක්ඛයං පත්තො''ති වත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා දුතියං ගාථමාහ –

4.

''සීහො ච සීහනාදෙන, දද්දරං අභිනාදයි;
සුත්වා සීහස්ස නිග්ඝොසං, සිඞ්ගාලො දද්දරෙ වසං;
භීතො සන්තාසමාපාදි, හදයඤ්චස්ස අප්ඵලී''ති.

තත්ථ **සීහොති** චත්තාරො සීහා – තිණසීහො, පණ්ඩුසීහො, කාළසීහො, සුරත්තහත්ථපාදො කෙසරසීහොති. තෙසු කෙසරසීහො ඉධ අධිප්පෙතො. **දද්දරං අභිනාදයීති** තෙන අසනිපාතසද්දසදිසෙන භෙරවතරෙන සීහනාදෙන තං රජතපබ්බතං අභිනාදයි එකනින්නාදං අකාසි. **දද්දරෙ වසන්ති** ඵලිකමිස්සකෙ රජතපබ්බතෙ වසන්තො. **භීතො සන්තාසමාපාදීති** මරණභයෙන භීතො චිත්තුත්‍රාසං ආපාදි. **හදයඤ්චස්ස අප්ඵලීති** තෙන චස්ස භයෙන හදයං ඵලීති.

එවං සීහො සිඞ්ගාලං ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා භාතරො එකස්මිං ඨානෙ පටිච්ඡාදෙත්වා තෙසං මතභාවං භගිනියා ආචික්ඛිත්වා තං සමස්සාසෙත්වා යාවජීවං කඤ්චනගුහායං වසිත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උපාසකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ‘‘තදා සිඞ්ගාලො න්හාපිතපුත්තො අහොසි, සීහපොතිකා ලිච්ඡවිකුමාරිකා, ඡ කනිට්ඨභාතරො අඤ්ඤතරථෙරා අහෙසුං, ජෙට්ඨභාතිකසීහො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සිඞ්ගාලජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[153] 3. සූකරජාතකවණ්ණනා

චතුප්පදො අහං, සම්මාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං මහල්ලකත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි දිවසෙ රත්තිං ධම්මස්සවනෙ වත්තමානෙ සත්ථරි ගන්ධකුටිද්වාරෙ රමණීයෙ සොපානඵලකෙ ඨත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සුගතොවාදං දත්වා ගන්ධකුටිං පවිට්ඨෙ ධම්මසෙනාපති සත්ථාරං වන්දිත්වා අත්තනො පරිවෙණං අගමාසි. මහාමොග්ගල්ලානොපි පරිවෙණමෙව ගන්ත්වා මුහුත්තං විස්සමිත්වා ථෙරස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා පඤ්හං පුච්ඡි, පුච්ඡිතපුච්ඡිතං ධම්මසෙනාපති ගගනතලෙ පුණ්ණචන්දං උට්ඨාපෙන්තො විය විස්සජ්ජෙත්වා පාකටමකාසි. චතස්සොපි පරිසා ධම්මං සුණමානා නිසීදිංසු. තත්ථෙකො මහල්ලකත්ථෙරො චින්තෙසි – ‘‘සචාහං ඉමිස්සා පරිසාය මජ්ඣෙ සාරිපුත්තං ආලුළෙන්තො පඤ්හං පුච්ඡිස්සාමි, අයං මෙ පරිසා ‘බහුස්සුතො අය’න්ති ඤත්වා සක්කාරසම්මානං කරිස්සතී’’ති පරිසන්තරා උට්ඨාය ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා එකමන්තං ඨත්වා ‘‘ආවුසො සාරිපුත්ත, මයම්පි තං එකං පඤ්හං පුච්ඡාම, අම්හාකම්පි ඔකාසං කරොහි, දෙහි මෙ විනිච්ඡයං ආවෙඨිකාය වා නිවෙඨිකාය වා නිග්ගහෙ වා පග්ගහෙ වා විසෙසෙ වා පටිවිසෙසෙ වා’’ති ආහ. ථෙරො තං ඔලොකෙත්වා ‘‘අයං මහල්ලකො ඉච්ඡාචාරෙ ඨිතො තුච්ඡො න කිඤ්චි ජානාතී’’ති තෙන සද්ධිං අකථෙත්වාව ලජ්ජමානො බීජනිං ඨපෙත්වා ආසනා ඔතරිත්වා පරිවෙණං පාවිසි, මොග්ගල්ලානත්ථෙරොපි අත්තනො පරිවෙණමෙව අගමාසි.

මනුස්සා උට්ඨාය ‘‘ගණ්හථෙතං තුච්ඡමහල්ලකං, මධුරධම්මස්සවනං නො සොතුං න අදාසී’’ති අනුබන්ධිංසු. සො පලායන්තො විහාරපච්චන්තෙ භින්නපදරාය වච්චකුටියා පතිත්වා ගූථමක්ඛිතො අට්ඨාසි. මනුස්සා තං දිස්වා විප්පටිසාරිනො හුත්වා සත්ථු සන්තිකං අගමංසු. සත්ථා තෙ දිස්වා ‘‘කිං උපාසකා අවෙලාය ආගතත්ථා’’ති පුච්ඡි, මනුස්සා තමත්ථං ආරොචෙසුං. සත්ථා ‘‘න ඛො උපාසකා ඉදානෙවෙස මහල්ලකො උප්පිලාවිතො හුත්වා අත්තනො බලං අජානිත්වා මහාබලෙහි සද්ධිං පයොජෙත්වා ගූථමක්ඛිතො ජාතො, පුබ්බෙපෙස උප්පිලාවිතො හුත්වා අත්තනො බලං අජානිත්වා

මහාබලෙහි සද්ධිං පයොජෙත්වා ගූථමක්ඛිතො අහොසී''ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සීහො හුත්වා හිමවන්තපදෙසෙ පබ්බතගුහාය වාසං කප්පෙසි. තස්සා අවිදූරෙ එකං සරං නිස්සාය බහූ සූකරා නිවාසං කප්පෙසුං. තමෙව සරං නිස්සාය තාපසාපි පණ්ණසාලාසු වාසං කප්පෙසුං. අථෙකදිවසං සීහො මහිංසවාරණාදීසු අඤ්ඤතරං වධිත්වා යාවදත්ථං මංසං ඛාදිත්වා තං සරං ඔතරිත්වා පානීයං පිවිත්වා උත්තරි. තස්මිං ඛණෙ එකො ථූලසූකරො තං සරං නිස්සාය ගොචරං ගණ්හාති. සීහො තං දිස්වා ''අඤ්ඤං එකදිවසං ඉමං ඛාදිස්සාමි, මං ඛො පන දිස්වා පුන න ආගච්ඡෙය්‍යා''ති තස්ස අනාගමනභයෙන සරතො උත්තරිත්වා එකෙන පස්සෙන ගන්තුං ආරභි. සූකරො ඔලොකෙත්වා ''එස මං දිස්වා මම භයෙන උපගන්තුං අසක්කොන්තො භයෙන පලායති, අජ්ජ මයා ඉමිනා සීහෙන සද්ධිං පයොජෙතුං වට්ටතී''ති සීසං උක්ඛිපිත්වා තං යුද්ධත්ථාය අව්හයන්තො පඨමං ගාථමාහ –

5.

''චතුප්පදො අහං සම්ම, ත්වම්පි සම්ම චතුප්පදො;
එහි සම්ම නිවත්තස්සු, කිං නු භීතො පලායසී''ති.

සීහො තස්ස කථං සුත්වා ''සම්ම සූකර, අජ්ජ අම්හාකං තයා සද්ධිං සඞ්ගාමො නත්ථි, ඉතො පන සත්තමෙ දිවසෙ ඉමස්මිංයෙව ඨානෙ සඞ්ගාමො හොතූ''ති වත්වා පක්කාමි. සූකරො ''සීහෙන සද්ධිං සඞ්ගාමෙස්සාමී''ති හට්ඨපහට්ඨො තං පවත්තිං ඤාතකානං ආරොචෙසි. තෙ තස්ස කථං සුත්වා භීතතසිතා ''ඉදානි ත්වං සබ්බෙපි අම්හෙ නාසෙස්සසි, අත්තනො බලං අජානිත්වා සීහෙන සද්ධිං සඞ්ගාමං කත්තුකාමොති, සීහො ආගන්ත්වා සබ්බෙපි අම්හෙ ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සති, සාහසිකකම්මං මා කරී''ති ආහංසු. සොපි භීතතසිතො ''ඉදානි කිං කරොමී''ති පුච්ඡි. සූකරා ''සම්ම, ත්වං එතෙසං තාපසානං උච්චාරභූමිං ගන්ත්වා පූතිගූථෙ සත්ත දිවසානි සරීරං පරිවට්ටෙත්වා සුක්ඛාපෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සරීරං උස්සාවබින්දූහි තෙමෙත්වා සීහස්ස ආගමනතො පුරිමතරං ගන්ත්වා වාතයොගං ඤත්වා උපරිවාතෙ තිට්ඨ, සුචිජාතිකො සීහො තව සරීරගන්ධං ඝායිත්වා තුය්හං ජයං දත්වා ගමිස්සතී''ති ආහංසු. සො තථා කත්වා සත්තමෙ දිවසෙ තත්ථ අට්ඨාසි. සීහො තස්ස සරීරගන්ධං ඝායිත්වා ගූථමක්ඛිතභාවං ඤත්වා ''සම්ම සූකර, සුන්දරො තෙ ලෙසො චින්තිතො, සචෙ ත්වං ගූථමක්ඛිතො නාභවිස්ස, ඉධෙව තං ජීවිතක්ඛයං අපාපෙස්සං, ඉදානි පන තෙ සරීරං නෙව මුඛෙන ඩංසිතුං, න පාදෙන පහරිතුං සක්කා, ජයං තෙ දම්මී''ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

6.

‘‘අසුචි පූතිලොමොසි, දුග්ගන්ධො වාසි සූකර;
සචෙ යුජ්ඣිතුකාමොසි, ජයං සම්ම දදාමි තෙ’’ති.

තත්ථ **පූතිලොමොති** මීළ්හමක්ඛිතත්තා දුග්ගන්ධලොමො. **දුග්ගන්ධො වාසීති** අනිට්ඨජෙගුච්ඡපටිකූලගන්ධො හුත්වා වායසි. **ජයං, සම්ම, දදාමි තෙති** ‘‘තුය්හං ජයං දෙමි, අහං පරාජිතො, ගච්ඡ ත්ව’’න්ති වත්වා සීහො තතොව නිවත්තිත්වා ගොචරං ගහෙත්වා සරෙ පානීයං පිවිත්වා පබ්බතගුහමෙව ගතො. සූකරොපි ‘‘සීහො මෙ ජිතො’’ති ඤාතකානං ආරොචෙසි. තෙ භීතතසිතා ‘‘පුන එකදිවසං ආගච්ඡන්තො සීහො සබ්බෙව අම්හෙ ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සතී’’ති පලායිත්වා අඤ්ඤත්ථ අගමංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සූකරො මහල්ලකො අහොසි, සීහො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සූකරජාතකවණ්ණනා තතියා.

[154] 4. උරගජාතකවණ්ණනා

ඉධූරගානං පවරො පවිට්ඨොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සෙණිභණ්ඩනං ආරබ්භ කථෙසි. කොසලරඤ්ඤො කිර සෙවකා සෙණිපමුඛා ද්වෙ මහාමත්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං දිට්ඨට්ඨානෙ කලහං කරොන්ති, තෙසං වෙරිභාවො සකලනගරෙ පාකටො ජාතො. තෙ නෙව රාජා, න ඤාතිමිත්තා සමග්ගෙ කාතුං සක්ඛිංසු. අථෙකදිවසං සත්ථා පච්චූසසමයෙ බොධනෙය්‍යබන්ධවෙ ඔලොකෙන්තො තෙසං උභින්නම්පි සොතාපත්තිමග්ගස්ස උපනිස්සයං දිස්වා පුනදිවසෙ එකකොව සාවත්ථියං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා තෙසු එකස්ස ගෙහද්වාරෙ අට්ඨාසි. සො නික්ඛමිත්වා පත්තං ගහෙත්වා සත්ථාරං අන්තොනිවෙසනං පවෙසෙත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා නිසීදාපෙසි. සත්ථා නිසීදිත්වා තස්ස මෙත්තාභාවනාය ආනිසංසං කථෙත්වා කල්ලචිත්තතං ඤත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සො සච්චපරියොසානෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

සත්ථා තස්ස සොතාපන්නභාවං ඤත්වා තමෙව පත්තං ගාහාපෙත්වා උට්ඨාය ඉතරස්ස ගෙහද්වාරං අගමාසි. සොපි නික්ඛමිත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා ‘‘පවිසථ, භන්තෙ’’ති ඝරං පවෙසෙත්වා නිසීදාපෙසි. ඉතරොපි පත්තං ගහෙත්වා සත්ථාරා සද්ධිංයෙව පාවිසි. සත්ථා තස්ස එකාදස මෙත්තානිසංසෙ වණ්ණෙත්වා කල්ලචිත්තතං ඤත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ සොපි සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ඉති තෙ උභොපි සොතාපන්නා හුත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං අච්චයං දස්සෙත්වා ඛමාපෙත්වා සමග්ගා සම්මොදමානා එකජ්ඣාසයා අහෙසුං. තං දිවසඤ්ඤෙව ච භගවතො සම්මුඛාව එකතො භුඤ්ජිංසු. සත්ථා භත්තකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා විහාරං අගමාසි. තෙ බහූනි මාලාගන්ධවිලෙපනානි චෙව

සප්පිමධුඵාණිතාදීනි ච ආදාය සත්ථාරා සද්ධිංයෙව නික්ඛමිංසු. සත්ථා භික්ඛුසඞ්ඝෙන වත්තෙ දස්සිතෙ සුගතොවාදං දත්වා ගන්ධකුටිං පාවිසි.

භික්ඛූ සායන්හසමයෙ ධම්මසභායං සත්ථු ගුණකථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, සත්ථා අදන්තදමකො, යෙ නාම ද්වෙ මහාමත්තෙ චිරං වායමමානොපි නෙව රාජා සමග්ගෙ කාතුං සක්ඛි, න ඤාතිමිත්තාදයො සක්ඛිංසු, තෙ එකදිවසෙනෙව තථාගතෙන දමිතා''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවාහං ඉමෙ ද්වෙ ජනෙ සමග්ගෙ අකාසිං, පුබ්බෙපෙතෙ මයා සමග්ගා කතායෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බාරාණසියං උස්සවෙ ඝොසිතෙ මහාසමජ්ජං අහොසි. බහූ මනුස්සා චෙව දෙවනාගසුපණ්ණාදයො ච සමජ්ජදස්සනත්ථං සන්නිපතිංසු. තත්‍රෙකස්මිං ඨානෙ එකො නාගො ච සුපණ්ණො ච සමජ්ජං පස්සමානා එකතො අට්ඨංසු. නාගො සුපණ්ණස්ස සුපණ්ණභාවං අජානන්තො අංසෙ හත්ථං ඨපෙසි. සුපණ්ණො ''කෙන මෙ අංසෙ හත්ථො ඨපිතො''ති නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො නාගං සඤ්ජානි. නාගොපි ඔලොකෙන්තො සුපණ්ණං සඤ්ජානිත්වා මරණභයතජ්ජිතො නගරා නික්ඛමිත්වා නදීපිට්ඨෙන පලායි. සුපණ්ණොපි ''තං ගහෙස්සාමී''ති අනුබන්ධි. තස්මිං සමයෙ බොධිසත්තො තාපසො හුත්වා තස්සා නදියා තීරෙ පණ්ණසාලාය වසමානො දිවා දරථපටිප්පස්සම්භනත්ථං උදකසාටිකං නිවාසෙත්වා වක්කලං බහි ඨපෙත්වා නදිං ඔතරිත්වා න්හායති. නාගො ''ඉමං පබ්බජිතං නිස්සාය ජීවිතං ලභිස්සාමී''ති පකතිවණ්ණං විජහිත්වා මණික්ඛන්ධවණ්ණං මාපෙත්වා වක්කලන්තරං පාවිසි. සුපණ්ණො අනුබන්ධමානො තං තත්ථ පවිට්ඨං දිස්වා වක්කලෙ ගරුභාවෙන අග්ගහෙත්වා බොධිසත්තං ආමන්තෙත්වා ''භන්තෙ, අහං ඡාතො, තුම්හාකං වක්කලං ගණ්හථ, ඉමං නාගං ඛාදිස්සාමී''ති ඉමමත්ථං පකාසෙතුං පඨමං ගාථමාහ –

7.

''ඉධූරගානං පවරො පවිට්ඨො, සෙලස්ස වණ්ණෙන පමොක්ඛමිච්ඡං;
බ්‍රහ්මඤ්ච වණ්ණං අපචායමානො, බුභුක්ඛිතො නො විතරාමි භොත්තු''න්ති.

තත්ථ **ඉධූරගානං පවරො පවිට්ඨොති** ඉමස්මිං වක්කලෙ උරගානං පවරො නාගරාජා පවිට්ඨො. **සෙලස්ස වණ්ණෙනාති** මණිවණ්ණෙන, මණික්ඛන්ධො හුත්වා පවිට්ඨොති අත්ථො. **පමොක්ඛමිච්ඡන්ති** මම සන්තිකා මොක්ඛං ඉච්ඡමානො. **බ්‍රහ්මඤ්ච වණ්ණං අපචායමානොති** අහං පන තුම්හාකං බ්‍රහ්මවණ්ණං සෙට්ඨවණ්ණං පූජෙන්තො ගරුං කරොන්තො.

බුභුක්ඛිතො නො විතරාමි භොත්තුන්ති එතං නාගං වක්කලන්තරං පවිට්ඨං ඤාතොපි සමානො භක්ඛිතුං න සක්කොමීති.

බොධිසත්තො උදකෙ ඨිතොයෙව සුපණ්ණරාජස්ස ථුතිං කත්වා දුතියං ගාථමාහ –

8.

‘‘සො බ්‍රහ්මගුත්තො චිරමෙව ජීව, දිබ්‍යා ච තෙ පාතුභවන්තු භක්ඛා;
යො බ්‍රහ්මවණ්ණං අපචායමානො, බුභුක්ඛිතො නො විතරාසි භොත්තු’’න්ති.

තත්ථ **සො බ්‍රහ්මගුත්තොති** සො ත්වං බ්‍රහ්මගොපිතො බ්‍රහ්මරක්ඛිතො හුත්වා. **දිබ්‍යා ච තෙ පාතුභවන්තු භක්ඛාති** දෙවතානං පරිභොගාරහා භක්ඛා ච තව පාතුභවන්තු, මා පාණාතිපාතං කත්වා නාගමංසඛාදකො අහොසි.

ඉති බොධිසත්තො උදකෙ ඨිතොව අනුමොදනං කත්වා උත්තරිත්වා වක්කලං නිවාසෙත්වා තෙ උභොපි ගහෙත්වා අස්සමපදං ගන්ත්වා මෙත්තාභාවනාය වණ්ණං කථෙත්වා ද්වෙපි ජනෙ සමග්ගෙ අකාසි. තෙ තතො පට්ඨාය සමග්ගා සම්මොදමානා සුඛං වසිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා නාගො ච සුපණ්ණො ච ඉමෙ ද්වෙ මහාමත්තා අහෙසුං, තාපසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

උරගජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[155] 5. භග්ගජාතකවණ්ණනා

ජීව වස්සසතං භග්ගාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනසමීපෙ පසෙනදිකොසලෙන රඤ්ඤා කාරිතෙ රාජකාරාමෙ විහරන්තො අත්තනො ඛිපිතකං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි දිවසෙ සත්ථා රාජකාරාමෙ චතුපරිසමජ්ඣෙ නිසීදිත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො ඛිපි. භික්ඛූ ‘‘ජීවතු, භන්තෙ භගවා, ජීවතු, සුගතො’’ති උච්චාසද්දං මහාසද්දං අකංසු, තෙන සද්දෙන ධම්මකථාය අන්තරායො අහොසි. අථ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘අපි නු ඛො, භික්ඛවෙ, ඛිපිතෙ ‘ජීවා’ති වුත්තො තප්පච්චයා ජීවෙය්‍ය වා මරෙය්‍ය වා’’ති? ‘‘නො හෙතං භන්තෙ’’ති. ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඛිපිතෙ ‘ජීවා’ති වත්තබ්බො, යො වදෙය්‍ය ආපත්ති දුක්කටස්සා’’ති (චූළව. 288). තෙන ඛො පන සමයෙන මනුස්සා භික්ඛූනං ඛිපිතෙ ‘‘ජීවථ, භන්තෙ’’ති වදන්ති, භික්ඛූ කුක්කුච්චායන්තා නාලපන්ති. මනුස්සා උජ්ඣායන්ති – ‘‘කථඤ්හි නාම සමණා සක්‍යපුත්තියා ‘ජීවථ, භන්තෙ’ති වුච්චමානා නාලපිස්සන්තී’’ති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං. ගිහී, භික්ඛවෙ, මඞ්ගලිකා, අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිහීනං ‘‘ජීවථ, භන්තෙ’’ති වුච්චමානෙන ‘‘චිරං ජීවා’’ති

වත්තුන්ති. භික්ඛූ භගවන්තං පුච්ඡිංසු – ‘‘භන්තෙ, ජීවපටිජීවං නාම කදා උප්පන්න’’න්ති? සත්ථා ‘‘භික්ඛවෙ, ජීවපටිජීවං නාම පොරාණකාලෙ උප්පන්න’’න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ එකස්මිං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස පිතා වොහාරං කත්වා ජීවිකං කප්පෙති, සො සොළසවස්සුද්දෙසිකං බොධිසත්තං මණිකභණ්ඩං උක්ඛිපාපෙත්වා ගාමනිගමාදීසු චරන්තො බාරාණසිං පත්වා දොවාරිකස්ස ඝරෙ භත්තං පචාපෙත්වා භුඤ්ජිත්වා නිවාසට්ඨානං අලභන්තො ‘‘අවෙලාය ආගතා ආගන්තුකා කත්ථ වසන්තී’’ති පුච්ඡි. අථ නං මනුස්සා ‘‘බහිනගරෙ එකා සාලා අත්ථි, සා පන අමනුස්සපරිග්ගහිතා. සචෙ ඉච්ඡථ, තත්ථ වසථා’’ති ආහංසු. බොධිසත්තො ‘‘එථ, තාත, ගච්ඡාම, මා යක්ඛස්ස භායිත්ථ, අහං තං දමෙත්වා තුම්හාකං පාදෙසු පාතෙස්සාමී’’ති පිතරං ගහෙත්වා තත්ථ ගතො. අථස්ස පිතා ඵලකෙ නිපජ්ජි, සයං පිතු පාදෙ සම්බාහන්තො නිසීදි. තත්ථ අධිවත්ථො යක්ඛො ද්වාදස වස්සානි වෙස්සවණං උපට්ඨහිත්වා තං සාලං ලභන්තො ‘‘ඉමං සාලං පවිට්ඨමනුස්සෙසු යො ඛිපිතෙ ‘ජීවා’ති වදති, යො ච ‘ජීවා’ති වුත්තෙ ‘පටිජීවා’ති වදති, තෙ ජීවපටිජීවභාණිනො ඨපෙත්වා අවසෙසෙ ඛාදෙය්‍යාසී’’ති ලභි. සො පිට්ඨිවංසථූණාය වසති. සො ‘‘බොධිසත්තස්ස පිතරං ඛිපාපෙස්සාමී’’ති අත්තනො ආනුභාවෙන සුඛුමචුණ්ණං විස්සජ්ජෙසි, චුණ්ණො ආගන්ත්වා තස්ස නාසපුටෙ පාවිසි. සො ඵලකෙ නිපන්නකොව ඛිපි, බොධිසත්තො න ‘‘ජීවා’’ති ආහ. යක්ඛො තං ඛාදිතුං ථූණාය ඔතරති. බොධිසත්තො තං ඔතරන්තං දිස්වා ‘‘ඉමිනා මෙ පිතා ඛිපාපිතො භවිස්සති, අයං සො ඛිපිතෙ ‘ජීවා’ති අවදන්තං ඛාදකයක්ඛො භවිස්සතී’’ති පිතරං ආරබ්භ පඨමං ගාථමාහ –

9.

‘‘ජීව වස්සසතං භග්ග, අපරානි ච වීසතිං;
මා මං පිසාචා ඛාදන්තු, ජීව ත්වං සරදොසත’’න්ති.

තත්ථ **භග්ගාති** පිතරං නාමෙනාලපති. **අපරානි ච වීසතින්ති** අපරානි ච වීසති වස්සානි ජීව. **මා මං පිසාචා ඛාදන්තූති** මං පිසාචා මා ඛාදන්තු. **ජීව ත්වං සරදොසතන්ති** ත්වං පන වීසුත්තරං වස්සසතං ජීවාති. සරදොසතඤ්හි ගණියමානං වස්සසතමෙව හොති, තං පුරිමෙහි වීසාය සද්ධිං වීසුත්තරං ඉධ අධිප්පෙතං.

යක්ඛො බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා ‘‘ඉමං තාව මාණවං ‘ජීවා’ති වුත්තත්තා ඛාදිතුං න සක්කා, පිතරං පනස්ස ඛාදිස්සාමී’’ති පිතු සන්තිකං අගමාසි. සො තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා චින්තෙසි – ‘‘අයං සො ‘පටිජීවා’ති

අහඤ්ඤන්තානං බාධකයක්ඛො භවිස්සති, පටිජීවං කරිස්සාමී''ති. සො පුත්තං ආරබ්භ දුතියං ගාථමාහ –

10.

''ත්වම්පි වස්සසතං ජීව, අපරානි ච වීසතිං;
විසං පිසාචා ඛාදන්තු, ජීව ත්වං සරදොසත''න්ති.

තත්ථ **විසං පිසාචා ඛාදන්තූ**ති පිසාචා හලාහලවිසං ඛාදන්තු.

යක්ඛො තස්ස වචනං සුත්වා ''උභොපි මෙ න සක්කා ඛාදිතු''න්ති පටිනිවත්ති. අථ නං බොධිසත්තො පුච්ඡි – ''භො යක්ඛ, කස්මා ත්වං ඉමං සාලං පවිට්ඨමනුස්සෙ ඛාදසී''ති? ''ද්වාදස වස්සානි වෙස්සවණං උපට්ඨහිත්වා ලද්ධත්තා''ති. ''කිං පන සබ්බෙව ඛාදිතුං ලභසී''ති? ''ඨපෙත්වා අවසෙසෙ ඛාදාමී''ති. ''යක්ඛ, ත්වං පුබ්බෙපි අකුසලං කත්වා කක්ඛළො ඵරුසො පරවිහිංසකො හුත්වා නිබ්බත්තො, ඉදානිපි තාදිසං කම්මං කත්වා තමො තමපරායණො භවිස්සති, තස්මා ඉතො පට්ඨාය පාණාතිපාතාදීහි විරමස්සූ''ති තං යක්ඛං දමෙත්වා නිරයභයෙන තජ්ජෙත්වා පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා යක්ඛං පෙසනකාරකං විය අකාසි.

පුනදිවසෙ සඤ්චරන්තා මනුස්සා යක්ඛං දිස්වා බොධිසත්තෙන චස්ස දමිතභාවං ඤත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං – ''දෙව, එකො මාණවො තං යක්ඛං දමෙත්වා පෙසනකාරකං විය කත්වා ඨිතො''ති. රාජා බොධිසත්තං පක්කොසාපෙත්වා සෙනාපතිට්ඨානෙ ඨපෙසි, පිතු චස්ස මහන්තං යසං අදාසි. සො යක්ඛං බලිපටිග්ගාහකං කත්වා බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපුරං පූරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''ජීවපටිජීවං නාම තස්මිං කාලෙ උප්පන්න''න්ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා යක්ඛො අඞ්ගුලිමාලො අහොසි, රාජා ආනන්දො, පිතා කස්සපො, පුත්තො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

භග්ගජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[156] 6. අලීනචිත්තජාතකවණ්ණනා

අලීනචිත්තං නිස්සායාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං ඔස්සට්ඨවීරියං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු එකාදසනිපාතෙ **සංවරජාතකෙ** (ජා. 1.11.97 ආදයො) ආවිභවිස්සති. සො පන භික්ඛු සත්ථාරා ''සච්චං කිර ත්වං, භික්ඛු, වීරියං ඔස්සජී''ති වුත්තෙ ''සච්චං, භගවා''ති ආහ. අථ නං සත්ථා ''නනු ත්වං, භික්ඛු, පුබ්බෙ වීරියං අවිස්සජ්ජෙත්වා මංසපෙසිසදිසස්ස දහරකුමාරස්ස ද්වාදසයොජනිකෙ බාරාණසිනගරෙ රජ්ජං ගහෙත්වා අදාසි,

ඉදානි කස්මා එවරූපෙ සාසනෙ පබ්බජිත්වා වීරියං ඔස්සජසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බාරාණසිතො අවිදූරෙ වඩ්ඪකීගාමො අහොසි, තත්ථ පඤ්චසතා වඩ්ඪකී වසන්ති. තෙ නාවාය උපරිසොතං ගන්ත්වා අරඤ්ඤෙ ගෙහසම්භාරදාරූනි කොට්ටෙත්වා තත්ථෙව එකභූමිකද්විභූමිකාදිභෙදෙ ගෙහසම්භාරෙ සජ්ජෙත්වා ථම්භතො පට්ඨාය සබ්බදාරූසු සඤ්ඤං කත්වා නදීතීරං නෙත්වා නාවං ආරොපෙත්වා අනුසොතෙන නගරං ආගන්ත්වා යෙ යාදිසානි ගෙහානි ආකඞ්ඛන්ති, තෙසං තාදිසානි කත්වා කහාපණෙ ගහෙත්වා පුන තත්ථෙව ගන්ත්වා ගෙහසම්භාරෙ ආහරන්ති. එවං තෙසං ජීවිකං කප්පෙන්තානං එකස්මිං කාලෙ ඛන්ධාවාරං බන්ධිත්වා දාරූනි කොට්ටෙන්තානං අවිදූරෙ එකො හත්ථී ඛදිරඛාණුකං අක්කමි. තස්ස සො ඛාණුකො පාදං විජ්ඣි, බලවවෙදනා වත්තන්ති, පාදො උද්ධුමායිත්වා පුබ්බං ගණ්හි. සො වෙදනාප්පත්තො තෙසං දාරුකොට්ටනසද්දං සුත්වා ‘‘ඉමෙ වඩ්ඪකී නිස්සාය මය්හං සොත්ථි භවිස්සතී’’ති මඤ්ඤමානො තීහි පාදෙහි තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා අවිදූරෙ නිපජ්ජි, වඩ්ඪකී තං උද්ධුමාතපාදං දිස්වා උපසඞ්කමිත්වා පාදෙ ඛාණුකං දිස්වා තිඛිණවාසියා ඛාණුකස්ස සමන්තතො ඔධිං දත්වා රජ්ජුයා බන්ධිත්වා ආකඩ්ඪන්තා ඛාණුං නීහරිත්වා පුබ්බං මොචෙත්වා උණ්හොදකෙන ධොවිත්වා තදනුරූපෙහි භෙසජ්ජෙහි මක්ඛෙත්වා නචිරස්සෙව වණං ඵාසුකං කරිංසු.

හත්ථී අරොගො හුත්වා චින්තෙසි – ‘‘මයා ඉමෙ වඩ්ඪකී නිස්සාය ජීවිතං ලද්ධං, ඉදානි තෙසං මයා උපකාරං කාතුං වට්ටතී’’ති. සො තතො පට්ඨාය වඩ්ඪකීහි සද්ධිං රුක්ඛෙ නීහරති, තච්ඡෙන්තානං පරිවත්තෙත්වා දෙති, වාසිආදීනි උපසංහරති, සොණ්ඩාය වෙඨෙත්වා කාළසුත්තකොටියං ගණ්හාති. වඩ්ඪකීපිස්ස භොජනවෙලාය එකෙකං පිණ්ඩං දෙන්තා පඤ්ච පිණ්ඩසතානි දෙන්ති. තස්ස පන හත්ථිස්ස පුත්තො සබ්බසෙතො හත්ථාජානීයපොතකො අත්ථි, තෙනස්ස එතදහොසි – ‘‘අහං එතරහි මහල්ලකො. ඉදානි මයා ඉමෙසං වඩ්ඪකීනං කම්මකරණත්ථාය පුත්තං දත්වා ගන්තුං වට්ටතී’’ති. සො වඩ්ඪකීනං අනාචික්ඛිත්වාව අරඤ්ඤං පවිසිත්වා පුත්තං ආනෙත්වා ‘‘අයං හත්ථිපොතකො මම පුත්තො, තුම්හෙහි මය්හං ජීවිතං දින්නං, අහං වො වෙජ්ජවෙතනත්ථාය ඉමං දම්මි, අයං තුම්හාකං ඉතො පට්ඨාය කම්මානි කරිස්සතී’’ති වත්වා ‘‘ඉතො පට්ඨාය, පුත්තක, යං මයා කත්තබ්බං කම්මං, තං ත්වං කරොහී’’ති පුත්තං ඔවදිත්වා වඩ්ඪකීනං දත්වා සයං අරඤ්ඤං පාවිසි.

තතො පට්ඨාය හත්ථිපොතකො වඩ්ඪකීනං වචනකරො ඔවාදක්ඛමො හුත්වා සබ්බකිච්චානි කරොති. තෙපි තං පඤ්චහි පිණ්ඩසතෙහි පොසෙන්ති, සො කම්මං කත්වා නදිං ඔතරිත්වා න්හත්වා කීළිත්වා ආගච්ඡති,

වඩ්ඪකීදාරකාපි තං සොණ්ඩාදීසු ගහෙත්වා උදකෙපි ථලෙපි තෙන සද්ධිං කීළන්ති. ආජානීයා පන හත්ථිනොපි අස්සාපි පුරිසාපි උදකෙ උච්චාරං වා පස්සාවං වා න කරොන්ති, තස්මා සොපි උදකෙ උච්චාරපස්සාවං අකත්වා බහිනදීතීරෙයෙව කරොති. අථෙකස්මිං දිවසෙ උපරිනදියා දෙවො වස්සි, අථ සුක්ඛං හත්ථිලණ්ඩං උදකෙන නදිං ඔතරිත්වා ගච්ඡන්තං බාරාණසීනගරතිත්ථෙ එකස්මිං ගුම්බෙ ලග්ගෙත්වා අට්ඨාසි. අථ රඤ්ඤො හත්ථිගොපකා ''හත්ථී න්හාපෙස්සාමා''ති පඤ්ච හත්ථිසතානි නයිංසු. ආජානීයලණ්ඩස්ස ගන්ධං ඝායිත්වා එකොපි හත්ථී නදිං ඔතරිතුං න උස්සහි. සබ්බෙපි නඞ්ගුට්ඨං උක්ඛිපිත්වා පලායිතුං ආරභිංසු, හත්ථිගොපකා හත්ථාචරියානං ආරොචෙසුං. තෙ ''උදකෙ පරිපන්ථෙන භවිතබ්බ''න්ති උදකං සොධාපෙත්වා තස්මිං ගුම්බෙ තං ආජානීයලණ්ඩං දිස්වා ''ඉදමෙත්ථ කාරණ''න්ති ඤත්වා චාටිං ආහරාපෙත්වා උදකස්ස පූරෙත්වා තං තත්ථ මද්දිත්වා හත්ථීනං සරීරෙ සිඤ්චාපෙසුං, සරීරානි සුගන්ධානි අහෙසුං. තස්මිං කාලෙ තෙ නදිං ඔතරිත්වා න්හායිංසු.

හත්ථාචරියා රඤ්ඤො තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා ''තං හත්ථාජානීයං පරියෙසිත්වා ආනෙතුං වට්ටති, දෙවා''ති ආහංසු. රාජා නාවාසඞ්ඝාටෙහි නදිං පක්ඛන්දිත්වා උද්ධංගාමීහි නාවාසඞ්ඝාටෙහි වඩ්ඪකීනං වසනට්ඨානං සම්පාපුණි. හත්ථිපොතකො නදියං කීළන්තො භෙරිසද්දං සුත්වා ගන්ත්වා වඩ්ඪකීනං සන්තිකෙ අට්ඨාසි. වඩ්ඪකී රඤ්ඤො පච්චුග්ගමනං කත්වා ''දෙව, සචෙ දාරූහි අත්ථො, කිං කාරණා ආගතත්ථ, කිං පෙසෙත්වා ආහරාපෙතුං න වට්ටතී''ති ආහංසු. ''නාහං, භණෙ, දාරූනං අත්ථාය ආගතො, ඉමස්ස පන හත්ථිස්ස අත්ථාය ආගතොම්හී''ති. ''ගාහාපෙත්වා ගච්ඡථ, දෙවා''ති. හත්ථිපොතකො ගන්තුං න ඉච්ඡි. ''කිං කාරාපෙති, භණෙ, හත්ථී''ති? ''වඩ්ඪකීනං පොසාවනිකං ආහරාපෙති, දෙවා''ති. ''සාධු, භණෙ''ති රාජා හත්ථිස්ස චතුන්නං පාදානං සොණ්ඩාය නඞ්ගුට්ඨස්ස ච සන්තිකෙ සතසහස්සසතසහස්සකහාපණෙ ඨපාපෙසි. හත්ථී එත්තකෙනාපි අගන්ත්වා සබ්බවඩ්ඪකීනං දුස්සයුගෙසු වඩ්ඪකීභරියානං නිවාසනසාටකෙසු දින්නෙසු සද්ධිංකීළිතානං දාරකානඤ්ච දාරකපරිහාරෙ කතෙ නිවත්තිත්වා වඩ්ඪකී ච ඉත්ථියො ච දාරකෙ ච ඔලොකෙත්වා රඤ්ඤා සද්ධිං අගමාසි.

රාජා තං ආදාය නගරං ගන්ත්වා නගරඤ්ච හත්ථිසාලඤ්ච අලඞ්කාරාපෙත්වා හත්ථිං නගරං පදක්ඛිණං කාරෙත්වා හත්ථිසාලං පවෙසෙත්වා සබ්බාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කරිත්වා අභිසෙකං දත්වා ඔපවය්හං කත්වා අත්තනො සහායට්ඨානෙ ඨපෙත්වා උපඩ්ඪරජ්ජං හත්ථිස්ස දත්වා අත්තනා සමානපරිහාරං අකාසි. හත්ථිස්ස ආගතකාලතො පට්ඨාය රඤ්ඤො සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං හත්ථගතමෙව අහොසි. එවං කාලෙ ගච්ඡන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්සා ගබ්භපරිපාකකාලෙ රාජා කාලමකාසි. හත්ථී පන සචෙ රඤ්ඤො කාලකතභාවං ජානෙය්‍ය, තත්ථෙවස්ස හදයං ඵලෙය්‍ය, තස්මා හත්ථිං

රඤ්ඤො කාලකතභාවං අජානාපෙත්වාව උපට්ඨහිංසු. රඤ්ඤො පන කාලකතභාවං සුත්වා ‘‘තුච්ඡං කිර රජ්ජ’’න්ති අනන්තරසාමන්තකොසලරාජා මහතියා සෙනාය ආගන්ත්වා නගරං පරිවාරෙසි. නගරවාසිනො ද්වාරානි පිදහිත්වා කොසලරඤ්ඤො සාසනං පහිණිංසු – ‘‘අම්හාකං රඤ්ඤො අග්ගමහෙසී පරිපුණ්ණගබ්භා ‘ඉතො කිර සත්තමෙ දිවසෙ පුත්තං විජායිස්සතී’ති අඞ්ගවිජ්ජාපාඨකා ආහංසු. සචෙ සා පුත්තං විජායිස්සති, මයං සත්තමෙ දිවසෙ යුද්ධං දස්සාම, න රජ්ජං, එත්තකං කාලං ආගමෙථා’’ති. රාජා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡි.

දෙවී සත්තමෙ දිවසෙ පුත්තං විජායි. තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ පන මහාජනස්ස අලීනචිත්තං පග්ගණ්හන්තො ජාතොති ‘‘අලීනචිත්තකුමාරො’’ත්වෙවස්ස නාමං අකංසු. ජාතදිවසතොයෙව පනස්ස පට්ඨාය නාගරා කොසලරඤ්ඤා සද්ධිං යුජ්ඣිංසු. නින්නායකත්තා සඞ්ගාමස්ස මහන්තම්පි බලං යුජ්ඣමානං ථොකං ථොකං ඔසක්කති. අමච්චා දෙවියා තමත්ථං ආරොචෙත්වා ‘‘මයං එවං ඔසක්කමානෙ බලෙ පරාජයභාවස්ස භායාම, අම්හාකං පන රඤ්ඤො කාලකතභාවං, පුත්තස්ස ජාතභාවං, කොසලරඤ්ඤො ආගන්ත්වා යුජ්ඣනභාවඤ්ච රඤ්ඤො සහායකො මඞ්ගලහත්ථී න ජානාති, ජානාපෙම න’’න්ති පුච්ඡිංසු. සා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා පුත්තං අලඞ්කරිත්වා දුකූලචුම්බටකෙ නිපජ්ජාපෙත්වා පාසාදා ඔරුය්හ අමච්චගණපරිවුතා හත්ථිසාලං ගන්ත්වා බොධිසත්තං හත්ථිස්ස පාදමූලෙ නිපජ්ජාපෙත්වා ‘‘සාමි, සහායො තෙ කාලකතො, මයං තුය්හං හදයඵාලනභයෙන නාරොචයිම්හ, අයං තෙ සහායස්ස පුත්තො, කොසලරාජා ආගන්ත්වා නගර ං පරිවාරෙත්වා තව පුත්තෙන සද්ධිං යුජ්ඣති, බලං ඔසක්කති, තව පුත්තං ත්වඤ්ඤෙව වා මාරෙහි, රජ්ජං වාස්ස ගණ්හිත්වා දෙහී’’ති ආහ.

තස්මිං කාලෙ හත්ථී බොධිසත්තං සොණ්ඩාය පරාමසිත්වා උක්ඛිපිත්වා කුම්භෙ ඨපෙත්වා රොදිත්වා බොධිසත්තං ඔතාරෙත්වා දෙවියා හත්ථෙ නිපජ්ජාපෙත්වා ‘‘කොසලරාජං ගණ්හිස්සාමී’’ති හත්ථිසාලතො නික්ඛමි. අථස්ස අමච්චා වම්මං පටිමුඤ්චිත්වා අලඞ්කරිත්වා නගරද්වාරං අවාපුරිත්වා තං පරිවාරෙත්වා නික්ඛමිංසු. හත්ථී නගරා නික්ඛමිත්වා කොඤ්චනාදං කත්වා මහාජනං සන්තාසෙත්වා පලාපෙත්වා බලකොට්ඨකං භින්දිත්වා කොසලරාජානං චූළාය ගහෙත්වා ආනෙත්වා බොධිසත්තස්ස පාදමූලෙ නිපජ්ජාපෙත්වා මාරණත්ථායස්ස උට්ඨිතෙ වාරෙත්වා ‘‘ඉතො පට්ඨාය අප්පමත්තො හොහි, ‘කුමාරො දහරො’ති සඤ්ඤං මා කරී’’ති ඔවදිත්වා උය්යොජෙසි. තතො පට්ඨාය සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං බොධිසත්තස්ස හත්ථගතමෙව ජාතං, අඤ්ඤො පටිසත්තු නාම උට්ඨහිතුං සමත්ථො නාහොසි. බොධිසත්තො සත්තවස්සිකකාලෙ අභිසෙකං කත්වා අලීනචිත්තරාජා නාම හුත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා ජීවිතපරියොසානෙ සග්ගපුරං පූරෙසි.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථාද්වයමාහ –

11.

‘‘අලීනචිත්තං නිස්සාය, පහට්ඨා මහතී චමූ;
කොසලං සෙනාසන්තුට්ඨං, ජීවග්ගාහං අගාහයි.

12.

‘‘එවං නිස්සයසම්පන්නො, භික්ඛු ආරද්ධවීරියො;
භාවයං කුසලං ධම්මං, යොගක්ඛෙමස්ස පත්තියා;
පාපුණෙ අනුපුබ්බෙන, සබ්බසංයොජනක්ඛය’’න්ති.

තත්ථ **අලීනචිත්තං නිස්සායාති** අලීනචිත්තං රාජකුමාරං නිස්සාය. **පහට්ඨා මහතී චමූති** ‘‘පවෙණිරජ්ජං නො දිට්ඨ’’න්ති හට්ඨතුට්ඨා හුත්වා මහතී සෙනා. **කොසලං සෙනාසන්තුට්ඨන්ති** කොසලරාජානං සෙන රජ්ජෙන අසන්තුට්ඨං පරරජ්ජලොභෙන ආගතං. **ජීවග්ගාහං අගාහයීති** අමාරෙත්වාව සා චමූ තං රාජානං හත්ථිනා ජීවග්ගාහං ගණ්හාපෙසි. **එවං නිස්සයසම්පන්නොති** යථා සා චමූ, එවං අඤ්ඤොපි කුලපුත්තො නිස්සයසම්පන්නො කල්‍යාණමිත්තං බුද්ධං වා බුද්ධසාවකං වා නිස්සයං ලභිත්වා. **භික්ඛූති** පරිසුද්ධාධිවචනමෙතං. **ආරද්ධවීරියොති** පග්ගහිතවීරියො චතුදොසාපගතෙන වීරියෙන සමන්නාගතො. **භාවයං කුසලං ධම්මන්ති** කුසලං නිරවජ්ජං සත්තතිංසබොධිපක්ඛියසඞ්ඛාතං ධම්මං භාවෙන්තො. **යොගක්ඛෙමස්ස පත්තියාති** චතූහි යොගෙහි ඛෙමස්ස නිබ්බානස්ස පාපුණනත්ථාය තං ධම්මං භාවෙන්තො. **පාපුණෙ අනුපුබ්බෙන, සබ්බසංයොජනක්ඛයන්ති** එවං විපස්සනතො පට්ඨාය ඉමං කුසලං ධම්මං භාවෙන්තො සො කල්‍යාණමිත්තූපනිස්සයසම්පන්නො භික්ඛු අනුපුබ්බෙන විපස්සනාඤාණානි ච හෙට්ඨිමමග්ගඵලානි ච පාපුණන්තො පරියොසානෙ දසන්නම්පි සංයොජනානං ඛයන්තෙ උප්පන්නත්තා සබ්බසංයොජනක්ඛයසඞ්ඛාතං අරහත්තං පාපුණාති. යස්මා වා නිබ්බානං ආගම්ම සබ්බසංයොජනානි ඛීයන්ති, තස්මා තම්පි සබ්බසංයොජනක්ඛයමෙව, එවං අනුපුබ්බෙන නිබ්බානසඞ්ඛාතං සබ්බසංයොජනක්ඛයං පාපුණාතීති අත්ථො.

ඉති භගවා අමතමහානිබ්බානෙන ධම්මදෙසනාය කූටං ගහෙත්වා උත්තරිපි සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ ඔස්සට්ඨවීරියො භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨහි. ‘‘තදා මාතා මහාමායා, පිතා සුද්ධොදනමහාරාජා අහොසි, රජ්ජං ගහෙත්වා දින්නහත්ථී අයං ඔස්සට්ඨවීරියො භික්ඛු, හත්ථිස්ස පිතා සාරිපුත්තො, සාමන්තකොසලරාජා මොග්ගල්ලානො, අලීනචිත්තකුමාරො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

අලීනචිත්තජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[157] 7. ගුණජාතකවණ්ණනා

යෙන කාමං පණාමෙතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ආනන්දත්ථෙරස්ස සාටකසහස්සලාභං ආරබ්භ කථෙසි. ථෙරස්ස කොසලරඤ්ඤො අන්තෙපුරෙ ධම්මවාචනවත්ථු හෙට්ඨා **මහාසාරජාතකෙ** (ජා. 1.1.92) ආගතමෙව. ඉති ථෙරෙ රඤ්ඤො අන්තෙපුරෙ ධම්මං වාචෙන්තෙ රඤ්ඤො සහස්සග්ඝනිකානං සාටකානං සහස්සං ආහරියිත්ථ. රාජා තතො පඤ්ච සාටකසතානි පඤ්චන්නං දෙවීසතානං අදාසි. තා සබ්බාපි තෙ සාටකෙ ඨපෙත්වා පුනදිවසෙ ආනන්දත්ථෙරස්ස දත්වා සයං පුරාණසාටකෙයෙව පාරුපිත්වා රඤ්ඤො පාතරාසට්ඨානං අගමංසු.

රාජා ‘‘මයා තුම්හාකං සහස්සග්ඝනිකා සාටකා දාපිතා, කස්මා තුම්හෙ තෙ අපාරුපිත්වාව ආගතා’’ති පුච්ඡි. ‘‘දෙව, අම්හෙහි තෙ ආනන්දත්ථෙරස්ස දින්නා’’ති. ‘‘ආනන්දත්ථෙරෙන සබ්බෙ ගහිතා’’ති? ‘‘ආම, දෙවා’’ති. ‘‘සම්මාසම්බුද්ධෙන තිචීවරං අනුඤ්ඤාතං, ආනන්දත්ථෙරො දුස්සවණිජ්ජං මඤ්ඤෙ කරිස්සති, අතිබහූ තෙන සාටකා ගහිතා’’ති ථෙරස්ස කුජ්ඣිත්වා භුත්තපාතරාසො විහාරං ගන්ත්වා ථෙරස්ස පරිවෙණං පවිසිත්වා ථෙරං වන්දිත්වා නිසින්නො පුච්ඡි – ‘‘අපි, භන්තෙ, අම්හාකං ඝරෙ ඉත්ථියො තුම්හාකං සන්තිකෙ ධම්මං උග්ගණ්හන්ති වා සුණන්ති වා’’ති? ‘‘ආම, මහාරාජ, ගහෙතබ්බයුත්තකං ගණ්හන්ති, සොතබ්බයුත්තකං සුණන්තී’’ති. ‘‘කිං තා සුණන්තියෙව, උදාහු තුම්හාකං නිවාසනං වා පාරුපනං වා දදන්තී’’ති? ‘‘තා අජ්ජ, මහාරාජ, සහස්සග්ඝනිකානි පඤ්ච සාටකසතානි අදංසූ’’ති. ‘‘තුම්හෙහි ගහිතානි තානි, භන්තෙ’’ති? ‘‘ආම, මහාරාජා’’ති. ‘‘නනු, භන්තෙ, සත්ථාරා තිචීවරමෙව අනුඤ්ඤාත’’න්ති? ‘‘ආම, මහාරාජ, භගවතා එකස්ස භික්ඛුනො තිචීවරමෙව පරිභොගසීසෙන අනුඤ්ඤාතං, පටිග්ගහණං පන අවාරිතං, තස්මා මයාපි අඤ්ඤෙසං ජිණ්ණචීවරිකානං දාතුං තෙ සාටකා පටිග්ගහිතා’’ති. ‘‘තෙ පන භික්ඛූ තුම්හාකං සන්තිකා සාටකෙ ලභිත්වා පොරාණචීවරානි කිං කරිස්සන්තී’’ති? ‘‘පොරාණසඞ්ඝාටිං උත්තරාසඞ්ගං කරිස්සන්තී’’ති? ‘‘පොරාණඋත්තරාසඞ්ගං කිං කරිස්සන්තී’’ති? ‘‘අන්තරවාසකං කරිස්සන්තී’’ති. ‘‘පොරාණඅන්තරවාසකං කිං කරිස්සන්තී’’ති? ‘‘පච්චත්ථරණං කරිස්සන්තී’’ති. ‘‘පොරාණපච්චත්ථරණං කිං කරිස්සන්තී’’ති? ‘‘භූම්මත්ථරණං කරිස්සන්තී’’ති. ‘‘පොරාණභූම්මත්ථරණං කිං කරිස්සන්තී’’ති? ‘‘පාදපුඤ්ඡනං කරිස්සන්තී’’ති. ‘‘පොරාණපාදපුඤ්ඡනං කිං කරිස්සන්තී’’ති? ‘‘මහාරාජ, සද්ධාදෙය්‍යං නාම විනිපාතෙතුං න ලබ්භති, තස්මා පොරාණපාදපුඤ්ඡනං වාසියා කොට්ටෙත්වා මත්තිකාය මක්ඛෙත්වා සෙනාසනෙසු මත්තිකාලෙපනං කරිස්සන්තී’’ති. ‘‘භන්තෙ, තුම්හාකං

දින්නං යාව පාදපුඤ්ඡනාපි නස්සිතුං න ලබ්භතී''ති? ''ආම, මහාරාජ, අම්හාකං දින්නං නස්සිතුං න ලබ්භති, පරිභොගමෙව හොතී''ති.

රාජා තුට්ඨො සොමනස්සප්පත්තො හුත්වා ඉතරානිපි ගෙහෙ ඨපිතානි පඤ්ච සාටකසතානි ආහරාපෙත්වා ථෙරස්ස දත්වා අනුමොදනං සුත්වා ථෙරං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. ථෙරො පඨමලද්ධානි පඤ්ච සාටකසතානි ජිණ්ණචීවරිකානං භික්ඛූනං අදාසි. ථෙරස්ස පන පඤ්චමත්තානි සද්ධිවිහාරිකසතානි, තෙසු එකො දහරභික්ඛු ථෙරස්ස බහූපකාරො පරිවෙණං සම්මජ්ජති, පානීයපරිභොජනීයං උපට්ඨපෙති, දන්තකට්ඨං මුඛොදකං න්හානොදකං දෙති, වච්චකුටිජන්තාඝරසෙනාසනානි පටිජග්ගති, හත්ථපරිකම්මපාදපරිකම්මපිට්ඨිපරිකම්මාදීනි කරොති. ථෙරො පච්ඡා ලද්ධානි පඤ්ච සාටකසතානි ''අයං මෙ බහූපකාරො''ති යුත්තවසෙන සබ්බානි තස්සෙව අදාසි. සොපි සබ්බෙ තෙ සාටකෙ භාජෙත්වා අත්තනො සමානුපජ්ඣායානං අදාසි.

එවං සබ්බෙපි තෙ ලද්ධසාටකා භික්ඛූ සාටකෙ ඡින්දිත්වා රජිත්වා කණිකාරපුප්ඵවණ්ණානි කාසායානි නිවාසෙත්වා ච පාරුපිත්වා ච සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා එවමාහංසු – ''භන්තෙ, සොතාපන්නස්ස අරියසාවකස්ස මුඛොලොකනදානං නාම අත්ථී''ති. ''න, භික්ඛවෙ, අරියසාවකානං මුඛොලොකනදානං නාම අත්ථී''ති. ''භන්තෙ, අම්හාකං උපජ්ඣායෙන ධම්මභණ්ඩාගාරිකත්ථෙරෙන සහස්සග්ඝනිකානං සාටකානං පඤ්ච සතානි එකස්සෙව දහරභික්ඛුනො දින්නානි, සො පන අත්තනා ලද්ධෙ භාජෙත්වා අම්හාකං අදාසී''ති. ''න, භික්ඛවෙ, ආනන්දො මුඛොලොකනභික්ඛං දෙති, සො පනස්ස භික්ඛු බහූපකාරො, තස්මා අත්තනො උපකාරස්ස උපකාරවසෙන ගුණවසෙන යුත්තවසෙන 'උපකාරස්ස නාම පච්චුපකාරො කාතුං වට්ටතී'ති කතඤ්ඤුකතවෙදිභාවෙන අදාසි. පොරාණකපණ්ඩිතාපි හි අත්තනො උපකාරානඤ්ඤෙව පච්චුපකාරං කරිංසූ''ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සීහො හුත්වා පබ්බතගුහායං වසති. සො එකදිවසං ගුහාය නික්ඛමිත්වා පබ්බතපාදං ඔලොකෙසි, තං පන පබ්බතපාදං පරික්ඛිපිත්වා මහාසරො අහොසි. තස්ස එකස්මිං උන්නතට්ඨානෙ උපරිථද්ධකද්දමපිට්ඨෙ මුදූනි හරිතතිණානි ජායිංසු. සසකා චෙව හරිණාදයො ච සල්ලහුකමිගා කද්දමමත්ථකෙ විචරන්තා තානි ඛාදන්ති. තං දිවසම්පි එකො මිගො තානි ඛාදන්තො විචරති. සීහො ''තං මිගං ගණ්හිස්සාමී''ති පබ්බතමත්ථකා උප්පතිත්වා සීහවෙගෙන පක්ඛන්දි, මිගො මරණභයතජ්ජිතො විරවන්තො පලායි. සීහො වෙගං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො කලලපිට්ඨෙ නිපතිත්වා

ඔසීදිත්වා උග්ගන්තුං අසක්කොන්තො චත්තාරො පාදා ථම්භා විය ඔසීදිත්වා සත්තාහං නිරාහාරො අට්ඨාසි.

අථ නං එකො සිඞ්ගාලො ගොචරප්පසුතො තං දිස්වා භයෙන පලායි. සීහො තං පක්කොසිත්වා ‘‘භො සිඞ්ගාල, මා පලායි, අහං කලලෙ ලග්ගො, ජීවිතං මෙ දෙහී’’ති ආහ. සිඞ්ගාලො තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘අහං තං උද්ධරෙය්‍යං, උද්ධටො පන මං ඛාදෙය්‍යාසීති භායාමී’’ති ආහ. ‘‘මා භායි, නාහං තං ඛාදිස්සාමි, මහන්තං පන තෙ ගුණං කරිස්සාමි, එකෙනුපායෙන මං උද්ධරාහී’’ති. සිඞ්ගාලො තස්ස පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා චතුන්නං පාදානං සමන්තා කලලෙ අපනෙත්වා චතුන්නම්පි පාදානං චතස්සො මාතිකා ඛණිත්වා උදකාභිමුඛං අකාසි, උදකං පවිසිත්වා කලලං මුදුං අකාසි. තස්මිං ඛණෙ සිඞ්ගාලො සීහස්ස උදරන්තරං අත්තනො සීසං පවෙසෙත්වා ‘‘වායාමං කරොහි, සාමී’’ති උච්චාසද්දං කරොන්තො සීසෙන උදරං පහරි. සීහො වෙගං ජනෙත්වා කලලා උග්ගන්ත්වා පක්ඛන්දිත්වා ථලෙ අට්ඨාසි. සො මුහුත්තං විස්සමිත්වා සරං ඔරුය්හ කද්දමං ධොවිත්වා න්හායිත්වා දරථං පටිප්පස්සම්භෙත්වා එකං මහිංසං වධිත්වා දාඨාහි ඔවිජ්ඣිත්වා මංසං උබ්බත්තෙත්වා ‘‘ඛාද, සම්මා’’ති සිඞ්ගාලස්ස පුරතො ඨපෙත්වා තෙන ඛාදිතෙ පච්ඡා අත්තනා ඛාදි. පුන සිඞ්ගාලො එකං මංසපෙසිං ඩංසිත්වා ගණ්හි. ‘‘ඉදං කිමත්ථාය, සම්මා’’ති ච වුත්තෙ ‘‘තුම්හාකං දාසී අත්ථි, තස්සා භාගො භවිස්සතී’’ති ආහ. සීහො ‘‘ගණ්හාහී’’ති වත්වා සයම්පි සීහියා අත්ථාය මංසං ගණ්හිත්වා ‘‘එහි, සම්ම, අම්හාකං පබ්බතමුද්ධනි ඨත්වා සඛියා වසනට්ඨානං ගමිස්සාමා’’ති වත්වා තත්ථ ගන්ත්වා මංසං ඛාදාපෙත්වා සිඞ්ගාලඤ්ච සිඞ්ගාලිඤ්ච අස්සාසෙත්වා ‘‘ඉතො පට්ඨාය ඉදානි අහං තුම්හෙ පටිජග්ගිස්සාමී’’ති අත්තනො වසනට්ඨානං නෙත්වා ගුහාය ද්වාරෙ අඤ්ඤිස්සා ගුහාය වසාපෙසි. තෙ තතො පට්ඨාය ගොචරාය ගච්ඡන්තා සීහිඤ්ච සිඞ්ගාලිඤ්ච ඨපෙත්වා සිඞ්ගාලෙන සද්ධිං ගන්ත්වා නානාමිගෙ වධිත්වා උභොපි තත්ථෙව මංසං ඛාදිත්වා ඉතරාසම්පි ද්වින්නං ආහරිත්වා දෙන්ති.

එවං කාලෙ ගච්ඡන්තෙ සීහී ද්වෙ පුත්තෙ විජායි, සිඞ්ගාලීපි ද්වෙ පුත්තෙ විජායි. තෙ සබ්බෙපි සමග්ගවාසං වසිංසු. අථෙකදිවසං සීහියා එතදහොසි – ‘‘අයං සීහො සිඞ්ගාලඤ්ච සිඞ්ගාලිඤ්ච සිඞ්ගාලපොතකෙ ච අතිවිය පියායති, නූනමස්ස සිඞ්ගාලියා සද්ධිං සන්ථවො අත්ථි, තස්මා එවං සිනෙහං කරොති, යංනූනාහං ඉමං පීළෙත්වා තජ්ජෙත්වා ඉතො පලාපෙය්‍ය’’න්ති. සා සීහස්ස සිඞ්ගාලං ගහෙත්වා ගොචරාය ගතකාලෙ සිඞ්ගාලිං පීළෙසි තජ්ජෙසි ‘‘කිංකාරණා ඉමස්මිං ඨානෙ වසති, න පලායසී’’ති? පුත්තාපිස්සා සිඞ්ගාලිපුත්තෙ තථෙව තජ්ජයිංසු. සිඞ්ගාලී තමත්ථං සිඞ්ගාලස්ස කථෙත්වා ‘‘සීහස්ස වචනෙන එතාය එවං කතභාවම්පි න ජානාම, චිරං වසිම්හා, නාසාපෙය්‍යාපි නො, අම්හාකං වසනට්ඨානමෙව ගච්ඡාමා’’ති ආහ. සිඞ්ගාලො තස්සා වචනං සුත්වා සීහං උපසඞ්කමිත්වා ආහ – ‘‘සාමි, චිරං

අම්හෙහි තුම්හාකං සන්තිකෙ නිවුත්ථං, අතිචිරං වසන්තා නාම අප්පියා හොන්ති, අම්හාකං ගොචරාය පක්කන්තකාලෙ සීහී සිඞ්ගාලිං විහෙඨෙති ‘ඉමස්මිං ඨානෙ කස්මා වසථ, පලායථා’ති තජ්ජෙති, සීහපොතකාපි සිඞ්ගාලපොතකෙ තජ්ජෙන්ති. යො නාම යස්ස අත්තනො සන්තිකෙ වාසං න රොචෙති, තෙන සො ‘යාහී’ති නීහරිතබ්බොව, විහෙඨනං නාම කිමත්ථීය’’න්ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

13.

‘‘යෙන කාමං පණාමෙති, ධම්මො බලවතං මිගී;
උන්නදන්තී විජානාහි, ජාතං සරණතො භය’’න්ති.

තත්ථ **යෙන කාමං පණාමෙති, ධම්මො බලවතන්ති** බලවා නාම ඉස්සරො අත්තනො සෙවකං යෙන දිසාභාගෙන ඉච්ඡති, තෙන දිසාභාගෙන සො පණාමෙති නීහරති. එස ධම්මො බලවතං අයං ඉස්සරානං සභාවො පවෙණිධම්මොව, තස්මා සචෙ අම්හාකං වාසං න රොචෙථ, උජුකමෙව නො නීහරථ, විහෙඨනෙන කො අත්ථොති දීපෙන්තො එවමාහ. **මිගීති** සීහං ආලපති. සො හි මිගරාජතාය මිගා අස්ස අත්ථීති මිගී. **උන්නදන්තීති**පි තමෙව ආලපති. සො හි උන්නතානං දන්තානං අත්ථිතාය උන්නතා දන්තා අස්ස අත්ථීති උන්නදන්තී. ‘‘උන්නතදන්තී’’තිපි පාඨොයෙව. **විජානාහීති** ‘‘එස ඉස්සරානං ධම්මො’’ති එවං ජානාහි. **ජාතං සරණතො භයන්ති** අම්හාකං තුම්හෙ පතිට්ඨානට්ඨෙන සරණං, තුම්හාකඤ්ඤෙව සන්තිකා භයං ජාතං, තස්මා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගමිස්සාමාති දීපෙති.

අපරො නයො – තව **මිගී සීහී උන්නදන්තී**මම පුත්තදාරං තජ්ජෙන්තී **යෙන කාමං පණාමෙති,** යෙන යෙනාකාරෙන ඉච්ඡති, තෙන පණාමෙති පවත්තති, විහෙඨෙතිපි පලාපෙතිපි, එවං ත්වං විජානාහි, තත්ථ කිං සක්කා අම්හෙහි කාතුං. **ධම්මො බලවතං** එස බලවන්තානං සභාවො, ඉදානි මයං ගමිස්සාම. කස්මා? **ජාතං සරණතො භයන්ති.**

තස්ස වචනං සුත්වා සීහො සීහිං ආහ – ‘‘භද්දෙ, අසුකස්මිං නාම කාලෙ මම ගොචරත්ථාය ගන්ත්වා සත්තමෙ දිවසෙ ඉමිනා සිඞ්ගාලෙන ඉමාය ච සිඞ්ගාලියා සද්ධිං ආගතභාවං සරසී’’ති. ‘‘ආම, සරාමී’’ති. ‘‘ජානාසි පන මය්හං සත්තාහං අනාගමනස්ස කාරණ’’න්ති? ‘‘න ජානාමි, සාමී’’ති. ‘‘භද්දෙ, අහං ‘එකං මිගං ගණ්හිස්සාමී’ති විරජ්ඣිත්වා කලලෙ ලග්ගො, තතො නික්ඛමිතුං අසක්කොන්තො සත්තාහං නිරාහාරො අට්ඨාසිං, ස්වාහං ඉමං සිඞ්ගාලං නිස්සාය ජීවිතං ලභිං, අයං මෙ ජීවිතදායකො සහායො. මිත්තධම්මෙ ඨාතුං සමත්ථො හි මිත්තො දුබ්බලො නාම නත්ථි, ඉතො පට්ඨාය මය්හං සහායස්ස ච සහායිකාය ච පුත්තකානඤ්ච එවරූපං අවමානං මා අකාසී’’ති වත්වා සීහො දුතියං ගාථමාහ –

14.

‘‘අපි චෙපි දුබ්බලො මිත්තො, මිත්තධම්මෙසු තිට්ඨති;
සො ඤාතකො ච බන්ධු ච, සො මිත්තො සො ච මෙ සඛා;
දාඨිනි මාතිමඤ්ඤිත්ථො, සිඞ්ගාලො මම පාණදො’’ති.

තත්ථ **අපි චෙපීති** එකො **අපිසද්දො** අනුග්ගහත්ථො, එකො සම්භාවනත්ථො. තත්‍රායං යොජනා – **දුබ්බලොපි චෙ මිත්තො මිත්තධම්මෙසු අපි තිට්ඨති,** සචෙ ඨාතුං සක්කොති, **සො ඤාතකො ච බන්ධු ච, සො** මෙත්තචිත්තතාය **මිත්තො, සො ච මෙ** සහායට්ඨෙන **සඛා. දාඨිනි මාතිමඤ්ඤිත්ථොති,** භද්දෙ, දාඨාසම්පන්නෙ සීහි මා මය්හං සහායං වා සහායිං වා අතිමඤ්ඤි, අයඤ්හි **සිඞ්ගාලො මම පාණදොති.**

සා තස්ස වචනං සුත්වා සිඞ්ගාලිං ඛමාපෙත්වා තතො පට්ඨාය සපුත්තාය තාය සද්ධිං සමග්ගවාසං වසි. සීහපොතකාපි සිඞ්ගාලපොතකෙහි සද්ධිං කීළමානා සම්මොදමානා මාතාපිතූනං අතික්කන්තකාලෙපි මිත්තභාවං අභින්දිත්වා සම්මොදමානා වසිංසු. තෙසං කිර සත්තකුලපරිවට්ටෙ අභිජ්ජමානා මෙත්ති අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – සච්චපරියොසානෙ කෙචි සොතාපන්නා, කෙචි සකදාගාමිනො, කෙචි අනාගාමිනො, කෙචි අරහන්තො අහෙසුං. ‘‘තදා සිඞ්ගාලො ආනන්දො අහොසි, සීහො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ගුණජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[158] 8. සුහනුජාතකවණ්ණනා

නයිදං විසමසීලෙනාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ද්වෙ චණ්ඩභික්ඛූ ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිඤ්හි සමයෙ ජෙතවනෙපි එකො භික්ඛු චණ්ඩො අහොසි ඵරුසො සාහසිකො ජනපදෙපි. අථෙකදිවසං ජානපදො භික්ඛු කෙනචිදෙව කරණීයෙන ජෙතවනං අගමාසි, සාමණෙරා චෙව දහරභික්ඛූ ච තස්ස චණ්ඩභාවං ජානන්ති. ‘‘තෙසං ද්වින්නං චණ්ඩානං කලහං පස්සිස්සාමා’’ති කුතූහලෙන තං භික්ඛුං ජෙතවනවාසිකස්ස පරිවෙණං පහිණිංසු. තෙ උභොපි චණ්ඩා අඤ්ඤමඤ්ඤං දිස්වාව පියසංවාසං සංසන්දිංසු සමිංසු, හත්ථපාදපිට්ඨිසම්බාහනාදීනි අකංසු. ධම්මසභායං භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, චණ්ඩා භික්ඛූ අඤ්ඤෙසං උපරි චණ්ඩා ඵරුසා සාහසිකා, අඤ්ඤමඤ්ඤං පන උභොපි සමග්ගා සම්මොදමානා පියසංවාසා ජාතා’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙතෙ අඤ්ඤෙසං චණ්ඩා ඵරුසා සාහසිකා,

අඤ්ඤමඤ්ඤං පන සමග්ගා සම්මොදමානා පියසංවාසා ච අහෙසු''න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස සබ්බත්ථසාධකො අත්ථධම්මානුසාසකො අමච්චො අහොසි. සො පන රාජා ථොකං ධනලොභපකතිකො, තස්ස මහාසොණො නාම කූටඅස්සො අත්ථි. අථ උත්තරාපථකා අස්සවාණිජා පඤ්ච අස්සසතානි ආනෙසුං, අස්සානං ආගතභාවං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. තතො පුබ්බෙ පන බොධිසත්තො අස්සෙ අග්ඝාපෙත්වා මූලං අපරිහාපෙත්වා දාපෙසි. රාජා තං පරිහායමානො අඤ්ඤං අමච්චං පක්කොසාපෙත්වා ''තාත, අස්සෙ අග්ඝාපෙහි, අග්ඝාපෙන්තො ච පඨමං මහාසොණං යථා තෙසං අස්සානං අන්තරං පවිසති, තථා විස්සජ්ජෙත්වා අස්සෙ ඩංසාපෙත්වා වණිතෙ කාරාපෙත්වා දුබ්බලකාලෙ මූලං හාපෙත්වා අස්සෙ අග්ඝාපෙය්‍යාසී''ති ආහ. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා තථා අකාසි.

අස්සවාණිජා අනත්තමනා හුත්වා තෙන කතකිරියං බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසුං. බොධිසත්තො ''කිං පන තුම්හාකං නගරෙ කූටඅස්සො නත්ථී''ති පුච්ඡි. ''අත්ථි සාමි, සුහනු නාම කූටඅස්සො චණ්ඩො ඵරුසො''ති. ''තෙන හි පුන ආගච්ඡන්තා තං අස්සං ආනෙය්‍යාථා''ති. තෙ ''සාධූ''ති පටිස්සුණිත්වා පුන ආගච්ඡන්තා තං කූටස්සං ගාහාපෙත්වා ආගච්ඡිංසු. රාජා ''අස්සවාණිජා ආගතා''ති සුත්වා සීහපඤ්ජරං උග්ඝාටෙත්වා අස්සෙ ඔලොකෙත්වා මහාසොණං විස්සජ්ජාපෙසි. අස්සවාණිජාපි මහාසොණං ආගච්ඡන්තං දිස්වා සුහනුං විස්සජ්ජාපෙසුං. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පත්වා සරීරානි ලෙහන්තා සම්මොදමානා අට්ඨංසු. රාජා බොධිසත්තං පුච්ඡි – ''පස්සසි ඉමෙ ද්වෙ කූටස්සා අඤ්ඤෙසං චණ්ඩා ඵරුසා සාහසිකා, අඤ්ඤෙ අස්සෙ ඩංසිත්වා ගෙලඤ්ඤං පාපෙන්ති, ඉදානි අඤ්ඤමඤ්ඤං පන සරීරං ලෙහන්තා සම්මොදමානා අට්ඨංසු, කිං නාමෙත''න්ති? බොධිසත්තො ''නයිමෙ, මහාරාජ, විසමසීලා, සමසීලා සමධාතුකා ච එතෙ''ති වත්වා ඉමං ගාථාද්වයමාහ –

15.

''නයිදං විසමසීලෙන, සොණෙන සුහනූ සහ;
සුහනූපි තාදිසොයෙව, යො සොණස්ස සගොචරො.

16.

''පක්ඛන්දිනා පගබ්භෙන, නිච්චං සන්දානඛාදිනා;
සමෙති පාපං පාපෙන, සමෙති අසතා අස''න්ති.

තත්ථ **නයිදං විසමසීලෙන, සොණෙන සුහනූ සහාති** යං ඉදං සුහනු කූටස්සො සොණෙන සද්ධිං පෙමං කරොති, ඉදං න අත්තනො විසමසීලෙන, අථ ඛො අත්තනො සමසීලෙනෙව සද්ධිං කරොති. උභොපි හෙතෙ

අත්තනො අනාචාරතාය දුස්සීලතාය සමසීලා සමධාතුකා. **සුහනූපි තාදිසොයෙව, යො සොණස්ස සගොචරොති** යාදිසො සොණො, සුහනූපි තාදිසොයෙව, යො සොණස්ස සගොචරො යංගොචරො සොණො, සොපි තංගොචරොයෙව. යථෙව හි සොණො අස්සගොචරො අස්සෙ ඩංසෙන්තොව චරති, තථා සුහනූපි. ඉමිනා නෙසං සමානගොචරතං දස්සෙති.

තෙ පන ආචාරගොචරෙ එකතො කත්වා දස්සෙතුං **‘‘පක්ඛන්දිනා’’**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **පක්ඛන්දිනාති** අස්සානං උපරි පක්ඛන්දනසීලෙන පක්ඛන්දනගොචරෙන. **පගබ්භෙනාති** කායපාගබ්භියාදිසමන්නාගතෙන දුස්සීලෙන. **නිච්චං සන්දානඛාදිනාති** සදා අත්තනො බන්ධනයොත්තං ඛාදනසීලෙන ඛාදනගොචරෙන ච. **සමෙති පාපං පාපෙනාති** එතෙසු අඤ්ඤතරෙන පාපෙන සද්ධිං අඤ්ඤතරස්ස පාපං දුස්සීල්‍යං සමෙති. **අසතා අසන්ති** එතෙසු අඤ්ඤතරෙන අසතා අනාචාරගොචරසම්පන්නෙන සහ ඉතරස්ස අසං අසාධුකම්මං සමෙති, ගූථාදීනි විය ගූථාදීහි එකතො සංසන්දති සදිසං නිබ්බිසෙසමෙව හොතීති.

එවං වත්වා ච පන බොධිසත්තො ‘‘මහාරාජ, රඤ්ඤා නාම අතිලුද්ධෙන න භවිතබ්බං, පරස්ස සන්තකං නාම නාසෙතුං න වට්ටතී’’ති රාජානං ඔවදිත්වා අස්සෙ අග්ඝාපෙත්වා භූතමෙව මූලං දාපෙසි. අස්සවාණිජා යථාසභාවමෙව මූලං ලභිත්වා හට්ඨතුට්ඨා අගමංසු. රාජාපි බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ද්වෙ අස්සා ඉමෙ ද්වෙ දුට්ඨභික්ඛූ අහෙසුං, රාජා ආනන්දො, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සුහනුජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[159] 9. මොරජාතකවණ්ණනා

උදෙතයං චක්ඛුමා එකරාජාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො හි භික්ඛු භික්ඛූහි සත්ථු සන්තිකං නීතො ‘‘සච්චං කිර, ත්වං භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතො’’ති වුත්තෙ ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වත්වා ‘‘කිං දිස්වා’’ති වුත්තෙ ‘‘එකං අලඞ්කතපටියත්තසරීරං මාතුගාමං ඔලොකෙත්වා’’ති ආහ. අථ නං සත්ථා ‘‘භික්ඛු මාතුගාමො නාම කස්මා තුම්හාදිසානං චිත්තං නාලුළෙස්සති, පොරාණකපණ්ඩිතානම්පි හි මාතුගාමස්ස සද්දං සුත්වා සත්ත වස්සසතානි අසමුදාචිණ්ණකිලෙසා ඔකාසං ලභිත්වා ඛණෙනෙව සමුදාචරිංසු. විසුද්ධාපි සත්තා සංකිලිස්සන්ති, උත්තමයසසමඞ්ගිනොපි ආයසක්‍යං පාපුණන්ති, පගෙව අපරිසුද්ධා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො මොරයොනියං පටිසන්ධිං ගහෙත්වා අණ්ඩකාලෙපි කණිකාරමකුළවණ්ණඅණ්ඩකොසො හුත්වා අණ්ඩං භින්දිත්වා නික්ඛන්තො සුවණ්ණවණ්ණො අහොසි දස්සනීයො පාසාදිකො පක්ඛානං අන්තරෙ සුරත්තරාජිවිරාජිතො, සො අත්තනො ජීවිතං රක්ඛන්තො තිස්සො පබ්බතරාජියො අතික්කම්ම චතුත්ථාය පබ්බතරාජියා එකස්මිං දණ්ඩකහිරඤ්ඤපබ්බතතලෙ වාසං කප්පෙසි. සො පභාතාය රත්තියා පබ්බතමත්ථකෙ නිසින්නො සූරියං උග්ගච්ඡන්තං ඔලොකෙත්වා අත්තනො ගොචරභූමියං රක්ඛාවරණත්ථාය බ්‍රහ්මමන්තං බන්ධන්තො **‘‘උදෙතය’’**න්තිආදිමාහ.

17.

‘‘උදෙතයං චක්ඛුමා එකරාජා,
හරිස්සවණ්ණො පථවිප්පභාසො;
තං තං නමස්සාමි හරිස්සවණ්ණං පථවිප්පභාසං,
තයාජ්ජ ගුත්තා විහරෙමු දිවස’’න්ති.

තත්ථ **උදෙතීති** පාචීනලොකධාතුතො උග්ගච්ඡති. **චක්ඛුමාති** සකලචක්කවාළවාසීනං අන්ධකාරං විධමිත්වා චක්ඛුපටිලාභකරණෙන යං තෙන තෙසං දින්නං චක්ඛු, තෙන චක්ඛුනා චක්ඛුමා. **එකරාජාති** සකලචක්කවාළෙ ආලොකකරානං අන්තරෙ සෙට්ඨවිසිට්ඨට්ඨෙන එකරාජා. **හරිස්සවණ්ණොති** හරිසමානවණ්ණො, සුවණ්ණවණ්ණොති අත්ථො. **පථවිප්පභාසොති** පථවියා පභාසො. **තං තං නමස්සාමීති** තස්මා තං එවරූපං භවන්තං නමස්සාමි වන්දාමි. **තයාජ්ජ ගුත්තා විහරෙමු දිවසන්ති** තයා අජ්ජ රක්ඛිතා ගොපිතා හුත්වා ඉමං දිවසං චතුඉරියාපථවිහාරෙන සුඛං විහරෙය්‍යාම.

එවං බොධිසත්තො ඉමාය ගාථාය සූරියං නමස්සිත්වා දුතියගාථාය අතීතෙ පරිනිබ්බුතෙ බුද්ධෙ චෙව බුද්ධගුණෙ ච නමස්සති.

‘‘යෙ බ්‍රාහ්මණා වෙදගූ සබ්බධම්මෙ, තෙ මෙ නමො තෙ ච මං පාලයන්තු;
නමත්ථු බුද්ධානං නමත්ථු බොධියා, නමො විමුත්තානං නමො විමුත්තියා;
ඉමං සො පරිත්තං කත්වා, මොරො චරති එසනා’’ති.

තත්ථ **යෙ බ්‍රාහ්මණාති** යෙ බාහිතපාපා විසුද්ධිබ්‍රාහ්මණා. **වෙදගූති** වෙදානං පාරං ගතාතිපි වෙදගූ, වෙදෙහි පාරං ගතාතිපි වෙදගූ. ඉධ පන සබ්බෙ සඞ්ඛතාසඞ්ඛතධම්මෙ විදිතෙ පාකටෙ කත්වා ගතාති වෙදගූ. තෙනෙවාහ ‘‘සබ්බධම්මෙ’’ති. සබ්බෙ ඛන්ධායතනධාතුධම්මෙ සලක්ඛණසාමඤ්ඤලක්ඛණවසෙන අත්තනො ඤාණස්ස විදිතෙ පාකටෙ

කත්වා ගතා, තිණ්ණං මාරානං මත්ථකං මද්දිත්වා දසසහස්සිලොකධාතුං උන්නාදෙත්වා බොධිතලෙ සම්මාසම්බොධිං පත්වා සංසාරං වා අතික්කන්තාති අත්ථො. **තෙ මෙ නමො**ති තෙ මම ඉමං නමක්කාරං පටිච්ඡන්තු. **තෙ ච මං පාලයන්තූ**ති එවං මයා නමස්සිතා ච තෙ භගවන්තො මං පාලෙන්තු රක්ඛන්තු ගොපෙන්තු. **නමත්ථු බුද්ධානං නමත්ථු බොධියා, නමො විමුත්තානං නමො විමුත්තියා**ති අයං මම නමක්කාරො අතීතානං පරිනිබ්බුතානං බුද්ධානං අත්ථු, තෙසඤ්ඤෙව චතූසු ච මග්ගෙසු චතූසු ඵලෙසු ඤාණසඞ්ඛාතාය බොධියා අත්ථු, තථා තෙසඤ්ඤෙව අරහත්තඵලවිමුත්තියා විමුත්තානං අත්ථු, යා ච නෙසං තදඞ්ගවිමුත්ති වික්ඛම්භනවිමුත්ති සමුච්ඡෙදවිමුත්ති පටිප්පස්සද්ධිවිමුත්ති නිස්සරණවිමුත්තීති පඤ්චවිධා විමුත්ති, තස්සා නෙසං විමුත්තියාපි අයං මය්හං නමක්කාරො අත්ථූති. ''ඉමං සො පරිත්තං කත්වා, මොරො චරති එසනා''ති ඉදං පන පදද්වයං සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ආහ. තස්සත්ථො – භික්ඛවෙ, සො මොරො ඉමං පරිත්තං ඉමං රක්ඛං කත්වා අත්තනො ගොචරභූමියං පුප්ඵඵලාදීනං අත්ථාය නානප්පකාරාය එසනාය චරති.

එවං දිවසං චරිත්වා සායං පබ්බතමත්ථකෙ නිසීදිත්වා අත්ථඞ්ගතං සූරියං ඔලොකෙන්තො බුද්ධගුණෙ ආවජ්ජෙත්වා නිවාසට්ඨානෙ රක්ඛාවරණත්ථාය පුන බ්‍රහ්මමන්තං බන්ධන්තො **''අපෙතය''**න්තිආදිමාහ.

18.

''අපෙතයං චක්ඛුමා එකරාජා, හරිස්සවණ්ණො පථවිප්පභාසො;
තං තං නමස්සාමි හරිස්සවණ්ණං පථවිප්පභාසං, තයාජ්ජ ගුත්තා විහරෙමු රත්තිං.

''යෙ බ්‍රාහ්මණා වෙදගූ සබ්බධම්මෙ, තෙ මෙ නමො තෙ ච මං පාලයන්තු;
නමත්ථු බුද්ධානං නමත්ථු බොධියා, නමො විමුත්තානං නමො විමුත්තියා;
ඉමං සො පරිත්තං කත්වා, මොරො වාසමකප්පයී''ති.

තත්ථ **අපෙතී**ති අපයාති අත්ථං ගච්ඡති. **ඉමං සො පරිත්තං කත්වා, මොරො වාසමකප්පයී**ති ඉදම්පි අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ආහ. තස්සත්ථො – භික්ඛවෙ, සො මොරො ඉමං පරිත්තං ඉමං රක්ඛං කත්වා අත්තනො නිවාසට්ඨානෙ වාසං කප්පයිත්ථ, තස්ස රත්තිං වා දිවා වා ඉමස්ස පරිත්තස්සානුභාවෙන නෙව භයං, න ලොමහංසො අහොසි.

අථෙකො බාරාණසියා අවිදූරෙ නෙසාදගාමවාසී නෙසාදො හිමවන්තපදෙසෙ විචරන්තො තස්මිං දණ්ඩකහිරඤ්ඤපබ්බතමත්ථකෙ නිසින්නං බොධිසත්තං දිස්වා ආගන්ත්වා පුත්තස්ස ආරොචෙසි.

අථෙකදිවසං ඛෙමා නාම බාරාණසිරඤ්ඤො දෙවී සුපිනෙන සුවණ්ණවණ්ණං මොරං ධම්මං දෙසෙන්තං දිස්වා පබුද්ධකාලෙ රඤ්ඤො ආරොචෙසි – ''අහං, දෙව, සුවණ්ණවණ්ණස්ස මොරස්ස ධම්මං සොතුකාමා''ති. රාජා අමච්චෙ පුච්ඡි. අමච්චා ''බ්‍රාහ්මණා ජානිස්සන්තී''ති ආහංසු. බ්‍රාහ්මණා තං සුත්වා ''සුවණ්ණවණ්ණා මොරා නාම හොන්තී''ති වත්වා ''කත්ථ හොන්තී''ති වුත්තෙ ''නෙසාදා ජානිස්සන්තී''ති ආහංසු. රාජා නෙසාදෙ සන්නිපාතෙත්වා පුච්ඡි. අථ සො නෙසාදපුත්තො ''ආම, මහාරාජ, දණ්ඩකහිරඤ්ඤපබ්බතො නාම අත්ථි, තත්ථ සුවණ්ණවණ්ණො මොරො වසතී''ති ආහ. ''තෙන හි තං මොරං අමාරෙත්වා බන්ධිත්වාව ආනෙහී''ති. නෙසාදො ගන්ත්වා තස්ස ගොචරභූමියං පාසෙ ඔඩ්ඩෙසි. මොරෙන අක්කන්තට්ඨානෙපි පාසො න සඤ්චරති. නෙසාදො ගණ්හිතුං අසක්කොන්තො සත්ත වස්සානි විචරිත්වා තත්ථෙව කාලමකාසි. ඛෙමාපි දෙවී පත්ථිතං අලභමානා කාලමකාසි.

රාජා ''මොරං මෙ නිස්සාය දෙවී කාලකතා''ති කුජ්ඣිත්වා ''හිමවන්තපදෙසෙ දණ්ඩකහිරඤ්ඤපබ්බතො නාම අත්ථි, තත්ථ සුවණ්ණවණ්ණො මොරො වසති, යෙ තස්ස මංසං ඛාදන්ති, තෙ අජරා අමරා හොන්තී''ති අක්ඛරං සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛාපෙත්වා සුවණ්ණපට්ටං මඤ්ජූසාය නික්ඛිපාපෙසි. තස්මිං කාලකතෙ අඤ්ඤො රාජා රජ්ජං පත්වා සුවණ්ණපට්ටං වාචෙත්වා ''අජරො අමරො භවිස්සාමී''ති අඤ්ඤං නෙසාදං පෙසෙසි. සොපි ගන්ත්වා බොධිසත්තං ගහෙතුං අසක්කොන්තො තත්ථෙව කාලමකාසි. එතෙනෙව නියාමෙන ඡ රාජපරිවට්ටා ගතා. අථ සත්තමො රාජා රජ්ජං පත්වා එකං නෙසාදං පහිණි. සො ගන්ත්වා බොධිසත්තෙන අක්කන්තට්ඨානෙපි පාසස්ස අසඤ්චරණභාවං, අත්තනො පරිත්තං කත්වා ගොචරභූමිගමනභාවඤ්චස්ස ඤත්වා පච්චන්තං ඔතරිත්වා එකං මොරිං ගහෙත්වා යථා හත්ථතාළසද්දෙන නච්චති, අච්ඡරාසද්දෙන ච වස්සති, එවං සික්ඛාපෙත්වා තං ආදාය ගන්ත්වා මොරෙන පරිත්තෙ අකතෙ පාතොයෙව පාසයට්ඨියො රොපෙත්වා පාසෙ ඔඩ්ඩෙත්වා මොරිං වස්සාපෙසි. මොරො විසභාගං මාතුගාමසද්දං සුත්වා කිලෙසාතුරො හුත්වා පරිත්තං කාතුං අසක්කුණිත්වා ගන්ත්වා පාසෙ බජ්ඣි. අථ නං නෙසාදො ගහෙත්වා ගන්ත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො අදාසි.

රාජා තස්ස රූපසම්පත්තිං දිස්වා තුට්ඨමානසො ආසනං දාපෙසි. බොධිසත්තො පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදිත්වා ''මහාරාජ, කස්මා මං ගණ්හාපෙසී''ති පුච්ඡි. ''යෙ කිර තව මංසං ඛාදන්ති, තෙ අජරා අමරා හොන්ති, ස්වාහං තව මංසං ඛාදිත්වා අජරො අමරො හොතුකාමො තං ගණ්හාපෙසි''න්ති. ''මහාරාජ, මම තාව මංසං ඛාදන්තා අජරා අමරා හොන්තු, අහං පන මරිස්සාමී''ති? ''ආම, මරිස්සසී''ති. ''මයි මරන්තෙ පන මම මංසමෙව ඛාදිත්වා කින්ති කත්වා න මරිස්සන්තී''ති? ''ත්වං සුවණ්ණවණ්ණො, තස්මා කිර තව මංසං ඛාදකා අජරා අමරා

භවිස්සන්තී''ති. ''මහාරාජ, අහං පන න අකාරණා සුවණ්ණවණ්ණො ජාතො, පුබ්බෙ පනාහං ඉමස්මිංයෙව නගරෙ චක්කවත්තී රාජා හුත්වා සයම්පි පඤ්ච සීලානි රක්ඛිං, සකලචක්කවාළවාසිනොපි රක්ඛාපෙසිං, ස්වාහං කාලං කරිත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තො, තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතො අඤ්ඤස්ස අකුසලස්ස නිස්සන්දෙන මොරයොනියං නිබ්බත්තිත්වාපි පොරාණසීලානුභාවෙන සුවණ්ණවණ්ණො ජාතො''ති. '''ත්වං චක්කවත්තී රාජා හුත්වා සීලං රක්ඛිත්වා සීලඵලෙන සුවණ්ණවණ්ණො ජාතො'ති කථමිදං අම්හෙහි සද්ධාතබ්බං. අත්ථි නො කොචි සක්ඛී''ති? ''අත්ථි, මහාරාජා''ති. ''කො නාමා''ති? ''මහාරාජ, අහං චක්කවත්තිකාලෙ රතනමයෙ රථෙ නිසීදිත්වා ආකාසෙ විචරිං, සො මෙ රථො මඞ්ගලපොක්ඛරණියා අන්තොභූමියං නිදහාපිතො, තං මඞ්ගලපොක්ඛරණිතො උක්ඛිපාපෙහි, සො මෙ සක්ඛි භවිස්සතී''ති.

රාජා ''සාධූ''ති පටිස්සුණිත්වා පොක්ඛරණිතො උදකං හරාපෙත්වා රථං නීහරාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස සද්දහි. බොධිසත්තො ''මහාරාජ, ඨපෙත්වා අමතමහානිබ්බානං අවසෙසා සබ්බෙ සඞ්ඛතධම්මා හුත්වා අභාවිනො අනිච්චා ඛයවයධම්මායෙවා''ති රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා රාජානං පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙසි. රාජා පසන්නො බොධිසත්තං රජ්ජෙන පූජෙත්වා මහන්තං සක්කාරං අකාසි. සො රජ්ජං තස්සෙව පටිනිය්‍යාදෙත්වා කතිපාහං වසිත්වා ''අප්පමත්තො හොහි, මහාරාජා''ති ඔවදිත්වා ආකාසෙ උප්පතිත්වා දණ්ඩකහිරඤ්ඤපබ්බතමෙව අගමාසි. රාජාපි බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨහි. ''තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, සුවණ්ණමොරො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

මොරජාතකවණ්ණනා නවමා.

[160] 10. විනීලජාතකවණ්ණනා

එවමෙව නූන රාජානන්ති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස සුගතාලයං ආරබ්භ කථෙසි. දෙවදත්තෙ හි ගයාසීසගතානං ද්වින්නං අග්ගසාවකානං සුගතාලයං දස්සෙත්වා නිපන්නෙ උභොපි ථෙරා ධම්මං දෙසෙත්වා අත්තනො නිස්සිතකෙ ආදාය වෙළුවනං අගමිංසු. තෙ සත්ථාරා ''සාරිපුත්ත, දෙවදත්තො තුම්හෙ දිස්වා කිං අකාසී''ති පුට්ඨා ''භන්තෙ, සුගතාලයං දස්සෙත්වා මහාවිනාසං පාපුණී''ති ආරොචෙසුං. සත්ථා ''න ඛො, සාරිපුත්ත, දෙවදත්තො ඉදානෙව මම අනුකිරියං කරොන්තො විනාසං පත්තො, පුබ්බෙපි පාපුණියෙවා''ති වත්වා ථෙරෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ විදෙහරට්ඨෙ මිථිලායං විදෙහරාජෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති. සො වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාසි. තදා එකස්ස සුවණ්ණහංසරාජස්ස ගොචරභූමියං කාකියා සද්ධිං සංවාසො අහොසි. සා පුත්තං විජායි. සො නෙව මාතුපතිරූපකො අහොසි, න පිතු. අථස්ස විනීලකධාතුකත්තා ''විනීලකො''ත්වෙව නාමං අකංසු. හංසරාජා අභිණ්හං ගන්ත්වා පුත්තං පස්සති. අපරෙ පනස්ස ද්වෙ හංසපොතකා පුත්තා අහෙසුං. තෙ පිතරං අභිණ්හං මනුස්සපථං ගච්ඡන්තං දිස්වා පුච්ඡිංසු – ''තාත, තුම්හෙ කස්මා අභිණ්හං මනුස්සපථං ගච්ඡථා''ති? ''තාතා, එකාය මෙ කාකියා සද්ධිං සංවාසමන්වාය එකො පුත්තො ජාතො, 'විනීලකො'තිස්ස නාමං, තමහං දට්ඨුං ගච්ඡාමී''ති. ''කහං පනෙතෙ වසන්තී''ති? ''විදෙහරට්ඨෙ මිථිලාය අවිදූරෙ අසුකස්මිං නාම ඨානෙ එකස්මිං තාලග්ගෙ වසන්තී''ති. ''තාත, මනුස්සපථො නාම සාසඞ්කො සප්පටිභයො, තුම්හෙ මා ගච්ඡථ, මයං ගන්ත්වා තං ආනෙස්සාමා''ති ද්වෙ හංසපොතකා පිතරා ආචික්ඛිතසඤ්ඤාය තත්ථ ගන්ත්වා තං විනීලකං එකස්මිං දණ්ඩකෙ නිසීදාපෙත්වා මුඛතුණ්ඩකෙන දණ්ඩකොටියං ඩංසිත්වා මිථිලානගරමත්ථකෙන පායිංසු. තස්මිං ඛණෙ විදෙහරාජා සබ්බසෙතචතුසින්ධවයුත්තරථවරෙ නිසීදිත්වා නගරං පදක්ඛිණං කරොති. විනීලකො තං දිස්වා චින්තෙසි – ''මය්හං විදෙහරඤ්ඤා කිං නානාකාරණං, එස චතුසින්ධවයුත්තරථෙ නිසීදිත්වා නගරං අනුසඤ්චරති, අහං පන හංසයුත්තරථෙ නිසීදිත්වා ගච්ඡාමී''ති. සො ආකාසෙන ගච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

19.

''එවමෙව නූන රාජානං, වෙදෙහං මිථිලග්ගහං;
අස්සා වහන්ති ආජඤ්ඤා, යථා හංසා විනීලක''න්ති.

තත්ථ **එවමෙවාති** එවං එව, **නූනාති** පරිවිතක්කෙ නිපාතො. එකංසෙපි වට්ටතියෙව. **වෙදෙහන්ති** විදෙහරට්ඨසාමිකං. **මිථිලග්ගහන්ති** මිථිලගෙහං, මිථිලායං ඝරං පරිග්ගහෙත්වා වසමානන්ති අත්ථො. **ආජඤ්ඤාති** කාරණාකාරණාජානනකා. **යථා හංසා විනීලකන්ති** යථා ඉමෙ හංසා මං විනීලකං වහන්ති, එවමෙව වහන්තීති.

හංසපොතකා තස්ස වචනං සුත්වා කුජ්ඣිත්වා ''ඉධෙව නං පාතෙත්වා ගමිස්සාමා''ති චිත්තං උප්පාදෙත්වාපි ''එවං කතෙ පිතා නො කිං වක්ඛතී''ති ගරහභයෙන පිතු සන්තිකං නෙත්වා තෙන කතකිරියං පිතු ආචික්ඛිංසු. අථ නං පිතා කුජ්ඣිත්වා ''කිං ත්වං මම පුත්තෙහි අධිකතරොසි, යො මම පුත්තෙ අභිභවිත්වා රථෙ යුත්තසින්ධවෙ විය කරොසි, අත්තනො පමාණං න ජානාසි. ඉමං ඨානං තව අගොචරො, අත්තනො මාතු වසනට්ඨානමෙව ගච්ඡාහී''ති තජ්ජෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

20.

‘‘විනීල දුග්ගං භජසි, අභූමිං තාත සෙවසි;
ගාමන්තකානි සෙවස්සු, එතං මාතාලයං තවා’’ති.

තත්ථ **විනීලාති** තං නාමෙනාලපති. **දුග්ගං භජසීති** ඉමෙසං වසෙන ගිරිදුග්ගං භජසි. **අභූමිං, තාත, සෙවසීති**, තාත, ගිරිවිසමං නාම තව අභූමි, තං සෙවසි උපගච්ඡසි. **එතං මාතාලයං තවාති** එතං ගාමන්තං උක්කාරට්ඨානං ආමකසුසානට්ඨානඤ්ච තව මාතු ආලයං ගෙහං වසනට්ඨානං, තත්ථ ගච්ඡාහීති. එවං තං තජ්ජෙත්වා ‘‘ගච්ඡථ, නං මිථිලනගරස්ස උක්කාරභූමියඤ්ඤෙව ඔතාරෙත්වා එථා’’ති පුත්තෙ ආණාපෙසි, තෙ තථා අකංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා විනීලකො දෙවදත්තො අහොසි, ද්වෙ හංසපොතකා ද්වෙ අග්ගසාවකා අහෙසුං, පිතා ආනන්දො අහොසි, විදෙහරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

විනීලජාතකවණ්ණනා දසමා.

දළ්හවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං –

රාජොවාදඤ්ච සිඞ්ගාලං, සූකරං උරගං භග්ගං;
අලීනචිත්තගුණඤ්ච, සුහනු මොරවිනීලං.

2. සන්ථවවග්ගො

[161] 1. ඉන්දසමානගොත්තජාතකවණ්ණනා

න සන්ථවං කාපුරිසෙන කයිරාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං දුබ්බචජාතිකං ආරබ්භ කථෙසි. තස්ස වත්ථු නවකනිපාතෙ **ගිජ්ඣජාතකෙ** (ජා. 1.9.1 ආදයො) ආවිභවිස්සති. සත්ථා පන තං භික්ඛුං ‘‘පුබ්බෙපි ත්වං, භික්ඛු, දුබ්බචතාය පණ්ඩිතානං වචනං අකත්වා මත්තහත්ථිපාදෙහි සඤ්චුණ්ණිතො’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වුඩ්ඪිප්පත්තො ඝරාවාසං පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පඤ්චන්නං ඉසිසතානං ගණසත්ථා හුත්වා හිමවන්තපදෙසෙ වාසං කප්පෙසි. තදා තෙසු තාපසෙසු ඉන්දසමානගොත්තො නාමෙකො තාපසො අහොසි දුබ්බචො අනොවාදකො. සො එකං හත්ථිපොතකං පොසෙසි. බොධිසත්තො සුත්වා තං පක්කොසිත්වා ‘‘සච්චං කිර ත්වං හත්ථිපොතකං පොසෙසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘සච්චං, ආචරිය, මතමාතිකං එකං හත්ථිපොතකං පොසෙමී’’ති. ‘‘හත්ථිනො නාම වුඩ්ඪිප්පත්තා

පොසකෙයෙව මාරෙන්ති, මා තං පොසෙහී''ති. ''තෙන විනා වත්තිතුං න සක්කොමි ආචරියා''ති. ''තෙන හි පඤ්ඤායිස්සසී''ති. සො තෙන පොසියමානො අපරභාගෙ මහාසරීරො අහොසි.

අථෙකස්මිං කාලෙ තෙ ඉසයො වනමූලඵලාඵලත්ථාය දූරං ගන්ත්වා තත්ථෙව කතිපාහං වසිංසු. හත්ථීපි අග්ගදක්ඛිණවාතෙ පභින්නමදො හුත්වා තස්ස පණ්ණසාලං විද්ධංසෙත්වා පානීයඝටං භින්දිත්වා පාසාණඵලකං ඛිපිත්වා ආලම්බනඵලකං ලුඤ්චිත්වා ''තං තාපසං මාරෙත්වාව ගමිස්සාමී''ති එකං ගහනට්ඨානං පවිසිත්වා තස්ස ආගමනමග්ගං ඔලොකෙන්තො අට්ඨාසි. ඉන්දසමානගොත්තො තස්ස ගොචරං ගහෙත්වා සබ්බෙසං පුරතොව ආගච්ඡන්තො තං දිස්වා පකතිසඤ්ඤායෙවස්ස සන්තිකං අගමාසි. අථ නං සො හත්ථී ගහනට්ඨානා නික්ඛමිත්වා සොණ්ඩාය පරාමසිත්වා භූමියං පාතෙත්වා සීසං පාදෙන අක්කමිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා මද්දිත්වා කොඤ්චනාදං කත්වා අරඤ්ඤං පාවිසි. සෙසතාපසා තං පවත්තිං බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසුං. බොධිසත්තො ''කාපුරිසෙහි නාම සද්ධිං සංසග්ගො න කාතබ්බො''ති වත්වා ඉමා ගාථා ආහ –

21.

''න සන්ථවං කාපුරිසෙන කයිරා, අරියො අනරියෙන පජානමත්ථං;
චිරානුවුත්ථොපි කරොති පාපං, ගජො යථා ඉන්දසමානගොත්තං.

22.

''යං ත්වෙව ජඤ්ඤා සදිසො මමන්ති, සීලෙන පඤ්ඤාය සුතෙන චාපි;
තෙනෙව මෙත්තිං කයිරාථ සද්ධිං, සුඛො හවෙ සප්පුරිසෙන සඞ්ගමො''ති.

තත්ථ **න සන්ථවං කාපුරිසෙන කයිරාති** කුච්ඡිතෙන කොධපුරිසෙන සද්ධිං තණ්හාසන්ථවං වා මිත්තසන්ථවං වා න කයිරාථ. **අරියො අනරියෙන පජානමත්ථන්ති අරියොති** චත්තාරො අරියා ආචාරඅරියො ලිඞ්ගඅරියො දස්සනඅරියො පටිවෙධඅරියොති. තෙසු ආචාරඅරියො ඉධ අධිප්පෙතො. සො පජානමත්ථං අත්ථං පජානන්තො අත්ථානත්ථකුසලො ආචාරෙ ඨිතො අරියපුග්ගලො අනරියෙන නිල්ලජ්ජෙන දුස්සීලෙන සද්ධිං සන්ථවං න කරෙය්‍යාති අත්ථො. කිං කාරණා? **චිරානුවුත්ථොපි කරොති පාපන්ති**, යස්මා අනරියො චිරං එකතො අනුවුත්ථොපි තං එකතො නිවාසං අගණෙත්වා කරොති පාපං ලාමකකම්මං කරොතියෙව. යථා කිං? **ගජො යථා ඉන්දසමානගොත්තන්ති**, යථා සො ගජො ඉන්දසමානගොත්තං මාරෙන්තො පාපං අකාසීති අත්ථො. **යං ත්වෙව ජඤ්ඤා සදිසො මමන්ති**ආදීසු යං ත්වෙව පුග්ගලං ''අයං මම සීලාදීහි සදිසො''ති ජානෙය්‍ය, තෙනෙව සද්ධිං මෙත්තිං කයිරාථ, සප්පුරිසෙන සද්ධිං සමාගමො සුඛාවහොති.

එවං බොධිසත්තො ‘‘අනොවාදකෙන නාම න භවිතබ්බං, සුසික්ඛිතෙන භවිතුං වට්ටතී’’ති ඉසිගණං ඔවදිත්වා ඉන්දසමානගොත්තස්ස සරීරකිච්චං කාරෙත්වා බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ඉන්දසමානගොත්තො අයං දුබ්බචො අහොසි, ගණසත්ථා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ඉන්දසමානගොත්තජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[162] 2. සන්ථවජාතකවණ්ණනා

න සන්ථවස්මා පරමත්ථි පාපියොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අග්ගිජුහනං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා **නඞ්ගුට්ඨජාතකෙ** (ජා. 1.1.144 ආදයො) කථිතසදිසමෙව. භික්ඛූ තෙ අග්ගිං ජුහන්තෙ දිස්වා ‘‘භන්තෙ, ජටිලා නානප්පකාරං මිච්ඡාතපං කරොන්ති, අත්ථි නු ඛො එත්ථ වුඩ්ඪී’’ති භගවන්තං පුච්ඡිංසු. ‘‘න, භික්ඛවෙ, එත්ථකාචි වුඩ්ඪි නාම අත්ථි, පොරාණකපණ්ඩිතාපි අග්ගිජුහනෙ වුඩ්ඪි අත්ථීති සඤ්ඤාය චිරං අග්ගිං ජුහිත්වා තස්මිං කම්මෙ අවුඩ්ඪිමෙව දිස්වා අග්ගිං උදකෙන නිබ්බාපෙත්වා සාඛාදීහි පොථෙත්වා පුන නිවත්තිත්වාපි න ඔලොකෙසු’’න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. මාතාපිතරො තස්ස ජාතග්ගිං ගහෙත්වා තං සොළසවස්සුද්දෙසෙ ඨිතං ආහංසු – ‘‘කිං, තාත, ජාතග්ගිං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ අග්ගිං පරිචරිස්සසි, උදාහු තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා කුටුම්බං සණ්ඨපෙත්වා ඝරාවාසං වසිස්සසී’’ති. සො ‘‘න මෙ ඝරාවාසෙන අත්ථො, අරඤ්ඤෙ අග්ගිං පරිචරිත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො භවිස්සාමී’’ති ජාතග්ගිං ගහෙත්වා මාතාපිතරො වන්දිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා පණ්ණසාලාය වාසං කප්පෙත්වා අග්ගිං පරිචරි. සො එකදිවසං නිමන්තිතට්ඨානං ගන්ත්වා සප්පිනා පායාසං ලභිත්වා ‘‘ඉමං පායාසං මහාබ්‍රහ්මුනො යජිස්සාමී’’ති තං පායාසං ආහරිත්වා අග්ගිං ජාලෙත්වා ‘‘අග්ගිං තාව භවන්තං සප්පියුත්තං පායාසං පායෙමී’’ති පායාසං අග්ගිම්හි පක්ඛිපි. බහුසිනෙහෙ පායාසෙ අග්ගිම්හි පක්ඛිත්තමත්තෙයෙව අග්ගි ජලිත්වා පච්චුග්ගතාහි අච්චීහි පණ්ණසාලං ඣාපෙසි. බ්‍රාහ්මණො භීතතසිතො පලායිත්වා බහි ඨත්වා ‘‘කාපුරිසෙහි නාම සන්ථවො න කාතබ්බො, ඉදානි මෙ ඉමිනා අග්ගිනා කිච්ඡෙන කතා පණ්ණසාලා ඣාපිතා’’ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

23.

‘‘න සන්ථවස්මා පරමත්ථි පාපියො, යො සන්ථවො කාපුරිසෙන හොති;

සන්තප්පිතො සප්පිනා පායසෙන, කිච්ඡාකතං පණ්ණකුටිං අදය්හී''ති.

තත්ථ **න සන්ථවස්මා**ති තණ්හාසන්ථවාපි ච මිත්තසන්ථවාපි චාති දුවිධාපි එතස්මා සන්ථවා පරං උත්තරි අඤ්ඤං පාපතරං නත්ථි, ලාමකතරං නාම නත්ථීති අත්ථො. **යො සන්ථවො කාපුරිසෙනා**ති යො පාපකෙන කාපුරිසෙන සද්ධිං දුවිධොපි සන්ථවො, තතො පාපතරං අඤ්ඤං නත්ථි. කස්මා? **සන්තප්පිතො ...පෙ....අදය්හී**ති, යස්මා සප්පිනා ච පායාසෙන ච සන්තප්පිතොපි අයං අග්ගි මයා කිච්ඡෙන කතං පණ්ණසාලං ඣාපෙසීති අත්ථො.

සො එවං වත්වා ''න මෙ තයා මිත්තදුබ්භිනා අත්ථො''ති තං අග්ගිං උදකෙන නිබ්බාපෙත්වා සාඛාහි පොථෙත්වා අන්තොහිමවන්තං පවිසිත්වා එකං සාමමිගිං සීහස්ස ච බ්‍යග්ඝස්ස ච දීපිනො ච මුඛං ලෙහන්තිං දිස්වා ''සප්පුරිසෙහි සද්ධිං සන්ථවා පරං සෙය්‍යො නාම නත්ථී''ති චින්තෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

24.

''න සන්ථවස්මා පරමත්ථි සෙය්‍යො, යො සන්ථවො සප්පුරිසෙන හොති;
සීහස්ස බ්‍යග්ඝස්ස ච දීපිනො ච, සාමා මුඛං ලෙහති සන්ථවෙනා''ති.

තත්ථ **සාමා මුඛං ලෙහති සන්ථවෙනා**ති සාමා නාම මිගී ඉමෙසං තිණ්ණං ජනානං සන්ථවෙන සිනෙහෙන මුඛං ලෙහතීති.

එවං වත්වා බොධිසත්තො අන්තොහිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා ජීවිතපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තෙන සමයෙන තාපසො අහමෙව අහොසි''න්ති.

සන්ථවජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[163] 3. සුසීමජාතකවණ්ණනා

කාළා මිගා සෙතදන්තා තවීමෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ඡන්දකදානං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියඤ්හි කදාචි එකමෙව කුලං බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දානං දෙති, කදාචි අඤ්ඤතිත්ථියානං දෙති, කදාචි ගණබන්ධනෙන බහූ එකතො හුත්වා දෙන්ති, කදාචි වීථිසභාගෙන, කදාචි සකලනගරවාසිනො ඡන්දකං සංහරිත්වා දානං දෙන්ති. ඉමස්මිං පන කාලෙ සකලනගරවාසිනො ඡන්දකං සංහරිත්වා සබ්බපරික්ඛාරදානං

සජ්ජෙත්වා ද්වෙ කොට්ඨාසා හුත්වා එකච්චෙ ‘‘ඉමං සබ්බපරික්ඛාරදානං අඤ්ඤතිත්ථියානං දස්සාමා’’ති ආහංසු, එකච්චෙ ‘‘බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්සා’’ති. එවං පුනප්පුනං කථාය වත්තමානාය අඤ්ඤතිත්ථියසාවකෙහි අඤ්ඤතිත්ථියානඤ්ඤෙව, බුද්ධසාවකෙහි ‘‘‘බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්සෙවා’ති වුත්තෙ සම්බහුලං කරිසාමා’’ති සම්බහුලාය කථාය ‘‘බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දස්සාමා’’ති වදන්තායෙව බහුකා ජාතා, තෙසඤ්ඤෙව කථා පතිට්ඨාසි. අඤ්ඤතිත්ථියසාවකා බුද්ධානං දාතබ්බදානස්ස අන්තරායං කාතුං නාසක්ඛිංසු. නාගරා බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සබ්බපරික්ඛාරෙ අදංසු. සත්ථා අනුමොදනං කත්වා මහාජනං මග්ගඵලෙහි පබොධෙත්වා ජෙතවනවිහාරමෙව ගන්ත්වා භික්ඛුසඞ්ඝෙන වත්තෙ දස්සිතෙ ගන්ධකුටිප්පමුඛෙ ඨත්වා සුගතොවාදං දත්වා ගන්ධකුටිං පාවිසි.

සායන්හසමයෙ භික්ඛූ ධම්මසභායං සන්නිපතිත්වා කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, අඤ්ඤතිත්ථියසාවකා බුද්ධානං දාතබ්බදානස්ස අන්තරායකරණත්ථාය වායමන්තාපි අන්තරායං කාතුං නාසක්ඛිංසු, තං සබ්බපරික්ඛාරදානං බුද්ධානංයෙව පාදමූලං ආගතං, අහො බුද්ධබලං නාම මහන්ත’’න්ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, එතෙ අඤ්ඤතිත්ථියසාවකා ඉදානෙව මය්හං දාතබ්බදානස්ස අන්තරායකරණත්ථාය වායමන්ති, පුබ්බෙපි වායමිංසු, සො පන පරික්ඛාරො සබ්බකාලෙපි මමෙව පාදමූලං ආගච්ඡතී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං සුසීමො නාම රාජා අහොසි. තදා බොධිසත්තො තස්ස පුරොහිතස්ස බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි, තස්ස සොළසවස්සිකකාලෙ පිතා කාලමකාසි. සො පන ධරමානකාලෙ රඤ්ඤො හත්ථිමඞ්ගලකාරකො අහොසි. හත්ථීනං මඞ්ගලකරණට්ඨානෙ ආහතඋපකරණභණ්ඩඤ්ච හත්ථාලඞ්කාරඤ්ච සබ්බං සොයෙව අලත්ථ. එවමස්ස එකෙකස්මිං මඞ්ගලෙ කොටිමත්තං ධනං උප්පජ්ජති. අථ තස්මිං කාලෙ හත්ථිමඞ්ගලඡණො සම්පාපුණි. සෙසා බ්‍රාහ්මණා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘මහාරාජ, හත්ථිමඞ්ගලඡණො සම්පත්තො, මඞ්ගලං කාතුං වට්ටති. පුරොහිතබ්‍රාහ්මණස්ස පන පුත්තො අතිදහරො, නෙව තයො වෙදෙ ජානාති, න හත්ථිසුත්තං, මයං හත්ථිමඞ්ගලං කරිස්සාමා’’ති ආහංසු. රාජා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡි. බ්‍රාහ්මණා පුරොහිතපුත්තස්ස හත්ථිමඞ්ගලං කාතුං අදත්වා ‘‘හත්ථිමඞ්ගලං කත්වා මයං ධනං ගණ්හිස්සාමා’’ති හට්ඨතුට්ඨා විචරන්ති. අථ ‘‘චතුත්ථෙ දිවසෙ හත්ථිමඞ්ගලං භවිස්සතී’’ති බොධිසත්තස්ස මාතා තං පවත්තිං සුත්වා ‘‘හත්ථිමඞ්ගලකරණං නාම යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා අම්හාකං වංසො, වංසො ච නො ඔසක්කිස්සති, ධනා ච පරිහායිස්සාමා’’ති අනුසොචමානා පරොදි.

බොධිසත්තො ‘‘කස්මා, අම්ම, රොදසී’’ති වත්වා තං කාරණං සුත්වා ‘‘නනු, අම්ම, අහං මඞ්ගලං කරිස්සාමී’’ති ආහ. ‘‘තාත, ත්වං නෙව තයො වෙදෙ ජානාසි, න හත්ථිසුත්තං, කථං මඞ්ගලං කරිස්සසී’’ති. ‘‘අම්ම, කදා පන හත්ථිමඞ්ගලං කරිස්සතී’’ති? ‘‘ඉතො චතුත්ථෙ දිවසෙ, තාතා’’ති. ‘‘අම්ම, තයො පන වෙදෙ පගුණෙ කත්වා හත්ථිසුත්තං ජානනකආචරියො කහං වසතී’’ති? ‘‘තාත, එවරූපො දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො ඉතො වීසයොජනසතමත්ථකෙ ගන්ධාරරට්ඨෙ තක්කසිලායං වසතී’’ති. ‘‘අම්ම, අම්හාකං වංසං න නාසෙස්සාමි, අහං ස්වෙ එකදිවසෙනෙව තක්කසිලං ගන්ත්වා එකරත්තෙනෙව තයො වෙදෙ ච හත්ථිසුත්තඤ්ච උග්ගණ්හිත්වා පුනදිවසෙ ආගන්ත්වා චතුත්ථෙ දිවසෙ හත්ථිමඞ්ගලං කරිස්සාමි, මා රොදී’’ති මාතරං සමස්සාසෙත්වා පුනදිවසෙ බොධිසත්තො පාතොව භුඤ්ජිත්වා එකකොව නික්ඛමිත්වා එකදිවසෙනෙව තක්කසිලං ගන්ත්වා ආචරියං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි.

අථ නං ආචරියො ‘‘කුතො ආගතොසි, තාතා’’ති පුච්ඡි. ‘‘බාරාණසිතො, ආචරියා’’ති. ‘‘කෙනත්ථෙනා’’ති? ‘‘තුම්හාකං සන්තිකෙ තයො වෙදෙ ච හත්ථිසුත්තඤ්ච උග්ගණ්හනත්ථායා’’ති. ‘‘සාධු, තාත, උග්ගණ්හා’’ති. බොධිසත්තො ‘‘ආචරිය, මය්හං කම්මං අච්චායික’’න්ති සබ්බං පවත්තිං ආරොචෙත්වා ‘‘අහං එකදිවසෙනෙව වීසයොජනසතං ආගතො, අජ්ජෙවෙකරත්තිං මය්හමෙව ඔකාසං කරොථ, ඉතො තතියදිවසෙ හත්ථිමඞ්ගලං භවිස්සති, අහං එකෙනෙව උද්දෙසමග්ගෙන සබ්බං උග්ගණ්හිස්සාමී’’ති වත්වා ආචරියං ඔකාසං කාරෙත්වා ආචරියස්ස භුත්තකාලෙ සයං භුඤ්ජිත්වා ආචරියස්ස පාදෙ ධොවිත්වා සහස්සත්ථවිකං පුරතො ඨපෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො පරියත්තිං පට්ඨපෙත්වා අරුණෙ උග්ගච්ඡන්තෙ තයො වෙදෙ ච හත්ථිසුත්තඤ්ච නිට්ඨපෙත්වා ‘‘අඤ්ඤොපි අත්ථි, ආචරියා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘නත්ථි තාත, සබ්බං නිට්ඨිත’’න්ති වුත්තෙ ‘‘ආචරිය, ඉමස්මිං ගන්ථෙ එත්තකං පදපච්චාභට්ඨං, එත්තකං සජ්ඣායසම්මොහට්ඨානං, ඉතො පට්ඨාය තුම්හෙ අන්තෙවාසිකෙ එවං වාචෙය්‍යාථා’’ති ආචරියස්ස සිප්පං සොධෙත්වා පාතොව භුඤ්ජිත්වා ආචරියං වන්දිත්වා එකදිවසෙනෙව බාරාණසිං පච්චාගන්ත්වා මාතරං වන්දිත්වා ‘‘උග්ගහිතං තෙ, තාත, සිප්ප’’න්ති වුත්තෙ ‘‘ආම, අම්මා’’ති වත්වා මාතරං පරිතොසෙසි.

පුනදිවසෙ හත්ථිමඞ්ගලඡණො පටියාදියිත්ථ. සතමත්තෙ හත්ථිසොණ්ඩාලඞ්කාරෙ ච සුවණ්ණද්ධජෙ හෙමජාලසඤ්ඡන්නෙ කත්වා ඨපෙසුං, රාජඞ්ගණං අලඞ්කරිංසු. බ්‍රාහ්මණා ‘‘මයං හත්ථිමඞ්ගලං කරිස්සාම, මයං කරිස්සාමා’’ති මණ්ඩිතපසාධිතා අට්ඨංසු. සුසීමොපි රාජා සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතො උපකරණභණ්ඩං ගාහාපෙත්වා මඞ්ගලට්ඨානං අගමාසි. බොධිසත්තොපි කුමාරපරිහාරෙන අලඞ්කතො අත්තනො පරිසාය පුරක්ඛතපරිවාරිතො රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘සච්චං කිර, මහාරාජ,

තුම්හෙ අම්හාකං වංසඤ්ච අත්තනො වංසඤ්ච නාසෙත්වා ‘අඤ්ඤෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි හත්ථිමඞ්ගලං කාරෙත්වා හත්ථාලඞ්කාරඤ්ච උපකරණානි ච තෙසං දස්සාමා’ති අවචුත්ථා’’ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

25.

‘‘කාළා මිගා සෙතදන්තා තවීමෙ, පරොසතං හෙමජාලාභිඡන්නා;
තෙ තෙ දදාමීති සුසීම බ්‍රූසි, අනුස්සරං පෙත්තිපිතාමහාන’’න්ති.

තත්ථ **තෙ තෙ දදාමීති සුසීම බ්‍රූසීති** තෙ එතෙ තව සන්තකෙ ‘‘කාළා මිගා සෙතදන්තා’’ති එවං ගතෙ පරොසතං සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතෙ හත්ථී අඤ්ඤෙසං බ්‍රාහ්මණානං දදාමීති සච්චං කිර, භො සුසීම, එවං බ්‍රූසීති අත්ථො. **අනුස්සරං පෙත්තිපිතාමහානන්ති** අම්හාකඤ්ච අත්තනො ච වංසෙ පිතුපිතාමහානං ආචිණ්ණං සරන්තොයෙව. ඉදං වුත්තං හොති – මහාරාජ, යාව සත්තමකුලපරිවට්ටා තුම්හාකං පෙත්තිපිතාමහානං අම්හාකං පෙත්තිපිතාමහා ච හත්ථිමඞ්ගලං කරොන්ති, සො ත්වං එවං අනුස්සරන්තොපි අම්හාකඤ්ච අත්තනො ච වංසං නාසෙත්වා සච්චං කිර එවං බ්‍රූසීති.

සුසීමො රාජා බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා දුතියං ගාථමාහ –

26.

‘‘කාළා මිගා සෙතදන්තා මමීමෙ, පරොසතං හෙමජාලාභිඡන්නා;
තෙ තෙ දදාමීති වදාමි මාණව, අනුස්සරං පෙත්තිපිතාමහාන’’න්ති.

තත්ථ **තෙ තෙ දදාමීති** තෙ එතෙ හත්ථී අඤ්ඤෙසං බ්‍රාහ්මණානං දදාමීති සච්චමෙව මාණව වදාමි, නෙව හත්ථී බ්‍රාහ්මණානං දදාමීති අත්ථො. **අනුස්සරන්ති** පෙත්තිපිතාමහානං කිරියං අනුස්සරාමියෙව, නො නානුස්සරාමි, අම්හාකං පෙත්තිපිතාමහානං හත්ථිමඞ්ගලං තුම්හාකං පෙත්තිපිතාමහා කරොන්තීති පන අනුස්සරන්තොපි එවං වදාමියෙවාති අධිප්පායෙනෙවමාහ.

අථ නං බොධිසත්තො එතදවොච – ‘‘මහාරාජ, අම්හාකඤ්ච අත්තනො ච වංසං අනුස්සරන්තොයෙව කස්මා මං ඨපෙත්වා අඤ්ඤෙහි හත්ථිමඞ්ගලං කාරාපෙථා’’ති. ‘‘ත්වං කිර, තාත, තයො වෙදෙ හත්ථිසුත්තඤ්ච න ජානාසී’’ති මය්හං ආරොචෙසුං, තෙනාහං අඤ්ඤෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි කාරාපෙමීති. ‘‘තෙන හි, මහාරාජ, එත්තකෙසු බ්‍රාහ්මණෙසු එකබ්‍රාහ්මණොපි තීසු වෙදෙසු වා හත්ථිසුත්තෙසු වා එකදෙසම්පි යදි මයා සද්ධිං කථෙතුං සමත්ථො අත්ථි, උට්ඨහතු, තයොපි වෙදෙ හත්ථිසුත්තඤ්ච සද්ධිං හත්ථිමඞ්ගලකරණෙන මං ඨපෙත්වා අඤ්ඤො සකලජම්බුදීපෙපි ජානන්තො නාම නත්ථී’’ති සීහනාදං නදි. එකබ්‍රාහ්මණොපි තස්ස පටිසත්තු හුත්වා උට්ඨාතුං නාසක්ඛි. බොධිසත්තො අත්තනො කුලවංසං

පතිට්ඨාපෙත්වා මඞ්ගලං කත්වා බහුං ධනං ආදාය අත්තනො නිවෙසනං අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කෙචි සොතාපන්නා අහෙසුං, කෙචි සකදාගාමිනො, කෙචි අනාගාමිනො, කෙචි අරහත්තං පාපුණිංසු. ‘‘තදා මාතා මහාමායා අහොසි, පිතා සුද්ධොදනමහාරාජා, සුසීමො රාජා ආනන්දො, දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො සාරිපුත්තො, මාණවො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සුසීමජාතකවණ්ණනා තතියා.

[164] 4. ගිජ්ඣජාතකවණ්ණනා

යං නු ගිජ්ඣො යොජනසතන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං මාතුපොසකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **සාමජාතකෙ** (ජා. 2.22.296 ආදයො) ආවිභවිස්සති. සත්ථා පන තං භික්ඛුං ‘‘සච්චං කිර ත්වං, භික්ඛු, ගිහී පොසෙසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්ච’’න්ති වුත්තෙ ‘‘කිං පන තෙ හොන්තී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘මාතාපිතරො මෙ, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘සාධු සාධූ’’ති තස්ස සාධුකාරං දත්වා ‘‘මා, භික්ඛවෙ, ඉමං භික්ඛුං උජ්ඣායිත්ථ, පොරාණකපණ්ඩිතාපි ගුණවසෙන අඤ්ඤාතකානම්පි උපකාරං අකංසු, ඉමස්ස පන මාතාපිතූනං උපකාරකරණං භාරොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ගිජ්ඣකූටපබ්බතෙ ගිජ්ඣයොනියං නිබ්බත්තිත්වා මාතාපිතරො පොසෙති. අථෙකස්මිං කාලෙ මහතී වාතවුට්ඨි අහොසි. ගිජ්ඣා වාතවුට්ඨිං සහිතුං අසක්කොන්තා සීතභයෙන බාරාණසිං ගන්ත්වා පාකාරසමීපෙ ච පරිඛාසමීපෙ ච සීතෙන කම්පමානා නිසීදිංසු. තදා බාරාණසිසෙට්ඨි නගරා නික්ඛමිත්වා න්හායිතුං ගච්ඡන්තො තෙ ගිජ්ඣෙ කිලමන්තෙ දිස්වා එකස්මිං අනොවස්සකට්ඨානෙ සන්නිපාතෙත්වා අග්ගිං කාරාපෙත්වා ගොසුසානං පෙසෙත්වා ගොමංසං ආහරාපෙත්වා තෙසං දාපෙත්වා ආරක්ඛං ඨපෙසි. ගිජ්ඣා වූපසන්තාය වාතවුට්ඨියා කල්ලසරීරා හුත්වා පබ්බතමෙව අගමංසු. තෙ තත්ථෙව සන්නිපතිත්වා එවං මන්තයිංසු – ‘‘බාරාණසිසෙට්ඨිනා අම්හාකං උපකාරො කතො, කතූපකාරස්ස ච නාම පච්චුපකාරං කාතුං වට්ටති, තස්මා ඉතො පට්ඨාය තුම්හෙසු යො යං වත්ථං වා ආභරණං වා ලභති, තෙන තං බාරාණසිසෙට්ඨිස්ස ගෙහෙ ආකාසඞ්ගණෙ පාතෙතබ්බ’’න්ති.

තතො පට්ඨාය ගිජ්ඣා මනුස්සානං වත්ථාභරණානි ආතපෙ සුක්ඛාපෙන්තානං පමාදං ඔලොකෙත්වා සෙනා විය මංසපෙසිං සහසා ගහෙත්වා බාරාණසිසෙට්ඨිස්ස ගෙහෙ ආකාසඞ්ගණෙ පාතෙන්ති. සො

ගිජ්ඣානං ආහරණභාවං ඤත්වා සබ්බානි තානි විසුංයෙව ඨපෙසි. ''ගිජ්ඣා නගරං විලුම්පන්තී''ති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා ''එකං ගිජ්ඣම්පි තාව ගණ්හථ, සබ්බං ආහරාපෙස්සාමී''ති තත්ථ තත්ථ පාසෙ චෙව ජාලානි ච ඔඩ්ඩාපෙසි. මාතුපොසකගිජ්ඣො පාසෙ බජ්ඣි, තං ගහෙත්වා ''රඤ්ඤො දස්සෙස්සාමා''ති නෙන්ති. බාරාණසිසෙට්ඨි රාජුපට්ඨානං ගච්ඡන්තො තෙ මනුස්සෙ ගිජ්ඣං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙ දිස්වා ''මා ඉමං ගිජ්ඣං බාධයිංසූ''ති සද්ධිඤ්ඤෙව අගමාසි. ගිජ්ඣං රඤ්ඤො දස්සෙසුං. අථ නං රාජා පුච්ඡි – ''තුම්හෙ නගරං විලුම්පිත්වා වත්ථාදීනි ගණ්හථා''ති. ''ආම, මහාරාජා''ති. ''කස්ස තානි දින්නානී''ති? ''බාරාණසිසෙට්ඨිස්සා''ති. ''කිංකාරණා''ති? ''අම්හාකං තෙන ජීවිතං දින්නං, උපකාරස්ස නාම පච්චුපකාරං කාතුං වට්ටති, තස්මා අදම්හා''ති. අථ නං රාජා ''ගිජ්ඣා කිර යොජනසතමත්ථකෙ ඨත්වා කුණපං පස්සන්ති, කස්මා ත්වං අත්තනො ඔඩ්ඩිතං පාසං න පස්සසී''ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

27.

''යං නු ගිජ්ඣො යොජනසතං, කුණපානි අවෙක්ඛති;
කස්මා ජාලඤ්ච පාසඤ්ච, ආසජ්ජාපි න බුජ්ඣසී''ති.

තත්ථ **යන්ති** නිපාතමත්තං, **නූති** නාමත්ථෙ නිපාතො. ගිජ්ඣො නාම යොජනසතං අතික්කමිත්වා ඨිතානි කුණපානි අවෙක්ඛති, පස්සතීති අත්ථො. **ආසජ්ජාපීති** ආසාදෙත්වාපි, සම්පාපුණිත්වාපීති අත්ථො. ''ත්වං අත්තනො අත්ථාය ඔඩ්ඩිතං ජාලඤ්ච පාසඤ්ච පත්වාපි කස්මා න බුජ්ඣසී''ති පුච්ඡි.

ගිජ්ඣො තස්ස වචනං සුත්වා දුතියං ගාථමාහ –

28.

''යදා පරාභවො හොති, පොසො ජීවිතසඞ්ඛයෙ;
අථ ජාලඤ්ච පාසඤ්ච, ආසජ්ජාපි න බුජ්ඣතී''ති.

තත්ථ **පරාභවොති** විනාසො. **පොසොති** සත්තො.

ගිජ්ඣස්ස වචනං සුත්වා රාජා සෙට්ඨිං පුච්ඡි – ''සච්චං කිර, මහාසෙට්ඨි, ගිජ්ඣෙහි තුම්හාකං ගෙහෙ වත්ථාදීනි ආභතානී''ති. ''සච්චං, දෙවා''ති. ''කහං තානී''ති? ''දෙව, මයා තානි සබ්බානි විසුං ඨපිතානි, යං යෙසං සන්තකං, තං තෙසං දස්සාමි, ඉමං ගිජ්ඣං විස්සජ්ජෙථා''ති ගිජ්ඣං විස්සජ්ජාපෙත්වා මහාසෙට්ඨිං සබ්බෙසං සන්තකානි දාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ මාතුපොසකභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ''තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, බාරාණසිසෙට්ඨි සාරිපුත්තො, මාතුපොසකගිජ්ඣො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

ගිජ්ඣජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[165] 5. නකුලජාතකවණ්ණනා

සද්ධිං කත්වා අමිත්තෙනාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සෙණිභණ්ඩනං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා **උරගජාතකෙ** (ජා. 1.2.7-8) කථිතසදිසමෙව. ඉධාපි සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, ඉමෙ ද්වෙ මහාමත්තා ඉදානෙව මයා සමග්ගා කතා, පුබ්බෙපාහං ඉමෙ සමග්ගෙ අකාසිංයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං ගාමකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගහෙත්වා ඝරාවාසං පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා උඤ්ඡාචරියාය වනමූලඵලාහාරො හිමවන්තපදෙසෙ වාසං කප්පෙසි. තස්ස චඞ්කමනකොටියං එකස්මිං වම්මිකෙ නකුලො, තස්සෙව සන්තිකෙ එකස්මිං රුක්ඛබිලෙ සප්පො ච වාසං කප්පෙසි. තෙ උභොපි අහිනකුලා නිච්චකාලං කලහං කරොන්ති. බොධිසත්තො තෙසං කලහෙ ආදීනවඤ්ච මෙත්තාභාවනාය ච ආනිසංසං කථෙත්වා ''කලහං නාම අකත්වා සමග්ගවාසං වසිතුං වට්ටතී''ති ඔවදිත්වා උභොපි තෙ සමග්ගෙ අකාසි. අථ සප්පස්ස බහිනික්ඛන්තකාලෙ නකුලො චඞ්කමනකොටියං වම්මිකස්ස බිලද්වාරෙ සීසං නීහරිත්වා මුඛං විවරිත්වා නිපන්නො අස්සසන්තො පස්සසන්තො නිද්දං උපගඤ්ඡි. බොධිසත්තො තං තථා නිද්දායමානං දිස්වා ''කිං නු ඛො තෙ නිස්සාය භයං උප්පන්න''න්ති පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

29.

''සන්ධිං කත්වා අමිත්තෙන, අණ්ඩජෙන ජලාබුජ;
විවරිය දාඨං සෙසි, කුතො තෙ භයමාගත''න්ති.

තත්ථ **සන්ධිං කත්වාති** මිත්තභාවං කරිත්වා. **අණ්ඩජෙනාති** අණ්ඩකොසෙ නිබ්බත්තෙන නාගෙන. **ජලාබුජාති** නකුලං ආලපති. සො හි ජලාබුම්හි ජාතත්තා ''ජලාබුජො''ති වුච්චති. **විවරියාති** විවරිත්වා.

එවං බොධිසත්තෙන වුත්තො නකුලො ''අය්‍ය, පච්චාමිත්තො නාම න අවජානිතබ්බො ආසඞ්කිතබ්බොයෙවා''ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

30.

''සඞ්කෙථෙව අමිත්තස්මිං, මිත්තස්මිම්පි න විස්සසෙ;
අභයා භයමුප්පන්නං, අපි මූලානි කන්තතී''ති.

තත්ථ **අභයා භයමුප්පන්නන්**ති න ඉතො තෙ භයමුප්පන්නන්ති අභයො, කො සො? මිත්තො. යස්මිං මිත්තස්මිම්පි විස්සාසෙ සති තතො භයං උප්පජ්ජති, තං **මූලානිපි කන්තති,** මිත්තස්ස සබ්බරන්ධානං විදිතත්තා මූලසච්චාය සංවත්තතීති අත්ථො.

අථ නං බොධිසත්තො ''මා භායි, යථා සප්පො තයි න දුබ්භති, එවමහං කරිස්සාමි, ත්වං ඉතො පට්ඨාය තස්මිං ආසඞ්කං මා කරී''ති ඔවදිත්වා චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි. තෙපි යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා සප්පො ච නකුලො ච ඉමෙ ද්වෙ මහාමත්තා අහෙසුං, තාපසො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

නකුලජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[166] 6. උපසාළකජාතකවණ්ණනා

උපසාළකනාමානීති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො එකං උපසාළකං නාම සුසානසුද්ධිකං බ්‍රාහ්මණං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර අඩ්ඪො අහොසි මහද්ධනො, දිට්ඨිගතිකත්තා පන ධුරවිහාරෙ වසන්තානම්පි බුද්ධානං සඞ්ගහං නාම න අකාසි. පුත්තො පනස්ස පණ්ඩිතො අහොසි ඤාණසම්පන්නො. සො මහල්ලකකාලෙ පුත්තං ආහ – ''මා ඛො මං, තාත, අඤ්ඤස්ස වසලස්ස ඣාපිතසුසානෙ ඣාපෙහි, එකස්මිං පන අනුච්ඡිට්ඨසුසානෙයෙව මං ඣාපෙය්‍යාසී''ති. ''තාත, අහං තුම්හාකං ඣාපෙතබ්බයුත්තකං ඨානං න ජානාමි, සාධු වත මං ආදාය ගන්ත්වා 'ඉමස්මිං ඨානෙ මං ඣාපෙය්‍යාසී'ති තුම්හෙව ආචික්ඛථා''ති. බ්‍රාහ්මණො ''සාධු, තාතා''ති තං ආදාය නගරා නික්ඛමිත්වා ගිජ්ඣකූටමත්ථකං අභිරුහිත්වා ''තාත, ඉදං අඤ්ඤස්ස වසලස්ස අඣාපිතට්ඨානං, එත්ථ මං ඣාපෙය්‍යාසී''ති වත්වා පුත්තෙන සද්ධිං පබ්බතා ඔතරිතුං ආරභි.

සත්ථා පන තං දිවසං පච්චූසකාලෙ බොධනෙය්‍යබන්ධවෙ ඔලොකෙන්තො තෙසං පිතාපුත්තානං සොතාපත්තිමග්ගස්ස උපනිස්සයං අද්දස. තස්මා මග්ගං ගහෙත්වා ලුද්දකො විය පබ්බතපාදං ගන්ත්වා තෙසං පබ්බතමත්ථකා ඔතරන්තානං ආගමයමානො නිසීදි, තෙ ඔතරන්තා සත්ථාරං අද්දසංසු. සත්ථා පටිසන්ථාරං කරොන්තො ''කහං ගමිස්සථ බ්‍රාහ්මණා''ති පුච්ඡි. මාණවො තමත්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා ''තෙන හි එහි, තව පිතරා ආචික්ඛිතට්ඨානං ගච්ඡාමා''ති උභො පිතාපුත්තෙ ගහෙත්වා පබ්බතමත්ථකං ආරුය්හ ''කතරං ඨාන''න්ති පුච්ඡි. මාණවො ''ඉමෙසං තිණ්ණං පබ්බතානං අන්තරං ආචික්ඛි, භන්තෙ''ති ආහ. සත්ථා ''න ඛො, මාණව, තව පිතා ඉදානෙව සුසානසුද්ධිකො, පුබ්බෙපි සුසානසුද්ධිකොව, න

වෙස ඉදානෙව ‘ඉමස්මිං ඨානෙ මං ඣාපෙයාසී’ති තව ආචික්ඛති, පුබ්බෙපි ඉමස්මිංයෙව ඨානෙ අත්තනො ඣාපිතභාවං ආචික්ඛී’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඉමස්මිඤ්ඤෙව රාජගහෙ අයමෙව උපසාළ්හකො බ්‍රාහ්මණො අයමෙවස්ස පුත්තො අහොසි. තදා බොධිසත්තො මගධරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා පරිපුණ්ණසිප්පො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා ඣානකීළං කීළන්තො හිමවන්තපදෙසෙ චිරං වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය ගිජ්ඣකූටෙ පණ්ණසාලායං විහාසි. තදා සො බ්‍රාහ්මණො ඉමිනාව නියාමෙන පුත්තං වත්වා පුත්තෙන ‘‘තුම්හෙයෙව මෙ තථාරූපං ඨානං ආචික්ඛථා’’ති වුත්තෙ ‘‘ඉදමෙව ඨාන’’න්ති ආචික්ඛිත්වා පුත්තෙන සද්ධිං ඔතරන්තො බොධිසත්තං දිස්වා තස්ස සන්තිකං උපසඞ්කමි. බොධිසත්තො ඉමිනාව නියාමෙන පුච්ඡිත්වා මාණවස්ස වචනං සුත්වා ‘‘එහි, තව පිතරා ආචික්ඛිතට්ඨානස්ස උච්ඡිට්ඨභාවං වා අනුච්ඡිට්ඨභාවං වා ජානිස්සාමා’’ති තෙහි සද්ධිං පබ්බතමත්ථකං ආරුය්හ ‘‘ඉදං තිණ්ණං පබ්බතානං අන්තරං අනුච්ඡිට්ඨට්ඨාන’’න්ති මාණවෙන වුත්තෙ ‘‘මාණව, ඉමස්මිංයෙව ඨානෙ ඣාපිතකානං පමාණං නත්ථි, තවෙව පිතා ඉමස්මිංයෙව රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙයෙව නිබ්බත්තිත්වා උපසාළ්හකොයෙව නාම හුත්වා ඉමස්මිංයෙව පබ්බතන්තරෙ චුද්දස ජාතිසහස්සානි ඣාපිතො. පථවියඤ්හි අඣාපිතට්ඨානං වා අසුසානට්ඨානං වා සීසානං අනිවෙසිතට්ඨානං වා ලද්ධුං න සක්කා’’ති පුබ්බෙනිවාසඤාණෙන පරිච්ඡින්දිත්වා ඉමං ගාථාද්වයමාහ –

31.

‘‘උපසාළ්හකනාමානි, සහස්සානි චතුද්දස;
අස්මිං පදෙසෙ දඩ්ඪානි, නත්ථි ලොකෙ අනාමතං.

32.

‘‘යම්හි සච්චඤ්ච ධම්මො ච, අහිංසා සංයමො දමො;
එතං අරියා සෙවන්ති, එතං ලොකෙ අනාමත’’න්ති.

තත්ථ **අනාමතන්ති** මතට්ඨානං. තඤ්හි උපචාරවසෙන ‘‘අමත’’න්ති වුච්චති, තං පටිසෙධෙන්තො ‘‘අනාමත’’න්ති ආහ. ‘‘අනමත’’න්තිපි පාඨො, ලොකස්මිඤ්හි අනමතට්ඨානං අසුසානං නාම නත්ථීති අත්ථො. **යම්හි සච්චඤ්ච ධම්මො චාති** යස්මිං පුග්ගලෙ චතුසච්චවත්ථුකං පුබ්බභාගසච්චඤාණඤ්ච ලොකුත්තරධම්මො ච අත්ථි. **අහිංසාති** පරෙසං අවිහෙසා අවිහෙඨනා. **සංයමොති** සීලසංයමො. **දමොති** ඉන්ද්‍රියදමනං. ඉදඤ්ච ගුණජාතං යම්හි පුග්ගලෙ අත්ථි, **එතං අරියා සෙවන්තීති**, අරියා බුද්ධා ච පච්චෙකබුද්ධා ච බුද්ධසාවකා ච එතං ඨානං සෙවන්ති, එවරූපං

පුග්ගලං උපසඞ්කමන්ති භජන්තීති අත්ථො. **එතං ලොකෙ අනාමතන්ති** එතං ගුණජාතං ලොකෙ අමතභාවසාධනතො අනාමතං නාම.

එවං බොධිසත්තො පිතාපුත්තානං ධම්මං දෙසෙත්වා චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උභො පිතාපුත්තා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. ‘‘තදා පිතාපුත්තාව එතරහි පිතාපුත්තා අහෙසුං, තාපසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

උපසාළකජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[167] 7. සමිද්ධිජාතකවණ්ණනා

අභුත්වා භික්ඛසි භික්ඛූති ඉදං සත්ථා රාජගහං උපනිස්සාය තපොදාරාමෙ විහරන්තො සමිද්ධිත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. එකදිවසඤ්හි ආයස්මා සමිද්ධි සබ්බරත්තිං පධානං පදහිත්වා අරුණුග්ගමනවෙලාය න්හත්වා සුවණ්ණවණ්ණං අත්තභාවං සුක්ඛාපයමානො අන්තරවාසකං නිවාසෙත්වා උත්තරාසඞ්ගං හත්ථෙන ගහෙත්වා අට්ඨාසි සුපරිකම්මකතා විය සුවණ්ණපටිමා. අත්තභාවසමිද්ධියායෙව හිස්ස ‘‘සමිද්ධී’’ති නාමං අහොසි. අථස්ස සරීරසොභග්ගං දිස්වා එකා දෙවධීතා පටිබද්ධචිත්තා ථෙරං එවමාහ – ‘‘ත්වං බොසි, භික්ඛු, දහරො යුවා සුසු කාළකෙසො භද්‍රෙන යොබ්බනෙන සමන්නාගතො අභිරූපො දස්සනීයො පාසාදිකො, එවරූපස්ස තව කාමෙ අපරිභුඤ්ජිත්වා කො අත්ථො පබ්බජ්ජාය, කාමෙ තාව පරිභුඤ්ජස්සු, පච්ඡා පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරිස්සසී’’ති. අථ නං ථෙරො ආහ – ‘‘දෙවධීතෙ, ‘අසුකස්මිං නාම වයෙ ඨිතො මරිස්සාමී’ති මම මරණකාලං න ජානාමි, එස මෙ කාලො පටිච්ඡන්නො, තස්මා තරුණකාලෙයෙව සමණධම්මං කත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සාමී’’ති. සා ථෙරස්ස සන්තිකා පටිසන්ථාරං අලභිත්වා තත්ථෙව අන්තරධායි. ථෙරො සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා එතමත්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා ‘‘න ඛො, සමිද්ධි, ත්වඤ්ඤෙව එතරහි දෙවධීතාය පලොභිතො, පුබ්බෙපි දෙවධීතරො පබ්බජිතෙ පලොභිංසුයෙවා’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං කාසිගාමකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා හිමවන්තපදෙසෙ එකං ජාතස්සරං නිස්සාය වාසං කප්පෙසි. සො සබ්බරත්තිං පධානං පදහිත්වා අරුණුග්ගමනවෙලාය න්හත්වා එකං වක්කලං නිවාසෙත්වා එකං හත්ථෙන ගහෙත්වා සරීරං වොදකං කරොන්තො අට්ඨාසි. අථස්ස

රූපසොභග්ගප්පත්තං අත්තභාවං ඔලොකෙත්වා පටිබද්ධචිත්තා එකා දෙවධීතා බොධිසත්තං පලොභයමානා පඨමං ගාථමාහ –

33.

‘‘අභුත්වා භික්ඛසි භික්ඛු, න හි භුත්වාන භික්ඛසි;
භුත්වාන භික්ඛු භික්ඛස්සු, මා තං කාලො උපච්චගා’’ති.

තත්ථ **අභුත්වා භික්ඛසි භික්ඛූති** භික්ඛු ත්වං දහරකාලෙ කිලෙසකාමවසෙන වත්ථුකාමෙ අභුත්වාව භික්ඛාය චරසි. **න හි භුත්වාන භික්ඛසීති** නනු නාම පඤ්ච කාමගුණෙ භුත්වා භික්ඛාය චරිතබ්බං, කාමෙ අභුත්වාව භික්ඛාචරියං උපගතොසි. **භුත්වාන භික්ඛු භික්ඛස්සූති** භික්ඛු දහරකාලෙ තාව කාමෙ භුඤ්ජිත්වා පච්ඡා මහල්ලකකාලෙ භික්ඛස්සු. **මා තං කාලො උපච්චගාති** අයං කාමෙ භුඤ්ජනකාලො දහරකාලො, තං මා අතික්කමතූති.

බොධිසත්තො දෙවතාය වචනං සුත්වා අත්තනො අජ්ඣාසයං පකාසෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

34.

‘‘කාලං වොහං න ජානාමි, ඡන්නො කාලො න දිස්සති;
තස්මා අභුත්වා භික්ඛාමි, මා මං කාලො උපච්චගා’’ති.

තත්ථ **කාලං වොහං න ජානාමීති වොති** නිපාතමත්තං. අහං පන ‘‘පඨමවයෙ වා මයා මරිතබ්බං මජ්ඣිමවයෙ වා පච්ඡිමවයෙ වා’’ති එවං අත්තනො මරණකාලං න ජානාමි. පණ්ඩිතෙන හි පුග්ගලෙන –

‘‘ජීවිතං බ්‍යාධි කාලො ච, දෙහනික්ඛෙපනං ගති;
පඤ්චෙතෙ ජීවලොකස්මිං, අනිමිත්තා න නායරෙ’’ති.

ඡන්නො කාලො න දිස්සතීති යස්මා ‘‘අසුකස්මිං නාම වයකාලෙ හෙමන්තාදිඋතුකාලෙ වා මයා මරිතබ්බ’’න්ති මය්හම්පෙස ඡන්නො හුත්වා කාලො න දිස්සති, සුප්පටිච්ඡන්නො හුත්වා ඨිතො න පඤ්ඤායති. **තස්මා අභුත්වා භික්ඛාමීති** තෙන කාරණෙන පඤ්ච කාමගුණෙ අභුත්වා භික්ඛාමි. **මා මං කාලො උපච්චගාති** මං සමණධම්මකරණකාලො මා අතික්කමතූති අත්ථො. ඉමිනා කාරණෙන දහරොව සමානො පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරොමීති. දෙවධීතා බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා තත්ථෙව අන්තරධායි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා දෙවධීතා අයං දෙවධීතා අහොසි, අහමෙව තෙන සමයෙන තාපසො අහොසි’’න්ති.

සමිද්ධිජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[168] 8. සකුණග්ඝිජාතකවණ්ණනා

සෙනො බලසා පතමානොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අත්තජ්ඣාසයං **සකුණොවාදසුත්තං** (සං. නි. 5.372) ආරබ්භ කථෙසි. එකදිවසඤ්හි සත්ථා භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා ''ගොචරෙ, භික්ඛවෙ, චරථ සකෙ පෙත්තිකෙ විසයෙ''ති (සං. නි. 5.372) ඉමං සංයුත්තමහාවග්ගෙ සුත්තන්තං කථෙන්තො ''තුම්හෙ තාව තිට්ඨථ, පුබ්බෙ තිරච්ඡානගතාපි සකං පෙත්තිකවිසයං පහාය අගොචරෙ චරන්තා පච්චාමිත්තානං හත්ථපථං ගන්ත්වාපි අත්තනො පඤ්ඤාසම්පත්තියා උපායකොසල්ලෙන පච්චාමිත්තානං හත්ථා මුච්චිංසූ''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ලාපසකුණයොනියං නිබ්බත්තිත්වා නඞ්ගලකට්ඨකරණෙ ලෙඩ්ඩුට්ඨානෙ වාසං කප්පෙසි. සො එකදිවසං ''සකවිසයෙ ගොචරගහණං පහාය පරවිසයෙ ගොචරං ගණ්හිස්සාමී''ති අටවිපරියන්තං අගමාසි. අථ නං තත්ථ ගොචරං ගණ්හන්තං දිස්වා සකුණග්ඝි සහසා අජ්ඣප්පත්තා අග්ගහෙසි. සො සකුණග්ඝියා හරියමානො එවං පරිදෙවසි – ''මයමෙවම්හ අලක්ඛිකා, මයං අප්පපුඤ්ඤා, යෙ මයං අගොචරෙ චරිම්හ පරවිසයෙ, සචෙජ්ජ මයං ගොචරෙ චරෙය්‍යාම සකෙ පෙත්තිකෙ විසයෙ, න මායං සකුණග්ඝි අලං අභවිස්ස යදිදං යුද්ධායා''ති. ''කො පන, තෙ ලාප, ගොචරො සකො පෙත්තිකො විසයො''ති? ''යදිදං නඞ්ගලකට්ඨකරණං ලෙඩ්ඩුට්ඨාන''න්ති. අථ නං සකුණග්ඝි සකෙ බලෙ අපත්ථද්ධා අමුඤ්චි – ''ගච්ඡ ඛො, ත්වං ලාප, තත්‍රපි මෙ ගන්ත්වා න මොක්ඛසී''ති. සො තත්ථ ගන්ත්වා මහන්තං ලෙඩ්ඩුං අභිරුහිත්වා ''එහි ඛො දානි සකුණග්ඝී''ති සෙනං අව්හයන්තො අට්ඨාසි. සකුණග්ඝි සකෙ බලෙ අපත්ථද්ධා උභො පක්ඛෙ සන්නය්හ ලාපසකුණං සහසා අජ්ඣප්පත්තා. යදා පන තං ලාපො ''බහුආගතා ඛො මායං සකුණග්ඝී''ති අඤ්ඤාසි, අථ පරිවත්තිත්වා තස්සෙව ලෙඩ්ඩුස්ස අන්තරං පච්චාපාදි. සකුණග්ඝි වෙගං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තී තත්ථෙව උරං පච්චතාළෙසි. එවං සා භින්නෙන හදයෙන නික්ඛන්තෙහි අක්ඛීහි ජීවිතක්ඛයං පාපුණි.

සත්ථා ඉමං අතීතං දස්සෙත්වා ''එවං, භික්ඛවෙ, තිරච්ඡානගතාපි අගොචරෙ චරන්තා සපත්තහත්ථං ගච්ඡන්ති, ගොචරෙ පන සකෙ පෙත්තිකෙ විසයෙ චරන්තා සපත්තෙ නිග්ගණ්හන්ති, තස්මා තුම්හෙපි මා අගොචරෙ චරථ පරවිසයෙ. අගොචරෙ, භික්ඛවෙ, චරතං පරවිසයෙ ලච්ඡති මාරො ඔතාරං, ලච්ඡති මාරො ආරම්මණං. කො ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අගොචරො පරවිසයො? යදිදං පඤ්ච කාමගුණා. කතමෙ පඤ්ච? චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යා රූපා...පෙ.... අයං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අගොචරො පරවිසයො''ති වත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා පඨමං ගාථමාහ –

35.

‘‘සෙනො බලසා පතමානො, ලාපං ගොචරඨායිනං;
සහසා අජ්ඣප්පත්තොව, මරණං තෙනුපාගමී’’ති.

තත්ථ **බලසා පතමානොති** ‘‘ලාපං ගණ්හිස්සාමී’’ති බලෙන ථාමෙන පතමානො. **ගොචරඨායිනන්ති** සකවිසයා නික්ඛමිත්වා ගොචරත්ථාය අටවිපරියන්තෙ ඨිතං. **අජ්ඣප්පත්තොති** සම්පත්තො. **මරණං තෙනුපාගමීති** තෙන කාරණෙන මරණං පත්තො.

තස්මිං පන මරණං පත්තෙ ලාපො නික්ඛමිත්වා ‘‘දිට්ඨා වත මෙ පච්චාමිත්තස්ස පිට්ඨී’’ති තස්ස හදයෙ ඨත්වා උදානං උදානෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

36.

‘‘සොහං නයෙන සම්පන්නො, පෙත්තිකෙ ගොචරෙ රතො;
අපෙතසත්තු මොදාමි, සම්පස්සං අත්ථමත්තනො’’ති.

තත්ථ **නයෙනාති** උපායෙන. **අත්ථමත්තනොති** අත්තනො අරොගභාවසඞ්ඛාතං වුඩ්ඪිං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහූ භික්ඛූ සොතාපත්තිඵලාදීනි පාපුණිංසු. ‘‘තදා සෙනො දෙවදත්තො අහොසි, ලාපො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සකුණග්ඝිජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[169] 9. අරකජාතකවණ්ණනා

යො වෙ මෙත්තෙන චිත්තෙනාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මෙත්තසුත්තං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි සමයෙ සත්ථා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘මෙත්තාය, භික්ඛවෙ, චෙතොවිමුත්තියා ආසෙවිතාය භාවිතාය බහුලීකතාය යානීකතාය වත්ථුකතාය අනුට්ඨිතාය පරිචිතාය සුසමාරද්ධාය එකාදසානිසංසා පාටිකඞ්ඛා. කතමෙ එකාදස? සුඛං සුපති, සුඛං පටිබුජ්ඣති, න පාපකං සුපිනං පස්සති, මනුස්සානං පියො හොති, අමනුස්සානං පියො හොති, දෙවතා රක්ඛන්ති, නාස්ස අග්ගි වා විසං වා සත්ථං වා කමති, තුවටං චිත්තං සමාධියති, මුඛවණ්ණො විප්පසීදති, අසම්මූළ්හො කාලං කරොති, උත්තරි අප්පටිවිජ්ඣන්තො බ්‍රහ්මලොකූපගො හොති. මෙත්තාය, භික්ඛවෙ, චෙතොවිමුත්තියා ආසෙවිතාය…පෙ.… සුසමාරද්ධාය ඉමෙ එකාදසානිසංසා පාටිකඞ්ඛා’’ති (අ. නි. 11.15). ඉමෙ එකාදසානිසංසෙ ගහෙත්වා ඨිතං මෙත්තාභාවනං වණ්ණෙත්වා ‘‘භික්ඛවෙ, භික්ඛුනා නාම සබ්බසත්තෙසු ඔදිස්සකානොදිස්සකවසෙන මෙත්තා

භාවෙතබ්බා, හිතොපි හිතෙන ඵරිතබ්බො, අහිතොපි හිතෙන ඵරිතබ්බො, මජ්ඣත්තොපි හිතෙන ඵරිතබ්බො. එවං සබ්බසත්තෙසු ඔදිස්සකානොදිස්සකවසෙන මෙත්තා භාවෙතබ්බා, කරුණා මුදිතා උපෙක්ඛා භාවෙතබ්බා, චතූසු බ්‍රහ්මවිහාරෙසු කම්මං කාතබ්බමෙව. එවං කරොන්තො හි මග්ගං වා ඵලං වා අලභන්තොපි බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි, පොරාණකපණ්ඩිතාපි සත්ත වස්සානි මෙත්තං භාවෙත්වා සත්ත සංවට්ටවිවට්ටකප්පෙ බ්‍රහ්මලොකස්මිංයෙව වසිංසූ''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ එකස්මිං කප්පෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කාමෙ පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා චතුන්නං බ්‍රහ්මවිහාරානං ලාභී අරකො නාම සත්ථා හුත්වා හිමවන්තපදෙසෙ වාසං කප්පෙසි, තස්ස මහා පරිවාරො අහොසි. සො ඉසිගණං ඔවදන්තො ''පබ්බජිතෙන නාම මෙත්තා භාවෙතබ්බා, කරුණා මුදිතා උපෙක්ඛා භාවෙතබ්බා. මෙත්තචිත්තඤ්හි නාමෙතං අප්පනාප්පත්තං බ්‍රහ්මලොකපරායණතං සාධෙතී''ති මෙත්තාය ආනිසංසං පකාසෙන්තො ඉමා ගාථා ආහ –

37.

''යො වෙ මෙත්තෙන චිත්තෙන, සබ්බලොකානුකම්පති;
උද්ධං අධො ච තිරියං, අප්පමාණෙන සබ්බසො.

38.

''අප්පමාණං හිතං චිත්තං, පරිපුණ්ණං සුභාවිතං;
යං පමාණකතං කම්මං, න තං තත්‍රාවසිස්සතී''ති.

තත්ථ **යො වෙ මෙත්තෙන චිත්තෙන, සබ්බලොකානුකම්පතීති** ඛත්තියාදීසු වා සමණබ්‍රාහ්මණෙසු වා යො කොචි අප්පමාණෙන මෙත්තෙන චිත්තෙන සකලං සත්තලොකං අනුකම්පති. **උද්ධන්ති** පථවිතො යාව නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනබ්‍රහ්මලොකා. **අධොති** පථවියා හෙට්ඨා උස්සදෙ මහානිරයෙ. **තිරියන්ති** මනුස්සලොකෙ, යත්තකානි චක්කවාළානි ච තෙසු සබ්බෙසු එත්තකෙ ඨානෙ නිබ්බත්තා සබ්බෙ සත්තා අවෙරා හොන්තු, අබ්‍යාපජ්ඣා අනීඝා, සුඛී අත්තානං පරිහරන්තූති එවං භාවිතෙන මෙත්තෙන චිත්තෙනාති අත්ථො. **අප්පමාණෙනාති** අප්පමාණසත්තානං අප්පමාණාරම්මණත්තා අප්පමාණෙන. **සබ්බසොති** සබ්බාකාරෙන, උද්ධං අධො තිරියන්ති එවං සබ්බසුගතිදුග්ගතිවසෙනාති අත්ථො.

අප්පමාණං හිතං චිත්තන්ති අප්පමාණං කත්වා භාවිතං සබ්බසත්තෙසු හිතචිත්තං. **පරිපුණ්ණන්ති** අවිකලං. **සුභාවිතන්ති** සුවඩ්ඪිතං, අප්පනාචිත්තස්සෙතං නාමං. **යං පමාණකතං කම්මන්ති** යං ''අප්පමාණං අප්පමාණාරම්මණ''න්ති එවං ආරම්මණත්තිකවසෙන ච

වසීභාවප්පත්තිවසෙන ච අවඩ්ඪිත්වා කතං පරිත්තං කාමාවචරකම්මං. **න තං තත්‍රාවසිස්සතී**ති තං පරිත්තං කම්මං යං තං ‘‘අප්පමාණං හිතං චිත්ත’’න්ති සඞ්ඛගතං රූපාවචරකම්මං, තත්‍ර න අවසිස්සති. යථා නාම මහොඝෙන අජ්ඣොත්ථටං පරිත්තොදකං ඔඝස්ස අබ්භන්තරෙ තෙන අසංහීරමානං නාවසිස්සති න තිට්ඨති, අථ ඛො මහොඝොව තං අජ්ඣොත්ථරිත්වා තිට්ඨති, එවමෙව තං පරිත්තකම්මං තස්ස මහග්ගතකම්මස්ස අබ්භන්තරෙ තෙන මහග්ගතකම්මෙන අච්ඡින්දිත්වා අග්ගහිතවිපාකොකාසං හුත්වා න අවසිස්සති න තිට්ඨති, න සක්කොති අත්තනො විපාකං දාතුං, අථ ඛො මහග්ගතකම්මමෙව තං අජ්ඣොත්ථරිත්වා තිට්ඨති විපාකං දෙතීති.

එවං බොධිසත්තො අන්තෙවාසිකානං මෙත්තාභාවනාය ආනිසංසං කථෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා සත්ත සංවට්ටවිවට්ටකප්පෙ න ඉමං ලොකං පුන අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ඉසිගණො බුද්ධපරිසා අහොසි, අරකො පන සත්ථා අහමෙව අහොසි’’න්ති.

අරකජාතකවණ්ණනා නවමා.

[170] 10. කකණ්ටකජාතකවණ්ණනා

නායං පුරෙ උණ්ණමතීති ඉදං කකණ්ටකජාතකං මහාඋමඞ්ගජාතකෙ (ජා. 2.22.590 ආදයො) ආවිභවිස්සති.

කකණ්ටකජාතකවණ්ණනා දසමා.

සන්ථවවග්ගො දුතියො.

තස්සුද්දානං –

ඉන්දසමානගොත්තඤ්ච, සන්ථවං සුසීමං ගිජ්ඣං;
නකුලං උපසාළකං, සමිද්ධි ච සකුණග්ඝි;
අරකඤ්ච කකණ්ටකං.

3. කල්‍යාණවග්ගො

[171] 1. කල්‍යාණධම්මජාතකවණ්ණනා

කල්‍යාණධම්මොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං බධිරසස්සුං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියඤ්හි එකො කුටුම්බිකො සද්ධො පසන්නො තිසරණගතො පඤ්චසීලෙන සමන්නාගතො. සො එකදිවසං බහූනි සප්පිආදීනි භෙසජ්ජානි චෙව පුප්ඵගන්ධවත්ථාදීනි ච ගහෙත්වා ‘‘ජෙතවනෙ සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සොස්සාමී’’ති අගමාසි. තස්ස තත්ථ ගතකාලෙ සස්සු ඛාදනීයභොජනීයං ගහෙත්වා ධීතරං දට්ඨුකාමා තං ගෙහං අගමාසි, සා

ච ඨොකං බධිරධාතුකා හොති. සා ධීතරා සද්ධිං භුත්තභොජනා හත්ථසම්මදං විනොදයමානා ධීතරං පුච්ඡි – ‘‘කිං, අම්ම, හත්ථා තෙ සම්මොදමානො අවිවදමානො පියසංවාසං වසතී’’ති. ‘‘කිං, අම්ම, කථෙථ යාදිසො තුම්හාකං ජාමාතා සීලෙන චෙව ආචාරසම්පදාය ච, තාදිසො පබ්බජිතොපි දුල්ලභො’’ති. උපාසිකා ධීතු වචනං සාධුකං අසල්ලක්ඛෙත්වා ‘‘පබ්බජිතො’’ති පදමෙව ගහෙත්වා ‘‘අම්ම, කස්මා තෙ හත්ථා පබ්බජිතො’’ති මහාසද්දං අකාසි. තං සුත්වා සකලගෙහවාසිනො ‘‘අම්හාකං කිර කුටුම්බිකො පබ්බජිතො’’ති විරවිංසු. තෙසං සද්දං සුත්වා ද්වාරෙන සඤ්චරන්තා ‘‘කිං නාම කිරෙත’’න්ති පුච්ඡිංසු. ‘‘ඉමස්මිං කිර ගෙහෙ කුටුම්බිකො පබ්බජිතො’’ති. සොපි ඛො කුටුම්බිකො දසබලස්ස ධම්මං සුත්වා විහාරා නික්ඛම්ම නගරං පාවිසි.

අථ නං අන්තරාමග්ගෙයෙව එකො පුරිසො දිස්වා ‘‘සම්ම, ත්වං කිර පබ්බජිතොති තව ගෙහෙ පුත්තදාරපරිජනො පරිදෙවතී’’ති ආහ. අථස්ස එතදහොසි – ‘‘අයං අපබ්බජිතමෙව කිර මං ‘පබ්බජිතො’ති වදති, උප්පන්නො ඛො පන මෙ කල්‍යාණසද්දො න අන්තරධාපෙතබ්බො, අජ්ජෙව මයා පබ්බජිතුං වට්ටතී’’ති තතොව නිවත්තිත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘කිං නු ඛො, උපාසක, ඉදානෙව බුද්ධුපට්ඨානං කත්වා ගන්ත්වා ඉදානෙව පච්චාගතොසී’’ති වුත්තෙ තමත්ථං ආරොචෙත්වා ‘‘භන්තෙ, කල්‍යාණසද්දො නාම උප්පන්නො න අන්තරධාපෙතුං වට්ටති, තස්මා පබ්බජිතුකාමො හුත්වා ආගතොම්හී’’ති ආහ. සො පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච ලභිත්වා සම්මා පටිපන්නො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. ඉදං කිර කාරණං භික්ඛුසඞ්ඝෙ පාකටං ජාතං. අථෙකදිවසං ධම්මසභායං භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, අසුකො නාම කුටුම්බිකො ‘උප්පන්නො කල්‍යාණසද්දො න අන්තරධාපෙතබ්බො’ති පබ්බජිත්වා ඉදානි අරහත්තං පත්තො’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘භික්ඛවෙ, පොරාණකපණ්ඩිතාපි ‘උප්පන්නො කල්‍යාණසද්දො විරාධෙතුං න වට්ටතී’ති පබ්බජිංසුයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො පිතු අච්චයෙන සෙට්ඨිට්ඨානං පාපුණි. සො එකදිවසං නිවෙසනා නික්ඛමිත්වා රාජුපට්ඨානං අගමාසි. අථස්ස සස්සු ‘‘ධීතරං පස්සිස්සාමී’’ති තං ගෙහං අගමාසි, සා ථොකං බධිරධාතුකාති සබ්බං පච්චුප්පන්නවත්ථුසදිසමෙව. තං පන රාජුපට්ඨානං ගන්ත්වා අත්තනො ඝරං ආගච්ඡන්තං දිස්වා එකො පුරිසො ‘‘තුම්හෙ කිර පබ්බජිතාති තුම්හාකං ගෙහෙ මහාපරිදෙවො පවත්තතී’’ති ආහ. බොධිසත්තො ‘‘උප්පන්නො කල්‍යාණසද්දො නාම න අන්තරධාපෙතුං වට්ටතී’’ති තතොව නිවත්තිත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘කිං, මහාසෙට්ඨි, ඉදානෙව ගන්ත්වා පුන ආගතොසී’’ති වුත්තෙ ‘‘දෙව,

ගෙහජනො කිර මං අපබ්බජිතමෙව ‘පබ්බජිතො’ති වත්වා පරිදෙවති, උප්පන්නො ඛො පන කල්‍යාණසද්දො න අන්තරධාපෙතබ්බො, පබ්බජිස්සාමහං, පබ්බජ්ජං මෙ අනුජානාහී’’ති එතමත්ථං පකාසෙතුං ඉමා ගාථා ආහ –

41.

‘‘කල්‍යාණධම්මොති යදා ජනින්ද, ලොකෙ සමඤ්ඤං අනුපාපුණාති;
තස්මා න හියෙ‍ය්‍යථ නරො සපඤ්ඤො, හිරියාපි සන්තො ධුරමාදියන්ති.

42.

‘‘සායං සමඤ්ඤා ඉධ මජ්ජ පත්තා, කල්‍යාණධම්මොති ජනින්ද ලොකෙ;
තාහං සමෙක්ඛං ඉධ පබ්බජිස්සං, න හි මත්ථි ඡන්දො ඉධ කාමභොගෙ’’ති.

තත්ථ **කල්‍යාණධම්මොති** සුන්දරධම්මො. **සමඤ්ඤං අනුපාපුණාතීති** යදා සීලවා කල්‍යාණධම්මො පබ්බජිතොති ඉදං පඤ්ඤත්තිවොහාරං පාපුණාති. **තස්මා න හියෙ‍ය්‍යථාති** තතො සාමඤ්ඤතො න පරිහායෙථ. **හිරියාපි සන්තො ධුරමාදියන්තීති**, මහාරාජ, සප්පුරිසා නාම අජ්ඣත්තසමුට්ඨිතාය හිරියා බහිද්ධසමුට්ඨිතෙන ඔත්තප්පෙනපි එතං පබ්බජිතධුරං ගණ්හන්ති. **ඉධ මජ්ජ පත්තාති** ඉධ මයා අජ්ජ පත්තා. **තාහං සමෙක්ඛන්ති** තං අහං ගුණවසෙන ලද්ධසමඤ්ඤං සමෙක්ඛන්තො පස්සන්තො. **න හි මත්ථි ඡන්දොති** න හි මෙ අත්ථි ඡන්දො. **ඉධ කාමභොගෙති** ඉමස්මිං ලොකෙ කිලෙසකාමවත්ථුකාමපරිභොගෙහි.

බොධිසත්තො එවං වත්වා රාජානං පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙත්වා හිමවන්තපදෙසං ගන්ත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, බාරාණසිසෙට්ඨි පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කල්‍යාණධම්මජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[172] 2. දද්දරජාතකවණ්ණනා

කො නු සද්දෙන මහතාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොකාලිකං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිඤ්හි කාලෙ බහූ බහුස්සුතා භික්ඛූ මනොසිලාතලෙ නදමානා තරුණසීහා විය ආකාසගඞ්ගං ඔතාරෙන්තා විය සඞ්ඝමජ්ඣෙ සරභාණං භණන්ති. කොකාලිකො තෙසු සරභාණං භණන්තෙසු අත්තනො තුච්ඡභාවං අජානිත්වාව ‘‘අහම්පි සරභාණං

භණිස්සාමී''ති භික්ඛූනං අන්තරං පවිසිත්වා ''අම්හාකං සරභාණං න පාපෙන්ති. සචෙ අම්හාකම්පි පාපෙය්‍යුං, මයම්පි භණෙය්‍යාමා''ති භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නාමං අග්ගහෙත්වාව තත්ථ තත්ථ කථෙන්තො ආහිණ්ඩති. තස්ස සා කථා භික්ඛුසඞ්ඝෙ පාකටා ජාතා. භික්ඛූ ''වීමංසිස්සාම තාව න''න්ති සඤ්ඤාය එවමාහංසු – ''ආවුසො කොකාලික, අජ්ජ සඞ්ඝස්ස සරභාණං භණාහී''ති. සො අත්තනො බලං අජානිත්වාව ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා ''අජ්ජ සරභාණං භණිස්සාමී''ති අත්තනො සප්පායං යාගුං පිවි, ඛජ්ජකං ඛාදි, සප්පායෙනෙව සූපෙන භුඤ්ජි.

සූරියෙ අත්ථඞ්ගතෙ ධම්මස්සවනකාලෙ ඝොසිතෙ භික්ඛුසඞ්ඝො සන්නිපති. සො කණ්ටකුරණ්ඩකවණ්ණං කාසාවං නිවාසෙත්වා කණිකාරපුප්ඵවණ්ණං චීවරං පාරුපිත්වා සඞ්ඝමජ්ඣං පවිසිත්වා ථෙරෙ වන්දිත්වා අලඞ්කතරතනමණ්ඩපෙ පඤ්ඤත්තවරධම්මාසනං අභිරුහිත්වා චිත්‍රබීජනිං ගහෙත්වා ''සරභාණං භණිස්සාමී''ති නිසීදි, තාවදෙවස්ස සරීරා සෙදා මුච්චිංසු, සාරජ්ජං ඔක්කමි, පුබ්බගාථාය පඨමං පදං උදාහරිත්වා අනන්තරං න පස්සි. සො කම්පමානො ආසනා ඔරුය්හ ලජ්ජිතො සඞ්ඝමජ්ඣතො අපක්කම්ම අත්තනො පරිවෙණං අගමාසි. අඤ්ඤො බහුස්සුතො භික්ඛු සරභාණං භණි. තතො පට්ඨාය භික්ඛූ තස්ස තුච්ඡභාවං ජානිංසු. අථෙකදිවසං ධම්මසභායං භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ''ආවුසො, පඨමං කොකාලිකස්ස තුච්ඡභාවො දුජ්ජානො, ඉදානි පනෙස සයං නදිත්වා පාකටො ජාතො''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, කොකාලිකො ඉදානෙව නදිත්වා පාකටො ජාතො, පුබ්බෙපි නදිත්වා පාකටො අහොසී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හිමවන්තපදෙසෙ සීහයොනියං නිබ්බත්තිත්වා බහූනං සීහානං රාජා අහොසි. සො අනෙකසීහපරිවාරො රජතගුහායං වාසං කප්පෙසි. තස්ස අවිදූරෙ එකිස්සාය ගුහාය එකො සිඞ්ගාලොපි වසති. අථෙකදිවසං දෙවෙ වස්සිත්වා විගතෙ සබ්බෙ සීහා සීහරාජස්සෙව ගුහද්වාරෙ සන්නිපතිත්වා සීහනාදං නදන්තා සීහකීළං කීළිංසු. තෙසං එවං නදිත්වා කීළනකාලෙ සොපි සිඞ්ගාලො නදති. සීහා තස්ස සද්දං සුත්වා ''අයං සිඞ්ගාලො අම්හෙහි සද්ධිං නදතී''ති ලජ්ජිතා තුණ්හී අහෙසුං. තෙසං තුණ්හීභූතකාලෙ බොධිසත්තස්ස පුත්තො සීහපොතකො ''තාත, ඉමෙ සීහා නදිත්වා සීහකීළං කීළන්තා එතස්ස සද්දං සුත්වා ලජ්ජාය තුණ්හී ජාතා, කො නාමෙස අත්තනො සද්දෙන අත්තානං ජානාපෙතී''ති පිතරං පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

43.

''කො නු සද්දෙන මහතා, අභිනාදෙති දද්දරං;
තං සීහා නප්පටිනදන්ති, කො නාමෙසො මිගාධිභූ''ති.

තත්ථ **අභිනාදෙති දද්දරන්ති** දද්දරං රජතපබ්බතං එකනාදං කරොති. **මිගාධිභූති** පිතරං ආලපති. අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො – මිගාධිභූ මිගජෙට්ඨක සීහරාජ පුච්ඡාමි තං ‘‘කො නාමෙසො’’ති.

අථස්ස වචනං සුත්වා පිතා දුතියං ගාථමාහ –

44.

‘‘අධමො මිගජාතානං, සිඞ්ගාලො තාත වස්සති;
ජාතිමස්ස ජිගුච්ඡන්තා, තුණ්හී සීහා සමච්ඡරෙ’’ති.

තත්ථ **සමච්චරෙති සන්ති** උපසග්ගමත්තං, අච්ඡන්තීති අත්ථො, තුණ්හී හුත්වා නිසීදන්තීති වුත්තං හොති. පොත්ථකෙසු පන ‘‘සමච්ඡරෙ’’ති ලිඛන්ති.

සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, කොකාලිකො ඉදානෙව අත්තනො නාදෙන අත්තානං පාකටං කරොති, පුබ්බෙපි අකාසියෙවා’’ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සිඞ්ගාලො කොකාලිකො අහොසි, සීහපොතකො රාහුලො, සීහරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

දද්දරජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[173] 3. මක්කටජාතකවණ්ණනා

තාතමාණවකො එසොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කුහකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු පකිණ්ණකනිපාතෙ **උද්දාලකජාතකෙ** (ජා. 1.14.62 ආදයො) ආවිභවිස්සති. තදා පන සත්ථා ‘‘භික්ඛවෙ, නායං භික්ඛු ඉදානෙව කුහකො, පුබ්බෙපි මක්කටො හුත්වා අග්ගිස්ස කාරණා කොහඤ්ඤං අකාසියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං කාසිගාමකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සිප්පං උග්ගණ්හිත්වා ඝරාවාසං සණ්ඨපෙසි. අථස්ස බ්‍රාහ්මණී එකං පුත්තං විජායිත්වා පුත්තස්ස ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා විචරණකාලෙ කාලමකාසි. බොධිසත්තො තස්සා පෙතකිච්චං කත්වා ‘‘කිං මෙ දානි ඝරාවාසෙන, පුත්තං ගහෙත්වා පබ්බජිස්සාමී’’ති අස්සුමුඛං ඤාතිමිත්තවග්ගං පහාය පුත්තං ආදාය හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තත්ථ වනමූලඵලාහාරො වාසං කප්පෙසි. සො එකදිවසං වස්සානකාලෙ දෙවෙ වස්සන්තෙ සාරදාරූනි අග්ගිං ජාලෙත්වා විසිබ්බෙන්තො ඵලකත්ථරෙ නිපජ්ජි, පුත්තොපිස්ස තාපසකුමාරකො පිතු පාදෙ සම්බාහන්තොව නිසීදි.

අථෙකො වනමක්කටො සීතෙන පීළියමානො තස්ස පණ්ණසාලාය තං අග්ගිං දිස්වා ''සචාහං එත්ථ පවිසිස්සාමි, 'මක්කටො මක්කටො'ති මං පොථෙත්වා නීහරිස්සන්ති, අග්ගිං විසිබ්බෙතුං න ලභිස්සාමි, අත්ථි දානි මෙ උපායො, තාපසවෙසං ගහෙත්වා කොහඤ්ඤං කත්වා පවිසිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා එකස්ස මතතාපසස්ස වක්කලානි නිවාසෙත්වා පච්ඡිඤ්ච අඞ්කුසයට්ඨිඤ්ච ගහෙත්වා පණ්ණසාලද්වාරෙ එකං තාලරුක්ඛං නිස්සාය සංකුටිතො අට්ඨාසි. තාපසකුමාරකො තං දිස්වා මක්කටභාවං අජානන්තො ''එකො මහල්ලකතාපසො සීතෙන පීළිතො අග්ගිං විසිබ්බෙතුං ආගතො භවිස්සතී''ති පිතු තාපසස්ස කථෙත්වා ''එතං පණ්ණසාලං පවෙසෙත්වා විසිබ්බාපෙස්සාමී''ති චින්තෙත්වා පිතරං ආලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

45.

''තාත මාණවකො එසො, තාලමූලං අපස්සිතො;
අගාරකඤ්චිදං අත්ථි, හන්ද දෙමස්සගාරක''න්ති.

තත්ථ **මාණවකොති** සත්තාධිවචනං. තෙන ''තාත, එසො එකො මාණවකො සත්තො එකො තාපසො''ති දීපෙති. **තාලමූලං අපස්සිතොති** තාලක්ඛන්ධං නිස්සාය ඨිතො. **අගාරකඤ්චිදං අත්ථීති** ඉදඤ්ච අම්හාකං පබ්බජිතාගාරං අත්ථි, පණ්ණසාලං සන්ධාය වදති. **හන්දාති** වවස්සග්ගත්ථෙ නිපාතො. **දෙමස්සගාරකන්ති** එතස්ස එකමන්තෙ වසනත්ථාය අගාරකං දෙම.

බොධිසත්තො පුත්තස්ස වචනං සුත්වා උට්ඨාය පණ්ණසාලද්වාරෙ ඨත්වා ඔලොකෙන්තො තස්ස මක්කටභාවං ඤත්වා ''තාත, මනුස්සානං නාම න එවරූපං මුඛං හොති, මක්කටො එස, නයිධ පක්කොසිතබ්බො''ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

46.

''මා ඛො ත්වං තාත පක්කොසි, දූසෙය්‍ය නො අගාරකං;
නෙතාදිසං මුඛං හොති, බ්‍රාහ්මණස්ස සුසීලිනො''ති.

තත්ථ **දූසෙය්‍ය නො අගාරකන්ති** අයඤ්හි ඉධ පවිට්ඨො සමානො ඉමං කිච්ඡෙන කතං පණ්ණසාලං අග්ගිනා වා ඣාපෙන්තො උච්චාරාදීනි වා කරොන්තො දූසෙය්‍ය. **නෙතාදිසන්ති** ''එතාදිසං බ්‍රාහ්මණස්ස සුසීලිනො මුඛං න හොති, මක්කටො එසො''ති වත්වා බොධිසත්තො එකං උම්මුකං ගහෙත්වා ''කිං එත්ථ තිට්ඨසී''ති ඛිපිත්වා තං පලාපෙසි. මක්කටො වක්කලානි ඡඩ්ඩෙත්වා රුක්ඛං අභිරුහිත්වා වනසණ්ඩං පාවිසි. බොධිසත්තො චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මක්කටො අයං කුහකභික්ඛු අහොසි, තාපසකුමාරො රාහුලො, තාපසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මක්කටජාතකවණ්ණනා තතියා.

[174] 4. දූභියමක්කටජාතකවණ්ණනා

අදම්හ තෙ වාරි පහූතරූපන්ති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. එකදිවසඤ්හි ධම්මසභායං භික්ඛූ දෙවදත්තස්ස අකතඤ්ඤුමිත්තදුබ්භිභාවං කථෙන්තා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව අකතඤ්ඤූ මිත්තදුබ්භී, පුබ්බෙපි එවරූපො අහොසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං කාසිගාමකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ඝරාවාසං සණ්ඨපෙසි. තස්මිං පන සමයෙ කාසිරට්ඨෙ වත්තනිමහාමග්ගෙ එකො ගම්භීරො උදපානො හොති අනොතරණීයො තිරච්ඡානානං, මග්ගප්පටිපන්නා පුඤ්ඤත්ථිකා මනුස්සා දීඝරජ්ජුකෙන වාරකෙන උදකං උස්සිඤ්චිත්වා එකිස්සා දොණියා පූරෙත්වා තිරච්ඡානානං පානීයං දෙන්ති. තස්ස සාමන්තතො මහන්තං අරඤ්ඤං, තත්ථ බහූ මක්කටා වසන්ති. අථ තස්මිං මග්ගෙ ද්වෙ තීණි දිවසානි මනුස්සසඤ්චාරො පච්ඡිජ්ජි, තිරච්ඡානා පානීයං න ලභිංසු. එකො මක්කටො පිපාසාතුරො හුත්වා පානීයං පරියෙසන්තො උදපානස්ස සන්තිකෙ විචරති. බොධිසත්තො කෙනචිදෙව කරණීයෙන තං මග්ගං පටිපජ්ජිත්වා තත්ථ ගච්ඡන්තො පානීයං උත්තාරෙත්වා පිවිත්වා හත්ථපාදෙ ධොවිත්වා ඨිතො තං මක්කටං අද්දස. අථස්ස පිපාසිතභාවං ඤත්වා පානීයං උස්සිඤ්චිත්වා දොණියං ආකිරිත්වා අදාසි, දත්වා ච පන ‘‘විස්සමිස්සාමී’’ති එකස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිපජ්ජි. මක්කටො පානීයං පිවිත්වා අවිදූරෙ නිසීදිත්වා මුඛමක්කටිකං කරොන්තො බොධිසත්තං භිංසාපෙසි. බොධිසත්තො තස්ස තං කිරියං දිස්වා ‘‘අරෙ දුට්ඨමක්කට, අහං තව පිපාසිතස්ස කිලන්තස්ස බහුං පානීයං අදාසිං, ඉදානි ත්වං මය්හං මුඛමක්කටිකං කරොසි, අහො පාපජනස්ස නාම කතො උපකාරො නිරත්ථකො’’ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

47.

‘‘අදම්හ තෙ වාරි පහූතරූපං, ඝම්මාභිතත්තස්ස පිපාසිතස්ස;
සො දානි පිත්වාන කිරිඞ්කරොසි, අසඞ්ගමො පාපජනෙන සෙය්‍යො’’ති.

තත්ථ **සො දානි පිත්වාන කිරිඞ්කරොසීති** සො ඉදානි ත්වං මයා දින්නපානීයං පිවිත්වා මුඛමක්කටිකං කරොන්තො ‘‘කිරි කිරී’’ති සද්දං

කරොසි. **අසඞ්ගමො පාපජනෙන සෙය්‍යොති** පාපජනෙන සද්ධිං සඞ්ගමො න සෙය්‍යො, අසඞ්ගමොව සෙය්‍යොති.

තං සුත්වා සො මිත්තදුබ්භී මක්කටො ‘‘ත්වං ‘එත්තකෙනවෙතං නිට්ඨිත’න්ති සඤ්ඤං කරොසි, ඉදානි තෙ සීසෙ වච්චං පාතෙත්වා ගමිස්සාමී’’ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

48.

‘‘කො තෙ සුතො වා දිට්ඨො වා, සීලවා නාම මක්කටො;
ඉදානි ඛො තං ඔහච්ඡං, එසා අස්මාක ධම්මතා’’ති.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො – භො බ්‍රාහ්මණ, ‘‘මක්කටො කතගුණජානනකො ආචාරසම්පන්නො සීලවා නාම අත්ථී’’ති කහං තයා සුතො වා දිට්ඨො වා, ඉදානි ඛො අහං තං ඔහච්ඡං වච්චං තෙ සීසෙ කත්වා පක්කමිස්සාමි, අස්මාකඤ්හි මක්කටානං නාම එසා ධම්මතා අයං ජාතිසභාවො, යදිදං උපකාරකස්ස සීසෙ වච්චං කාතබ්බන්ති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො උට්ඨාය ගන්තුං ආරභි. මක්කටො තඞ්ඛණඤ්ඤෙව උප්පතිත්වා සාඛායං නිසීදිත්වා ඔලම්බකං ඔතරන්තො විය තස්ස සීසෙ වච්චං පාතෙත්වා විරවන්තො වනසණ්ඩං පාවිසි. බොධිසත්තො න්හත්වා අගමාසි.

සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව දෙවදත්තො, පුබ්බෙපි මයා කතගුණං න ජානාසියෙවා’’ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මක්කටො දෙවදත්තො අහොසි, බ්‍රාහ්මණො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

දුබ්භියමක්කටජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[175] 5. ආදිච්චුපට්ඨානජාතකවණ්ණනා

සබ්බෙසු කිර භූතෙසූති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කුහකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා කථිතසදිසමෙව.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා මහාපරිවාරො ගණසත්ථා හුත්වා හිමවන්තෙ වාසං කප්පෙසි. සො තත්ථ චිරං වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය පබ්බතා ඔරුය්හ පච්චන්තෙ එකං ගාමං නිස්සාය පණ්ණසාලායං වාසං උපගඤ්ඡි. අථෙකො ලොලමක්කටො ඉසිගණෙ භික්ඛාචාරං ගතෙ අස්සමපදං ආගන්ත්වා පණ්ණසාලා උත්තිණ්ණා කරොති,

පානීයඝටෙසු උදකං ඡඩ්ඩෙති, කුණ්ඩිකං භින්දති, අග්ගිසාලායං වච්චං කරොති. තාපසා වස්සං වසිත්වා ‘‘ඉදානි හිමවන්තො පුප්ඵඵලසමිද්ධො රමණීයො, තත්ථෙව ගමිස්සාමා’’ති පච්චන්තගාමවාසිකෙ ආපුච්ඡිංසු. මනුස්සා ‘‘ස්වෙ, භන්තෙ, මයං භික්ඛං ගහෙත්වා අස්සමපදං ආගමිස්සාම, තං පරිභුඤ්ජිත්වාව ගමිස්සථා’’ති වත්වා දුතියදිවසෙ පහූතං ඛාදනීයභොජනීයං ගහෙත්වා තත්ථ අගමංසු. තං දිස්වා සො මක්කටො චින්තෙසි – ‘‘කොහඤ්ඤං කත්වා මනුස්සෙ ආරාධෙත්වා මය්හම්පි ඛාදනීයභොජනීයං ආහරාපෙස්සාමී’’ති. සො තාපසචරණං චරන්තො විය සීලවා විය ච හුත්වා තාපසානං අවිදූරෙ සූරියං නමස්සමානො අට්ඨාසි. මනුස්සා තං දිස්වා ‘‘සීලවන්තානං සන්තිකෙ වසන්තා සීලවන්තා හොන්තී’’ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

49.

‘‘සබ්බෙසු කිර භූතෙසු, සන්ති සීලසමාහිතා;
පස්ස සාඛමිගං ජම්මං, ආදිච්චමුපතිට්ඨතී’’ති.

තත්ථ **සන්ති සීලසමාහිතාති** සීලෙන සමන්නාගතා සංවිජ්ජන්ති, සීලවන්තා ච සමාහිතා ච එකග්ගචිත්තා සංවිජ්ජන්තීතිපි අත්ථො. **ජම්මන්ති** ලාමකං. **ආදිච්චමුපතිට්ඨතීති** සූරියං නමස්සමානො තිට්ඨති.

එවං තෙ මනුස්සෙ තස්ස ගුණං කථෙන්තෙ දිස්වා බොධිසත්තො ‘‘තුම්හෙ ඉමස්ස ලොලමක්කටස්ස සීලාචාරං අජානිත්වා අවත්ථුස්මිංයෙව පසන්නා’’ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

50.

‘‘නාස්ස සීලං විජානාථ, අනඤ්ඤාය පසංසථ;
අග්ගිහුත්තඤ්ච උහන්නං, ද්වෙ ච භින්නා කමණ්ඩලූ’’ති.

තත්ථ **අනඤ්ඤායාති** අජානිත්වා. **උහන්නන්ති** ඉමිනා පාපමක්කටෙන ඌහදං. **කමණ්ඩලූති** කුණ්ඩිකා. ‘‘ද්වෙ ච කුණ්ඩිකා තෙන භින්නා’’ති එවමස්ස අගුණං කථෙසි.

මනුස්සා මක්කටස්ස කුහකභාවං ඤත්වා ලෙඩ්ඩුඤ්ච යට්ඨිඤ්ච ගහෙත්වා පොථෙත්වා පලාපෙත්වා ඉසිගණස්ස භික්ඛං අදංසු. ඉසයොපි හිමවන්තමෙව ගන්ත්වා අපරිහීනජ්ඣානා බ්‍රහ්මලොකපරායණා අහෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මක්කටො අයං කුහකො භික්ඛු අහොසි, ඉසිගණො බුද්ධපරිසා, ගණසත්ථා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ආදිච්චුපට්ඨානජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[176] 6. කළායමුට්ඨිජාතකවණ්ණනා

බාලො වතායං දුමසාඛගොචරොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොසලරාජානං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි සමයෙ වස්සකාලෙ කොසලරඤ්ඤො පච්චන්තො කුපි. තත්ථ ඨිතා යොධා ද්වෙ තීණි යුද්ධානි කත්වා පච්චත්ථිකෙ අභිභවිතුං අසක්කොන්තා රඤ්ඤො සාසනං පෙසෙසුං. රාජා අකාලෙ වස්සානෙයෙව නික්ඛමිත්වා ජෙතවනසමීපෙ ඛන්ධාවාරං බන්ධිත්වා චින්තෙසි – ''අහං අකාලෙ නික්ඛන්තො, කන්දරපදරාදයො උදකපූරා, දුග්ගමො මග්ගො, සත්ථාරං උපසඞ්කමිස්සාමි, සො මං 'කහං ගච්ඡසි, මහාරාජා'ති පුච්ඡිස්සති, අථාහං එතමත්ථං ආරොචෙස්සාමි, න ඛො පන මං සත්ථා සම්පරායිකෙනෙවත්ථෙන අනුග්ගණ්හාති, දිට්ඨධම්මිකෙනාපි අනුග්ගණ්හාතියෙව, තස්මිං සචෙ මෙ ගමනෙන අවුඩ්ඪි භවිස්සති, 'අකාලො, මහාරාජා'ති වක්ඛති. සචෙ පන වුඩ්ඪි භවිස්සති, තුණ්හී භවිස්සතී''ති. සො ජෙතවනං පවිසිත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා ''හන්ද කුතො නු ත්වං, මහාරාජ, ආගච්ඡසි දිවා දිවස්සා''ති පුච්ඡි. ''භන්තෙ, අහං පච්චන්තං වූපසමෙතුං නික්ඛන්තො 'තුම්හෙ වන්දිත්වා ගමිස්සාමී'ති ආගතොම්හී''ති. සත්ථා ''පුබ්බෙපි, මහාරාජ, රාජානො සෙනාය අබ්භුග්ගච්ඡමානාය පණ්ඩිතානං කථං සුත්වා අකාලෙ අබ්භුග්ගමනං නාම න ගමිංසූ''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො සබ්බත්ථකඅමච්චො අහොසි. අථ රඤ්ඤො පච්චන්තෙ කුපිතෙ පච්චන්තයොධා පණ්ණං පෙසෙසුං. රාජා වස්සකාලෙ නික්ඛමිත්වා උය්‍යානෙ ඛන්ධාවාරං බන්ධි, බොධිසත්තො රඤ්ඤො සන්තිකෙ අට්ඨාසි. තස්මිං ඛණෙ අස්සානං කළායෙ සෙදෙත්වා ආහරිත්වා දොණියං පක්ඛිපිංසු. උය්‍යානෙ මක්කටෙසු එකො මක්කටො රුක්ඛා ඔතරිත්වා තතො කළායෙ ගහෙත්වා මුඛං පූරෙත්වා හත්ථෙහිපි ගහෙත්වා උප්පතිත්වා රුක්ඛෙ නිසීදිත්වා ඛාදිතුං ආරභි, අථස්ස ඛාදමානස්ස හත්ථතො එකො කළායො භූමියං පති. සො මුඛෙන ච හත්ථෙහි ච ගහිතෙ සබ්බෙ කළායෙ ඡඩ්ඩෙත්වා රුක්ඛා ඔරුය්හ තමෙව කළායං ඔලොකෙන්තො තං කළායං අදිස්වාව පුන රුක්ඛං අභිරුහිත්වා අඩ්ඩෙ සහස්සපරාජිතො විය සොචමානො දුම්මුඛො රුක්ඛසාඛායං නිසීදි. රාජා මක්කටස්ස කිරියං දිස්වා බොධිසත්තං ආමන්තෙත්වා ''පස්සථ, කිං නාමෙතං මක්කටෙන කත''න්ති පුච්ඡි. බොධිසත්තො ''මහාරාජ, බහුං අනවලොකෙත්වා අප්පං ඔලොකෙත්වා දුබ්බුද්ධිනො බාලා එවරූපං කරොන්තියෙවා''ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

51.

''බාලො වතායං දුමසාඛගොචරො, පඤ්ඤා ජනින්ද නයිමස්ස විජ්ජති;

කළායමුට්ඨිං අවකිරිය කෙවලං, එකං කළායං පතිතං ගවෙසතී''ති.

තත්ථ **දුමසාඛගොචරොති** මක්කටො. සො හි දුමසාඛාසු ගොචරං ගණ්හාති, සාව අස්ස ගොචරො සඤ්චරණභූමිභූතා, තස්මා ‘‘දුමසාඛගොචරො’’ති වුච්චති. **ජනින්දාති** රාජානං ආලපති. රාජා හි පරමිස්සරභාවෙන ජනස්ස ඉන්දොති ජනින්දො. **කළායමුට්ඨින්ති** චණකමුට්ඨිං. ‘‘කාළරාජමාසමුට්ඨි’’න්තිපි වදන්තියෙව. **අවකිරියාති** අවකිරිත්වා. **කෙවලන්ති** සබ්බං. **ගවෙසතීති** භූමියං පතිතං එකමෙව පරියෙසති.

එවං වත්වා පුන බොධිසත්තො තං උපසඞ්කමිත්වා රාජානං ආමන්තෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

52.

‘‘එවමෙව මයං රාජ, යෙ චඤ්ඤෙ අතිලොභිනො;
අප්පෙන බහුං ජියාම, කළායෙනෙව වානරො’’ති.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො – මහාරාජ, එවමෙව මයඤ්ච යෙ චඤ්ඤෙ ලොභාභිභූතා ජනා සබ්බෙපි අප්පෙන බහුං ජිය්‍යාම. මයඤ්හි එතරහි අකාලෙ වස්සානසමයෙ මග්ගං ගච්ඡන්තා අප්පකස්ස අත්ථස්ස කාරණා බහුකා අත්ථා පරිහායාම. **කළායෙනෙව වානරොති** යථා අයං වානරො එකං කළායං පරියෙසමානො තෙනෙකෙන කළායෙන සබ්බකළායෙහි පරිහීනො, එවං මයම්පි අකාලෙන කන්දරපදරාදීසු පූරෙසු ගච්ඡමානා අප්පමත්තකං අත්ථං පරියෙසමානා බහූහි හත්ථිවාහනඅස්සවාහනාදීහි චෙව බලකායෙන ච පරිහායිස්සාම. තස්මා අකාලෙ ගන්තුං න වට්ටතීති රඤ්ඤො ඔවාදං අදාසි.

රාජා තස්ස කථං සුත්වා තතො නිවත්තිත්වා බාරාණසිමෙව පාවිසි. චොරාපි ‘‘රාජා කිර චොරමද්දනං කරිස්සාමීති නගරා නික්ඛන්තො’’ති සුත්වා පච්චන්තතො පලායිංසු. පච්චුප්පන්නෙපි චොරා ‘‘කොසලරාජා කිර නික්ඛන්තො’’ති සුත්වා පලායිංසු. රාජා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා උට්ඨායාසනා වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා සාවත්ථිමෙව පාවිසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කළායමුට්ඨිජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[177] 7. තින්දුකජාතකවණ්ණනා

ධනුහත්ථකලාපෙහීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පඤ්ඤාපාරමිං ආරබ්භ කථෙසි. සත්ථා හි **මහාබොධිජාතකෙ** (ජා. 2.18.124 ආදයො) විය **උමඞ්ගජාතකෙ** (ජා. 2.22.590 ආදයො) විය ච අත්තනො පඤ්ඤාය වණ්ණං වණ්ණිතං සුත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව තථාගතො පඤ්ඤවා, පුබ්බෙපි පඤ්ඤවා උපායකුසලොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො වානරයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අසීතිසහස්සවානරගණපරිවාරො හිමවන්තපදෙසෙ වාසං කප්පෙසි. තස්සාසන්නෙ එකො පච්චන්තගාමකො කදාචි වසති, කදාචි උබ්බසති. තස්ස පන ගාමස්ස මජ්ඣෙ සාඛාවිටපසම්පන්නො මධුරඵලො එකො තින්දුකරුක්ඛො අත්ථි, වානරගණො උබ්බසිතකාලෙ ආගන්ත්වා තස්ස ඵලානි ඛාදති. අථාපරස්මිං ඵලවාරෙ සො ගාමො පුන ආවාසො අහොසි දළ්හපරික්ඛිත්තො ද්වාරයුත්තො, සොපි රුක්ඛො ඵලභාරනමිතසාඛො අට්ඨාසි. වානරගණො චින්තෙසි – ''මයං පුබ්බෙ අසුකගාමෙ තින්දුකඵලානි ඛාදාම, ඵලිතො නු ඛො සො එතරහි රුක්ඛො, උදාහු නො, ආවසිතො සො ගාමො, උදාහු නො''ති. එවඤ්ච පන චින්තෙත්වා ''ගච්ඡ ඉමං පවත්තිං ජානාහී''ති එකං වානරං පෙසෙසි. සො ගන්ත්වා රුක්ඛස්ස ච ඵලිතභාවං ගාමස්ස ච ගාළ්හවාසභාවං ඤත්වා ආගන්ත්වා වානරානං ආරොචෙසි.

වානරා තස්ස ඵලිතභාවං සුත්වා ''මධුරානි තින්දුකඵලානි ඛාදිස්සාමා''ති උස්සාහජාතා වානරින්දස්ස තමත්ථං ආරොචෙසුං. වානරින්දො ''ගාමො ආවාසො අනාවාසො''ති පුච්ඡි. ''ආවාසො, දෙවා''ති. ''තෙන හි න ගන්තබ්බං. මනුස්සා හි බහුමායා හොන්තී''ති. ''දෙව, මනුස්සානං පටිසල්ලානවෙලාය අඩ්ඪරත්තසමයෙ ඛාදිස්සාමා''ති බහූ ගන්ත්වා වානරින්දං සම්පටිච්ඡාපෙත්වා හිමවන්තා ඔතරිත්වා තස්ස ගාමස්ස අවිදූරෙ මනුස්සානං පටිසල්ලානකාලං ආගමයමානා මහාපාසාණපිට්ඨෙ සයිත්වා මජ්ඣිමයාමෙ මනුස්සෙසු නිද්දං ඔක්කමන්තෙසු රුක්ඛං ආරුය්හ ඵලානි ඛාදිංසු. අථෙකො පුරිසො සරීරකිච්චෙන ගෙහා නික්ඛමිත්වා ගාමමජ්ඣගතො වානරෙ දිස්වා මනුස්සානං ආචික්ඛි. බහූ මනුස්සා ධනුකලාපං සන්නය්හිත්වා නානාවුධහත්ථා ලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදීනි ආදාය ''පභාතාය රත්තියා වානරෙ ගණ්හිස්සාමා''ති රුක්ඛං පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. අසීතිසහස්සවානරා මනුස්සෙ දිස්වා මරණභයතජ්ජිතා ''නත්ථි නො අඤ්ඤං පටිස්සරණං අඤ්ඤත්‍ර වානරින්දෙනා''ති තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පඨමං ගාථමාහංසු –

53.

''ධනුහත්ථකලාපෙහි, නෙත්තිංසවරධාරිභි;
සමන්තා පරිකිණ්ණම්හ, කථං මොක්ඛො භවිස්සතී''ති.

තත්ථ **ධනුහත්ථකලාපෙහීති** ධනුකලාපහත්ථෙහි, ධනූනි චෙව සරකලාපෙ ච ගහෙත්වා ඨිතෙහීති අත්ථො. **නෙත්තිංසවරධාරිභීති** නෙත්තිංසා වුච්චන්ති ඛග්ගා, උත්තමඛග්ගධාරීහීති අත්ථො. **පරිකිණ්ණම්හාති** පරිවාරිතම්හ. **කථන්ති** කෙන නු ඛො උපායෙන අම්හාකං මොක්ඛො භවිස්සතීති.

තෙසං කථං සුත්වා වානරින්දො ''මා භායිත්ථ, මනුස්සා නාම බහුකිච්චා, අජ්ජපි මජ්ඣිමයාමො වත්තති, අපි නාම තෙසං 'අම්හෙ මාරෙස්සාමා'ති පරිවාරිතානං ඉමස්ස කිච්චස්ස අන්තරායකරං අඤ්ඤං කිච්චං උප්පජ්ජෙය්‍යා''ති වානරෙ සමස්සාසෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

54.

''අප්පෙව බහුකිච්චානං, අත්ථො ජායෙථ කොචි නං;
අත්ථි රුක්ඛස්ස අච්ඡින්නං, ඛජ්ජථඤ්ඤෙව තින්දුක''න්ති.

තත්ථ **නන්ති** නිපාතමත්තං, අප්පෙව බහුකිච්චානං මනුස්සානං අඤ්ඤො කොචි අත්ථො උප්පජ්ජෙය්‍යාති අයමෙවෙත්ථ අත්ථො. **අත්ථි රුක්ඛස්ස අච්ඡින්නන්ති** ඉමස්ස රුක්ඛස්ස ඵලානං ආකඩ්ඪනපරිකඩ්ඪනවසෙන අච්ඡින්නං බහු ඨානං අත්ථි. **ඛජ්ජථඤ්ඤෙව තින්දුකන්ති** තින්දුකඵලං ඛජ්ජථඤ්ඤෙව. තුම්හෙ හි යාවතකෙන වො අත්ථො අත්ථි, තත්තකං ඛාදථ, අම්හාකං පහරණකාලං ජානිස්සාමාති.

එවං මහාසත්තො කපිගණං සමස්සාසෙසි. එත්තකඤ්හි අස්සාසං අලභමානා සබ්බෙපි තෙ ඵලිතෙන හදයෙන ජීවිතක්ඛයං පාපුණෙය්‍යුං. මහාසත්තො පන එවං වානරගණං අස්සාසෙත්වා ''සබ්බෙ වානරෙ සමානෙථා''ති ආහ. සමානෙන්තා තස්ස භාගිනෙය්‍යං සෙනකං නාම වානරං අදිස්වා ''සෙනකො නාගතො''ති ආරොචෙසුං. ''සචෙ සෙනකො නාගතො, තුම්හෙ මා භායිත්ථ, ඉදානි වො සො සොත්ථිං කරිස්සතී''ති. සෙනකොපි ඛො වානරගණස්ස ගමනකාලෙ නිද්දායිත්වා පච්ඡා පබුද්ධො කඤ්චි අදිස්වා පදානුපදිකො හුත්වා ආගච්ඡන්තො මනුස්සෙ දිස්වා ''වානරගණස්ස භයං උප්පන්න''න්ති ඤත්වා එකස්මිං පරියන්තෙ ගෙහෙ අග්ගිං ජාලෙත්වා සුත්තං කන්තන්තියා මහල්ලකිත්ථියා සන්තිකං ගන්ත්වා ඛෙත්තං ගච්ඡන්තො ගාමදාරකො විය එකං උම්මුකං ගහෙත්වා උපරිවාතෙ ඨත්වා ගාමං පදීපෙසි. මනුස්සා මක්කටෙ ඡඩ්ඩෙත්වා අග්ගිං නිබ්බාපෙතුං අගමංසු. වානරා පලායන්තා සෙනකස්සත්ථාය එකෙකං ඵලං ගහෙත්වා පලායිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා භාගිනෙය්‍යො සෙනකො මහානාමො සක්කො අහොසි, වානරගණො බුද්ධපරිසා, වානරින්දො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

තින්දුකජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[178] 8. කච්ඡපජාතකවණ්ණනා

ජනිත්තං මෙ භවිත්තං මෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං අහිවාතකරොගමුත්තං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිර එකස්මිං කුලෙ අහිවාතකරොගො උප්පජ්ජි. මාතාපිතරො පුත්තං ආහංසු – ''තාත, මා ඉමස්මිං ගෙහෙ වස, භිත්තිං භින්දිත්වා පලායිත්වා යත්ථ කත්ථචි ගන්ත්වා

ජීවිතං රක්ඛ, පච්ඡා ආගන්ත්වා ඉමස්මිං නාම ඨානෙ මහානිධානං අත්ථි, තං උද්ධරිත්වා කුටුම්බං සණ්ඨපෙත්වා සුඛෙන ජීවෙය්‍යාසී’’ති. පුත්තො තෙසං වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා භිත්තිං භින්දිත්වා පලායිත්වා අත්තනො රොගෙ වූපසන්තෙ ආගන්ත්වා මහානිධානං උද්ධරිත්වා කුටුම්බං සණ්ඨපෙත්වා ඝරාවාසං වසි. සො එකදිවසං සප්පිතෙලාදීනි චෙව වත්ථච්ඡාදනාදීනි ච ගාහාපෙත්වා ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා නිසීදි. සත්ථා තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ‘‘තුම්හාකං ගෙහෙ අහිවාතකරොගො උප්පන්නොති අස්සුම්හ, කින්ති කත්වා මුත්තොසී’’ති පුච්ඡි, සො තං පවත්තිං ආචික්ඛි. සත්ථා ‘‘පුබ්බෙපි ඛො, උපාසක, භයෙ උප්පන්නෙ අත්තනො වසනට්ඨානෙ ආලයං කත්වා අඤ්ඤත්ථ අගතා ජීවිතක්ඛයං පාපුණිංසු, අනාලයං පන කත්වා අඤ්ඤත්ථ ගතා ජීවිතං ලභිංසූ’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිගාමකෙ කුම්භකාරකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා කුම්භකාරකම්මං කත්වා පුත්තදාරං පොසෙසි. තදා පන බාරාණසියං මහානදියා සද්ධිං එකාබද්ධො මහාජාතස්සරො අහොසි. සො බහුඋදකකාලෙ නදියා සද්ධිං එකොදකො හොති, උදකෙ මන්දීභූතෙ විසුං හොති. මච්ඡකච්ඡපා පන ‘‘ඉමස්මිං සංවච්ඡරෙ සුවුට්ඨිකා භවිස්සති, ඉමස්මිං සංවච්ඡරෙ දුබ්බුට්ඨිකා’’ති ජානන්ති. අථ තස්මිං සරෙ නිබ්බත්තමච්ඡකච්ඡපා ‘‘ඉමස්මිං සංවච්ඡරෙ දුබ්බුට්ඨිකා භවිස්සතී’’ති ඤත්වා උදකස්ස එකාබද්ධකාලෙයෙව තම්හා සරා නික්ඛමිත්වා නදිං අගමිංසු. එකො පන කච්ඡපො ‘‘ඉදං මෙ ජාතට්ඨානං වඩ්ඪිතට්ඨානං, මාතාපිතූහි වසිතට්ඨානං, න සක්කොමි ඉමං ජහිතු’’න්ති නදිං න අගමාසි. අථ නිදාඝසමයෙ තත්ථ උදකං ඡිජ්ජි, සො කච්ඡපො බොධිසත්තස්ස මත්තිකගහණට්ඨානෙ භූමිං ඛණිත්වා පාවිසි. බොධිසත්තො ‘‘මත්තිකං ගහෙස්සාමී’’ති තත්ථ ගන්ත්වා මහාකුද්දාලෙන භූමිං ඛණන්තො කච්ඡපස්ස පිට්ඨිං භින්දිත්වා මත්තිකපිණ්ඩං විය කුද්දාලෙනෙව නං උද්ධරිත්වා ථලෙ පාතෙසි. සො වෙදනාප්පත්තො හුත්වා ‘‘වසනට්ඨානෙ ආලයං ජහිතුං අසක්කොන්තො එවං විනාසං පාපුණි’’න්ති වත්වා පරිදෙවමානො ඉමා ගාථා අවොච –

55.

‘‘ජනිත්තං මෙ භවිත්තං මෙ, ඉති පඞ්කෙ අවස්සයිං;
තං මං පඞ්කො අජ්ඣභවි, යථා දුබ්බලකං තථා;
තං තං වදාමි භග්ගව, සුණොහි වචනං මම.

56.

‘‘ගාමෙ වා යදි වාරඤ්ඤෙ, සුඛං යත්‍රාධිගච්ඡති;
තං ජනිත්තං භවිත්තඤ්ච, පුරිසස්ස පජානතො;
යම්හි ජීවෙ තම්හි ගච්ඡෙ, න නිකෙතහතො සියා’’ති.

තත්ථ **ජනිත්තං මෙ භවිත්තං මෙති** ඉදං මම ජාතට්ඨානං, ඉදං මම වඩ්ඪිතට්ඨානං. **ඉති පඞ්කෙ අවස්සයින්ති** ඉමිනා කාරණෙනාහං ඉමස්මිං කද්දමෙ අවස්සයිං නිපජ්ජිං, වාසං කප්පෙසින්ති අත්ථො. **අජ්ඣභවීති** අධිඅභවි විනාසං පාපෙසි. **භග්ගවාති** කුම්භකාරං ආලපති. කුම්භකාරානඤ්හි නාමගොත්තපඤ්ඤත්ති එසා, යදිදං භග්ගවාති. **සුඛන්ති** කායිකචෙතසිකස්සාදං. **තං ජනිත්තං භවිත්තඤ්චාති** තං ජාතට්ඨානඤ්ච වඩ්ඪිතට්ඨානඤ්ච. ‘‘ජානිත්තං භාවිත්ත’’න්ති දීඝවසෙනපි පාඨො, සොයෙවත්ථො. **පජානතොති** අත්ථානත්ථං කාරණාකාරණං ජානන්තස්ස. **න නිකෙතහතො සියාති** නිකෙතෙ ආලයං කත්වා අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා නිකෙතෙන හතො, එවරූපං මරණදුක්ඛං පාපිතො න භවෙය්‍යාති.

එවං සො බොධිසත්තෙන සද්ධිං කථෙන්තො කාලමකාසි. බොධිසත්තො තං ගහෙත්වා සකලගාමවාසිනො සන්නිපාතාපෙත්වා තෙ මනුස්සෙ ඔවදන්තො එවමාහ – ‘‘පස්සථ ඉමං කච්ඡපං, අයං අඤ්ඤෙසං මච්ඡකච්ඡපානං මහානදිං ගමනකාලෙ අත්තනො වසනට්ඨානෙ ආලයං ඡින්දිතුං අසක්කොන්තො තෙහි සද්ධිං අගන්ත්වා මම මත්තිකගහණට්ඨානං පවිසිත්වා නිපජ්ජි. අථස්සාහං මත්තිකං ගණ්හන්තො මහාකුද්දාලෙන පිට්ඨිං භින්දිත්වා මත්තිකපිණ්ඩං විය නං ථලෙ පාතෙසිං, අයං අත්තනා කතකම්මං සරිත්වා ද්වීහි ගාථාහි පරිදෙවිත්වා කාලමකාසි. එවමෙස අත්තනො වසනට්ඨානෙ ආලයං කත්වා මරණං පත්තො, තුම්හෙපි මා ඉමිනා කච්ඡපෙන සදිසා අහුවත්ථ, ඉතො පට්ඨාය ‘මය්හං රූපං මය්හං සද්දො මය්හං ගන්ධො මය්හං රසො මය්හං ඵොට්ඨබ්බො මය්හං පුත්තො මය්හං ධීතා මය්හං දාසදාසිපරිච්ඡෙදො මය්හං හිරඤ්ඤසුවණ්ණ’න්ති තණ්හාවසෙන උපභොගවසෙන මා ගණ්හිත්ථ, එකකොවෙස සත්තො තීසු භවෙසු පරිවත්තතී’’ති. එවං බුද්ධලීළාය මහාජනස්ස ඔවාදමදාසි, සො ඔවාදො සකලජම්බුදීපං පත්ථරිත්වා සට්ඨිමත්තානි වස්සසහස්සානි අට්ඨාසි. මහාජනො බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා ආයුපරියොසානෙ සග්ගපුරං පූරෙසි, බොධිසත්තොපි තථෙව පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපුරං පූරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො කුලපුත්තො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. ‘‘තදා කච්ඡපො ආනන්දො අහොසි, කුම්භකාරො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කච්ඡපජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[179] 9. සතධම්මජාතකවණ්ණනා

තඤ්ච අප්පන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකවීසතිවිධං අනෙසනං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි කාලෙ බහූ භික්ඛූ වෙජ්ජකම්මෙන

දූතකම්මෙන පහිණකම්මෙන ජඞ්ඝපෙසනිකෙන පිණ්ඩපටිපිණ්ඩෙනාති එවරූපාය එකවීසතිවිධාය අනෙසනාය ජීවිකං කප්පෙසුං. සා **සාකෙතජාතකෙ** (ජා. 1.2.173-174) ආවිභවිස්සති. සත්ථා තෙසං තථා ජීවිකකප්පනභාවං ඤත්වා ‘‘එතරහි ඛො බහූ භික්ඛූ අනෙසනාය ජීවිකං කප්පෙන්ති, තෙ පන එවං ජීවිකං කප්පෙත්වා යක්ඛත්තභාවා පෙතත්තභාවා න මුච්චිස්සන්ති, ධුරගොණා හුත්වාව නිබ්බත්තිස්සන්ති, නිරයෙ පටිසන්ධිං ගණ්හිස්සන්ති, එතෙසං හිතත්ථාය සුඛත්ථාය අත්තජ්ඣාසයං සකපටිභානං එකං ධම්මදෙසනං කථෙතුං වට්ටතී’’ති භික්ඛුසඞ්ඝං සන්නිපාතාපෙත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, එකවීසතිවිධාය අනෙසනාය පච්චයා උප්පාදෙතබ්බා. අනෙසනාය හි උප්පන්නො පිණ්ඩපාතො ආදිත්තලොහගුළසදිසො හලාහලවිසූපමො. අනෙසනා හි නාමෙසා බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකෙහි ගරහිතබ්බා පටිකුට්ඨා. අනෙසනාය උප්පන්නං පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජන්තස්ස හි හාසො වා සොමනස්සං වා නත්ථි. එවං උප්පන්නො හි පිණ්ඩපාතො මම සාසනෙ චණ්ඩාලස්ස උච්ඡිට්ඨභොජනසදිසො, තස්ස පරිභොගො සතධම්මමාණවස්ස චණ්ඩාලුච්ඡිට්ඨභත්තපරිභොගො විය හොතී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො චණ්ඩාලයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කෙනචිදෙව කරණීයෙන පාථෙය්‍යතණ්ඩුලෙ ච භත්තපුටඤ්ච ගහෙත්වා මග්ගං පටිපජ්ජි. තස්මිඤ්හි කාලෙ බාරාණසියං එකො මාණවො අත්ථි සතධම්මො නාම උදිච්චබ්රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තො. සොපි කෙනචිදෙව කරණීයෙන තණ්ඩුලෙ ච භත්තපුටඤ්ච අගහෙත්වාව මග්ගං පටිපජ්ජි, තෙ උභොපි මහාමග්ගෙ සමාගච්ඡිංසු. මාණවො බොධිසත්තං ‘‘කිංජාතිකොසී’’ති පුච්ඡි. සො ‘‘අහං චණ්ඩාලො’’ති වත්වා ‘‘ත්වං කිංජාතිකොසී’’ති මාණවං පුච්ඡි. ‘‘උදිච්චබ්‍රාහ්මණො අහ’’න්ති. ‘‘සාධු ගච්ඡාමා’’ති තෙ උභොපි මග්ගං අගමංසු. බොධිසත්තො පාතරාසවෙලාය උදකඵාසුකට්ඨානෙ නිසීදිත්වා හත්ථෙ ධොවිත්වා භත්තපුටං මොචෙත්වා ‘‘මාණව, භත්තං භුඤ්ජාහී’’ති ආහ. ‘‘නත්ථි, අරෙ චණ්ඩාල, මම භත්තෙන අත්ථො’’ති. බොධිසත්තො ‘‘සාධූ’’ති පුටකභත්තං උච්ඡිට්ඨං අකත්වාව අත්තනො යාපනමත්තං අඤ්ඤස්මිං පණ්ණෙ පක්ඛිපිත්වා පුටකභත්තං බන්ධිත්වා එකමන්තෙ ඨපෙත්වා භුඤ්ජිත්වා පානීයං පිවිත්වා ධොතහත්ථපාදො තණ්ඩුලෙ ච සෙසභත්තඤ්ච ආදාය ‘‘ගච්ඡාම, මාණවා’’ති මග්ගං පටිපජ්ජි.

තෙ සකලදිවසං ගන්ත්වා සායං උභොපි එකස්මිං උදකඵාසුකට්ඨානෙ න්හත්වා පච්චුත්තරිංසු. බොධිසත්තො ඵාසුකට්ඨානෙ නිසීදිත්වා භත්තපුටං මොචෙත්වා මාණවං අනාපුච්ඡිත්වා භුඤ්ජිතුං ආරභි. මාණවො සකලදිවසං මග්ගගමනෙන කිලන්තො ඡාතජ්ඣත්තො ‘‘සචෙ මෙ භත්තං දස්සති, භුඤ්ජිස්සාමී’’ති ඔලොකෙන්තො අට්ඨාසි. ඉතරො කිඤ්චි අවත්වා

භුඤ්ජතෙව. මාණවො චින්තෙසි – ‘‘අයං චණ්ඩාලො මය්හං අවත්වාව සබ්බං භුඤ්ජති නිප්පීළෙත්වාපි තං ගහෙත්වා උපරි උච්ඡිට්ඨභත්තං ඡඩ්ඩෙත්වා සෙසං භුඤ්ජිතුං වට්ටතී’’ති. සො තථා කත්වා උච්ඡිට්ඨභත්තං භුඤ්ජි. අථස්ස භුත්තමත්තස්සෙව ‘‘මයා අත්තනො ජාතිගොත්තකුලපදෙසානං අනනුච්ඡවිකං කතං, චණ්ඩාලස්ස නාම මෙ උච්ඡිට්ඨභත්තං භුත්ත’’න්ති බලවවිප්පටිසාරො උප්පජ්ජි, තාවදෙවස්ස සලොහිතං භත්තං මුඛතො උග්ගච්ඡි. සො ‘‘අප්පමත්තකස්ස වත මෙ කාරණා අනනුච්ඡවිකං කම්මං කත’’න්ති උප්පන්නබලවසොකතාය පරිදෙවමානො පඨමං ගාථමාහ –

57.

‘‘තඤ්ච අප්පඤ්ච උච්ඡිට්ඨං, තඤ්ච කිච්ඡෙන නො අදා;
සොහං බ්‍රාහ්මණජාතිකො, යං භුත්තං තම්පි උග්ගත’’න්ති.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො – යං මයා භුත්තං, තං අප්පඤ්ච උච්ඡිට්ඨඤ්ච, තඤ්ච සො චණ්ඩාලො න අත්තනො රුචියා මං අදාසි, අථ ඛො නිප්පීළියමානො කිච්ඡෙන කසිරෙන අදාසි, සොහං පරිසුද්ධබ්‍රාහ්මණජාතිකො, තෙනෙව මෙ යං භුත්තං, තම්පි සද්ධිං ලොහිතෙන උග්ගතන්ති.

එවං මාණවො පරිදෙවිත්වා ‘‘කිං දානි මෙ එවරූපං අනනුච්ඡවිකං කම්මං කත්වා ජීවිතෙනා’’ති අරඤ්ඤං පවිසිත්වා කස්සචි අත්තානං අදස්සෙත්වාව අනාථමරණං පත්තො.

සත්ථා ඉමං අතීතං දස්සෙත්වා ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සතධම්මමාණවස්ස තං චණ්ඩාලුච්ඡිට්ඨකං භුඤ්ජිත්වා අත්තනො අයුත්තභොජනස්ස භුත්තත්තා නෙව හාසො, න සොමනස්සං උප්පජ්ජි, එවමෙව යො ඉමස්මිං සාසනෙ පබ්බජිතො අනෙසනාය ජීවිකං කප්පෙන්තො තථාලද්ධපච්චයං පරිභුඤ්ජති, තස්ස බුද්ධපටිකුට්ඨගරහිතජීවිතභාවතො නෙව හාසො, න සොමනස්සං උප්පජ්ජතී’’ති වත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා දුතියං ගාථමාහ –

58.

‘‘එවං ධම්මං නිරංකත්වා, යො අධම්මෙන ජීවති;
සතධම්මොව ලාභෙන, ලද්ධෙනපි න නන්දතී’’ති.

තත්ථ **ධම්මන්ති** ආජීවපාරිසුද්ධිසීලධම්මං. **නිරංකත්වාති** නීහරිත්වා ඡඩ්ඩෙත්වා. **අධම්මෙනාති** එකවීසතියා අනෙසනසඞ්ඛාතෙන මිච්ඡාජීවෙන. **සතධම්මොති** තස්ස නාමං, ‘‘සන්තධම්මො’’තිපි පාඨො. **න නන්දතීති** යථා සතධම්මො මාණවො ‘‘චණ්ඩාලුච්ඡිට්ඨකං මෙ ලද්ධ’’න්ති තෙන ලාභෙන න නන්දති, එවං ඉමස්මිම්පි සාසනෙ පබ්බජිතො කුලපුත්තො අනෙසනාය

ලද්ධලාභං පරිභුඤ්ජන්තො න නන්දති න තුස්සති, ‘‘බුද්ධගරහිතජීවිකාය ජීවාමී’’ති දොමනස්සප්පත්තො හොති. තස්මා අනෙසනාය ජීවිකං කප්පෙන්තස්ස සතධම්මමාණවස්සෙව අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අනාථමරණං මරිතුං වරන්ති.

එවං සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං දෙසෙත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහූ භික්ඛූ සොතාපත්තිඵලාදීනි පාපුණිංසු. ‘‘තදා මාණවො ආනන්දො අහොසි, අහමෙව චණ්ඩාලපුත්තො අහොසි’’න්ති.

සතධම්මජාතකවණ්ණනා නවමා.

[180] 10. දුද්දදජාතකවණ්ණනා

දුද්දදං දදමානානන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ගණදානං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිර ද්වෙ සහායකා කුටුම්බියපුත්තා ඡන්දකං සංහරිත්වා සබ්බපරික්ඛාරදානං සජ්ජෙත්වා බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සබ්බපරික්ඛාරෙ අදංසු. තෙසු ගණජෙට්ඨකො සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා ‘‘භන්තෙ, ඉමස්මිං දානෙ බහුදායකාපි අත්ථි අප්පදායකාපි, තෙසං සබ්බෙසම්පි ‘ඉදං දානං මහප්ඵලං හොතූ’’’ති දානං නියාදෙසි. සත්ථා ‘‘තුම්හෙහි ඛො උපාසකා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දානං දත්වා එවං නියාදෙන්තෙහි මහාකම්මං කතං, පොරාණකපණ්ඩිතාපි දානං දත්වා එවමෙව නියාදිංසූ’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා ඝරාවාසං පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ගණසත්ථා හුත්වා හිමවන්තපදෙසෙ චිරං වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය ජනපදචාරිකං චරමානො බාරාණසිං පත්වා රාජුය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ ද්වාරගාමෙ සපරිවාරො භික්ඛාය චරි. මනුස්සා භික්ඛං අදංසු. පුනදිවසෙ බාරාණසියං චරි, මනුස්සා සම්පියායමානා භික්ඛං දත්වා ගණබන්ධනෙන ඡන්දකං සංහරිත්වා දානං සජ්ජෙත්වා ඉසිගණස්ස මහාදානං පවත්තයිංසු. දානපරියොසානෙ ගණජෙට්ඨකො එවමෙව වත්වා ඉමිනාව නියාමෙන දානං නියාදෙසි. බොධිසත්තො ‘‘ආවුසො, චිත්තප්පසාදෙ සති අප්පකං නාම දානං නත්ථී’’ති වත්වා අනුමොදනං කරොන්තො ඉමා ගාථා අවොච –

59.

‘‘දුද්දදං දදමානානං, දුක්කරං කම්ම කුබ්බතං;
අසන්තො නානුකුබ්බන්ති, සතං ධම්මො දුරන්නයො.

60.

‘‘තස්මා සතඤ්ච අසතං, නානා හොති ඉතො ගති;
අසන්තො නිරයං යන්ති, සන්තො සග්ගපරායණා’’ති.

තත්ථ **දුද්දදන්ති** දානං නාම ලොභදොසවසිකෙහි අපණ්ඩිතෙහි දාතුං න සක්කා, තස්මා ‘‘දුද්දද’’න්ති වුච්චති. තං දදමානානං. **දුක්කරං කම්ම කුබ්බතන්ති** තදෙව දානකම්මං සබ්බෙහි කාතුං න සක්කාති දුක්කරං. තං කුරුමානානං. **අසන්තොති** අපණ්ඩිතා බාලා. **නානුකුබ්බන්තීති** තං කම්මං නානුකරොන්ති. **සතං ධම්මොති** පණ්ඩිතානං සභාවො. දානං සන්ධායෙතං වුත්තං. **දුරන්නයොති** ඵලසම්බන්ධවසෙන දුජ්ජානො, එවරූපස්ස දානස්ස එවරූපො ඵලවිපාකො හොතීති දුරනුබොධො. අපිච **දුරන්නයොති** දුරධිගමො, අපණ්ඩිතෙහි දානං දත්වා දානඵලං නාම ලද්ධුං න සක්කාතිපි අත්ථො. **නානා හොති ඉතො ගතීති** ඉතො චවිත්වා පරලොකං ගච්ඡන්තානං පටිසන්ධිග්ගහණං නානා හොති. **අසන්තො නිරයං යන්තීති** අපණ්ඩිතා දුස්සීලා දානං අදත්වා සීලං අරක්ඛිත්වා නිරයං ගච්ඡන්ති. **සන්තො සග්ගපරායණාති** පණ්ඩිතා පන දානං දත්වා සීලං රක්ඛිත්වා උපොසථකම්මං කරිත්වා තීණි සුචරිතානි පූරෙත්වා සග්ගපරායණා හොන්ති, මහන්තං සග්ගසුඛසම්පත්තිං අනුභවන්තීති.

එවං බොධිසත්තො අනුමොදනං කත්වා චත්තාරො වස්සිකෙ මාසෙ තත්ථෙව වසිත්වා වස්සාතික්කමෙ හිමවන්තං ගන්ත්වා ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ඉසිගණො බුද්ධපරිසා අහොසි, ගණසත්ථා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

දුද්දදජාතකවණ්ණනා දසමා.

කල්‍යාණවග්ගො තතියො.

තස්සුද්දානං –

කල්‍යාණධම්මං දද්දරං, මක්කටි දුබ්භිමක්කටං;
ආදිච්චුපට්ඨානඤ්චෙව, කළායමුට්ඨි තින්දුකං;
කච්ඡපං සතධම්මඤ්ච, දුද්දදන්ති ච තෙ දස.

4. අසදිසවග්ගො

[181] 1. අසදිසජාතකවණ්ණනා

ධනුග්ගහො අසදිසොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මහාභිනික්ඛමනං ආරබ්භ කථෙසි. එකදිවසඤ්හි භික්ඛූ ධම්මසභායං සන්නිසින්නා භගවතො මහානික්ඛමපාරමිං වණ්ණෙන්තා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති

පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තො, පුබ්බෙපි සෙතච්ඡත්තං පහාය නික්ඛන්තොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි, තස්ස සොත්ථිනා ජාතස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ ‘‘අසදිසකුමාරො’’ති නාමං අකංසු. අථස්ස ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා විචරණකාලෙ අඤ්ඤො පුඤ්ඤවා සත්තො දෙවියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි, තස්ස සොත්ථිනා ජාතස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ ‘‘බ්‍රහ්මදත්තකුමාරො’’ති නාමං අකංසු. තෙසු බොධිසත්තො සොළසවස්සකාලෙ තක්කසිලං ගන්ත්වා දිසාපාමොක්ඛස්ස ආචරියස්ස සන්තිකෙ තයො වෙදෙ අට්ඨාරස ච සිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා තෙසු ඉස්සාසසිප්පෙ අසදිසො හුත්වා බාරාණසිං පච්චාගමි. රාජා කාලං කරොන්තො ‘‘අසදිසකුමාරස්ස රජ්ජං දත්වා බ්‍රහ්මදත්තස්ස ඔපරජ්ජං දෙථා’’ති වත්වා කාලමකාසි. තස්මිං කාලකතෙ බොධිසත්තො අත්තනො රජ්ජෙ දීයමානෙ ‘‘න මය්හං රජ්ජෙනත්ථො’’ති පටික්ඛිපි, බ්‍රහ්මදත්තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිංසු. බොධිසත්තො ‘‘මය්හං රජ්ජෙන අත්ථො නත්ථී’’ති කිඤ්චිපි න ඉච්ඡි, කනිට්ඨෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ පකතියා වසනාකාරෙනෙව වසි. රාජපාදමූලිකා ‘‘අසදිසකුමාරො රජ්ජං පත්ථෙතී’’ති වත්වා රඤ්ඤො සන්තිකෙ බොධිසත්තං පරිභින්දිංසු. සොපි තෙසං වචනං ගහෙත්වා පරිභින්නචිත්තො ‘‘භාතරං මෙ ගණ්හථා’’ති මනුස්සෙ පයොජෙසි.

අථෙකො බොධිසත්තස්ස අත්ථචරකො තං කාරණං බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසි. බොධිසත්තො කනිට්ඨභාතිකස්ස කුජ්ඣිත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤං රට්ඨං ගන්ත්වා ‘‘එකො ධනුග්ගහො ආගන්ත්වා රාජද්වාරෙ ඨිතො’’ති රඤ්ඤො ආරොචාපෙසි. රාජා ‘‘කිත්තකං භොගං ඉච්ඡසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘එකසංවච්ඡරෙන සතසහස්ස’’න්ති. ‘‘සාධු ආගච්ඡතූ’’ති. අථ නං ආගන්ත්වා සමීපෙ ඨිතං පුච්ඡි – ‘‘ත්වං ධනග්ගහොසී’’ති? ‘‘ආම, දෙවා’’ති. ‘‘සාධු මං උපට්ඨහස්සූ’’ති. සො තතො පට්ඨාය රාජානං උපට්ඨහි. තස්ස පරිබ්බයං දීයමානං දිස්වා ‘‘අතිබහුං ලභතී’’ති පොරාණකධනුග්ගහා උජ්ඣායිංසු. අථෙකදිවසං රාජා උය්‍යානං ගන්ත්වා මඞ්ගලසිලාපට්ටසමීපෙ සාණිපාකාරං පරික්ඛිපාපෙත්වා අම්බරුක්ඛමූලෙ මහාසයනෙ නිපන්නො උද්ධං ඔලොකෙන්තො රුක්ඛග්ගෙ එකං අම්බපිණ්ඩිං දිස්වා ‘‘ඉමං න සක්කා අභිරුහිත්වා ගණ්හිතු’’න්ති ධනුග්ගහෙ පක්කොසාපෙත්වා ‘‘ඉමං අම්බපිණ්ඩිං සරෙන ඡින්දිත්වා පාතෙතුං සක්ඛිස්සථා’’ති ආහ. න තං, දෙව, අම්හාකං ගරු, දෙවෙන පන නො බහුවාරෙ කම්මං දිට්ඨපුබ්බං, අධුනාගතො ධනුග්ගහො අම්හෙහි බහුතරං ලභති, තං පාතාපෙථාති.

රාජා බොධිසත්තං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සක්ඛිස්සසි, තාත, එතං පාතෙතු’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘ආම, මහාරාජ, එකං ඔකාසං ලභමානො

සක්ඛිස්සාමී''ති. ''කතරොකාස''න්ති? ''තුම්හාකං සයනස්ස අන්තොකාස''න්ති. රාජා සයනං හරාපෙත්වා ඔකාසං කාරෙසි. බොධිසත්තස්ස හත්ථෙ ධනු නත්ථි, නිවාසනන්තරෙ ධනුං සන්නය්හිත්වා විචරති, තස්මා ''සාණිං ලද්ධුං වට්ටතී''ති ආහ. රාජා ''සාධූ''ති සාණිං ආහරාපෙත්වා පරික්ඛිපාපෙසි. බොධිසත්තො අන්තොසාණිං පවිසිත්වා උපරිනිවත්ථං සෙතවත්ථං හරිත්වා එකං රත්තපටං නිවාසෙත්වා කච්ඡං බන්ධිත්වා එකං රත්තපටං උදරෙ බන්ධිත්වා පසිබ්බකතො සන්ධියුත්තං ඛග්ගං නීහරිත්වා වාමපස්සෙ සන්නය්හිත්වා සුවණ්ණකඤ්චුකං පටිමුඤ්චිත්වා චාපනාළිං පිට්ඨියං සන්නය්හිත්වා සන්ධියුත්තමෙණ්ඩකමහාධනුං ආදාය පවාළවණ්ණං ජියං ආරොපෙත්වා උණ්හීසං සීසෙ පටිමුඤ්චිත්වා තිඛිණඛුරප්පං නඛෙහි පරිවත්තයමානො සාණිං ද්විධා කත්වා පථවිං ඵාලෙත්වා අලඞ්කතනාගකුමාරො විය නික්ඛමිත්වා සරඛිපනට්ඨානං ගන්ත්වා ඛුරප්පං සන්නය්හිත්වා රාජානං ආහ – ''කිං, මහාරාජ, එතං අම්බපිණ්ඩිං උද්ධං ආරොහනකණ්ඩෙන පාතෙමි, උදාහු අධො ඔරොහනකණ්ඩෙනා''ති. ''තාත, බහූ මයා ආරොහනකණ්ඩෙන පාතෙන්තා දිට්ඨපුබ්බා, ඔරොහනකණ්ඩෙන පන පාතෙන්තා මයා න දිට්ඨපුබ්බා, ඔරොහනකණ්ඩෙන පාතෙහී''ති. ''මහාරාජ, ඉදං කණ්ඩං දූරං ආරොහිස්සති, යාව චාතුමහාරාජිකභවනං, තාව ගන්ත්වා සයං ඔරොහිස්සති, යාවස්ස ඔරොහනං, තාව තුම්හෙහි අධිවාසෙතුං වට්ටතී''ති. රාජා ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡි.

අථ නං පුන ආහ – ''මහාරාජ, ඉදං කණ්ඩං පන ආරොහමානං අම්බපිණ්ඩිවණ්ටං යාවමජ්ඣං කන්තමානං ආරොහිස්සති, ඔරොහමානං කෙසග්ගමත්තම්පි ඉතො වා එත්තො වා අගන්ත්වා උජුකඤ්ඤෙව පතිත්වා අම්බපිණ්ඩිං ගහෙත්වා ඔතරිස්සති, පස්ස, මහාරාජා''ති වෙගං ජනෙත්වා කණ්ඩං ඛිපි. තං කණ්ඩං අම්බපිණ්ඩිවණ්ටං යාවමජ්ඣං කන්තමානං අභිරුහි. බොධිසත්තො ''ඉදානි තං කණ්ඩං යාව චාතුමහාරාජිකභවනං ගතං භවිස්සතී''ති ඤත්වා පඨමං ඛිත්තකණ්ඩතො අධිකතරං වෙගං ජනෙත්වා අඤ්ඤං කණ්ඩං ඛිපි, තං ගන්ත්වා පුරිමකණ්ඩපුඞ්ඛෙ පහරිත්වා නිවත්තිත්වා සයං තාවතිංසභවනං අභිරුහි. තත්ථ නං දෙවතා අග්ගහෙසුං, නිවත්තනකණ්ඩස්ස වාතච්ඡින්නසද්දො අසනිසද්දො විය අහොසි. මහාජනෙන ''කිං එසො සද්දො''ති වුත්තෙ බොධිසත්තො ''නිවත්තනකණ්ඩස්ස සද්දො''ති වත්වා අත්තනො අත්තනො සරීරෙ කණ්ඩස්ස පතනභාවං ඤත්වා භීතතසිතං මහාජනං ''මා භායිත්ථා''ති සමස්සාසෙත්වා ''කණ්ඩස්ස භූමියං පතිතුං න දස්සාමී''ති ආහ. කණ්ඩං ඔතරමානං කෙසග්ගමත්තම්පි ඉතො වා එත්තො වා අගන්ත්වා උජුකඤ්ඤෙව පතිත්වා අම්බපිණ්ඩිං ඡින්දි. බොධිසත්තො අම්බපිණ්ඩියා ච කණ්ඩස්ස ච භූමියං පතිතුං අදත්වා ආකාසෙයෙව සම්පටිච්ඡන්තො එකෙන හත්ථෙන අම්බපිණ්ඩිං, එකෙන හත්ථෙන කණ්ඩං අග්ගහෙසි. මහාජනො තං අච්ඡරියං දිස්වා ''න නො එවරූපං දිට්ඨපුබ්බ''න්ති මහාපුරිසං පසංසති උන්නදති

අප්ඵොටෙති අඞ්ගුලියො විධුනති, චෙලුක්ඛෙපසහස්සානි පවත්තෙති. රාජපරිසාය තුට්ඨපහට්ඨාය බොධිසත්තස්ස දින්නධනං කොටිමත්තං අහොසි. රාජාපිස්ස ධනවස්සං වස්සෙන්තො විය බහුං ධනං මහන්තඤ්ච යසං අදාසි.

එවං බොධිසත්තෙ තෙන රඤ්ඤා සක්කතෙ ගරුකතෙ තත්ථ වසන්තෙ ‘‘අසදිසකුමාරො කිර බාරාණසියං නත්ථී’’ති සත්ත රාජානො ආගන්ත්වා බාරාණසිනගරං පරිවාරෙත්වා ‘‘රජ්ජං වා දෙතු යුද්ධං වා’’ති රඤ්ඤො පණ්ණං පෙසෙසුං. රාජා මරණභයභීතො ‘‘කුහිං මෙ භාතා වසතී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘එකං සාමන්තරාජානං උපට්ඨහතී’’ති සුත්වා ‘‘මම භාතිකෙ අනාගච්ඡන්තෙ මය්හං ජීවිතං නත්ථි, ගච්ඡථ තස්ස මම වචනෙන පාදෙ වන්දිත්වා ඛමාපෙත්වා ගණ්හිත්වා ආගච්ඡථා’’ති දූතෙ පාහෙසි. තෙ ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස තං පවත්තිං ආරොචෙසුං. බොධිසත්තො තං රාජානං ආපුච්ඡිත්වා බාරාණසිං පච්චාගන්ත්වා රාජානං ‘‘මා භායී’’ති සමස්සාසෙත්වා කණ්ඩෙ අක්ඛරානි ඡින්දිත්වා ‘‘අහං අසදිසකුමාරො ආගතො, අඤ්ඤං එකකණ්ඩං ඛිපන්තො සබ්බෙසං වො ජීවිතං හරිස්සාමි, ජීවිතෙන අත්ථිකා පලායන්තූ’’ති අට්ටාලකෙ ඨත්වා සත්තන්නං රාජූනං භුඤ්ජන්තානං කඤ්චනපාතිමකුලෙයෙව කණ්ඩං පාතෙසි. තෙ අක්ඛරානි දිස්වා මරණභයභීතා සබ්බෙව පලායිංසු. එවං මහාසත්තො ඛුද්දකමක්ඛිකාය පිවනමත්තම්පි ලොහිතං අනුප්පාදෙත්වා සත්ත රාජානො පලාපෙත්වා කනිට්ඨභාතරං අපලොකෙත්වා කාමෙ පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා ජීවිතපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

සත්ථා ‘‘එවං, භික්ඛවෙ, අසදිසකුමාරො සත්ත රාජානො පලාපෙත්වා විජිතසඞ්ගාමො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිතො’’ති අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

61.

‘‘ධනුග්ගහො අසදිසො, රාජපුත්තො මහබ්බලො;
දූරෙපාතී අක්ඛණවෙධී, මහාකායප්පදාලනො.

62.

‘‘සබ්බාමිත්තෙ රණං කත්වා, න ච කඤ්චි විහෙඨයි;
භාතරං සොත්ථිං කත්වාන, සංයමං අජ්ඣුපාගමී’’ති.

තත්ථ **අසදිසොති** න කෙවලං නාමෙනෙව, බලවීරියපඤ්ඤාහිපි අසදිසොව. **මහබ්බලොති** කායබලෙනපි පඤ්ඤාබලෙනපි මහබ්බලො. **දූරෙපාතීති** යාව චාතුමහාරාජිකභවනා තාවතිංසභවනා ච කණ්ඩං පෙසෙතුං සමත්ථතාය දූරෙපාතී. **අක්ඛණවෙධීති** අවිරාධිතවෙධී. අථ වා අක්ඛණා වුච්චති විජ්ජු, යාව එකා විජ්ජු නිච්ඡරති, තාව තෙනොභාසෙන සත්තට්ඨ

වාරෙ කණ්ඩානි ගහෙත්වා විජ්ඣතීති **අක්ඛණවෙධී. මහාකායප්පදාලනොති** මහන්තෙ කායෙ පදාලෙති. චම්මකායො, දාරුකායො, ලොහකායො, අයොකායො, වාලිකකායො, උදකකායො, ඵලකකායොති ඉමෙ සත්ත මහාකායා නාම. තත්ථ අඞ්ගුලබහලං ... චම්මකායපදාලනො මහිංසචම්මං විනිවිජ්ඣති, සො පන සතම්පි මහිංසචම්මානං විනිවිජ්ඣතියෙව. අඞ්ගුලො අට්ඨඞ්ගුලබහලං උදුම්බරපදරං, චතුරඞ්ගුලබහලං අසනපදරං විනිවිජ්ඣති, සො පන ඵලකසතම්පි එකතො බද්ධං විනිවිජ්ඣති, තථා ද්වඞ්ගුලබහලං තම්බලොහපට්ටං, අඞ්ගුලබහලං අයපට්ටං. වාලිකසකටස්ස බදරසකටස්ස පලාලසකටස්ස වා පච්ඡාභාගෙන කණ්ඩං පවෙසෙත්වා පුරෙභාගෙන අතිපාතෙති, පකතියා උදකෙ චතුඋසභට්ඨානං කණ්ඩං පෙසෙති, ථලෙ අට්ඨඋසභන්ති එවං ඉමෙසං සත්තන්නං මහාකායානං පදාලනතො මහාකායප්පදාලනො. **සබ්බාමිත්තෙති** සබ්බෙ අමිත්තෙ. **රණං කත්වාති** යුද්ධං කත්වා පලාපෙසීති අත්ථො. **න ච කඤ්චි විහෙඨයීති** එකම්පි න විහෙඨෙසි. අවිහෙඨයන්තොයෙව පන තෙහි සද්ධිං කණ්ඩපෙසනෙනෙව රණං කත්වා. **සංයමං අජ්ඣුපාගමීති** සීලසංයමං පබ්බජ්ජං උපගතො.

එවං සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කනිට්ඨභාතා ආනන්දො අහොසි, අසදිසකුමාරො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

අසදිසජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[182] 2. සඞ්ගාමාවචරජාතකවණ්ණනා

සඞ්ගාමාවචරො සූරොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො නන්දත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. සත්ථරි හි පඨමගමනෙන කපිලපුරං ගන්ත්වා කනිට්ඨභාතිකං නන්දරාජකුමාරං පබ්බාජෙත්වා කපිලපුරා නික්ඛම්ම අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා විහරන්තෙ ආයස්මා නන්දො භගවතො පත්තං ආදාය තථාගතෙන සද්ධිං ගෙහා නික්ඛමනකාලෙ ‘‘නන්දකුමාරො කිර සත්ථාරා සද්ධිං ගච්ඡතී’’ති සුත්වා අඩ්ඪුල්ලිඛිතෙහි කෙසෙහි වාතපානන්තරෙන ඔලොකෙත්වා ‘‘තුවටං ඛො, අය්‍යපුත්ත, ආගච්ඡෙය්‍යාසී’’ති ඉදං ජනපදකල්‍යාණියා වුත්තවචනං අනුස්සරන්තො උක්කණ්ඨිතො අනභිරතො උප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකජාතො ධමනිසන්ථතගත්තො අහොසි. සත්ථා තස්ස තං පවත්තිං ඤත්වා ‘‘යංනූනාහං නන්දං අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙය්‍ය’’න්ති චින්තෙත්වා තස්ස වසනපරිවෙණං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසින්නො ‘‘කච්චි, නන්ද, ඉමස්මිං සාසනෙ අභිරමසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘භන්තෙ, ජනපදකල්‍යාණියා පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා නාභිරමාමී’’ති. ‘‘හිමවන්තචාරිකං ගතපුබ්බොසි නන්දා’’ති? ‘‘න ගතපුබ්බො, භන්තෙ’’ති. ‘‘තෙන හි ගච්ඡාමා’’ති. ‘‘නත්ථි මෙ, භන්තෙ, ඉද්ධි, කථාහං ගමිස්සාමී’’ති. සත්ථා ‘‘අහං තං, නන්ද, මම ඉද්ධිබලෙන නෙස්සාමී’’ති ථෙරං හත්ථෙ ගහෙත්වා ආකාසං

පක්ඛන්දන්තො අන්තරාමග්ගෙ එකස්මිං ඣාමඛෙත්තෙ ඣාමඛාණුකෙ නිසින්නං ඡින්නකණ්ණනාසනඞ්ගුට්ඨං ඣාමලොමං ඡින්නඡවිං චම්මමත්තං ලොහිතපලිගුණ්ඨිතං එකං පලුට්ඨමක්කටිං දස්සෙසි – ''පස්සසි, නන්ද, එතං මක්කටි''න්ති. ''ආම, භන්තෙ''ති. ''සුට්ඨු පච්චක්ඛං කරොහී''ති.

අථ නං ගහෙත්වා සට්ඨියොජනිකං මනොසිලාතලං, අනොතත්තදහාදයො සත්ත මහාසරෙ, පඤ්ච මහානදියො, සුවණ්ණපබ්බතරජතපබ්බතමණිපබ්බතපටිමණ්ඩිතං අනෙකසතරාමණෙය්‍යකං හිමවන්තපබ්බතඤ්ච දස්සෙත්වා ''තාවතිංසභවනං තෙ, නන්ද, දිට්ඨපුබ්බ''න්ති පුච්ඡිත්වා ''න, දිට්ඨපුබ්බං, භන්තෙ''ති වුත්තෙ ''එහි, නන්ද, තාවතිංසභවනං තෙ දස්සයිස්සාමී''ති තත්ථ නෙත්වා පණ්ඩුකම්බලසිලාසනෙ නිසීදි. සක්කො දෙවරාජා ද්වීසු දෙවලොකෙසු දෙවසඞ්ඝෙන සද්ධිං ආගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අඩ්ඪතියකොටිසඞ්ඛා තස්ස පරිචාරිකා පඤ්චසතා කකුටපාදා දෙවච්ඡරායොපි ආගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. සත්ථා ආයස්මන්තං නන්දං තා පඤ්චසතා අච්ඡරා කිලෙසවසෙන පුනප්පුනං ඔලොකාපෙසි. ''පස්සසි, නන්ද, ඉමා කකුටපාදිනියො අච්ඡරායො''ති? ''ආම, භන්තෙ''ති. ''කිං නු ඛො එතා සොභන්ති, උදාහු ජනපදකල්‍යාණී''ති. ''සෙය්‍යථාපි, භන්තෙ, ජනපදකල්‍යාණිං උපනිධාය සා පලුට්ඨමක්කටී, එවමෙව ඉමා උපනිධාය ජනපදකල්‍යාණී''ති. ''ඉදානි කිං කරිස්සසි නන්දා''ති? ''කිං කම්මං කත්වා, භන්තෙ, ඉමා අච්ඡරා ලභන්තී''ති? ''සමණධම්මං කත්වා''ති. ''සචෙ මෙ, භන්තෙ, ඉමාසං පටිලාභත්ථාය භගවා පාටිභොගො හොති, අහං සමණධම්මං කරිස්සාමී''ති. ''කරොහි, නන්ද, අහං තෙ පාටිභොගො''ති. එවං ථෙරො දෙවසඞ්ඝස්ස මජ්ඣෙ තථාගතං පාටිභොගං ගහෙත්වා ''මා, භන්තෙ, අතිපපඤ්චං කරොථ, එථ ගච්ඡාම, අහං සමණධම්මං කරිස්සාමී''ති ආහ. සත්ථා තං ආදාය ජෙතවනමෙව පච්චාගමි. ථෙරො සමණධම්මං කාතුං ආරභි.

සත්ථා ධම්මසෙනාපතිං ආමන්තෙත්වා ''සාරිපුත්ත, මය්හං කනිට්ඨභාතා නන්දො තාවතිංසදෙවලොකෙ දෙවසඞ්ඝස්ස මජ්ඣෙ දෙවච්ඡරානං කාරණා මං පාටිභොගං අග්ගහෙසී''ති තස්ස ආචික්ඛි. එතෙනුපායෙන මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස මහාකස්සපත්ථෙරස්ස අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස ධම්මභණ්ඩාගාරිකආනන්දත්ථෙරස්සාති අසීතියා මහාසාවකානං යෙභුය්‍යෙන ච සෙසභික්ඛූනං ආචික්ඛි. ධම්මසෙනාපති සාරිපුත්තත්ථෙරො නන්දත්ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා ''සච්චං කිර ත්වං, ආවුසො නන්ද, තාවතිංසදෙවලොකෙ දෙවසඞ්ඝස්ස මජ්ඣෙ 'දෙවච්ඡරා ලභන්තො සමණධම්මං කරිස්සාමී'ති දසබලං පාටිභොගං ගණ්හී''ති වත්වා ''නනු එවං සන්තෙ තව බ්‍රහ්මචරියවාසො මාතුගාමසන්නිස්සිතො කිලෙසසන්නිස්සිතො, තස්ස තෙ ඉත්ථීනං අත්ථාය සමණධම්මං කරොන්තස්ස භතියා කම්මං කරොන්තෙන කම්මකාරකෙන සද්ධිං කිං

නානාකරණ''න්ති ථෙරං ලජ්ජාපෙසි නිත්තෙජං අකාසි. එතෙනුපායෙන සබ්බෙපි අසීතිමහාසාවකා අවසෙසභික්ඛූ ච තං ආයස්මන්තං නන්දං ලජ්ජාපයිංසු.

සො ''අයුත්තං වත මෙ කත''න්ති හිරියා ච ඔත්තප්පෙන ච වීරියං දළ්හං පග්ගණ්හිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ''අහං, භන්තෙ, භගවතො පටිස්සවං මුඤ්චාමී''ති ආහ. සත්ථාපි ''යදා ත්වං, නන්ද, අරහත්තං පත්තො, තදායෙවාහං පටිස්සවා මුත්තො''ති ආහ. එතමත්ථං විදිත්වා ධම්මසභායං භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ''යාව ඔවාදක්ඛමො චායං, ආවුසො, නන්දත්ථෙරො එකොවාදෙනෙව හිරොත්තප්පං පච්චුපට්ඨපෙත්වා සමණධම්මං කත්වා අරහත්තං පත්තො''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි නන්දො ඔවාදක්ඛමොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හත්ථාචරියකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො හත්ථාචරියසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං පත්තො එකං බාරාණසිරඤ්ඤො සපත්තරාජානං උපට්ඨාසි. සො තස්ස මඞ්ගලහත්ථිං සුසික්ඛිතං කත්වා සික්ඛාපෙසි. සො රාජා ''බාරාණසිරජ්ජං ගණ්හිස්සාමී''ති බොධිසත්තං ගහෙත්වා මඞ්ගලහත්ථිං ආරුය්හ මහතියා සෙනාය බාරාණසිං ගන්ත්වා පරිවාරෙත්වා ''රජ්ජං වා දෙතු යුද්ධං වා''ති රඤ්ඤො පණ්ණං පෙසෙසි. බ්‍රහ්මදත්තො ''යුද්ධං දස්සාමී''ති පාකාරද්වාරට්ටාලකගොපුරෙසු බලකායං ආරොපෙත්වා යුද්ධං අදාසි. සපත්තරාජා මඞ්ගලහත්ථිං වම්මෙන ඡාදෙත්වා සයම්පි වම්මං පටිමුඤ්චිත්වා හත්ථික්ඛන්ධවරගතො තිඛිණං අඞ්කුසං ආදාය ''නගරං භින්දිත්වා පච්චාමිත්තං ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා රජ්ජං හත්ථගතං කරිස්සාමී''ති හත්ථිං නගරාභිමුඛං පෙසෙසි. සො උණ්හකලලානි චෙව යන්තපාසාණෙ ච නානප්පකාරානි ච පහරණානි විස්සජ්ජෙන්තෙ දිස්වා මරණභයභීතො උපසඞ්කමිතුං අසක්කොන්තො පටික්කමි. අථ නං හත්ථාචරියො උපසඞ්කමිත්වා ''තාත, ත්වං සූරො සඞ්ගාමාවචරො, එවරූපෙ ඨානෙ පටික්කමනං නාම තුය්හං නානුච්ඡවික''න්ති වත්වා හත්ථිං ඔවදන්තො ඉමා ගාථා අවොච –

63.

''සඞ්ගාමාවචරො සූරො, බලවා ඉති විස්සුතො;
කිං නු තොරණමාසජ්ජ, පටික්කමසි කුඤ්ජර.

64.

''ඔමද්ද ඛිප්පං පලිඝං, එසිකානි ච අබ්බහ;
තොරණානි ච මද්දිත්වා, ඛිප්පං පවිස කුඤ්ජරා''ති.

තත්ථ **ඉති විස්සුතොති**, තාත, ත්වං පවත්තසම්පහාරං සඞ්ගාමං මද්දිත්වා අවචරණතො **සඞ්ගාමාවචරො, සූරො,** ථිරහදයතාය **සූරො,** ථාමසම්පත්තියා **බලවාති** එවං විස්සුතො පඤ්ඤාතො පාකටො. **තොරණමාසජ්ජාති** නගරද්වාරසඞ්ඛාතං තොරණං පත්වා. **පටික්කමසීති** කිං නු ඛො ඔසක්කසි, කෙන කාරණෙන නිවත්තසීති වදති. **ඔමද්දාති** අවමද්ද අධො පාතය. **එසිකානි ච අබ්බහාති** නගරද්වාරෙ සොළසරතනං අට්ඨරතනං භූමියං පවෙසෙත්වා නිච්චලං කත්වා නිඛාතා එසිකත්ථම්භා හොන්ති, තෙ ඛිප්පං උද්ධර ලුඤ්චාහීති ආණාපෙති. **තොරණානි ච මද්දිත්වාති** නගරද්වාරස්ස පිට්ඨසඞ්ඝාටෙ මද්දිත්වා. **ඛිප්පං පවිසාති** සීඝං නගරං පවිස. **කුඤ්ජරාති** නාගං ආලපති.

තං සුත්වා නාගො බොධිසත්තස්ස එකොවාදෙනෙව නිවත්තිත්වා එසිකත්ථම්භෙ සොණ්ඩාය පලිවෙඨෙත්වා අහිච්ඡත්තකානි විය ලුඤ්චිත්වා තොරණං මද්දිත්වා පලිඝං ඔතාරෙත්වා නගරද්වාරං භින්දිත්වා නගරං පවිසිත්වා රජ්ජං ගහෙත්වා අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා හත්ථී නන්දො අහොසි, රාජා ආනන්දො, හත්ථාචරියො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සඞ්ගාමාවචරජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[183] 3. වාලොදකජාතකවණ්ණනා

වාලොදකං අප්පරසං නිහීනන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පඤ්චසතෙ විසාසාදෙ ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිර පඤ්චසතා උපාසකා ඝරාවාසපලිබොධං පුත්තදාරස්ස නියྻාදෙත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුණන්තා එකතොව විචරන්ති. තෙසු කෙචි සොතාපන්නා, කෙචි සකදාගාමිනො, කෙචි අනාගාමිනො, එකොපි පුථුජ්ජනො නාම නත්ථි, සත්ථාරං නිමන්තෙන්තාපි තෙ උපාසකෙ අන්තොකරිත්වාව නිමන්තෙන්ති. තෙසං පන දන්තකට්ඨමුඛොදකවත්ථගන්ධමාලදායකා පඤ්චසතා චූළුපට්ඨාකා විසාසාදා හුත්වා වසන්ති. තෙ භුත්තපාතරාසා නිද්දායිත්වා උට්ඨාය අචිරවතිං ගන්ත්වා නදීතීරෙ උන්නදන්තා මල්ලයුද්ධං යුජ්ඣන්ති. තෙ පන පඤ්චසතා උපාසකා අප්පසද්දා අප්පනිග්ඝොසා පටිසල්ලානමනුයුඤ්ජන්ති. සත්ථා තෙසං විසාසාදානං උච්චාසද්දං සුත්වා ‘‘කිං එසො, ආනන්ද, සද්දො’’ති ථෙරං පුච්ඡිත්වා ‘‘විසාසාදසද්දො, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘න ඛො, ආනන්ද, ඉමෙ විසාසාදා ඉදානෙව විසාසං ඛාදිත්වා උන්නදන්ති, පුබ්බෙපි උන්නදන්තියෙව, ඉමෙපි උපාසකා න ඉදානෙව සන්නිසින්නා, පුබ්බෙපි සන්නිසින්නායෙවා’’ති වත්වා ථෙරෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අමච්චකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො රඤ්ඤො අත්ථධම්මානුසාසකො අහොසි. අථෙකස්මිං කාලෙ සො රාජා ‘‘පච්චන්තො කුපිතො’’ති සුත්වා පඤ්චසතෙ සින්ධවෙ කප්පාපෙත්වා චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය ගන්ත්වා පච්චන්තං වූපසමෙත්වා බාරාණසිමෙව පච්චාගන්ත්වා ‘‘සින්ධවා කිලන්තා අල්ලරසමෙව නෙසං මුද්දිකපානං දෙථා’’ති ආණාපෙසි. සින්ධවා ගන්ධපානං පිවිත්වා අස්සසාලං ගන්ත්වා අත්තනො අත්තනො ඨානෙසු අට්ඨංසු. තෙසං පන දින්නාවසිට්ඨකං අප්පරසං බහුකසටං අහොසි. මනුස්සා ‘‘ඉදං කිං කරොමා’’ති රාජානං පුච්ඡිංසු. රාජා උදකෙන මද්දිත්වා මකච්චිපිලොතිකාහි පරිස්සාවෙත්වා ‘‘යෙ ගද්‍රභා සින්ධවානං නිවාපං පහිංසු, තෙසං දාපෙථා’’ති දාපෙසි. ගද්‍රභා කසටඋදකං පිවිත්වා මත්තා හුත්වා විරවන්තා රාජඞ්ගණෙ විචරිංසු. රාජා මහාවාතපානං විවරිත්වා රාජඞ්ගණං ඔලොකයමානො සමීපෙ ඨිතං බොධිසත්තං ආමන්තෙත්වා ‘‘පස්ස, ඉමෙ ගද්‍රභා කසටොදකං පිවිත්වා මත්තා හුත්වා විරවන්තා උප්පතන්තා විචරන්ති, සින්ධවකුලෙ ජාතසින්ධවා පන ගන්ධපානං පිවිත්වා නිස්සද්දා සන්නිසින්නා න උප්පිලවන්ති, කිං නු ඛො කාරණ’’න්ති පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

65.

‘‘වාලොදකං අප්පරසං නිහීනං, පිත්වා මදො ජායති ගද්‍රභානං;
ඉමඤ්ච පිත්වාන රසං පණීතං, මදො න සඤ්ජායති සින්ධවාන’’න්ති.

තත්ථ **වාලොදකන්**ති මකච්චිවාලෙහි පරිස්සාවිතඋදකං. ‘‘වාලුදක’’න්තිපි පාඨො. **නිහීනන්**ති නිහීනරසභාවෙන නිහීනං. **න සඤ්ජායතී**ති සින්ධවානං මදො න ජායති, කිං නු ඛො කාරණන්ති පුච්ඡි.

අථස්ස කාරණං ආචික්ඛන්තො බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ –

66.

‘‘අප්පං පිවිත්වාන නිහීනජච්චො, සො මජ්ජතී තෙන ජනින්ද පුට්ඨො;
ධොරය්හසීලී ච කුලම්හි ජාතො, න මජ්ජතී අග්ගරසං පිවිත්වා’’ති.

තත්ථ **තෙන ජනින්ද පුට්ඨොති** ජනින්ද උත්තමරාජ යො නිහීනජච්චො, තෙන නිහීනජච්චභාවෙන පුට්ඨො මජ්ජති පමජ්ජති. **ධොරය්හසීලී**ති ධොරය්හසීලො ධුරවහනකආචාරෙන සම්පන්නො ජාතිසින්ධවො. **අග්ගරසන්**ති සබ්බපඨමං ගහිතං මුද්දිකරසං පිවිත්වාපි න මජ්ජති.

රාජා බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා ගද්‍රභෙ රාජඞ්ගණා නීහරාපෙත්වා තස්සෙව ඔවාදෙ ඨිතො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පඤ්චසතා ගද්‍රභා ඉමෙ විසාසාදා අහෙසුං, පඤ්චසතා සින්ධවා ඉමෙ උපාසකා, රාජා ආනන්දො, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

වාලොදකජාතකවණ්ණනා තතියා.

[184] 4. ගිරිදත්තජාතකවණ්ණනා

දූසිතො ගිරිදත්තෙනාති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො එකං විපක්ඛසෙවිං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා **මහිළාමුඛජාතකෙ** (ජා. 1.1.26) කථිතමෙව. සත්ථා පන ‘‘න, භික්ඛවෙ, අයං භික්ඛු ඉදානෙව විපක්ඛං සෙවති, පුබ්බෙපෙස විපක්ඛසෙවකොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං සාමරාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො අමච්චකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො අහොසි. රඤ්ඤො පන පණ්ඩවො නාම මඞ්ගලස්සො, තස්ස ගිරිදත්තො නාම අස්සබන්ධො, සො ඛඤ්ජො අහොසි. අස්සො මුඛරජ්ජුකෙ ගහෙත්වා තං පුරතො පුරතො ගච්ඡන්තං දිස්වා ‘‘මං එස සික්ඛාපෙතී’’ති සඤ්ඤාය තස්ස අනුසික්ඛන්තො ඛඤ්ජො අහොසි. තස්ස අස්සස්ස ඛඤ්ජභාවං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං, රාජා වෙජ්ජෙ පෙසෙසි. තෙ ගන්ත්වා අස්සස්ස සරීරෙ රොගං අපස්සන්තා ‘‘රොගමස්ස න පස්සාමා’’ති රඤ්ඤො කථයිංසු. රාජා බොධිසත්තං පෙසෙසි – ‘‘ගච්ඡ වයස්ස, එත්ථ කාරණං ජානාහී’’ති. සො ගන්ත්වා ඛඤ්ජඅස්සබන්ධසංසග්ගෙන තස්ස ඛඤ්ජභූතභාවං ඤත්වා රඤ්ඤො තමත්ථං ආරොචෙත්වා ‘‘සංසග්ගදොසෙන නාම එවං හොතී’’ති දස්සෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –-

67.

‘‘දූසිතො ගිරිදත්තෙන, හයො සාමස්ස පණ්ඩවො;
පොරාණං පකතිං හිත්වා, තස්සෙවානුවිධියාතී’’ති.

තත්ථ **හයො සාමස්සාති** සාමස්ස රඤ්ඤො මඞ්ගලස්සො. **පොරාණං පකතිං හිත්වාති** අත්තනො පොරාණපකතිං සිඞ්ගාරභාවං පහාය. **අනුවිධියාතීති** අනුසික්ඛති.

අථ නං රාජා ‘‘ඉදානි වයස්ස කිං කත්තබ්බ’’න්ති පුච්ඡි. බොධිසත්තො ‘‘සුන්දරං අස්සබන්ධං ලභිත්වා යථා පොරාණො භවිස්සතී’’ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

68.

‘‘සචෙ ච තනුජො පොසො, සිඛරාකාරකප්පිතො;
ආනනෙ නං ගහෙත්වාන, මණ්ඩලෙ පරිවත්තයෙ;

ඛිප්පමෙව පහන්ත්වාන, තස්සෙවානුවිධියාතී''ති.

තත්ථ **තනුජොති** තස්ස අනුජො. අනුරූපං ජාතො හි අනුජො, තස්ස අනුජො තනුජො. ඉදං වුත්තං හොති – සචෙ හි, මහාරාජ, තස්ස සින්ධවස්ස ආචාරසම්පන්නස්ස අස්සස්ස අනුරූපං ජාතො සින්ධවො ආචාරසම්පන්නො පොසො. **සිඛරාකාරකප්පිතොති** සිඛරෙන සුන්දරෙන ආකාරෙන කප්පිතකෙසමස්සු තං අස්සං ආනනෙ ගහෙත්වා අස්සමණ්ඩලෙ පරිවත්තෙය්‍ය, ඛිප්පමෙවෙස තං ඛඤ්ජභාවං පහාය ''අයං සින්ධවො ආචාරසම්පන්නො අස්සගොපකො මං සික්ඛාපෙතී''ති සඤ්ඤාය ඛිප්පමෙව තස්ස අනුවිධියාති අනුසික්ඛිස්සති, පකතිභාවෙයෙව ඨස්සතීති අත්ථො. රාජා තථා කාරෙසි, අස්සො පකතිභාවෙ පතිට්ඨාසි. රාජා ''තිරච්ඡානානම්පි නාම ආසයං ජානිස්සතී''ති තුට්ඨචිත්තො බොධිසත්තස්ස මහන්තං යසං අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා ගිරිදත්තො දෙවදත්තො අහොසි, අස්සො විපක්ඛසෙවකො භික්ඛු, රාජා ආනන්දො, අමච්චපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

ගිරිදත්තජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[185] 5. අනභිරතිජාතකවණ්ණනා

යථොදකෙ ආවිලෙ අප්පසන්නෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං බ්‍රාහ්මණකුමාරං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිර එකො බ්‍රාහ්මණකුමාරො තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ බහූ ඛත්තියකුමාරෙ ච බ්‍රාහ්මණකුමාරෙ ච මන්තෙ වාචෙසි. සො අපරභාගෙ ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා වත්ථාලඞ්කාරදාසදාසිඛෙත්තවත්ථුගොමහිංසපුත්තදාරාදීනං අත්ථාය චින්තයමානො රාගදොසමොහවසිකො හුත්වා ආවිලචිත්තො අහොසි, මන්තෙ පටිපාටියා පරිවත්තෙතුං නාසක්ඛි, ඉතො චිතො ච මන්තා න පටිභංසු. සො එකදිවසං බහුං ගන්ධමාලාදිං ගහෙත්වා ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං පූජෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ''කිං, මාණව, මන්තෙ වාචෙසි, පගුණා තෙ මන්තා''ති පුච්ඡි. ''පුබ්බෙ මෙ, භන්තෙ, මන්තා පගුණා අහෙසුං, ඝරාවාසස්ස පන ගහිතකාලතො පට්ඨාය චිත්තං මෙ ආවිලං ජාතං, තෙන මෙ මන්තා න පගුණා''ති. අථ නං සත්ථා ''න ඛො, මාණව, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තෙ චිත්තස්ස අනාවිලකාලෙ තව මන්තා පගුණා අහෙසුං, රාගාදීහි පන ආවිලකාලෙ තව මන්තා න පටිභංසූ''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං මන්තෙ උග්ගණ්හිත්වා දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො හුත්වා බාරාණසියං බහූ

ඛත්තියකුමාරෙ ච බ්‍රාහ්මණකුමාරෙ ච මන්තෙ වාචෙසි. තස්ස සන්තිකෙ එකො බ්‍රාහ්මණමාණවො තයො වෙදෙ පගුණෙ අකාසි, එකපදෙපි නික්කඞ්ඛො පිට්ඨිආචරියො හුත්වා මන්තෙ වාචෙසි. සො අපරෙන සමයෙන ඝරාවාසං ගහෙත්වා ඝරාවාසචින්තාය ආවිලචිත්තො මන්තෙ පරිවත්තෙතුං නාසක්ඛි. අථ නං ආචරියො අත්තනො සන්තිකං ආගතං ‘‘කිං, මාණව, පගුණා තෙ මන්තා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඝරාවාසගහිතකාලතො පට්ඨාය මෙ චිත්තං ආවිලං ජාතං, මන්තෙ පරිවත්තෙතුං න සක්කොමී’’ති වුත්තෙ ‘‘තාත, ආවිලෙ චිත්තම්හි පගුණාපි මන්තා න පටිභන්ති, අනාවිලෙ පන චිත්තෙ අප්පටිභාණං නාම නත්ථී’’ති වත්වා ඉමා ගාථා ආහ –

69.

‘‘යථොදකෙ ආවිලෙ අප්පසන්නෙ, න පස්සති සිප්පිකසම්බුකඤ්ච;
සක්ඛරං වාලුකං මච්ඡගුම්බං, එවං ආවිලම්හි චිත්තෙ;
න සො පස්සති අත්තදත්ථං පරත්ථං.

70.

‘‘යථොදකෙ අච්ඡෙ විප්පසන්නෙ, සො පස්සති සිප්පිකසම්බුකඤ්ච;
සක්ඛරං වාලුකං මච්ඡගුම්බං, එවං අනාවිලම්හි චිත්තෙ;
සො පස්සති අත්ථදත්ථං පරත්ථ’’න්ති.

තත්ථ **ආවිලෙ**ති කද්දමාලුළිතෙ. **අප්පසන්නෙ**ති තායෙව ආවිලතාය අවිප්පසන්නෙ. **සිප්පිකසම්බුකඤ්චා**ති සිප්පිකඤ්ච සම්බුකඤ්ච. **මච්ඡගුම්බ**න්ති මච්ඡඝටං. **එවං ආවිලම්හී**ති එවමෙව රාගාදීහි ආවිලෙ චිත්තෙ. **අත්තදත්ථං පරත්ථ**න්ති නෙව අත්තදත්ථං න පරත්ථං පස්සතීති අත්ථො. **සො පස්සතී**ති එවමෙව අනාවිලෙ චිත්තෙ සො පුරිසො අත්තදත්ථං පරත්ථඤ්ච පස්සතීති.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බ්‍රාහ්මණකුමාරො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ‘‘තදා මාණවො අයමෙව මාණවො අහොසි, ආචරියො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

අනභිරතිජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[186] 6. දධිවාහනජාතකවණ්ණනා

වණ්ණගන්ධරසූපෙතොති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො විපක්ඛසෙවිං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා කථිතමෙව. සත්ථා පන ‘‘භික්ඛවෙ, අසාධුසන්නිවාසො නාම පාපො අනත්ථකරො, තත්ථ මනුස්සභූතානං තාව පාපසන්නිවාසස්ස අනත්ථකරතාය කිං වත්තබ්බං, පුබ්බෙ පන අසාතෙන අමධුරෙන නිම්බරුක්ඛෙන සද්ධිං සන්නිවාසමාගම්ම

මධුරරසො දිබ්බරසපටිභාගො අචෙතනො අම්බරුක්ඛොපි අමධුරො තිත්තකො ජාතො''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ කාසිරට්ඨෙ චත්තාරො භාතරො බ්‍රාහ්මණා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ පටිපාටියා පණ්ණසාලා කත්වා වාසං කප්පෙසුං. තෙසං ජෙට්ඨකභාතා කාලං කත්වා සක්කත්තං පාපුණි. සො තං කාරණං ඤත්වා අන්තරන්තරා සත්තට්ඨදිවසච්චයෙන තෙසං උපට්ඨානං ගච්ඡන්තො එකදිවසං ජෙට්ඨකතාපසං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා – ''භන්තෙ, කෙන තෙ අත්ථො''ති පුච්ඡි. පණ්ඩුරොගො තාපසො ''අග්ගිනා මෙ අත්ථො''ති ආහ. සො තං සුත්වා තස්ස වාසිඵරසුකං අදාසි. වාසිඵරසුකො නාම දණ්ඩෙ පවෙසනවසෙන වාසිපි හොති ඵරසුපි. තාපසො ''කො මෙ ඉමං ආදාය දාරූනි ආහරිස්සතී''ති ආහ. අථ නං සක්කො එවමාහ – ''යදා තෙ, භන්තෙ, දාරූහි අත්ථො, ඉමං ඵරසුං හත්ථෙන පහරිත්වා 'දාරූනි මෙ ආහරිත්වා අග්ගිං කරොහී'ති වදෙය්‍යාසි, දාරූනි ආහරිත්වා අග්ගිං කත්වා දස්සතී''ති. තස්ස වාසිඵරසුකං දත්වා දුතියම්පි උපසඞ්කමිත්වා ''භන්තෙ, කෙන තෙ අත්ථො''ති පුච්ඡි. තස්ස පණ්ණසාලාය හත්ථිමග්ගො හොති, සො හත්ථීහි උපද්දුතො ''හත්ථීනං මෙ වසෙන දුක්ඛං උප්පජ්ජති, තෙ පලාපෙහී''ති ආහ. සක්කො තස්ස එකං භෙරිං උපනාමෙත්වා ''භන්තෙ, ඉමස්මිං තලෙ පහටෙ තුම්හාකං පච්චාමිත්තා පලායිස්සන්ති, ඉමස්මිං තලෙ පහටෙ මෙත්තචිත්තා හුත්වා චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය පරිවාරෙස්සන්තී''ති වත්වා තං භෙරිං දත්වා කනිට්ඨස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ''භන්තෙ, කෙන තෙ අත්ථො''ති පුච්ඡි. සොපි පණ්ඩුරොගධාතුකොව, තස්මා ''දධිනා මෙ අත්ථො''ති ආහ. සක්කො තස්ස එකං දධිඝටං දත්වා ''සචෙ තුම්හෙ ඉච්ඡමානා ඉමං ආසිඤ්චෙය්‍යාථ, මහානදී හුත්වා මහොඝං පවත්තෙත්වා තුම්හාකං රජ්ජං ගහෙත්වා දාතුං සමත්ථොපි භවිස්සතී''ති වත්වා පක්කාමි. තතො පට්ඨාය වාසිඵරසුකො ජෙට්ඨභාතිකස්ස අග්ගිං කරොති, ඉතරෙන භෙරිතලෙ පහටෙ හත්ථී පලායන්ති, කනිට්ඨො දධිං පරිභුඤ්ජති.

තස්මිං කාලෙ එකො සූකරො එකස්මිං පුරාණගාමට්ඨානෙ චරන්තො ආනුභාවසම්පන්නං එකං මණික්ඛන්ධං අද්දස. සො තං මණික්ඛන්ධං මුඛෙන ඩංසිත්වා තස්සානුභාවෙන ආකාසෙ උප්පතිත්වා සමුද්දස්ස මජ්ඣෙ එකං දීපකං ගන්ත්වා ''එත්ථ දානි මයා වසිතුං වට්ටතී''ති ඔතරිත්වා ඵාසුකට්ඨානෙ එකස්ස උදුම්බරරුක්ඛස්ස හෙට්ඨා වාසං කප්පෙසි. සො එකදිවසං තස්මිං රුක්ඛමූලෙ මණික්ඛන්ධං පුරතො ඨපෙත්වා නිද්දං ඔක්කමි. අථෙකො කාසිරට්ඨවාසී මනුස්සො ''නිරුපකාරො එස අම්හාක''න්ති මාතාපිතූහි ගෙහා නික්කඩ්ඪිතො එකං පට්ටනගාමං ගන්ත්වා නාවිකානං කම්මකාරො හුත්වා නාවං ආරුය්හ සමුද්දමජ්ඣෙ භින්නාය නාවාය ඵලකෙ නිපන්නො තං දීපකං පත්වා ඵලාඵලානි පරියෙසන්තො තං සූකරං නිද්දායන්තං දිස්වා සණිකං ගන්ත්වා මණික්ඛන්ධං ගණ්හිත්වා තස්ස

ආනුභාවෙන ආකාසෙ උප්පතිත්වා උදුම්බරරුක්ඛෙ නිසීදිත්වා චින්තෙසි – ''අයං සූකරො ඉමස්ස මණික්ඛන්ධස්ස ආනුභාවෙන ආකාසචාරිකො හුත්වා ඉධ වසති මඤ්ඤෙ, මයා පඨමමෙව ඉමං සූකරං මාරෙත්වා මංසං ඛාදිත්වා පච්ඡා ගන්තුං වට්ටතී''ති. සො එකං දණ්ඩකං භඤ්ජිත්වා තස්ස සීසෙ පාතෙති. සූකරො පබුජ්ඣිත්වා මණිං අපස්සන්තො ඉතො චිතො ච කම්පමානො විධාවති, රුක්ඛෙ නිසින්නපුරිසො හසි. සූකරො ඔලොකෙන්තො තං දිස්වා තං රුක්ඛං සීසෙන පහරිත්වා තත්ථෙව මතො.

සො පුරිසො ඔතරිත්වා අග්ගිං කත්වා තස්ස මංසං පචිත්වා ඛාදිත්වා ආකාසෙ උප්පතිත්වා හිමවන්තමත්ථකෙන ගච්ඡන්තො අස්සමපදං දිස්වා ජෙට්ඨභාතිකස්ස තාපසස්ස අස්සමෙ ඔතරිත්වා ද්වීහතීහං වසිත්වා තාපසස්ස වත්තපටිවත්තං අකාසි, වාසිඵරසුකස්ස ආනුභාවඤ්ච පස්සි. සො ''ඉමං මයා ගහෙතුං වට්ටතී''ති මණික්ඛන්ධස්ස ආනුභාවං තාපසස්ස දස්සෙත්වා ''භන්තෙ, ඉමං මණිං ගහෙත්වා වාසිඵරසුකං දෙථා''ති ආහ. තාපසො ආකාසෙන චරිතුකාමො තං ගහෙත්වා වාසිඵරසුකං අදාසි. සො තං ගහෙත්වා ථොකං ගන්ත්වා වාසිඵරසුකං පහරිත්වා ''වාසිඵරසුක තාපසස්ස සීසං ඡින්දිත්වා මණික්ඛන්ධං මෙ ආහරා''ති ආහ. සො ගන්ත්වා තාපසස්ස සීසං ඡින්දිත්වා මණික්ඛන්ධං ආහරි. සො වාසිඵරසුකං පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ ඨපෙත්වා මජ්ඣිමතාපසස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා කතිපාහං වසිත්වා භෙරියා ආනුභාවං දිස්වා මණික්ඛන්ධං දත්වා භෙරිං ගණ්හිත්වා පුරිමනයෙනෙව තස්සපි සීසං ඡින්දාපෙත්වා කනිට්ඨං උපසඞ්කමිත්වා දධිඝටස්ස ආනුභාවං දිස්වා මණික්ඛන්ධං දත්වා දධිඝටං ගහෙත්වා පුරිමනයෙනෙව තස්ස සීසං ඡින්දාපෙත්වා මණික්ඛන්ධඤ්ච වාසිඵරසුකඤ්ච භෙරිඤ්ච දධිඝටඤ්ච ගහෙත්වා ආකාසෙ උප්පතිත්වා බාරාණසියා අවිදූරෙ ඨත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො ''යුද්ධං වා මෙ දෙතු රජ්ජං වා''ති එකස්ස පුරිසස්ස හත්ථෙ පණ්ණං පාහෙසි.

රාජා සාසනං සුත්වාව ''චොරං ගණ්හිස්සාමී''ති නික්ඛමි. සො එකං භෙරිතලං පහරි, චතුරඞ්ගිනී සෙනා පරිවාරෙසි. රඤ්ඤො අවත්ථරණභාවං ඤත්වා දධිඝටං විස්සජ්ජෙසි, මහානදී පවත්ති. මහාජනො දධිම්හි ඔසීදිත්වා නික්ඛමිතුං නාසක්ඛි. වාසිඵරසුකං පහරිත්වා ''රඤ්ඤො සීසං ආහරා''ති ආහ, වාසිඵරසුකො ගන්ත්වා රඤ්ඤො සීසං ආහරිත්වා පාදමූලෙ නික්ඛිපි. එකොපි ආවුධං උක්ඛිපිතුං නාසක්ඛි. සො මහන්තෙන බලෙන පරිවුතො නගරං පවිසිත්වා අභිසෙකං කාරෙත්වා දධිවාහනො නාම රාජා හුත්වා ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙසි.

තස්සෙකදිවසං මහානදියං ජාලකරණ්ඩකෙ කීළන්තස්ස කණ්ණමුණ්ඩදහතො දෙවපරිභොගං එකං අම්බපක්කං ආගන්ත්වා ජාලෙ ලග්ගි, ජාලං උක්ඛිපන්තා තං දිස්වා රඤ්ඤො අදංසු. තං මහන්තං ඝටප්පමාණං පරිමණ්ඩලං සුවණ්ණවණ්ණං අහොසි. රාජා ''කිස්ස ඵලං

නාමෙත''න්ති වනචරකෙ පුච්ඡිත්වා ''අම්බඵල''න්ති සුත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා තස්ස අට්ඨිං අත්තනො උය්‍යානෙ රොපාපෙත්වා ඛීරොදකෙන සිඤ්චාපෙසි. රුක්ඛො නිබ්බත්තිත්වා තතියෙ සංවච්ඡරෙ ඵලං අදාසි. අම්බස්ස සක්කාරො මහා අහොසි, ඛීරොදකෙන සිඤ්චන්ති, ගන්ධපඤ්චඞ්ගුලිකං දෙන්ති, මාලාදාමානි පරික්ඛිපන්ති, ගන්ධතෙලෙන දීපං ජාලෙන්ති, පරික්ඛෙපො පනස්ස පටසාණියා අහොසි. ඵලානි මධුරානි සුවණ්ණවණ්ණානි අහෙසුං. දධිවාහනරාජා අඤ්ඤෙසං රාජූනං අම්බඵලං පෙසෙන්තො අට්ඨිතො රුක්ඛනිබ්බත්තනභයෙන අඞ්කුරනිබ්බත්තනට්ඨානං මණ්ඩූකකණ්ටකෙන විජ්ඣිත්වා පෙසෙසි. තෙසං අම්බං ඛාදිත්වා අට්ඨි රොපිතං න සම්පජ්ජති. තෙ ''කිං නු ඛො එත්ථ කාරණ''න්ති පුච්ඡන්තා තං කාරණං ජානිංසු.

අථෙකො රාජා උය්‍යානපාලං පක්කොසිත්වා ''දධිවාහනස්ස අම්බඵලානං රසං නාසෙත්වා තිත්තකභාවං කාතුං සක්ඛිස්සසී''ති පුච්ඡිත්වා ''ආම, දෙවා''ති වුත්තෙ ''තෙන හි ගච්ඡාහී''ති සහස්සං දත්වා පෙසෙසි. සො බාරාණසිං ගන්ත්වා ''එකො උය්‍යානපාලො ආගතො''ති රඤ්ඤො ආරොචාපෙත්වා තෙන පක්කොසාපිතො පවිසිත්වා රාජානං වන්දිත්වා ''ත්වං උය්‍යානපාලො''ති පුට්ඨො ''ආම, දෙවා''ති වත්වා අත්තනො ආනුභාවං වණ්ණෙසි. රාජා ''ගච්ඡ අම්හාකං උය්‍යානපාලස්ස සන්තිකෙ හොහී''ති ආහ. තෙ තතො පට්ඨාය ද්වෙ ජනා උය්‍යානං පටිජග්ගන්ති. අධුනාගතො උය්‍යානපාලො අකාලපුප්ඵානි සුට්ඨු පුප්ඵාපෙන්තො අකාලඵලානි ගණ්හාපෙන්තො උය්‍යානං රමණීයං අකාසි. රාජා තස්ස පසීදිත්වා පොරාණකඋය්‍යානපාලං නීහරිත්වා තස්සෙව උය්‍යානං අදාසි. සො උය්‍යානස්ස අත්තනො හත්ථගතභාවං ඤත්වා අම්බරුක්ඛං පරිවාරෙත්වා නිම්බෙ ච එග්ගවල්ලියො ච රොපෙසි, අනුපුබ්බෙන නිම්බා වඩ්ඪිංසු, මූලෙහි මූලානි, සාඛාහි ච සාඛා සංසට්ඨා ඔනද්ධවිනද්ධා අහෙසුං. තෙන අසාතඅමධුරසංසග්ගෙන තාවමධුරඵලො අම්බො තිත්තකො ජාතො නිම්බපණ්ණසදිසරසො, අම්බඵලානං තිත්තකභාවං ඤත්වා උය්‍යානපාලො පලායි.

දධිවාහනො උය්‍යානං ගන්ත්වා අම්බඵලං ඛාදන්තො මුඛෙ පවිට්ඨං අම්බරසං නිම්බකසටං විය අජ්ඣොහරිතුං අසක්කොන්තො කක්කාරෙත්වා නිට්ඨුභි. තදා බොධිසත්තො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො අමච්චො අහොසි. රාජා බොධිසත්තං ආමන්තෙත්වා ''පණ්ඩිත, ඉමස්ස රුක්ඛස්ස පොරාණකපරිහාරතො පරිහීනං නත්ථි, එවං සන්තෙපිස්ස ඵලං තිත්තකං ජාතං, කිං නු ඛො කාරණ''න්ති පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

71.

''වණ්ණගන්ධරසූපෙතො, අම්බොයං අහුවා පුරෙ;
තමෙව පූජං ලභමානො, කෙනම්බො කටුකප්ඵලො''ති.

අථස්ස කාරණං ආචික්ඛන්තො බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ –

72.

‘‘පුචිමන්දපරිවාරො, අම්බො තෙ දධිවාහන;
මූලං මූලෙන සංසට්ඨං, සාඛා සාඛා නිසෙවරෙ;
අසාතසන්නිවාසෙන, තෙනම්බො කටුකප්ඵලො’’ති.

තත්ථ **පුචිමන්දපරිවාරොති** නිම්බරුක්ඛපරිවාරො. **සාඛා සාඛා නිසෙවරෙති** පුචිමන්දස්ස සාඛායො අම්බරුක්ඛස්ස සාඛායො නිසෙවන්ති. **අසාතසන්නිවාසෙනාති** අමධුරෙහි පුචිමන්දෙහි සද්ධිං සන්නිවාසෙන. **තෙනාති** තෙන කාරණෙන අයං අම්බො කටුකප්ඵලො අසාතඵලො තිත්තකඵලො ජාතොති.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා සබ්බෙපි පුචිමන්දෙ ච ඵග්ගවවල්ලියො ච ඡින්දාපෙත්වා මූලානි උද්ධරාපෙත්වා සමන්තා අමධුරපංසුං හරාපෙත්වා මධුරපංසුං පක්ඛිපාපෙත්වා ඛීරොදකසක්ඛරොදකගන්ධොදකෙහි අම්බං පටිජග්ගාපෙසි. සො මධුරසංසග්ගෙන පුන මධුරොව අහොසි. රාජා පකතිඋය්‍යානපාලස්සෙව උය්‍යානං නිය්‍යාදෙත්වා යාවතායුකං ඨත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා අහමෙව පණ්ඩිතාමච්චො අහොසි’’න්ති.

දධිවාහනජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[187] 7. චතුමට්ඨජාතකවණ්ණනා

උච්චෙ විටභිමාරුය්හාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං මහල්ලකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. එකදිවසං කිර ද්වීසු අග්ගසාවකෙසු අඤ්ඤමඤ්ඤං පඤ්හපුච්ඡනවිස්සජ්ජනකථාය නිසින්නෙසු එකො මහල්ලකො භික්ඛු තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා තතියො හුත්වා නිසීදිත්වා ‘‘භන්තෙ, මයම්පි තුම්හෙ පඤ්හං පුච්ඡිස්සාම, තුම්හෙපි අත්තනො කඞ්ඛං අම්හෙ පුච්ඡථා’’ති ආහ. ථෙරා තං ජිගුච්ඡිත්වා උට්ඨාය පක්කමිංසු. ථෙරානං ධම්මං සොතුං නිසින්නපරිසා සමාගමස්ස භින්නකාලෙ සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘කිං අකාලෙ ආගතත්ථා’’ති වුත්තෙ තං කාරණං ආරොචයිංසු. සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා එතං ජිගුච්ඡිත්වා අකථෙත්වා පක්කමන්ති, පුබ්බෙපි පක්කමිංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අරඤ්ඤායතනෙ රුක්ඛදෙවතා අහොසි. අථ ද්වෙ හංසපොතකා චිත්තකූටපබ්බතා නික්ඛමිත්වා තස්මිං රුක්ඛෙ නිසීදිත්වා ගොචරාය ගන්ත්වා නිවත්තන්තාපි තස්මිංයෙව විස්සමිත්වා චිත්තකූටං ගච්ඡන්ති. ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ තෙසං බොධිසත්තෙන සද්ධිං විස්සාසො අහොසි. ගච්ඡන්තා ච ආගච්ඡන්තා ච අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්මොදිත්වා

ධම්මකථං කථෙත්වා පක්කමිංසු. අථෙකදිවසං තෙසු රුක්ඛග්ගෙ නිසීදිත්වා බොධිසත්තෙන සද්ධිං කථෙන්තෙසු එකො සිඞ්ගාලො තස්ස රුක්ඛස්ස හෙට්ඨා ඨත්වා තෙහි හංසපොතකෙහි සද්ධිං මන්තෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –

73.

‘‘උච්චෙ විටභිමාරුය්හ, මන්තයව්හො රහොගතා;
නීචෙ ඔරුය්හ මන්තව්හො, මිගරාජාපි සොස්සතී’’ති.

තත්ථ **උච්චෙ විටභිමාරුය්හාති** පකතියා ච උච්චෙ ඉමස්මිං රුක්ඛෙ උච්චතරං එකං විටපං අභිරුහිත්වා. **මන්තයව්හොති** මන්තෙථ කථෙථ. **නීචෙ ඔරුය්හාති** ඔතරිත්වා නීචෙ ඨානෙ ඨත්වා මන්තෙථ. **මිගරාජාපි සොස්සතීති** අත්තානං මිගරාජානං කත්වා ආහ. හංසපොතකා ජිගුච්ඡිත්වා උට්ඨාය චිත්තකූටමෙව ගතා.

තෙසං ගතකාලෙ බොධිසත්තො සිඞ්ගාලස්ස දුතියං ගාථමාහ –

74.

‘‘යං සුවණ්ණො සුවණ්ණෙන, දෙවො දෙවෙන මන්තයෙ;
කිං තෙත්ථ චතුමට්ඨස්ස, බිලං පවිස ජම්බුකා’’ති.

තත්ථ **සුවණ්ණොති** සුන්දරවණ්ණො. **සුවණ්ණෙනාති** දුතියෙන හංසපොතකෙන. **දෙවො දෙවෙනාති** තෙයෙව ද්වෙ දෙවෙ කත්වා කථෙති. **චතුමට්ඨස්සාති** සරීරෙන ජාතියා සරෙන ගුණෙනාති ඉමෙහි චතූහි මට්ඨස්ස සුද්ධස්සාති අක්ඛරත්ථො. අසුද්ධංයෙව පන තං පසංසාවචනෙන නින්දන්තො එවමාහ, චතූහි ලාමකස්ස කිං තෙ එත්ථ සිඞ්ගාලස්සාති අයමෙත්ථ අධිප්පායො. **‘‘බිලං පවිසා’’**ති ඉදං බොධිසත්තො භෙරවාරම්මණං දස්සෙත්වා තං පලාපෙන්තො ආහ.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සිඞ්ගාලො මහල්ලකො අහොසි, ද්වෙ හංසපොතකා සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

චතුමට්ඨජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[188] 8. සීහකොත්ථුජාතකවණ්ණනා

සීහඞ්ගුලී සීහනඛොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොකාලිකං ආරබ්භ කථෙසි. එකදිවසං කිර කොකාලිකො අඤ්ඤෙසු බහුස්සුතෙසු ධම්මං කථෙන්තෙසු සයම්පි කථෙතුකාමො අහොසීති සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව විත්ථාරෙතබ්බං. තං පන පවත්තිං සුත්වා සත්ථා ‘‘න,

භික්ඛවෙ, කොකාලිකො ඉදානෙව අත්තනො සද්දෙන පාකටො ජාතො, පුබ්බෙපි පාකටො අහොසී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හිමවන්තපදෙසෙ සීහො හුත්වා එකාය සිඞ්ගාලියා සද්ධිං සංවාසමන්වාය පුත්තං පටිලභි. සො අඞ්ගුලීහි නඛෙහි කෙසරෙන වණ්ණෙන සණ්ඨානෙනාති ඉමෙහි ආකාරෙහි පිතුසදිසො අහොසි, සද්දෙන මාතුසදිසො. අථෙකදිවසං දෙවෙ වස්සිත්වා විගතෙ සීහෙසු නදිත්වා සීහකීළං කීළන්තෙසු සොපි තෙසං අන්තරෙ නදිතුකාමො හුත්වා සිඞ්ගාලිකං නාදං නදි. අථස්ස සද්දං සුත්වා සීහා තුණ්හී අහෙසුං. තස්ස සද්දං සුත්වා අපරො බොධිසත්තස්ස සජාතිපුත්තො ''තාත, අයං සීහො වණ්ණාදීහි අම්හෙහි සමානො, සද්දො පනස්ස අඤ්ඤාදිසො, කො නාමෙසො''ති පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

75.

''සීහඞ්ගුලී සීහනඛො, සීහපාදපතිට්ඨිතො;
සො සීහො සීහසඞ්ඝම්හි, එකො නදති අඤ්ඤථා''ති.

තත්ථ **සීහපාදපතිට්ඨිතොති** සීහපාදෙහෙව පතිට්ඨිතො. **එකො නදති අඤ්ඤථාති** එකොව අවසෙසසීහෙහි අසදිසෙන සිඞ්ගාලසද්දෙන නදන්තො අඤ්ඤථා නදති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ''තාත, එස තව භාතා සිඞ්ගාලියා පුත්තො, රූපෙන මයා සදිසො, සද්දෙන මාතරා සදිසො''ති වත්වා සිඞ්ගාලිපුත්තං ආමන්තෙත්වා ''තාත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය ඉධ වසන්තො අප්පසද්දො වස, සචෙ පුන නදිස්සසි, සිඞ්ගාලභාවං තෙ ජානිස්සන්තී''ති ඔවදන්තො දුතියං ගාථමාහ –

76.

''මා ත්වං නදි රාජපුත්ත, අප්පසද්දො වනෙ වස;
සරෙන ඛො තං ජානෙය්‍යුං, න හි තෙ පෙත්තිකො සරො''ති.

තත්ථ **රාජපුත්තාති** සීහස්ස මිගරඤ්ඤො පුත්ත. ඉමඤ්ච පන ඔවාදං සුත්වා පුන සො නදිතුං නාම න උස්සහි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා සිඞ්ගාලො කොකාලිකො අහොසි, සජාතිපුත්තො රාහුලො, මිගරාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

සීහකොත්ථුජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[189] 9. සීහචම්මජාතකවණ්ණනා

නෙතං සීහස්ස නදිතන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොකාලිකඤ්ඤෙව ආරබ්භ කථෙසි. සො ඉමස්මිං කාලෙ සරභඤ්ඤං භණිතුකාමො අහොසි. සත්ථා තං පවත්තිං සුත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‌රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කස්සකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කසිකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙසි. තස්මිං කාලෙ එකො වාණිජො ගද්‍රභභාරකෙන වොහාරං කරොන්තො විචරති. සො ගතගතට්ඨානෙ ගද්‍රභස්ස පිට්ඨිතො භණ්ඩිකං ඔතාරෙත්වා ගද්‍රභං සීහචම්මෙන පාරුපිත්වා සාලියවඛෙත්තෙසු විස්සජ්ජෙති. ඛෙත්තරක්ඛකා තං දිස්වා ‘‘සීහො’’ති සඤ්ඤාය උපසඞ්කමිතුං න සක්කොන්ති. අථෙකදිවසං සො වාණිජො එකස්මිං ගාමද්වාරෙ නිවාසං ගහෙත්වා පාතරාසං පචාපෙන්තො තතො ගද්‍රභං සීහචම්මං පාරුපිත්වා යවඛෙත්තෙ විස්සජ්ජෙසි. ඛෙත්තරක්ඛකා ‘‘සීහො’’ති සඤ්ඤාය තං උපසඞ්කමිතුං අසක්කොන්තා ගෙහං ගන්ත්වා ආරොචෙසුං. සකලගාමවාසිනො ආවුධානි ගහෙත්වා සඞ්ඛෙ ධමෙන්තා භෙරියො වාදෙන්තා ඛෙත්තසමීපං ගන්ත්වා උන්නදිංසු, ගද්‍රභො මරණභයභීතො ගද්‍රභරවං රවි. අථස්ස ගද්‍රභභාවං ඤත්වා බොධිසත්තො පඨමං ගාථමාහ –

77.

‘‘නෙතං සීහස්ස නදිතං, න බ්‍යග්ඝස්ස න දීපිනො;
පාරුතො සීහචම්මෙන, ජම්මො නදති ගද්‍රභො’’ති.

තත්ථ **ජම්මොති** ලාමකො. ගාමවාසිනොපි තස්ස ගද්‍රභභාවං ඤත්වා තං අට්ඨීනි භඤ්ජන්තා පොථෙත්වා සීහචම්මං ආදාය අගමංසු.

අථ සො වාණිජො ආගන්ත්වා තං බ්‍යසනභාවප්පත්තං ගද්‍රභං දිස්වා දුතියං ගාථමාහ –

78.

‘‘චිරම්පි ඛො තං ඛාදෙය්‍ය, ගද්‍රභො හරිතං යවං;
පාරුතො සීහචම්මෙන, රවමානොව දූසයී’’ති.

තත්ථ **තන්ති** නිපාතමත්තං, අයං ගද්‍රභො අත්තනො ගද්‍රභභාවං අජානාපෙත්වා සීහචම්මෙන පාරුතො චිරම්පි කාලං හරිතං යවං ඛාදෙය්‍යාති අත්ථො. **රවමානොව දූසයීති** අත්තනො පන ගද්‍රභරවං රවමානොවෙස අත්තානං දූසයි, නත්ථෙත්ථ සීහචම්මස්ස දොසොති. තස්මිං එවං කථෙන්තෙයෙව ගද්‍රභො තත්ථෙව නිපන්නො මරි, වාණිජොපි තං පහාය පක්කාමි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා වාණිජො දෙවදත්තො අහොසි, ගද්‍රභො කොකාලිකො, පණ්ඩිතකස්සකො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සීහචම්මජාතකවණ්ණනා නවමා.

[190] 10. සීලානිසංසජාතකවණ්ණනා

පස්ස සද්ධාය සීලස්සාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං සද්ධං උපාසකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සද්ධො පසන්නො අරියසාවකො එකදිවසං ජෙතවනං ගච්ඡන්තො සායං අචිරවතිනදීතීරං ගන්ත්වා නාවිකෙ නාවං තීරෙ ඨපෙත්වා ධම්මස්සවනත්ථාය ගතෙ තිත්ථෙ නාවං අදිස්වා බුද්ධාරම්මණං පීතිං ගහෙත්වා නදිං ඔතරි, පාදා උදකම්හි න ඔසීදිංසු. සො පථවීතලෙ ගච්ඡන්තො විය වෙමජ්ඣං ගතකාලෙ වීචිං පස්සි. අථස්ස බුද්ධාරම්මණා පීති මන්දා ජාතා, පාදා ඔසීදිතුං ආරභිංසු, සො පුන බුද්ධාරම්මණං පීතිං දළ්හං කත්වා උදකපිට්ඨෙනෙව ගන්ත්වා ජෙතවනං පවිසිත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ‘‘උපාසක, කච්චි මග්ගං ආගච්ඡන්තො අප්පකිලමථෙන ආගතොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘භන්තෙ, බුද්ධාරම්මණං පීතිං ගහෙත්වා උදකපිට්ඨෙ පතිට්ඨං ලභිත්වා පථවිං මද්දන්තො විය ආගතොම්හී’’ති වුත්තෙ ‘‘න ඛො පන, උපාසක, ත්වඤ්ඤෙව බුද්ධගුණෙ අනුස්සරිත්වා පතිට්ඨං ලද්ධො, පුබ්බෙපි උපාසකා සමුද්දමජ්ඣෙ නාවාය භින්නාය බුද්ධගුණෙ අනුස්සරන්තා පතිට්ඨං ලභිංසූ’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ සොතාපන්නො අරියසාවකො එකෙන න්හාපිතකුටුම්බිකෙන සද්ධිං නාවං අභිරුහි, තස්ස න්හාපිතස්ස භරියා ‘‘අය්‍ය, ඉමස්ස සුඛදුක්ඛං තව භාරො’’ති න්හාපිතං තස්ස උපාසකස්ස හත්ථෙ නික්ඛිපි. අථ සා නාවා සත්තමෙ දිවසෙ සමුද්දමජ්ඣෙ භින්නා, තෙපි ද්වෙ ජනා එකස්මිං ඵලකෙ නිපන්නා එකං දීපකං පාපුණිංසු. තත්ථ සො න්හාපිතො සකුණෙ මාරෙත්වා පචිත්වා ඛාදන්තො උපාසකස්සපි දෙති. උපාසකො ‘‘අලං මය්හ’’න්ති න ඛාදති. සො චින්තෙසි – ‘‘ඉමස්මිං ඨානෙ අම්හාකං ඨපෙත්වා තීණි සරණානි අඤ්ඤා පතිට්ඨා නත්ථී’’ති. සො තිණ්ණං රතනානං ගුණෙ අනුස්සරි. අථස්සානුසරන්තස්ස තස්මිං දීපකෙ නිබ්බත්තො නාගරාජා අත්තනො සරීරං මහානාවං කත්වා මාපෙසි, සමුද්දදෙවතා නියාමකො අහොසි, නාවා සත්තහි රතනෙහි පූරයිත්ථ, තයො කූපකා ඉන්දනීලමණිමයා අහෙසුං, සුවණ්ණමයො ලඞ්කාරො, රජතමයානි යොත්තානි, සුවණ්ණමයානි යට්ඨිපියානි.

සමුද්දදෙවතා නාවාය ඨත්වා ‘‘අත්ථි ජම්බුදීපගමිකා’’ති ඝොසෙසි. උපාසකො ‘‘මයං ගමිස්සාමා’’ති ආහ. තෙන හි එහි, නාවං අභිරුහාති. සො

නාවං අභිරුහිත්වා න්හාපිතං පක්කොසි, සමුද්දදෙවතා – ‘‘තුය්හඤ්ඤෙව ලබ්භති, න එතස්සා’’ති ආහ. ‘‘කිංකාරණා’’ති? ‘‘එතස්ස සීලගුණාචාරො නත්ථි, තං කාරණං. අහඤ්හි තුය්හං නාවං ආහරිං, න එතස්සා’’ති. ‘‘හොතු, අහං අත්තනා දින්නදානෙන රක්ඛිතසීලෙන භාවිතභාවනාය එතස්ස පත්තිං දම්මී’’ති. න්හාපිතො ‘‘අනුමොදාමි, සාමී’’ති ආහ. දෙවතා ‘‘ඉදානි ගණ්හිස්සාමී’’ති තම්පි ආරොපෙත්වා උභොපි ජනෙ සමුද්දා නික්ඛාමෙත්වා නදියා බාරාණසිං ගන්ත්වා අත්තනො ආනුභාවෙන ද්වින්නම්පි තෙසං ගෙහෙ ධනං පතිට්ඨපෙත්වා ‘‘පණ්ඩිතෙහෙව සද්ධිං සංසග්ගො නාම කාතබ්බො. සචෙ හි ඉමස්ස න්හාපිතස්ස ඉමිනා උපාසකෙන සද්ධිං සංසග්ගො නාභවිස්ස, සමුද්දමජ්ඣෙයෙව නස්සිස්සා’’ති පණ්ඩිතසංසග්ගගුණං කථයමානා ඉමා ගාථා අවොච –

79.

‘‘පස්ස සද්ධාය සීලස්ස, චාගස්ස ච අයං ඵලං;
නාගො නාවාය වණ්ණෙන, සද්ධං වහතුපාසකං.

80.

‘‘සබ්භිරෙව සමාසෙථ, සබ්භි කුබ්බෙථ සන්ථවං;
සතඤ්හි සන්නිවාසෙන, සොත්ථිං ගච්ඡති න්හාපිතො’’ති.

තත්ථ **පස්සාති** කඤ්චි අනියමෙත්වා පස්සථාති ආලපති. **සද්ධායාති** ලොකියලොකුත්තරාය සද්ධාය. සීලෙපි එසෙව නයො. **චාගස්සාති** දෙය්‍යධම්මපරිච්චාගස්ස චෙව කිලෙසපරිච්චාගස්ස ච. **අයං ඵලන්ති** ඉදං ඵලං, ගුණං ආනිසංසන්ති අත්ථො. අථ වා චාගස්ස ච ඵලං පස්ස, අයං නාගො නාවාය වණ්ණෙනාති එවම්පෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. **නාවාය වණ්ණෙනාති** නාවාය සණ්ඨානෙන. **සද්ධන්ති** තීසු රතනෙසු පතිට්ඨිතසද්ධං. **සබ්භිරෙවාති** පණ්ඩිතෙහියෙව. **සමාසෙථාති** එකතො ආවසෙය්‍ය, උපවසෙය්‍යාති අත්ථො. **කුබ්බෙථාති** කරෙය්‍ය. **සන්ථවන්ති** මිත්තසන්ථවං. තණ්හාසන්ථවො පන කෙනචිපි සද්ධිං න කාතබ්බො. **න්හාපිතොති** න්හාපිතකුටුම්බිකො. ‘‘නහාපිතො’’තිපි පාඨො.

එවං සමුද්දදෙවතා ආකාසෙ ඨත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා ඔවදිත්වා නාගරාජානං ගණ්හිත්වා අත්තනො විමානමෙව අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – සච්චපරියොසානෙ උපාසකො සකදාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි. ‘‘තදා සොතාපන්නඋපාසකො පරිනිබ්බායි, නාගරාජා සාරිපුත්තො අහොසි, සමුද්දදෙවතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සීලානිසංසජාතකවණ්ණනා දසමා.

අසදිසවග්ගො චතුත්ථො.

තස්සුද්දානං –

අසදිසඤ්ච සඞ්ගාමං, වාලොදකං ගිරිදත්තං;
නභිරති දධිවාහං, චතුමට්ඨං සීහකොට්ඨං;
සීහචම්මං සීලානිසංසං.

5. රුහකවග්ගො

[191] 1. රුහකජාතකවණ්ණනා

අපි රුහක ඡින්නාපීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පුරාණදුතියිකාපලොභනං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු අට්ඨකනිපාතෙ **ඉන්ද්‍රියජාතකෙ** (ජා. 1.8.60 ආදයො) ආවිභවිස්සති. සත්ථා පන තං භික්ඛුං ‘‘අයං තෙ භික්ඛු ඉත්ථී අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි තෙ එසා සරාජිකාය පරිසාය මජ්ඣෙ ලජ්ජාපෙත්වා ගෙහා නික්ඛමනාකාරං කාරෙසී’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස රුහකො නාම පුරොහිතො අහොසි, තස්ස පුරාණී නාම බ්‍රාහ්මණී භරියා. රාජා බ්‍රාහ්මණස්ස අස්සභණ්ඩකෙන අලඞ්කරිත්වා අස්සං අදාසි. සො තං අස්සං ආරුය්හ රඤ්ඤො උපට්ඨානං ගච්ඡති. අථ නං අලඞ්කතඅස්සස්ස පිට්ඨෙ නිසීදිත්වා ගච්ඡන්තං ආගච්ඡන්තඤ්ච දිස්වා තහිං තහිං ඨිතා මනුස්සා ‘‘අහො අස්සස්ස රූපං, අහො අස්සො සොභතී’’ති අස්සමෙව පසංසන්ති. සො ගෙහං ආගන්ත්වා පාසාදං අභිරුය්හ භරියං ආමන්තෙසි – ‘‘භද්දෙ, අම්හාකං අස්සො අතිවිය සොභති, උභොසු පස්සෙසු ඨිතා මනුස්සා අම්හාකං අස්සමෙව වණ්ණෙන්තී’’ති. සා පන බ්‍රාහ්මණී ථොකං ඡින්නිකා ධුත්තිකධාතුකා, තෙන නං එවමාහ – ‘‘අය්‍ය, ත්වං අස්සස්ස සොභනකාරණං න ජානාසි, අයං අස්සො අත්තනො අලඞ්කතං අස්සභණ්ඩකං නිස්සාය සොභති, සචෙ ත්වම්පි අස්සො විය සොභිතුකාමො අස්සභණ්ඩකං පිළන්ධිත්වා අන්තරවීථිං ඔරුය්හ අස්සො විය පාදෙ කොට්ටයමානො ගන්ත්වා රාජානං පස්ස, රාජාපි තං වණ්ණයිස්සති, මනුස්සාපි තඤ්ඤෙව වණ්ණයිස්සන්තී’’ති.

සො උම්මත්තකජාතිකො බ්‍රාහ්මණො තස්සා වචනං සුත්වා ‘‘ඉමිනා නාම කාරණෙන සා මං වදතී’’ති අජානිත්වා තථාසඤ්ඤී හුත්වා තථා අකාසි. යෙ යෙ පස්සන්ති, තෙ තෙ පරිහාසං කරොන්තා ‘‘සොභති ආචරියො’’ති වදිංසු. රාජා පන නං ‘‘කිං, ආචරිය, පිත්තං තෙ කුපිතං, උම්මත්තකොසි ජාතො’’තිආදීනි වත්වා ලජ්ජාපෙසි. තස්මිං කාලෙ බ්‍රාහ්මණො ‘‘අයුත්තං

මයා කත''න්ති ලජ්ජිතො බ්‍රාහ්මණියා කුජ්ඣිත්වා ''තායම්හි සරාජිකාය පරිසාය අන්තරෙ ලජ්ජාපිතො, පොථෙත්වා තං නික්කඩ්ඪිස්සාමී''ති ගෙහං අගමාසි. ධුත්තිකබ්‍රාහ්මණී තස්ස කුජ්ඣිත්වා ආගමනභාවං ඤත්වා පුරෙතරඤ්ඤෙව චූළද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා රාජනිවෙසනං ගන්ත්වා චතූහපඤ්චාහං තත්ථෙව අහොසි. රාජා තං කාරණං ඤත්වා පුරොහිතං පක්කොසාපෙත්වා ''ආචරිය, මාතුගාමස්ස නාම දොසො හොතියෙව, බ්‍රාහ්මණියා ඛමිතුං වට්ටතී''ති ඛමාපනත්ථාය පඨමං ගාථමාහ –

81.

''අපි රුහක ඡින්නාපි, ජියා සන්ධීයතෙ පුන;

සන්ධීයස්සු පුරාණියා, මා කොධස්ස වසං ගමී''ති.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො – හො රුහක, නනු ඡින්නාපි ධනුජියා පුන සන්ධීයති ඝටීයති, එවමෙව ත්වම්පි පුරාණියා සද්ධිං සන්ධීයස්සු, කොධස්ස වසං මා ගමීති.

තං සුත්වා රුහකො දුතියං ගාථමාහ –

82.

''විජ්ජමානෙසු වාකෙසු, විජ්ජමානෙසු කාරිසු;

අඤ්ඤං ජියං කරිස්සාමි, අලඤ්ඤෙව පුරාණියා''ති.

තස්සත්ථො – මහාරාජ, ධනුකාරමුදුවාකෙසු ච ජියකාරකෙසු ච මනුස්සෙසු විජ්ජමානෙසු අඤ්ඤං ජියං කරිස්සාමි, ඉමාය ඡින්නාය පුරාණියා ජියාය අලං, නත්ථි මෙ කොචි අත්ථොති. එවඤ්ච පන වත්වා තං නීහරිත්වා අඤ්ඤං බ්‍රාහ්මණිං ආනෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ''තදා, බ්‍රාහ්මණී, පුරාණදුතියිකා අහොසි, රුහකො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

රුහකජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[192] 2. සිරිකාළකණ්ණිජාතකවණ්ණනා

ඉත්ථී සියා රූපවතීති ඉදං සිරිකාළකණ්ණිජාතකං මහාඋමඞ්ගජාතකෙ ආවිභවිස්සති.

සිරිකාළකණ්ණිජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[193] 3. චූළපදුමජාතකවණ්ණනා

අයමෙව සා අහමපි සො අනඤ්ඤොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **උම්මාදන්තීජාතකෙ** (ජා. 2.20.57 ආදයො) ආවිභවිස්සති. සො පන භික්ඛු සත්ථාරා ‘‘සච්චං කිර ත්වං, භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතො’’ති වුත්තෙ ‘‘සච්චං, භගවා’’ති වත්වා ‘‘කෙන පන ත්වං උක්කණ්ඨාපිතො’’ති වුත්තෙ ‘‘අහං, භන්තෙ, එකං අලඞ්කතපටියත්තං මාතුගාමං දිස්වා කිලෙසානුවත්තකො හුත්වා උක්කණ්ඨිතොම්හී’’ති ආහ. අථ නං සත්ථා ‘‘භික්ඛු, මාතුගාමො නාම අකතඤ්ඤූ මිත්තදුබ්භී බහුමායා, පොරාණකපණ්ඩිතාපි අත්තනො දක්ඛිණජාණුලොහිතං පායෙත්වා යාවජීවිතදානම්පි දත්වා මාතුගාමස්ස චිත්තං න ලභිංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති, නාමග්ගහණදිවසෙ චස්ස ‘‘පදුමකුමාරො’’ති නාමං අකංසු. තස්ස අපරෙන ඡ කනිට්ඨභාතිකා අහෙසුං. තෙ සත්තපි ජනා අනුපුබ්බෙන වුඩ්ඪිප්පත්තා ඝරාවාසං ගහෙත්වා රඤ්ඤො සහායා විය විචරන්ති. අථෙකදිවසං රාජා රාජඞ්ගණං ඔලොකෙන්තො ඨිතො තෙ මහාපරිවාරෙන රාජුපට්ඨානං ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා ‘‘ඉමෙ මං වධිත්වා රජ්ජම්පි ගණ්හෙය්‍යු’’න්ති ආසඞ්කං උප්පාදෙත්වා තෙ පක්කොසාපෙත්වා – ‘‘තාතා, තුම්හෙ ඉමස්මිං නගරෙ වසිතුං න ලභථ, අඤ්ඤත්ථ ගන්ත්වා මම අච්චයෙන ආගන්ත්වා කුලසන්තකං රජ්ජං ගණ්හථා’’ති ආහ. තෙ පිතු වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා රොදිත්වා කන්දිත්වා අත්තනො අත්තනො ඝරානි ගන්ත්වා පජාපතියො ආදාය ‘‘යත්ථ වා තත්ථ වා ගන්ත්වා ජීවිස්සාමා’’ති නගරා නික්ඛමිත්වා මග්ගං ගච්ඡන්තා එකං කන්තාරං පත්වා අන්නපානං අලභමානා ඛුදං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තා ‘‘මයං ජීවමානා ඉත්ථියො ලභිස්සාමා’’ති කනිට්ඨස්ස භරියං මාරෙත්වා තෙරස කොට්ඨාසෙ කත්වා මංසං ඛාදිංසු. බොධිසත්තො අත්තනො ච භරියාය ච ලද්ධකොට්ඨාසෙසු එකං ඨපෙත්වා එකං ද්වෙපි ඛාදිංසු. එවං ඡ දිවසෙ ඡ ඉත්ථියො මාරෙත්වා මංසං ඛාදිංසු.

බොධිසත්තො පන දිවසෙ දිවසෙ එකෙකං ඨපෙත්වා ඡ කොට්ඨාසෙ ඨපෙසි. සත්තමෙ දිවසෙ ‘‘බොධිසත්තස්ස භරියං මාරෙස්සාමා’’ති වුත්තෙ බොධිසත්තො තෙ ඡ කොට්ඨාසෙ තෙසං දත්වා ‘‘අජ්ජ තාව ඉමෙ ඡ කොට්ඨාසෙ ඛාදථ, ස්වෙ ජානිස්සාමා’’ති වත්වා තෙසං මංසං ඛාදිත්වා නිද්දායනකාලෙ භරියං ගහෙත්වා පලායි. සා ථොකං ගන්ත්වා ‘‘ගන්තුං න සක්කොමි, සාමී’’ති ආහ. අථ නං බොධිසත්තො ඛන්ධෙනාදාය අරුණුග්ගමනවෙලාය කන්තාරා නික්ඛමි. සා සූරියෙ උග්ගතෙ ‘‘පිපාසිතාම්හි, සාමී’’ති ආහ. බොධිසත්තො ‘‘උදකං නත්ථි, භද්දෙ’’ති වත්වා පුනප්පුනං කථිතෙ ඛග්ගෙන දක්ඛිණජාණුකං පහරිත්වා – ‘‘භද්දෙ, පානීයං නත්ථි, ඉදං පන මෙ දක්ඛිණජාණුලොහිතං පිවමානා නිසීදාහී’’ති

ආහ. සා තථා අකාසි. තෙ අනුපුබ්බෙන මහාගඞ්ගං පත්වා පිවිත්වා ච න්හත්වා ච ඵලාඵලං ඛාදිත්වා ඵාසුකට්ඨානෙ විස්සමිත්වා එකස්මිං ගඞ්ගානිවත්තනෙ අස්සමපදං මාපෙත්වා වාසං කප්පෙසුං.

අථෙකදිවසං උපරිගඞ්ගාය රාජාපරාධිකං චොරං හත්ථපාදෙ ච කණ්ණනාසඤ්ච ඡින්දිත්වා එකස්මිං අම්බණකෙ නිපජ්ජාපෙත්වා මහාගඞ්ගාය පවාහෙසුං. සො මහන්තං අට්ටස්සරං කරොන්තො තං ඨානං පාපුණි. බොධිසත්තො තස්ස කරුණං පරිදෙවිතසද්දං සුත්වා ‘‘දුක්ඛප්පත්තො සත්තො මයි ඨිතෙ මා නස්සී’’ති ගඞ්ගාතීරං ගන්ත්වා තං උත්තාරෙත්වා අස්සමපදං ආනෙත්වා කාසාවධොවනලෙපනාදීහි වණපටිකම්මං අකාසි. භරියා පනස්ස ‘‘එවරූපං නාම දුස්සීලං කුණ්ඨං ගඞ්ගාය ආවාහෙත්වා පටිජග්ගන්තො විචරතී’’ති වත්වා තං කුණ්ඨං ජිගුච්ඡමානා නිට්ඨුහන්තී විචරති. බොධිසත්තො තස්ස වණෙසු සංවිරුළ්හෙසු භරියාය සද්ධිං තං අස්සමපදෙයෙව ඨපෙත්වා අටවිතො ඵලාඵලානි ආහරිත්වා තඤ්ච භරියඤ්ච පොසෙසි. තෙසු එවං වසන්තෙසු සා ඉත්ථී එතස්මිං කුණ්ඨෙ පටිබද්ධචිත්තා හුත්වා තෙන සද්ධිං අනාචාරං චරිත්වා එකෙනුපායෙන බොධිසත්තං මාරෙතුකාමා හුත්වා එවමාහ – ‘‘සාමි, අහං තුම්හාකං අංසෙ නිසීදිත්වා කන්තාරා නික්ඛමමානා එකං පබ්බතං ඔලොකෙත්වා අයොෘ පබ්බතම්හි නිබ්බත්තදෙවතෙ ‘සචෙ අහං සාමිකෙන සද්ධිං අරොගා ජීවිතං ලභිස්සාමි, බලිකම්මං තෙ කරිස්සාමී’ති ආයාචිං, සා මං ඉදානි උත්තාසෙති, කරොමස්සා බලිකම්ම’’න්ති. බොධිසත්තො තං මායං අජානන්තො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා බලිකම්මං සජ්ජෙත්වා තාය බලිභාජනං ගාහාපෙත්වා පබ්බතමත්ථකං අභිරුහි. අථ නං සා එවමාහ – ‘‘සාමි, දෙවතායපි ත්වඤ්ඤෙව උත්තමදෙවතා, පඨමං තාව තං වනපුප්ඵෙහි පූජෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා වන්දිත්වා පච්ඡා දෙවතාය බලිකම්මං කරිස්සාමී’’ති. සා බොධිසත්තං පපාතාභිමුඛං ඨපෙත්වා වනපුප්ඵෙහි පූජෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා වන්දිතුකාමා විය හුත්වා පිට්ඨිපස්සෙ ඨත්වා පිට්ඨියං පහරිත්වා පපාතෙ පාතෙත්වා ‘‘දිට්ඨා මෙ පච්චාමිත්තස්ස පිට්ඨී’’ති තුට්ඨමානසා පබ්බතා ඔරොහිත්වා කුණ්ඨස්ස සන්තිකං අගමාසි.

බොධිසත්තොපි පපාතානුසාරෙන පබ්බතා පතන්තො උදුම්බරරුක්ඛමත්ථකෙ එකස්මිං අකණ්ටකෙ පත්තසඤ්ඡන්නෙ ගුම්බෙ ලග්ගි, හෙට්ඨාපබ්බතං පන ඔරොහිතුං න සක්කා. සො උදුම්බරඵලානි ඛාදිත්වා සාඛන්තරෙ නිසීදි. අථෙකො මහාසරීරො ගොධරාජා හෙට්ඨාපබ්බතපාදතො අභිරුහිත්වා තස්මිං උදුම්බරඵලානි ඛාදති. සො තං දිවසං බොධිසත්තං දිස්වා පලායි, පුනදිවසෙ ආගන්ත්වා එකස්මිං පස්සෙ ඵලානි ඛාදිත්වා පක්කාමි. සො එවං පුනප්පුනං ආගච්ඡන්තො බොධිසත්තෙන සද්ධිං විස්සාසං ආපජ්ජිත්වා ‘‘ත්වං ඉමං ඨානං කෙන කාරණෙන ආගතොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමිනා නාම කාරණෙනා’’ති වුත්තෙ ‘‘තෙන හි මා භායී’’ති වත්වා බොධිසත්තං අත්තනො පිට්ඨියං

නිපජ්ජාපෙත්වා ඔතාරෙත්වා අරඤ්ඤතො නික්ඛමිත්වා මහාමග්ගෙ ඨපෙත්වා ‘‘ත්වං ඉමිනා මග්ගෙන ගච්ඡාහී’’ති උයොයාජෙත්වා අරඤ්ඤමෙව පාවිසි. බොධිසත්තො එකං ගාමකං ගන්ත්වා තත්ථෙව වසන්තො පිතු කාලකතභාවං සුත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා කුලසන්තකෙ රජ්ජෙ පතිට්ඨාය පදුමරාජා නාම හුත්වා දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්තො චතූසු නගරද්වාරෙසු නගරමජ්ඣෙ නිවෙසනද්වාරෙති ඡ දානසාලායො කාරෙත්වා දෙවසිකං ඡ සතසහස්සානි විස්සජ්ජෙත්වා දානං අදාසි.

සාපි ඛො ඉත්ථී තං කුණ්ඨං ඛන්ධෙ නිසීදාපෙත්වා අරඤ්ඤා නික්ඛමිත්වා මනුස්සපථෙ භික්ඛං චරමානා යාගුභත්තං සංහරිත්වා තං කුණ්ඨං පොසෙසි. මනුස්සා ‘‘අයං තෙ කිං හොතී’’ති පුච්ඡියමානා ‘‘අහං එතස්ස මාතුලධීතා, පිතුච්ඡාපුත්තො මෙ එසො, එතස්සෙව මං අදංසු, සාහං වජ්ඣප්පත්තම්පි අත්තනො සාමිකං උක්ඛිපිත්වා පරිහරන්තී භික්ඛං චරිත්වා පොසෙමී’’ති. මනුස්සා ‘‘අයං පතිබ්බතා’’ති තතො පට්ඨාය බහුතරං යාගුභත්තං අදංසු. අපරෙ පන ජනා එවමාහංසු – ‘‘ත්වං මා එවං විචරි, පදුමරාජා බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙති, සකලජම්බුදීපං සඞ්ඛොභෙත්වා දානං දෙති, සො තං දිස්වා තුස්සිස්සති, තුට්ඨො තෙ බහුං ධනං දස්සති, තව සාමිකං ඉධෙව නිසීදාපෙත්වා ගච්ඡා’’ති ථිරං කත්වා වෙත්තපච්ඡිං අදංසු. සා අනාචාරා තං කුණ්ඨං වෙත්තපච්ඡියං නිසීදාපෙත්වා පච්ඡිං උක්ඛිපිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා දානසාලාසු භුඤ්ජමානා විචරති. බොධිසත්තො අලඞ්කතහත්ථික්ඛන්ධවරගතො දානග්ගං ගන්ත්වා අට්ඨන්නං වා දසන්නං වා සහත්ථා දානං දත්වා පුන ගෙහං ගච්ඡති. සා අනාචාරා තං කුණ්ඨං පච්ඡියං නිසීදාපෙත්වා පච්ඡිං උක්ඛිපිත්වා තස්ස ගමනමග්ගෙ අට්ඨාසි.

රාජා දිස්වා ‘‘කිං එත’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘එකා, දෙව, පතිබ්බතා’’ති. අථ නං පක්කොසාපෙත්වා සඤ්ජානිත්වා කුණ්ඨං පච්ඡියා නීහරාපෙත්වා ‘‘අයං තෙ කිං හොතී’’ති පුච්ඡි. සා ‘‘පිතුච්ඡාපුත්තො මෙ, දෙව, කුලදත්තිකො සාමිකො’’ති ආහ. මනුස්සා තං අන්තරං අජානන්තා ‘‘අහො පතිබ්බතා’’තිආදීනි වත්වා තං අනාචාරිත්ථිං වණ්ණයිංසු. පුන රාජා ‘‘අයං තෙ කුණ්ඨො කුලදත්තිකො සාමිකො’’ති පුච්ඡි. සා රාජානං අසඤ්ජානන්තී ‘‘ආම, දෙවා’’ති සූරා හුත්වා කථෙසි. අථ නං රාජා ‘‘කිං එස බාරාණසිරඤ්ඤො පුත්තො, නනු ත්වං පදුමකුමාරස්ස භරියා අසුකරඤ්ඤො ධීතා, අසුකා නාම මම ජාණුලොහිතං පිවිත්වා ඉමස්මිං කුණ්ඨෙ පටිබද්ධචිත්තා මං පපාතෙ පාතෙසි. සා ඉදානි ත්වං නලාටෙන මච්චුං ගහෙත්වා මං ‘මතො’ති මඤ්ඤමානා ඉමං ඨානං ආගතා, නනු අහං ජීවාමී’’ති වත්වා අමච්චෙ ආමන්තෙත්වා ‘‘හො, අමච්චා නනු චාහං තුම්හෙහි පුට්ඨො එවං කථෙසිං ‘මම කනිට්ඨභාතිකා ඡ ඉත්ථියො මාරෙත්වා මංසං ඛාදිංසු, අහං පන මය්හං භරියං අරොගං කත්වා ගඞ්ගාතීරං නෙත්වා අස්සමපදෙ වසන්තො එකං වජ්ඣප්පත්තං කුණ්ඨං උත්තාරෙත්වා

පටිජග්ගිං. සා ඉත්ථී එතස්මිං පටිබද්ධචිත්තා මං පබ්බතපාදෙ පාතෙසි. අහං අත්තනො මෙත්තචිත්තතාය ජීවිතං ලභි'න්ති. යාය අහං පබ්බතා පාතිතො, න සා අඤ්ඤා, එසා දුස්සීලා, සොපි වජ්ඣප්පත්තො කුණ්ඨො න අඤ්ඤො, අයමෙවා''ති වත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

85.

''අයමෙව සා අහමපි සො අනඤ්ඤො, අයමෙව සො හත්ථච්ඡින්නො අනඤ්ඤො;

යමාහ 'කොමාරපතී මම'න්ති, වජ්ඣිත්ථියො නත්ථි ඉත්ථීසු සච්චං.

86.

''ඉමඤ්ච ජම්මං මුසලෙන හන්ත්වා, ලුද්දං ඡවං පරදාරූපසෙවිං;

ඉමිස්සා ච නං පාපපතිබ්බතාය, ජීවන්තියා ඡින්දථ කණ්ණනාස''න්ති.

තත්ථ **යමාහ කොමාරපතී මමන්ති** යං එසා ''අයං මෙ, කොමාරපති, කුලදත්තිකො සාමිකො''ති ආහ, අයමෙව සො, න අඤ්ඤො. ''යමාහු, කොමාරපතී''තිපි පාඨො. අයමෙව හි පොත්ථකෙසු ලිඛිතො, තස්සාපි අයමෙවත්ථො, වචනවිපල්ලාසො පනෙත්ථ වෙදිතබ්බො. යඤ්හි රඤ්ඤා වුත්තං, තදෙව ඉධ ආගතං. **වජ්ඣිත්ථියොති** ඉත්ථියො නාම වජ්ඣා වධිතබ්බා එව. **නත්ථි ඉත්ථීසු සච්චන්ති** එතාසු සභාවො නාමෙකො නත්ථි. **''ඉමඤ්ච ජම්ම''**න්තිආදි ද්වින්නම්පි තෙසං දණ්ඩාණාපනවසෙන වුත්තං. තත්ථ **ජම්මන්ති** ලාමකං. **මුසලෙන හන්ත්වාති** මුසලෙන හනිත්වා පොථෙත්වා අට්ඨීනි භඤ්ජිත්වා චුණ්ණවිචුණ්ණං කත්වා. **ලුද්දන්ති** දාරුණං. **ඡවන්ති** ගුණාභාවෙන නිජ්ජීවං මතසදිසං. **ඉමිස්සා ච නන්ති** එත්ථ **නන්ති** නිපාතමත්තං, ඉමිස්සා ච පාපපතිබ්බතාය අනාචාරාය දුස්සීලාය ජීවන්තියාව කණ්ණනාසං ඡින්දථාති අත්ථො.

බොධිසත්තො කොධං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො එවං තෙසං දණ්ඩං ආණාපෙත්වාපි න තථා කාරෙසි. කොපං පන මන්දං කත්වා යථා සා පච්ඡිං සීසතො ඔරොපෙතුං න සක්කොති, එවං ගාළ්හතරං බන්ධාපෙත්වා කුණ්ඨං තත්ථ පක්ඛිපාපෙත්වා අත්තනො විජිතා නීහරාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ''තදා ඡ භාතරො අඤ්ඤතරා ථෙරා අහෙසුං, භරියා චිඤ්චමාණවිකා, කුණ්ඨො දෙවදත්තො, ගොධරාජා ආනන්දො, පදුමරාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

චූළපදුමජාතකවණ්ණනා තතියා.

[194] 4. මණිචොරජාතකවණ්ණනා

න සන්ති දෙවා පවසන්ති නූනාති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො වධාය පරිසක්කන්තං දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. තදා පන සත්ථා ‘‘දෙවදත්තො වධාය පරිසක්කතී’’ති සුත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො මය්හං වධාය පරිසක්කතියෙව, පරිසක්කන්තොපි පන මං වධිතුං නාසක්ඛී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‌රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බාරාණසිතො අවිදූරෙ ගාමකෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්ති. අථස්ස වයප්පත්තස්ස බාරාණසිතො කුලධීතරං ආනෙසුං, සා සුවණ්ණවණ්ණා අහොසි අභිරූපා දස්සනීයා දෙවච්ඡරා විය පුප්ඵලතා විය ලළමානා මත්තකින්නරී විය ච සුජාතාති නාමෙන පතිබ්බතා සීලාචාරසම්පන්නා වත්තසම්පන්නා. නිච්චකාලම්පිස්සා පතිවත්තං සස්සුවත්තං සසුරවත්තඤ්ච කතමෙව හොති, සා බොධිසත්තස්ස පියා අහොසි මනාපා. ඉති උභොපි තෙ සම්මොදමානා එකචිත්තා සමග්ගවාසං වසිංසු.

අථෙකදිවසං සුජාතා ‘‘මාතාපිතරො දට්ඨුකාමාම්හී’’ති බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසි. ‘‘සාධු, භද්දෙ, මග්ගපාථෙය්‍යං පහොනකං පටියාදෙහී’’ති ඛජ්ජවිකතිං පචාපෙත්වා ඛජ්ජකාදීනි යානකෙ ඨපෙත්වා යානකං පාජෙන්තො යානකස්ස පුරතො අහොසි, ඉතරා පච්ඡතො. තෙ නගරසමීපං ගන්ත්වා යානකං මොචෙත්වා න්හත්වා භුඤ්ජිංසු. පුන බොධිසත්තො යානකං යොජෙත්වා පුරතො නිසීදි, සුජාතා වත්ථානි පරිවත්තෙත්වා අලඞ්කරිත්වා පච්ඡතො නිසීදි. යානකස්ස අන්තොනගරං පවිට්ඨකාලෙ බාරාණසිරාජා හත්ථික්ඛන්ධවරගතො නගරං පදක්ඛිණං කරොන්තො තං පදෙසං අගමාසි. සුජාතා ඔතරිත්වා යානකස්ස පච්ඡතො පදසා පායාසි. රාජා තං දිස්වා තස්සා රූපසම්පත්තියා ආකඩ්ඪියමානලොචනො පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා එකං අමච්චං ආණාපෙසි – ‘‘ගච්ඡ ත්වං එතිස්සා සස්සාමිකභාවං වා අස්සාමිකභාවං වා ජානාහී’’ති. සො ගන්ත්වා තස්සා සස්සාමිකභාවං ඤත්වා ‘‘සස්සාමිකා කිර, දෙව, යානකෙ නිසින්නො පුරිසො එතිස්සා සාමිකො’’ති ආහ.

රාජා පටිබද්ධචිත්තං විනොදෙතුං අසක්කොන්තො කිලෙසාතුරො හුත්වා ‘‘එකෙන නං උපායෙන මාරාපෙත්වා ඉත්ථිං ගණ්හිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා එකං පුරිසං ආමන්තෙත්වා ‘‘ගච්ඡ, භො, ඉමං චූළාමණිං වීථිං ගච්ඡන්තො විය හුත්වා එතස්ස පුරිසස්ස යානකෙ පක්ඛිපිත්වා එහී’’ති චූළාමණිං දත්වා උය්‍යොජෙසි. සො ‘‘සාධූ’’ති තං ගහෙත්වා ගන්ත්වා යානකෙ ඨපෙත්වා ‘‘ඨපිතො මෙ, දෙවා’’ති ආගන්ත්වා ආරොචෙසි. රාජා ‘‘චූළාමණි මෙ නට්ඨො’’ති ආහ, මනුස්සා එකකොලාහලං අකංසු. රාජා ‘‘සබ්බද්වාරානි පිදහිත්වා සඤ්චාරං ඡින්දිත්වා චොරං පරියෙසථා’’ති ආහ, රාජපුරිසා තථා අකංසු, නගරං එකසඞ්ඛොභං අහොසි. ඉතරො පුරිසො

මනුස්සෙ ගහෙත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘හො, යානකං ඨපෙහි, රඤ්ඤො චූළාමණි නට්ඨො, යානකං සොධෙස්සාමී’’ති යානකං සොධෙන්තො අත්තනා ඨපිතමණිං ගහෙත්වා බොධිසත්තං ගහෙත්වා ‘‘මණිචොරො’’ති හත්ථෙහි ච පාදෙහි ච පොථෙත්වා පච්ඡාබාහං බන්ධිත්වා නෙත්වා ‘‘අයං මණිචොරො’’ති රඤ්ඤො දස්සෙසි. රාජාපි ‘‘සීසමස්ස ඡින්දථා’’ති ආණාපෙසි.

අථ නං රාජපුරිසා චතුක්කෙ චතුක්කෙ කසාහි තාළෙන්තා දක්ඛිණද්වාරෙන නගරා නික්ඛමාපෙසුං. සුජාතාපි යානකං පහාය බාහා පග්ගය්හ පරිදෙවමානා ‘‘සාමි, මං නිස්සාය ඉමං දුක්ඛං පත්තොසී’’ති පරිදෙවමානා පච්ඡතො පච්ඡතො අගමාසි. රාජපුරිසා ‘‘සීසමස්ස ඡින්දිස්සාමා’’ති බොධිසත්තං උත්තානං නිපජ්ජාපෙසුං. තං දිස්වා සුජාතා අත්තනො සීලගුණං ආවජ්ජෙත්වා ‘‘නත්ථි වත මඤ්ඤෙ ඉමස්මිං ලොකෙ සීලවන්තානං විහෙඨකෙ පාපසාහසිකමනුස්සෙ නිසෙධෙතුං සමත්ථා දෙවතා නාමා’’තිආදීනි වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

87.

‘‘න සන්ති දෙවා පවසන්ති නූන, න හි නූන සන්ති ඉධ ලොකපාලා;
සහසා කරොන්තානමසඤ්ඤතානං, න හි නූන සන්ති පටිසෙධිතාරො’’ති.

තත්ථ **න සන්ති, දෙවා**ති ඉමස්මිං ලොකෙ සීලවන්තානං ඔලොකනකා පාපානඤ්ච නිසෙධකා න සන්ති නූන දෙවා. **පවසන්ති නූනා**ති එවරූපෙසු වා කිච්චෙසු උප්පන්නෙසු නූන පවසන්ති පවාසං ගච්ඡන්ති. **ඉධ, ලොකපාලා**ති ඉමස්මිං ලොකෙ ලොකපාලසම්මතා සමණබ්‍රාහ්මණාපි සීලවන්තානං අනුග්ගාහකා න හි නූන සන්ති. **සහසා කරොන්තානමසඤ්ඤතානන්**ති සහසා අවීමංසිත්වා සාහසිකං දාරුණං කම්මං කරොන්තානං දුස්සීලානං. **පටිසෙධිතාරො**ති එවරූපං කම්මං මා කරිත්ථ, න ලබ්භා එතං කාතුන්ති පටිසෙධෙන්තා නත්ථීති අත්ථො.

එවං තාය සීලසම්පන්නාය පරිදෙවමානාය සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො නිසින්නාසනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි, සක්කො ‘‘කො නු ඛො මං සක්කත්තතො චාවෙතුකාමො’’ති ආවජ්ජෙන්තො ඉමං කාරණං ඤත්වා ‘‘බාරාණසිරාජා අතිඵරුසකම්මං කරොති, සීලසම්පන්නං සුජාතං කිලමෙති, ගන්තුං දානි මෙ වට්ටතී’’ති දෙවලොකා ඔරුය්හ අත්තනො ආනුභාවෙන හත්ථිපිට්ඨෙ නිසින්නං තං පාපරාජානං හත්ථික්ඛන්ධතො ඔතාරෙත්වා ධම්මගණ්ඩිකාය උත්තානං නිපජ්ජාපෙත්වා බොධිසත්තං උක්ඛිපිත්වා සබ්බාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කරිත්වා රාජවෙසං ගාහාපෙත්වා හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසීදාපෙසි. රාජපුරිසා ඵරසුං උක්ඛිපිත්වා සීසං ඡින්දන්තා රඤ්ඤො සීසං ඡින්දිංසු, ඡින්නකාලෙයෙව චස්ස රඤ්ඤො සීසභාවං ජානිංසු. සක්කො

දෙවරාජා දිස්සමානකසරීරෙනෙව බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස රාජාභිසෙකං කත්වා සුජාතාය ච අග්ගමහෙසිට්ඨානං දාපෙසි. අමච්චා චෙව බ්‍රාහ්මණගහපතිකාදයො ච සක්කං දෙවරාජානං දිස්වා ‘‘අධම්මිකරාජා මාරිතො, ඉදානි අම්හෙහි සක්කදත්තිකො ධම්මිකරාජා ලද්ධො’’ති සොමනස්සප්පත්තා අහෙසුං.

සක්කොපි ආකාසෙ ඨත්වා ‘‘අයං වො සක්කදත්තිකො රාජා, ඉතො පට්ඨාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙස්සති. සචෙ හි රාජා අධම්මිකො හොති, දෙවො අකාලෙ වස්සති, කාලෙ න වස්සති, ඡාතභයං රොගභයං සත්ථභයන්ති ඉමානි තීණි භයානි උපගතානෙව හොන්තී’’ති ඔවදන්තො දුතියං ගාථමාහ –

88.

‘‘අකාලෙ වස්සතී තස්ස, කාලෙ තස්ස න වස්සති;
සග්ගා ච චවති ඨානා, නනු සො තාවතා හතො’’ති.

තත්ථ **අකාලෙති** අධම්මිකරඤ්ඤො රජ්ජෙ අයුත්තකාලෙ සස්සානං පක්කකාලෙ වා ලායනමද්දනාදිකාලෙ වා දෙවො වස්සති. **කාලෙති** යුත්තපයුත්තකාලෙ වපනකාලෙ තරුණසස්සකාලෙ ගබ්භග්ගහණකාලෙ ච න වස්සති. **සග්ගා ච චවති ඨානාති** සග්ගසඞ්ඛාතා ඨානා දෙවලොකා චවතීති අත්ථො. අධම්මිකරාජා හි අප්පටිලාභවසෙන දෙවලොකා චවති නාම, සග්ගෙපි වා රජ්ජං කාරෙන්තො අධම්මිකරාජා තතො චවතීතිපි අත්ථො. **නනු සො තාවතා හතොති** නනු සො අධම්මිකො රාජා එත්තකෙන හතො හොති. අථ වා එකංසවාචී එත්ථ නු-කාරො, නෙසො එකංසෙන එත්තාවතා හතො, අට්ඨසු පන මහානිරයෙසු සොළසසු ච උස්සදනිරයෙසු දීඝරත්තං සො හඤ්ඤිස්සතීති අයමෙත්ථ අත්ථො.

එවං සක්කො මහාජනස්ස ඔවාදං දත්වා අත්තනො දෙවට්ඨානමෙව අගමාසි. බොධිසත්තොපි ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා සග්ගපුරං පූරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා අධම්මිකරාජා දෙවදත්තො අහොසි, සක්කො අනුරුද්ධො, සුජාතා රාහුලමාතා, සක්කදත්තියරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මණිචොරජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[195] 5. පබ්බතූපත්ථරජාතකවණ්ණනා

පබ්බතූපත්ථරෙ රම්මෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොසලරාජානං ආරබ්භ කථෙසි. කොසලරඤ්ඤො කිර එකො අමච්චො අන්තෙපුරෙ පදුස්සි. රාජාපි පරිවීමංසමානො තං තථතො ඤත්වා ‘‘සත්ථු

ආරොචෙස්සාමී''ති ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා ''භන්තෙ, අම්හාකං අන්තෙපුරෙ එකො අමච්චො පදුස්සි, තස්ස කිං කාතුං වට්ටතී''ති පුච්ඡි. අථ නං සත්ථා ''උපකාරකො තෙ, මහාරාජ, සො ච අමච්චො සා ච ඉත්ථී පියා''ති පුච්ඡිත්වා ''ආම, භන්තෙ, අතිවිය උපකාරකො සකලං රාජකුලං සන්ධාරෙති, සාපි මෙ ඉත්ථී පියා''ති වුත්තෙ ''මහාරාජ, 'අත්තනො උපකාරකෙසු සෙවකෙසු පියාසු ච ඉත්ථීසු දුබ්භිතුං න සක්කා'ති පුබ්බෙපි රාජානො පණ්ඩිතානං කථං සුත්වා මජ්ඣත්තාව අහෙසු''න්ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අමච්චකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො අහොසි. අථස්ස රඤ්ඤො එකො අමච්චො අන්තෙපුරෙ පදුස්සි. රාජා නං තථතො ඤත්වා ''අමච්චොපි මෙ බහූපකාරො, අයං ඉත්ථීපි මෙ පියා, ද්වෙපි ඉමෙ නාසෙතුං න සක්කා, පණ්ඩිතාමච්චං පඤ්හං පුච්ඡිත්වා සචෙ සහිතබ්බං භවිස්සති, සහිස්සාමි, නො චෙ, න සහිස්සාමී''ති බොධිසත්තං පක්කොසාපෙත්වා ආසනං දත්වා ''පණ්ඩිත, පඤ්හං පුච්ඡිස්සාමී''ති වත්වා ''පුච්ඡථ, මහාරාජ, විස්සජ්ජෙස්සාමී''ති වුත්තෙ පඤ්හං පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

89.

''පබ්බතූපත්ථරෙ රම්මෙ, ජාතා පොක්ඛරණී සිවා;
තං සිඞ්ගාලො අපාපායි, ජානං සීහෙන රක්ඛිත''න්ති.

තත්ථ **පබ්බතූපත්ථරෙ රම්මෙති** හිමවන්තපබ්බතපාදෙ පත්ථරිත්වා ඨිතෙ අඞ්ගණට්ඨානෙති අත්ථො. **ජාතා පොක්ඛරණී සිවාති** සිවා සීතලා මධුරොදකා පොක්ඛරණී නිබ්බත්තා, අපිච බො පොක්ඛරසඤ්ඡන්නා නදීපි පොක්ඛරණීයෙව. **අපාපායීති අප-ඉති** උපසග්ගො, අපායීති අත්ථො. **ජානං සීහෙන රක්ඛිතන්ති** සා පොක්ඛරණී සීහපරිභොගා සීහෙන රක්ඛිතා, සොපි නං සිඞ්ගාලො ''සීහෙන රක්ඛිතා අය''න්ති ජානන්තොව අපායි. තං කිං මඤ්ඤති, බාලො සිඞ්ගාලො සීහස්ස අභායිත්වා පිවෙය්‍ය එවරූපං පොක්ඛරණින්ති අයමෙත්ථාධිප්පායො.

බොධිසත්තො ''අද්ධා එතස්ස අන්තෙපුරෙ එකො අමච්චො පදුට්ඨො භවිස්සතී''ති ඤත්වා දුතියං ගාථමාහ –

90.

''පිවන්ති චෙ මහාරාජ, සාපදානි මහානදිං;
න තෙන අනදී හොති, ඛමස්සු යදි තෙ පියා''ති.

තත්ථ **සාපදානීති** න කෙවලං සිඞ්ගාලොව, අවසෙසානි සුනඛපසදබිළාරමිගාදීනි සබ්බසාපදානි තං පොක්ඛරසඤ්ඡන්නත්තා

‘‘පොක්ඛරණී’’ති ලද්ධනාමං නදිං පිවන්ති වෙ. **න තෙන අනදී හොතීති** නදියඤ්හි ද්විපදචතුප්පදාපි අභිමච්ඡාපි සබ්බෙ පිපාසිතා පානීයං පිවන්ති, න සා තෙන කාරණෙන අනදී නාම හොති, නාපි උච්ඡිට්ඨනදී. කස්මා? සබ්බෙසං සාධාරණත්තා. යථා නදී යෙන කෙනචි පීතා න දුස්සති, එවං ඉත්ථීපි කිලෙසවසෙන සාමිකං අතික්කමිත්වා අඤ්ඤෙන සද්ධිං සංවාසං ගතා නෙව අනිත්ථී හොති. කස්මා? සබ්බෙසං සාධාරණභාවෙන. නාපි උච්ඡිට්ඨිත්ථී. කස්මා? ඔදකන්තිකතාය සුද්ධභාවෙන. **ඛමස්සු යදි තෙ පියාති** යදි පන තෙ සා ඉත්ථී පියා, සො ච අමච්චො බහූපකාරො, තෙසං උභින්නම්පි ඛමස්සු මජ්ඣත්තභාවෙන තිට්ඨාහීති.

එවං මහාසත්තො රඤ්ඤො ඔවාදං අදාසි. රාජා තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා ‘‘පුන එවරූපං පාපකම්මං මා කරිත්ථා’’ති වත්වා උභින්නම්පි ඛමි. තතො පට්ඨාය තෙ ඔරමිංසු. රාජාපි දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා ජීවිතපරියොසානෙ සග්ගපුරං පූරෙසි. කොසලරාජාපි ඉමං ධම්මදෙසනං සුත්වා තෙසං උභින්නම්පි ඛමිත්වා මජ්ඣත්තො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

පබ්බතූපත්ථරජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[196] 6. වලාහකස්සජාතකවණ්ණනා

යෙ න කාහන්ති ඔවාදන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො හි භික්ඛු සත්ථාරා ‘‘සච්චං කිර ත්වං, භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුට්ඨො ‘‘සච්ච’’න්ති වත්වා ‘‘කිං කාරණා’’ති වුත්තෙ ‘‘එකං අලඞ්කතං මාතුගාමං දිස්වා කිලෙසවසෙනා’’ති ආහ. අථ නං සත්ථා ‘‘ඉත්ථියො නාමෙතා භික්ඛු අත්තනො රූපසද්දගන්ධරසඵොට්ඨබ්බෙහි චෙව ඉත්ථිකුත්තවිලාසෙහි ච පුරිසෙ පලොභෙත්වා අත්තනො වසෙ කත්වා වසං උපගතභාවං ඤත්වා සීලවිනාසඤ්චෙව ධනවිනාසඤ්ච පාපනට්ඨෙන ‘යක්ඛිනියො’ති වුච්චන්ති. පුබ්බෙපි හි යක්ඛිනියො ඉත්ථිකුත්තෙන එකං පුරිසසත්ථං උපසඞ්කමිත්වා වාණිජෙ පලොභෙත්වා අත්තනො වසෙ කත්වා පුන අඤ්ඤෙ පුරිසෙ දිස්වා තෙ සබ්බෙපි ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා උභොහි හනුකපස්සෙහි ලොහිතෙන පග්ඝරන්තෙන මුඛං පූරාපෙත්වා ඛාදිංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ තම්බපණ්ණිදීපෙ සිරීසවත්ථු නාම යක්ඛනගරං අහොසි, තත්ථ යක්ඛිනියො වසිංසු. තා භින්නනාවානං වාණිජානං ආගතකාලෙ අලඞ්කතපටියත්තා ඛාදනීයභොජනීයං ගාහාපෙත්වා දාසිගණපරිවුතා දාරකෙ අඞ්කෙනාදාය වාණිජෙ උපසඞ්කමන්ති. තෙසං ‘‘මනුස්සාවාසං ආගතම්හා’’ති සඤ්ජානනත්ථං තත්ථ තත්ථ කසිගොරක්ඛාදීනි කරොන්තෙ මනුස්සෙ ගොගණෙ සුනඛෙති එවමාදීනි දස්සෙන්ති, වාණිජානං සන්තිකං

ගන්ත්වා ‘‘ඉමං යාගුං පිවථ, භත්තං භුඤ්ජථ, ඛාදනීයං ඛාදථා’’ති වදන්ති. වාණිජා අජානන්තා තාහි දින්නං පරිභුඤ්ජන්ති. අථ තෙසං ඛාදිත්වා භුඤ්ජිත්වා පිවිත්වා විස්සමිතකාලෙ පටිසන්ථාරං කරොන්ති, ‘‘තුම්හෙ කත්ථ වාසිකා, කුතො ආගතා, කහං ගච්ඡිස්සථ, කෙන කම්මෙන ඉධාගතත්ථා’’ති පුච්ඡන්ති. ‘‘භින්නනාවා හුත්වා ඉධාගතම්හා’’ති වුත්තෙ ‘‘සාධු, අය්‍යා, අම්හාකම්පි සාමිකානං නාවං අභිරුහිත්වා ගතානං තීණි සංවච්ඡරානි අතික්කන්තානි, තෙ මතා භවිස්සන්ති; තුම්හෙපි වාණිජායෙව, මයං තුම්හාකං පාදපරිචාරිකා භවිස්සාමා’’ති වත්වා තෙ වාණිජෙ ඉත්ථිකුත්තහාවභාවවිලාසෙහි පලොභෙත්වා යක්ඛනගරං නෙත්වා සචෙ පඨමගහිතා මනුස්සා අත්ථි, තෙ දෙවසඞ්ඛලිකාය බන්ධිත්වා කාරණඝරෙ පක්ඛිපන්ති, අත්තනො වසනට්ඨානෙ භින්නනාවෙ මනුස්සෙ අලභන්තියො පන පරතො කල්‍යාණිං ඔරතො නාගදීපන්ති එවං සමුද්දතීරං අනුසඤ්චරන්ති. අයං තාසං ධම්මතා.

අථෙකදිවසං පඤ්චසතා භින්නනාවා වාණිජා තාසං නගරසමීපෙ උත්තරිංසු. තා තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා පලොභෙත්වා යක්ඛනගරං නෙත්වා පඨමං ගහිතෙ මනුස්සෙ දෙවසඞ්ඛලිකාය බන්ධිත්වා කාරණඝරෙ පක්ඛිපිත්වා ජෙට්ඨයක්ඛිනී ජෙට්ඨකවාණිජං, සෙසා සෙසෙති තා පඤ්චසතා යක්ඛිනියො තෙ පඤ්චසතෙ වාණිජෙ අත්තනො සාමිකෙ අකංසු. අථ සා ජෙට්ඨයක්ඛිනී රත්තිභාගෙ වාණිජෙ නිද්දං උපගතෙ උට්ඨාය ගන්ත්වා කාරණඝරෙ මනුස්සෙ මාරෙත්වා මංසං ඛාදිත්වා ආගච්ඡති, සෙසාපි තථෙව කරොන්ති. ජෙට්ඨයක්ඛිනියා මනුස්සමංසං ඛාදිත්වා ආගතකාලෙ සරීරං සීතලං හොති. ජෙට්ඨවාණිජො පරිග්ගණ්හන්තො තස්සා යක්ඛිනිභාවං ඤත්වා ‘‘ඉමා පඤ්චසතා යක්ඛිනියො භවිස්සන්ති, අම්හෙහි පලායිතුං වට්ටතී’’ති පුනදිවසෙ පාතොව මුඛධොවනත්ථාය ගන්ත්වා සෙසවාණිජානං ආරොචෙසි – ‘‘ඉමා යක්ඛිනියො, න මනුස්සිත්ථියො, අඤ්ඤෙසං භින්නනාවානං ආගතකාලෙ තෙ සාමිකෙ කත්වා අම්හෙපි ඛාදිස්සන්ති, එථ ඉතො පලායිස්සාමා’’ති තෙසු පඤ්චසතෙසු අඩ්ඪතෙය්‍යසතා ‘‘න මයං එතා විජහිතුං සක්ඛිස්සාම, තුම්හෙ ගච්ඡථ, මයං න පලායිස්සාමා’’ති ආහංසු. ජෙට්ඨවාණිජො අත්තනො වචනකාරෙ අඩ්ඪතෙය්‍යසතෙ ගහෙත්වා තාසං භීතො පලායි.

තස්මිං පන කාලෙ බොධිසත්තො වලාහකස්සයොනියං නිබ්බත්ති, සබ්බසෙතො කාළසීසො මුඤ්ජකෙසො ඉද්ධිමා වෙහාසඞ්ගමො අහොසි. සො හිමවන්තතො ආකාසෙ උප්පතිත්වා තම්බපණ්ණිදීපං ගන්ත්වා තත්ථ තම්බපණ්ණිසරෙ පල්ලලෙ සයංජාතසාලිං ඛාදිත්වා ගච්ඡති. එවං ගච්ඡන්තො ච ‘‘ජනපදං ගන්තුකාමා අත්ථී’’ති තික්ඛත්තුං කරුණාපරිභාවිතං මානුසිං වාචං භාසති. තෙ බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා උපසඞ්කමිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ ‘‘සාමි, මයං ජනපදං ගමිස්සාමා’’ති ආහංසු. තෙන හි මය්හං පිට්ඨිං අභිරුහථාති. අප්පෙකච්චෙ අභිරුහිංසු, තෙසු

එකච්චෙ වාලධිං ගණ්හිංසු, එකච්චෙ අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා අට්ඨංසුයෙව. බොධිසත්තො අන්තමසො අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා ඨිතෙ සබ්බෙපි තෙ අඩ්ඪතෙය්‍යසතෙ වාණිජෙ අත්තනො ආනුභාවෙන ජනපදං නෙත්වා සකසකට්ඨානෙසු පතිට්ඨපෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං ආගමාසි. තාපි ඛො යක්ඛිනියො අඤ්ඤෙසං ආගතකාලෙ තත්ථ ඔහීනකෙ අඩ්ඪතෙය්‍යසතෙ මනුස්සෙ වධිත්වා ඛාදිංසු.

සත්ථා භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා ‘‘භික්ඛවෙ, යථා තෙ යක්ඛිනීනං වසං ගතා වාණිජා ජීවිතක්ඛයං පත්තා, වලාහකස්සරාජස්ස වචනකරා වාණිජා සකසකට්ඨානෙසු පතිට්ඨිතා, එවමෙව බුද්ධානං ඔවාදං අකරොන්තා භික්ඛූපි භික්ඛුනියොපි උපාසකාපි උපාසිකායොපි චතූසු අපායෙසු පඤ්චවිධබන්ධනකම්මකරණට්ඨානාදීසු මහාදුක්ඛං පාපුණන්ති. ඔවාදකරා පන තිස්සො කුලසම්පත්තියො ච ඡ කාමසග්ගෙ වීසති බ්‍රහ්මලොකෙති ඉමානි ච ඨානානි පත්වා අමතමහානිබ්බානං සච්ඡිකත්වා මහන්තං සුඛං අනුභවන්තී’’ති වත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

91.

‘‘යෙ න කාහන්ති ඔවාදං, නරා බුද්ධෙන දෙසිතං;
බ්‍යසනං තෙ ගමිස්සන්ති, රක්ඛසීහිව වාණිජා.

92.

‘‘යෙ ච කාහන්ති ඔවාදං, නරා බුද්ධෙන දෙසිතං;
සොත්ථිං පාරං ගමිස්සන්ති, වලාහෙනෙව වාණිජා’’ති.

තත්ථ **යෙ න කාහන්තීති** යෙ න කරිස්සන්ති. **බ්‍යසනං තෙ ගමිස්සන්තීති** තෙ මහාවිනාසං පාපුණිස්සන්ති. **රක්ඛසීහිව වාණිජාති** රක්ඛසීහි පලොභිතවාණිජා විය. **සොත්ථිං පාරං ගමිස්සන්තීති** අනන්තරායෙන නිබ්බානං පාපුණිස්සන්ති. **වලාහෙනෙව වාණිජාති** වලාහෙනෙව ‘‘ආගච්ඡථා’’ති වුත්තා තස්ස වචනකරා වාණිජා විය. යථා හි තෙ සමුද්දපාරං ගන්ත්වා සකසකට්ඨානං අගමංසු, එවං බුද්ධානං ඔවාදකරා සංසාරපාරං නිබ්බානං ගච්ඡන්තීති අමතමහානිබ්බානෙන ධම්මදෙසනාය කූටං ගණ්හි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි, අඤ්ඤෙපි බහූ සොතාපත්තිඵලසකදාගාමිඵලඅනාගාමිඵලඅරහත්තඵලානි පාපුණිංසු. ‘‘තදා වලාහකස්සරාජස්ස වචනකරා අඩ්ඪතෙය්‍යසතා වාණිජා බුද්ධපරිසා අහෙසුං, වලාහකස්සරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

වලාහකස්සජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[197] 7. මිත්තාමිත්තජාතකවණ්ණනා

න නං උම්හයතෙ දිස්වාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. අඤ්ඤතරො භික්ඛු ‘‘මයා ගහිතෙ මය්හං උපජ්ඣායො න කුජ්ඣිස්සතී’’ති උපජ්ඣායෙන ඨපිතං විස්සාසෙන එකං වත්ථඛණ්ඩං ගහෙත්වා උපාහනත්ථවිකං කත්වා පච්ඡා උපජ්ඣායං ආපුච්ඡි. අථ තං උපජ්ඣායො ‘‘කිංකාරණා ගණ්හී’’ති වත්වා ‘‘මයා ගහිතෙ න කුජ්ඣිස්සතීති තුම්හාකං විස්සාසෙනා’’ති වුත්තෙ ‘‘කො මයා සද්ධිං තුය්හං විස්සාසො නාමා’’ති වත්වා කුද්ධො උට්ඨහිත්වා පහරි. තස්ස සා කිරියා භික්ඛූසු පාකටා ජාතා. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, අසුකො කිර දහරො උපජ්ඣායස්ස විස්සාසෙන වත්ථඛණ්ඩං ගහෙත්වා උපාහනත්ථවිකං අකාසි. අථ නං උපජ්ඣායො ‘කො මයා සද්ධිං තුය්හං විස්සාසො නාමා’ති වත්වා කුද්ධො උට්ඨහිත්වා පහරී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස භික්ඛු අත්තනො සද්ධිවිහාරිකෙන සද්ධිං අවිස්සාසිකො, පුබ්බෙපි අවිස්සාසිකොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා ගණසත්ථා හුත්වා හිමවන්තපදෙසෙ වාසං කප්පෙසි. තස්මිං ඉසිගණෙ එකො තාපසො බොධිසත්තස්ස වචනං අකත්වා එකං මතමාතිකං හත්ථිපොතකං පටිජග්ගි. අථ නං සො වුද්ධිප්පත්තො මාරෙත්වා අරඤ්ඤං පාවිසි. තස්ස සරීරකිච්චං කත්වා ඉසිගණො බොධිසත්තං පරිවාරෙත්වා – ‘‘භන්තෙ, කෙන නු කො කාරණෙන මිත්තභාවො වා අමිත්තභාවො වා සක්කා ජානිතු’’න්ති පුච්ඡි. බොධිසත්තො ‘‘ඉමිනා ච ඉමිනා ච කාරණෙනා’’ති ආචික්ඛන්තො ඉමා ගාථා අවොච –

93.

‘‘න නං උම්හයතෙ දිස්වා, න ච නං පටිනන්දති;
චක්ඛූනි චස්ස න දදාති, පටිලොමඤ්ච වත්තති.

94.

‘‘එතෙ භවන්ති ආකාරා, අමිත්තස්මිං පතිට්ඨිතා;
යෙහි අමිත්තං ජානෙය්‍ය, දිස්වා සුත්වා ච පණ්ඩිතො’’ති.

තත්ථ **න නං උම්හයතෙ දිස්වා**ති යො හි යස්ස අමිත්තො හොති, සො තං පුග්ගලං දිස්වා න උම්හයතෙ, හසිතං න කරොති, පහට්ඨාකාරං න දස්සෙති. **න ච නං පටිනන්දතී**ති තස්ස වචනං සුත්වාපි තං පුග්ගලං න පටිනන්දති, සාධු සුභාසිතන්ති න වානුමොදති. **චක්ඛූනි චස්ස න දදාතී**ති චක්ඛුනා චක්ඛුං

ආහච්ච පටිමුඛො හුත්වා න ඔලොකෙති, අඤ්ඤතො චක්ඛූනි හරති. **පටිලොමඤ්ච වත්තතීති** තස්ස කායකම්මම්පි වචීකම්මම්පි න රොචෙති, පටිලොමගාහං ගණ්හාති පච්චනීකගාහං. **ආකාරාති** කාරණානි. **යෙහි අමිත්තන්ති** යෙහි කාරණෙහි තානි කාරණානි දිස්වා සුත්වා ච පණ්ඩිතො පුග්ගලො ‘‘අයං මෙ අමිත්තො’’ති ජානෙය්‍ය, තතො විපරීතෙහි පන මිත්තභාවො ජානිතබ්බොති.

එවං බොධිසත්තො මිත්තාමිත්තභාවකාරණානි ආචික්ඛිත්වා බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා හත්ථිපොසකතාපසො සද්ධිවිහාරිකො අහොසි, හත්ථී උපජ්ඣායො, ඉසිගණො බුද්ධපරිසා, ගණසත්ථා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මිත්තාමිත්තජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[198] 8. රාධජාතකවණ්ණනා

පවාසා ආගතො තාතාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සත්ථාරා ‘‘සච්චං කිර, ත්වං භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතො’’ති පුට්ඨො ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වත්වා ‘‘කිංකාරණා’’ති වුත්තෙ ‘‘එකං අලඞ්කතඉත්ථිං දිස්වා කිලෙසවසෙනා’’ති ආහ. අථ නං සත්ථා ‘‘මාතුගාමො නාම භික්ඛු න සක්කා රක්ඛිතුං, පුබ්බෙපි දොවාරිකෙ ඨපෙත්වා රක්ඛන්තාපි රක්ඛිතුං න සක්ඛිංසු, කිං තෙ ඉත්ථියා, ලද්ධාපි සා රක්ඛිතුං න සක්කා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සුවයොනියං නිබ්බත්ති, ‘‘රාධො’’තිස්ස නාමං, කනිට්ඨභාතා පනස්ස පොට්ඨපාදො නාම. තෙ උභොපි තරුණකාලෙයෙව එකො ලුද්දකො ගහෙත්වා බාරාණසියං අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අදාසි, බ්‍රාහ්මණො තෙ පුත්තට්ඨානෙ ඨපෙත්වා පටිජග්ගි. බ්‍රාහ්මණස්ස පන බ්‍රාහ්මණී අරක්ඛිතා දුස්සීලා. සො වොහාරකරණත්ථාය ගච්ඡන්තො තෙ සුවපොතකෙ ආමන්තෙත්වා ‘‘තාතා, අහං වොහාරකරණත්ථාය ගච්ඡාමි, කාලෙ වා විකාලෙ වා තුම්හාකං මාතු කරණකම්මං ඔලොකෙය්‍යාථ, අඤ්ඤස්ස පුරිසස්ස ගමනභාවං වා අගමනභාවං වා ජානෙය්‍යාථා’’ති බ්‍රාහ්මණිං සුවපොතකානං පටිච්ඡාපෙත්වා අගමාසි. සා තස්ස නික්ඛන්තකාලතො පට්ඨාය අනාචාරං චරි, රත්තිම්පි දිවාපි ආගච්ඡන්තානඤ්ච ගච්ඡන්තානඤ්ච පමාණං නත්ථි.

තං දිස්වා පොට්ඨපාදො රාධං පුච්ඡි – ‘‘බ්‍රාහ්මණො ඉමං බ්‍රාහ්මණිං අම්හාකං නිය්‍යාදෙත්වා ගතො, අයඤ්ච පාපකම්මං කරොති, වදාමි න’’න්ති. රාධො ‘‘මා වදාහී’’ති ආහ. සො තස්ස වචනං අග්ගහෙත්වා ‘‘අම්ම,

කිංකාරණා පාපකම්මං කරොසී''ති ආහ. සා තං මාරෙතුකාමා හුත්වා ''තාත, ත්වං නාම මය්හං පුත්තො, ඉතො පට්ඨාය න කරිස්සාමි, එහි, තාත, තාවා''ති පියායමානා විය පක්කොසිත්වා ආගතං ගහෙත්වා ''ත්වං මං ඔවදසි, අත්තනො පමාණං න ජානාසී''ති ගීවං පරිවත්තෙත්වා මාරෙත්වා උද්ධනන්තරෙසු පක්ඛිපි. බ්‍රාහ්මණො ආගන්ත්වා විස්සමිත්වා බොධිසත්තං ''කිං, තාත රාධ, මාතා තෙ අනාචාරං කරොති, න කරොතී''ති පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

95.

''පවාසා ආගතො තාත, ඉදානි නචිරාගතො;
කච්චින්නු තාත තෙ මාතා, න අඤ්ඤමුපසෙවතී''ති.

තස්සත්ථො – අහං, තාත රාධ, පවාසා ආගතො, සො චම්හි ඉදානෙව ආගතො නචිරාගතො, තෙන පවත්තිං අජානන්තො තං පුච්ඡාමි – ''කච්චි නු තෙ, තාත, මාතා අඤ්ඤං පුරිසං න උපසෙවතී''ති.

රාධො ''තාත, පණ්ඩිතා නාම භූතං වා අභූතං වා අනියයානිකං නාම න කථෙසු''න්ති ඤාපෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

96.

''න ඛො පනෙතං සුභණං, ගිරං සච්චුපසංහිතං;
සයෙථ පොට්ඨපාදොව, මුම්මුරෙ උපකූථිතො''ති.

තත්ථ **ගිරන්ති** වචනං. තඤ්හි යථා ඉදානි ගිරා, එවං තදා ''ගිර''න්ති වුච්චති, සො සුවපොතකො ලිඞ්ගං අනාදියිත්වා එවමාහ. අයං පනෙත්ථ අත්ථො – තාත, පණ්ඩිතෙන නාම සච්චුපසංහිතං යථාභූතං අත්ථයුත්තං සභාවවචනම්පි අනියයානිකං න සුභණං. අනියයානිකඤ්ච සච්චං භණන්තො **සයෙථ පොට්ඨපාදොව, මුම්මුරෙ උපකූථිතො,** යථා පොට්ඨපාදො කුක්කුළෙ ඣාමො සයති, එවං සයෙයයාති. ''උපකූධිතො''තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො.

එවං බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා ''මයාපි ඉමස්මිං ඨානෙ වසිතුං න සක්කා''ති බ්‍රාහ්මණං ආපුච්ඡිත්වා අරඤ්ඤමෙව පාවිසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ''තදා පොට්ඨපාදො ආනන්දො අහොසි, රාධො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

රාධජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[199] 9. ගහපතිජාතකවණ්ණනා

උභයං මෙ න ඛමතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතමෙව භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. කථෙන්තො ච ''මාතුගාමො නාම අරක්ඛිතො, පාපකම්මං කත්වා යෙන කෙනචි උපායෙන සාමිකං වඤ්චෙතියෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ඝරාවාසං ගණ්හි. තස්ස භරියා දුස්සීලා ගාමභොජකෙන සද්ධිං අනාචාරං චරති. බොධිසත්තො තං ඤත්වා පරිග්ගණ්හන්තො චරති. තදා පන අන්තොවස්සෙ බීජෙසු නිහටෙසු ඡාතකං අහොසි, සස්සානං ගබ්භගහණකාලො ජාතො. සකලගාමවාසිනො ''ඉතො මාසද්වයෙන සස්සානි උද්ධරිත්වා වීහිං දස්සාමා''ති එකතො හුත්වා ගාමභොජකස්ස හත්ථතො එකං ජරගොණං ගහෙත්වා මංසං ඛාදිංසු.

අථෙකදිවසං ගාමභොජකො ඛණං ඔලොකෙත්වා බොධිසත්තස්ස බහිගතවෙලායං ගෙහං පාවිසි. තෙසං සුඛනිපන්නක්ඛණෙයෙව බොධිසත්තො ගාමද්වාරෙන පවිසිත්වා ගෙහාභිමුඛො පායාසි. සා ඉත්ථී ගාමද්වාරාභිමුඛී තං දිස්වා ''කො නු ඛො එසො''ති උම්මාරෙ ඨත්වා ඔලොකෙන්තී ''සොයෙවා''ති ඤත්වා ගාමභොජකස්ස ආචික්ඛි, ගාමභොජකො භීතො පකම්පි. අථ නං සා ''මා භායි, අත්ථෙකො උපායො, අම්හෙහි තව හත්ථතො ගොණමංසං ඛාදිතං, ත්වං මංසමූලං සොධෙන්තො විය හොහි, අහං කොට්ඨං ආරුය්හ කොට්ඨද්වාරෙ ඨත්වා 'වීහි නත්ථී'ති වක්ඛාමි. ත්වං ගෙහමජ්ඣෙ ඨත්වා 'අම්හාකං ඝරෙ දාරකා ඡාතා, මංසමූලං මෙ දෙහී'ති පුනප්පුනං චොදෙය්‍යාසී''ති වත්වා කොට්ඨං ආරුය්හ කොට්ඨද්වාරෙ නිසීදි. ඉතරො ගෙහමජ්ඣෙ ඨත්වා ''මංසමූලං දෙහී''ති වදති. සා කොට්ඨද්වාරෙ නිසින්නා ''කොට්ඨෙ වීහි නත්ථි, සස්සෙ උද්ධරන්තෙ දස්සාමි ගච්ඡාහී''ති ආහ.

බොධිසත්තො ගෙහං පවිසිත්වා තෙසං කිරියං දිස්වා ''ඉමාය පාපාය කතඋපායො එස භවිස්සතී''ති ඤත්වා ගාමභොජකං ආමන්තෙත්වා ''සො ගාමභොජක අම්හෙ තව ජරගොණස්ස මංසං ඛාදන්තා 'ඉතො මාසද්වයෙන වීහිං දස්සාමා'ති ඛාදිම්හ, ත්වං අඩ්ඪමාසම්පි අනතික්කමිත්වා ඉදානෙව කස්මා ආහරාපෙසි, න ත්වං ඉමිනා කාරණෙන ආගතො, අඤ්ඤෙන කාරණෙන ආගතො භවිස්සසි, මය්හං තව කිරියා න රුච්චති, අයම්පි අනාචාරා පාපධම්මා කොට්ඨෙ වීහීනං අභාවං ජානාති, සා දානි කොට්ඨං ආරුය්හ 'වීහි නත්ථී'ති වදති, ත්වම්පි 'දෙහී'ති වදති, උභින්නම්පි වො කරණං මය්හං න රුච්චතී''ති එතමත්ථං පකාසෙන්තො ඉමා ගාථා අවොච –

97.

‘‘උභයං මෙ න ඛමති, උභයං මෙ න රුච්චති;
යාචායං කොට්ඨමොතිණ්ණා, නදස්සං ඉති භාසති.

98.

‘‘තං තං ගාමපති බ්‍රූමි, කදරෙ අප්පස්මි ජීවිතෙ;
ද්වෙ මාසෙ සඞ්ගරං කත්වා, මංසං ජරග්ගවං කිසං;
අප්පත්තකාලෙ චොදෙසි, තම්පි මය්හං න රුච්චතී’’ති.

තත්ථ **තං තං ගාමපති බ්‍රූමීති**, අම්භො ගාමජෙට්ඨක, තෙන කාරණෙන තං වදාමි. **කදරෙ අප්පස්මි ජීවිතෙති** අම්හාකං ජීවිතං නාම කදරඤ්චෙව ථද්ධං ලූඛං කසිරං අප්පඤ්ච මන්දං පරිත්තං, තස්මිං නො එවරූපෙ ජීවිතෙ වත්තමානෙ. **ද්වෙ මාසෙ සඞ්ගරං කත්වා, මංසං ජරග්ගවං කිසන්ති** අම්හාකං මංසං ගණ්හන්තානං ජරග්ගවං කිසං දුබ්බලං ජරගොණං දදමානො ත්වං ‘‘ද්වීහි මාසෙහි මූලං දාතබ්බ’’න්ති එවං ද්වෙ මාසෙ සඞ්ගරං පරිච්ඡෙදං කත්වා. **අප්පත්තකාලෙ චොදෙසීති** තස්මිං කාලෙ අසම්පත්තෙ අන්තරාව චොදෙසි. **තම්පි මය්හං න රුච්චතීති** යා චායං පාපධම්මා දුස්සීලා අන්තොකොට්ඨෙ වීහීනං නත්ථිභාවං ජානමානාව අජානන්තී විය හුත්වා කොට්ඨමොතිණ්ණා කොට්ඨද්වාරෙ ඨත්වා න දස්සං ඉති භාසති, යඤ්ච ත්වං අකාලෙ චොදෙසි, තම්පීති ඉදං උභයම්පි මම නෙව ඛමති න රුච්චතීති.

එවං සො කථෙන්තොව ගාමභොජකං චූළාය ගහෙත්වා කඩ්ඪිත්වා ගෙහමජ්ඣෙ පාතෙත්වා ‘‘ගාමභොජකොම්හීති පරස්ස රක්ඛිතගොපිතභණ්ඩෙ අපරජ්ඣසී’’තිආදීහි පරිභාසිත්වා පොථෙත්වා දුබ්බලං කත්වා ගීවාය ගහෙත්වා ගෙහා නික්කඩ්ඪිත්වා තම්පි දුට්ඨඉත්ථිං කෙසෙසු ගහෙත්වා කොට්ඨා ඔතාරෙත්වා නිප්පොථෙත්වා ‘‘සචෙ පුන එවරූපං කරොසි, ජානිස්සසී’’ති සන්තජ්ජෙසි. තතො පට්ඨාය ගාමභොජකො තං ගෙහං ඔලොකෙතුම්පි න විසහි, සාපි පාපා පුන මනසාපි අතිචරිතුං නාසක්ඛි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ‘‘තදා ගාමභොජකො දෙවදත්තො, නිග්ගහකාරකො ගහපති පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ගහපතිජාතකවණ්ණනා නවමා.

[200] 10. සාධුසීලජාතකවණ්ණනා

සරීරදබ්‍යන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං බ්‍රාහ්මණං ආරබ්භ කථෙසි. තස්ස කිර චතස්සො ධීතරො අහෙසුං. තා චත්තාරො ජනා පත්ථෙන්ති, තෙසු එකො අභිරූපො සරීරසම්පන්නො, එකො වයප්පත්තො මහල්ලකො, එකො ජාතිසම්පන්නො, එකො සීලවා. බ්‍රාහ්මණො චින්තෙසි –

‘‘ධීතරො නිවෙසෙන්තෙන පතිට්ඨාපෙන්තෙන කස්ස නු ඛො දාතබ්බා, කිං රූපසම්පන්නස්ස, උදාහු වයප්පත්තස්ස, ජාතිසම්පන්නසීලවන්තානං අඤ්ඤතරස්සා’’ති. සො චින්තෙන්තොපි අජානිත්වා ‘‘ඉමං කාරණං සම්මාසම්බුද්ධො ජානිස්සති, තං පුච්ඡිත්වා එතෙසං අන්තරෙ අනුච්ඡවිකස්ස දස්සාමී’’ති ගන්ධමාලාදීනි ගාහාපෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො ආදිතො පට්ඨාය තමත්ථං ආරොචෙත්වා ‘‘භන්තෙ, ඉමෙසු චතූසු ජනෙසු කස්ස දාතුං වට්ටතී’’ති පුච්ඡි. සත්ථා ‘‘පුබ්බෙපි පණ්ඩිතා එතං පඤ්හං කථයිංසු, භවසඞ්ඛෙපගතත්තා පන සල්ලක්ඛෙතුං න සක්කොසී’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සිප්පං උග්ගණ්හිත්වා ආගන්ත්වා බාරාණසියං දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො අහොසි. අථෙකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස චතස්සො ධීතරො අහෙසුං, තා එවමෙව චත්තාරො ජනා පත්ථයිංසු. බ්‍රාහ්මණො ‘‘කස්ස නු ඛො දාතබ්බා’’ති අජානන්තො ‘‘ආචරියං පුච්ඡිත්වා දාතබ්බයුත්තකස්ස දස්සාමී’’ති තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තමත්ථං පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

99.

‘‘සරීරදබ්‍යං වුඩ්ඪබ්‍යං, සොජච්චං සාධුසීලියං;
බ්‍රාහ්මණං තෙව පුච්ඡාම, කන්නු තෙසං වනිම්හසෙ’’ති.

තත්ථ **‘‘සරීරදබ්‍ය’’**න්තිආදීහි තෙසං චතුන්නං විජ්ජමානෙ ගුණෙ පකාසෙති. අයඤ්හෙත්ථ අධිප්පායො – ධීතරො මෙ චත්තාරො ජනා පත්ථෙන්ති, තෙසු එකස්ස සරීරදබ්‍යමත්ථි, සරීරසම්පදා අභිරූපභාවො සංවිජ්ජති. එකස්ස වුඩ්ඪබ්‍යං වුඩ්ඪභාවො මහල්ලකතා අත්ථි. එකස්ස සොජච්චං සුජාතිතා ජාතිසම්පදා අත්ථි. ‘‘සුජච්ච’’න්තිපි පාඨො. එකස්ස සාධුසීලියං සුන්දරසීලභාවො සීලසම්පදා අත්ථි. **බ්‍රාහ්මණං තෙව පුච්ඡාමාති** තෙසු අසුකස්ස නාමෙතා දාතබ්බාති අජානන්තා මයං භවන්තං බ්‍රාහ්මණඤ්ඤෙව පුච්ඡාම. **කන්නු තෙසං වනිම්හසෙති** තෙසං චතුන්නං ජනානං කං වනිම්හසෙ, කං ඉච්ඡාම, කස්ස තා කුමාරිකා දදාමාති පුච්ඡති.

තං සුත්වා ආචරියො ‘‘රූපසම්පදාදීසු විජ්ජමානාසුපි විපන්නසීලො ගාරය්හො, තස්මා තං නප්පමාණං, අම්හාකං සීලවන්තභාවො රුච්චතී’’ති ඉමමත්ථං පකාසෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

100.

‘‘අත්ථො අත්ථි සරීරස්මිං, වුඩ්ඪබ්‍යස්ස නමො කරෙ;
අත්ථො අත්ථි සුජාතස්මිං, සීලං අස්මාක රුච්චතී’’ති.

තත්ථ **අත්ථො අත්ථි සරීරස්මින්ති** රූපසම්පන්නෙ සරීරෙපි අත්ථො විසෙසො වුද්ධි අත්ථියෙව, ‘‘නත්ථී’’ති න වදාමි. **වුඩ්ඪබ්‍යස්ස නමො කරෙති** වුඩ්ඪභාවස්ස පන නමක්කාරමෙව කරොමි. වුඩ්ඪභාවො හි වන්දනමානනං ලභති. **අත්ථො අත්ථි සුජාතස්මින්ති** සුජාතෙපි පුරිසෙ වුඩ්ඪි අත්ථි, ජාතිසම්පත්තිපි ඉච්ඡිතබ්බායෙව. **සීලං අස්මාක රුච්චතීති** අම්හාකං පන සීලමෙව රුච්චති. සීලවා හි ආචාරසම්පන්නො සරීරදබ්‍යවිරහිතොපි පුජ්ජො පාසංසොති. බ්‍රාහ්මණො තස්ස වචනං සුත්වා සීලවන්තස්සෙව ධීතරං අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – සච්චපරියොසානෙ බ්‍රාහ්මණො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ‘‘තදා බ්‍රාහ්මණො අයමෙව බ්‍රාහ්මණො අහොසි, දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සාධුසීලජාතකවණ්ණනා දසමා.

රුහකවග්ගො පඤ්චමො.

තස්සුද්දානං –

රුහකං සිරිකාළකං, පදුමං මණිචොරකං;
පබ්බතූපත්ථරවලාහං, මිත්තාමිත්තඤ්ච රාධඤ්ච;
ගහපති සාධුසීලං.

6. නතංදළ්හවග්ගො

[201] 1. බන්ධනාගාරජාතකවණ්ණනා

න තං දළ්හං බන්ධනමාහු ධීරාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො බන්ධනාගාරං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිං කිර කාලෙ බහූ සන්ධිච්ඡෙදකපන්ථඝාතකචොරෙ ආනෙත්වා කොසලරඤ්ඤො දස්සෙසුං. තෙ රාජා අද්දුබන්ධනරජ්ජුබන්ධනසඞ්ඛලිකබන්ධනෙහි බන්ධාපෙසි. තිංසමත්තා ජානපදා භික්ඛූ සත්ථාරං දට්ඨුකාමා ආගන්ත්වා දිස්වා වන්දිත්වා පුනදිවසෙ පිණ්ඩාය චරන්තා බන්ධනාගාරං ගන්ත්වා තෙ චොරෙ දිස්වා පිණ්ඩපාතපටික්කන්තා සායන්හසමයෙ තථාගතං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘භන්තෙ, අජ්ජ අම්හෙහි පිණ්ඩාය චරන්තෙහි බන්ධනාගාරෙ බහූ චොරා අද්දුබන්ධනාදීහි බද්ධා මහාදුක්ඛං අනුභවන්තා දිට්ඨා, තෙ තානි බන්ධනානි ඡින්දිත්වා පලායිතුං න සක්කොන්ති, අත්ථි නු ඛො තෙහි බන්ධනෙහි ථිරතරං නාම අඤ්ඤං බන්ධන’’න්ති පුච්ඡිංසු. සත්ථා ‘‘භික්ඛවෙ, කිං බන්ධනානි නාමෙතානි, යං පනෙතං ධනධඤ්ඤපුත්තදාරාදීසු තණ්හාසඞ්ඛාතං කිලෙසබන්ධනං, එතං එතෙහි බන්ධනෙහි සතගුණෙන සහස්සගුණෙන ථිරතරං, එවං මහන්තම්පි පනෙතං දුච්ඡින්දනියං බන්ධනං

පොරාණකපණ්ඩිතා ඡින්දිත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා පබ්බජිංසූ''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං දුග්ගතගහපතිකුලෙ නිබ්බත්ති, තස්ස වයප්පත්තස්ස පිතා කාලමකාසි. සො භතිං කත්වා මාතරං පොසෙසි, අථස්ස මාතා අනිච්ඡමානස්සෙව එකං කුලධීතරං ගෙහෙ කත්වා අපරභාගෙ කාලමකාසි. භරියායපිස්ස කුච්ඡියං ගබ්භො පතිට්ඨාසි. සො ගබ්භස්ස පතිට්ඨිතභාවං අජානන්තො ''භද්දෙ, ත්වං භතිං කත්වා ජීවාහි, අහං පබ්බජිස්සාමී''ති ආහ. සාපි ''ගබ්භො මෙ පතිට්ඨිතො, මයි විජාතාය දාරකං දිස්වා පබ්බජිස්සසී''ති ආහ. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා තස්සා විජාතකාලෙ ''භද්දෙ, ත්වං සොත්ථිනා විජාතා, ඉදානාහං පබ්බජිස්සාමී''ති ආපුච්ඡි. අථ නං සා ''පුත්තකස්ස තාව ථනපානතො අපගමනකාලං ආගමෙහී''ති වත්වා පුන ගබ්භං ගණ්හි.

සො චින්තෙසි – ''ඉමං සම්පටිච්ඡාපෙත්වා ගන්තුං න සක්කා, ඉමිස්සා අනාචික්ඛිත්වාව පලායිත්වා පබ්බජිස්සාමී''ති. සො තස්සා අනාචික්ඛිත්වා රත්තිභාගෙ උට්ඨාය පලායි. අථ නං නගරගුත්තිකා අග්ගහෙසුං. සො ''අහං, සාමි, මාතුපොසකො නාම, විස්සජ්ජෙථ ම''න්ති තෙහි අත්තානං විස්සජ්ජාපෙත්වා එකස්මිං ඨානෙ වසිත්වා අග්ගද්වාරෙනෙව නික්ඛමිත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා ඣානකීළං කීළන්තො විහාසි. සො තත්ථ වසන්තො ''එවරූපම්පි නාම මෙ දුච්ඡින්දනියං පුත්තදාරබන්ධනං කිලෙසබන්ධනං ඡින්දිත''න්ති උදානං උදානෙන්තො ඉමා ගාථා අවොච –

101.

''න තං දළ්හං බන්ධනමාහු ධීරා, යදායසං දාරුජපබ්බජඤ්ච;
සාරත්තරත්තා මණිකුණ්ඩලෙසු, පුත්තෙසු දාරෙසු ච යා අපෙක්ඛා.

102.

''එතං දළ්හං බන්ධනමාහු ධීරා, ඔහාරිනං සිථිලං දුප්පමුඤ්චං;
එතම්පි ඡෙත්වාන වජන්ති ධීරා, අනපෙක්ඛිනො කාමසුඛං පහායා''ති.

තත්ථ **ධීරා**ති ධිතිමන්තා, ධික්කතපාපාති ධීරා. අථ වා ධී වුච්චති පඤ්ඤා, තාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතාති ධීරා, බුද්ධා පච්චෙකබුද්ධා බුද්ධසාවකා බොධිසත්තා ච ඉමෙ ධීරා නාම. **යදායසන්ති**ආදීසු යං සඞ්ඛලිකසඞ්ඛාතං අයසා නිබ්බත්තං ආයසං, යං අද්දුබන්ධනසඞ්ඛාතං දාරුජං, යඤ්ච පබ්බජතිණෙහි වා අඤ්ඤෙහි වා වාකාදීහි රජ්ජුං කත්වා කතරජ්ජුබන්ධනං, තං ආයසාදිං ඡින්දිතුං සක්කුණෙය්‍යභාවෙන ධීරා දළ්හං ථිරන්ති නාහු න

කථෙන්ති. **සාරත්තරත්තාති** සාරත්තා හුත්වා රත්තා, බලවරාගරත්තාති අත්ථො. **මණිකුණ්ඩලෙසූති** මණීසු ච කුණ්ඩලෙසු ච, මණියුත්තෙසු වා කුණ්ඩලෙසු.

එතං දළ්හන්ති යෙ මණිකුණ්ඩලෙසු සාරත්තරත්තා, තෙසං යො ච සාරාගො, යා ච තෙසං පුත්තදාරෙසු අපෙක්ඛා තණ්හා, එතං කිලෙසමයං බන්ධනං දළ්හං ථිරන්ති ධීරා ආහු. **ඔහාරිනන්ති** ආකඩ්ඪිත්වා චතූසු අපායෙසු පාතනතො අවහරති හෙට්ඨා හරතීති ඔහාරිනං. **සිථිලන්ති** බන්ධනට්ඨානෙ ඡවිචම්මමංසානි න ඡින්දති, ලොහිතං න නීහරති, බන්ධනභාවම්පි න ජානාපෙති, ථලපථජලපථාදීසු කම්මානි කාතුං දෙතීති සිථිලං. **දුප්පමුඤ්චන්ති** තණ්හාලොභවසෙන හි එකවාරම්පි උප්පන්නං කිලෙසබන්ධනං දට්ඨට්ඨානතො කච්ඡපො විය දුම්මොචයං හොතීති දුප්පමුඤ්චං. **එතම්පි ඡෙත්වානාති** එතං එවං දළ්හම්පි කිලෙසබන්ධනං ඤාණඛග්ගෙන ඡින්දිත්වා අයදාමානි ඡින්දිත්වා මත්තවරවාරණා විය පඤ්ජරෙ ඡින්දිත්වා සීහපොතකා විය ච ධීරා වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙ උක්කාරභූමිං විය ජිගුච්ඡමානා අනපෙක්ඛිනො හුත්වා කාමසුඛං පහාය වජන්ති පක්කමන්ති, පක්කමිත්වා ච පන හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඣානසුඛෙන වීතිනාමෙන්තීති.

එවං බොධිසත්තො ඉමං උදානං උදානෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කෙචි සොතාපන්නා, කෙචි සකදාගාමිනො, කෙචි අනාගාමිනො, කෙචි අරහන්තො අහෙසුං. ''තදා මාතා මහාමායා අහොසි, පිතා සුද්ධොදනමහාරාජා, භරියා රාහුලමාතා, පුත්තො රාහුලො, පුත්තදාරං පහාය නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතො පුරිසො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

බන්ධනාගාරජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[202] 2. කෙළිසීලජාතකවණ්ණනා

හංසා කොඤ්චා මයූරා චාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ආයස්මන්තං ලකුණ්ඩකභද්දියං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිරායස්මා බුද්ධසාසනෙ පාකටො අහොසි පඤ්ඤාතො මධුරස්සරො මධුරධම්මකථිකො පටිසම්භිදාප්පත්තො මහාඛීණාසවො අසීතියා මහාථෙරානං අන්තරො පමාණෙන ඔමකො ලකුණ්ඩකො සාමණෙරො විය, ඛුද්දකො කීළනත්ථාය කතො විය. තස්මිං එකදිවසං තථාගතං වන්දිත්වා ජෙතවනකොට්ඨකං ගතෙ ජනපදා තිංසමත්තා භික්ඛූ ''දසබලං වන්දිස්සාමා''ති ජෙතවනං පවිසන්තා විහාරකොට්ඨකෙ ථෙරං දිස්වා

‘‘සාමණෙරො එසො’’ති සඤ්ඤාය ථෙරං චීවරකණ්ණෙ ගණ්හන්තා හත්ථෙ ගණ්හන්තා සීසං ගණ්හන්තා නාසාය පරාමසන්තා කණ්ණෙසු ගහෙත්වා චාලෙත්වා හත්ථකුක්කුච්චං කත්වා පත්තචීවරං පටිසාමෙත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා නිසීදිත්වා සත්ථාරා මධුරපටිසන්ථාරෙ කතෙ පුච්ඡිංසු – ‘‘භන්තෙ, ලකුණ්ඩකභද්දියත්ථෙරො කිර නාමෙකො තුම්හාකං සාවකො මධුරධම්මකථිකො අත්ථි, කහං සො ඉදානී’’ති. ‘‘කිං පන, භික්ඛවෙ, දට්ඨුකාමත්ථා’’ති? ‘‘ආම, භන්තෙ’’ති. ‘‘යං, භික්ඛවෙ, තුම්හෙ ද්වාරකොට්ඨකෙ දිස්වා චීවරකණ්ණාදීසු ගණ්හන්තා හත්ථකුක්කුච්චං කත්වා ආගතා, එස සො’’ති. ‘‘භන්තෙ, එවරූපො පත්ථිතපත්ථනො අභිනීහාරසම්පන්නො සාවකො කිංකාරණා අප්පෙසක්ඛො ජාතො’’ති? සත්ථා ‘‘අත්තනා කතපාපකම්මං නිස්සායා’’ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සක්කො දෙවරාජා අහොසි. තදා බ්‍රහ්මදත්තස්ස ජිණ්ණං ජරාප්පත්තං හත්ථිං වා අස්සං වා ගොණං වා දස්සෙතුං න සක්කා, කෙළිසීලො හුත්වා තථාරූපං දිස්වාව අනුබන්ධාපෙති, ජිණ්ණසකටම්පි දිස්වා භින්දාපෙති, ජිණ්ණමාතුගාමෙ දිස්වා පක්කොසාපෙත්වා උදරෙ පහරාපෙත්වා පාතාපෙත්වා පුන උට්ඨාපෙත්වා භායාපෙති, ජිණ්ණපුරිසෙ දිස්වා ලඞ්ඝකෙ විය භූමියං සංපරිවත්තකාදිකීළං කීළාපෙති, අපස්සන්තො ‘‘අසුකඝරෙ කිර මහල්ලකො අත්ථී’’ති සුත්වාපි පක්කොසාපෙත්වා කීළති. මනුස්සා ලජ්ජන්තා අත්තනො මාතාපිතරො තිරොරට්ඨානි පෙසෙන්ති, මාතුපට්ඨානධම්මො පිතුපට්ඨානධම්මො පච්ඡිජ්ජි, රාජසෙවකාපි කෙළිසීලාව අහෙසුං. මතමතා චත්තාරො අපායෙ පූරෙන්ති, දෙවපරිසා පරිහායති.

සක්කො අභිනවෙ දෙවපුත්තෙ අපස්සන්තො ‘‘කිං නු ඛො කාරණ’’න්ති ආවජ්ජෙන්තො තං කාරණං ඤත්වා ‘‘දමෙස්සාමි න’’න්ති මහල්ලකවණ්ණං අභිනිම්මිනිත්වා ජිණ්ණයානකෙ ද්වෙ තක්කචාටියො ආරොපෙත්වා ද්වෙ ජරගොණෙ යොජෙත්වා එකස්මිං ඡණදිවසෙ අලඞ්කතහත්ථිං අභිරුහිත්වා බ්‍රහ්මදත්තෙ අලඞ්කතනගරං පදක්ඛිණං කරොන්තෙ පිලොතිකනිවත්ථො තං යානකං පාජෙන්තො රඤ්ඤො අභිමුඛො අගමාසි. රාජා ජිණ්ණයානකං දිස්වා ‘‘එතං යානකං අපනෙථා’’ති වදති. මනුස්සා ‘‘කහං, දෙව, න පස්සාමා’’ති ආහංසු. සක්කො අත්තනො ආනුභාවෙන රඤ්ඤොයෙව දස්සෙසි. අථ නං බහුසම්පත්තෙ තස්මිං තස්ස උපරිභාගෙන පාජෙන්තො රඤ්ඤො මත්ථකෙ එකං චාටිං භින්දිත්වා නිවත්තාපෙන්තො දුතියං භින්දි. අථස්ස සීසතො පට්ඨාය ඉතො චිතො ච තක්කං පග්ඝරති, සො තෙන අට්ටීයති හරායති ජිගුච්ඡති. අථස්ස තං උපද්දුතභාවං ඤත්වා සක්කො යානකං අන්තරධාපෙත්වා සක්කත්තභාවං මාපෙත්වා වජිරහත්ථො ආකාසෙ ඨත්වා ‘‘පාප අධම්මිකරාජ, කිං ත්වං

මහල්ලකො න භවිස්සසි, තව සරීරං ජරා න පහරිස්සති, කෙළිසීලො හුත්වා වුඩ්ඪෙ විහෙඨනකම්මං කරොසි, එකකං තං නිස්සාය එතං කම්මං කත්වා මතමතා අපායෙ පරිපූරෙන්ති, මනුස්සා මාතාපිතරො පටිජග්ගිතුං න ලභන්ති. සචෙ ඉමම්හා කම්මා න විරමිස්සසි, වජිරෙන තෙ සීසං පදාලෙස්සාමි, මා ඉතො පට්ඨායෙතං කම්මං අකත්ථා''ති සන්තජ්ජෙත්වා මාතාපිතූනං ගුණං කථෙත්වා වුඩ්ඪාපචායිකකම්මස්ස ආනිසංසං පකාසෙත්වා ඔවදිත්වා සකට්ඨානමෙව අගමාසි. රාජා තතො පට්ඨාය තථාරූපං කම්මං කාතුං චිත්තම්පි න උප්පාදෙසි.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

103.

''හංසා කොඤ්චා මයූරා ච, හත්ථයො පසදා මිගා;
සබ්බෙ සීහස්ස භායන්ති, නත්ථි කායස්මි තුල්‍යතා.

104.

''එවමෙව මනුස්සෙසු, දහරො චෙපි පඤ්ඤවා;
සො හි තත්ථ මහා හොති, නෙව බාලො සරීරවා''ති.

තත්ථ **පසදා මිගාති** පසදසඞ්ඛාතා මිගා, පසදා මිගා ච අවසෙසා මිගා චාතිපි අත්ථො. ''පසදමිගා''තිපි පාඨො, පසදා මිගාති අත්ථො. **නත්ථි කායස්මි තුල්‍යතාති** සරීරෙ පමාණං නාම නත්ථි. යදි භවෙය්‍ය, මහාසරීරා හත්ථිනො චෙව පසදමිගා ච සීහං මාරෙය්‍යුං, සීහො හංසාදයො ඛුද්දකසරීරෙයෙව මාරෙය්‍ය, ඛුද්දකායෙව සීහස්ස භායෙය්‍යුං, න මහන්තා. යස්මා පනෙතං නත්ථි, තස්මා සබ්බෙපි තෙ සීහස්ස භායන්ති. **සරීරවාති** බාලො මහාසරීරොපි මහා නාම න හොති, තස්මා ලකුණ්ඩකභද්දියො සරීරෙන ඛුද්දකොපි මා තං ඤාණෙනපි ඛුද්දකොති මඤ්ඤිත්ථාති අත්ථො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ තෙසු භික්ඛූසු කෙචි සොතාපන්නා, කෙචි සකදාගාමිනො, කෙචි අනාගාමිනො, කෙචි අරහන්තො අහෙසුං. ''තදා රාජා ලකුණ්ඩකභද්දියො අහොසි, සො තාය කෙළිසීලතාය පරෙසං කෙළිනිස්සයො ජාතො, සක්කො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

කෙළිසීලජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[203] 3. ඛන්ධජාතකවණ්ණනා

විරූපක්ඛෙහි මෙ මෙත්තන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තං කිර ජන්තාඝරද්වාරෙ කට්ඨානි ඵාලෙන්තං පූතිරුක්ඛන්තරා නික්ඛමිත්වා එකො සප්පො පාදඞ්ගුලියං ඩංසි, සො තත්ථෙව මතො. තස්ස මතභාවො සකලවිහාරෙ පාකටො අහොසි.

ධම්මසභායං භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, අසුකො කිර භික්ඛු ජන්තාඝරද්වාරෙ කට්ඨානි ඵාලෙන්තො සප්පෙන දට්ඨො තත්ථෙව මතො’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘සචෙ සො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චත්තාරි අහිරාජකුලානි ආරබ්භ මෙත්තං අභාවයිස්ස, න නං සප්පො ඩංසෙය්‍ය. පොරාණකතාපසාපි අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ චතූසු අහිරාජකුලෙසු මෙත්තං භාවෙත්වා තානි අහිරාජකුලානි නිස්සාය උප්පජ්ජනකභයතො මුච්චිංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කාමෙ පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා හිමවන්තපදෙසෙ එකස්මිං ගඞ්ගානිවත්තනෙ අස්සමපදං මාපෙත්වා ඣානකීළං කීළන්තො ඉසිගණපරිවුතො විහාසි. තදා ගඞ්ගාතීරෙ නානප්පකාරා දීඝජාතිකා ඉසීනං පරිපන්ථං කරොන්ති, යෙභුය්‍යෙන ඉසයො ජීවිතක්ඛයං පාපුණන්ති. තාපසා තමත්ථං බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසුං. බොධිසත්තො සබ්බෙ තාපසෙ සන්නිපාතාපෙත්වා ‘‘සචෙ තුම්හෙ චතූසු අහිරාජකුලෙසු මෙත්තං භාවෙය්‍යාථ, න වො සප්පා ඩංසෙය්‍යුං, තස්මා ඉතො පට්ඨාය චතූසු අහිරාජකුලෙසු එවං මෙත්තං භාවෙථා’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

105.

‘‘විරූපක්ඛෙහි මෙ මෙත්තං, මෙත්තං එරාපථෙහි මෙ;
ඡබ්‍යාපුත්තෙහි මෙ මෙත්තං, මෙත්තං කණ්හාගොතමකෙහි චා’’ති.

තත්ථ **විරූපක්ඛෙහි මෙ මෙත්තන්ති** විරූපක්ඛනාගරාජකුලෙහි සද්ධිං මය්හං මෙත්තං. **එරාපථාදීසුපි** එසෙව නයො. එතානිපි හි එරාපථනාගරාජකුලං ඡබ්‍යාපුත්තනාගරාජකුලං කණ්හාගොතමකනාගරාජකුලන්ති නාගරාජකුලානෙව.

එවං චත්තාරි නාගරාජකුලානි දස්සෙත්වා ‘‘සචෙ තුම්හෙ එතෙසු මෙත්තං භාවෙතුං සක්ඛිස්සථ, දීඝජාතිකා වො න ඩංසිස්සන්ති න විහෙඨෙස්සන්තී’’ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

‘‘අපාදකෙහි මෙ මෙත්තං, මෙත්තං ද්විපාදකෙහි මෙ;
චතුප්පදෙහි මෙ මෙත්තං, මෙත්තං බහුප්පදෙහි මෙ’’ති.

තත්ථ පඨමපදෙන ඔදිස්සකං කත්වා සබ්බෙසු අපාදකෙසු දීඝජාතිකෙසු චෙව මච්ඡෙසු ච මෙත්තාභාවනා දස්සිතා, දුතියපදෙන මනුස්සෙසු චෙව පක්ඛිජාතෙසු ච, තතියපදෙන හත්ථිඅස්සාදීසු සබ්බචතුප්පදෙසු, චතුත්ථපදෙන විච්ඡිකසතපදිඋච්චාලිඞ්ගපාණකමක්කටකාදීසු.

එවං සරූපෙන මෙත්තාභාවනං දස්සෙත්වා ඉදානි ආයාචනවසෙන දස්සෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

‘‘මා මං අපාදකො හිංසි, මා මං හිංසි ද්විපාදකො;
මා මං චතුප්පදො හිංසි, මා මං හිංසි බහුප්පදො’’ති.

තත්ථ **මා මන්ති** එතෙසු අපාදකාදීසු කොචි එකොපි මා මං හිංසතු, මා විහෙඨෙතූති එවං ආයාචන්තා මෙත්තං භාවෙථාති අත්ථො.

ඉදානි අනොදිස්සකවසෙන මෙත්තාභාවනං දස්සෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

‘‘සබ්බෙ සත්තා සබ්බෙ පාණා, සබ්බෙ භූතා ච කෙවලා;
සබ්බෙ භද්‍රානි පස්සන්තු, මා කඤ්චි පාපමාගමා’’ති.

තත්ථ තණ්හාදිට්ඨිවසෙන වට්ටෙ පඤ්චසු ඛන්ධෙසු ආසත්තා විසත්තා ලග්ගා ලග්ගිතාති **සත්තා,** අස්සාසපස්සාසපවත්තනසඞ්ඛාතෙන පාණනවසෙන **පාණා,** භූතභාවිතනිබ්බත්තනවසෙන **භූතාති** එවං වචනමත්තවිසෙසො වෙදිතබ්බො. අවිසෙසෙන පන සබ්බානිපෙතානි පදානි සබ්බසත්තසඞ්ගාහකානෙව. **කෙවලාති** සකලා. ඉදං සබ්බසද්දස්සෙව හි පරියායවචනං. **භද්‍රානි පස්සන්තූති** සබ්බෙපෙතෙ සත්තා භද්‍රානි සාධූනි කල්‍යාණානෙව පස්සන්තු. **මා කඤ්චි පාපමාගමාති** එතෙසු කඤ්චි එකං සත්තම්පි පාපං ලාමකං දුක්ඛං මා ආගමා, මා ආගච්ඡතු මා පාපුණාතු, සබ්බෙ අවෙරා අබ්‍යාපජ්ජා සුඛී නිද්දුක්ඛා හොන්තූති.

එවං ‘‘සබ්බසත්තෙසු අනොදිස්සකවසෙන මෙත්තං භාවෙථා’’ති වත්වා පුන තිණ්ණං රතනානං ගුණෙ අනුස්සරාපෙතුං –

106.
‘‘අප්පමාණො බුද්ධො, අප්පමාණො ධම්මො;
අප්පමාණො සඞ්ඝො’’ති ආහ.

තත්ථ පමාණකරානං කිලෙසානං අභාවෙන ගුණානඤ්ච පමාණාභාවෙන බුද්ධරතනං **අප්පමාණං. ධම්මොති** නවවිධො ලොකුත්තරධම්මො. තස්සපි පමාණං කාතුං න සක්කාති **අප්පමාණො.** තෙන අප්පමාණෙන ධම්මෙන සමන්නාගතත්තා **සඞ්ඝොපි අප්පමාණො.**

ඉති බොධිසත්තො ‘‘ඉමෙසං තිණ්ණං රතනානං ගුණෙ අනුස්සරථා’’ති වත්වා තිණ්ණං රතනානං අප්පමාණගුණතං දස්සෙත්වා සප්පමාණෙ සත්තෙ දස්සෙතුං –

‘‘පමාණවන්තානි සරීසපානි, අහි විච්ඡික සතපදී;

උණ්ණනාභි සරබූ මූසිකා''ති ආහ.

තත්ථ **සරීසපානීති** සප්පදීඝජාතිකානං නාමං. තෙ හි සරන්තා ගච්ඡන්ති, සිරෙන වා සපන්තීති සරීසපා. **''අහී''**තිආදි තෙසං සරූපතො නිදස්සනං. තත්ථ **උණ්ණනාභීති** මක්කටකො. තස්ස හි නාභිතො උණ්ණාසදිසං සුත්තං නික්ඛමති, තස්මා ''උණ්ණනාභී''ති වුච්චති. **සරබූති** සරගොළිකා.

ඉති බොධිසත්තො ''යස්මා එතෙසං අන්තොරාගාදයො පමාණකරා ධම්මා අත්ථි, තස්මා තානි සරීසපාදීනි පමාණවන්තානී''ති දස්සෙත්වා ''අප්පමාණානං තිණ්ණං රතනානං ආනුභාවෙන ඉමෙ පමාණවන්තා සත්තා රත්තින්දිවං පරිත්තකම්මං කරොන්තූති එවං තිණ්ණං රතනානං ගුණෙ අනුස්සරථා''ති වත්වා තතො උත්තරි කත්තබ්බං දස්සෙතුං ඉමං ගාථමාහ –

''කතා මෙ රක්ඛා කතා මෙ පරිත්තා, පටික්කමන්තු භූතානි;
සොහං නමො භගවතො, නමො සත්තන්නං සම්මාසම්බුද්ධාන''න්ති.

තත්ථ **කතා මෙ රක්ඛාති** මයා රතනත්තයගුණෙ අනුස්සරන්තෙන අත්තනො රක්ඛා ගුත්ති කතා. **කතා මෙ පරිත්තාති** පරිත්තාණම්පි මෙ අත්තනො කතං. **පටික්කමන්තු භූතානීති** මයි අහිතජ්ඣාසයානි භූතානි පටික්කමන්තු අපගච්ඡන්තු. **සොහං නමො භගවතොති** සො අහං එවං කතපරිත්තො අතීතස්ස පරිනිබ්බුතස්ස සබ්බස්සපි බුද්ධස්ස භගවතො නමො කරොමි. **නමො සත්තන්නං සම්මාසම්බුද්ධානන්ති** විසෙසෙන පන අතීතෙ පටිපාටියා පරිනිබ්බුතානං සත්තන්නං සම්මාසම්බුද්ධානං නමො කරොමීති.

එවං ''නමක්කාරං කරොන්තාපි සත්ත බුද්ධෙ අනුස්සරථා''ති බොධිසත්තො ඉසිගණස්ස ඉමං පරිත්තං බන්ධිත්වා අදාසි. ආදිතො පන පට්ඨාය ද්වීහි ගාථාහි චතූසු අහිරාජකුලෙසු මෙත්තාය දීපිතත්තා ඔදිස්සකානොදිස්සකවසෙන වා ද්වින්නං මෙත්තාභාවනානං දීපිතත්තා ඉදං පරිත්තං ඉධ වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං, අඤ්ඤං වා කාරණං පරියෙසිතබ්බං. තතො පට්ඨාය ඉසිගණො බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා මෙත්තං භාවෙසි, බුද්ධගුණෙ අනුස්සරි. එවමෙතෙසු බුද්ධගුණෙ අනුස්සරන්තෙසුයෙව සබ්බෙ දීඝජාතිකා පටික්කමිංසු. බොධිසත්තොපි බ්‌රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‌රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා ඉසිගණො බුද්ධපරිසා අහොසි, ගණසත්ථා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

ඛන්ධජාතකවණ්ණනා තතියා.

[204] 4. වීරකජාතකවණ්ණනා

අපි වීරක පස්සෙසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සුගතාලයං ආරබ්භ කථෙසි. දෙවදත්තස්ස පරිසං ගහෙත්වා ආගතෙසු හි ථෙරෙසු සත්ථා ''සාරිපුත්ත, දෙවදත්තො තුම්හෙ දිස්වා කිං අකාසී''ති පුච්ඡිත්වා ''සුගතාලයං, භන්තෙ, දස්සෙසී''ති වුත්තෙ ''න ඛො, සාරිපුත්ත, ඉදානෙව දෙවදත්තො මම අනුකිරියං කරොන්තො විනාසං පත්තො, පුබ්බෙපි විනාසං පාපුණී''ති වත්වා ථෙරෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හිමවන්තපදෙසෙ උදකකාකයොනියං නිබ්බත්තිත්වා එකං සරං උපනිස්සාය වසි, ''වීරකො''තිස්ස නාමං අහොසි. තදා කාසිරට්ඨෙ දුබ්භික්ඛං අහොසි, මනුස්සා කාකභත්තං වා දාතුං යක්ඛනාගබලිකම්මං වා කාතුං නාසක්ඛිංසු. ඡාතකරට්ඨතො කාකා යෙභුය්‍යෙන අරඤ්ඤං පවිසිංසු. තත්ථෙකො බාරාණසිවාසී සවිට්ඨකො නාම කාකො කාකිං ආදාය වීරකස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා තං සරං නිස්සාය එකමන්තෙ වාසං කප්පෙසි. සො එකදිවසං තස්මිං සරෙ ගොචරං ගණ්හන්තො වීරකං සරං ඔතරිත්වා මච්ඡෙ ඛාදිත්වා පච්චුත්තරිත්වා සරීරං සුක්ඛාපෙන්තං දිස්වා ''ඉමං උදකකාකං නිස්සාය සක්කා බහූ මච්ඡෙ ලද්ධුං, ඉමං උපට්ඨහිස්සාමී''ති තං උපසඞ්කමිත්වා ''කිං, සම්මා''ති වුත්තෙ ''ඉච්ඡාමි තං සාමි උපට්ඨහිතු''න්ති වත්වා ''සාධූ''ති තෙන සම්පටිච්ඡිතො තතො පට්ඨාය උපට්ඨාසි. වීරකොපි තතො පට්ඨාය අත්තනො යාපනමත්තං ඛාදිත්වා මච්ඡෙ උද්ධරිත්වා සවිට්ඨකස්ස දෙති. සොපි අත්තනො යාපනමත්තං ඛාදිත්වා සෙසං කාකියා දෙති.

තස්ස අපරභාගෙ මානො උප්පජ්ජි – ''අයම්පි උදකකාකො කාළකො, අහම්පි කාළකො, අක්ඛිතුණ්ඩපාදෙහිපි එතස්ස ච මය්හඤ්ච නානාකරණං නත්ථි, ඉතො පට්ඨාය ඉමිනා ගහිතමච්ඡෙහි මය්හං කම්මං නත්ථි, අහමෙව ගණ්හිස්සාමී''ති. සො වීරකං උපසඞ්කමිත්වා ''සම්ම, ඉතො පට්ඨාය අහමෙව සරං ඔතරිත්වා මච්ඡෙ ගණ්හිස්සාමී''ති වත්වා ''න ත්වං, සම්ම, උදකං ඔතරිත්වා මච්ඡෙ ගණ්හනකකුලෙ නිබ්බත්තො, මා නස්සී''ති තෙන වාරියමානොපි වචනං අනාදියිත්වා සරං ඔරුය්හ උදකං පවිසිත්වා උම්මුජ්ජමානො සෙවාලං ඡින්දිත්වා නික්ඛමිතුං නාසක්ඛි, සෙවාලන්තරෙ ලග්ගි, අග්ගතුණ්ඩමෙව පඤ්ඤායි. සො නිරස්සාසො අන්තොඋදකෙයෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. අථස්ස භරියා ආගමනං අපස්සමානා තං පවත්තිං ජානනත්ථං වීරකස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ''සාමි, සවිට්ඨකො න පඤ්ඤායති, කහං නු ඛො සො''ති පුච්ඡමානා පඨමං ගාථමාහ –

107.

''අපි වීරක පස්සෙසි, සකුණං මඤ්ජුභාණකං;
මයූරගීවසඞ්කාසං, පතිං මය්හං සවිට්ඨක''න්ති.

තත්ථ **අපි, වීරක, පස්සෙසීති**, සාමි වීරක, අපි පස්සසි. **මඤ්ජුභාණකන්ති** මඤ්ජුභාණිනං. සා හි රාගවසෙන ''මධුරස්සරො මෙ පතී''ති මඤ්ඤති, තස්මා එවමාහ. **මයූරගීවසඞ්කාසන්ති** මොරගීවසමානවණ්ණං.

තං සුත්වා වීරකො ''ආම, ජානාමි තෙ සාමිකස්ස ගතට්ඨාන''න්ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

108.

''උදකථලචරස්ස පක්ඛිනො, නිච්චං ආමකමච්ඡභොජිනො;
තස්සානුකරං සවිට්ඨකො, සෙවාලෙ පලිගුණ්ඨිතො මතො''ති.

තත්ථ **උදකථලචරස්සාති** උදකෙ ච ථලෙ ච චරිතුං සමත්ථස්ස. **පක්ඛිනොති** අත්තානං සන්ධාය වදති. **තස්සානුකරන්ති** තස්ස අනුකරොන්තො. **සෙවාලෙ පලිගුණ්ඨිතො මතොති** උදකං පවිසිත්වා සෙවාලං ඡින්දිත්වා නික්ඛමිතුං අසක්කොන්තො සෙවාලපරියොනද්ධො අන්තොඋදකෙයෙව මතො, පස්ස, එතස්ස තුණ්ඩං දිස්සතීති. තං සුත්වා කාකී පරිදෙවිත්වා බාරාණසිමෙව අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා සවිට්ඨකො දෙවදත්තො අහොසි, වීරකො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

වීරකජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[205] 5. ගඞ්ගෙය්‍යජාතකවණ්ණනා

සොභති මච්ඡො ගඞ්ගෙය්‍යොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ද්වෙ දහරභික්ඛූ ආරබ්භ කථෙසි. තෙ කිර සාවත්ථිවාසිනො කුලපුත්තා සාසනෙ පබ්බජිත්වා අසුභභාවනං අනනුයුඤ්ජිත්වා රූපපසංසකා හුත්වා රූපං උපලාළෙන්තා විචරිංසු. තෙ එකදිවසං ''ත්වං න සොභසි, අහං සොභාමී''ති රූපං නිස්සාය උප්පන්නවිවාදා අවිදූරෙ නිසින්නං එකං මහල්ලකත්ථෙරං දිස්වා ''එසො අම්හාකං සොභනභාවං වා අසොභනභාවං වා ජානිස්සතී''ති තං උපසඞ්කමිත්වා ''භන්තෙ, කො අම්හෙසු සොභනො''ති පුච්ඡිංසු. සො ''ආවුසො, තුම්හෙහි අහමෙව සොභනතරො''ති ආහ. දහරා ''අයං මහල්ලකො අම්හෙහි පුච්ඡිතං අකථෙත්වා අපුච්ඡිතං කථෙතී''ති තං පරිභාසිත්වා පක්කමිංසු. සා තෙසං කිරියා භික්ඛුසඞ්ඝෙ පාකටා ජාතා. අථෙකදිවසං ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ''ආවුසො, අසුකො මහල්ලකො ථෙරො කිර තෙ රූපනිස්සිතකෙ දහරෙ ලජ්ජාපෙසී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉමෙ ද්වෙ දහරා ඉදානෙව රූපපසංසකා, පුබ්බෙපෙතෙ රූපමෙව උපලාළෙන්තා විචරිංසූ''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ගඞ්ගාතීරෙ රුක්ඛදෙවතා අහොසි. තදා ගඞ්ගායමුනානං සමාගමට්ඨානෙ ගඞ්ගෙය්‍යො ච යාමුනෙය්‍යො ච ද්වෙ මච්ඡා ‘‘අහං සොභාමි, ත්වං න සොභසී’’ති රූපං නිස්සාය විවදමානා අවිදූරෙ ගඞ්ගාතීරෙ කච්ඡපං නිපන්නං දිස්වා ‘‘එසො අම්හාකං සොභනභාවං වා අසොභනභාවං වා ජානිස්සතී’’ති තං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘කිං නු ඛො, සම්ම කච්ඡප, ගඞ්ගෙය්‍යො සොභති, උදාහු යාමුනෙය්‍යො’’ති පුච්ඡිංසු. කච්ඡපො ‘‘ගඞ්ගෙය්‍යොපි සොභති, යාමුනෙය්‍යොපි සොභති, තුම්හෙහි පන ද්වීහි අහමෙව අතිරෙකතරං සොභාමී’’ති ඉමමත්ථං පකාසෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –

109.

‘‘සොභති මච්ඡො ගඞ්ගෙය්‍යො, අථො සොභති යාමුනො;
චතුප්පදොයං පුරිසො, නිග්‍රොධපරිමණ්ඩලො;
ඊසකායතගීවො ච, සබ්බෙව අතිරොචතී’’ති.

තත්ථ **චතුප්පදොයන්ති** චතුප්පදො අයං. **පුරිසොති** අත්තානං සන්ධාය වදති. **නිග්‍රොධපරිමණ්ඩලොති** සුජාතො නිග්‍රොධො විය පරිමණ්ඩලො. **ඊසකායතගීවොති** රථීසා විය ආයතගීවො. **සබ්බෙව අතිරොචතීති** එවං සණ්ඨානසම්පන්නො කච්ඡපො සබ්බෙව අතිරොචති, අහමෙව සබ්බෙ තුම්හෙ අතික්කමිත්වා සොභාමීති වදති.

මච්ඡා තස්ස කථං සුත්වා ‘‘අම්භො! පාපකච්ඡප අම්හෙහි පුච්ඡිතං අකථෙත්වා අඤ්ඤමෙව කථෙසී’’ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

110.

‘‘යං පුච්ඡිතො න තං අක්ඛාසි, අඤ්ඤං අක්ඛාසි පුච්ඡිතො;
අත්ථප්පසංසකො පොසො, නායං අස්මාක රුච්චතී’’ති.

තත්ථ **අත්තප්පසංසකොති** අත්තානං පසංසනසීලො අත්තුක්කංසකො පොසො. **නායං අස්මාක රුච්චතීති** අයං පාපකච්ඡපො අම්හාකං න රුච්චති න ඛමතීති කච්ඡපස්ස උපරි උදකං ඛිපිත්වා සකට්ඨානමෙව ගමිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ද්වෙ මච්ඡා ද්වෙ දහරභික්ඛූ අහෙසුං, කච්ඡපො මහල්ලකො, ඉමස්ස කාරණස්ස පච්චක්ඛකාරිකා ගඞ්ගාතීරෙ නිබ්බත්තරුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ගඞ්ගෙය්‍යජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[206] 6. කුරුඞ්ගමිගජාතකවණ්ණනා

ඉඞ්ඝ වට්ටමයං පාසන්ති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි සත්ථා ‘‘දෙවදත්තො වධාය පරිසක්කතී’’ති සුත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව මය්හං වධාය පරිසක්කති, පුබ්බෙපි පරිසක්කියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කුරුඞ්ගමිගො හුත්වා අරඤ්ඤෙ එකස්ස සරස්ස අවිදූරෙ එකස්මිං ගුම්බෙ වාසං කප්පෙසි. තස්සෙව සරස්ස අවිදූරෙ එකස්මිං රුක්ඛග්ගෙ සතපත්තො, සරස්මිං පන කච්ඡපො වාසං කප්පෙසි. එවං තෙ තයොපි සහායකා අඤ්ඤමඤ්ඤං පියසංවාසං වසිංසු. අථෙකො මිගලුද්දකො අරඤ්ඤෙ චරන්තො පානීයතිත්ථෙ බොධිසත්තස්ස පදවලඤ්ජං දිස්වා ලොහනිගළසදිසං වට්ටමයං පාසං ඔඩ්ඩෙත්වා අගමාසි. බොධිසත්තො පානීයං පාතුං ආගතො පඨමයාමෙයෙව පාසෙ බජ්ඣිත්වා බද්ධරවං රවි. තස්ස තෙන සද්දෙන රුක්ඛග්ගතො සතපත්තො උදකතො ච කච්ඡපො ආගන්ත්වා ‘‘කිං නු බො කාතබ්බ’’න්ති මන්තයිංසු. අථ සතපත්තො කච්ඡපං ආමන්තෙත්වා ‘‘සම්ම, තව දන්තා අත්ථි, ත්වං ඉමං පාසං ඡින්ද, අහං ගන්ත්වා යථා සො නාගච්ඡති, තථා කරිස්සාමි, එවං අම්හෙහි ද්වීහිපි කතපරක්කමෙන සහායො නො ජීවිතං ලභිස්සතී’’ති ඉමමත්ථං පකාසෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –

111.

‘‘ඉඞ්ඝ වට්ටමයං පාසං, ඡින්ද දන්තෙහි කච්ඡප;
අහං තථා කරිස්සාමි, යථා නෙහිති ලුද්දකො’’ති.

අථ කච්ඡපො චම්මවරත්තං ඛාදිතුං ආරභි, සතපත්තො ලුද්දකස්ස වසනගාමං ගතො අවිදූරෙ රුක්ඛෙ නිසීදි. ලුද්දකො පච්චූසකාලෙයෙව සත්තිං ගහෙත්වා නික්ඛමි. සකුණො තස්ස නික්ඛමනභාවං ඤත්වා වස්සිත්වා පක්ඛෙ පප්ඵොටෙත්වා තං පුරිමද්වාරෙන නික්ඛමන්තං මුඛෙ පහරි. ලුද්දො ‘‘කාළකණ්ණිනා සකුණෙනම්හි පහටො’’ති නිවත්තිත්වා ථොකං සයිත්වා පුන සත්තිං ගහෙත්වා උට්ඨාසි. සකුණො ‘‘අයං පඨමං පුරිමද්වාරෙන නික්ඛන්තො ඉදානි පච්ඡිමද්වාරෙන නික්ඛමිස්සතී’’ති ඤත්වා ගන්ත්වා පච්ඡිමගෙහෙ නිසීදි. ලුද්දොපි ‘‘පුරිමද්වාරෙන මෙ නික්ඛන්තෙන කාළකණ්ණී සකුණො දිට්ඨො, ඉදානි පච්ඡිමද්වාරෙන නික්ඛමිස්සාමී’’ති පච්ඡිමද්වාරෙන නික්ඛමි, සකුණො පුන වස්සිත්වා ගන්ත්වා මුඛෙ පහරි. ලුද්දො ‘‘පුනපි කාළකණ්ණිසකුණෙන පහටො, න දානි මෙ එස නික්ඛමිතුං දෙතී’’ති නිවත්තිත්වා යාව අරුණුග්ගමනා සයිත්වා අරුණුග්ගමනවෙලාය සත්තිං ගහෙත්වා නික්ඛමි. සකුණො වෙගෙන ගන්ත්වා ‘‘ලුද්දො ආගච්ඡතී’’ති බොධිසත්තස්ස කථෙසි.

තස්මිං ඛණෙ කච්ඡපෙන එකමෙව චම්මවද්ධං ඛාදිතං ...

තස්මිං ඛණෙ කච්ඡපෙන එකමෙව චම්මවද්ධං ඨපෙත්වා සෙසවරත්තා ඛාදිතා හොන්ති. දන්තා පනස්ස පතනාකාරප්පත්තා ජාතා, මුඛතො ලොහිතං පග්ඝරති. බොධිසත්තො ලුද්දපුත්තං සත්තිං ගහෙත්වා අසනිවෙගෙන ආගච්ඡන්තං දිස්වා තං වද්ධං ඡින්දිත්වා වනං පාවිසි, සකුණො රුක්ඛග්ගෙ නිසීදි, කච්ඡපො පන දුබ්බලත්තා තත්ථෙව නිපජ්ජි. ලුද්දො කච්ඡපං ගහෙත්වා පසිබ්බකෙ පක්ඛිපිත්වා එකස්මිං ඛාණුකෙ ලග්ගෙසි. බොධිසත්තො නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො කච්ඡපස්ස ගහිතභාවං ඤත්වා ‘‘සහායස්ස ජීවිතදානං දස්සාමී’’ති දුබ්බලො විය හුත්වා ලුද්දස්ස අත්තානං දස්සෙසි. සො ‘‘දුබ්බලො එස භවිස්සති, මාරෙස්සාමි න’’න්ති සත්තිං ආදාය අනුබන්ධි. බොධිසත්තො නාතිදූරෙ නාච්චාසන්නෙ ගච්ඡන්තො තං ආදාය අරඤ්ඤං පාවිසි, දූරං ගතභාවං ඤත්වා පදං වඤ්චෙත්වා අඤ්ඤෙන මග්ගෙන වාතවෙගෙන ගන්ත්වා සිඞ්ගෙන පසිබ්බකං උක්ඛිපිත්වා භූමියං පාතෙත්වා ඵාලෙත්වා කච්ඡපං නීහරි. සතපත්තොපි රුක්ඛා ඔතරි. බොධිසත්තො ද්වින්නම්පි ඔවාදං දදමානො ‘‘අහං තුම්හෙ නිස්සාය ජීවිතං ලභිං, තුම්හෙහි සහායකස්ස කත්තබ්බං මය්හං කතං, ඉදානි ලුද්දො ආගන්ත්වා තුම්හෙ ගණ්හෙය්‍ය, තස්මා, සම්ම සතපත්ත, ත්වං අත්තනො පුත්තකෙ ගහෙත්වා අඤ්ඤත්ථ යාහි, ත්වම්පි, සම්ම කච්ඡප, උදකං පවිසාහී’’ති ආහ. තෙ තථා අකංසු.

සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා දුතියං ගාථමාහ –

112.

‘‘කච්ඡපො පාවිසී වාරිං, කුරුඞ්ගො පාවිසී වනං;
සතපත්තො දුමග්ගම්හා, දූරෙ පුත්තෙ අපානයී’’ති.
තත්ථ **අපානයී**ති ආනයි, ගහෙත්වා අගමාසීති අත්ථො;

ලුද්දොපි තං ඨානං ආගන්ත්වා කඤ්චි අපස්සිත්වා ඡින්නපසිබ්බකං ගහෙත්වා දොමනස්සප්පත්තො අත්තනො ගෙහං අගමාසි. තෙ තයොපි සහායා යාවජීවං විස්සාසං අච්ඡින්දිත්වා යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ලුද්දකො දෙවදත්තො අහොසි, සතපත්තො සාරිපුත්තො, කච්ඡපො මොග්ගල්ලානො, කුරුඞ්ගමිගො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කුරුඞ්ගමිගජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[207] 7. අස්සකජාතකවණ්ණනා

අයමස්සකරාජෙනාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පුරාණදුතියිකාපලොභනං ආරබ්භ කථෙසි. සො හි භික්ඛු සත්ථාරා ‘‘සච්චං කිර, ත්වං භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුට්ඨො ‘‘සච්ච’’න්ති වත්වා ‘‘කෙන උක්කණ්ඨාපිතොසී’’ති වුත්තෙ ‘‘පුරාණදුතියිකායා’’ති ආහ. අථ නං සත්ථා

‘‘න ඉදානෙව තස්සා භික්ඛු ඉත්ථියා තයි සිනෙහො අත්ථි, පුබ්බෙපි ත්වං තං නිස්සාය මහාදුක්ඛං පත්තො’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කාසිරට්ඨෙ පාටලිනගරෙ අස්සකො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස උපරී නාම අග්ගමහෙසී පියා අහොසි මනාපා අභිරූපා දස්සනීයා පාසාදිකා අතික්කන්තා මානුසවණ්ණං, අපත්තා දිබ්බවණ්ණං. සා කාලමකාසි, තස්සා කාලකිරියාය රාජා සොකාභිභූතො අහොසි දුක්ඛී දුම්මනො. සො තස්සා සරීරං දොණියං නිපජ්ජාපෙත්වා තෙලකලලං පක්ඛිපාපෙත්වා හෙට්ඨාමඤ්චෙ ඨපාපෙත්වා නිරාහාරො රොදමානො පරිදෙවමානො නිපජ්ජි. මාතාපිතරො අවසෙසඤාතකා මිත්තාමච්චබ්‌රාහ්මණගහපතිකාදයොපි ‘‘මා සොචි, මහාරාජ, අනිච්චා සඞ්ඛාරා’’තිආදීනි වදන්තා සඤ්ඤාපෙතුං නාසක්ඛිංසු. තස්ස විලපන්තස්සෙව සත්ත දිවසා අතික්කන්තා. තදා බොධිසත්තො පඤ්චාභිඤ්ඤඅට්ඨසමාපත්තිලාභී තාපසො හුත්වා හිමවන්තපදෙසෙ විහරන්තො ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා දිබ්බෙන චක්ඛුනා ජම්බුදීපං ඔලොකෙන්තො තං රාජානං තථා පරිදෙවමානං දිස්වා ‘‘එතස්ස මයා අවස්සයෙන භවිතබ්බ’’න්ති ඉද්ධානුභාවෙන ආකාසෙ උප්පතිත්වා රඤ්ඤො උය්‍යානෙ ඔතරිත්වා මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ කඤ්චනපටිමා විය නිසීදි.

අථෙකො පාටලිනගරවාසී බ්‌රාහ්මණමාණවො උය්‍යානං ගතො බොධිසත්තං දිස්වා වන්දිත්වා නිසීදි. බොධිසත්තො තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ‘‘කිං, මාණව, රාජා ධම්මිකො’’ති පුච්ඡි. ‘‘ආම, භන්තෙ, ධම්මිකො රාජා, භරියා පනස්ස කාලකතා, සො තස්සා සරීරං දොණියං පක්ඛිපාපෙත්වා විලපමානො නිපන්නො, අජ්ජ සත්තමො දිවසො, කිස්ස තුම්හෙ රාජානං එවරූපා දුක්ඛා න මොචෙථ, යුත්තං නු ඛො තුම්හාදිසෙසු සීලවන්තෙසු සංවිජ්ජමානෙසු රඤ්ඤො එවරූපං දුක්ඛං අනුභවිතු’’න්ති. ‘‘න ඛො අහං, මාණව, රාජානං ජානාමි, සචෙ පන සො ආගන්ත්වා මං පුච්ඡෙය්‍ය, අහමෙවස්ස තස්සා නිබ්බත්තට්ඨානං ආචික්ඛිත්වා රඤ්ඤො සන්තිකෙයෙව තං කථාපෙය්‍ය’’න්ති. ‘‘තෙන හි, භන්තෙ, යාව රාජානං ආනෙමි, තාව ඉධෙව නිසීදථා’’ති මාණවො බොධිසත්තස්ස පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා තමත්ථං ආරොචෙත්වා ‘‘තස්ස දිබ්බචක්ඛුකස්ස සන්තිකං ගන්තුං වට්ටතී’’ති ආහ.

රාජා ‘‘උපරිං කිර දට්ඨුං ලභිස්සාමී’’ති තුට්ඨමානසො රථං අභිරුහිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා බොධිසත්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො – ‘‘සච්චං කිර තුම්හෙ දෙවියා නිබ්බත්තට්ඨානං ජානාථා’’ති පුච්ඡි. ‘‘ආම, මහාරාජා’’ති. ‘‘කත්ථ නිබ්බත්තා’’ති? ‘‘සා ඛො, මහාරාජ, රූපස්මිංයෙව මත්තා පමාදමාගම්ම කල්‍යාණකම්මං අකත්වා ඉමස්මිංයෙව උය්‍යානෙ ගොමයපාණකයොනියං නිබ්බත්තා’’ති. ‘‘නාහං සද්දහාමී’’ති. ‘‘තෙන හි තෙ දස්සෙත්වා කථාපෙමී’’ති. ‘‘සාධු කථාපෙථා’’ති. බොධිසත්තො

අත්තනො ආනුභාවෙන ‘‘උභොපි ගොමයපිණ්ඩං වට්ටයමානා රඤ්ඤො පුරතො ආගච්ඡන්තූ’’ති තෙසං ආගමනං අකාසි. තෙ තථෙව ආගමිංසු. බොධිසත්තො තං දස්සෙන්තො ‘‘අයං තෙ, මහාරාජ, උපරිදෙවී, තං ජහිත්වා ගොමයපාණකස්ස පච්ඡතො පච්ඡතො ගච්ඡති, පස්සථ න’’න්ති ආහ. භන්තෙ ‘‘‘උපරී නාම ගොමයපාණකයොනියං නිබ්බත්තිස්සතී’ති න සද්දහාමහ’’න්ති. ‘‘කථාපෙමි නං, මහාරාජා’’ති. ‘‘කථාපෙථ, භන්තෙ’’ති.

බොධිසත්තො අත්තනො ආනුභාවෙන තං කථාපෙන්තො ‘‘උපරී’’ති ආහ. සා මනුස්සභාසාය ‘‘කිං, භන්තෙ’’ති ආහ. ‘‘ත්වං අතීතභවෙ කා නාම අහොසී’’ති? ‘‘භන්තෙ, අස්සකරඤ්ඤො අග්ගමහෙසී උපරී නාම අහොසි’’න්ති. ‘‘කිං පන තෙ ඉදානි අස්සකරාජා පියො, උදාහු ගොමයපාණකො’’ති? ‘‘භන්තෙ, සො මය්හං පුරිමජාතියා සාමිකො, තදා අහං ඉමස්මිං උය්‍යානෙ තෙන සද්ධිං රූපසද්දගන්ධරසඵොට්ඨබ්බෙ අනුභවමානා විචරිං. ඉදානි පන මෙ භවසඞ්ඛෙපගතකාලතො පට්ඨාය සො කිං හොති, අහඤ්හි ඉදානි අස්සකරාජානං මාරෙත්වා තස්ස ගලලොහිතෙන මය්හං සාමිකස්ස ගොමයපාණකස්ස පාදෙ මක්ඛෙය්‍ය’’න්ති වත්වා පරිසමජ්ඣෙ මනුස්සභාසාය ඉමා ගාථා අවොච –

113.

‘‘අයමස්සකරාජෙන, දෙසො විචරිතො මයා;
අනුකාමය කාමෙන, පියෙන පතිනා සහ.

114.

‘‘නවෙන සුඛදුක්ඛෙන, පොරාණං අපිධීයති;
තස්මා අස්සකරඤ්ඤාව, කීටො පියතරො මමා’’ති.

තත්ථ **අයමස්සකරාජෙන, දෙසො විචරිතො මයාති** අයං රමණීයො උය්‍යානපදෙසො පුබ්බෙ මයා අස්සකරාජෙන සද්ධිං විචරිතො. **අනුකාමය කාමෙනාති අනූති** නිපාතමත්තං, මයා තං කාමයමානාය තෙන මං කාමයමානෙන සහාති අත්ථො. **පියෙනාති** තස්මිං අත්තභාවෙ පියෙන. **නවෙන සුඛදුක්ඛෙන, පොරාණං අපිධීයතීති**, භන්තෙ, නවෙන හි සුඛෙන පොරාණං සුඛං, නවෙන ච දුක්ඛෙන පොරාණං දුක්ඛං පිධීයති පටිච්ඡාදීයති, එසා ලොකස්ස ධම්මතාති දීපෙති. **තස්මා අස්සකරඤ්ඤාව, කීටො පියතරො මමාති** යස්මා නවෙන පොරාණං පිධීයති, තස්මා මම අස්සකරාජතො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන කීටොව පියතරොති.

තං සුත්වා අස්සකරාජා විප්පටිසාරී හුත්වා තත්ථ ඨිතොව කුණපං නීහරාපෙත්වා සීසං න්හත්වා බොධිසත්තං වන්දිත්වා නගරං පවිසිත්වා අඤ්ඤං අග්ගමහෙසිං කත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. බොධිසත්තොපි රාජානං ඔවදිත්වා නිස්සොකං කත්වා හිමවන්තමෙව අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ‘‘තදා උපරි පුරාණදුතියිකා අහොසි, අස්සකරාජා උක්කණ්ඨිතො භික්ඛු, මාණවො සාරිපුත්තො, තාපසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

අස්සකජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[208] 8. සුසුමාරජාතකවණ්ණනා

අලං මෙතෙහි අම්බෙහීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි සත්ථා ‘‘දෙවදත්තො වධාය පරිසක්කතී’’ති සුත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව දෙවදත්තො මය්හං වධාය පරිසක්කති, පුබ්බෙපි පරිසක්කියෙව, සන්තාසමත්තම්පි පන කාතුං න සක්ඛී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ හිමවන්තපදෙසෙ බොධිසත්තො කපියොනියං නිබ්බත්තිත්වා නාගබලො ථාමසම්පන්නො මහාසරීරො සොභග්ගප්පත්තො හුත්වා ගඞ්ගානිවත්තනෙ අරඤ්ඤායතනෙ වාසං කප්පෙසි. තදා ගඞ්ගාය එකො සුසුමාරො වසි. අථස්ස භරියා බොධිසත්තස්ස සරීරං දිස්වා තස්ස හදයමංසෙ දොහළං උප්පාදෙත්වා සුසුමාරං ආහ – ‘‘අහං සාමි, එතස්ස කපිරාජස්ස හදයමංසං ඛාදිතුකාමා’’ති. ‘‘භද්දෙ, මයං ජලගොචරා, එසො ථලගොචරො, කින්ති නං ගණ්හිතුං සක්ඛිස්සාමා’’ති. ‘‘යෙන කෙනචි උපායෙන ගණ්හ, සචෙ න ලභිස්සාමි, මරිස්සාමී’’ති. ‘‘තෙන හි මා සොචි, අත්ථෙකො උපායො, ඛාදාපෙස්සාමි තං තස්ස හදයමංස’’න්ති සුසුමාරිං සමස්සාසෙත්වා බොධිසත්තස්ස ගඞ්ගාය පානීයං පිවිත්වා ගඞ්ගාතීරෙ නිසින්නකාලෙ සන්තිකං ගන්ත්වා එවමාහ – ‘‘වානරින්ද, ඉමස්මිං පදෙසෙ කසායඵලානි ඛාදන්තො කිං ත්වං නිවිට්ඨට්ඨානෙයෙව චරසි, පාරගඞ්ගාය අම්බලබුජාදීනං මධුරඵලානං අන්තො නත්ථි, කිං තෙ තත්ථ ගන්ත්වා ඵලාඵලං ඛාදිතුං න වට්ටතී’’ති? ‘‘කුම්භීලරාජ, ගඞ්ගා මහොදකා විත්ථිණ්ණා, කථං තත්ථ ගමිස්සාමී’’ති? ‘‘සචෙ ඉච්ඡසි, අහං තං මම පිට්ඨිං ආරොපෙත්වා නෙස්සාමී’’ති. සො සද්දහිත්වා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡි. ‘‘තෙන හි එහි පිට්ඨිං මෙ අභිරූහා’’ති ච වුත්තෙ තං අභිරුහි. සුසුමාරො ථොකං නෙත්වා උදකෙ ඔසීදාපෙසි.

බොධිසත්තො ‘‘සම්ම, උදකෙ මං ඔසීදාපෙසි, කිං නු ඛො එත’’න්ති ආහ. ‘‘නාහං තං ධම්මසුධම්මතාය ගහෙත්වා ගච්ඡාමි, භරියාය පන මෙ තව හදයමංසෙ දොහළො උප්පන්නො, තමහං තව හදයං ඛාදාපෙතුකාමො’’ති. ‘‘සම්ම, කථෙන්තෙන තෙ සුන්දරං කතං. සචෙ හි අම්හාකං උදරෙ හදයං භවෙය්‍ය, සාඛග්ගෙසු චරන්තානං චුණ්ණවිචුණ්ණං භවෙය්‍යා’’ති. ‘‘කහං පන තුම්හෙ ඨපෙථා’’ති? බොධිසත්තො අවිදූරෙ එකං උදුම්බරං පක්කඵලපිණ්ඩිසඤ්ඡන්නං දස්සෙන්තො ‘‘පස්සෙතානි අම්හාකං හදයානි

එතස්මිං උදුම්බරෙ ඔලම්බන්තී''ති ආහ. ''සචෙ මෙ හදයං දස්සසි, අහං තං න මාරෙස්සාමී''ති. ''තෙන හි මං එත්ථ නෙහි, අහං තෙ රුක්ඛෙ ඔලම්බන්තං දස්සාමී''ති. සො තං ආදාය තත්ථ අගමාසි. බොධිසත්තො තස්ස පිට්ඨිතො උප්පතිත්වා උදුම්බරරුක්ඛෙ නිසීදිත්වා ''සම්ම, බාල සුසුමාර, 'ඉමෙසං සත්තානං හදයං නාම රුක්ඛග්ගෙ හොතී'ති සඤ්ඤී අහොසි, බාලොසි, අහං තං වඤ්චෙසිං, තව ඵලාඵලං තවෙව හොතු, සරීරමෙව පන තෙ මහන්තං පඤ්ඤා පන නත්ථී''ති වත්වා ඉමමත්ථං පකාසෙන්තො ඉමා ගාථා අවොච –

115.

''අලං මෙතෙහි අම්බෙහි, ජම්බූහි පනසෙහි ච;
යානි පාරං සමුද්දස්ස, වරං මය්හං උදුම්බරො.

116.

''මහතී වත තෙ බොන්දි, න ච පඤ්ඤා තදූපිකා;
සුසුමාර වඤ්චිතො මෙසි, ගච්ඡ දානි යථාසුඛ''න්ති.

තත්ථ **අලං මෙතෙහීති** යානි තයා දීපකෙ නිද්දිට්ඨානි, එතෙහි මය්හං අලං. **වරං මය්හං උදුම්බරොති** මය්හං අයමෙව උදුම්බරරුක්ඛො වරං. **බොන්දීති** සරීරං. **තදූපිකාති** පඤ්ඤා පන තෙ තදූපිකා තස්ස සරීරස්ස අනුච්ඡවිකා නත්ථි. **ගච්ඡ දානි යථාසුඛ**න්ති ඉදානි යථාසුඛං ගච්ඡ, නත්ථි තෙ හදයමංසගහණූපායොති අත්ථො. සුසුමාරො සහස්සං පරාජිතො විය දුක්ඛී දුම්මනො පජ්ඣායන්තොව අත්තනො නිවාසට්ඨානමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා සුසුමාරො දෙවදත්තො අහොසි, සුසුමාරී චිඤ්චමාණවිකා, කපිරාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

සුසුමාරජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[209] 9. කුක්කුටජාතකවණ්ණනා

දිට්ඨා මයා වනෙ රුක්ඛාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ධම්මසෙනාපතිසාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකං දහරභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර අත්තනො සරීරස්ස ගුත්තිකම්මෙ ඡෙකො අහොසි. ''සරීරස්ස මෙ න සුඛං භවෙය්‍යා''ති භයෙන අතිසීතං අච්චුණ්හං පරිභොගං න කරොති, ''සීතුණ්හෙහි සරීරං කිලමෙය්‍යා''ති භයෙන බහි න නික්ඛමති, අතිකිලින්නඋත්තණ්ඩුලාදීනි න භුඤ්ජති. තස්ස සා සරීරගුත්තිකුසලතා සඞ්ඝමජ්ඣෙ පාකටා ජාතා. භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ''ආවුසො, අසුකො දහරො කිර භික්ඛු සරීරගුත්තිකම්මෙ ඡෙකො''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, අයං දහරො ඉදානෙව

සරීරගුත්තිකම්මෙ ඡෙකො, පුබ්බෙපි ඡෙකොව අහොසී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අරඤ්ඤායතනෙ රුක්ඛදෙවතා අහොසි. අථෙකො සකුණලුද්දකො එකං දීපකකුක්කුටමාදාය වාලරජ්ජුඤ්ච යට්ඨිඤ්ච ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ කුක්කුටෙ බන්ධන්තො එකං පලායිත්වා අරඤ්ඤං පවිට්ඨං පොරාණකුක්කුටං බන්ධිතුං ආරභි. සො වාලපාසෙ කුසලතාය අත්තානං බන්ධිතුං න දෙති, උට්ඨායුට්ඨාය නිලීයති. ලුද්දකො අත්තානං සාඛාපල්ලවෙහි පටිච්ඡාදෙත්වා පුනප්පුනං යට්ඨිඤ්ච පාසඤ්ච ඔඩ්ඩෙති. කුක්කුටො තං ලජ්ජාපෙතුකාමො මානුසිං වාචං නිච්ඡාරෙත්වා පඨමං ගාථමාහ –

117.

''දිට්ඨා මයා වනෙ රුක්ඛා, අස්සකණ්ණා විභීටකා;
න තානි එවං සක්කන්ති, යථා ත්වං රුක්ඛ සක්කසී''ති.

තස්සත්ථො – සම්ම ලුද්දක, මයා ඉමස්මිං වනෙ ජාතා බහූ අස්සකණ්ණා ච විභීටකා ච රුක්ඛා දිට්ඨපුබ්බා, තානි පන රුක්ඛානි යථා ත්වං සක්කසි සඞ්කමසි ඉතො චිතො ච විචරසි, එවං න සක්කන්ති න සඞ්කමන්ති න විචරන්තීති.

එවං වත්වා ච පන සො කුක්කුටො පලායිත්වා අඤ්ඤත්ථ අගමාසි. තස්ස පලායිත්වා ගතකාලෙ ලුද්දකො දුතියං ගාථමාහ –

118.

''පොරාණකුක්කුටො අයං, භෙත්වා පඤ්ජරමාගතො;
කුසලො වාලපාසානං, අපක්කමති භාසතී''ති.

තත්ථ **කුසලො වාලපාසානන්ති** වාලමයෙසු පාසෙසු කුසලො අත්තානං බන්ධිතුං අදත්වා අපක්කමති චෙව භාසති ච, භාසිත්වා ච පන පලාතොති එවං වත්වා ලුද්දකො අරඤ්ඤෙ චරිත්වා යථාලද්ධමාදාය ගෙහමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා ලුද්දකො දෙවදත්තො අහොසි, කුක්කුටො කායගුත්තිකුසලො දහරභික්ඛු, තස්ස පන කාරණස්ස පච්චක්ඛකාරිකා රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

කුක්කුටජාතකවණ්ණනා නවමා.

[210] 10. කන්දගලකජාතකවණ්ණනා

අම්භො කො නාමයං රුක්ඛොති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො සුගතාලයං ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි සත්ථා ‘‘දෙවදත්තො සුගතාලයං අකාසී’’ති සුත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව දෙවදත්තො මය්හං අනුකිරියං කරොන්තො විනාසං පත්තො, පුබ්බෙපි පාපුණියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හිමවන්තපදෙසෙ රුක්ඛකොට්ටකසකුණයොනියං නිබ්බත්ති, ‘‘ඛදිරවනියො’’තිස්ස නාමං අහොසි. සො ඛදිරවනෙයෙව ගොචරං ගණ්හි, තස්සෙකො කන්දගලකො නාම සහායො අහොසි, සො සිම්බලිපාලිභද්දකවනෙ ගොචරං ගණ්හාති. සො එකදිවසං ඛදිරවනියස්ස සන්තිකං අගමාසි. ඛදිරවනියො ‘‘සහායො මෙ ආගතො’’ති කන්දගලකං ගහෙත්වා ඛදිරවනං පවිසිත්වා ඛදිරඛන්ධං තුණ්ඩෙන පහරිත්වා රුක්ඛතො පාණකෙ නීහරිත්වා අදාසි. කන්දගලකො දින්නෙ දින්නෙ මධුරපූවෙ විය ඡින්දිත්වා ඡින්දිත්වා ඛාදි. තස්ස ඛාදන්තස්සෙව මානො උප්පජ්ජි – ‘‘අයම්පි රුක්ඛකොට්ටකයොනියං නිබ්බත්තො, අහම්පි, කිං මෙ එතෙන දින්නගොචරෙන, සයමෙව ඛදිරවනෙ ගොචරං ගණ්හිස්සාමී’’ති. සො ඛදිරවනියං ආහ – ‘‘සම්ම, මා ත්වං දුක්ඛං අනුභවි, අහමෙව ඛදිරවනෙ ගොචරං ගණ්හිස්සාමී’’ති.

අථ නං සො ‘‘හන්ද ත්වං සම්ම, සිම්බලිපාලිභද්දකාදිවනෙ නිස්සාරෙ ගොචරග්ගහණකුලෙ ජාතො, ඛදිරා නාම ජාතසාරා ථද්ධා, මා තෙ එතං රුච්චී’’ති ආහ. කන්දගලකො ‘‘කිං දානාහං න රුක්ඛකොට්ටකයොනියං නිබ්බත්තො’’ති තස්ස වචනං අනාදියිත්වා වෙගෙන ගන්ත්වා ඛදිරරුක්ඛං තුණ්ඩෙන පහරි. තාවදෙවස්ස තුණ්ඩං භිජ්ජි, අක්ඛීනි නික්ඛමනාකාරප්පත්තානි ජාතානි, සීසං ඵලිතං. සො ඛන්ධෙ පතිට්ඨාතුං අසක්කොන්තො භූමියං පතිත්වා පඨමං ගාථමාහ –

119.

‘‘අම්භො කො නාමයං රුක්ඛො, සින්නපත්තො සකණ්ටකො;
යත්ථ එකප්පහාරෙන, උත්තමඞ්ගං විභිජ්ජිත’’න්ති.

තත්ථ **අම්භො කො නාමයං රුක්ඛොති**, භො ඛදිරවනිය, කො නාම අයං රුක්ඛො. ‘‘කො නාම සො’’තිපි පාඨො. **සින්නපත්තොති** සුඛුමපත්තො. **යත්ථ එකප්පහාරෙනාති** යස්මිං රුක්ඛෙ එකෙනෙව පහාරෙන. **උත්තමඞ්ගං විභිජ්ජිතන්ති** සීසං භින්නං, න කෙවලඤ්ච සීසං, තුණ්ඩම්පි භින්නං. සො වෙදනාප්පත්තතාය ඛදිරරුක්ඛං ‘‘කිං රුක්ඛො නාමෙසො’’ති ජානිතුං අසක්කොන්තො වෙදනාප්පත්තො හුත්වා ඉමාය ගාථාය විප්පලපි.

තං වචනං සුත්වා ඛදිරවනියො දුතියං ගාථමාහ –

120.

‘‘අචාරි වතායං විතුදං වනානි, කට්ඨඞ්ගරුක්ඛෙසු අසාරකෙසු;
අථාසදා ඛදිරං ජාතසාරං, යත්ථබ්භිදා ගරුළො උත්තමඞ්ග’’න්ති.

තත්ථ **අචාරි වතායන්ති** අචරි වත අයං. **විතුදං වනානීති** නිස්සාරසිම්බලිපාලිභද්දකවනානි විතුදන්තො විජ්ඣන්තො. **කට්ඨඞ්ගරුක්ඛෙසූති** වනකට්ඨකොට්ඨාසෙසු රුක්ඛෙසු. **අසාරකෙසූති** නිස්සාරෙසු පාලිභද්දකසිම්බලිආදීසු. **අථාසදා ඛදිරං ජාතසාරන්ති** අථ පොතකකාලතො පට්ඨාය ජාතසාරං ඛදිරං සම්පාපුණි. **යත්ථබ්භිදා ගරුළො උත්තමඞ්ගන්ති යත්ථබ්භිදාති** යස්මිං ඛදිරෙ අභින්දි පදාලයි. **ගරුළොති** සකුණො. සබ්බසකුණානඤ්හෙතං සගාරවසප්පතිස්ස වචනං.

ඉති නං ඛදිරවනියො වත්වා ‘‘භො කන්දගලක, යත්ථ ත්වං උත්තමඞ්ගං අභින්දි, ඛදිරො නාමෙසො සාරරුක්ඛො’’ති ආහ. සො තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කන්දගලකො දෙවදත්තො අහොසි, ඛදිරවනියො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කන්දගලකජාතකවණ්ණනා දසමා.

නතංදළ්හවග්ගො ඡට්ඨො.

තස්සුද්දානං –

බන්ධනාගාරං කෙළිසීලං, ඛණ්ඩං වීරකගඞ්ගෙය්‍යං;
කුරුඞ්ගමස්සකඤ්චෙව, සුසුමාරඤ්ච කුක්කුටං;
කන්දගලකන්ති තෙ දස.

7. බීරණථම්භවග්ගො

[211] 1. සොමදත්තජාතකවණ්ණනා

අකාසි යොග්ගන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ලාළුදායිත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. සො හි ද්වින්නං තිණ්ණං ජනානං අන්තරෙ එකවචනම්පි සම්පාදෙත්වා කථෙතුං න සක්කොති, සාරජ්ජබහුලො ‘‘අඤ්ඤං කථෙස්සාමී’’ති අඤ්ඤමෙව කථෙසි. තස්ස තං පවත්තිං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථෙන්තා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න,

භික්ඛවෙ, ලාළුදායී ඉදානෙව සාරජ්ජබහුලො, පුබ්බෙපි සාරජ්ජබහුලොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ අඤ්ඤතරස්මිං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සිප්පං උග්ගණ්හිත්වා පුන ගෙහං ආගන්ත්වා මාතාපිතූනං දුග්ගතභාවං ඤත්වා ''පරිහීනකුලතො සෙට්ඨිකුලං පතිට්ඨපෙස්සාමී''ති මාතාපිතරො ආපුච්ඡිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා රාජානං උපට්ඨාසි. සො රඤ්ඤො පියො අහොසි මනාපො. අථස්ස පිතුනො ''ද්වීහියෙව ගොණෙහි කසිං කත්වා ජීවිකං කප්පෙන්තස්ස එකො ගොණො මතො. සො බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා ''තාත, එකො ගොණො මතො, කසිකම්මං න පවත්තති, රාජානං එකං ගොණං යාචාහී''ති ආහ. ''තාත, නචිරස්සෙව මෙ රාජා දිට්ඨො, ඉදානෙව ගොණං යාචිතුං න යුත්තං, තුම්හෙ යාචථා''ති. ''තාත, ත්වං මය්හං සාරජ්ජබහුලභාවං න ජානාසි, අහඤ්හි ද්වින්නං තිණ්ණං සම්මුඛෙ කථං සම්පාදෙතුං න සක්කොමි. සචෙ අහං රඤ්ඤො සන්තිකං ගොණං යාචිතුං ගමිස්සාමි, ඉමම්පි දත්වා ආගමිස්සාමී''ති. ''තාත, යං හොති, තං හොතු, න සක්කා මයා රාජානං යාචිතුං, අපිච බො පනාහං තුම්හෙ යොග්ගං කාරෙස්සාමී''ති. ''තෙන හි සාධු මං යොග්ගං කාරෙහී''ති.

බොධිසත්තො පිතරං ආදාය බීරණත්ථම්භකසුසානං ගන්ත්වා තත්ථ තත්ථ තිණකලාපෙ බන්ධිත්වා ''අයං රාජා, අයං උපරාජා, අයං සෙනාපතී''ති නාමානි කත්වා පටිපාටියා පිතු දස්සෙත්වා ''තාත, ත්වං රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා 'ජයතු, මහාරාජා'ති එවං ඉමං ගාථං වත්වා ගොණං යාචෙය්‍යාසී''ති ගාථං උග්ගණ්හාපෙසි –

''ද්වෙ මෙ ගොණා මහාරාජ, යෙහි ඛෙත්තං කසාමසෙ;
තෙසු එකො මතො දෙව, දුතියං දෙහි ඛත්තියා''ති.

බ්‍රාහ්මණො එකෙන සංවච්ඡරෙන ඉමං ගාථං පගුණං කත්වා බොධිසත්තං ආහ – ''තාත, සොමදත්ත, ගාථා මෙ පගුණා ජාතා, ඉදානි අහං යස්ස කස්සචි සන්තිකෙ වත්තුං සක්කොමි, මං රඤ්ඤො සන්තිකං නෙහී''ති. සො ''සාධු, තාතා''ති තථාරූපං පණ්ණාකාරං ගාහාපෙත්වා පිතරං රඤ්ඤො සන්තිකං නෙසි. බ්‍රාහ්මණො ''ජයතු, මහාරාජා''ති වත්වා පණ්ණාකාරං අදාසි. රාජා ''අයං තෙ සොමදත්ත බ්‍රාහ්මණො කිං හොතී''ති ආහ. ''පිතා මෙ, මහාරාජා''ති. ''කෙනට්ඨෙනාගතො''ති? තස්මිං ඛණෙ බ්‍රාහ්මණො ගොණයාචනත්ථාය ගාථං වදන්තො –

''ද්වෙ මෙ ගොණා මහාරාජ, යෙහි ඛෙත්තං කසාමසෙ;
තෙසු එකො මතො දෙව, දුතියං ගණ්හ ඛත්තියා''ති. – ආහ;

රාජා බ්‍රාහ්මණෙන විරජ්ඣිත්වා කථිතභාවං ඤත්වා සිතං කත්වා ‘‘සොමදත්ත, තුම්හාකං ගෙහෙ බහූ මඤ්ඤෙ ගොණා’’ති ආහ. ‘‘තුම්හෙහි දින්නා භවිස්සන්ති, මහාරාජා’’ති. රාජා බොධිසත්තස්ස තුස්සිත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස සොළස ගොණෙ අලඞ්කාරභණ්ඩකෙ නිවාසනගාමඤ්චස්ස බ්‍රහ්මදෙය්‍යං දත්වා මහන්තෙන යසෙන බ්‍රාහ්මණං උය්‍යොජෙසි. බ්‍රාහ්මණො සබ්බසෙතසින්ධවයුත්තං රථං අභිරුය්හ මහන්තෙන පරිවාරෙන ගාමං අගමාසි. බොධිසත්තො පිතරා සද්ධිං රථෙ නිසීදිත්වා ගච්ඡන්තො ‘‘තාත, අහං තුම්හෙ සකලසංවච්ඡරං යොග්ගං කාරෙසිං, සන්නිට්ඨානකාලෙ පන තුම්හාකං ගොණං රඤ්ඤො අදත්ථා’’ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

121.

‘‘අකාසි යොග්ගං ධුවමප්පමත්තො, සංවච්ඡරං බීරණථම්භකස්මිං;
බ්‍යාකාසි සඤ්ඤං පරිසං විගය්හ, න නිය්‍යමො තායති අප්පපඤ්ඤ’’න්ති.

තත්ථ **අකාසි යොග්ගං ධුවමප්පමත්තො, සංවච්ඡරං බීරණථම්භකස්මි**න්ති, තාත, ත්වං නිච්චං අප්පමත්තො බීරණත්ථම්භමයෙ සුසානෙ යොග්ගං අකාසි. **බ්‍යාකාසි සඤ්ඤං පරිසං විගය්හා**ති අථ ච පන පරිසං විගාහිත්වා තං සඤ්ඤං විඅකාසි විකාරං ආපාදෙසි, පරිවත්තෙසීති අත්ථො. **න නිය්‍යමො තායති අප්පපඤ්ඤ**න්ති අප්පපඤ්ඤං නාම පුග්ගලං නිය්‍යමො යොග්ගාචිණ්ණං චරණං න තායති න රක්ඛතීති.

අථස්ස වචනං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො දුතියං ගාථමාහ –

122.

‘‘ද්වයං යාචනකො තාත, සොමදත්ත නිගච්ඡති;
අලාභං ධනලාභං වා, එවංධම්මා හි යාචනා’’ති.

තත්ථ **එවංධම්මා හි යාචනා**ති යාචනා හි එවංසභාවාති.

සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ලාළුදායී ඉදානෙව සාරජ්ජබහුලො, පුබ්බෙපි සාරජ්ජබහුලොයෙවා’’ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො, සොමදත්තස්ස පිතා ලාළුදායී අහොසි, සොමදත්තො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සොමදත්තජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[212] 2. *උච්ඡිට්ඨභත්තජාතකවණ්ණනා*

අඤ්ඤො උපරිමො වණ්ණොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පුරාණදුතියිකාපලොභනං ආරබ්භ කථෙසි. සො හි භික්ඛු සත්ථාරා ‘‘සච්චං කිර, ත්වං භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුට්ඨො ‘‘සච්ච’’න්ති වත්වා ‘‘කො

තං උක්කණ්ඨාපෙසී''ති වුත්තෙ ''පුරාණදුතියිකා''ති ආහ. අථ නං සත්ථා ''භික්ඛු අයං තෙ ඉත්ථී අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි අත්තනො ජාරස්ස උච්ඡිට්ඨකං භොජෙසී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං ඨානෙ භික්ඛං චරිත්වා ජීවිකකප්පකෙ කපණෙ නටකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො දුග්ගතො දුරූපකො හුත්වා භික්ඛං චරිත්වා ජීවිකං කප්පෙසි. තදා කාසිරට්ඨෙ එකස්මිං ගාමකෙ එකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස බ්‍රාහ්මණී දුස්සීලා පාපධම්මා අතිචාරං චරති. අථෙකදිවසං බ්‍රාහ්මණෙ කෙනචිදෙව කරණීයෙන බහි ගතෙ තස්සා ජාරො තං ඛණං ඔලොකෙත්වා තං ගෙහං පාවිසි. සා තෙන සද්ධිං අතිචරිත්වා ''මුහුත්තං අච්ඡ, භුඤ්ජිත්වාව ගමිස්සසී''ති භත්තං සම්පාදෙත්වා සූපබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නං උණ්හභත්තං වඩ්ඪෙත්වා ''ත්වං භුඤ්ජා''ති තස්ස දත්වා සයං බ්‍රාහ්මණස්ස ආගමනං ඔලොකයමානා ද්වාරෙ අට්ඨාසි. බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණියා ජාරස්ස භුඤ්ජනට්ඨානෙ පිණ්ඩං පච්චාසීසන්තො අට්ඨාසි.

තස්මිං ඛණෙ බ්‍රාහ්මණො ගෙහාභිමුඛො ආගච්ඡති. බ්‍රාහ්මණී තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා වෙගෙන පවිසිත්වා ''උට්ඨෙහි, බ්‍රාහ්මණො ආගච්ඡතී''ති ජාරං කොට්ඨෙ ඔතාරෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස පවිසිත්වා නිසින්නකාලෙ ඵලකං උපනෙත්වා හත්ථධොවනං දත්වා ඉතරෙන භුත්තාවසිට්ඨස්ස සීතභත්තස්ස උපරි උණ්හභත්තං වඩ්ඪෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස අදාසි. සො භත්තෙ හත්ථං ඔතාරෙත්වා උපරි උණ්හං හෙට්ඨා ච භත්තං සීතලං දිස්වා චින්තෙසි – ''ඉමිනා අඤ්ඤස්ස භුත්තාධිකෙන උච්ඡිට්ඨභත්තෙන භවිතබ්බ''න්ති. සො බ්‍රාහ්මණිං පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

123.

''අඤ්ඤො උපරිමො වණ්ණො, අඤ්ඤො වණ්ණො ච හෙට්ඨිමො;
බ්‍රාහ්මණී ත්වෙව පුච්ඡාමි, කිං හෙට්ඨා කිඤ්ච උප්පරී''ති.

තත්ථ **වණ්ණොති** ආකාරො. අයඤ්හි උපරිමස්ස උණ්හභාවං හෙට්ඨිමස්ස ච සීතභාවං පුච්ඡන්තො එවමාහ. **කිං හෙට්ඨා කිඤ්ච උප්පරීති** වුඩ්ඪිතභත්තෙන නාම උපරි සීතලෙන, හෙට්ඨා උණ්හෙන භවිතබ්බං, ඉදඤ්ච පන න තාදිසං, තෙන තං පුච්ඡාමි – ''කෙන කාරණෙන උපරි භත්තං උණ්හං, හෙට්ඨිමං සීතල''න්ති.

බ්‍රාහ්මණී අත්තනා කතකම්මස්ස උත්තානභාවභයෙන බ්‍රාහ්මණෙ පුනප්පුනං කථෙන්තෙපි තුණ්හීයෙව අහොසි. තස්මිං ඛණෙ නටපුත්තස්ස එතදහොසි – ''කොට්ඨෙ නිසීදාපිතපාපපුරිසෙන ජාරෙන භවිතබ්බං, ඉමිනා ගෙහස්සාමිකෙන, බ්‍රාහ්මණී පන අත්තනා කතකම්මස්ස පාකටභාවභයෙන කිඤ්චි න කථෙති, හන්දාහං ඉමිස්සා කතකම්මං පකාසෙත්වා ජාරස්ස කොට්ඨකෙ නිසීදාපිතභාවං බ්‍රාහ්මණස්ස කථෙමී''ති. සො බ්‍රාහ්මණස්ස

ගෙහා නික්ඛන්තකාලතො පට්ඨාය ඉතරස්ස ගෙහපවෙසනං අතිචරණං අග්ගභත්තභුඤ්ජනං බ්‍රාහ්මණියා ද්වාරෙ ඨත්වා මග්ගං ඔලොකනං ඉතරස්ස කොට්ඨෙ ඔතාරිතභාවන්ති සබ්බං තං පවත්තිං ආචික්ඛිත්වා දුතියං ගාථමාහ –

124.

‘‘අහං නටොස්මි භද්දන්තෙ, භික්ඛකොස්මි ඉධාගතො;
අයඤ්හි කොට්ඨමොතිණ්ණො, අයං සො යං ගවෙසසී’’ති.

තත්ථ **අහං නටොස්මි, භද්දන්තෙති**, සාමි, අහං නටජාතිකො. **භික්ඛකොස්මි ඉධාගතොති** ස්වාහං ඉමං ඨානං භික්ඛකො භික්ඛං පරියෙසමානො ආගතොස්මි. **අයඤ්හි කොට්ඨමොතිණ්ණොති** අයං පන එතිස්සා ජාරො ඉමං භත්තං භුඤ්ජන්තො තව භයෙන කොට්ඨං ඔතිණ්ණො. **අයං සො යං ගවෙසසීති** යං ත්වං කස්ස නු ඛො ඉමිනා උච්ඡිට්ඨකෙන භවිතබ්බන්ති ගවෙසසි, අයං සො. චූළාය නං ගහෙත්වා කොට්ඨා නීහරිත්වා යථා න පුනෙවරූපං පාපං කරොති, තථා අස්ස සතිං ජනෙහීති වත්වා පක්කාමි. බ්‍රාහ්මණො උභොපි තෙ යථා නං න පුනෙවරූපං පාපං කරොන්ති, තජ්ජනපොථනෙහි තථා සික්ඛාපෙත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ‘‘තදා බ්‍රාහ්මණී පුරාණදුතියිකා අහොසි, බ්‍රාහ්මණො උක්කණ්ඨිතො භික්ඛු, නටපුත්තො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

උච්ඡිට්ඨභත්තජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[213] 3. භරුජාතකවණ්ණනා

ඉසීනමන්තරං කත්වාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොසලරාජානං ආරබ්භ කථෙසි. භගවතො හි භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච ලාභසක්කාරො මහා අහොසි. යථාහ –

‘‘තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා සක්කතො හොති ගරුකතො මානිතො පූජිතො අපචිතො ලාභී චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානං. භික්ඛුසඞ්ඝොපි ඛො සක්කතො හොති…පෙ…. පරික්ඛාරානං. අඤ්ඤතිත්ථියා පන පරිබ්බාජකා අසක්කතා හොන්ති…පෙ…. පරික්ඛාරාන’’න්ති (උදා. 14).

තෙ එවං පරිහීනලාභසක්කාරා අහොරත්තං ගුළ්හසන්නිපාතං කත්වා මන්තයන්ති ‘‘සමණස්ස ගොතමස්ස උප්පන්නකාලතො පට්ඨාය මයං හතලාභසක්කාරා ජාතා, සමණො ගොතමො ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො

ජාතො, කෙන නු ඛො කාරණෙනස්ස එසා සම්පත්තී''ති. තත්‍රෙකෙ එවමාහංසු – ''සමණො ගොතමො සකලජම්බුදීපස්ස උත්තමට්ඨානෙ භූමිසීසෙ වසති. තෙනස්ස ලාභසක්කාරො උප්පජ්ජතී''ති, සෙසා ''අත්ථෙතං කාරණං, මයම්පි ජෙතවනපිට්ඨෙ තිත්ථියාරාමං කාරෙමු, එවං ලාභිනො භවිස්සාමා''ති ආහංසු. තෙ සබ්බෙපි ''එවමෙත''න්ති සන්නිට්ඨානං කත්වා ''සචෙපි මයං රඤ්ඤො අනාරොචෙත්වා ආරාමං කාරෙස්සාම, භික්ඛූ වාරෙස්සන්ති, ලඤ්ජං ලභිත්වා අභිජ්ජනකො නාම නත්ථි, තස්මා රඤ්ඤො ලඤ්ජං දත්වා ආරාමට්ඨානං ගණ්හිස්සාමා''ති සම්මන්තෙත්වා උපට්ඨාකෙ යාචිත්වා රඤ්ඤො සතසහස්සං දත්වා ''මහාරාජ, මයං ජෙතවනපිට්ඨියං තිත්ථියාරාමං කරිස්සාම, සචෙ භික්ඛූ 'කාතුං න දස්සාමා'ති තුම්හාකං ආරොචෙන්ති, නෙසං පටිවචනං න දාතබ්බ''න්ති ආහංසු. රාජා ලඤ්ජලොභෙන ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡි.

තිත්ථියා රාජානං සඞ්ගණ්හිත්වා වඩ්ඪකිං පක්කොසාපෙත්වා කම්මං පට්ඨපෙසුං, මහාසද්දො අහොසි. සත්ථා ''කෙ පනෙතෙ, ආනන්ද, උච්චාසද්දමහාසද්දා''ති පුච්ඡි. ''අඤ්ඤතිත්ථියා, භන්තෙ, ජෙතවනපිට්ඨියං තිත්ථියාරාමං කාරෙන්ති, තත්ථෙසො සද්දො''ති. ''ආනන්ද, නෙතං ඨානං තිත්ථියාරාමස්ස අනුච්ඡවිකං, තිත්ථියා උච්චාසද්දකාමා, න සක්කා තෙහි සද්ධිං වසිතු''න්ති වත්වා භික්ඛුසඞ්ඝං සන්නිපාතෙත්වා ''ගච්ඡථ, භික්ඛවෙ, රඤ්ඤො ආචික්ඛිත්වා තිත්ථියාරාමකරණං නිවාරෙථා''ති ආහ. භික්ඛුසඞ්ඝො ගන්ත්වා රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරෙ අට්ඨාසි. රාජා සඞ්ඝස්ස ආගතභාවං සුත්වාපි ''තිත්ථියාරාමං නිස්සාය ආගතා භවිස්සන්තී''ති ලඤ්ජස්ස ගහිතත්තා ''රාජා ගෙහෙ නත්ථී''ති වදාපෙසි. භික්ඛූ ගන්ත්වා සත්ථු ආරොචෙසුං. සත්ථා ''ලඤ්ජං නිස්සාය එවං කරොතී''ති ද්වෙ අග්ගසාවකෙ පෙසෙසි. රාජා තෙසම්පි ආගතභාවං සුත්වා තථෙව වදාපෙසි. තෙපි ආගන්ත්වා සත්ථු ආරාචෙසුං. සත්ථා ''න ඉදානි, සාරිපුත්ත, රාජා ගෙහෙ නිසීදිතුං ලභිස්සති, බහි නික්ඛමිස්සතී''ති පුනදිවසෙ පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරං අගමාසි. රාජා සුත්වා පාසාදා ඔතරිත්වා පත්තං ගහෙත්වා සත්ථාරං පවෙසෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස යාගුඛජ්ජකං දත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා රඤ්ඤො එකං පරියායධම්මදෙසනං ආරභන්තො ''මහාරාජ, පොරාණකරාජානො ලඤ්ජං ගහෙත්වා සීලවන්තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කාරෙත්වා අත්තනො රට්ඨස්ස අස්සාමිනො හුත්වා මහාවිනාසං පාපුණිංසූ''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ භරුරට්ඨෙ භරුරාජා නාම රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො පඤ්චාභිඤ්ඤො අට්ඨසමාපත්තිලාභී ගණසත්ථා තාපසො හුත්වා හිමවන්තපදෙසෙ චිරං වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය පඤ්චසතතාපසපරිවුතො හිමවන්තා ඔතරිත්වා අනුපුබ්බෙන භරුනගරං

පත්වා තත්ථ පිණ්ඩාය චරිත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා උත්තරද්වාරෙ සාඛාවිටපසම්පන්නස්ස වටරුක්ඛස්ස මූලෙ නිසීදිත්වා භත්තකිච්චං කත්වා තත්ථෙව රුක්ඛමූලෙ වාසං කප්පෙසි. එවං තස්මිං ඉසිගණෙ තත්ථ වසන්තෙ අඩ්ඪමාසච්චයෙන අඤ්ඤො ගණසත්ථා පඤ්චසතපරිවාරො ආගන්ත්වා නගරෙ භික්ඛාය චරිත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා දක්ඛිණද්වාරෙ තාදිසස්සෙව වටරුක්ඛස්ස මූලෙ නිසීදිත්වා භත්තකිච්චං කත්වා තත්ථ රුක්ඛමූලෙ වාසං කප්පෙසි. ඉති තෙ ද්වෙපි ඉසිගණා තත්ථ යථාභිරන්තං විහරිත්වා හිමවන්තමෙව අගමංසු.

තෙසං ගතකාලෙ දක්ඛිණද්වාරෙ වටරුක්ඛො සුක්ඛො. පුනවාරෙ තෙසු ආගච්ඡන්තෙසු දක්ඛිණද්වාරෙ වටරුක්ඛවාසිනො පඨමතරං ආගන්ත්වා අත්තනො වටරුක්ඛස්ස සුක්ඛභාවං ඤත්වා භික්ඛාය චරිත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා උත්තරද්වාරෙ වටරුක්ඛමූලං ගන්ත්වා භත්තකිච්චං කත්වා තත්ථ වාසං කප්පෙසුං. ඉතරෙ පන ඉසයො පච්ඡා ආගන්ත්වා නගරෙ භික්ඛාය චරිත්වා අත්තනො රුක්ඛමූලමෙව ගන්ත්වා භත්තකිච්චං කත්වා වාසං කප්පෙසුං. තෙ ''න සො තුම්හාකං රුක්ඛො, අම්හාකං රුක්ඛො''ති රුක්ඛං නිස්සාය අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කරිංසු, කලහො මහා අහොසි. එකෙ ''අම්හාකං පඨමං වසිතට්ඨානං තුම්හෙ න ලභිස්සථා''ති වදන්ති. එකෙ ''මයං ඉමස්මිං වාරෙ පඨමතරං ඉධාගතා, තුම්හෙ න ලභිස්සථා''ති වදන්ති. ඉති තෙ ''මයං සාමිනො, මයං සාමිනො''ති කලහං කරොන්තා රුක්ඛමූලස්සත්ථාය රාජකුලං අගමංසු. රාජා පඨමං වුත්ථඉසිගණඤ්ඤෙව සාමිකං අකාසි. ඉතරෙ ''න දානි මයං ඉමෙහි පරාජිතාති අත්තානං වදාපෙස්සාමා''ති දිබ්බචක්ඛුනා ඔලොකෙත්වා එකං චක්කවත්තිපරිභොගං රථපඤ්ජරං දිස්වා ආහරිත්වා රඤ්ඤො ලඤ්ජං දත්වා ''මහාරාජ, අම්හෙපි සාමිකෙ කරොහී''ති ආහංසු.

රාජා ලඤ්ජං ගහෙත්වා ''ද්වෙපි ගණා වසන්තූ''ති ද්වෙපි සාමිකෙ අකාසි. ඉතරෙ ඉසයො තස්ස රථපඤ්ජරස්ස රථචක්කානි නීහරිත්වා ලඤ්ජං දත්වා ''මහාරාජ, අම්හෙයෙව සාමිකෙ කරොහී''ති ආහංසු. රාජා තථා අකාසි. ඉසිගණා ''අම්හෙහි වත්ථුකාමෙ ච කිලෙසකාමෙ ච පහාය පබ්බජිතෙහි රුක්ඛමූලස්ස කාරණා කලහං කරොන්තෙහි ලඤ්ජං දදන්තෙහි අයුත්තං කත''න්ති විප්පටිසාරිනො හුත්වා වෙගෙන පලායිත්වා හිමවන්තමෙව අගමංසු. සකලහරුරට්ඨවාසිනො දෙවතා එකතො හුත්වා ''සීලවන්තෙ කලහං කරොන්තෙන රඤ්ඤා අයුත්තං කත''න්ති හරුරඤ්ඤො කුජ්ඣිත්වා තියොජනසතිකං හරුරට්ඨං සමුද්දං උබ්බත්තෙත්වා අරට්ඨමකංසු. ඉති එකං හරුරාජානං නිස්සාය සකලරට්ඨවාසිනොපි විනාසං පත්තාති.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

125.

‘‘ඉසීනමන්තරං කත්වා, භරුරාජාති මෙ සුතං;
උච්ඡින්නො සහ රට්ඨෙහි, ස රාජා විභවඞ්ගතො.

126.

‘‘තස්මා හි ඡන්දාගමනං, නප්පසංසන්ති පණ්ඩිතා;
අදුට්ඨචිත්තො භාසෙය්‍ය, ගිරං සච්චුපසංහිත’’න්ති.

තත්ථ **අන්තරං කත්වාති** ඡන්දාගතිවසෙන විවරං කත්වා. **භරුරාජාති** භරුරට්ඨෙ රාජා. **ඉති මෙ සුතන්ති** ඉති මයා පුබ්බෙ එතං සුතං. **තස්මා හි ඡන්දාගමනන්ති** යස්මා හි ඡන්දාගමනං ගන්ත්වා භරුරාජා සහ රට්ඨෙන උච්ඡින්නො, තස්මා ඡන්දාගමනං පණ්ඩිතා නප්පසංසන්ති. **අදුට්ඨචිත්තොති** කිලෙසෙහි අදූසිතචිත්තො හුත්වා. **භාසෙය්‍ය ගිරං සච්චුපසංහිතන්ති** සභාවනිස්සිතං අත්ථනිස්සිතං කාරණනිස්සිතමෙව ගිරං භාසෙය්‍ය. යෙ හි තත්ථ භරුරඤ්ඤො ලඤ්ජං ගණ්හන්තස්ස අයුත්තං එතන්ති පටික්කොසන්තා සච්චුපසංහිතං ගිරං භාසිංසු, තෙසං ඨිතට්ඨානං නාළිකෙරදීපෙ අජ්ජාපි දීපකසහස්සං පඤ්ඤායතීති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘මහාරාජ, ඡන්දවසිකෙන නාම න භවිතබ්බං, ද්වෙ පබ්බජිතගණෙ කලහං කාරෙතුං න වට්ටතී’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘අහං තෙන සමයෙන ජෙට්ඨකඉසි අහොසි’’න්ති, රාජා තථාගතස්ස භත්තකිච්චං කත්වා ගතකාලෙ මනුස්සෙ පෙසෙත්වා තිත්ථියාරාමං විද්ධංසාපෙසි, තිත්ථියා අප්පතිට්ඨා අහෙසුං.

හරුජාතකවණ්ණනා තතියා.

[214] 4. පුණ්ණනදීජාතකවණ්ණනා

පුණ්ණං නදින්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පඤ්ඤාපාරමිං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි දිවසෙ ධම්මසභායං භික්ඛූ තථාගතස්ස පඤ්ඤං ආරබ්භ කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, සම්මාසම්බුද්ධො මහාපඤ්ඤො පුථුපඤ්ඤො හාසපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො තික්ඛපඤ්ඤො ගම්භීරපඤ්ඤො නිබ්බෙධිකපඤ්ඤො උපායපඤ්ඤාය සමන්නාගතො’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො පඤ්ඤවා උපායකුසලොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො පුරොහිතකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පිතු අච්චයෙන පුරොහිතට්ඨානං ලභිත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො අත්ථධම්මානුසාසකො අහොසි. අපරභාගෙ රාජා පරිභෙදකානං කථං ගහෙත්වා බොධිසත්තස්ස කුද්ධො ‘‘මා මම සන්තිකෙ වසී’’ති බොධිසත්තං බාරාණසිතො පබ්බාජෙසි. බොධිසත්තො පුත්තදාරං ගහෙත්වා එකස්මිං

කාසිකගාමකෙ වාසං කප්පෙසි. අපරභාගෙ රාජා තස්ස ගුණං සරිත්වා ‘‘මය්හං කඤ්චි පෙසෙත්වා ආචරියං පක්කොසිතුං න යුත්තං, එකං පන ගාථං බන්ධිත්වා පණ්ණං ලිඛිත්වා කාකමංසං පචාපෙත්වා පණ්ණඤ්ච මංසඤ්ච සෙතවත්ථෙන පලිවෙඨෙත්වා රාජමුද්දිකාය ලඤ්ඡෙත්වා පෙසෙස්සාමි. යදි පණ්ඩිතො භවිස්සති, පණ්ණං වාචෙත්වා කාකමංසභාවං ඤත්වා ආගමිස්සති, නො චෙ, නාගමිස්සතී’’ති ‘‘පුණ්ණං නදි’’න්ති ඉමං ගාථං පණ්ණෙ ලිඛි –

127.

‘‘පුණ්ණං නදිං යෙන ච පෙය්‍යමාහු, ජාතං යවං යෙන ච ගුය්හමාහු;
දූරං ගතං යෙන ච අව්හයන්ති, සො ත්‍යාගතො හන්ද ච භුඤ්ජ බ්‍රාහ්මණා’’ති.

තත්ථ **පුණ්ණං නදිං යෙන ච පෙය්‍යමාහූති** කාකපෙය්‍යා නදීති වදන්තා යෙන පුණ්ණං නදිං කාකපෙය්‍යමාහු, න හි අපුණ්ණා නදී ‘‘කාකපෙය්‍යා’’ති වුච්චති. යදාපි නදීතීරෙ ඨත්වා ගීවං පසාරෙත්වා කාකෙන පාතුං සක්කා හොති, තදා නං ‘‘කාකපෙය්‍යා’’ති වදන්ති. **ජාතං යවං යෙන ච ගුය්හමාහූති යවන්ති** දෙසනාසීසමත්තං, ඉධ පන සබ්බම්පි ජාතං උග්ගතං සම්පන්නතරුණසස්සං අධිප්පෙතං. තඤ්හි යදා අන්තො පවිට්ඨකාකං පටිච්ඡාදෙතුං සක්කොති, තදා ගුය්හතීති ගුය්හං. කිං ගුය්හති? කාකං. ඉති කාකස්ස ගුය්හං කාකගුය්හන්ති තං වදමානා කාකෙන ගුය්හවචනස්ස කාරණභූතෙන ‘‘ගුය්හ’’න්ති වදන්ති. තෙන වුත්තං ‘‘යෙන ච ගුය්හමාහූ’’ති. **දූරං ගතං යෙන ච අව්හයන්තීති** දූරං ගතං විප්පවුත්ථං පියපුග්ගලං යං ආගන්ත්වා නිසින්නං දිස්වා සචෙ ඉත්ථන්නාමො ආගච්ඡති, වස්ස කාකාති වා වස්සන්තඤ්ඤෙව වා සුත්වා ‘‘යථා කාකො වස්සති, ඉත්ථන්නාමො ආගමිස්සතී’’ති එවං වදන්තා යෙන ච අව්හයන්ති කථෙන්ති මන්තෙන්ති, උදාහරන්තීති අත්ථො. **සො ත්‍යාගතොති** සො තෙ ආනීතො. **හන්ද ච භුඤ්ජ, බ්‍රාහ්මණාති** ගණ්හ, බ්‍රාහ්මණ, භුඤ්ජස්සු නං, ඛාද ඉදං කාකමංසන්ති අත්ථො.

ඉති රාජා ඉමං ගාථං පණ්ණෙ ලිඛිත්වා බොධිසත්තස්ස පෙසෙසි. සො පණ්ණං වාචෙත්වා ‘‘රාජා මං දට්ඨුකාමො’’ති ඤත්වා දුතියං ගාථමාහ –

128.

‘‘යතො මං සරතී රාජා, වායසම්පි පහෙතවෙ;
හංසා කොඤ්චා මයූරා ච, අසතීයෙව පාපියා’’ති.

තත්ථ **යතො මං සරතී රාජා, වායසම්පි පහෙතවෙති** යදා රාජා වායසමංසං ලභිත්වා තම්පි පහෙතුං මං සරති. **හංසා කොඤ්චා මයූරා චාති** යදා පනස්ස එතෙ හංසාදයො උපනීතා භවිස්සන්ති, එකානි හංසමංසාදීනි

ලච්ඡති, තදා මං කස්මා න සරිස්සතීති අත්ථො? අට්ඨකථායං පන ‘‘හංසකොඤ්චමයූරාන’’න්ති පාඨො. සො සුන්දරතරො, ඉමෙසං හංසාදීනං මංසං ලභිත්වා කස්මා මං න සරිස්සති, සරිස්සතියෙවාති අත්ථො. **අසතීයෙව පාපියා**ති යං වා තං වා ලභිත්වා සරණං නාම සුන්දරං, ලොකස්මිං පන අසතියෙව පාපියා, අසතිකරණංයෙව හීනං ලාමකං, තඤ්ච අම්හාකං රඤ්ඤො නත්ථි. සරති මං රාජා, ආගමනං මෙ පච්චාසීසති, තස්මා ගමිස්සාමීති යානං යොජාපෙත්වා ගන්ත්වා රාජානං පස්සි, රාජා තුස්සිත්වා පුරොහිතට්ඨානෙයෙව පතිට්ඨාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, පුරොහිතො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

පුණ්ණනදීජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[215] 5. කච්ඡපජාතකවණ්ණනා

අවධී වත අත්තානන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොකාලිකං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **මහාතක්කාරිජාතකෙ** (ජා. 1.13.104 ආදයො) ආවි-භවිස්සති. තදා පන සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, කොකාලිකො ඉදානෙව වාචාය හතො, පුබ්බෙපි වාචාය හතොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අමච්චකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො අහොසි. සො පන රාජා බහුභාණී අහොසි, තස්මිං කථෙන්තෙ අඤ්ඤෙසං වචනස්ස ඔකාසො නාම නත්ථි. බොධිසත්තො තස්ස තං බහුභාණිතං වාරෙතුකාමො එකං උපායං උපධාරෙන්තො විචරති. තස්මිඤ්ච කාලෙ හිමවන්තපදෙසෙ එකස්මිං සරෙ කච්ඡපො වසති, ද්වෙ හංසපොතකා ගොචරාය චරන්තා තෙන සද්ධිං විස්සාසං අකංසු. තෙ දළ්හවිස්සාසිකා හුත්වා එකදිවසං කච්ඡපං ආහංසු – ‘‘සම්ම කච්ඡප, අම්හාකං හිමවන්තෙ චිත්තකූටපබ්බතතලෙ කඤ්චනගුහායං වසනට්ඨානං රමණීයො පදෙසො, ගච්ඡසි අම්හාකං සද්ධි’’න්ති. ‘‘අහං කින්ති කත්වා ගමිස්සාමී’’ති? ‘‘මයං තං ගහෙත්වා ගමිස්සාම, සචෙ ත්වං මුඛං රක්ඛිතුං සක්ඛිස්සසි, කස්සචි කිඤ්චි න කථෙස්සසී’’ති. ‘‘රක්ඛිස්සාමි, සාමි, ගහෙත්වා මං ගච්ඡථා’’ති. තෙ ‘‘සාධූ’’ති වත්වා එකං දණ්ඩකං කච්ඡපෙන ඩංසාපෙත්වා සයං තස්ස උභො කොටියො ඩංසිත්වා ආකාසං පක්ඛන්දිංසු. තං තථා හංසෙහි නීයමානං ගාමදාරකා දිස්වා ‘‘ද්වෙ හංසා කච්ඡපං දණ්ඩකෙන හරන්තී’’ති ආහංසු.

කච්ඡපො ‘‘යදි මං සහායකා නෙන්ති, තුම්හාකං එත්ථ කිං දුට්ඨචෙටකා’’ති වත්තුකාමො හංසානං සීඝවෙගතාය බාරාණසිනගරෙ රාජනිවෙසනස්ස උපරිභාගං සම්පත්තකාලෙ දට්ඨට්ඨානතො දණ්ඩකං විස්සජ්ජෙත්වා ආකාසඞ්ගණෙ පතිත්වා ද්වෙභාගො අහොසි, ‘‘කච්ඡපො

ආකාසතො පතිත්වා ද්වෙධා භින්නො''ති එකකොලාහලං අහොසි. රාජා බොධිසත්තං ආදාය අමච්චගණපරිවුතො තං ඨානං ගන්ත්වා කච්ඡපං දිස්වා බොධිසත්තං පුච්ඡි – ''පණ්ඩිත, කින්ති කත්වා එස පතිතො''ති? බොධිසත්තො ''චිරපටිකඞ්ඛොහං රාජානං ඔවදිතුකාමො උපායං උපධාරෙන්තො චරාමි, ඉමිනා කච්ඡපෙන හංසෙහි සද්ධිං විස්සාසො කතො භවිස්සති, තෙහි ඉමං 'හිමවන්තං නෙස්සාමා'ති දණ්ඩකං ඩංසාපෙත්වා ආකාසං පක්ඛන්තෙහි භවිතබ්බං, අථ ඉමිනා කස්සචි වචනං සුත්වා අරක්ඛිතමුඛතාය කිඤ්චි වත්තුකාමෙන දණ්ඩකා විස්සට්ඨො භවිස්සති, එවං ආකාසතො පතිත්වා ජීවිතක්ඛයං පත්තෙනෙව භවිතබ්බ''න්ති චින්තෙත්වා ''ආම මහාරාජ, අතිමුඛරා නාම අපරියන්තවචනා එවරූපං දුක්ඛං පාපුණන්තියෙවා''ති වත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

129.

''අවධී වත අත්තානං, කච්ඡපො බ්‍යාහරං ගිරං;
සුග්ගහීතස්මිං කට්ඨස්මිං, වාචාය සකියාවධි.

130.

''එතම්පි දිස්වා නරවීරියසෙට්ඨ, වාචං පමුඤ්චෙ කුසලං නාතිවෙලං;
පස්සසි බහුභාණෙන, කච්ඡපං බ්‍යසනං ගත''න්ති.

තත්ථ **අවධී වතාති** ඝාතෙසි වත. **බ්‍යාහරන්ති** බ්‍යාහරන්තො. **සුග්ගහීතස්මිං කට්ඨස්මින්ති** මුඛෙන සුට්ඨු ඩංසිත්වා ගහිතෙ දණ්ඩකෙ. **වාචාය සකියාවධීති** අතිමුඛරතාය අකාලෙ වාචං නිච්ඡාරෙන්තො දට්ඨට්ඨානං විස්සජ්ජෙත්වා තාය සකාය වාචාය අත්තානං අවධි ඝාතෙසි. එවමෙස ජීවිතක්ඛයං පත්තො, න අඤ්ඤථාති. **එතම්පි දිස්වාති** එතම්පි කාරණං දිස්වා. **නරවීරියසෙට්ඨාති** නරෙසු වීරියෙන සෙට්ඨ උත්තමවීරිය රාජවර. **වාචං පමුඤ්චෙ කුසලං නාතිවෙලන්ති** සච්චාදිපටිසංයුත්තං කුසලමෙව පණ්ඩිතො පුරිසො මුඤ්චෙය්‍ය නිච්ඡාරෙය්‍ය, තම්පි හිතං කාලයුත්තං, න අතිවෙලං, අතික්කන්තකාලං අපරියන්තවාචං න භාසෙය්‍ය. **පස්සසීති** නනු පච්චක්ඛතො පස්සසි. **බහුභාණෙනාති** බහුභණනෙන. **කච්ඡපං බ්‍යසනං ගතන්ති** එතං කච්ඡපං ජීවිතක්ඛයං පත්තන්ති.

රාජා ''මං සන්ධාය භාසතී''ති ඤත්වා ''අම්හෙ සන්ධාය කථෙසි, පණ්ඩිතා''ති ආහ. බොධිසත්තො ''මහාරාජ, ත්වං වා හොහි අඤ්ඤො වා, යො කොචි පමාණාතික්කන්තං භාසන්තො එවරූපං බ්‍යසනං පාපුණාතී''ති පාකටං කත්වා කථෙසි. රාජා තතො පට්ඨාය විරමිත්වා මන්දභාණී අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා කච්ඡපො කොකාලිකො අහොසි, ද්වෙ හංසපොතකා ද්වෙ මහාථෙරා, රාජා ආනන්දො, අමච්චපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

කච්ඡපජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[216] 6. මච්ඡජාතකවණ්ණනා

න මායමග්ගි තපතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පුරාණදුතියිකාපලොභනං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි භික්ඛුං සත්ථා ‘‘සච්චං කිර ත්වං, භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘කෙන උක්කණ්ඨාපිතොසී’’ති පුට්ඨො ‘‘පුරාණදුතියිකාය’’ති ආහ. අථ නං සත්ථා ‘‘අයං තෙ භික්ඛු ඉත්ථී අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි ත්වං එතං නිස්සාය සූලෙන විජ්ඣිත්වා අඞ්ගාරෙසු පචිත්වා ඛාදිතබ්බතං පත්තො පණ්ඩිතෙ නිස්සාය ජීවිතං අලත්ථා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස පුරොහිතො අහොසි. අථෙකදිවසං කෙවට්ටා ජාලෙ ලග්ගං මච්ඡං උද්ධරිත්වා උණ්හවාලුකාපිට්ඨෙ ඨපෙත්වා ‘‘අඞ්ගාරෙසු නං පචිත්වා ඛාදිස්සාමා’’ති සූලං තච්ඡිංසු. මච්ඡො මච්ඡිං ආරබ්භ පරිදෙවමානො ඉමා ගාථා අවොච –

131.

‘‘න මායමග්ගි තපති, න සූලො සාධුතච්ඡිතො;
යඤ්ච මං මඤ්ඤතෙ මච්ඡී, අඤ්ඤං සො රතියා ගතො.

132.

‘‘සො මං දහති රාගග්ගි, චිත්තං චූපතපෙති මං;
ජාලිනො මුඤ්චථායිරා මං, න කාමෙ හඤ්ඤතෙ ක්වචී’’ති.

තත්ථ **න මායමග්ගි තපතීති** න මං අයං අග්ගි තපති, න තාපං ජනෙති, න සොචයතීති අත්ථො. **න සූලොති** අයං සූලොපි සාධුතච්ඡිතො මං න තපති, න මෙ සොකං උප්පාදෙති. **යඤ්ච මං මඤ්ඤතෙති** යං පන මං මච්ඡී එවං මඤ්ඤති ‘‘අඤ්ඤං මච්ඡිං සො පඤ්චකාමගුණරතියා ගතො’’ති, තදෙව මං තපති සොචයති. **සො මං දහතීති** යො පනෙස රාගග්ගි, සො මං දහති ඣාපෙති. **චිත්තං චූපතපෙති මන්ති** රාගසම්පයුත්තකං මම චිත්තමෙව ච මං උපතාපෙති කිලමෙති විහෙඨෙති. **ජාලිනොති** කෙවට්ටෙ ආලපති. තෙ හි ජාලස්ස අත්ථිතාය ‘‘ජාලිනො’’ති වුච්චන්ති. **මුඤ්චථායිරා මන්ති** මුඤ්චථ මං සාමිනොති යාචති. **න කාමෙ හඤ්ඤතෙ ක්වචීති** කාමෙ පතිට්ඨිතො කාමෙන නීයමානො සත්තො න ක්වචි හඤ්ඤති. න හි තං තුම්හාදිසා හනිතුං අනුච්ඡවිකාති පරිදෙවති. අථ වා **කාමෙති** හෙතුවචනෙ භුම්මං, කාමහෙතු මච්ඡිං අනුබන්ධමානො නාම න ක්වචි තුම්හාදිසෙහි හඤ්ඤතීති පරිදෙවති. තස්මිං ඛණෙ බොධිසත්තො නදීතීරං ගතො තස්ස මච්ඡස්ස පරිදෙවිතසද්දං සුත්වා කෙවට්ටෙ උපසඞ්කමිත්වා තං මච්ඡං මොචෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ''තදා මච්ඡී පුරාණදුතියිකා අහොසි, මච්ඡො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු, පුරොහිතො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

මච්ඡජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[217] 7. සෙග්ගුජාතකවණ්ණනා

සබ්බො ලොකොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං පණ්ණිකඋපාසකං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු එකකනිපාතෙ විත්ථාරිතමෙව. ඉධාපි සත්ථා තං ''කිං, උපාසක, චිරස්සං ආගතොසී''ති පුච්ඡි. පණ්ණිකඋපාසකො ''ධීතා මෙ, භන්තෙ, නිච්චං පහංසිතමුඛී, තමහං වීමංසිත්වා එකස්ස කුලදාරකස්ස අදාසිං, තත්ථ ඉතිකත්තබ්බතාය තුම්හාකං දස්සනාය ආගන්තුං ඔකාසං න ලභි''න්ති ආහ. අථ නං සත්ථා ''න ඛො, උපාසක, ඉදානෙවෙසා සීලවතී, පුබ්බෙපි සීලවතී, ත්වඤ්ච න ඉදානෙවෙතං වීමංසසි, පුබ්බෙපි වීමංසියෙවා''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො රුක්ඛදෙවතා අහොසි. තදා අයමෙව පණ්ණිකඋපාසකො ''ධීතරං වීමංසිස්සාමී''ති අරඤ්ඤං නෙත්වා කිලෙසවසෙන ඉච්ඡන්තො විය හත්ථෙ ගණ්හි. අථ නං පරිදෙවමානං පඨමගාථාය අජ්ඣභාසි –

133.

''සබ්බො ලොකො අත්තමනො අහොසි, අකොවිදා ගාමධම්මස්ස සෙග්ගු;
කොමාරි කො නාම තවජ්ජ ධම්මො, යං ත්වං ගහිතා පවනෙ පරොදසී''ති.

තත්ථ **සබ්බො ලොකො අත්තමනො අහොසීති**, අම්ම, සකලොපි සත්තලොකො එතිස්සා කාමසෙවනාය අත්තමනො ජාතො. **අකොවිදා ගාමධම්මස්ස සෙග්ගූති සෙග්ගූති** තස්සා නාමං. තෙන ත්වං පන, අම්ම, සෙග්ගු අකොවිදා ගාමධම්මස්ස, ඉමස්මිං ගාමධම්මෙ වසලධම්මෙ අකුසලාසීති වුත්තං හොති. **කොමාරි කො නාම තවජ්ජ ධම්මොති**, අම්ම, කුමාරි කො නාමෙස තව අජ්ජ සභාවො. **යං ත්වං ගහිතා පවනෙ පරොදසීති** ත්වං මයා ඉමස්මිං පවනෙ සන්ථවවසෙන හත්ථෙ ගහිතා පරොදසි න සම්පටිච්ඡසි, කො එස තව සභාවො, කිං කුමාරිකායෙව ත්වන්ති පුච්ඡති.

තං සුත්වා කුමාරිකා ''ආම, තාත, කුමාරිකායෙවාහං, නාහං මෙථුනධම්මං නාම ජානාමී''ති වත්වා පරිදෙවමානා දුතියං ගාථමාහ –

134.

‘‘යො දුක්ඛපුට්ඨාය භවෙය්‍ය තාණං, සො මෙ පිතා දුබ්භි වනෙ කරොති;
සා කස්ස කන්දාමි වනස්ස මජ්ඣෙ, යො තායිතා සො සහසං කරොතී’’ති.

සා ඡෙට්ඨා කථිතායෙව. ඉති සො පණ්ණිකො තදා ධීතරං වීමංසිත්වා ගෙහං නෙත්වා කුලදාරකස්ස දත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ පණ්ණිකඋපාසකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ‘‘තදා ධීතා ධීතායෙව, පිතා පිතායෙව අහොසි, තස්ස කාරණස්ස පච්චක්ඛකාරිකා රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සෙග්ගුජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[218] 8. කූටවාණිජජාතකවණ්ණනා

සඨස්ස සාඨෙය්‍යමිදන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කූටවාණිජං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථිවාසිනො හි කූටවාණිජො ච පණ්ඩිතවාණිජො ච ද්වෙ වාණිජා මිත්තිකා හුත්වා පඤ්ච සකටසතානි භණ්ඩස්ස පූරාපෙත්වා පුබ්බන්තතො අපරන්තං විචරමානා වොහාරං කත්වා බහුං ලාභං ලභිත්වා සාවත්ථිං පච්චාගමිංසු. පණ්ඩිතවාණිජො කූටවාණිජං ආහ – ‘‘සම්ම, භණ්ඩං භාජෙමා’’ති. කූටවාණිජො ‘‘අයං දීඝරත්තං දුක්ඛසෙය්‍යාය දුබ්භොජනෙන කිලන්තො අත්තනො ඝරෙ නානග්ගරසං භත්තං භුඤ්ජිත්වා අජීරකෙන මරිස්සති, අථ සබ්බම්පෙතං භණ්ඩං මය්හමෙව භවිස්සතී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘නක්ඛත්තං න මනාපං, දිවසො න මනාපො, ස්වෙ ජානිස්සාමි, පුනදිවසෙ ජානිස්සාමී’’ති කාලං ඛෙපෙති. අථ නං පණ්ඩිතවාණිජො නිප්පීළෙත්වා භාජාපෙත්වා ගන්ධමාලං ආදාය සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා සත්ථාරං පූජෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා ‘‘කදා ආගතොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘අඩ්ඪමාසමත්තො මෙ, භන්තෙ, ආගතස්සා’’ති වත්වා ‘‘අථ කස්මා එවං පපඤ්චං කත්වා බුද්ධුපට්ඨානං ආගතොසී’’ති පුට්ඨො තං පවත්තිං ආරොචෙසි. සත්ථා ‘‘න ඛො, උපාසක, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස කූටවාණිජොයෙවා’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අමච්චකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තස්ස විනිච්ඡයාමච්චො අහොසි. තදා ගාමවාසී ච නගරවාසී ච ද්වෙ වාණිජා මිත්තා අහෙසුං. ගාමවාසී නගරවාසිස්ස සන්තිකෙ පඤ්ච ඵාලසතානි ඨපෙසි. සො තෙ ඵාලෙ වික්කිණිත්වා මූලං ගහෙත්වා ඵාලානං ඨපිතට්ඨානෙ මූසිකවච්චං ආකිරිත්වා ඨපෙසි. අපරභාගෙ ගාමවාසී ආගන්ත්වා ‘‘ඵාලෙ මෙ දෙහී’’ති ආහ. කූටවාණිජො ‘‘ඵාලා තෙ මූසිකාහි ඛාදිතා’’ති මූසිකවච්චං දස්සෙසි. ඉතරො

‘‘ඛාදිතාව හොන්තු, මූසිකාහි ඛාදිතෙ කිං සක්කා කාතු’’න්ති න්හානත්ථාය තස්ස පුත්තං ආදාය ගච්ඡන්තො එකස්ස සහායකස්ස ගෙහෙ ‘‘ඉමස්ස කත්ථචි ගන්තුං මා අදත්ථා’’ති වත්වා අන්තොගබ්භෙ නිසීදාපෙත්වා සයං න්හායිත්වා කූටවාණිජස්ස ගෙහං අගමාසි. සො ‘‘පුත්තො මෙ කහ’’න්ති ආහ. ‘‘සම්ම, තව පුත්තං තීරෙ ඨපෙත්වා මම උදකෙ නිමුග්ගකාලෙ එකො කුලලො ආගන්ත්වා තව පුත්තං නඛපඤ්ජරෙන ගහෙත්වා ආකාසං පක්ඛන්තො, අහං පාණිං පහරිත්වා විරවිත්වා වායමන්තොපි මොචෙතුං නාසක්ඛි’’න්ති. ‘‘ත්වං මුසා භණසි, කුලලා දාරකෙ ගහෙත්වා ගන්තුං සමත්ථා නාම නත්ථී’’ති. ‘‘සම්ම, හොතු, අයුත්තෙපි හොන්තෙ අහං කිං කරොමි, කුලලෙනෙව තෙ පුත්තො නීතො’’ති. සො තං සන්තජ්ජෙත්වා ‘‘අරෙ දුට්ඨචොර මනුස්සමාරක, ඉදානි තං විනිච්ඡයං ගන්ත්වා කඩ්ඪාපෙස්සාමී’’ති නික්ඛමි. සො ‘‘මම රුච්චනකමෙව කරොසී’’ති තෙනෙව සද්ධිං විනිච්ඡයට්ඨානං අගමාසි.

කූටවාණිජො බොධිසත්තං ආහ – ‘‘අයං, සාමි, මම පුත්තං ගහෙත්වා න්හායිතුං ගතො, ‘කහං මෙ පුත්තො’ති වුත්තෙ ‘කුලලෙන හටො’ති ආහ, විනිච්ඡිනථ මෙ අඩ්ඩ’’න්ති. බොධිසත්තො ‘‘සච්චං භණෙ’’ති ඉතරං පුච්ඡි. සො ආහ – ‘‘ආම, සාමි, අහං තං ආදාය ගතො, සෙනෙන පහටභාවො සච්චමෙව, සාමී’’ති. ‘‘කිං පන ලොකෙ කුලලා නාම දාරකෙ හරන්තී’’ති? ‘‘සාමි, අහම්පි තුම්හෙ පුච්ඡාමි – ‘‘කුලලා දාරකෙ ගහෙත්වා ආකාසෙ ගන්තුං න සක්කොන්ති, මූසිකා පන අයඵාලෙ ඛාදන්තී’’ති. ‘‘ඉදං කිං නාමා’’ති? ‘‘සාමි, මයා එතස්ස ඝරෙ පඤ්ච ඵාලසතානි ඨපිතානි, ස්වායං ‘ඵාලා තෙ මූසිකාහි ඛාදිතා’ති වත්වා ‘ඉදං තෙ ඵාලෙ ඛාදිතමූසිකානං වච්ච’න්ති වච්චං දස්සෙති, සාමි, මූසිකා චෙ ඵාලෙ ඛාදන්ති, කුලලාපි දාරකෙ හරිස්සන්ති. සචෙ න ඛාදන්ති, සෙනාපි තං න හරිස්සන්ති. එසො පන ‘ඵාලා තෙ මූසිකාහි ඛාදිතා’ති වදති, තෙසං ඛාදිතභාවං වා අඛාදිතභාවං වා ජානාථ, අඩ්ඩං මෙ විනිච්ඡිනථා’’ති. බොධිසත්තො ‘‘සඨස්ස පටිසාඨෙය්‍යං කත්වා ජිනිස්සාමීති ඉමිනා චින්තිතං භවිස්සතී’’ති ඤත්වා ‘‘සුට්ඨු තෙ චින්තිත’’න්ති වත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

135.

‘‘සඨස්ස සාඨෙය්‍යමිදං සුචින්තිතං, පච්චොඩ්ඩිතං පටිකූටස්ස කූටං;
ඵාලං චෙ ඛාදෙය්‍යුං මූසිකා, කස්මා කුමාරං කුලලා න හරෙය්‍යුං.

136.

‘‘කූටස්ස හි සන්ති කූටකූටා, භවති චාපි නිකතිනො නිකත්‍යා;
දෙහි පුත්තනට්ඨ ඵාලනට්ඨස්ස ඵාලං, මා තෙ පුත්තමහාසි ඵාලනට්ඨො’’ති.

තත්ථ **සඨස්සාති** සඨභාවෙන කෙරාටිකෙන ''එකං උපායං කත්වා පරසන්තකං ඛාදිතුං වට්ටතී''ති සඨස්ස. **සාධෙය්‍යාමිදං සුචින්තිතන්ති** ඉදං පටිසාධෙය්‍යං චින්තෙන්තෙන තයා සුට්ඨු චින්තිතං. **පච්චොඩ්ඩිතං පටිකූටස්ස කූටන්ති** කූටස්ස පුග්ගලස්ස තයා පටිකූටං සුට්ඨු පච්චොඩ්ඩිතං, පටිභාගං කත්වා ඔඩ්ඩිතසදිසමෙව කතන්ති අත්ථො. **ඵාලං චෙ ඛාදෙය්‍යුං මූසිකාති** යදි මූසිකා ඵාලං ඛාදෙය්‍යුං. **කස්මා කුමාරං කුලලා න හරෙය්‍යුන්ති** මූසිකාසු ඵාලෙ ඛාදන්තීසු කුලලා කිං කාරණා කුමාරං නො හරෙය්‍යුං.

කූටස්ස හි සන්ති කූටකූටාති ත්වං ''අහමෙව මූසිකාහි ඵාලෙ ඛාදාපිතපුරිසො කූටො''ති මඤ්ඤසි, තාදිසස්ස පන කූටස්ස ඉමස්මිං ලොකෙ බහූ කූටා සන්ති, කූටස්ස කූටාති කූටපටිකූටානං එතං නාමං, කූටස්ස පටිකූටා නාම සන්තීති වුත්තං හොති. **භවති චාපි නිකතිනො නිකත්‍යාති** නිකතිනො නෙකතිකස්ස වඤ්චනකපුග්ගලස්ස නිකත්‍යා අපරො නිකතිකාරකො වඤ්චනකපුරිසො භවතියෙව. **දෙහි පුත්තනට්ඨ ඵාලනට්ඨස්ස ඵාලන්ති** අම්භො නට්ඨපුත්ත පුරිස, එතස්ස නට්ඨඵාලස්ස ඵාලං දෙහි. **මා තෙ පුත්තමහාසි ඵාලනට්ඨොති** සචෙ හිස්ස ඵාලං න දස්සසි, පුත්තං තෙ හරිස්සති, තං තෙ එස මා හරතු, ඵාලමස්ස දෙහීති. ''දෙමි, සාමි, සචෙ මෙ පුත්තං දෙතී''ති. ''දෙමි, සාමි, සචෙ මෙ ඵාලෙ දෙතී''ති. එවං නට්ඨපුත්තො පුත්තං, නට්ඨඵාලො ච ඵාලං පටිලභිත්වා උභොපි යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා කූටවාණිජො ඉදානි කූටවාණිජොව, පණ්ඩිතවාණිජො පණ්ඩිතවාණිජොයෙව, විනිච්ඡයාමච්චො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

කූටවාණිජජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[219] 9. ගරහිතජාතකවණ්ණනා

හිරඤ්ඤං මෙ සුවණ්ණං මෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං අනභිරතියා උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. එතස්ස හි පච්චෙකං ගහිතං ආරම්මණං නාම නත්ථි, අනභිරතිවාසං වසන්තං පන තං සත්ථු සන්තිකං ආනෙසුං. සො සත්ථාරා ''සච්චං කිර ත්වං, භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතොසී''ති පුට්ඨො ''සච්ච''න්ති වත්වා ''කිංකාරණා''ති වුත්තෙ ''කිලෙසවසෙනා''ති ආහ. අථ නං සත්ථා ''අයං, භික්ඛු, කිලෙසො නාම පුබ්බෙ තිරච්ඡානෙහිපි ගරහිතො, ත්වං එවරූපෙ සාසනෙ පබ්බජිතො කස්මා තිරච්ඡානෙහිපි ගරහිතකිලෙසවසෙන උක්කණ්ඨිතො''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හිමවන්තපදෙසෙ වානරයොනියං නිබ්බත්ති. තමෙනං එකො වනචරකො ගහෙත්වා ආනෙත්වා රඤ්ඤො අදාසි. සො චිරං රාජගෙහෙ වසමානො

වත්තසම්පන්නො අහොසි, මනුස්සලොකෙ වත්තමානං කිරියං යෙභුය්‍යෙන අඤ්ඤාසි. රාජා තස්ස වත්තෙ පසීදිත්වා වනවරකං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘ඉමං වානරං ගහිතට්ඨානෙයෙව විස්සජ්ජෙහී’’ති ආණාපෙසි, සො තථා අකාසි. වානරගණො බොධිසත්තස්ස ආගතභාවං ඤත්වා තස්ස දස්සනත්ථාය මහන්තෙ පාසාණපිට්ඨෙ සන්නිපතිත්වා බොධිසත්තෙන සද්ධිං සම්මොදනීයං කථං කත්වා ‘‘සම්ම, කහං එත්තකං කාලං වුත්ථොසී’’ති ආහ. ‘‘බාරාණසියං රාජනිවෙසනෙ’’ති. ‘‘අථ කථං මුත්තොසී’’ති? ‘‘රාජා මං කෙළිමක්කටං කත්වා මම වත්තෙ පසන්නො මං විස්සජ්ජෙසී’’ති.

අථ නං තෙ වානරා ‘‘මනුස්සලොකෙ වත්තමානකිරියං නාම තුම්හෙ ජානිස්සථ, අම්හාකම්පි තාව කථෙථ, සොතුකාමම්හා’’ති ආහංසු. ‘‘මා මං මනුස්සානං කිරියං පුච්ඡථා’’ති. ‘‘කථෙථ සොතුකාමම්හා’’ති. බොධිසත්තොපි ‘‘මනුස්සා නාම ඛත්තියාපි බ්‍රාහ්මණාපි ‘මය්හං මය්හ’න්ති වදන්ති, හුත්වා අභාවට්ඨෙන අනිච්චතං න ජානන්ති, සුණාථ දානි තෙසං අන්ධබාලානං කාරණ’’න්ති වත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

137.

‘‘හිරඤ්ඤං මෙ සුවණ්ණං මෙ, එසා රත්තිං දිවා කථා;
දුම්මෙධානං මනුස්සානං, අරියධම්මං අපස්සතං.

138.

‘‘ද්වෙ ද්වෙ ගහපතයො ගෙහෙ, එකො තත්ථ අමස්සුකො;
ලම්බත්ථනො වෙණිකතො, අථො අඞ්කිතකණ්ණකො;
කීතො ධනෙන බහුනා, සො තං විතුදතෙ ජන’’න්ති.

තත්ථ **හිරඤ්ඤං මෙ සුවණ්ණං මෙ**ති දෙසනාසීසමත්තමෙතං, ඉමිනා පන පදද්වයෙන දසවිධම්පි රතනං සබ්බං, පුබ්බණ්ණාපරණ්ණං ඛෙත්තවත්ථුං ද්විපදචතුප්පදඤ්ච සබ්බං දස්සෙන්තො ‘‘ඉදං මෙ ඉදං මෙ’’ති ආහ. **එසා රත්තිං දිවා කථා**ති එසා මනුස්සානං රත්තිඤ්ච දිවා ච නිච්චකාලං කථා. අඤ්ඤං පන තෙ ‘‘පඤ්චක්ඛන්ධා අනිච්චා’’ති වා ‘‘හුත්වා න භවන්තී’’ති වා න ජානන්ති, එවමෙව පරිදෙවන්තා විචරන්ති. **දුම්මෙධානන්ති** අප්පපඤ්ඤානං. **අරියධම්මං අපස්සතන්ති** අරියානං බුද්ධාදීනං ධම්මං, අරියං වා නිද්දොසං නවවිධං ලොකුත්තරධම්මං අපස්සන්තානං එසාව කථා. අඤ්ඤා පන ‘‘අනිච්චං වා දුක්ඛං වා’’ති තෙසං කථා නාම නත්ථි.

ගහපතයොති ගෙහෙ අධිපතිභූතා. **එකො තත්ථාති** තෙසු ද්වීසු ඝරසාමිකෙසු ‘‘එකො’’ති මාතුගාමං සන්ධාය වදති. තත්ථ **වෙණිකතොති** කතවෙණී, නානප්පකාරෙන සණ්ඨාපිතකෙසකලාපොති අත්ථො. **අථො**

අඩ්ඪිතකණ්ණකොති අථ ස්වෙව විද්ධකණ්ණො ඡිද්දකණ්ණොති ලම්බකණ්ණතං සන්ධායාහ. **කීතො ධනෙන බහුනාති** සො පනෙස අමස්සුකො ලම්බත්ථනො වෙණිකතො අඩ්ඪිතකණ්ණො මාතාපිතූනං බහුං ධනං දත්වා කීතො, මණ්ඩෙත්වා පසාධෙත්වා යානං ආරොපෙත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන සරං ආනීතො. **සො තං විතුදතෙ ජනන්ති** සො ගහපති ආගතකාලතො පට්ඨාය තස්මිං ගෙහෙ දාසකම්මකරාදිභෙදං ජනං ''අරෙ දුට්ඨදාස දුට්ඨදාසි, ඉමං න කරොසී''ති මුඛසත්තීහි විතුදති, සාමිකො විය හුත්වා මහාජනං විචාරෙති. එවං තාව ''මනුස්සලොකෙ අතිවිය අයුත්ත''න්ති මනුස්සලොකං ගරහි.

තං සුත්වා සබ්බෙ වානරා ''මා කථෙථ, මා කථෙථ, අසොතබ්බයුත්තකං අස්සුම්හා''ති උභොහි හත්ථෙහි කණ්ණෙ දළ්හං පිදහිංසු. ''ඉමස්මිං ඨානෙ අම්හෙහි ඉදං අයුත්තං සුත''න්ති තං ඨානම්පි ගරහිත්වා අඤ්ඤත්ථ අගමංසු. සො පිට්ඨිපාසාණො ගරහිතපිට්ඨිපාසාණොයෙව කිර නාම ජාතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ''තදා වානරගණො බුද්ධපරිසා අහොසි, වානරින්දො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

ගරහිතජාතකවණ්ණනා නවමා.

[220] 10. ධම්මධජජාතකවණ්ණනා

සුඛං ජීවිතරූපොසීති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො මය්හං වධාය පරිසක්කියෙව, සන්තාසමත්තම්පි පන කාතුං නාසක්ඛී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං යසපාණි නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි, කාළකො නාමස්ස සෙනාපති අහොසි. තදා බොධිසත්තො තස්සෙව පුරොහිතො අහොසි නාමෙන ධම්මධජො නාම, රඤ්ඤො පන සීසප්පසාධනකප්පකො ඡත්තපාණි නාම. රාජා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙති, සෙනාපති පනස්ස විනිච්ඡයං කරොන්තො ලඤ්ජං ඛාදති පරපිට්ඨිමංසිකො, ලඤ්ජං ගහෙත්වා අස්සාමිකෙ සාමිකෙ කරොති. අථෙකදිවසං විනිච්ඡයෙ පරාජිතො මනුස්සො බාහා පග්ගය්හ කන්දන්තො විනිච්ඡයා නික්ඛන්තො රාජුපට්ඨානං ගච්ඡන්තං බොධිසත්තං දිස්වා තස්ස පාදෙසු පතිත්වා ''තුම්හාදිසෙසු නාම, සාමි, රඤ්ඤො අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච අනුසාසන්තෙසු කාළකසෙනාපති ලඤ්ජං ගහෙත්වා අස්සාමිකෙ සාමිකෙ කරොතී''ති අත්තනො පරාජිතභාවං බොධිසත්තස්ස කථෙසි. බොධිසත්තො කාරුඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා ''එහි භණෙ, අඩ්ඩං තෙ විනිච්ඡිනිස්සාමී''ති තං ගහෙත්වා විනිච්ඡයට්ඨානං

අගමාසි. මහාජනො සන්නිපති, බොධිසත්තො තං අඩ්ඩං පටිවිනිච්ඡිනිත්වා සාමිකඤ්ඤෙව සාමිකං අකාසි.

මහාජනො සාධුකාරං අදාසි, සො සද්දො මහා අහොසි. රාජා තං සුත්වා ‘‘කිං සද්දො නාමෙසො’’ති පුච්ඡි. ‘‘දෙව, ධම්මද්ධජපණ්ඩිතෙන දුබ්බිනිච්ඡිතො අඩ්ඩො සුවිනිච්ඡිතො, තත්‍රෙස සාධුකාරසද්දො’’ති. රාජා තුට්ඨො බොධිසත්තං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘අඩ්ඩො කිර තෙ ආචරිය විනිච්ඡිතො’’ති පුච්ඡි. ‘‘ආම, මහාරාජ, කාළකෙන දුබ්බිනිච්ඡිතං අඩ්ඩං විනිච්ඡිනි’’න්ති වුත්තෙ ‘‘ඉතො දානි පට්ඨාය තුම්හෙව අඩ්ඩං විනිච්ඡිනථ, මය්හඤ්ච කණ්ණසුඛං භවිස්සති ලොකස්ස ච වුඩ්ඪී’’ති වත්වා අනිච්ඡන්තම්පි තං ‘‘සත්තානුද්දයාය විනිච්ඡයෙ නිසීදථා’’ති යාචිත්වා සම්පටිච්ඡාපෙසි. තතො පට්ඨාය බොධිසත්තො විනිච්ඡයෙ නිසීදති, සාමිකෙයෙව සාමිකෙ කරොති.

කාළකො තතො පට්ඨාය ලඤ්ජං අලභන්තො ලාභතො පරිහායිත්වා බොධිසත්තස්ස ආඝාතං බන්ධිත්වා ‘‘මහාරාජ, ධම්මද්ධජපණ්ඩිතො තව රජ්ජං පත්ථෙතී’’ති බොධිසත්තං රඤ්ඤො අන්තරෙ පරිභින්දි. රාජා අසද්දහන්තො ‘‘මා එවං අවචා’’ති පටික්ඛිපිත්වා පුන තෙන ‘‘සචෙ මෙ න සද්දහථ, තස්සාගමනකාලෙ වාතපානෙන ඔලොකෙථ. අථානෙන සකලනගරස්ස අත්තනො හත්ථෙ කතභාවං පස්සිස්සථා’’ති වුත්තෙ රාජා තස්ස අඩ්ඩකාරකපරිසං දිස්වා ‘‘එතස්සෙව පරිසා’’ති සඤ්ඤාය භිජ්ජිත්වා ‘‘කිං කරොම සෙනාපතී’’ති පුච්ඡි. ‘‘දෙව, එතං මාරෙතුං වට්ටතී’’ති. ‘‘ඔළාරිකදොසං අපස්සන්තා කථං මාරෙස්සාමා’’ති? ‘‘අත්ථෙකො උපායො’’ති. ‘‘කතරූපායො’’ති. ‘‘අසය්හමස්ස කම්මං ආරොපෙත්වා තං කාතුං අසක්කොන්තං තං තෙන දොසෙන මාරෙස්සාමා’’ති. ‘‘කිං පන අසය්හකම්ම’’න්ති? ‘‘මහාරාජ, උය්‍යානං නාම සාරභූමියං රොපිතං පටිජග්ගියමානං තීහි චතූහි සංවච්ඡරෙහි ඵලං දෙති. තුම්හෙ තං පක්කොසාපෙත්වා ‘ස්වෙ උය්‍යානං කීළිස්සාම, උය්‍යානං මෙ මාපෙහී’ති වදථ, සො මාපෙතුං න සක්ඛිස්සති. අථ නං තස්මිං දොසෙ මාරෙස්සාමා’’ති.

රාජා බොධිසත්තං ආමන්තෙත්වා ‘‘පණ්ඩිත, මය්හං පුරාණඋය්‍යානෙ චිරං කීළිම්හ, ඉදානි නවඋය්‍යානෙ කීළිතුකාමම්හ, ස්වෙ කීළිස්සාම, උය්‍යානං නො මාපෙහි, සචෙ මාපෙතුං න සක්ඛිස්සසි, ජීවිතං තෙ නත්ථී’’ති. බොධිසත්තො ‘‘කාළකෙන ලඤ්ජං අලභමානෙන රාජා අන්තරෙ පරිභින්නො භවිස්සතී’’ති ඤත්වා ‘‘සක්කොන්තො ජානිස්සාමි, මහාරාජා’’ති වත්වා ගෙහං ගන්ත්වා සුභොජනං භුඤ්ජිත්වා චින්තයමානො සයනෙ නිපජ්ජි, සක්කස්ස භවනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි. සක්කො ආවජ්ජෙන්තො බොධිසත්තස්ස චිත්තං ඤත්වා වෙගෙනාගන්ත්වා සිරිගබ්භං පවිසිත්වා ආකාසෙ ඨත්වා ‘‘කිං චින්තෙසි පණ්ඩිතා’’ති පුච්ඡි. ‘‘කොසි ත්ව’’න්ති? ‘‘සක්කොහමස්මී’’ති. ‘‘රාජා මං ‘උය්‍යානං මාපෙහී’ති ආහ, තං

චින්තෙමී''ති. ''පණ්ඩිත, මා චින්තයි, අහං තෙ නන්දනවනචිත්තලතාවනසදිසං උය්‍යානං මාපෙස්සාමි, කතරස්මිං ඨානෙ මාපෙමී''ති? ''අසුකට්ඨානෙ මාපෙහී''ති. සක්කො මාපෙත්වා දෙවපුරමෙව ගතො.

පුනදිවසෙ බොධිසත්තො උය්‍යානං පච්චක්ඛතො දිස්වා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි – ''නිට්ඨිතං තෙ, මහාරාජ, උය්‍යානං, කීළස්සූ''ති. රාජා ගන්ත්වා අට්ඨාරසහත්ථෙන මනොසිලාවණ්ණෙන පාකාරෙන පරික්ඛිත්තං ද්වාරට්ටාලකසම්පන්නං පුප්ඵඵලභාරහරිතනානාරුක්ඛපටිමණ්ඩිතං උය්‍යානං දිස්වා කාළකං පුච්ඡි – ''පණ්ඩිතෙන අම්හාකං වචනං කතං, ඉදානි කිං කරොමා''ති. ''මහාරාජ, එකරත්තෙන උය්‍යානං මාපෙතුං සක්කොන්තො රජ්ජං ගහෙතුං කිං න සක්කොතී''ති? ''ඉදානි කිං කරොමා''ති? ''අපරම්පි නං අසය්හකම්මං කාරෙමා''ති. ''කිං කම්මං නාමා''ති? ''සත්තරතනමයං පොක්ඛරණිං මාපෙමා''ති. රාජා ''සාධූ''ති බොධිසත්තං ආමන්තෙත්වා ''ආචරිය, උය්‍යානං තාව තෙ මාපිතං, එතස්ස පන අනුච්ඡවිකං සත්තරතනමයං පොක්ඛරණිං මාපෙහි. සචෙ මාපෙතුං න සක්ඛිස්සසි, ජීවිතං තෙ නත්ථී''ති ආහ. බොධිසත්තො ''සාධු, මහාරාජ, සක්කොන්තො මාපෙස්සාමී''ති ආහ. අථස්ස සක්කො පොක්ඛරණිං මාපෙසි සොභග්ගප්පත්තං සතතිත්ථං සහස්සවඞ්කං පඤ්චවණ්ණපදුමසඤ්ඡන්නං නන්දනපොක්ඛරණිසදිසං.

පුනදිවසෙ බොධිසත්තො තම්පි පච්චක්ඛං කත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි – ''මාපිතා, දෙව, පොක්ඛරණී''ති. රාජා තම්පි දිස්වා ''ඉදානි කිං කරොමා''ති කාළකං පුච්ඡි. ''උය්‍යානස්ස අනුච්ඡවිකං ගෙහං මාපෙතුං ආණාපෙහි, දෙවා''ති. රාජා බොධිසත්තං ආමන්තෙත්වා ''ඉදානි, ආචරිය, ඉමස්ස උය්‍යානස්ස චෙව පොක්ඛරණියා ච අනුච්ඡවිකං සබ්බදන්තමයං ගෙහං මාපෙහි, නො චෙ මාපෙස්සසි, ජීවිතං තෙ නත්ථී''ති ආහ. අථස්ස සක්කො ගෙහම්පි මාපෙසි. බොධිසත්තො පුනදිවසෙ තම්පි පච්චක්ඛං කත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා තම්පි දිස්වා ''ඉදානි කිං කරොමා''ති කාළකං පුච්ඡි. ''ගෙහස්ස අනුච්ඡවිකං මණිං මාපෙතුං ආණාපෙහි, මහාරාජා''ති ආහ. රාජා බොධිසත්තං ආමන්තෙත්වා ''පණ්ඩිත, ඉමස්ස දන්තමයගෙහස්ස අනුච්ඡවිකං මණිං මාපෙහි, මණිආලොකෙන විචරිස්සාම. සචෙ මාපෙතුං න සක්කොසි, ජීවිතං තෙ නත්ථී''ති ආහ. අථස්ස සක්කො මණිම්පි මාපෙසි.

බොධිසත්තො පුනදිවසෙ තං පච්චක්ඛං කත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා තම්පි දිස්වා ''ඉදානි කිං කරිස්සාමා''ති කාළකං පුච්ඡි. ''මහාරාජ, ධම්මධජබ්‍රාහ්මණස්ස ඉච්ඡිතිච්ඡිතදායිකා දෙවතා අත්ථි මඤ්ඤෙ, ඉදානි යං දෙවතාපි මාපෙතුං න සක්කොති, තං ආණාපෙහි. චතුරඞ්ගසමන්නාගතං නාම මනුස්සං දෙවතාපි මාපෙතුං න සක්කොති, තස්මා

'චතුරඞ්ගසමන්නාගතං මෙ උය්‍යානපාලං මාපෙහී'ති තං වදාහී''ති. රාජා බොධිසත්තං ආමන්තෙත්වා ''ආචරිය, තයා අම්හාකං උය්‍යානං, පොක්ඛරණී, දන්තමයපාසාදො, තස්ස ආලොකකරණත්ථාය මණිරතනඤ්ච මාපිතං, ඉදානි මෙ උය්‍යානරක්ඛකං චතුරඞ්ගසමන්නාගතං උය්‍යානපාලං මාපෙහි, නො චෙ මාපෙස්සසි, ජීවිතං තෙ නත්ථී''ති ආහ. බොධිසත්තො ''හොතු, ලභමානො ජානිස්සාමී''ති ගෙහං ගන්ත්වා සුභොජනං භුඤ්ජිත්වා නිපන්නො පච්චූසකාලෙ පබුජ්ඣිත්වා සයනපිට්ඨෙ නිසින්නො චින්තෙසි – ''සක්කො දෙවරාජා යං අත්තනා සක්කා මාපෙතුං, තං මාපෙසි, චතුරඞ්ගසමන්නාගතං පන උය්‍යානපාලං න සක්කා මාපෙතුං, එවං සන්තෙ පරෙසං හත්ථෙ මරණතො අරඤ්ඤෙ අනාථමරණමෙව වරතර''න්ති. සො කස්සචි අනාරොචෙත්වා පාසාදා ඔතරිත්වා අග්ගද්වාරෙනෙව නගරා නික්ඛමිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ සතං ධම්මං ආවජ්ජමානො නිසීදි.

සක්කො තං කාරණං ඤත්වා වනචරකො විය හුත්වා බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා ''බ්‍රාහ්මණ, ත්වං සුඛුමාලො, අදිට්ඨපුබ්බදුක්ඛරූපො විය ඉමං අරඤ්ඤං පවිසිත්වා කිං කරොන්තො නිසින්නොසී''ති ඉමමත්ථං පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

136.

''සුඛං ජීවිතරූපොසි, රට්ඨා විවනමාගතො;
සො එකකො රුක්ඛමූලෙ, කපණො විය ඣායසී''ති.

තත්ථ **සුඛං ජීවිතරූපොසීති** ත්වං සුඛෙන ජීවිතසදිසො සුඛෙධිතො සුඛපරිහතො විය. **රට්ඨාති** ආකිණ්ණමනුස්සට්ඨානා. **විවනමාගතොති** නිරුදකට්ඨානං අරඤ්ඤං පවිට්ඨො. **රුක්ඛමූලෙති** රුක්ඛසමීපෙ. **කපණො විය ඣායසීති** කපණො විය එකකො නිසින්නො ඣායසි පජ්ඣායසි, කිං නාමෙතං චින්තෙසීති පුච්ඡි.

තං සුත්වා බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ –

140.

''සුඛං ජීවිතරූපොස්මි, රට්ඨා විවනමාගතො;
සො එකකො රුක්ඛමූලෙ, කපණො විය ඣායාමි;
සතං ධම්මං අනුස්සර''න්ති.

තත්ථ **සතං ධම්මං අනුස්සරන්ති**, සම්ම, සච්චමෙතං, අහං සුඛං ජීවිතරූපො රට්ඨා ච විවනමාගතො, සොහං එකකොව ඉමස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදිත්වා කපණො විය ඣායාමි. යං පන වදෙසි ''කිං නාමෙතං චින්තෙසී''ති, තං තෙ පවෙදෙමි ''සතං ධම්ම''න්ති. අහඤ්හි සතං ධම්මං අනුස්සරන්තො ඉධ නිසින්නො. **සතං ධම්මන්ති**

බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානං සතං සප්පුරිසානං පණ්ඩිතානං ධම්මං. ලාභො අලාභො යසො අයසො නින්දා පසංසා සුඛං දුක්ඛන්ති අයඤ්හි අට්ඨවිධො ලොකධම්මො. ඉමිනා පන අබ්භාහතා සන්තො න කම්පන්ති න පවෙධෙන්ති, අයමෙත්ථ අකම්පනසඞ්ඛාතො සතං ධම්මො ඉමං අනුස්සරන්තො නිසින්නොම්හීති දීපෙති.

අථ නං සක්කො ‘‘එවං සන්තෙ, බ්‍රාහ්මණ, ඉමස්මිං ඨානෙ කස්මා නිසින්නොසී’’ති. ‘‘රාජා චතුරඞ්ගසමන්නාගතං උය්‍යානපාලං ආහරාපෙති, තාදිසං න සක්කොමි ලද්ධුං, සොහං ‘කිං මෙ පරස්ස හත්ථෙ මරණෙන, අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අනාථමරණං මරිස්සාමී’ති චින්තෙත්වා ඉධාගන්ත්වා නිසින්නො’’ති. ‘‘බ්‍රාහ්මණ, අහං සක්කො දෙවරාජා, මයා තෙ උය්‍යානාදීනි මාපිතානි, චතුරඞ්ගසමන්නාගතං උය්‍යානපාලං මාපෙතුං න සක්කා, තුම්හාකං රඤ්ඤො සීසප්පසාධනකප්පකො ඡත්තපාණි නාම, සො චතුරඞ්ගසමන්නාගතො, චතුරඞ්ගසමන්නාගතෙන උය්‍යානපාලෙන අත්ථෙ සති එතං කප්පකං උය්‍යානපාලං කාතුං වදෙහී’’ති. ඉති සක්කො බොධිසත්තස්ස ඔවාදං දත්වා ‘‘මා භායී’’ති සමස්සාසෙත්වා අත්තනො දෙවපුරමෙව ගතො.

බොධිසත්තො ගෙහං ගන්ත්වා භුත්තපාතරාසො රාජද්වාරං ගන්ත්වා ඡත්තපාණිම්පි තත්ථෙව දිස්වා හත්ථෙ ගහෙත්වා ‘‘ත්වං කිර, සම්ම ඡත්තපාණි, චතුරඞ්ගසමන්නාගතොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘කො තෙ මය්හං චතුරඞ්ගසමන්නාගතභාවං ආචික්ඛී’’ති වුත්තෙ ‘‘සක්කො, දෙවරාජා’’ති වත්වා ‘‘කිංකාරණා ආචික්ඛී’’ති පුට්ඨො ‘‘ඉමිනා නාම කාරණෙනා’’ති සබ්බං ආචික්ඛි. සො ‘‘ආම, අහං චතුරඞ්ගසමන්නාගතො’’ති ආහ. අථ නං බොධිසත්තො හත්ථෙ ගහෙත්වාව රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘අයං, මහාරාජ, ඡත්තපාණි, චතුරඞ්ගසමන්නාගතො, චතුරඞ්ගසමන්නාගතෙන උය්‍යානපාලෙන අත්ථෙ සති ඉමං උය්‍යානපාලං කරොථා’’ති ආහ. අථ නං රාජා ‘‘ත්වං කිර චතුරඞ්ගසමන්නාගතොසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘ආම, මහාරාජා’’ති. ‘‘කතමෙහි චතුරඞ්ගෙහි සමන්නාගතොසී’’ති?

‘‘අනුසූයකො අහං දෙව, අමජ්ජපායකො අහං;
නිස්නෙහකො අහං දෙව, අක්කොධනං අධිට්ඨිතො’’ති.

‘‘මය්හඤ්හි, මහාරාජ, උසූයා නාම නත්ථි, මජ්ජං මෙ න පිවිතපුබ්බං, පරෙසු මෙ ස්නෙහො වා කොධො වා න භූතපුබ්බො. ඉමෙහි චතූහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතොම්හී’’ති.

අථ නං රාජා, භො ඡත්තපාණි, ‘‘අනුසූයකොස්මී’’ති වදෙසීති. ‘‘ආම, දෙව, අනුසූයකොම්හී’’ති. ‘‘කිං ආරම්මණං දිස්වා අනුසූයකො ජාතොසී’’ති?

‘‘සුණාහි දෙවා’’ති අත්තනො අනුසූයකකාරණං කථෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

‘‘ඉත්ථියා කාරණා රාජ, බන්ධාපෙසිං පුරොහිතං;
සො මං අත්ථෙ නිවෙදෙසි, තස්මාහං අනුසූයකො’’ති.

තස්සත්ථො – අහං, දෙව, පුබ්බෙ ඉමස්මිංයෙව බාරාණසිනගරෙ තාදිසොව රාජා හුත්වා ඉත්ථියා කාරණා පුරොහිතං බන්ධාපෙසිං.

‘‘අබද්ධා තත්ථ බජ්ඣන්ති, යත්ථ බාලා පභාසරෙ;
බද්ධාපි තත්ථ මුච්චන්ති, යත්ථ ධීරා පභාසරෙ’’ති. (ජා. 1.1.120) –

ඉමස්මිඤ්හි ජාතකෙ ආගතනයෙනෙව එකස්මිං කාලෙ අයං ඡත්තපාණි රාජා හුත්වා චතුසට්ඨියා පාදමූලිකෙහි සද්ධිං සම්පදුස්සිත්වා බොධිසත්තං අත්තනො මනොරථං අපූරෙන්තං නාසෙතුකාමාය දෙවියා පරිභින්නො බන්ධාපෙසි. තදා නං බන්ධිත්වා ආනීතො බොධිසත්තො යථාභූතං දෙවියා දොසං ආරොපෙත්වා සයං මුත්තො රඤ්ඤා බන්ධාපිතෙ සබ්බෙපි තෙ පාදමූලිකෙ මොචෙත්වා ‘‘එතෙසඤ්ච දෙවියා ච අපරාධං ඛමථ, මහාරාජා’’ති ඔවදි. සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව විත්ථාරතො වෙදිතබ්බං. තං සන්ධායාහ –

‘‘ඉත්ථියා කාරණා රාජ, බන්ධාපෙසිං පුරොහිතං;
සො මං අත්ථෙ නිවෙදෙසි, තස්මාහං අනුසූයකො’’ති.

තදා පන සොහං චින්තෙසිං – ‘‘අහං සොළස සහස්සඉත්ථියො පහාය එතං එකමෙව කිලෙසවසෙන සඞ්ගණ්හන්තොපි සන්තප්පෙතුං නාසක්ඛිං, එවං දුප්පූරණීයානං ඉත්ථීනං කුජ්ඣනං නාම නිවත්ථවත්ථෙ කිලිස්සන්තෙ ‘කස්මා කිලිස්සසී’ති කුජ්ඣනසදිසං හොති, භුත්තභත්තෙ ගූථභාවං ආපජ්ජන්තෙ ‘කස්මා එතං සභාවං ආපජ්ජසී’ති කුජ්ඣනසදිසං හොති. ‘ඉතො දානි පට්ඨාය යාව අරහත්තං න පාපුණාමි, තාව කිලෙසං නිස්සාය මයි උසූයා මා උප්පජ්ජතූ’’’ති අධිට්ඨහිං. තතො පට්ඨාය අනුසූයකො ජාතො. ඉදං සන්ධාය – ‘‘තස්මාහං අනුසූයකො’’ති ආහ.

අථ නං රාජා ‘‘සම්ම ඡත්තපාණි, කිං ආරම්මණං දිස්වා අමජ්ජපො ජාතොසී’’ති පුච්ඡි. සො තං කාරණං ආචික්ඛන්තො ඉමං ගාථමාහ –

‘‘මත්තො අහං මහාරාජ, පුත්තමංසානි ඛාදයිං;
තස්ස සොකෙනහං ඵුට්ඨො, මජ්ජපානං විවජ්ජයි’’න්ති.

අහං, මහාරාජ, පුබ්බෙ තාදිසො බාරාණසිරාජා හුත්වා මජ්ජෙන විනා වත්තිතුං නාසක්ඛිං, අමංසකභත්තම්පි භුඤ්ජිතුං නාසක්ඛිං. නගරෙ

උපොසථදිවසෙසු මාඝාතො හොති, භත්තකාරකො පක්ඛස්ස තෙරසියඤ්ඤෙව මංසං ගහෙත්වා ඨපෙසි, තං දුන්නික්ඛිත්තං සුනඛා ඛාදිංසු. භත්තකාරකො උපොසථදිවසෙ මංසං අලභිත්වා රඤ්ඤො නානග්ගරසභොජනං පචිත්වා පාසාදං ආරොපෙත්වා උපනාමෙතුං අසක්කොන්තො දෙවිං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘දෙවි, අජ්ජ මෙ මංසං න ලද්ධං, අමංසකභොජනං නාම උපනාමෙතුං න සක්කොමි, කින්ති කරොමී’’ති ආහ. ‘‘තාත, මය්හං පුත්තො රඤ්ඤො පියො මනාපො, පුත්තං මෙ දිස්වා රාජා තමෙව චුම්බන්තො පරිස්සජන්තො අත්තනො අත්ථිභාවම්පි න ජානාති, අහං පුත්තං මණ්ඩෙත්වා රඤ්ඤො ඌරුම්හි නිසීදාපෙය්‍යාං, රඤ්ඤො පුත්තෙන සද්ධිං කීළනකාලෙ ත්වං භත්තං උපනෙය්‍යාසී’’ති. සා එවං වත්වා අත්තනො පුත්තං අලඞ්කතාභරණං මණ්ඩෙත්වා රඤ්ඤො ඌරුම්හි නිසීදාපෙසි. රඤ්ඤො පුත්තෙන සද්ධිං කීළනකාලෙ භත්තකාරකො භත්තං උපනාමෙසි. රාජා සුරාමදමත්තො පාතියං මංසං අදිස්වා ‘‘මංසං කහ’’න්ති පුච්ඡිත්වා ‘‘අජ්ජ, දෙව, උපොසථදිවසං මාඝාතතාය මංසං න ලද්ධ’’න්ති වුත්තෙ ‘‘මය්හං මංසං නාම දුල්ලභ’’න්ති වත්වා ඌරුම්හි නිසින්නස්ස පියපුත්තස්ස ගීවං වට්ටෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා භත්තකාරකස්ස පුරතො ඛිපිත්වා ‘‘වෙගෙන සම්පාදෙත්වා ආහරා’’ති ආහ. භත්තකාරකො තථා අකාසි, රාජා පුත්තමංසෙන භත්තං භුඤ්ජි. රඤ්ඤො භයෙන එකොපි කන්දිතුං වා රොදිතුං වා කථෙතුං වා සමත්ථො නාම නාහොසි.

රාජා භුඤ්ජිත්වා සයනපිට්ඨෙ නිද්දං උපගන්ත්වා පච්චූසකාලෙ පබුජ්ඣිත්වා විගතමදො ‘‘පුත්තං මෙ ආනෙථා’’ති ආහ. තස්මිං කාලෙ දෙවී කන්දමානා පාදමූලෙ පති. ‘‘කිං, භද්දෙ’’ති ච වුත්තෙ, ‘‘දෙව, හිය්‍යො තෙ පුත්තං මාරෙත්වා පුත්තමංසෙන භත්තං භුත්ත’’න්ති ආහ. රාජා පුත්තසොකෙන රොදිත්වා කන්දිත්වා ‘‘ඉදං මෙ දුක්ඛං සුරාපානං නිස්සාය උප්පන්න’’න්ති සුරාපානෙ දොසං දිස්වා ‘‘ඉතො පට්ඨාය යාව අරහත්තං න පාපුණාමි, තාව එවරූපං විනාසකාරකං සුරං නාම න පිවිස්සාමී’’ති පංසුං ගහෙත්වා මුඛං පුඤ්ඡිත්වා අධිට්ඨාසි. තතො පට්ඨාය මජ්ජං නාම න පිවිං. ඉමමත්ථං සන්ධාය – ‘‘මත්තො අහං, මහාරාජා’’ති ඉමං ගාථමාහ.

අථ නං රාජා ‘‘කිං පන, සම්ම ඡත්තපාණි, ආරම්මණං දිස්වා නිස්නෙහො ජාතොසී’’ති පුච්ඡි. සො තං කාරණං ආචික්ඛන්තො ඉමං ගාථමාහ –

‘‘කිතවාසො නාමහං රාජ, පුත්තො පච්චෙකබොධි මෙ;
පත්තං භින්දිත්වා චවිතො, නිස්නෙහො තස්ස කාරණා’’ති.

මහාරාජ, පුබ්බෙ අහං බාරාණසියංයෙව කිතවාසො නාම රාජා. තස්ස මෙ පුත්තො විජායි. ලක්ඛණපාඨකා තං දිස්වා ‘‘මහාරාජ, අයං කුමාරො පානීයං අලභිත්වා මරිස්සතී’’ති ආහංසු. ‘‘දුට්ඨකුමාරො’’තිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්තො ඔපරජ්ජං කාරෙසි, රාජා කුමාරං පුරතො වා

පච්ඡතො වා කත්වා විචරි, පානීයං අලභිත්වා මරණභයෙන වස්ස චතූසු ද්වාරෙසු අන්තොනගරෙසු ච තත්ථ තත්ථ පොක්ඛරණියො කාරෙසි, චතුක්කාදීසු මණ්ඩපෙ කාරෙත්වා පානීයචාටියො ඨපාපෙසි. සො එකදිවසෙ අලඞ්කතපටියත්තො පාතොව උය්‍යානං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ පච්චෙකබුද්ධං පස්සි. මහාජනොපි පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා තමෙව වන්දති පසංසති, අඤ්ජලිඤ්චස්ස පග්ගණ්හාති.

කුමාරො චින්තෙසි – ''මාදිසෙන සද්ධිං ගච්ඡන්තා ඉමං මුණ්ඩකං වන්දන්ති පසංසන්ති, අඤ්ජලිඤ්චස්ස පග්ගණ්හන්තී''ති. සො කුපිතො හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්හ පච්චෙකබුද්ධං උපසඞ්කමිත්වා ''ලද්ධං තෙ, සමණ, භත්ත''න්ති වත්වා ''ආම, කුමාරා''ති වුත්තෙ තස්ස හත්ථතො පත්තං ගහෙත්වා භූමියං පාතෙත්වා සද්ධිං භත්තෙන මද්දිත්වා පාදප්පහාරෙන චුණ්ණවිචුණ්ණං අකාසි. පච්චෙකබුද්ධො ''නට්ඨො වතායං සත්තො''ති තස්ස මුඛං ඔලොකෙසි. කුමාරො ''අහං, සමණ, කිතවාසරඤ්ඤො පුත්තො, නාමෙන දුට්ඨකුමාරො නාම, ත්වං මෙ කුද්ධො අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා ඔලොකෙන්තො කිං කරිස්සසී''ති ආහ.

පච්චෙකබුද්ධො ඡින්නභත්තො හුත්වා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා උත්තරහිමවන්තෙ නන්දනමූලපබ්භාරමෙව ගතො. කුමාරස්සාපි තඞ්ඛණඤ්ඤෙව පාපකම්මං පරිපච්චි. සො ''ඩය්හාමි ඩය්හාමී''ති සමුග්ගතසරීරඩාහො තත්ථෙව පති. තත්ථ තත්ථෙව යත්තකං පානීයං, තත්තකං පානීයං සබ්බං ඡිජ්ජි, මාතිකා සුස්සිංසු, තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්වා අවීචිම්හි නිබ්බත්ති. රාජා තං පවත්තිං සුත්වා පුත්තසොකෙන අභිභූතො චින්තෙසි – ''අයං මෙ සොකො පියවත්ථුතො උප්පජ්ජි, සචෙ මෙ ස්නෙහො නාභවිස්ස, සොකො න උප්පජ්ජිස්ස, ඉතො දානි මෙ පට්ඨාය සවිඤ්ඤාණකෙ වා අවිඤ්ඤාණකෙ වා කිස්මිඤ්චි වත්ථුස්මිං ස්නෙහො නාම මා උප්පජ්ජතූ''ති අධිට්ඨාසි, තතො පට්ඨාය ස්නෙහො නාම නත්ථි. තං සන්ධාය ''කිතවාසො නාමාහ''න්ති ගාථමාහ.

තත්ථ **පුත්තො පච්චෙකබොධි මෙ. පත්තං භින්දිත්වා චවිතොති** මම පුත්තො පච්චෙකබොධිපත්තං භින්දිත්වා චවිතොති අත්ථො. **නිස්නෙහො තස්ස කාරණාති** තදා උප්පන්නස්නෙහවත්ථුස්ස කාරණා අහං නිස්නෙහො ජාතොති අත්ථො.

අථ නං රාජා ''කිං පන, සම්ම, ආරම්මණං දිස්වා නික්කොධො ජාතොසී''ති පුච්ඡි. සො තං කාරණං ආචික්ඛන්තො ඉමං ගාථමාහ –

''අරකො හුත්වා මෙත්තචිත්තං, සත්ත වස්සානි භාවයිං;
සත්ත කප්පෙ බ්‍රහ්මලොකෙ, තස්මා අක්කොධනො අහ''න්ති.

තස්සත්ථො – අහං, මහාරාජ, අරකො නාම තාපසො හුත්වා සත්ත වස්සානි මෙත්තචිත්තං භාවෙත්වා සත්ත සංවට්ටවිවට්ටකප්පෙ බ්‍රහ්මලොකෙ වසිං, තස්මා අහං දීඝරත්තං මෙත්තාභාවනාය ආචිණ්ණපරිචිණ්ණත්තා අක්කොධනො ජාතොති.

එවං ඡත්තපාණිනා අත්තනො චතූසු අඞ්ගෙසු කථිතෙසු රාජා පරිසාය ඉඞ්ගිතසඤ්ඤං අදාසි. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව අමච්චා ච බ්‍රාහ්මණගහපතිකාදයො ච උට්ඨහිත්වා ''අරෙ ලඤ්ජඛාදක දුට්ඨචොර, ත්වං ලඤ්ජං අලභිත්වා පණ්ඩිතං උපවදිත්වා මාරෙතුකාමො ජාතො''ති කාළකං සෙනාපතිං හත්ථපාදෙසු ගහෙත්වා රාජනිවෙසනා ඔතාරෙත්වා ගහිතගහිතෙහෙව පාසාණමුග්ගරෙහි සීසං භින්දිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා පාදෙසු ගහෙත්වා කඩ්ඪන්තා සඞ්කාරට්ඨානෙ ඡඩ්ඩෙසුං. තතො පට්ඨාය රාජා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්තො යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා කාළකසෙනාපති දෙවදත්තො අහොසි, ඡත්තපාණිකප්පකො සාරිපුත්තො, සක්කො අනුරුද්ධො, ධම්මධජො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

ධම්මධජජාතකවණ්ණනා දසමා.

බීරණථම්භවග්ගො සත්තමො.

තස්සුද්දානං –

සොමදත්තඤ්ච උච්ඡිට්ඨං, කුරු පුණ්ණනදීපි ච;
කච්ඡපමච්ඡසෙග්ගු ච, කූටවාණිජගරහී;
ධම්මධජන්ති තෙ දස.

8. කාසාවවග්ගො

[221] 1. කාසාවජාතකවණ්ණනා

අනික්කසාවො කාසාවන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු පන රාජගහෙ සමුට්ඨිතං. එකස්මිං සමයෙ ධම්මසෙනාපති පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං වෙළුවනෙ විහරති. දෙවදත්තොපි අත්තනො අනුරූපාය දුස්සීලපරිසාය පරිවුතො ගයාසීසෙ විහරති. තස්මිං සමයෙ රාජගහවාසිනො ඡන්දකං සඞ්ඝරිත්වා දානං සජ්ජයිංසු. අථෙකො වොහාරත්ථාය ආගතවාණිජො ඉමං සාටකං විස්සජ්ජෙත්වා ''මම්පි පත්තිකං කරොථා''ති මහග්ඝං ගන්ධකාසාවං අදාසි. නාගරා මහාදානං පවත්තයිංසු, සබ්බං ඡන්දකෙන සඞ්කඩ්ඪිතං කහාපණෙහෙව නිට්ඨාසි. සො සාටකො අතිරෙකො අහොසි. මහාජනො සන්නිපතිත්වා ''අයං ගන්ධකාසාවසාටකො අතිරෙකො. කස්ස නං දෙම, කිං සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස, උදාහු දෙවදත්තස්සා''ති මන්තයිංසු.

තත්ථෙකෙ ‘‘සාරිපුත්තත්ථෙරස්සා’’ති ආහංසු. අපරෙ ‘‘සාරිපුත්තත්ථෙරො කතිපාහං වසිත්වා යථාරුචි පක්කමිස්සති, දෙවදත්තත්ථෙරො පන නිබද්ධං අම්හාකං නගරමෙව උපනිස්සාය විහරති, මඞ්ගලාමඞ්ගලෙසු අයමෙව අම්හාකං අවස්සයො, දෙවදත්තස්ස දස්සාමා’’ති ආහංසු. සම්බහුලිකං කරොන්තෙසුපි ‘‘දෙවදත්තස්ස දස්සාමා’’ති වත්තාරො බහුතරා අහෙසුං, අථ නං දෙවදත්තස්ස අදංසු. දෙවදත්තො තස්ස දසා ඡින්දාපෙත්වා ඔවට්ටිකං සිබ්බාපෙත්වා රජාපෙත්වා සුවණ්ණපට්ටවණ්ණං කත්වා පාරුපි. තස්මිං කාලෙ තිංසමත්තා භික්ඛූ රාජගහා නික්ඛමිත්වා සාවත්ථිං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා කතපටිසන්ථාරා තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා ‘‘එවං, භන්තෙ, අත්තනො අනනුච්ඡවිකං අරහද්ධජං පාරුපී’’ති ආරොචෙසුං. සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව අත්තනො අනනුරූපං අරහද්ධජං පරිදහති, පුබ්බෙපි පරිදහියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‌රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හිමවන්තපදෙසෙ හත්ථිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො අසීතිසහස්සමත්තවාරණපරිවාරො යූථපති හුත්වා අරඤ්ඤායතනෙ වසති. අථෙකො දුග්ගතමනුස්සො බාරාණසියං විහරන්තො දන්තකාරවීථියං දන්තකාරෙ දන්තවලයාදීනි කරොන්තෙ දිස්වා ‘‘හත්ථිදන්තෙ ලභිත්වා ගණ්හිස්සථා’’ති පුච්ඡි. තෙ ‘‘ආම ගණ්හිස්සාමා’’ති ආහංසු. සො ආවුධං ආදාය කාසාවවත්ථවසනො පච්චෙකබුද්ධවෙසං ගණ්හිත්වා පටිසීසකං පටිමුඤ්චිත්වා හත්ථිවීථියං ඨත්වා ආවුධෙන හත්ථිං මාරෙත්වා දන්තෙ ආදාය බාරාණසියං වික්කිණන්තො ජීවිකං කප්පෙසි. සො අපරභාගෙ බොධිසත්තස්ස පරිවාරහත්ථීනං සබ්බපච්ඡිමං හත්ථිං මාරෙතුං ආරභි. හත්ථිනො දෙවසිකං හත්ථීසු පරිහායන්තෙසු ‘‘කෙන නු බො කාරණෙන හත්ථිනො පරිහායන්තී’’ති බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසුං.

බොධිසත්තො පරිග්ගණ්හන්තො ‘‘පච්චෙකබුද්ධවෙසං ගහෙත්වා හත්ථිවීථිපරියන්තෙ එකො පුරිසො තිට්ඨති, කච්චි නු බො සො මාරෙති, පරිග්ගණ්හිස්සාමි න’’න්ති එකදිවසං හත්ථී පුරතො කත්වා සයං පච්ඡතො අහොසි. සො බොධිසත්තං දිස්වා ආවුධං ආදාය පක්ඛන්දි. බොධිසත්තො නිවත්තිත්වා ඨිතො ‘‘භූමියං පොථෙත්වා මාරෙස්සාමි න’’න්ති සොණ්ඩං පසාරෙත්වා තෙන පරිදහිතානි කාසාවානි දිස්වා ‘‘ඉමං අරහද්ධජං මයා ගරුං කාතුං වට්ටතී’’ති සොණ්ඩං පටිසංහරිත්වා ‘‘අම්භො පුරිස, නනු එස අරහද්ධජො අනනුච්ඡවිකො තුය්හං, කස්මා එතං පරිදහසී’’ති ඉමා ගාථා අවොච –

141.

‘‘අනික්කසාවො කාසාවං, යො වත්ථං පරිදහිස්සති;
අපෙතො දමසච්චෙන, න සො කාසාවමරහති.

142.

‘‘යො ච වන්තකසාවස්ස, සීලෙසු සුසමාහිතො;
උපෙතො දමසච්චෙන, ස වෙ කාසාවමරහතී’’ති.

තත්ථ **අනික්කසාවොති** කසාවො වුච්චති රාගො දොසො මොහො මක්ඛො පළාසො ඉස්සා මච්ඡරියං මායා සාඨෙය්‍යං ථම්භො සාරම්භො මානො අතිමානො මදො පමාදො, සබ්බෙ අකුසලා ධම්මා සබ්බෙ දුච්චරිතා සබ්බං භවගාමිකම්මං දියඩ්ඪකිලෙසසහස්සං, එසො කසාවො නාම. සො යස්ස පුග්ගලස්ස අප්පහීනො සන්තානතො අනිස්සට්ඨො අනික්ඛන්තො, සො අනික්කසාවො නාම. **කාසාවන්ති** කසායරසපීතං අරහද්ධජභූතං. **යො වත්ථං පරිදහිස්සතීති** යො එවරූපො හුත්වා එවරූපං වත්ථං පරිදහිස්සති නිවාසෙති චෙව පාරුපති ච. **අපෙතො දමසච්චෙනාති** ඉන්ද්‍රියදමසඞ්ඛාතෙන දමෙන ච නිබ්බානසඞ්ඛාතෙන ච පරමත්ථසච්චෙන අපෙතො පරිවජ්ජිතො. නිස්සක්කත්ථෙ වා කරණවචනං, එතස්මා දමසච්චා අපෙතොති අත්ථො. ‘‘සච්ච’’න්ති චෙත්ථ වචීසච්චං චතුසච්චම්පි වට්ටතියෙව. **න සො කාසාවමරහතීති** සො පුග්ගලො අනික්කසාවත්තා අරහද්ධජං කාසාවං න අරහති අනනුච්ඡවිකො එතස්ස.

යො ච වන්තකසාවස්සාති යො පන පුග්ගලො යථාවුත්තස්සෙව කසාවස්ස වන්තත්තා වන්තකසාවො අස්ස. **සීලෙසු සුසමාහිතොති** මග්ගසීලෙසු චෙව ඵලසීලෙසු ච සම්මා ආහිතො, ආනෙත්වා ඨපිතො විය තෙසු පතිට්ඨිතො. තෙහි සීලෙහි සමඞ්ගීභූතස්සෙතං අධිවචනං. **උපෙතොති** සමන්නාගතො. **දමසච්චෙනාති** වුත්තප්පකාරෙන දමෙන ච සච්චෙන ච. **ස වෙ කාසාවමරහතීති** සො එවරූපො පුග්ගලො ඉමං අරහද්ධජං කාසාවං අරහති.

එවං බොධිසත්තො තස්ස පුරිසස්ස ඉමං කාරණං කථෙත්වා ‘‘ඉතො පට්ඨාය මා ඉධ ආගමි, ආගච්ඡසි චෙ, ජීවිතං තෙ නත්ථී’’’ති තජ්ජෙත්වා පලාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා හත්ථිමාරකපුරිසො දෙවදත්තො අහොසි, යූථපති පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කාසාවජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[222] 2. චූළනන්දියජාතකවණ්ණනා

ඉදං තදාචරියවචොති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. එකදිවසඤ්හි භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, දෙවදත්තො නාම කක්ඛළො ඵරුසො සාහසිකො

සම්මාසම්බුද්ධෙ අභිමාරෙ පයොජෙසි, සිලං පවිජ්ඣි, නාළාගිරිං පයොජෙසි, ඛන්තිමෙත්තානුද්දයමත්තම්පිස්ස තථාගතෙ නත්ථී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො කක්ඛළො ඵරුසො නික්කාරුණිකොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හිමවන්තපදෙසෙ මහානන්දියො නාම වානරො අහොසි, කනිට්ඨභාතිකො පනස්ස චූළනන්දියො නාම. තෙ උභොපි අසීතිසහස්සවානරපරිවාරා හිමවන්තපදෙසෙ අන්ධමාතරං පටිජග්ගන්තා වාසං කප්පෙසුං. තෙ මාතරං සයනගුම්බෙ ඨපෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මධුරානි ඵලාඵලානි මාතුයා පෙසෙන්ති. ආහරණකවානරා තස්සා න දෙන්ති, සා ඛුදාපීළිතා අට්ඨිචම්මාවසෙසා කිසා අහොසි. අථ නං බොධිසත්තො ආහ – ''මයං, අම්ම, තුම්හාකං මධුරඵලාඵලානි පෙසෙම, තුම්හෙ කස්මා මිලායථා''ති. ''තාත, නාහං ලභාමී''ති. බොධිසත්තො චින්තෙසි – ''මයි යූථං පරිහරන්තෙ මාතා මෙ නස්සිස්සති, යූථං පහාය මාතරංයෙව පටිජග්ගිස්සාමී''ති. සො චූළනන්දියං පක්කොසිත්වා ''තාත, ත්වං යූථං පරිහර, අහං මාතරං පටිජග්ගිස්සාමී''ති ආහ. සොපි නං ''භාතික, මය්හං යූථපරිහරණෙන කම්මං නත්ථි, අහම්පි මාතරමෙව පටිජග්ගිස්සාමී''ති ආහ. ඉති තෙ උභොපි එකච්ඡන්දා හුත්වා යූථං පහාය මාතරං ගහෙත්වා හිමවන්තා ඔරුය්හ පච්චන්තෙ නිග්‍රොධරුක්ඛෙ වාසං කප්පෙත්වා මාතරං පටිජග්ගිංසු.

අථෙකො බාරාණසිවාසී බ්‍රාහ්මණමාණවො තක්කසිලායං දිසාපාමොක්ඛස්ස ආචරියස්ස සන්තිකෙ සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා ''ගමිස්සාමී''ති ආචරියං ආපුච්ඡි. ආචරියො අඞ්ගවිජ්ජානුභාවෙන තස්ස කක්ඛළඵරුසසාහසිකභාවං ඤත්වා ''තාත, ත්වං කක්ඛළො ඵරුසො සාහසිකො, එවරූපානං න සබ්බකාලං එකසදිසමෙව ඉජ්ඣති, මහාවිනාසං මහාදුක්ඛං පාපුණිස්සසි, මා ත්වං කක්ඛළො හොහි, පච්ඡානුතාපනකාරණං කම්මං මා කරී''ති ඔවදිත්වා උය්‍යොජෙසි. සො ආචරියං වන්දිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා ඝරාවාසං ගහෙත්වා අඤ්ඤෙහි සිප්පෙහි ජීවිකං කප්පෙතුං අසක්කොන්තො ''ධනුකොටිං නිස්සාය ජීවිස්සාමි, ලුද්දකම්මං කත්වා ජීවිකං කප්පෙස්සාමී''ති බාරාණසිතො නික්ඛමිත්වා පච්චන්තගාමකෙ වසන්තො ධනුකලාපසන්නද්ධො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා නානාමිගෙ මාරෙත්වා මංසවික්කයෙන ජීවිකං කප්පෙසි. සො එකදිවසං අරඤ්ඤෙ කිඤ්චි අලභිත්වා ආගච්ඡන්තො අඞ්ගණපරියන්තෙ ඨිතං නිග්‍රොධරුක්ඛං දිස්වා ''අපි නාමෙත්ථ කිඤ්චි භවෙය්‍යා''ති නිග්‍රොධරුක්ඛාභිමුඛො පායාසි.

තස්මිං ඛණෙ උභොපි තෙ භාතරො මාතරං ඵලානි ඛාදාපෙත්වා පුරතො කත්වා විටපබ්භන්තරෙ නිසින්නා තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා ''කිං නො මාතරං

කරිස්සතී''ති සාඛන්තරෙ නිලීයිංසු. සොපි ඛො සාහසිකපුරිසො රුක්ඛමූලං ආගන්ත්වා තං තෙසං මාතරං ජරාදුබ්බලං අන්ධං දිස්වා චින්තෙසි – ''කිං මෙ තුච්ඡහත්ථගමනෙන ඉමං මක්කටිං විජ්ඣිත්වා ගහෙත්වා ගමිස්සාමී''ති. සො තස්සා විජ්ඣනත්ථාය ධනුං ගණ්හි. තං දිස්වා බොධිසත්තො ''තාත චූළනන්දිය, එසො මෙ පුරිසො මාතරං විජ්ඣිතුකාමො, අහමස්සා ජීවිතදානං දස්සාමි, ත්වං මමච්චයෙන මාතරං පටිජග්ගෙය්‍යාසී''ති වත්වා සාඛන්තරා නික්ඛමිත්වා ''භො පුරිස, මා මෙ මාතරං විජ්ඣි, එසා අන්ධා ජරාදුබ්බලා, අහමස්සා ජීවිතදානං දෙමි, ත්වං එතං අමාරෙත්වා මං මාරෙහී''ති තස්ස පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා සරස්ස ආසන්නට්ඨානෙ නිසීදි. සො නික්කරුණො බොධිසත්තං විජ්ඣිත්වා පාතෙත්වා මාතරම්පිස්ස විජ්ඣිතුං පුන ධනුං සන්නය්හි. තං දිස්වා චූළනන්දියො ''අයං මෙ මාතරං විජ්ඣිතුකාමො, එකදිවසම්පි ඛො මෙ මාතා ජීවමානා ලද්ධජීවිතායෙව නාම හොති, ජීවිතදානමස්සා දස්සාමී''ති සාඛන්තරා නික්ඛමිත්වා ''භො පුරිස, මා මෙ මාතරං විජ්ඣි, අහමස්සා ජීවිතදානං දම්මි, ත්වං මං විජ්ඣිත්වා අම්හෙ ද්වෙ භාතිකෙ ගහෙත්වා අම්හාකං මාතු ජීවිතදානං දෙහී''ති තස්ස පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා සරස්ස ආසන්නට්ඨානෙ නිසීදි. සො තම්පි විජ්ඣිත්වා පාතෙත්වා ''අයං මක්කටී සරෙ දාරකානං භවිස්සතී''ති මාතරම්පි තෙසං විජ්ඣිත්වා පාතෙත්වා තයොපි කාජෙනාදාය ගෙහාභිමුඛො පායාසි.

අථස්ස පාපපුරිසස්ස ගෙහෙ අසනි පතිත්වා භරියඤ්ච ද්වෙ දාරකෙ ච ගෙහෙනෙව සද්ධිං ඣාපෙසි, පිට්ඨිවංසථූණමත්තං අවසිස්සි. අථස්ස තං ගාමද්වාරෙයෙව එකො පුරිසො දිස්වා තං පවත්තිං ආරොචෙසි. සො පුත්තදාරසොකෙන අභිභූතො තස්මිංයෙව ඨානෙ මංසකාජඤ්ච ධනුඤ්ච ඡඩ්ඩෙත්වා වත්ථං පහාය නග්ගො බාහා පග්ගය්හ පරිදෙවමානො ගන්ත්වා ඝරං පාවිසි. අථස්ස සා ථූණා භිජ්ජිත්වා සීසෙ පතිත්වා සීසං භින්දි, පථවී විවරං අදාසි, අවීචිතො ජාලා උට්ඨහි. සො පථවියා ගිලියමානො ආචරියස්ස ඔවාදං සරිත්වා ''ඉමං වත කාරණං දිස්වා පාරාසරියබ්‍රාහ්මණො මය්හං ඔවාදමදාසී''ති පරිදෙවමානො ඉමං ගාථාද්වයමාහ –

143.

''ඉදං තදාචරියවචො, පාරාසරියො යදබ්‍රවි;
මාසු ත්වං අකරි පාපං, යං ත්වං පච්ඡා කතං තපෙ.

144.

''යානි කරොති පුරිසො, තානි අත්තනි පස්සති;
කල්‍යාණකාරී කල්‍යාණං, පාපකාරී ච පාපකං;
යාදිසං වපතෙ බීජං, තාදිසං හරතෙ ඵල''න්ති.

තස්සත්ථො – යං පාරාසරියො බ්‍රාහ්මණො අබ්‍රවි – ''මාසු ත්වං පාපං අකරී, යං කතං පච්ඡා ත්වඤ්ඤෙව තපෙය්‍යා''ති, ඉදං තං ආචරියස්ස වචනං.

යානි කායවචීමනොද්වාරෙහි කම්මානි පුරිසො කරොති, තෙසං විපාකං පටිලභන්තො තානියෙව අත්තනි පස්සති. කල්‍යාණකම්මකාරී කල්‍යාණං ඵලමනුභොති, පාපකාරී ච පාපකමෙව හීනං ලාමකං අනිට්ඨඵලං අනුභොති. ලොකස්මිම්පි හි යාදිසං වපතෙ බීජං, තාදිසං හරතෙ ඵලං, බීජානුරූපං බීජානුච්ඡවිකමෙව ඵලං හරති ගණ්හාති අනුභවතීති. ඉති සො පරිදෙවන්තො පථවිං පවිසිත්වා අවීචිමහානිරයෙ නිබ්බත්ති.

සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව, පුබ්බෙපි කක්ඛළො ඵරුසො නික්කාරුණිකොයෙවා''ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා ලුද්දකපුරිසො දෙවදත්තො අහොසි, දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො සාරිපුත්තො, චූළනන්දියො ආනන්දො, මාතා මහාපජාපතිගොතමී, මහානන්දියො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

චූළනන්දියජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[223] 3. පුටභත්තජාතකවණ්ණනා

නමෙ නමන්තස්ස භජෙ භජන්තන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කුටුම්බිකං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථිනගරවාසී කිරෙකො කුටුම්බිකො එකෙන ජනපදකුටුම්බිකෙන සද්ධිං වොහාරං අකාසි. සො අත්තනො භරියං ආදාය තස්ස ධාරණකස්ස සන්තිකං අගමාසි. ධාරණකො ''දාතුං න සක්කොමී''ති න කිඤ්චි අදාසි, ඉතරො කුජ්ඣිත්වා භත්තං අභුඤ්ජිත්වාව නික්ඛමි. අථ නං අන්තරාමග්ගෙ ඡාතජ්ඣත්තං දිස්වා මග්ගපටිපන්නා පුරිසා ''භරියායපි දත්වා භුඤ්ජාහී''ති භත්තපුටං අදංසු. සො තං ගහෙත්වා තස්සා අදාතුකාමො හුත්වා ''භද්දෙ, ඉදං චොරානං තිට්ඨනට්ඨානං, ත්වං පුරතො යාහී''ති උය්‍යොජෙත්වා සබ්බං භත්තං භුඤ්ජිත්වා තුච්ඡපුටං දස්සෙත්වා ''භද්දෙ, අභත්තකං තුච්ඡපුටමෙව අදංසූ''ති ආහ. සා තෙන එකකෙනෙව භුත්තභාවං ඤත්වා දොමනස්සප්පත්තා අහොසි. තෙ උභොපි ජෙතවනපිට්ඨිවිහාරෙන ගච්ඡන්තා ''පානීයං පිවිස්සාමා''ති ජෙතවනං පවිසිංසු.

සත්ථාපි තෙසඤ්ඤෙව ආගමනං ඔලොකෙන්තො මග්ගං ගහෙත්වා ඨිතලුද්දකො විය ගන්ධකුටිඡායාය නිසීදි, තෙ සත්ථාරං දිස්වා උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා නිසීදිංසු. සත්ථා තෙහි සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ''කිං, උපාසිකෙ, අයං තෙ භත්තා හිතකාමො සස්නෙහො''ති පුච්ඡි. ''භන්තෙ, අහං එතස්ස සස්නෙහා, අයං පන මය්හං නිස්නෙහො, තිට්ඨන්තු අඤ්ඤෙපි දිවසා, අජ්ජෙවෙස අන්තරාමග්ගෙ පුටභත්තං ලභිත්වා මය්හං අදත්වා අත්තනාව භුඤ්ජී''ති. ''උපාසිකෙ, නිච්චකාලම්පි ත්වං එතස්ස හිතකාමා සස්නෙහා, අයං පන නිස්නෙහොව. යදා පන පණ්ඩිතෙ නිස්සාය තව ගුණෙ ජානාති, තදා තෙ සබ්බිස්සරියං නිය්‍යාදෙතී''ති වත්වා තාය යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අමච්චකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො අහොසි. අථ රාජා ‘‘පදුබ්බෙයයාපි මෙ අය’’න්ති අත්තනො පුත්තං ආසඞ්කන්තො නීහරි. සො අත්තනො භරියං ගහෙත්වා නගරා නික්ඛම්ම එකස්මිං කාසිකගාමකෙ වාසං කප්පෙසි. සො අපරභාගෙ පිතු කාලකතභාවං සුත්වා ‘‘කුලසන්තකං රජ්ජං ගණ්හිස්සාමී’’ති බාරාණසිං පච්චාගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ ‘‘භරියායපි දත්වා භුඤ්ජාහී’’ති භත්තපුටං ලභිත්වා තස්සා අදත්වා සයමෙව තං භුඤ්ජි. සා ‘‘කක්ඛළො වතායං පුරිසො’’ති දොමනස්සප්පත්තා අහොසි. සො බාරාණසියං රජ්ජං ගහෙත්වා තං අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ ඨපෙත්වා ‘‘එත්තකමෙව එතිස්සා අල’’න්ති න අඤ්ඤං සක්කාරං වා සම්මානං වා කරොති, ‘‘කථං යාපෙසී’’තිපි නං න පුච්ඡති.

බොධිසත්තො චින්තෙසි – ‘‘අයං දෙවී රඤ්ඤො බහූපකාරා සස්නෙහා, රාජා පනෙතං කිස්මිඤ්චි න මඤ්ඤති, සක්කාරසම්මානමස්සා කාරෙස්සාමී’’ති තං උපසඞ්කමිත්වා උපචාරං කත්වා එකමන්තං ඨත්වා ‘‘කිං, තාතා’’ති වුත්තෙ ‘‘කථං සමුට්ඨාපෙතුං මයං, දෙවි, තුම්හෙ උපට්ඨහාම, කිං නාම මහල්ලකානං පිතූනං වත්ථඛණ්ඩං වා භත්තපිණ්ඩං වා දාතුං න වට්ටතී’’ති ආහ. ‘‘තාත, අහං අත්තනාව කිඤ්චි න ලභාමි, තුම්හාකං කිං දස්සාමි, නනු ලභනකාලෙ අදාසිං, ඉදානි පන මෙ රාජා න කිඤ්චි දෙති. තිට්ඨතු අඤ්ඤං දානං, රජ්ජං ගණ්හිතුං ආගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ භත්තපුටං ලභිත්වා භත්තමත්තම්පි මෙ අදත්වා අත්තනාව භුඤ්ජී’’ති. ‘‘කිං පන, අම්ම, රඤ්ඤො සන්තිකෙ එවං කථෙතුං සක්ඛිස්සථා’’ති? ‘‘සක්ඛිස්සාමි, තාතා’’ති. ‘‘තෙන හි අජ්ජෙව මම රඤ්ඤො සන්තිකෙ ඨිතකාලෙ මයි පුච්ඡන්තෙ එවං කථෙථ අජ්ජෙව වො ගුණං ජානාපෙස්සාමී’’ති එවං වත්වා බොධිසත්තො පුරිමතරං ගන්ත්වා රඤ්ඤො සන්තිකෙ අට්ඨාසි. සාපි ගන්ත්වා රඤ්ඤො සමීපෙ අට්ඨාසි.

අථ නං බොධිසත්තො ‘‘අම්ම, තුම්හෙ අතිවිය කක්ඛළා, කිං නාම පිතූනං වත්ථඛණ්ඩං වා භත්තපිණ්ඩමත්තං වා දාතුං න වට්ටතී’’ති ආහ. ‘‘තාත, අහමෙව රඤ්ඤො සන්තිකා කිඤ්චි න ලභාමි, තුම්හාකං කිං දස්සාමී’’ති? ‘‘නනු අග්ගමහෙසිට්ඨානං තෙ ලද්ධ’’න්ති? ‘‘තාත, කිස්මිඤ්චි සම්මානෙ අසති අග්ගමහෙසිට්ඨානං කිං කරිස්සති, ඉදානි මෙ තුම්හාකං රාජා කිං දස්සති, සො අන්තරාමග්ගෙ භත්තපුටං ලභිත්වා තතො කිඤ්චි අදත්වා සයමෙව භුඤ්ජී’’ති. බොධිසත්තො ‘‘එවං කිර, මහාරාජා’’ති පුච්ඡි. රාජා අධිවාසෙසි. බොධිසත්තො තස්ස අධිවාසනං විදිත්වා ‘‘තෙන හි, අම්ම, රඤ්ඤො අප්පියකාලතො පට්ඨාය කිං තුම්හාකං ඉධ වාසෙන. ලොකස්මිඤ්හි අප්පියසම්පයොගො ච දුක්ඛො, තුම්හාකං ඉධ වාසෙ සති රඤ්ඤො අප්පියසම්පයොගොව දුක්ඛං භවිස්සති, ඉමෙ සත්තා නාම භජන්තෙ භජන්ති, අභජනභාවං ඤත්වා අඤ්ඤත්ථ ගන්තබ්බං, මහන්තො ලොකසන්නිවාසො’’ති වත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

145.

‘‘නමෙ නමන්තස්ස භජෙ භජන්තං, කිච්චානුකුබ්බස්ස කරෙය්‍ය කිච්චං;

නානත්ථකාමස්ස කරෙය්‍ය අත්ථං, අසම්භජන්තම්පි න සම්භජෙය්‍ය.

146.

‘‘චජෙ චජන්තං වනථං න කයිරා, අපෙතචිත්තෙන න සම්භජෙය්‍ය;

දිජො දුමං ඛීණඵලන්ති ඤත්වා, අඤ්ඤං සමෙක්ඛෙය්‍ය මහා හි ලොකො’’ති.

තත්ථ **නමෙ නමන්තස්ස භජෙ භජන්තන්ති** යො අත්තනො නමති, තස්සෙව පටිනමෙය්‍ය. යො ච භජති, තමෙව භජෙය්‍ය. **කිච්චානුකුබ්බස්ස කරෙය්‍ය කිච්චන්ති** අත්තනො උප්පන්නකිච්චං අනුකුබ්බන්තස්සෙව තස්සපි උප්පන්නකිච්චං පටිකරෙය්‍ය. **චජෙ චජන්තං වනථං න කයිරාති** අත්තානං ජහන්තං ජහෙය්‍යෙව, තස්මිං තණ්හාසඞ්ඛාතං වනථං න කරෙය්‍ය. **අපෙතචිත්තෙනාති** විගතචිත්තෙන විපල්ලත්ථචිත්තෙන. **න සම්භජෙය්‍යාති** තථාරූපෙන සද්ධිං න සමාගච්ඡෙය්‍ය. **දිජො දුමන්ති** යථා සකුණො පුබ්බෙ ඵලිතම්පි රුක්ඛං ඵලෙ ඛීණෙ ‘‘ඛීණඵලො අය’’න්ති ඤත්වා තං ඡඩ්ඩෙත්වා අඤ්ඤං සමෙක්ඛති පරියෙසති, එවං අඤ්ඤං සමෙක්ඛෙය්‍ය. මහා හි එස ලොකො, අථ තුම්හෙ සස්නෙහං එකං පුරිසං ලභිස්සථාති.

තං සුත්වා බාරාණසිරාජා දෙවියා සබ්බිස්සරියං අදාසි. තතො පට්ඨාය සමග්ගා සම්මොදමානා වසිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ ද්වෙ ජයම්පතිකා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. ‘‘තදා ජයම්පතිකා ඉමෙ ද්වෙ ජයම්පතිකා අහෙසුං, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

පුටභත්තජාතකවණ්ණනා තතියා.

[224] 4. කුම්භිලජාතකවණ්ණනා

යස්සෙතෙ චතුරො ධම්මාති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි.

147.

‘‘යස්සෙතෙ චතුරො ධම්මා, වානරින්ද යථා තව;

සච්චං ධම්මො ධිති චාගො, දිට්ඨං සො අතිවත්තති.

148.

‘‘යස්ස චෙතෙ න විජ්ජන්ති, ගුණා පරමභද්දකා;

සච්චං ධම්මො ධිති චාගො, දිට්ඨං සො නාතිවත්තතී''ති.

තත්ථ **ගුණා පරමභද්දකාති** යස්ස එතෙ පරමභද්දකා චත්තාරො රාසට්ඨෙන පිණ්ඩට්ඨෙන ගුණා න විජ්ජන්ති, සො පච්චාමිත්තං අතික්කමිතුං න සක්කොතීති. සෙසමෙත්ථ සබ්බං හෙට්ඨා කුම්භිලජාතකෙ වුත්තනයමෙව සද්ධිං සමොධානෙනාති.

කුම්භිලජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[225] 5. ඛන්තිවණ්ණජාතකවණ්ණනා

අත්ථි මෙ පුරිසො, දෙවාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොසලරාජානං ආරබ්භ කථෙසි. තස්ස කිරෙකො බහූපකාරො අමච්චො අන්තෙපුරෙ පදුස්සි. රාජා ''උපකාරකො මෙ''ති ඤත්වාපි අධිවාසෙත්වා සත්ථු ආරොචෙසි. සත්ථා ''පොරාණකරාජානොපි, මහාරාජ, එවං අධිවාසෙසුංයෙවා''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ එකො අමච්චො තස්ස අන්තෙපුරෙ පදුස්සි, අමච්චස්සාපි සෙවකො තස්ස ගෙහෙ පදුස්සි. සො තස්ස අපරාධං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො තං ආදාය රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා ''දෙව, එකො මෙ උපට්ඨාකො සබ්බකිච්චකාරකො, සො මය්හං ගෙහෙ පදුස්සි, තස්ස කිං කාතුං වට්ටතී''ති පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

149.

''අත්ථි මෙ පුරිසො දෙව, සබ්බකිච්චෙසු බ්‍යාවටො;
තස්ස චෙකොපරාධත්ථි, තත්ථ ත්වං කින්ති මඤ්ඤසී''ති.

තත්ථ **තස්ස චෙකොපරාධත්ථීති** තස්ස ච පුරිසස්ස එකො අපරාධො අත්ථි. **තත්ථ ත්වං කින්ති මඤ්ඤසීති** තත්ථ තස්ස පුරිසස්ස අපරාධෙ ත්වං ''කිං කාතබ්බ''න්ති මඤ්ඤසි, යථා තෙ චිත්තං උප්පජ්ජති, තදනුරූපමස්ස දණ්ඩං පණෙහීති දීපෙති.

තං සුත්වා රාජා දුතියං ගාථමාහ –

150.

''අම්හාකම්පත්ථි පුරිසො, එදිසො ඉධ විජ්ජති;
දුල්ලභො අඞ්ගසම්පන්නො, ඛන්තිරස්මාක රුච්චතී''ති.

තස්සත්ථො – අම්හාකම්පි රාජූනං සතං එදිසො බහූපකාරො අගාරෙ දුස්සනකපුරිසො අත්ථි, සො ච ඛො ඉධ විජ්ජති, ඉදානිපි ඉධෙව සංවිජ්ජති, මයං රාජානොපි සමානා තස්ස බහූපකාරතං සන්ධාය අධිවාසෙම, තුය්හං පන අරඤ්ඤොපි සතො අධිවාසනභාරො ජාතො. අඞ්ගසම්පන්නො හි

සබ්බෙහි ගුණකොට්ඨාසෙහි සමන්නාගතො පුරිසො නාම දුල්ලභො, තෙන කාරණෙන අස්මාකං එවරූපෙසු ඨානෙසු අධිවාසනඛන්තියෙව රුච්චතීති.

අමච්චො අත්තානං සන්ධාය රඤ්ඤො වුත්තභාවං ඤත්වා තතො පට්ඨාය අන්තෙපුරෙ පදුස්සිතුං න විසහි, සොපිස්ස සෙවකො රඤ්ඤො ආරොචිතභාවං ඤත්වා තතො පට්ඨාය තං කම්මං කාතුං න විසහි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා අහමෙව බාරාණසිරාජා අහොසි''න්ති. සොපි අමච්චො රඤ්ඤො සත්ථු කථිතභාවං ඤත්වා තතො පට්ඨාය තං කම්මං කාතුං නාසක්ඛීති.

ඛන්තිවණ්ණජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[226] 6. කොසියජාතකවණ්ණනා

කාලෙ නික්ඛමනා සාධූති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොසලරාජානං ආරබ්භ කථෙසි. කොසලරාජා පච්චන්තවූපසමනත්ථාය අකාලෙ නික්ඛමි. වත්ථු හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

සත්ථා පන අතීතං ආහරිත්වා ආහ – ''මහාරාජ, අතීතෙ බාරාණසිරාජා අකාලෙ නික්ඛමිත්වා උය්‍යානෙ ඛන්ධාවාරං නිවෙසයි. තස්මිං කාලෙ එකො උලූකසකුණො වෙළුගුම්බං පවිසිත්වා නිලීයි. කාකසෙනා ආගන්ත්වා 'නික්ඛන්තමෙව තං ගණ්හිස්සාමා'''ති පරිවාරෙසි. සො සූරියත්ථඞ්ගමනං අනොලොකෙත්වා අකාලෙයෙව නික්ඛමිත්වා පලායිතුං ආරභි. අථ නං කාකා පරිවාරෙත්වා තුණ්ඩෙහි කොට්ටෙන්තා පරිපාතෙසුං. රාජා බොධිසත්තං ආමන්තෙත්වා ''කිං නු ඛො, පණ්ඩිත, ඉමෙ කාකා කොසියං පරිපාතෙන්තී''ති පුච්ඡි. බොධිසත්තො ''අකාලෙ, මහාරාජ, අත්තනො වසනට්ඨානා නික්ඛමන්තා එවරූපං දුක්ඛං පටිලභන්තියෙව, තස්මා අකාලෙ අත්තනො වසනට්ඨානා නික්ඛමිතුං න වට්ටතී''ති ඉමමත්ථං පකාසෙන්තො ඉමං ගාථාද්වයමාහ –

151.

''කාලෙ නික්ඛමනා සාධු, නාකාලෙ සාධු නික්ඛමො;
අකාලෙන හි නික්ඛම්ම, එකකම්පි බහුජ්ජනො;
න කිඤ්චි අත්ථං ජොතෙති, ධඞ්කසෙනාව කොසියං.

152.

''ධීරො ච විධිවිධානඤ්ඤූ, පරෙසං විවරානුගූ;
සබ්බාමිත්තෙ වසීකත්වා, කොසියොව සුඛී සියා''ති.

තත්ථ **කාලෙ නික්ඛමනා සාධූති**, මහාරාජ, නික්ඛමනා නාම නික්ඛමනං වා පරක්කමනං වා යුත්තපයුත්තකාලෙ සාධු. **නාකාලෙ සාධු නික්ඛමොති**

අකාලෙ පන අත්තනො වසනට්ඨානතො අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං නික්ඛමො නාම නික්ඛමනං වා පරක්කමනං වා න සාධු. **''අකාලෙන හී''**තිආදීසු චතූසු පදෙසු පඨමෙන සද්ධිං තතියං, දුතියෙන චතුත්ථං යොජෙත්වා එවං අත්ථො වෙදිතබ්බො. අත්තනො වසනට්ඨානතො හි කොචි පුරිසො අකාලෙන නික්ඛමිත්වා වා පරක්කමිත්වා වා **න කිඤ්චි අත්ථං ජොතෙති,** අත්තනො අප්පමත්තකම්පි වුඩ්ඪිං උප්පාදෙතුං න සක්කොති, අථ ඛො **එකකම්පි බහුජ්ජනො** බහුපි සො පච්චත්ථිකජනො එතං අකාලෙ නික්ඛමන්තං වා පරක්කමන්තං වා එකකං පරිවාරෙත්වා මහාවිනාසං පාපෙති. තත්‍රායං උපමා – **ධඞ්කසෙනාව කොසියං,** යථා අයං ධඞ්කසෙනා ඉමං අකාලෙ නික්ඛමන්තඤ්ච පරක්කමන්තඤ්ච කොසියං තුණ්ඩෙහි විතුදන්ති මහාවිනාසං පාපෙන්ති, තථා තස්මා තිරච්ඡානගතෙ ආදිං කත්වා කෙනචි අකාලෙ අත්තනො වසනට්ඨානතො න නික්ඛමිතබ්බං න පරක්කමිතබ්බන්ති.

දුතියගාථාය **ධීරොති** පණ්ඩිතො. **විධීති** පොරාණකපණ්ඩිතෙහි ඨපිතපවෙණී. **විධානන්ති** කොට්ඨාසො වා සංවිදහනං වා. **විවරානුගූති** විවරං අනුගච්ඡන්තො ජානන්තො. **සබ්බාමිත්තෙති** සබ්බෙ අමිත්තෙ. **වසීකත්වාති** අත්තනො වසෙ කත්වා. **කොසියොවාති** ඉමම්හා බාලකොසියා අඤ්ඤො පණ්ඩිතකොසියො විය. ඉදං වුත්තං හොති – යො ච ඛො පණ්ඩිතො ''ඉමස්මිං කාලෙ නික්ඛමිතබ්බං පරක්කමිතබ්බං, ඉමස්මිං න නික්ඛමිතබ්බං න පරක්කමිතබ්බ''න්ති පොරාණකපණ්ඩිතෙහි ඨපිතස්ස පවෙණිසඞ්ඛාතස්ස විධිනො කොට්ඨාසසඞ්ඛාතං විධානං වා තස්ස වා විධිනො විධානං සංවිදහනං අනුට්ඨානං ජානාති, සො විධිවිධානඤ්ඤූ පරෙසං අත්තනො පච්චාමිත්තානං විවරං ඤත්වා යථා නාම පණ්ඩිතො කොසියො රත්තිසඞ්ඛාතෙ අත්තනො කාලෙ නික්ඛමිත්වා ච පරක්කමිත්වා ච තත්ථ තත්ථ සයිතානඤ්ඤෙව කාකානං සීසානි ඡින්දමානො තෙ සබ්බෙ අමිත්තෙ වසීකත්වා සුඛී සියා, එවං ධීරොපි කාලෙ නික්ඛමිත්වා පරක්කමිත්වා අත්තනො පච්චාමිත්තෙ වසීකත්වා සුඛී නිද්දුක්ඛො භවෙය්‍යාති. රාජා බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා නිවත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

කොසියජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[227] 7. *ගූථපාණජාතකවණ්ණනා*

සූරො සූරෙන සඞ්ගම්මාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිං කිර කාලෙ ජෙතවනතො තිගාවුතඩ්ඪයොජනමත්තෙ එකො නිගමගාමො, තත්ථ බහූනි සලාකභත්තපක්ඛියභත්තානි අත්ථි. තත්‍රෙකො පඤ්හපුච්ඡකො කොණ්ඩො

වසති. සො සලාකභත්තපක්ඛියභත්තානං අත්ථාය ආගතෙ දහරෙ ච සාමණෙරෙ ච ‘‘කෙ ඛාදන්ති, කෙ පිවන්ති, කෙ භුඤ්ජන්ති’’ති පඤ්හං පුච්ඡිත්වා කථෙතුං අසක්කොන්තෙ ලජ්ජාපෙසි. තෙ තස්ස භයෙන සලාකභත්තපක්ඛියභත්තත්ථාය තං ගාමං න ගච්ඡන්ති. අථෙකදිවසං එකො භික්ඛු සලාකග්ගං ගන්ත්වා ‘‘භන්තෙ, අසුකගාමෙ සලාකභත්තං වා පක්ඛියභත්තං වා අත්ථී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘අත්ථාවුසො, තත්ථ පනෙකො කොණ්ඩො පඤ්හං පුච්ඡති, තං කථෙතුං අසක්කොන්තෙ අක්කොසති පරිභාසති, තස්ස භයෙන කොචි ගන්තුං න සක්කොතී’’ති වුත්තෙ ‘‘භන්තෙ, තත්ථ භත්තානි මය්හං පාපෙථ, අහං තං දමෙත්වා නිබ්බිසෙවනං කත්වා තතො පට්ඨාය තුම්හෙ දිස්වා පලායනකං කරිස්සාමී’’ති ආහ. භික්ඛූ ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා තස්ස තත්ථ භත්තානි පාපෙසුං.

සො තත්ථ ගන්ත්වා ගාමද්වාරෙ චීවරං පාරුපි. තං දිස්වා කොණ්ඩො චණ්ඩමෙණ්ඩකො විය වෙගෙන උපගන්ත්වා ‘‘පඤ්හං මෙ, සමණ, කථෙහී’’ති ආහ. ‘‘උපාසක, ගාමෙ චරිත්වා යාගුං ආදාය ආසනසාලං තාව මෙ ආගන්තුං දෙහී’’ති. සො යාගුං ආදාය ආසනසාලං ආගතෙපි තස්මිං තථෙව ආහ. සොපි නං භික්ඛු ‘‘යාගුං තාව මෙ පාතුං දෙහි, ආසනසාලං තාව සම්මජ්ජිතුං දෙහි, සලාකභත්තං තාව මෙ ආහරිතුං දෙහී’’ති වත්වා සලාකභත්තං ආහරිත්වා තමෙව පත්තං ගාහාපෙත්වා ‘‘එහි, පඤ්හං තෙ කථෙස්සාමී’’ති බහිගාමං නෙත්වා චීවරං සංහරිත්වා අංසෙ ඨපෙත්වා තස්ස හත්ථතො පත්තං ගහෙත්වා අට්ඨාසි. තත්‍රාපි නං සො ‘‘සමණ, පඤ්හං මෙ කථෙහී’’ති ආහ. අථ නං ‘‘කථෙමි තෙ පඤ්හ’’න්ති එකප්පහාරෙනෙව පාතෙත්වා අට්ඨීනි සංචුණ්ණෙන්තො විය පොථෙත්වා ගූථං මුඛෙ පක්ඛිපිත්වා ‘‘ඉතො දානි පට්ඨාය ඉමං ගාමං ආගතං කඤ්චි භික්ඛුං පඤ්හං පුච්ඡිතකාලෙ ජානිස්සාමී’’ති සන්තජ්ජෙත්වා පක්කාමි. සො තතො පට්ඨාය භික්ඛූ දිස්වාව පලායති. අපරභාගෙ තස්ස භික්ඛුනො සා කිරියා භික්ඛුසඞ්ඝෙ පාකටා ජාතා. අථෙකදිවසං ධම්මසභායං භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, අසුකභික්ඛු කිර කොණ්ඩස්ස මුඛෙ ගූථං පක්ඛිපිත්වා ගතො’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, සො භික්ඛු ඉදානෙව තං මීළ්හෙන ආසාදෙති, පුබ්බෙපි ආසාදෙසියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ අඞ්ගමගධවාසිනො අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස රට්ඨං ගච්ඡන්තා එකදිවසං ද්වින්නං රට්ඨානං සීමන්තරෙ එකං සරං නිස්සාය වසිත්වා සුරං පිවිත්වා මච්ඡමංසං ඛාදිත්වා පාතොව යානානි යොජෙත්වා පක්කමිංසු. තෙසං ගතකාලෙ එකො ගූථඛාදකො පාණකො ගූථගන්ධෙන ආගන්ත්වා තෙසං පීතට්ඨානෙ ඡඩ්ඩිතං සුරං දිස්වා පිපාසාය පිවිත්වා මත්තො හුත්වා ගූථපුඤ්ජං අභිරුහි, අල්ලගූථං තස්මිං ආරුළ්හෙ ථොකං ඔනමි. සො ‘‘පථවී මං ධාරෙතුං න සක්කොතී’’ති විරවි. තස්මිඤ්ඤෙව ඛණෙ එකො මත්තවරවාරණො තං පදෙසං පත්වා ගූථගන්ධං ඝායිත්වා ජිගුච්ඡන්තො

පටික්කමි. සො තං දිස්වා ‘‘එස මම භයෙන පලායතී’’ති සඤ්ඤී හුත්වා ‘‘ඉමිනා මෙ සද්ධිං සඞ්ගාමං කාතුං වට්ටතී’’ති තං අච්ඡයන්තො පඨමං ගාථමාහ –

153.

‘‘සූරො සූරෙන සඞ්ගම්ම, වික්කන්තෙන පහාරිනා;
එහි නාග නිවත්තස්සු, කිං නු භීතො පලායසි;
පස්සන්තු අඞ්ගමගධා, මම තුය්හඤ්ච වික්කම’’න්ති.

තස්සත්ථො – ත්වං සූරො මයා සූරෙන සද්ධිං සමාගන්ත්වා වීරියවික්කමෙන වික්කන්තෙන පහාරදානසමත්ථතාය පහාරිනා කිංකාරණා අසඞ්ගාමෙත්වාව ගච්ඡසි, නනු නාම එකසම්පහාරොපි දාතබ්බො සියා, තස්මා එහි නාග නිවත්තස්සු, එත්තකෙනෙව මරණභයතජ්ජිතො හුත්වා කිං නු භීතො පලායසි, ඉමෙ ඉමං සීමං අන්තරං කත්වා වසන්තා පස්සන්තු, අඞ්ගමගධා මම තුය්හඤ්ච වික්කමං උභින්නම්පි අම්හාකං පරක්කමං පස්සන්තූති.

සො හත්ථී කණ්ණං දත්වා තස්ස වචනං සුත්වා නිවත්තිත්වා තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං අපසාදෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

154.

‘‘න තං පාදා වධිස්සාමි, න දන්තෙහි න සොණ්ඩියා;
මීළ්හෙන තං වධිස්සාමි, පූති හඤ්ඤතු පූතිනා’’ති.

තස්සත්ථො – න තං පාදාදීහි වධිස්සාමි, තුය්හං පන අනුච්ඡවිකෙන මීළ්හෙන තං වධිස්සාමීති.

එවඤ්ච පන වත්වා ‘‘පූතිගූථපාණකො පූතිනාව හඤ්ඤතූ’’ති තස්ස මත්ථකෙ මහන්තං ලණ්ඩං පාතෙත්වා උදකං විස්සජ්ජෙත්වා තත්ථෙව තං ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා කොඤ්චනාදං නදන්තො අරඤ්ඤමෙව පාවිසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ගූථපාණකො කොණ්ඩො අහොසි, වාරණො සො භික්ඛු, තං කාරණං පච්චක්ඛතො දිස්වා තස්මිං වනසණ්ඩෙ නිවුත්ථදෙවතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ගූථපාණජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[228] 8. කාමනීතජාතකවණ්ණනා

තයො ගිරින්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කාමනීතබ්‍රාහ්මණං නාම ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු පච්චුප්පන්නඤ්ච අතීතඤ්ච ද්වාදසකනිපාතෙ

කාමජාතකෙ (ජා. 1.12.37 ආදයො) ආවිභවිස්සති. තෙසු පන ද්වීසු රාජපුත්තෙසු ජෙට්ඨකො ආගන්ත්වා බාරාණසියං රාජා අහොසි, කනිට්ඨො උපරාජා. තෙසු රාජා වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙසු අතිත්තො ධනලොලො අහොසි. තදා බොධිසත්තො සක්කො දෙවරාජා හුත්වා ජම්බුදීපං ඔලොකෙන්තො තස්ස රඤ්ඤො ද්වීසුපි කාමෙසු අතිත්තභාවං ඤත්වා ‘‘ඉමං රාජානං නිග්ගණ්හිත්වා ලජ්ජාපෙස්සාමී’’ති බ්‍රාහ්මණමාණවවණ්ණෙන ආගන්ත්වා රාජානං පස්සි, රඤ්ඤා ච ‘‘කෙනත්ථෙන ආගතොසි මාණවා’’ති වුත්තෙ ‘‘අහං, මහාරාජ, තීණි නගරානි පස්සාමි ඛෙමානි සුභික්ඛානි පහූතහත්ථිඅස්සරථපත්තීනි හිරඤ්ඤසුවණ්ණාලඞ්කාරභරිතානි, සක්කා ච පන තානි අප්පකෙනෙව බලෙන ගණ්හිතුං, අහං තෙ තානි ගහෙත්වා දාතුං ආගතො’’ති ආහ. ‘‘කදා ගච්ඡාම, මාණවා’’ති වුත්තෙ ‘‘ස්වෙ මහාරාජා’’ති. ‘‘තෙන හි ගච්ඡ, පාතොව ආගච්ඡෙය්‍යාසී’’ති. ‘‘සාධු, මහාරාජ, වෙගෙන බලං සජ්ජෙහී’’ති වත්වා සක්කො සකට්ඨානමෙව ගතො.

රාජා පුනදිවසෙ භෙරිං චරාපෙත්වා බලසජ්ජං කාරෙත්වා අමච්චෙ පක්කොසාපෙත්වා ‘‘හිය්‍යො එකො බ්‍රාහ්මණමාණවො ‘‘උත්තරපඤ්චාලෙ ඉන්දපත්තෙ කෙකකෙති ඉමෙසු තීසු නගරෙසු රජ්ජං ගහෙත්වා දස්සාමී’’ති ආහ, තං මාණවං ආදාය තීසු නගරෙසු රජ්ජං ගණ්හිස්සාම, වෙගෙන නං පක්කොසථා’’ති. ‘‘කත්ථස්ස, දෙව, නිවාසො දාපිතො’’ති? ‘‘න මෙ තස්ස නිවාසගෙහං දාපිත’’න්ති. ‘‘නිවාසපරිබ්බයො පන දින්නො’’ති? ‘‘සොපි න දින්නො’’ති. අථ ‘‘කහං නං පස්සිස්සාමා’’ති? ‘‘නගරවීථීසු ඔලොකෙථා’’ති. තෙ ඔලොකෙන්තා අදිස්වා ‘‘න පස්සාම, මහාරාජා’’ති ආහංසු. රඤ්ඤො මාණවං අපස්සන්තස්ස ‘‘එවං මහන්තා නාම ඉස්සරියා පරිහීනොම්හී’’ති මහාසොකො උදපාදි, හදයවත්ථු උණ්හං අහොසි, වත්ථුලොහිතං කුප්පි, ලොහිතපක්ඛන්දිකා උදපාදි, වෙජ්ජා තිකිච්ඡිතුං නාසක්ඛිංසු.

තතො තීහචතූහච්චයෙන සක්කො ආවජ්ජමානො තස්ස තං ආබාධං ඤත්වා ‘‘තිකිච්ඡිස්සාමි න’’න්ති බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන ආගන්ත්වා ද්වාරෙ ඨත්වා ‘‘වෙජ්ජබ්‍රාහ්මණො තුම්හාකං තිකිච්ඡනත්ථාය ආගතො’’ති ආරොචාපෙසි. රාජා තං සුත්වා ‘‘මහන්තමහන්තා රාජවෙජ්ජා මං තිකිච්ඡිතුං නාසක්ඛිංසු, පරිබ්බයමස්ස දාපෙත්වා උය්‍යොජෙථා’’ති ආහ. සක්කො තං සුත්වා ‘‘මය්හං නෙව නිවාසපරිබ්බයෙන අත්ථො, වෙජ්ජලාභම්පි න ගණ්හිස්සාමි, තිකිච්ඡිස්සාමි නං, පුන රාජා මං පස්සතූ’’ති ආහ. රාජා තං සුත්වා ‘‘තෙන හි ආගච්ඡතූ’’ති ආහ. සක්කො පවිසිත්වා ජයාපෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි, රාජා ‘‘ත්වං මං තිකිච්ඡසී’’ති ආහ. ‘‘ආම, දෙවා’’ති. ‘‘තෙන හි තිකිච්ඡස්සූ’’ති. ‘‘සාධු, මහාරාජ, බ්‍යාධිනො මෙ ලක්ඛණං කථෙථ, කෙන කාරණෙන උප්පන්නො, කිං ඛාදිතං වා පීතං වා නිස්සාය, උදාහු දිට්ඨං වා සුතං වා’’ති? ‘‘තාත, මය්හං බ්‍යාධි සුතං නිස්සාය

උප්පන්නො’’ති. ‘‘කිං තෙ සුත’’න්ති. ‘‘තාත එකො මාණවො ආගන්ත්වා මය්හං ‘තීසු නගරෙසු රජ්ජං ගණ්හිත්වා දස්සාමී’ති ආහ, අහං තස්ස නිවාසට්ඨානං වා නිවාසපරිබ්බයං වා න දාපෙසිං, සො මය්හං කුජ්ඣිත්වා අඤ්ඤස්ස රඤ්ඤො සන්තිකං ගතො භවිස්සති. අථ මෙ ‘එවං මහන්තා නාම ඉස්සරියා පරිහීනොම්හී’ති චින්තෙන්තස්ස අයං බ්‍යාධි උප්පන්නො. සචෙ සක්කොසි ත්වං මෙ කාමචිත්තං නිස්සාය උප්පන්නං බ්‍යාධිං තිකිච්ඡිතුං, තිකිච්ඡාහී’’ති එතමත්ථං පකාසෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –

155.

‘‘තයො ගිරිං අන්තරං කාමයාමි, පඤ්චාලා කුරුයො කෙකකෙ ච;
තතුත්තරිං බ්‍රාහ්මණ කාමයාමි, තිකිච්ඡ මං බ්‍රාහ්මණ කාමනීත’’න්ති.

තත්ථ **තයො ගිරින්ති** තයො ගිරී, අයමෙව වා පාඨො. යථා ‘‘සුදස්සනස්ස ගිරිනො, ද්වාරඤ්හෙතං පකාසතී’’ති එත්ථ සුදස්සනං දෙවනගරං යුජ්ඣිත්වා දුග්ගණ්හතාය දුච්චලනතාය ‘‘සුදස්සනගිරී’’ති වුත්තං, එවමිධාපි තීණි නගරානි ‘‘තයො ගිරි’’න්ති අධිප්පෙතානි. තස්මා අයමෙත්ථ අත්ථො – තීණි ච නගරානි තෙසඤ්ච අන්තරං තිවිධම්පි රට්ඨං කාමයාමි. ‘‘පඤ්චාලා කුරුයො කෙකකෙ චා’’ති ඉමානි තෙසං රට්ඨානං නාමානි. තෙසු **පඤ්චාලාති** උත්තරපඤ්චාලා, තත්ථ කපිලං නාම නගරං. **කුරුයොති** කුරුරට්ඨං, තත්ථ ඉන්දපත්තං නාම නගරං. **කෙකකෙ චාති** පච්චත්තෙ උපයොගවචනං, තෙන කෙකකරට්ඨං දස්සෙති. තත්ථ කෙකකරාජධානීයෙව නගරං. **තතුත්තරින්ති** තං අහං ඉතො පටිලද්ධා බාරාණසිරජ්ජා තතුත්තරිං තිවිධං රජ්ජං කාමයාමි. **තිකිච්ඡ මං, බ්‍රාහ්මණ, කාමනීතන්ති** ඉමෙහි වත්ථුකාමෙහි ච කිලෙසකාමෙහි ච නීතං හතං පහතං සචෙ සක්කොසි, තිකිච්ඡ මං බ්‍රාහ්මණාති.

අථ නං සක්කො ‘‘මහාරාජ, ත්වං මූලොසධාදීහි අතෙකිච්ඡො. ඤාණොසධෙනෙව තිකිච්ඡිතබ්බො’’ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

156.

‘‘කණ්හාහිදට්ඨස්ස කරොන්ති හෙකෙ, අමනුස්සපවිට්ඨස්ස කරොන්ති පණ්ඩිතා;
න කාමනීතස්ස කරොති කොචි, ඔක්කන්තසුක්කස්ස හි කා තිකිච්ඡා’’ති.

තත්ථ **කණ්හාහිදට්ඨස්ස කරොන්ති හෙකෙති** එකච්චෙ හි තිකිච්ඡකා ඝොරවිසෙන කාළසප්පෙන දට්ඨස්ස මන්තෙහි චෙව ඔසධෙහි ච තිකිච්ඡං කරොන්ති. **අමනුස්සපවිට්ඨස්ස කරොන්ති පණ්ඩිතාති** අපරෙ පණ්ඩිතා භූතවෙජ්ජා භූතයක්ඛාදීහි අමනුස්සෙහි පවිට්ඨස්ස අභිභූතස්ස ගහිතස්ස බලිකම්මපරිත්තකරණඔසධපරිභාවිතාදීහි තිකිච්ඡං කරොන්ති. **න**

කාමනීතස්ස කරොති කොචීති කාමෙහි පන නීතස්ස කාමවසිකස්ස පුග්ගලස්ස අඤ්ඤත්‍ර පණ්ඩිතෙහි අඤ්ඤො කොචි තිකිච්ඡං න කරොති, කරොන්තොපි කාතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. කිංකාරණා? **ඔක්කන්තසුක්කස්ස හි කා තිකිච්ඡා**ති, ඔක්කන්තසුක්කස්ස අවක්කන්තස්ස කුසලධම්මමරියාදං අතික්කන්තස්ස අකුසලධම්මෙ පතිට්ඨිතස්ස පුග්ගලස්ස මන්තොසධාදීහි කා නාම තිකිච්ඡා, න සක්කා ඔසධෙහි තිකිච්ඡිතුන්ති.

ඉතිස්ස මහාසත්තො ඉමං කාරණං දස්සෙත්වා උත්තරි එවමාහ – ‘‘මහාරාජ, සචෙ ත්වං තානි තීණි රජ්ජානි ලච්ඡසි, අපි නු ඛො ඉමෙසු චතූසු නගරෙසු රජ්ජං කරොන්තො එකප්පහාරෙනෙව චත්තාරි සාටකයුගානි පරිදහෙය්‍යාසි, චතූසු වා සුවණ්ණපාතීසු භුඤ්ජෙය්‍යාසි, චතූසු වා සයනෙසු සයෙය්‍යාසි, මහාරාජ, තණ්හාවසිකෙන නාම භවිතුං න වට්ටති, තණ්හා හි නාමෙසා විපත්තිමූලා. සා වඩ්ඪමානා යො තං වඩ්ඪෙති, තං පුග්ගලං අට්ඨසු මහානිරයෙසු සොළසසු උස්සදනිරයෙසු නානප්පකාරභෙදෙසු ච අවසෙසෙසු අපායෙසු ඛිපතී’’ති. එවං රාජානං නිරයාදිභයෙන තජ්ජෙත්වා මහාසත්තො ධම්මං දෙසෙසි. රාජාපිස්ස ධම්මං සුත්වා විගතසොකො හුත්වා තාවදෙව නිබ්බාධිතං පාපුණි. සක්කොපිස්ස ඔවාදං දත්වා සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා දෙවලොකමෙව ගතො. සොපි තතො පට්ඨාය දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා කාමනීතබ්‍රාහ්මණො අහොසි, සක්කො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කාමනීතජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[229] 9. පලායිතජාතකවණ්ණනා

ගජග්ගමෙසෙහීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පලායිතපරිබ්බාජකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර වාදත්ථාය සකලජම්බුදීපං විචරිත්වා කඤ්චි පටිවාදිං අලභිත්වා අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා ‘‘අත්ථි නු ඛො කොචි මයා සද්ධිං වාදං කාතුං සමත්ථො’’ති මනුස්සෙ පුච්ඡි. මනුස්සා ‘‘තාදිසානං සහස්සෙනපි සද්ධිං වාදං කාතුං සමත්ථො සබ්බඤ්ඤූ ද්විපදානං අග්ගො මහාගොතමො ධම්මිස්සරො පරප්පවාදමද්දනො, සකලෙපි ජම්බුදීපෙ උප්පන්නො පරප්පවාදො තං භගවන්තං අතික්කමිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. වෙලන්තං පත්වා සමුද්දඌමියො විය හි සබ්බවාදා තස්ස පාදමූලං පත්වා චුණ්ණවිචුණ්ණා හොන්තී’’ති බුද්ධගුණෙ කථෙසුං. පරිබ්බාජකො ‘‘කහං පන සො එතරහී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ජෙතවනෙ’’ති සුත්වා ‘‘ඉදානිස්ස වාදං ආරොපෙස්සාමී’’ති මහාජනපරිවුතො ජෙතවනං ගච්ඡන්තො ජෙතෙන රාජකුමාරෙන නවකොටිධනං විස්සජ්ජෙත්වා කාරිතං ජෙතවනද්වාරකොට්ඨකං දිස්වා ‘‘අයං සමණස්ස ගොතමස්ස

වසනපාසාදො''ති පුච්ඡිත්වා ''ද්වාරකොට්ඨකො අය''න්ති සුත්වා ''ද්වාරකොට්ඨකො තාව එවරූපො, වසනගෙහං කීදිසං භවිස්සතී''ති වත්වා ''ගන්ධකුටි නාම අප්පමෙය්‍යා''ති වුත්තෙ ''එවරූපෙන සමණෙන සද්ධිං කො වාදං කරිස්සතී''ති තතොව පලායි. මනුස්සා උන්නාදිනො හුත්වා ජෙතවනං පවිසිත්වා සත්ථාරා ''කිං අකාලෙ ආගතත්ථා''ති වුත්තා තං පවත්තිං කථයිංසු. සත්ථා ''න ඛො උපාසකා ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස මම වසනට්ඨානස්ස ද්වාරකොට්ඨකං දිස්වා පලායතෙවා''ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ගන්ධාරරට්ඨෙ තක්කසිලායං බොධිසත්තො රජ්ජං කාරෙසි, බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො. සො ''තක්කසිලං ගණ්හිස්සාමී''ති මහන්තෙන බලකායෙන ගන්ත්වා නගරතො අවිදූරෙ ඨත්වා ''ඉමිනා නියාමෙන හත්ථී පෙසෙථ, ඉමිනා අස්සෙ, ඉමිනා රථෙ, ඉමිනා පත්තී, එවං ධාවිත්වා ආවුධෙහි පහරථ, එවං ඝනවස්සවලාහකා විය සරවස්සං වස්සථා''ති සෙනං විචාරෙන්තො ඉමං ගාථාද්වයමාහ –

157.

''ගජග්ගමෙඝෙහි හයග්ගමාලිහි, රථූමිජාතෙහි සරාභිවස්සෙහි;
ථරුග්ගහාවට්ටදළ්හප්පහාරිහි, පරිවාරිතා තක්කසිලා සමන්තතො.

158.

''අභිධාවථ චූපධාවථ ච, විවිධා විනාදිතා වදන්තිහි;
වත්තතජ්ජ තුමුලො ඝොසො යථා, විජ්ජුලතා ජලධරස්ස ගජ්ජතො''ති.

තත්ථ **ගජග්ගමෙඝෙහීති** අග්ගගජමෙඝෙහි, කොඤ්චනාදං ගජ්ජන්තෙහි මත්තවරවාරණවලාහකෙහීති අත්ථො. **හයග්ගමාලිහීති** අග්ගහයමාලීහි, වරසින්ධවවලාහකකුලෙහි අස්සානීකෙහීති අත්ථො. **රථූමිජාතෙහීති** සඤ්ජාතඌමිවෙගෙහි සාගරසලිලෙහි විය සඤ්ජාතරථූමීහි, රථානීකෙහීති අත්ථො. **සරාභිවස්සෙහීති** තෙහියෙව රථානීකෙහි ඝනවස්සමෙඝො විය සරවස්සං වස්සන්තෙහි. **ථරුග්ගහාවට්ටදළ්හප්පහාරිහීති** ථරුග්ගහෙහි ආවට්ටදළ්හප්පහාරීහි, ඉතො චිතො ච ආවත්තිත්වා පරිවත්තිත්වා දළ්හං පහරන්තෙහි ගහිතඛග්ගරතනථරුදණ්ඩෙහි පත්තියොධෙහි චාති අත්ථො. **පරිවාරිතා තක්කසිලා සමන්තතොති** යථා අයං තක්කසිලා පරිවාරිතා හොති, සීඝං තථා කරොථාති අත්ථො.

අභිධාවථ චූපධාවථ චාති වෙගෙන ධාවථ චෙව උපධාවථ ච. **විවිධා විනාදිතා වදන්තිහීති** වරවාරණෙහි සද්ධිං විවිධා විනදිතා භවථ, සෙලිතගජ්ජිතවාදිතෙහි නානාවිරවා හොථාති අත්ථො. **වත්තතජ්ජ තුමුලො ඝොසොති** වත්තතු අජ්ජ තුමුලො මහන්තො අසනිසද්දසදිසො ඝොසො.

යථා විජ්ජුලතා ජලධරස්ස ගජ්ජතොති යථා ගජ්ජන්තස්ස ජලධරස්ස මුඛතො නිග්ගතා විජ්ජුලතා චරන්ති, එවං විචරන්තා නගරං පරිවාරෙත්වා රජ්ජං ගණ්හථාති වදති.

ඉති සො රාජා ගජ්ජිත්වා සෙනං විචාරෙත්වා නගරද්වාරසමීපං ගන්ත්වා ද්වාරකොට්ඨකං දිස්වා ‘‘ඉදං රඤ්ඤො වසනගෙහ’’න්ති පුච්ඡිත්වා ‘‘අයං නගරද්වාරකොට්ඨකො’’ති වුත්තෙ ‘‘නගරද්වාරකොට්ඨකො තාව එවරූපො, රඤ්ඤො නිවෙසනං කීදිසං භවිස්සතී’’ති වත්වා ‘‘වෙජයන්තපාසාදසදිස’’න්ති සුත්වා ‘‘එවං යසසම්පන්නෙන රඤ්ඤා සද්ධිං යුජ්ඣිතුං න සක්ඛිස්සාමා’’ති ද්වාරකොට්ඨකං දිස්වාව නිවත්තිත්වා පලායිත්වා බාරාණසිමෙව අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා බාරාණසිරාජා පලායිතපරිබ්බාජකො අහොසි, තක්කසිලරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

පලායිතජාතකවණ්ණනා නවමා.

[230] 10. දුතියපලායිතජාතකවණ්ණනා

ධජමපරිමිතන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං පලායිතපරිබ්බාජකමෙව ආරබ්භ කථෙසි. ඉමස්මිං පන වත්ථුස්මිං සො පරිබ්බාජකො ජෙතවනං පාවිසි. තස්මිං ඛණෙ සත්ථා මහාජනපරිවුතො අලඞ්කතධම්මාසනෙ නිසින්නො මනොසිලාතලෙ සීහනාදං නදන්තො සීහපොතකො විය ධම්මං දෙසෙති. පරිබ්බාජකො දසබලස්ස බ්‍රහ්මසරීරපටිභාගං රූපං පුණ්ණචන්දසස්සිරිකං මුඛං සුවණ්ණපට්ටසදිසං නලාටඤ්ච දිස්වා ‘‘කො එවරූපං පුරිසුත්තමං ජිනිතුං සක්ඛිස්සතී’’ති නිවත්තිත්වා පරිසන්තරං පවිසිත්වා පලායි. මහාජනො තං අනුබන්ධිත්වා නිවත්තිත්වා සත්ථුස්ස තං පවත්තිං ආරොචෙසි. සත්ථා ‘‘න සො පරිබ්බාජකො ඉදානෙව, පුබ්බෙපි මම සුවණ්ණවණ්ණං මුඛං දිස්වා පලාතොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බොධිසත්තො බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙසි, තක්කසිලායං එකො ගන්ධාරරාජා. සො ‘‘බාරාණසිං ගහෙස්සාමී’’ති චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය ආගන්ත්වා නගරං පරිවාරෙත්වා නගරද්වාරෙ ඨිතො අත්තනො බලවාහනං ඔලොකෙත්වා ‘‘කො එත්තකං බලවාහනං ජිනිතුං සක්ඛිස්සතී’’ති අත්තනො සෙනං සංවණ්ණෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –

159.

‘‘ධජමපරිමිතං අනන්තපාරං, දුප්පසහං ධඞ්කෙහි සාගරංව;
ගිරිමිව අනිලෙන දුප්පසය්හො, දුප්පසහො අහමජ්ජ තාදිසෙනා’’ති.

තත්ථ **ධජමපරිමිතන්ති** ඉදං තාව මෙ රථෙසු මොරජදෙ ඨපෙත්වා උස්සාපිතධජමෙව අපරිමිතං බහුං අනෙකසතසඞ්ඛ්‍යං. **අනන්තපාරන්ති** බලවාහනම්පි මෙ ‘‘එත්තකා හත්ථී එත්තකා අස්සා එත්තකා රථා එත්තකා පත්තී’’ති ගණනපරිච්ඡෙදරහිතං අනන්තපාරං. **දුප්පසහන්ති** න සක්කා පටිසත්තූහි සහිතුං අභිභවිතුං. යථා කිං? **ධඞ්කෙහි සාගරංව,** යථා සාගරො බහූහි කාකෙහි වෙගවික්ඛම්භනවසෙන වා අතික්කමනවසෙන වා දුප්පසහො, එවං දුප්පසහං. **ගිරිම්ව අනිලෙන දුප්පසය්හොති** අපිච මෙ අයං බලකායො යථා පබ්බතො වාතෙන අකම්පනීයතො දුප්පසහො, තථා අඤ්ඤෙන බලකායෙන දුප්පසහො. **දුප්පසහො අහමජ්ජ තාදිසෙනාති** ස්වාහං ඉමිනා බලෙන සමන්නාගතො අජ්ජ තාදිසෙන දුප්පසහොති අට්ටාලකෙ ඨිතං බොධිසත්තං සන්ධාය වදති.

අථස්ස සො පුණ්ණචන්දසස්සිරිකං අත්තනො මුඛං දස්සෙත්වා ‘‘බාල, මා විප්පලපසි, ඉදානි තෙ බලවාහනං මත්තවාරණො විය නළවනං විද්ධංසෙස්සාමී’’ති සන්තජ්ජෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

160.

‘‘මා බාලියං විලපි න හිස්ස තාදිසං, විඩය්හසෙ න හි ලභසෙ නිසෙධකං;

ආසජ්ජසි ගජමිව එකචාරිනං, යො තං පදා නළමිව පොථයිස්සතී’’ති.

තත්ථ **මා බාලියං විලපීති** මා අත්තනො බාලභාවං විප්පලපසි. **න හිස්ස තාදිසන්ති** න හි අස්ස තාදිසො, අයමෙව වා පාඨො. තාදිසො ‘‘අනන්තපාරං මෙ බලවාහන’’න්ති එවරූපං තක්කෙන්තො රජ්ජඤ්ච ගහෙතුං සමත්ථො නාම න හි අස්ස, න හොතීති අත්ථො. **විඩය්හසෙති** ත්වං බාල, කෙවලං රාගදොසමොහමානපරිළාහෙන විඩය්හසියෙව. **න හි ලභසෙ නිසෙධකන්ති** මාදිසං පන පසය්හ අභිභවිත්වා නිසෙධකං න තාව ලභසි, අජ්ජ තං ආගතමග්ගෙනෙව පලාපෙස්සාමි. **ආසජ්ජසීති** උපගච්ඡසි. **ගජමිව එකචාරිනන්ති** එකචාරිනං මත්තවරවාරණං විය. **යො තං පදා නළමිව පොථයිස්සතීති** යො තං යථා නාම මත්තවරවාරණො පාදා නළං පොථෙති සංචුණ්ණෙති, එවං පොථයිස්සති, තං ත්වං ආසජ්ජසීති අත්තානං සන්ධායාහ.

එවං තජ්ජෙන්තස්ස පනස්ස කථං සුත්වා ගන්ධාරරාජා උල්ලොකෙන්තො කඤ්චනපට්ටසදිසං මහානලාටං දිස්වා අත්තනො ගහණභීතො නිවත්තිත්වා පලායන්තො සකනගරමෙව අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ගන්ධාරරාජා පලායිතපරිබ්බාජකො අහොසි, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

දුතියපලායිතජාතකවණ්ණනා දසමා.

කාසාවවග්ගො අට්ඨමො.

තස්සුද්දානං –

කාසාවං චූළනන්දියං, පුටභත්තඤ්ච කුම්භිලං;
ඛන්තිවණ්ණං කොසියඤ්ච, ගූථපාණං කාමනීතං;
පලායිතද්වයම්පි ච.

9. උපාහනවග්ගො

[231] 1. උපාහනජාතකවණ්ණනා

යථාපි කීතාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. ධම්මසභායඤ්හි භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, දෙවදත්තො ආචරියං පච්චක්ඛාය තථාගතස්ස පටිපක්ඛො පටිසත්තු හුත්වා මහාවිනාසං පාපුණී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව ආචරියං පච්චක්ඛාය මම පටිපක්ඛො හුත්වා මහාවිනාසං පත්තො, පුබ්බෙපි පත්තොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හත්ථාචරියකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො හත්ථිසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං පාපුණි. අථෙකො කාසිගාමකො මාණවකො ආගන්ත්වා තස්ස සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හි. බොධිසත්තා නාම සිප්පං වාචෙන්තා ආචරියමුට්ඨිං න කරොන්ති, අත්තනො ජානනනියාමෙන නිරවසෙසං සික්ඛාපෙන්ති. තස්මා සො මාණවො බොධිසත්තස්ස ජානනසිප්පං නිරවසෙසමුග්ගණ්හිත්වා බොධිසත්තං ආහ – ‘‘ආචරිය, අහං රාජානං උපට්ඨහිස්සාමී’’ති. බොධිසත්තො ‘‘සාධු, තාතා’’ති ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි – ‘‘මහාරාජ, මම අන්තෙවාසිකො තුම්හෙ උපට්ඨාතුං ඉච්ඡතී’’ති. ‘‘සාධු, උපට්ඨාතූ’’ති. ‘‘තෙන හිස්ස පරිබ්බයං ජානාථා’’ති? ‘‘තුම්හාකං අන්තෙවාසිකො තුම්හෙහි සමකං න ලච්ඡති, තුම්හෙසු සතං ලභන්තෙසු පණ්ණාසං ලච්ඡති, ද්වෙ ලභන්තෙසු එකං ලච්ඡතී’’ති. සො ගෙහං ගන්ත්වා තං පවත්තිං අන්තෙවාසිකස්ස ආරොචෙසි. අන්තෙවාසිකො ‘‘අහං, ආචරිය, තුම්හෙහි සමං සිප්පං ජානාමි. සචෙ සමකඤ්ඤෙව පරිබ්බයං ලභිස්සාමි, උපට්ඨහිස්සාමි. නො චෙ, න උපට්ඨහිස්සාමී’’ති ආහ. බොධිසත්තො තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා ‘‘සචෙ සො තුම්හෙහි සමප්පකාරො, තුම්හෙහි සමකඤ්ඤෙව සිප්පං දස්සෙතුං සක්කොන්තො සමකං ලභිස්සතී’’ති ආහ. බොධිසත්තො තං පවත්තිං තස්ස ආරොචෙත්වා තෙන ‘‘සාධු දස්සෙස්සාමී’’ති වුත්තෙ රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා ‘‘තෙන හි ස්වෙ

සිප්පං දස්සෙථා''ති. ''සාධු, දස්සෙස්සාම, නගරෙ භෙරිං චරාපෙථා''ති. රාජා ''ස්වෙ කිර ආචරියො ච අන්තෙවාසිකො ච උභො හත්ථිසිප්පං දස්සෙස්සන්ති, රාජඞ්ගණෙ සන්නිපතිත්වා දට්ඨුකාමා පස්සන්තූ''ති භෙරිං චරාපෙසි.

ආචරියො ''න මෙ අන්තෙවාසිකො උපායකොසල්ලං ජානාතී''ති එකං හත්ථිං ගහෙත්වා එකරත්තෙනෙව විලොමං සික්ඛාපෙසි. සො තං ''ගච්ඡා''ති වුත්තෙ ඔසක්කිතුං, ''ඔසක්කා''ති වුත්තෙ ගන්තුං, ''තිට්ඨා''ති වුත්තෙ නිපජ්ජිතුං, ''නිපජ්ජා''ති වුත්තෙ ඨාතුං, ''ගණ්හා''ති වුත්තෙ ඨපෙතුං, ''ඨපෙහී''ති වුත්තෙ ගණ්හිතුං සික්ඛාපෙත්වා පුනදිවසෙ තං හත්ථිං අභිරුහිත්වා රාජඞ්ගණං අගමාසි. අන්තෙවාසිකොපි එකං මනාපං හත්ථිං අභිරුහි. මහාජනො සන්නිපති. උභොපි සමකං සිප්පං දස්සෙසුං. පුන බොධිසත්තො අත්තනො හත්ථිං විලොමං කාරෙසි, සො ''ගච්ඡා''ති වුත්තෙ ඔසක්කි, ''ඔසක්කා''ති වුත්තෙ පුරතො ධාවි, ''තිට්ඨා''ති වුත්තෙ නිපජ්ජි, ''නිපජ්ජා''ති වුත්තෙ අට්ඨාසි, ''ගණ්හා''ති වුත්තෙ නික්ඛිපි, ''නික්ඛිපා''ති වුත්තෙ ගණ්හි. මහාජනො ''අරෙ දුට්ඨඅන්තෙවාසික, ත්වං ආචරියෙන සද්ධිං සාරම්භං කරොසි, අත්තනො පමාණං න ජානාසි, 'ආචරියෙන සමකං ජානාමී'ති එවංසඤ්ඤී හොසී''ති ලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදීහි පහරිත්වා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි.

බොධිසත්තො හත්ථිම්හා ඔරුය්හ රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ''මහාරාජ, සිප්පං නාම අත්තනො සුඛත්ථාය ගණ්හන්ති, එකච්චස්ස පන ගහිතසිප්පං දුක්කටඋපාහනා විය විනාසමෙව ආවහතී''ති වත්වා ඉදං ගාථාද්වයමාහ –

161.

''යථාපි කීතා පුරිසස්සුපාහනා, සුඛස්ස අත්ථාය දුඛං උදබ්බහෙ;
සම්මාභිතත්තා තලසා පපීළිතා, තස්සෙව පාදෙ පුරිසස්ස ඛාදරෙ.

162.

''එවමෙව යො දුක්කුලීනො අනරියො, තම්මාක විජ්ජඤ්ච සුතඤ්ච ආදිය;
තමෙව සො තත්ථ සුතෙන ඛාදති, අනරියො වුච්චති පානදූපමො''ති.

තත්ථ **උදබ්බහෙති** උදබ්බහෙය්‍ය. **සම්මාභිතත්තා තලසා පපීළිතාති** සම්මෙන අභිතත්තා පාදතලෙන ච පීළිතා. **තස්සෙවාති** යෙන තා සුඛත්ථාය කිණිත්වා පාදෙසු පටිමුක්කා දුක්කටූපාහනා, තස්සෙව. **ඛාදරෙති** වණං කරොන්තා පාදෙ ඛාදන්ති.

දුක්කුලීනොති දුජ්ජාතිකො අකුලපුත්තො. **අනරියොති** හිරොත්තප්පවජ්ජිතො අසප්පුරිසො. **තම්මාක විජ්ජඤ්ච සුතඤ්ච ආදියාති**

එත්ථ තං තං මනතීති ''තම්මො''ති වත්තබ්බෙ තම්මාකො, තං තං සිප්පං ආසෙවති පරිවත්තෙතීති අත්ථො, ආචරියස්සෙතං නාමං. තස්මා තම්මාකො, ගාථාබන්ධසුඛත්ථං පනස්ස රස්සභාවො කතො. **විජ්ජන්ති** අට්ඨාරසසු විජ්ජාට්ඨානෙසු යංකිඤ්චි. **සුතන්ති** යංකිඤ්චි සුතපරියත්තිං. **ආදියාති**ආදියිත්වා. **තමෙව සො තත්ථ සුතෙන බාදතීති** **තමෙවාති** අත්තානමෙව. **සොති** යො දුක්කුලීනො අනරියො ආචරියම්හා විජ්ජඤ්ච සුතඤ්ච ආදියති, සො. **තත්ථ සුතෙන බාදතීති** තස්ස සන්තිකෙ සුතෙන සො අත්තානමෙව බාදතීති අත්ථො. අට්ඨකථායං පන ''තෙනෙව සො තත්ථ සුතෙන බාදතී''තිපි පාඨො. තස්සාපි සො තෙන තත්ථ සුතෙන අත්තානමෙව බාදතීති අයමෙව අත්ථො. **අනරියො වුච්චති පානදූපමොති** ඉති අනරියො දූපාහනූපමො දුක්කටූපාහනූපමො වුච්චති. යථා හි දුක්කටූපාහනා පුරිසං බාදන්ති, එවමෙස සුතෙන බාදන්තො අත්තනාව අත්තානං බාදති. අථ වා පානාය දූතොති පානදූ, උපාහනූපතාපිතස්ස උපාහනාය බාදිතපාදස්සෙතං නාමං. තස්මා යො සො අත්තානං සුතෙන බාදති, සො තෙන සුතෙන බාදිතත්තා ''අනරියො''ති වුච්චති පානදූපමො, උපාහනූපතාපිතපාදසදිසොති වුච්චතීති අයමෙත්ථ අත්ථො. රාජා තුට්ඨො බොධිසත්තස්ස මහන්තං යසං අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා අන්තෙවාසිකො දෙවදත්තො අහොසි, ආචරියො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

උපාහනජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[232] 2. වීණාථූණජාතකවණ්ණනා

එකචින්තිතොයමත්ථොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං කුමාරිකං ආරබ්භ කථෙසි. සා කිරෙකා සාවත්ථියං සෙට්ඨිධීතා අත්තනො ගෙහෙ උසභරාජස්ස සක්කාරං කයිරමානං දිස්වා ධාතිං පුච්ඡි – ''අම්ම, කො නාමෙස එවං සක්කාරං ලභතී''ති. ''උසභරාජා නාම, අම්මා''ති. පුන සා එකදිවසං පාසාදෙ ඨත්වා අන්තරවීථිං ඔලොකෙන්තී එකං ඛුජ්ජං දිස්වා චින්තෙසි – ''ගුන්නං අන්තරෙ ජෙට්ඨකස්ස පිට්ඨියං කකුධං හොති, මනුස්සජෙට්ඨකස්සපි තෙන භවිතබ්බං, අයං මනුස්සෙසු පුරිසූසභො භවිස්සති, එතස්ස මයා පාදපරිචාරිකාය භවිතුං වට්ටතී''ති. සා දාසිං පෙසෙත්වා ''සෙට්ඨිධීතා තයා සද්ධිං ගන්තුකාමා, අසුකට්ඨානං කිර ගන්ත්වා තිට්ඨා''ති තස්ස ආරොචෙත්වා සාරභණ්ඩකං ආදාය අඤ්ඤාතකවෙසෙන පාසාදා ඔතරිත්වා තෙන සද්ධිං පලායි. අපරභාගෙ තං කම්මං නගරෙ ච භික්ඛුසඞ්ඝෙ ච පාකටං ජාතං. ධම්මසභායං භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ''ආවුසො, අසුකා කිර සෙට්ඨිධීතා ඛුජ්ජෙන සද්ධිං පලාතා''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ සත්ථා ''න,

භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙසා ඛුජ්ජං කාමෙති, පුබ්බෙපි කාමෙසියෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං නිගමගාමෙ සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ඝරාවාසං වසන්තො පුත්තධීතාහි වඩ්ඪමානො අත්තනො පුත්තස්ස බාරාණසීසෙට්ඨිස්ස ධීතරං වාරෙත්වා දිවසං ඨපෙසි. සෙට්ඨිධීතා අත්තනො ගෙහෙ උසභස්ස සක්කාරසම්මානං දිස්වා ''කො නාමෙසො''ති ධාතිං පුච්ඡිත්වා ''උසභො''ති සුත්වා අන්තරවීථියා ගච්ඡන්තං එකං ඛුජ්ජං දිස්වා ''අයං පුරිසුසභො භවිස්සතී''ති සාරභණ්ඩකං ගහෙත්වා තෙන සද්ධිං පලායි. බොධිසත්තොපි ඛො ''සෙට්ඨිධීතරං ගෙහං ආනෙස්සාමී''ති මහන්තෙන පරිවාරෙන බාරාණසිං ගච්ඡන්තො තමෙව මග්ගං පටිපජ්ජි. තෙ උභොපි සබ්බරත්තිං මග්ගං අගමංසු. අථ ඛුජ්ජස්ස සබ්බරත්තිං සීතාභිහතස්ස අරුණොදයෙ සරීරෙ වාතො කුප්පි, මහන්තා වෙදනා වත්තන්ති. සො මග්ගා ඔක්කම්ම වෙදනාප්පත්තො හුත්වා වීණාදණ්ඩකො විය සංකුටිතො නිපජ්ජි, සෙට්ඨිධීතාපිස්ස පාදමූලෙ නිසීදි. බොධිසත්තො සෙට්ඨිධීතරං ඛුජ්ජස්ස පාදමූලෙ නිසින්නං දිස්වා සඤ්ජානිත්වා උපසඞ්කමිත්වා සෙට්ඨිධීතාය සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

163.

''එකචින්තිතොයමත්ථො, බාලො අපරිණායකො;
න හි ඛුජ්ජෙන වාමෙන, භොති සඞ්ගන්තුමරහසී''ති.

තත්ථ **එකචින්තිතොයමත්ථොති** අම්ම, යං ත්වං අත්ථං චින්තෙත්වා ඉමිනා ඛුජ්ජෙන සද්ධිං පලාතා, අයං තයා එකිකාය එව චින්තිතො භවිස්සති. **බාලො අපරිණායකොති** අයං ඛුජ්ජො බාලො, දුප්පඤ්ඤභාවෙන මහල්ලකොපි බාලොව, අඤ්ඤස්මිං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙ අසති ගන්තුං අසමත්ථතාය අපරිණායකො. **න හි ඛුජ්ජෙන වාමෙන, භොති සඞ්ගන්තුමරහසීති** ඉමිනා හි ඛුජ්ජෙන වාමනත්තා වාමෙන භොති ත්වං මහාකුලෙ ජාතා අභිරූපා දස්සනීයා සඞ්ගන්තුං සහ ගන්තුං නාරහසීති.

අථස්ස තං වචනං සුත්වා සෙට්ඨිධීතා දුතියං ගාථමාහ –

164.

''පුරිසූසභං මඤ්ඤමානා, අහං ඛුජ්ජමකාමයිං;
සොයං සංකුටිතො සෙති, ඡින්නතන්ති යථා වුණා''ති.

තස්සත්ථො – අහං, අය්‍ය, එකං උසභං දිස්වා ''ගුන්නං ජෙට්ඨකස්ස පිට්ඨියං කකුධං හොති, ඉමස්සපි තං අත්ථි, ඉමිනාපි පුරිසූසභෙන භවිතබ්බ''න්ති එවමහං ඛුජ්ජං පුරිසූසභං මඤ්ඤමානා අකාමයිං. සොයං යථා නාම ඡින්නතන්ති සදොණිකො වීණාදණ්ඩකො, එවං සංකුටිතො සෙතීති.

බොධිසත්තො තස්සා අඤ්ඤාතකවෙසෙන නික්ඛන්තභාවමෙව ඤත්වා තං න්හාපෙත්වා අලඞ්කරිත්වා රථං ආරොපෙත්වා ගෙහමෙව අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා අයමෙව සෙට්ඨිධීතා අහොසි, බාරාණසීසෙට්ඨි පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

වීණාථූණජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[233] 3. විකණ්ණකජාතකවණ්ණනා

කාමං යහිං ඉච්ඡසි තෙන ගච්ඡාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො හි ධම්මසභං ආනීතො ‘‘සච්චං කිර, ත්වං භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතො’’ති සත්ථාරා පුට්ඨො ‘‘සච්ච’’න්ති වත්වා ‘‘කස්මා උක්කණ්ඨිතොසී’’ති වුත්තෙ ‘‘කාමගුණකාරණා’’ති ආහ. අථ නං සත්ථා ‘‘කාමගුණා නාමෙතෙ භික්ඛු විකණ්ණකසල්ලසදිසා, සකිං හදයෙ පතිට්ඨං ලභමානා විකණ්ණකං විය විද්ධං සුංසුමාරං මරණමෙව පාපෙන්තී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බොධිසත්තො බාරාණසියං ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්තො එකදිවසං උය්යානං ගන්ත්වා පොක්ඛරණීතීරං සම්පාපුණි. නච්චගීතාසු කුසලා නච්චගීතානි පයොජෙසුං, පොක්ඛරණියං මච්ඡකච්ඡපා ගීතසද්දලොලතාය සන්නිපතිත්වා රඤ්ඤාව සද්ධිං ගච්ඡන්ති. රාජා තාලක්ඛන්ධප්පමාණං මච්ඡසටං දිස්වා ‘‘කිං නු ඛො ඉමෙ මච්ඡා මයා සද්ධිංයෙව චරන්තී’’ති අමච්චෙ පුච්ඡි. අමච්චා ‘‘එතෙ, දෙව, උපට්ඨහන්තී’’ති ආහංසු. රාජා ‘‘එතෙ කිර මං උපට්ඨහන්තී’’ති තුස්සිත්වා තෙසං නිච්චභත්තං පට්ඨපෙසි. දෙවසිකං තණ්ඩුලම්බණං පාචෙසි. මච්ඡා භත්තවෙලාය එකච්චෙ ආගච්ඡන්ති, එකච්චෙ නාගච්ඡන්ති, භත්තං නස්සති. රඤ්ඤො තමත්ථං ආරොචෙසුං. රාජා ‘‘ඉතො පට්ඨාය භත්තවෙලාය භෙරිං පහරිත්වා භෙරිසඤ්ඤාය මච්ඡෙසු සන්නිපතිතෙසු භත්තං දෙථා’’ති ආහ. තතො පට්ඨාය භත්තකම්මිකො භෙරිං පහරාපෙත්වා සන්නිපතිතානං මච්ඡානං භත්තං දෙති. තෙපි භෙරිසඤ්ඤාය සන්නිපතිත්වා භුඤ්ජන්ති.

තෙසු එවං සන්නිපතිත්වා භුඤ්ජන්තෙසු එකො සුංසුමාරො ආගන්ත්වා මච්ඡෙ ඛාදි. භත්තකම්මිකො රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා තං සුත්වා ‘‘සුංසුමාරං මච්ඡානං ඛාදනකාලෙ විකණ්ණකෙන විජ්ඣිත්වා ගණ්හා’’ති ආහ. සො ‘‘සාධූ’’ති ගන්ත්වා නාවාය ඨත්වා මච්ඡෙ ඛාදිතුං ආගතං සුංසුමාරං විකණ්ණකෙන පහරි, තං තස්ස අන්තොපිට්ඨිං පාවිසි. සො වෙදනාප්පත්තො හුත්වා තං ගහෙත්වාව පලායි. භත්තකම්මිකො තස්ස විද්ධභාවං ඤත්වා තං ආලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

165.

‘‘කාමං යහිං ඉච්ඡසි තෙන ගච්ඡ, විද්ධොසි මම්මම්හි විකණ්ණකෙන;
හතොසි භත්තෙන සුවාදිතෙන, ලොලො ච මච්ඡෙ අනුබන්ධමානො’’ති.

තත්ථ **කාමන්ති** එකංසෙන. **යහිං ඉච්ඡසි තෙන ගච්ඡාති** යස්මිං ඉච්ඡසි, තස්මිං ගච්ඡ. **මම්මම්හීති** මම්මට්ඨානෙ. **විකණ්ණකෙනාති** විකණ්ණකසල්ලෙන. **හතොසි භත්තෙන සුවාදිතෙන, ලොලො ච මච්ඡෙ අනුබන්ධමානොති** ත්වං භෙරිවාදිතසඤ්ඤාය භත්තෙ දීයමානෙ ලොලො හුත්වා ඛාදනත්ථාය මච්ඡෙ අනුබන්ධමානො තෙන සවාදිතෙන භත්තෙන හතො, ගතට්ඨානෙපි තෙ ජීවිතං නත්ථීති අත්ථො. සො අත්තනො වසනට්ඨානං ගන්ත්වා ජීවිතක්ඛයං පත්තො.

සත්ථා ඉමං කාරණං දස්සෙත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා දුතියං ගාථමාහ –

166.

‘‘එවම්පි ලොකාමිසං ඔපතන්තො, විහඤ්ඤතී චිත්තවසානුවත්තී;
සො හඤ්ඤතී ඤාතිසඛාන මජ්ඣෙ, මච්ඡානුගො සොරිව සුංසුමාරො’’ති.

තත්ථ **ලොකාමිසන්ති** පඤ්ච කාමගුණා. තෙ හි ලොකො ඉට්ඨතො කන්තතො මනාපතො ගණ්හාති, තස්මා ‘‘ලොකාමිස’’න්ති වුච්චති. **ඔපතන්තොති** තං ලොකාමිසං අනුපතන්තො කිලෙසවසෙන චිත්තවසානුවත්තී පුග්ගලො විහඤ්ඤති කිලමති, **සො හඤ්ඤතීති** සො එවරූපො පුග්ගලො ඤාතීනඤ්ච සඛානඤ්ච මජ්ඣෙ සො විකණ්ණකෙන විද්ධො මච්ඡානුගො සුංසුමාරො විය පඤ්ච කාමගුණෙ මනාපාති ගහෙත්වා හඤ්ඤති කිලමති මහාවිනාසං පාපුණාතියෙවාති.

එවං සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ‘‘තදා සුංසුමාරො දෙවදත්තො, මච්ඡා බුද්ධපරිසා, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

විකණ්ණකජාතකවණ්ණනා තතියා.

[234] 4. අසිතාභුජාතකවණ්ණනා

ත්වමෙව දානිමකරාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං කුමාරිකං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිරෙකස්මිං ද්වින්නං අග්ගසාවකානං උපට්ඨාකකුලෙ එකා කුමාරිකා අභිරූපා සොභග්ගප්පත්තා, සා වයප්පත්තා සමානජාතිකං කුලං අගමාසි. සාමිකො තං කිස්මිඤ්චි අමඤ්ඤමානො අඤ්ඤත්ථ චිත්තවසෙන චරති. සා තස්ස තං අත්තනි අනාදරතං අගණෙත්වා

ද්වෙ අග්ගසාවකෙ නිමන්තෙත්වා දානං දත්වා ධම්මං සුණන්තී සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. සා තතො පට්ඨාය මග්ගඵලසුඛෙන වීතිනාමයමානා ‘‘සාමිකොපි මං න ඉච්ඡති, ඝරාවාසෙන මෙ කම්මං නත්ථි, පබ්බජිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා මාතාපිතූනං ආචික්ඛිත්වා පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණි. තස්සා සා කිරියා භික්ඛූසු පාකටා ජාතා. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, අසුකකුලස්ස ධීතා අත්ථගවෙසිකා සාමිකස්ස අනිච්ඡභාවං ඤත්වා අග්ගසාවකානං ධම්මං සුත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය පුන මාතාපිතරො ආපුච්ඡිත්වා පබ්බජිත්වා අරහත්තං පත්තා, එවං අත්ථගවෙසිකා, ආවුසො සා කුමාරිකා’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙසා කුලධීතා අත්ථගවෙසිකා, පුබ්බෙපි අත්ථගවෙසිකායෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා හිමවන්තපදෙසෙ වාසං කප්පෙසි. තදා බාරාණසිරාජා අත්තනො පුත්තස්ස බ්‍රහ්මදත්තකුමාරස්ස පරිවාරසම්පත්තිං දිස්වා උප්පන්නාසඞ්කො පුත්තං රට්ඨා පබ්බාජෙසි. සො අසිතාභුං නාම අත්තනො දෙවිං ආදාය හිමවන්තං පවිසිත්වා මච්ඡමංසඵලාඵලානි ඛාදන්තො පණ්ණසාලාය නිවාසං කප්පෙසි. සො එකං කින්නරිං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තො ‘‘ඉමං පජාපතිං කරිස්සාමී’’ති අසිතාභුං අගණෙත්වා තස්සා අනුපදං අගමාසි. සා තං කින්නරිං අනුබන්ධමානං දිස්වා ‘‘අයං මං අගණෙත්වා කින්නරිං අනුබන්ධති, කිං මෙ ඉමිනා’’ති විරත්තචිත්තා හුත්වා බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා අත්තනො කසිණපරිකම්මං කථාපෙත්වා කසිණං ඔලොකෙන්තී අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා බොධිසත්තං වන්දිත්වා ආගන්ත්වා අත්තනො පණ්ණසාලාය ද්වාරෙ අට්ඨාසි. බ්‍රහ්මදත්තොපි කින්නරිං අනුබන්ධන්තො විචරිත්වා තස්සා ගතමග්ගම්පි අදිස්වා ඡින්නාසො හුත්වා පණ්ණසාලාභිමුඛොව ආගතො. අසිතාභූ තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා මණිවණ්ණෙ ගගනතලෙ ඨිතා ‘‘අය්‍යපුත්ත, තං නිස්සාය මයා ඉදං ඣානසුඛං ලද්ධ’’න්ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

167.

‘‘ත්වමෙව දානිමකර, යං කාමො බ්‍යගමා තයි;
සොයං අප්පටිසන්ධිකො, ඛරඡින්නංව රෙනුක’’න්ති.

තත්ථ **ත්වමෙව දානිමකරාති**, අය්‍යපුත්ත, මං පහාය කින්නරිං අනුබන්ධන්තො ත්වඤ්ඤෙව ඉදානි ඉදං අකර. **යං කාමො බ්‍යගමා තයීති** යං මම තයි කාමො විගතො වික්ඛම්භනප්පහානෙන පහීනො, යස්ස පහීනත්තා අහං ඉමං විසෙසං පත්තාති දීපෙති. **සොයං අප්පටිසන්ධිකොති** සො පන

කාමො ඉදානි අප්පටිසන්ධිකො ජාතො, න සක්කා පටිසන්ධිතුං. **ඛරජින්නංව රෙනුකන්**ති ඛරො වුච්චති කකචො, රෙනුකං වුච්චති හත්ථිදන්තො. යථා කකචෙන ඡින්නො හත්ථිදන්තො අප්පටිසන්ධිකො හොති, න පුන පුරිමනයෙන අල්ලීයති, එවං පුන මය්හං තයා සද්ධිං චිත්තස්ස ඝටනං නාම නත්ථීති වත්වා තස්ස පස්සන්තස්සෙව උප්පතිත්වා අඤ්ඤත්ථ අගමාසි.

සො තස්සා ගතකාලෙ පරිදෙවමානො දුතියං ගාථමාහ –

168.

''අත්‍රිච්ඡං අතිලොභෙන, අතිලොභමදෙන ච;
එවං හායති අත්ථම්හා, අහංව අසිතාභුයා''ති.

තත්ථ **අත්‍රිච්ඡං අතිලොභෙනාති** අත්‍රිච්ඡා වුච්චති අත්‍ර අත්‍ර ඉච්ඡාසඞ්ඛාතා අපරියන්තතණ්හා, අතිලොභො වුච්චති අතික්කමිත්වා පවත්තලොභො. **අතිලොභමදෙන චා**ති පුරිසමදං උප්පාදනතො අතිලොභමදො නාම ජායති. ඉදං වුත්තං හොති – අත්‍රිච්ඡාවසෙන අත්‍රිච්ඡමානො පුග්ගලො අතිලොභෙන ච අතිලොභමදෙන ච යථා අහං අසිතාභුයා රාජධීතාය පරිහීනො, එවං අත්ථා හායතීති.

ඉති සො ඉමාය ගාථාය පරිදෙවිත්වා අරඤ්ඤෙ එකකොව වසිත්වා පිතු අච්චයෙන ගන්ත්වා රජ්ජං ගණ්හි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා රාජපුත්තො ච රාජධීතා ච ඉමෙ ද්වෙ ජනා අහෙසුං, තාපසො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

අසිතාභූජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[235] 5. වච්ඡනඛජාතකවණ්ණනා

සුඛා සරා වච්ඡනඛාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො රොජමල්ලං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිරායස්මතො ආනන්දස්ස ගිහිසහායො. සො එකදිවසං ආගමනත්ථාය ථෙරස්ස සාසනං පාහෙසි, ථෙරො සත්ථාරං ආපුච්ඡිත්වා අගමාසි. සො ථෙරං නානග්ගරසභොජනං භොජෙත්වා එකමන්තං නිසින්නො ථෙරෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ථෙරං ගිහිභොගෙහි පඤ්චහි කාමගුණෙහි නිමන්තෙන්තො ''භන්තෙ ආනන්ද, මම ගෙහෙ පහූතං සවිඤ්ඤාණකඅවිඤ්ඤාණකරතනං, ඉදං මජ්ඣෙ භින්දිත්වා තුය්හං දම්මි, එහි උභො අගාරං අජ්ඣාවසාමා''ති. ථෙරො තස්ස කාමගුණෙසු ආදීනවං කථෙත්වා උට්ඨායාසනා විහාරං ගන්ත්වා ''දිට්ඨො තෙ, ආනන්ද, රොජො''ති සත්ථාරා පුච්ඡිතො ''ආම, භන්තෙ''ති වත්වා ''කිමස්ස කථෙසී''ති වුත්තෙ ''භන්තෙ, මං රොජො ඝරාවාසෙන නිමන්තෙසි, අථස්සාහං ඝරාවාසෙ චෙව කාමගුණෙසු ච ආදීනවං

කථෙසි''න්ති. සත්ථා ''න ඛො, ආනන්ද, රොජො මල්ලො ඉදානෙව පබ්බජිතෙ සරාවාසෙන නිමන්තෙසි, පුබ්බෙපි නිමන්තෙසියෙවා''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අඤ්ඤතරස්මිං නිගමගාමෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ චිරං වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය බාරාණසිං පත්වා රාජුය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ බාරාණසිං පාවිසි. අථස්ස බාරාණසිසෙට්ඨි ආචාරවිහාරෙ පසීදිත්වා ගෙහං නෙත්වා භොජෙත්වා උය්‍යානෙ වසනත්ථාය පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා තං පටිජග්ගන්තො උය්‍යානෙ වසාපෙසි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං උප්පන්නසිනෙහා අහෙසුං.

අථෙකදිවසං බාරාණසිසෙට්ඨි බොධිසත්තෙ පෙමවිස්සාසවසෙන එවං චින්තෙසි – ''පබ්බජ්ජා නාම දුක්ඛා, මම සහායං වච්ඡනඛපරිබ්බාජකං උප්පබ්බාජෙත්වා සබ්බං විභවං මජ්ඣෙ භින්දිත්වා තස්ස දත්වා ද්වෙපි සමග්ගවාසං වසිස්සාමා''ති. සො එකදිවසං භත්තකිච්චපරියොසානෙ තෙන සද්ධිං මධුරපටිසන්ථාරං කත්වා ''භන්තෙ වච්ඡනඛ, පබ්බජ්ජා නාම දුක්ඛා, සුඛො සරාවාසො, එහි උභො සමග්ගා කාමෙ පරිභුඤ්ජන්තා වසාමා''ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

169.

''සුඛා සරා වච්ඡනඛ, සහිරඤ්ඤා සභොජනා;
යත්ථ භුත්වා පිවිත්වා ච, සයෙය්‍යාථ අනුස්සුකො''ති.

තත්ථ **සහිරඤ්ඤාති** සත්තරතනසම්පන්නා. **සභොජනාති** බහුඛාදනීයභොජනීයා. **යත්ථ භුත්වා පිවිත්වා චාති** යෙසු සහිරඤ්ඤභොජනෙසු සරෙසු නානග්ගරසානි භොජනානි පරිභුඤ්ජිත්වා නානාපානානි ච පිවිත්වා. **සයෙය්‍යාථ අනුස්සුකොති** යෙසු අලඞ්කතසිරිසයනපිට්ඨෙ අනුස්සුකො හුත්වා සයෙය්‍යාසි, තෙ සරා නාම අතිවිය සුඛාති.

අථස්ස තං සුත්වා බොධිසත්තො ''මහාසෙට්ඨි, ත්වං අඤ්ඤාණතාය කාමගිද්ධො හුත්වා සරාවාසස්ස ගුණං, පබ්බජ්ජාය ච අගුණං කථෙසි, සරාවාසස්ස තෙ අගුණං කථෙස්සාමි, සුණාහි දානී''ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

170.

''සරා නානීහමානස්ස, සරා නාභණතො මුසා;
සරා නාදින්නදණ්ඩස්ස, පරෙසං අනිකුබ්බතො;
එවං ඡිද්දං දුරභිසම්භවං, කො සරං පටිපජ්ජතී''ති.

තත්ථ **සරා නානීහමානස්සාති** නිච්චකාලං කසිගොරක්ඛාදිකරණෙන අනීහමානස්ස අවායමන්තස්ස සරා නාම නත්ථි, සරාවාසො න පතිට්ඨාතීති අත්ථො. **සරා නාභණතො මුසාති** ඛෙත්තවත්ථුහිරඤ්ඤසුවණ්ණාදීනං අත්ථාය අමුසාභණතොපි සරා නාම නත්ථි. **සරා නාදින්නදණ්ඩස්ස, පරෙසං අනිකුබ්බතොති නාදින්නදණ්ඩස්සාති** අග්ගහිතදණ්ඩස්ස, නික්ඛිත්තදණ්ඩස්ස පරෙසං අනිකුබ්බතො සරා නාම නත්ථි. යො පන ආදින්නදණ්ඩො හුත්වා පරෙසං දාසකම්මකරාදීනං තස්මිං තස්මිං අපරාධෙ අපරාධානුරූපං වධබන්ධනඡෙදනතාළනාදිවසෙන කරොති, තස්සෙව සරාවාසො සණ්ඨහතීති අත්ථො. **එවං ජිද්දං දුරභිසම්භවං, කො සරං පටිපජ්ජතීති** තං දානි එවං එතෙසං ඊහනාදීනං අකරණෙ සති තාය තාය පරිහානියා ජිද්දං කරණෙපි සති නිච්චමෙව කාතබ්බතො දුරභිසම්භවං දුරාරාධනීයං, නිච්චං කරොන්තස්සපි වා දුරභිසම්භවමෙව දුප්පූරං සරාවාසං ''අහං නිප්පරිතස්සො හුත්වා අජ්ඣාවසිස්සාමී''ති කො පටිපජ්ජතීති.

එවං මහාසත්තො සරාවාසස්ස දොසං කථෙත්වා උය්‍යානමෙව අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා බාරාණසිසෙට්ඨි රොජො මල්ලො අහොසි, වච්ඡනඛපරිබ්බාජකො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

වච්ඡනඛජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[236] 6. බකජාතකවණ්ණනා

භද්දකො වතයං පක්ඛීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කුහකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි සත්ථා ආනෙත්වා දස්සිතං දිස්වා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස කුහකොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හිමවන්තපදෙසෙ එකස්මිං සරෙ මච්ඡො හුත්වා මහාපරිවාරො වසි. අථෙකො බකො ''මච්ඡෙ ඛාදිස්සාමී''ති සරස්ස ආසන්නට්ඨානෙ සීසං පාතෙත්වා පක්ඛෙ පසාරෙත්වා මන්දමන්දො මච්ඡෙ ඔලොකෙන්තො අට්ඨාසි තෙසං පමාදං ආගමයමානො. තස්මිං ඛණෙ බොධිසත්තො මච්ඡගණපරිවුතො ගොචරං ගණ්හන්තො තං ඨානං පාපුණි. මච්ඡගණො තං බකං පස්සිත්වා පඨමං ගාථමාහ –

171.

''භද්දකො වතයං පක්ඛී, දිජො කුමුදසන්නිභො;
වූපසන්තෙහි පක්ඛෙහි, මන්දමන්දොව ඣායතී''ති.

තත්ථ **මන්දමන්දොව ඣායතීති** අබලබලො විය හුත්වා කිඤ්චි අජානන්තො විය එකකොව ඣායතීති.

අථ නං බොධිසත්තො ඔලොකෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

172.

‘‘නාස්ස සීලං විජානාථ, අනඤ්ඤාය පසංසථ;
අම්හෙ දිජො න පාලෙති, තෙන පක්ඛී න ඵන්දතී’’ති.

තත්ථ **අනඤ්ඤායාති** අජානිත්වා. **අම්හෙ දිජො න පාලෙතීති** එස දිජො අම්හෙ න රක්ඛති න ගොපායති, ‘‘කතරං නු ඛො එතෙසු කබළං කරිස්සාමී’’ති උපධාරෙති. **තෙන පක්ඛී න ඵන්දතීති** තෙනායං සකුණො න ඵන්දති න චලතීති. එවං වුත්තෙ මච්ඡගණො උදකං ඛොභෙත්වා බකං පලාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා බකො කුහකො භික්ඛු අහොසි, මච්ඡරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

බකජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[237] 7. සාකෙතජාතකවණ්ණනා

කො නු ඛො භගවා හෙතූති ඉදං සත්ථා සාකෙතං උපනිස්සාය විහරන්තො සාකෙතං බ්‍රාහ්මණං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු පනෙත්ථ අතීතම්පි පච්චුප්පන්නම්පි හෙට්ඨා එකකනිපාතෙ (ජා. අට්ඨ. 1.1.සාකෙතජාතකවණ්ණනා) කථිතමෙව. තථාගතස්ස පන විහාරං ගතකාලෙ භික්ඛූ ‘‘සිනෙහො නාමෙස, භන්තෙ, කථං පතිට්ඨාතී’’ති පුච්ඡන්තා පඨමං ගාථමාහංසු –

173.

‘‘කො නු ඛො භගවා හෙතු, එකච්චෙ ඉධ පුග්ගලෙ;
අතීව හදයං නිබ්බාති, චිත්තඤ්චාපි පසීදතී’’ති.

තස්සත්ථො – කො නු ඛො හෙතු, යෙන ඉධෙකච්චෙ පුග්ගලෙ දිට්ඨමත්තෙයෙව හදයං අතිවිය නිබ්බාති, සුවාසිතස්ස සීතස්ස උදකස්ස ඝටසහස්සෙන පරිසිත්තං විය සීතලං හොති, එකච්චෙ න නිබ්බාති. එකච්චෙ දිට්ඨමත්තෙයෙව චිත්තං පසීදති, මුදු හොති, පෙමවසෙන අල්ලීයති, එකච්චෙ න අල්ලීයතීති.

අථ නෙසං සත්ථා පෙමකාරණං දස්සෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

174.

‘‘පුබ්බෙව සන්නිවාසෙන, පච්චුප්පන්නහිතෙන වා;
එවං තං ජායතෙ පෙමං, උප්පලංව යථොදකෙ’’ති.

තස්සත්ථො – භික්ඛවෙ, පෙමං නාමෙතං ද්වීහි කාරණෙහි ජායති, පුරිමභවෙ මාතා වා පිතා වා පුත්තො වා ධීතා වා භාතා වා භගිනී වා පති වා භරියා වා සහායො වා මිත්තො වා හුත්වා යො යෙන සද්ධිං එකට්ඨානෙ වුත්ථපුබ්බො, තස්ස ඉමිනා **පුබ්බෙව සන්නිවාසෙන** භවන්තරෙපි අනුබන්ධන්තො සො සිනෙහො න විජහති. ඉමස්මිං අත්තභාවෙ කතෙන **පච්චුප්පන්නහිතෙන වා එවං තං ජායතෙ පෙමං,** ඉමෙහි ද්වීහි කාරණෙහි පෙමං නාම ජායති. යථා කිං? **උප්පලංව යථොදකෙති.** වා-කාරස්ස රස්සත්තං කතං. සමුච්චයත්ථෙ චෙස වුත්තො, තස්මා උප්පලඤ්ච සෙසං ජලජපුප්ඵඤ්ච යථා උදකෙ ජායමානං ද්වෙ කාරණානි නිස්සාය ජායති උදකඤ්චෙව කලලඤ්ච, තථා එතෙහි ද්වීහි කාරණෙහි පෙමං ජායතීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා බ්‍රාහ්මණො ච බ්‍රාහ්මණී ච ඉමෙ ද්වෙ ජනා අහෙසුං, පුත්තො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සාකෙතජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[238] 8. එකපදජාතකවණ්ණනා

ඉඞ්ඝ එකපදං, තාතාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කුටුම්බිකං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථිවාසී කිරෙස කුටුම්බිකො, අථස්ස එකදිවසං අඞ්කෙ නිසින්නො පුත්තො අත්ථස්ස ද්වාරං නාම පඤ්හං පුච්ඡි. සො ‘‘බුද්ධවිසයො එස පඤ්හො, න තං අඤ්ඤො කථෙතුං සක්ඛිස්සතී’’ති පුත්තං ගහෙත්වා ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා ‘‘භන්තෙ, අයං මෙ දාරකො ඌරුම්හි නිසින්නො අත්ථස්ස ද්වාරං නාම පඤ්හං පුච්ඡි, අහං තං අජානන්තො ඉධාගතො, කථෙථ, භන්තෙ, ඉමං පඤ්හ’’න්ති. සත්ථා ‘‘න ඛො, උපාසක, අයං දාරකො ඉදානෙව අත්ථගවෙසකො, පුබ්බෙපි අත්ථගවෙසකොව හුත්වා ඉමං පඤ්හං පණ්ඩිතෙ පුච්ඡි, පොරාණකපණ්ඩිතාපිස්ස කථෙසුං, භවසඞ්ඛෙපගතත්තා පන න සල්ලක්ඛෙසී’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො පිතු අච්චයෙන සෙට්ඨිට්ඨානං ලභි. අථස්ස පුත්තො දහරො කුමාරො ඌරුම්හි නිසීදිත්වා ‘‘තාත, මය්හං එකපදං අනෙකත්ථනිස්සිතං එකං කාරණං කථෙථා’’ති පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

175.

‘‘ඉඞ්ඝ එකපදං තාත, අනෙකත්ථපදස්සිතං;
කිඤ්චි සඞ්ගාහිකං බ්‍රූසි, යෙනත්ථෙ සාධයෙමසෙ’’ති.

තත්ථ **ඉඞ්ඝාති** යාචනත්ථෙ චොදනත්ථෙ වා නිපාතො. **එකපදන්ති** එකං කාරණපදං, එකං කාරණූපසඤ්හිතං වා බ්‍යඤ්ජනපදං. **අනෙකත්ථපදස්සිතන්ති** අනෙකානි අත්ථපදානි කාරණපදානි නිස්සිතං. **කිඤ්චි සඞ්ගාහිකං බ්‍රූසීති** කිඤ්චි එකපදං බහූනං පදානං සඞ්ගාහිකං බ්‍රූහි, අයමෙව වා පාඨො. **යෙනත්ථෙ සාධයෙමසෙති** යෙන එකෙන පදෙන අනෙකත්ථනිස්සිතෙන මයං අත්තනො වුඩ්ඪිං සාධෙය්‍යාම, තං මෙ කථෙහීති පුච්ඡි.

අථස්ස පිතා කථෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

176.

‘‘දක්ඛෙය්‍යෙකපදං තාත, අනෙකත්ථපදස්සිතං;
තඤ්ච සීලෙන සඤ්ඤුත්තං, ඛන්තියා උපපාදිතං;
අලං මිත්තෙ සුඛාපෙතුං, අමිත්තානං දුඛාය වා’’ති.

තත්ථ **දක්ඛෙය්‍යෙකපදන්ති** දක්ඛෙය්‍යං එකපදං. දක්ඛෙය්‍යං නාම ලාභුප්පාදකස්ස ඡෙකස්ස කුසලස්ස ඤාණසම්පයුත්තං වීරියං. **අනෙකත්ථපදස්සිතන්ති** එවං වුත්තප්පකාරං වීරියං අනෙකෙහි අත්ථපදෙහි නිස්සිතං. කතරෙහීති? සීලාදීහි. තෙනෙව **‘‘තඤ්ච සීලෙන සඤ්ඤුත්ත’’**න්තිආදිමාහ. තස්සත්ථො – තඤ්ච පනෙතං වීරියං ආචාරසීලසම්පයුත්තං අධිවාසනඛන්තියා උපෙතං මිත්තෙ සුඛාපෙතුං අමිත්තානඤ්ච දුක්ඛාය අලං සමත්ථං. කො හි නාම ලාභුප්පාදකඤාණසම්පයුත්තකුසලවීරියසමන්නාගතො ආචාරඛන්තිසම්පන්නො මිත්තෙ සුඛාපෙතුං, අමිත්තෙ වා දුක්ඛාපෙතුං න සක්කොතීති.

එවං බොධිසත්තො පුත්තස්ස පඤ්හං කථෙසි. සොපි පිතු කථිතනයෙනෙව අත්තනො අත්ථං සාධෙත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ පිතාපුත්තා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතා. ‘‘තදා පුත්තො අයමෙව පුත්තො අහොසි, බාරාණසිසෙට්ඨි පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

එකපදජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[239] 9. හරිතමණ්ඩූකජාතකවණ්ණනා

ආසීවිසම්පි මං සන්තන්ති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො අජාතසත්තුං ආරබ්භ කථෙසි. කොසලරාජස්ස හි පිතා මහාකොසලො බිම්බිසාරරඤ්ඤො ධීතරං දදමානො ධීතු න්හානමූලං කාසිගාමකං නාම අදාසි. සා අජාතසත්තුනා පිතුඝාතකකම්මෙ කතෙ රඤ්ඤො සිනෙහෙන

නවිරස්සෙව කාලමකාසි. අජාතසත්තු මාතරි කාලකතායපි තං ගාමං භුඤ්ජතෙව. කොසලරාජා ‘‘පිතුඝාතකස්ස චොරස්ස මම කුලසන්තකං ගාමං න දස්සාමී’’ති තෙන සද්ධිං යුජ්ඣති. කදාචි මාතුලස්ස ජයො හොති, කදාචි භාගිනෙය්‍යස්ස. යදා පන අජාතසත්තු ජිනාති, තදා සොමනස්සප්පත්තො රථෙ ධජං උස්සාපෙත්වා මහන්තෙන යසෙන නගරං පවිසති. යදා පන පරාජයති, තදා දොමනස්සප්පත්තො කඤ්චි අජානාපෙත්වාව පවිසති. අථෙකදිවසං ධම්මසභායං භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, අජාතසත්තු මාතුලං ජිනිත්වා තුස්සති, පරාජිතො දොමනස්සප්පත්තො හොතී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස ජිනිත්වා තුස්සති, පරාජිතො දොමනස්සප්පත්තො හොතී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො නීලමණ්ඩූකයොනියං නිබ්බත්ති. තදා මනුස්සා නදීකන්දරාදීසු තත්ථ තත්ථ මච්ඡෙ ගහණත්ථාය කුමිනානි ඔඩ්ඩෙසුං. එකස්මිං කුමීනෙ බහූ මච්ඡා පවිසිංසු. අථෙකො උදකාසීවිසො මච්ඡෙ ඛාදන්තො තං කුමීනං පාවිසි, බහූ මච්ඡා එකතො හුත්වා තං ඛාදන්තා එකලොහිතං අකංසු. සො පටිසරණං අපස්සන්තො මරණභයතජ්ජිතො කුමීනමුඛෙන නික්ඛමිත්වා වෙදනාප්පත්තො උදකපරියන්තෙ නිපජ්ජි. නීලමණ්ඩූකොපි තස්මිං ඛණෙ උප්පතිත්වා කුමීනසූලමත්ථකෙ නිපන්නො හොති. ආසීවිසො විනිච්ඡයට්ඨානං අලභන්තො තත්ථ නිපන්නං තං දිස්වා ‘‘සම්ම නීලමණ්ඩූක, ඉමෙසං මච්ඡානං කිරියා රුච්චති තුය්හ’’න්ති පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

177.

‘‘ආසීවිසම්පි මං සන්තං, පවිට්ඨං කුමිනාමුඛං;
රුච්චතෙ හරිතාමාතා, යං මං ඛාදන්ති මච්ඡකා’’ති.

තත්ථ **ආසීවිසම්පි මං සන්තන්ති** මං ආගතවිසං සමානං. **රුච්චතෙ හරිතාමාතා, යං මං ඛාදන්ති මච්ඡකාති** එතං තව රුච්චති හරිතමණ්ඩූකපුත්තාති වදති.

අථ නං හරිතමණ්ඩූකො ‘‘ආම, සම්ම, රුච්චතී’’ති. ‘‘කිංකාරණා’’ති? ‘‘සචෙ ත්වම්පි තව පදෙසං ආගතෙ මච්ඡෙ ඛාදසි, මච්ඡාපි අත්තනො පදෙසං ආගතං තං ඛාදන්ති, අත්තනො විසයෙ පදෙසෙ ගොචරභූමියං අබලවා නාම නත්ථී’’ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

178.

‘‘විලුම්පතෙව පුරිසො, යාවස්ස උපකප්පති;

යදා චණ්ඩෙ විලුම්පන්ති, සො විලුත්තො විලුම්පතී''ති.

තත්ථ **විලුම්පතෙව පුරිසො, යාවස්ස උපකප්පතීති** යාව අස්ස පුරිසස්ස ඉස්සරියං උපකප්පති ඉජ්ඣති පවත්තති, තාව සො අඤ්ඤං විලුම්පතියෙව. ''යාව සො උපකප්පතී''තිපි පාඨො, යත්තකං කාලං සො පුරිසො සක්කොති විලුම්පිතුන්ති අත්ථො. **යදා චණ්ඩෙ විලුම්පන්තීති** යදා ච අඤ්ඤෙ ඉස්සරා හුත්වා විලුම්පන්ති. **සො විලුත්තො විලුම්පතීති** අථ සො විලුම්පකො අඤ්ඤෙහි විලුම්පති. ''විලුම්පතෙ''තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො. ''විලුම්පන''න්තිපි පඨන්ති, තස්සත්ථො න සමෙති. එවං ''විලුම්පකො පුන විලුම්පං පාපුණාතී''ති බොධිසත්තෙන අඩ්ඪෙ විනිච්ඡිතෙ උදකාසීවිසස්ස දුබ්බලභාවං ඤත්වා ''පච්චාමිත්තං ගණ්හිස්සාමා''ති මච්ඡගණා කුමීනමුඛා නික්ඛමිත්වා තත්ථෙව නං ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා පක්කමුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා උදකාසීවිසො අජාතසත්තු අහොසි, නීලමණ්ඩූකො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

හරිතමණ්ඩූකජාතකවණ්ණනා නවමා.

[240] 10. *මහාපිඞ්ගලජාතකවණ්ණනා*

සබ්බො ජනොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. දෙවදත්තෙ සත්ථරි ආඝාතං බන්ධිත්වා නවමාසච්චයෙන ජෙතවනද්වාරකොට්ඨකෙ පථවියං නිමුග්ගෙ ජෙතවනවාසිනො ච සකලරට්ඨවාසිනො ච ''බුද්ධපටිකණ්ටකො දෙවදත්තො පථවියා ගිලිතො, නිහතපච්චාමිත්තො දානි සම්මාසම්බුද්ධො ජාතො''ති තුට්ඨහට්ඨා අහෙසුං. තෙසං කථං සුත්වා පරම්පරඝොසෙන සකලජම්බුදීපවාසිනො යක්ඛභූතදෙවගණා ච තුට්ඨහට්ඨා එව අහෙසුං. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ''ආවුසො, දෙවදත්තෙ පථවියං නිමුග්ගෙ 'බුද්ධපටිකණ්ටකො දෙවදත්තො පථවියා ගිලිතො'ති මහාජනො අත්තමනො ජාතො''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව දෙවදත්තෙ මතෙ මහාජනො තුස්සති චෙව හසති ච, පුබ්බෙපි තුස්සි චෙව හසි චා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං මහාපිඞ්ගලො නාම රාජා අධම්මෙන විසමෙන රජ්ජං කාරෙසි, ඡන්දාදිවසෙන පාපකම්මානි කරොන්තො දණ්ඩබලිජඞ්ඝකහාපණාදිග්ගහණෙන උච්ඡුයන්තෙ උච්ඡුං විය මහාජනං පීළෙසි කක්ඛළො ඵරුසො සාහසිකො, පරෙසු අනුද්දයාමත්තම්පි නාමස්ස නත්ථි, ගෙහෙ ඉත්ථීනම්පි පුත්තධීතානම්පි අමච්චබ්‍රාහ්මණගහපතිකාදීනම්පි අප්පියො අමනාපො, අක්ඛිම්හි පතිතරජං විය, භත්තපිණ්ඩෙ සක්ඛරා විය,

පණ්හිං විජ්ඣිත්වා පවිට්ඨකණ්ටකො විය ච අහොසි. තදා බොධිසත්තො මහාපිඞ්ගලස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. මහාපිඞ්ගලො දීඝරත්තං රජ්ජං කාරෙත්වා කාලමකාසි. තස්මිං කාලකතෙ සකලබාරාණසිවාසිනො හට්ඨතුට්ඨා මහාහසිතං හසිත්වා දාරූනං සකටසහස්සෙන මහාපිඞ්ගලං ඣාපෙත්වා අනෙකෙහි ඝටසහස්සෙහි ආළාහනං නිබ්බාපෙත්වා බොධිසත්තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිත්වා ''ධම්මිකො නො රාජා ලද්ධො''ති හට්ඨතුට්ඨා නගරෙ උස්සවභෙරිං චරාපෙත්වා සමුස්සිතධජපටාකං නගරං අලඞ්කරිත්වා ද්වාරෙ ද්වාරෙ මණ්ඩපං කාරෙත්වා විප්පකිණ්ණලාජකුසුමමණ්ඩිතතලෙසු අලඞ්කතමණ්ඩපෙසු නිසීදිත්වා ඛාදිංසු චෙව පිවිංසු ච.

බොධිසත්තොපි අලඞ්කතෙ මහාතලෙ සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තස්ස පල්ලඞ්කවරස්ස මජ්ඣෙ මහායසං අනුභවන්තො නිසීදි. අමච්චා ච බ්‍රාහ්මණගහපතිරට්ඨිකදොවාරිකාදයො ච රාජානං පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. අථෙකො දොවාරිකො නාතිදූරෙ ඨත්වා අස්සසන්තො පස්සසන්තො පරොදි. බොධිසත්තො තං දිස්වා ''සම්ම දොවාරික, මම පිතරි කාලකතෙ සබ්බෙ තුට්ඨපහට්ඨා උස්සවං කීළන්තා විචරන්ති, ත්වං පන රොදමානො ඨිතො, කිං නු ඛො මම පිතා තවෙව පියො අහොසි මනාපො''ති පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

179.

''සබ්බො ජනො හිංසිතො පිඞ්ගලෙන, තස්මිං මතෙ පච්චයා වෙදයන්ති;

පියො නු තෙ ආසි අකණ්හනෙත්තො, කස්මා නු ත්වං රොදසි ද්වාරපාලා''ති.

තත්ථ **හිංසිතොති** නානප්පකාරෙහි දණ්ඩබලිආදීහි පීළිතො. **පිඞ්ගලෙනාති** පිඞ්ගලක්ඛෙන. තස්ස කිර ද්වෙපි අක්ඛීනි නිබ්බිද්ධපිඞ්ගලානි බිළාරක්ඛිවණ්ණානි අහෙසුං, තෙනෙවස්ස ''පිඞ්ගලො''ති නාමං අකංසු. **පච්චයා වෙදයන්තීති** පීතියො පවෙදයන්ති. **අකණ්හනෙත්තොති** පිඞ්ගලනෙත්තො. **කස්මා නු ත්වන්ති** කෙන නු කාරණෙන ත්වං රොදසි. අට්ඨකථායං පන ''කස්මා තුව''න්ති පාඨො.

සො තස්ස වචනං සුත්වා ''නාහං, මහාරාජ, 'මහාපිඞ්ගලො මතො'ති සොකෙන රොදාමි, සීසස්ස මෙ සුඛං ජාතං. පිඞ්ගලරාජා හි පාසාදා ඔතරන්තො ච ආරොහන්තො ච කම්මාරමුට්ඨිකාය පහරන්තො විය මය්හං සීසෙ අට්ඨට්ඨ ඛටකෙ දෙති, සො පරලොකං ගන්ත්වාපි මම සීසෙ දදමානො විය නිරයපාලානම්පි යමස්සපි සීලෙ ඛටකෙ දස්සති, අථ නං තෙ 'අතිවිය අයං අම්හෙ බාධතී'ති පුන ඉධෙව ආනෙත්වා විස්සජ්ජෙය්‍යුං, අථ මෙ සො

පුනපි සීසෙ බටකෙ දදෙය්‍යාති භයෙනාහං රොදාමී''ති ඉමමත්ථං පකාසෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

180.

''න මෙ පියො ආසි අකණ්හනෙත්තො, භායාමි පච්චාගමනාය තස්ස;
ඉතො ගතො හිංසෙය්‍ය මච්චුරාජං, සො හිංසිතො ආනෙය්‍ය පුන ඉධා''ති.

අථ නං බොධිසත්තො ''සො රාජා දාරුනං වාහසහස්සෙන දඩ්ඪො උදකඝටසතෙහි සිත්තො, සාපිස්ස ආළාහනභූමි සමන්තතො ඛතා, පකතියාපි ච පරලොකං ගතා නාම අඤ්ඤත්ථ ගතිවසා පුන තෙනෙව සරීරෙන නාගච්ඡන්ති, මා ත්වං භායී''ති තං සමස්සාසෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

181.

''දඩ්ඪො වාහසහස්සෙහි, සිත්තො ඝටසතෙහි සො;
පරික්ඛතා ච සා භූමි, මා භායි නාගමිස්සතී''ති.

තතො පට්ඨාය දොවාරිකො අස්සාසං පටිලභි. බොධිසත්තො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා මහාපිඞ්ගලො දෙවදත්තො අහොසි, පුත්තො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

මහාපිඞ්ගලජාතකවණ්ණනා දසමා.

උපාහනවග්ගො නවමො.

තස්සුද්දානං –

උපාහනං වීණාථූණං, විකණ්ණකං අසිතාභූ;
වච්ඡනඛං බකඤ්චෙව, සාකෙතඤ්ච එකපදං;
හරිතමාතු පිඞ්ගලං.

10. සිඞ්ගාලවග්ගො

[241] 1. සබ්බදාඨජාතකවණ්ණනා

සිඞ්ගාලො මානත්ථද්ධොති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. දෙවදත්තො අජාතසත්තුං පසාදෙත්වා උප්පාදිතං ලාභසක්කාරං චිරට්ඨිතිකං කාතුං නාසක්ඛි, නාළාගිරිපයොජනෙ පාටිහාරියස්ස දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය තස්ස සො ලාභසක්කාරො අන්තරධායි. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං –

‘‘ආවුසො, දෙවදත්තො ලාභසක්කාරං උප්පාදෙත්වා චිරට්ඨිතිකං කාතුං නාසක්ඛී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව අත්තනො උප්පන්නං ලාභසක්කාරං අන්තරධාපෙති, පුබ්බෙපි අන්තරධාපෙසියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස පුරොහිතො අහොසි තිණ්ණං වෙදානං අට්ඨාරසන්නඤ්ච සිප්පානං පාරං ගතො. සො පථවිජයමන්තං නාම ජානාති. පථවිජයමන්තොති ආවට්ටනමන්තො වුච්චති. අථෙකදිවසං බොධිසත්තො ‘‘තං මන්තං සජ්ඣායිස්සාමී’’ති එකස්මිං අඞ්ගණට්ඨානෙ පිට්ඨිපාසාණෙ නිසීදිත්වා සජ්ඣායමකාසි. තං කිර මන්තං අඤ්ඤවිහිතං ධිතිවිරහිතං සාවෙතුං න සක්කා, තස්මා නං සො තථාරූපෙ ඨානෙ සජ්ඣායති. අථස්ස සජ්ඣායනකාලෙ එකො සිඞ්ගාලො එකස්මිං බිලෙ නිපන්නො තං මන්තං සුත්වාව පගුණමකාසි. සො කිර අනන්තරාතීතෙ අත්තභාවෙ පගුණපථවිජයමන්තො එකො බ්‍රාහ්මණො අහොසි. බොධිසත්තො සජ්ඣායං කත්වා උට්ඨාය ‘‘පගුණො වත මෙ අයං මන්තො’’ති ආහ. සිඞ්ගාලො බිලා නික්ඛමිත්වා ‘‘අම්භො බ්‍රාහ්මණ, අයං මන්තො තයාපි මමෙව පගුණතරො’’ති වත්වා පලායි. බොධිසත්තො ‘‘අයං සිඞ්ගාලො මහන්තං අකුසලං කරිස්සතී’’ති ‘‘ගණ්හථ ගණ්හථා’’ති ථොකං අනුබන්ධි. සිඞ්ගාලො පලායිත්වා අරඤ්ඤං පාවිසි.

සො ගන්ත්වා එකං සිඞ්ගාලිං ථොකං සරීරෙ ඩංසි, ‘‘කිං, සාමී’’ති ච වුත්තෙ ‘‘මය්හං ජානාසි න ජානාසී’’ති ආහ. සා ‘‘ආම, ජානාමී’’ති සම්පටිච්ඡි. සො පථවිජයමන්තං පරිවත්තෙත්වා අනෙකානි සිඞ්ගාලසතානි ආණාපෙත්වා සබ්බෙපි හත්ථිඅස්සසීහබ්‍යග්ඝසූකරමිගාදයො චතුප්පදෙ අත්තනො සන්තිකෙ අකාසි. කත්වා ච පන සබ්බදාඨො නාම රාජා හුත්වා එකං සිඞ්ගාලිං අග්ගමහෙසිං අකාසි. ද්වින්නං හත්ථීනං පිට්ඨෙ සීහො තිට්ඨති, සීහපිට්ඨෙ සබ්බදාඨො සිඞ්ගාලො රාජා සිඞ්ගාලියා අග්ගමහෙසියා සද්ධිං නිසීදති, මහන්තො යසො අහොසි. සො යසමහන්තෙන පමජ්ජිත්වා මානං උප්පාදෙත්වා ‘‘බාරාණසිරජ්ජං ගණ්හිස්සාමී’’ති සබ්බචතුප්පදපරිවුතො බාරාණසියා අවිදූරට්ඨානං සම්පාපුණි, පරිසා ද්වාදසයොජනා අහොසි. සො අවිදූරෙ ඨිතොයෙව ‘‘රජ්ජං වා දෙතු, යුද්ධං වා’’ති රඤ්ඤො සාසනං පෙසෙසි. බාරාණසිවාසිනො භීතතසිතා නගරද්වාරානි පිදහිත්වා අට්ඨංසු.

බොධිසත්තො රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘මා භායි, මහාරාජ, සබ්බදාඨසිඞ්ගාලෙන සද්ධිං යුද්ධං මම භාරො, ඨපෙත්වා මං අඤ්ඤො තෙන සද්ධිං යුජ්ඣිතුං සමත්ථො නාම නත්ථී’’ති රාජානඤ්ච නාගරෙ ච සමස්සාසෙත්වා ‘‘කින්ති කත්වා නු ඛො සබ්බදාඨො රජ්ජං ගහෙස්සති,

පුච්ඡිස්සාමි තාව න''න්ති ද්වාරට්ටාලකං අභිරුහිත්වා ''සම්ම සබ්බදාඨ, කින්ති කත්වා ඉමං රජ්ජං ගණ්හිස්සසී''ති පුච්ඡි. ''සීහනාදං නදාපෙත්වා මහාජනං සද්දෙන සන්තාසෙත්වා ගණ්හිස්සාමී''ති. බොධිසත්තො ''අත්ථෙත''න්ති ඤත්වා අට්ටාලකා ඔරුය්හ ''සකලද්වාදසයොජනිකබාරාණසිනගරවාසිනො කණ්ණච්ඡිද්දානි මාසපිට්ඨෙන ලඤ්ජන්තූ''ති භෙරිං චරාපෙසි. මහාජනො භෙරියා ආණං සුත්වා අන්තමසො බිළාලෙ උපාදාය සබ්බචතුප්පදානඤ්චෙව අත්තනො ච කණ්ණච්ඡිද්දානි යථා පරස්ස සද්දං සොතුං න සක්කා, එවං මාසපිට්ඨෙන ලඤ්ජි.

අථ බොධිසත්තො පුන අට්ටාලකං අභිරුහිත්වා ''සබ්බදාඨා''ති ආහ. ''කිං, බ්‍රාහ්මණා''ති? ''ඉමං රජ්ජං කින්ති කත්වා ගණ්හිස්සසී''ති? ''සීහනාදං නදාපෙත්වා මනුස්සෙ තාසෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා ගණ්හිස්සාමී''ති. ''සීහනාදං නදාපෙතුං න සක්ඛිස්සසි. ජාතිසම්පන්නා හි සුරත්තහත්ථපාදා කෙසරසීහරාජානො තාදිසස්ස ජරසිඞ්ගාලස්ස ආණං න කරිස්සන්තී''ති. සිඞ්ගාලො මානත්ථද්ධො හුත්වා ''අඤ්ඤෙ තාව සීහා තිට්ඨන්තු, යස්සාහං පිට්ඨෙ නිසින්නො, තඤ්ඤෙව නදාපෙස්සාමී''ති ආහ. ''තෙන හි නදාපෙහි, යදි සක්කොසී''ති. සො යස්මිං සීහෙ නිසින්නො, තස්ස ''නදාහී''ති පාදෙන සඤ්ඤං අදාසි. සීහො හත්ථිකුම්භෙ මුඛං උප්පීළෙත්වා තික්ඛත්තුං අප්පටිවත්තියං සීහනාදං නදි. හත්ථී සන්තාසප්පත්තා හුත්වා සිඞ්ගාලං පාදමූලෙ පාතෙත්වා පාදෙනස්ස සීසං අක්කමිත්වා චුණ්ණවිචුණ්ණං අකංසු, සබ්බදාඨො තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්තො. තෙපි හත්ථී සීහනාදං සුත්වා මරණභයතජ්ජිතා අඤ්ඤමඤ්ඤං ඔවිජ්ඣිත්වා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණිංසු, ඨපෙත්වා සීහෙ සෙසාපි මිගසූකරාදයො සසබිළාරපරියොසානා සබ්බෙ චතුප්පාදා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණිංසු. සීහා පලායිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිංසු, ද්වාදසයොජනිකො මංසරාසි අහොසි. බොධිසත්තො අට්ටාලකා ඔතරිත්වා නගරද්වාරානි විවරාපෙත්වා ''සබ්බෙ අත්තනො කණ්ණෙසු මාසපිට්ඨං අපනෙත්වා මංසත්ථිකා මංසං ආහරන්තූ''ති නගරෙ භෙරිං චරාපෙසි. මනුස්සා අල්ලමංසං ඛාදිත්වා සෙසං සුක්ඛාපෙත්වා වල්ලූරමකංසු. තස්මිං කිර කාලෙ වල්ලූරකරණං උදපාදීති වදන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ඉමා අභිසම්බුද්ධගාථා වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි –

182.

''සිඞ්ගාලො මානත්ථද්ධො ච, පරිවාරෙන අත්ථිකො;
පාපුණි මහතිං භූමිං, රාජාසි සබ්බදාඨිනං.

183.

‘‘එවමෙව මනුස්සෙසු, යො හොති පරිවාරවා;
සො හි තත්ථ මහා හොති, සිඞ්ගාලො විය දාඨිනා’’න්ති.

තත්ථ **මානත්ථද්ධොති** පරිවාරං නිස්සාය උප්පන්නෙන මානෙන ථද්ධො. **පරිවාරෙන අත්ථිකොති** උත්තරිම්පි පරිවාරෙන අත්ථිකො හුත්වා. **මහතිං භූමින්ති** මහන්තං සම්පත්තිං. **රාජාසි සබ්බදාඨිනන්ති** සබ්බෙසං දාඨීනං රාජා ආසි. **සො හි තත්ථ මහා හොතීති** සො පරිවාරසම්පන්නො පුරිසො තෙසු පරිවාරෙසු මහා නාම හොති. **සිඞ්ගාලො විය දාඨිනන්ති** යථා සිඞ්ගාලො දාඨීනං මහා අහොසි, එවං මහා හොති, අථ සො සිඞ්ගාලො විය පමාදං ආපජ්ජිත්වා තං පරිවාරං නිස්සාය විනාසං පාපුණාතීති.

‘‘තදා සිඞ්ගාලො දෙවදත්තො අහොසි, රාජා සාරිපුත්තො, පුරොහිතො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සබ්බදාඨජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[242] 2. සුනඛජාතකවණ්ණනා

බාලො වතායං සුනඛොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අම්බණකොට්ඨකෙ ආසනසාලාය භත්තභුඤ්ජනසුනඛං ආරබ්භ කථෙසි. තං කිර ජාතකාලතො පට්ඨාය පානීයහාරකා ගහෙත්වා තත්ථ පොසෙසුං. සො අපරභාගෙ තත්ථ භත්තං භුඤ්ජන්තො ථූලසරීරො අහොසි. අථෙකදිවසං එකො ගාමවාසී පුරිසො තං ඨානං පත්තො සුනඛං දිස්වා පානීයහාරකානං උත්තරිසාටකඤ්ච කහාපණඤ්ච දත්වා ගද්දූලෙන බන්ධිත්වා තං ආදාය පක්කාමි. සො ගහෙත්වා නීයමානො න වස්සි, දින්නං දින්නං ඛාදන්තො පච්ඡතො පච්ඡතො අගමාසි. අථ සො පුරිසො ‘‘අයං ඉදානි මං පියායතී’’ති ගද්දූලං මොචෙසි, සො විස්සට්ඨමත්තො එකවෙගෙන ආසනසාලමෙව ගතො. භික්ඛූ තං දිස්වා තෙන ගතකාරණං ජානිත්වා සායන්හසමයෙ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, ආසනසාලාය සුනඛො බන්ධනමොක්ඛකුසලො විස්සට්ඨමත්තොව පුන ආගතො’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, සො සුනඛො ඉදානෙව බන්ධනමොක්ඛකුසලො, පුබ්බෙපි කුසලොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ එකස්මිං මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ඝරාවාසං අග්ගහෙසි. තදා බාරාණසියං එකස්ස මනුස්සස්ස සුනඛො අහොසි, සො පිණ්ඩිභත්තං ලභන්තො ථූලසරීරො ජාතො. අථෙකො ගාමවාසී බාරාණසිං ආගතො තං සුනඛං දිස්වා තස්ස මනුස්සස්ස උත්තරිසාටකඤ්ච කහාපණඤ්ච දත්වා සුනඛං ගහෙත්වා චම්මයොත්තෙන බන්ධිත්වා යොත්තකොටියං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො අටවිමුඛෙ එකං සාලං පවිසිත්වා සුනඛං බන්ධිත්වා

ඵලකෙ නිපජ්ජිත්වා නිද්දං ඔක්කමි. තස්මිං කාලෙ බොධිසත්තො කෙනචිදෙව කරණීයෙන අටවිං පටිපන්නො තං සුනඛං යොත්තෙන බන්ධිත්වා ඨපිතං දිස්වා පඨමං ගාථමාහ –

184.

‘‘බාලො වතායං සුනඛො, යො වරත්තං න ඛාදති;
බන්ධනා ච පමුඤ්චෙය්‍ය, අසිතො ච ඝරං වජෙ’’ති.

තත්ථ **පමුඤ්චෙය්‍යාති** පමොචෙය්‍ය, අයමෙව වා පාඨො. **අසිතො ච ඝරං වජෙති** අසිතො සුහිතො හුත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං ගච්ඡෙය්‍ය.

තං සුත්වා සුනඛො දුතියං ගාථමාහ –

185.

‘‘අට්ඨිතං මෙ මනස්මිං මෙ, අථො මෙ හදයෙ කතං;
කාලඤ්ච පටිකඞ්ඛාමි, යාව පස්සුපතූ ජනො’’ති.

තත්ථ **අට්ඨිතං මෙ මනස්මිං මෙති** යං තුම්හෙ කථෙථ, තං මයා අධිට්ඨිතමෙව, මනස්මිංයෙව මෙ එතං. **අථො මෙ හදයෙ කතන්ති** අථ ච පන මෙ තුම්හාකං වචනං හදයෙ කතමෙව. **කාලඤ්ච පටිකඞ්ඛාමීති** කාලං පටිමානෙමි. **යාව පස්සුපතූ ජනොති** යාවායං මහාජනො පසුපතු නිද්දං ඔක්කමතු, තාවාහං කාලං පටිමානෙමි. ඉතරථා හි ‘‘අයං සුනඛො පලායතී’’ති රවො උප්පජ්ජෙය්‍ය, තස්මා රත්තිභාගෙ සබ්බෙසං සුත්තකාලෙ චම්මයොත්තං ඛාදිත්වා පලායිස්සාමීති. සො එවං වත්වා මහාජනෙ නිද්දං ඔක්කන්තෙ යොත්තං ඛාදිත්වා සුහිතො හුත්වා පලායිත්වා අත්තනො සාමිකානං ඝරමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සුනඛොව එතරහි සුනඛො, පණ්ඩිතපුරිසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සුනඛජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[243] 3. ගුත්තිලජාතකවණ්ණනා

සත්තතන්තිං සුමධුරන්ති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිඤ්හි කාලෙ භික්ඛූ දෙවදත්තං ආහංසු – ‘‘ආවුසො දෙවදත්ත, සම්මාසම්බුද්ධො තුය්හං ආචරියො, ත්වං සම්මාසම්බුද්ධං නිස්සාය තීණි පිටකානි උග්ගණ්හි, චත්තාරි ඣානානි උප්පාදෙසි, ආචරියස්ස නාම පටිසත්තුනා භවිතුං න යුත්ත’’න්ති. දෙවදත්තො ‘‘කිං පන මෙ, ආවුසො, සමණො ගොතමො ආචරියො, නනු මයා අත්තනො බලෙනෙව තීණි පිටකානි උග්ගහිතානි, චත්තාරි ඣානානි උප්පාදිතානී’’ති ආචරියං පච්චක්ඛාසි. භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, දෙවදත්තො

ආචරියං පච්චක්ඛාය සම්මාසම්බුද්ධස්ස පටිසත්තු හුත්වා මහාවිනාසං පත්තො''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව ආචරියං පච්චක්ඛාය මම පටිසත්තු හුත්වා විනාසං පාපුණාති, පුබ්බෙපි පත්තොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ගන්ධබ්බකුලෙ නිබ්බත්ති, ''ගුත්තිලකුමාරො''තිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො ගන්ධබ්බසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං පත්වා ගුත්තිලගන්ධබ්බො නාම සකලජම්බුදීපෙ අග්ගගන්ධබ්බො අහොසි. සො දාරාභරණං අකත්වා අන්ධෙ මාතාපිතරො පොසෙසි. තදා බාරාණසිවාසිනො වාණිජා වණිජ්ජාය උජ්ජෙනිනගරං ගන්ත්වා උස්සවෙ ඝුට්ඨෙ ඡන්දකං සංහරිත්වා බහුං මාලාගන්ධවිලෙපනඤ්ච ඛජ්ජභොජ්ජාදීනි ච ආදාය කීළනට්ඨානෙ සන්නිපතිත්වා ''වෙතනං දත්වා එකං ගන්ධබ්බං ආනෙථා''ති ආහංසු. තෙන ච සමයෙන උජ්ජෙනියං මූසිලො නාම ජෙට්ඨගන්ධබ්බො හොති, තෙ තං පක්කොසාපෙත්වා අත්තනො ගන්ධබ්බං කාරෙසුං.

මූසිලො වීණං වාදන්තො වීණං උත්තමමුච්ඡනාය මුච්ඡිත්වා වාදෙසි. තෙසං ගුත්තිලගන්ධබ්බස්ස ගන්ධබ්බෙ ජාතපරිචයානං තස්ස ගන්ධබ්බං කිලඤ්ජකණ්ඩූවනං විය හුත්වා උපට්ඨාසි, එකොපි පහට්ඨාකාරං න දස්සෙසි. මූසිලො තෙසු තුට්ඨාකාරං අදස්සෙන්තෙසු ''අතිඛරං කත්වා වාදෙමි මඤ්ඤෙ''ති මජ්ඣිමමුච්ඡනාය මුච්ඡිත්වා මජ්ඣිමසරෙන වාදෙසි, තෙ තත්ථපි මජ්ඣත්තාව අහෙසුං. අථ සො ''ඉමෙ න කිඤ්චි ජානන්ති මඤ්ඤෙ''ති සයම්පි අජානනකො විය හුත්වා තන්තියො සිථිලෙ වාදෙසි, තෙ තත්ථපි න කිඤ්චි ආහංසු. අථ නෙ මූසිලො ''අම්භො වාණිජා, කිං නු ඛො මයි වීණං වාදෙන්තෙ තුම්හෙ න තුස්සථා''ති. ''කිං පන ත්වං වීණං වාදෙසි, මයඤ්හි 'අයං වීණං මුච්ඡෙතී'ති සඤ්ඤං අකරිම්හා''ති. ''කිං පන තුම්හෙ මයා උත්තරිතරං ආචරියං ජානාථ, උදාහු අත්තනො අජානනභාවෙන න තුස්සථා''ති. වාණිජා ''බාරාණසියං ගුත්තිලගන්ධබ්බස්ස වීණාසද්දං සුතපුබ්බානං තව වීණාසද්දො ඉත්ථීනං දාරකෙ තොසාපනසද්දො විය හොතී''ති ආහංසු. ''තෙන හි, හන්ද, තුම්හෙහි දින්නපරිබ්බයං පටිග්ගණ්හථ, න මය්හං එතෙනත්ථො, අපිච ඛො පන බාරාණසිං ගච්ඡන්තා මං ගණ්හිත්වා ගච්ඡෙය්‍යාථා''ති. තෙ ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා ගමනකාලෙ තං ආදාය බාරාණසිං ගන්ත්වා තස්ස ''එතං ගුත්තිලස්ස වසනට්ඨාන''න්ති ආචික්ඛිත්වා සකසකනිවෙසනං අගමිංසු.

මූසිලො බොධිසත්තස්ස ගෙහං පවිසිත්වා ලග්ගෙත්වා ඨපිතං බොධිසත්තස්ස ජාතිවීණං දිස්වා ගහෙත්වා වාදෙසි, අථ බොධිසත්තස්ස මාතාපිතරො අන්ධභාවෙන තං අපස්සන්තා ''මූසිකා මඤ්ඤෙ වීණං ඛාදන්තී''ති සඤ්ඤාය ''සුසූ''ති ආහංසු. තස්මිං කාලෙ මූසිලො වීණං

ඨපෙත්වා බොධිසත්තස්ස මාතාපිතරො වන්දිත්වා ‘‘කුතො ආගතොසී’’ති වුත්තෙ ‘‘ආචරියස්ස සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හිතුං උජ්ජෙනිතො ආගතොම්හී’’ති ආහ. සො ‘‘සාධූ’’ති වුත්තෙ ‘‘කහං ආචරියො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘විප්පවුත්ථො, තාත, අජ්ජ ආගමිස්සතී’’ති සුත්වා තත්ථෙව නිසීදිත්වා බොධිසත්තං ආගතං දිස්වා තෙන කතපටිසන්ථාරො අත්තනො ආගතකාරණං ආරොචෙසි. බොධිසත්තො අඞ්ගවිජ්ජාපාඨකො, සො තස්ස අසප්පුරිසභාවං ඤත්වා ‘‘ගච්ඡ තාත, නත්ථි තව සිප්ප’’න්ති පටික්ඛිපි. සො බොධිසත්තස්ස මාතාපිතූනං පාදෙ ගහෙත්වා උපකාරං කරොන්තො තෙ ආරාධෙත්වා ‘‘සිප්පං මෙ දාපෙථා’’ති යාචි. බොධිසත්තො මාතාපිතූහි පුනප්පුනං වුච්චමානො තෙ අතික්කමිතුං අසක්කොන්තො සිප්පං අදාසි. සො බොධිසත්තෙනෙව සද්ධිං රාජනිවෙසනං ගච්ඡති. රාජා තං දිස්වා ‘‘කො එස, ආචරියා’’ති පුච්ඡි. ‘‘මය්හං අන්තෙවාසිකො, මහාරාජා’’ති. සො අනුක්කමෙන රඤ්ඤො විස්සාසිකො අහොසි. බොධිසත්තො ආචරියමුට්ඨිං අකත්වා අත්තනො ජානනනියාමෙන සබ්බං සිප්පං සික්ඛාපෙත්වා ‘‘නිට්ඨිතං තෙ, තාත, සිප්ප’’න්ති ආහ.

සො චින්තෙසි – ‘‘මය්හං සිප්පං පගුණං, ඉදඤ්ච බාරාණසිනගරං සකලජම්බුදීපෙ අග්ගනගරං, ආචරියොපි මහල්ලකො, ඉධෙව මයා වසිතුං වට්ටතී’’ති. සො ආචරියං ආහ – ‘‘ආචරිය අහං රාජානං උපට්ඨහිස්සාමී’’ති. ආචරියො ‘‘සාධු, තාත, රඤ්ඤො ආරොචෙස්සාමී’’ති ගන්ත්වා ‘‘අම්හාකං අන්තෙවාසිකො දෙවං උපට්ඨාතුං ඉච්ඡති, දෙය්‍යධම්මමස්ස ජානාථා’’ති රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා රඤ්ඤා ‘‘තුම්හාකං දෙය්‍යධම්මතො උපඩ්ඪං ලභිස්සතී’’ති වුත්තෙ තං පවත්තිං මූසිලස්ස ආරොචෙසි. මූසිලො ‘‘අහං තුම්හෙහි සමකඤ්ඤෙව ලභන්තො උපට්ඨහිස්සාමි, න අලභන්තො’’ති ආහ. ‘‘කිංකාරණා’’ති? ‘‘නනු අහං තුම්හාකං ජානනසිප්පං සබ්බං ජානාමී’’ති? ‘‘ආම, ජානාසී’’ති. ‘‘එවං සන්තෙ කස්මා මය්හං උපඩ්ඪං දෙතී’’ති? බොධිසත්තො රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා ‘‘යදි එවං තුම්හෙහි සමකං සිප්පං දස්සෙතුං සක්කොන්තො සමකං ලභිස්සතී’’ති ආහ. බොධිසත්තො රඤ්ඤො වචනං තස්ස ආරොචෙත්වා තෙන ‘‘සාධු දස්සෙස්සාමී’’ති වුත්තෙ රඤ්ඤො තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා ‘‘සාධු දස්සෙතු, කතරදිවසං සාකච්ඡා හොතූ’’ති වුත්තෙ ‘‘ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ හොතු, මහාරාජා’’ති ආහ.

රාජා මූසිලං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සච්චං කිර ත්වං ආචරියෙන සද්ධිං සාකච්ඡං කරිස්සසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, දෙවා’’ති වුත්තෙ ‘‘ආචරියෙන සද්ධිං විග්ගහො නාම න වට්ටති, මා කරී’’ති වාරියමානොපි ‘‘අලං, මහාරාජ, හොතුයෙව මෙ ආචරියෙන සද්ධිං සත්තමෙ දිවසෙ සාකච්ඡා, කතරස්ස ජානිභාවං ජානිස්සාමා’’ති ආහ. රාජා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා ‘‘ඉතො කිර සත්තමෙ දිවසෙ ආචරියගුත්තිලො ච අන්තෙවාසිකමූසිලො ච රාජද්වාරෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සාකච්ඡං කත්වා සිප්පං දස්සෙස්සන්ති, නාගරා සන්නිපතිත්වා සිප්පං පස්සන්තූ’’ති භෙරිං චරාපෙසි.

බොධිසත්තො චින්තෙසි – ‘‘අයං මූසිලො දහරො තරුණො, අහං මහල්ලකො පරිහීනථාමො, මහල්ලකස්ස කිරියා නාම න සම්පජ්ජති. අන්තෙවාසිකෙ නාම පරාජිතෙපි විසෙසො නත්ථි, අන්තෙවාසිකස්ස පන ජයෙ සති පත්තබ්බලජ්ජතො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මරණං වරතර’’න්ති. සො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මරණභයෙන නිවත්තති, ලජ්ජාභයෙන ගච්ඡති. එවමස්ස ගමනාගමනං කරොන්තස්සෙව ඡ දිවසා අතික්කන්තා, තිණානි මතානි, ජඞ්ඝමග්ගො නිබ්බත්ති. තස්මිං ඛණෙ සක්කස්ස භවනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි. සක්කො ආවජ්ජමානො තං කාරණං ඤත්වා ‘‘ගුත්තිලගන්ධබ්බො අන්තෙවාසිකස්ස භයෙන අරඤ්ඤෙ මහාදුක්ඛං අනුභොති, එතස්ස මයා අවස්සයෙන භවිතුං වට්ටතී’’ති වෙගෙන ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පුරතො ඨත්වා ‘‘ආචරිය, කස්මා අරඤ්ඤං පවිට්ඨොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘කොසි ත්ව’’න්ති වුත්තෙ ‘‘සක්කොහමස්මී’’ති ආහ. අථ නං බොධිසත්තො ‘‘අහං ඛො, දෙවරාජ, අන්තෙවාසිකතො පරාජයභයෙන අරඤ්ඤං පවිට්ඨො’’ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

186.

‘‘සත්තතන්තිං සුමධුරං, රාමණෙය්‍යං අවාචයිං;

සො මං රඞ්ගම්හි අව්හෙති, සරණං මෙ හොති කොසියා’’ති.

තස්සත්ථො – අහං, දෙවරාජ, මූසිලං නාම අන්තෙවාසිකං සත්තතන්තිං සුමධුරං රාමණෙය්‍යං වීණං අත්තනො ජානනනියාමෙන සික්ඛාපෙසිං, සො මං ඉදානි රඞ්ගමණ්ඩලෙ පක්කොසති, තස්ස මෙ ත්වං, කොසියගොත්ත, සරණං හොහීති.

සක්කො තස්ස වචනං සුත්වා ‘‘මා භායි, අහං තෙ තාණඤ්ච ලෙණඤ්චා’’ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

187.

‘‘අහං තං සරණං සම්ම, අහමාචරියපූජකො;

න තං ජයිස්සති සිස්සො, සිස්සමාචරිය ජෙස්සසී’’ති.

තත්ථ **අහං තං සරණන්ති** අහං සරණං අවස්සයො පතිට්ඨා හුත්වා තං තායිස්සාමි. **සම්මාති** පියවචනමෙතං. **සිස්සමාචරිය, ජෙස්සසීති**, ආචරිය, ත්වං වීණං වාදයමානො සිස්සං ජිනිස්සසි. අපිච ත්වං වීණං වාදෙන්තො එකං තන්තිං ඡින්දිත්වා ඡ වාදෙය්‍යාසි, වීණාය තෙ පකතිසද්දො භවිස්සති. මූසිලොපි තන්තිං ඡින්දිස්සති, අථස්ස වීණාය සද්දො න භවිස්සති. තස්මිං ඛණෙ සො පරාජයං පාපුණිස්සති. අථස්ස පරාජයභාවං ඤත්වා දුතියම්පි තතියම්පි චතුත්ථම්පි පඤ්චමම්පි සත්තමම්පි තන්තිං ඡින්දිත්වා සුද්ධදණ්ඩකමෙව වාදෙය්‍යාසි, ඡින්නතන්තිකොටීහි සරො නික්ඛමිත්වා සකලං ද්වාදසයොජනිකං බාරාණසිනගරං ඡාදෙත්වා ඨස්සතීති.

එවං වත්වා සක්කො බොධිසත්තස්ස තිස්සො පාසකඝටිකා දත්වා එවමාහ – ‘‘වීණාසද්දෙනෙව පන සකලනගරෙ ඡාදිතෙ ඉතො එකං පාසකඝටිකං ආකාසෙ ඛිපෙය්‍යාසි, අථ තෙ පුරතො ඔතරිත්වා තීණි අච්ඡරාසතානි නච්චිස්සන්ති. තාසං නච්චනකාලෙ ච දුතියං ඛිපෙය්‍යාසි, අථාපරානිපි තීණි සතානි ඔතරිත්වා තව වීණාධුරෙ නච්චිස්සන්ති. තතො තතියං ඛිපෙය්‍යාසි, අථාපරානි තීණි සතානි ඔතරිත්වා රඞ්ගමණ්ඩලෙ නච්චිස්සන්ති. අහම්පි තෙ සන්තිකං ආගමිස්සාමි, ගච්ඡ මා භායී’’ති බොධිසත්තං අස්සාසෙසි. බොධිසත්තො පුබ්බණ්හසමයෙ ගෙහං අගමාසි. නාගරා රාජද්වාරසමීපෙ මණ්ඩපං කත්වා රඤ්ඤො ආසනං පඤ්ඤපෙසුං. රාජා පාසාදා ඔතරිත්වා අලඞ්කතමණ්ඩපෙ පල්ලඞ්කමජ්ඣෙ නිසීදි, ද්වාදසසහස්සා අලඞ්කතිත්ථියො අමච්චබ්‍රාහ්මණගහපතිකාදයො ච රාජානං පරිවාරයිංසු, සබ්බෙ නාගරා සන්නිපතිංසු, රාජඞ්ගණෙ චක්කාතිචක්කෙ මඤ්චාතිමඤ්චෙ බන්ධිංසු.

බොධිසත්තොපි න්හාතානුලිත්තො නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජිත්වා වීණං ගාහාපෙත්වා අත්තනො පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි. සක්කො අදිස්සමානකායෙන ආගන්ත්වා ආකාසෙ අට්ඨාසි, බොධිසත්තොයෙව නං පස්සති. මූසිලොපි ආගන්ත්වා අත්තනො ආසනෙ නිසීදි. මහාජනො පරිවාරෙසි, ආදිතොව ද්වෙපි සමසමං වාදයිංසු. මහාජනො ද්වින්නම්පි වාදිතෙන තුට්ඨො උක්කුට්ඨිසහස්සානි පවත්තෙසි. සක්කො ආකාසෙ ඨත්වා බොධිසත්තඤ්ඤෙව සාවෙන්තො ‘‘එකං තන්තිං ඡින්දා’’ති ආහ. බොධිසත්තො තන්තිං ඡින්දි, සා ඡින්නාපි ඡින්නකොටියා සරං මුඤ්චතෙව, දෙවගන්ධබ්බං විය වත්තති. මූසිලොපි තන්තිං ඡින්දි, තතො සද්දො න නික්ඛමි. ආචරියො දුතියම්පි ඡින්දි ...පෙ.... සත්තමම්පි ඡින්දි. සුද්ධදණ්ඩකං වාදෙන්තස්ස සද්දො නගරං ඡාදෙත්වා අට්ඨාසි. චෙලුක්ඛෙපසහස්සානි චෙව උක්කුට්ඨිසහස්සානි ච පවත්තයිංසු. බොධිසත්තො එකං පාසකං ආකාසෙ ඛිපි, තීණි අච්ඡරාසතානි ඔතරිත්වා නච්චිංසු. එවං දුතියෙ ච තතියෙ ච ඛිත්තෙ තීණි තීණි අච්ඡරාසතානි ඔතරිත්වා වුත්තනයෙනෙව නච්චිංසු.

තස්මිං ඛණෙ රාජා මහාජනස්ස ඉඞ්ගිතසඤ්ඤං අදාසි, මහාජනො උට්ඨාය ‘‘ත්වං ආචරියෙන සද්ධිං විරුජ්ඣිත්වා ‘සමකාරං කරොමී’ති වායමසි, අත්තනො පමාණං න ජානාසී’’ති මූසිලං තජ්ජෙත්වා ගහිතගහිතෙහෙව පාසාණදණ්ඩාදීහි සංචුණ්ණෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා පාදෙ ගහෙත්වා සඞ්කාරට්ඨානෙ ඡඩ්ඩෙසි. රාජා තුට්ඨචිත්තො ඝනවස්සං වස්සාපෙන්තො විය බොධිසත්තස්ස බහුං ධනං අදාසි, තථා නාගරා. සක්කො බොධිසත්තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ‘‘අහං තෙ, පණ්ඩිත, සහස්සයුත්තං ආජඤ්ඤරථං ගාහාපෙත්වා පච්ඡා මාතලිං පෙසෙස්සාමි, ත්වං සහස්සයුත්තං වෙජයන්තරථවරං අභිරුය්හ දෙවලොකං ආගච්ඡෙය්‍යාසී’’ති වත්වා පක්කාමි.

අථ නං ගන්ත්වා පණ්ඩුකම්බලසිලායං නිසින්නං ‘‘කහං ගතාත්ථ, මහාරාජා’’ති දෙවධීතරො පුච්ඡිංසු. සක්කො තාසං තං කාරණං විත්ථාරෙන කථෙත්වා බොධිසත්තස්ස සීලඤ්ච ගුණඤ්ච වණ්ණෙසි. දෙවධීතරො ‘‘මහාරාජ, මයම්පි ආචරියං දට්ඨුකාමා, ඉධ නං ආනෙහී’’ති ආහංසු. සක්කො මාතලිං ආමන්තෙත්වා ‘‘තාත, දෙවච්ඡරා ගුත්තිලගන්ධබ්බං දට්ඨුකාමා, ගච්ඡ නං වෙජයන්තරථෙ නිසීදාපෙත්වා ආනෙහී’’ති. සො ‘‘සාධූ’’ති ගන්ත්වා බොධිසත්තං ආනෙසි. සක්කො බොධිසත්තෙන සද්ධිං සම්මොදිත්වා ‘‘දෙවකඤ්ඤා කිර තෙ, ආචරිය, ගන්ධබ්බං සොතුකාමා’’ති ආහ. ‘‘මයං මහාරාජ, ගන්ධබ්බා නාම සිප්පං නිස්සාය ජීවාම, මූලං ලභන්තා වාදෙය්‍යාමා’’ති. ‘‘වාදෙහි, අහං තෙ මූලං දස්සාමී’’ති. ‘‘න මය්හං අඤ්ඤෙන මූලෙනත්ථො, ඉමා පන දෙවධීතරො අත්තනො අත්තනො කල්‍යාණකම්මං කථෙන්තු, එවාහං වාදෙස්සාමී’’ති. අථ නං දෙවධීතරො ආහංසු – ‘‘අම්හෙහි කතං කල්‍යාණකම්මං පච්ඡා තුම්හාකං කථෙස්සාම, ගන්ධබ්බං කරොහි ආචරියා’’ති. බොධිසත්තො සත්තාහං දෙවතානං ගන්ධබ්බං අකාසි, තං දිබ්බගන්ධබ්බං අභිභවිත්වා පවත්ති. සත්තමෙ දිවසෙ ආදිතො පට්ඨාය දෙවධීතානං කල්‍යාණකම්මං පුච්ඡි. එකං කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ එකස්ස භික්ඛුනො උත්තමවත්ථං දත්වා සක්කස්ස පරිචාරිකා හුත්වා නිබ්බත්තං අච්ඡරාසහස්සපරිවාරං උත්තමවත්ථදෙවකඤ්ඤං ‘‘ත්වං පුරිමභවෙ කිං කම්මං කත්වා නිබ්බත්තා’’ති පුච්ඡි. තස්ස පුච්ඡනාකාරො ච විස්සජ්ජනා ච විමානවත්ථුම්හි ආගතමෙව. වුත්තඤ්හි තත්ථ –

‘‘අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා, ඔසධී විය තාරකා.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

‘‘පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

‘‘වත්ථුත්තමදායිකා නාරී, පවරා හොති නරෙසු නාරීසු;
එවං පියරූපදායිකා මනාපං, දිබ්බං සා ලභතෙ උපෙච්ච ඨානං.

‘‘තස්සා මෙ පස්ස විමානං, අච්ඡරා කාමවණ්ණිනීහමස්මි;
අච්ඡරාසහස්සස්සාහං, පවරා පස්ස පුඤ්ඤානං විපාකං.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

‘‘තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා;
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. (වි. ව. 329-331, 333-336);

අපරා පිණ්ඩාය චරමානස්ස භික්ඛුනො පූජනත්ථාය පුප්ඵානි අදාසි, අපරා ‘‘චෙතියෙ ගන්ධපඤ්චඞ්ගුලිකං දෙථා’’ති ගන්ධෙ අදාසි, අපරා මධුරානි ඵලාඵලානි අදාසි, අපරා උච්ඡුරසං අදාසි, අපරා කස්සපදසබලස්ස චෙතියෙ ගන්ධපඤ්චඞ්ගුලිකං අදාසි, අපරා මග්ගපටිපන්නානං භික්ඛූනං භික්ඛුනීනඤ්ච කුලගෙහෙ වාසං උපගතානං සන්තිකෙ ධම්මං අස්සොසි, අපරා නාවාය උපකට්ඨාය වෙලාය භුත්තස්ස භික්ඛුනො උදකෙ ඨත්වා උදකං අදාසි, අපරා අගාරමජ්ඣෙ වසමානා අක්කොධනා හුත්වා සස්සුසසුරවත්තං අකාසි, අපරා අත්තනො ලද්ධකොට්ඨාසතොපි සංවිභාගං කත්වාව පරිභුඤ්ජි, සීලවතී ච අහොසි, අපරා පරගෙහෙ දාසී හුත්වා නික්කොධනා නිම්මානා අත්තනො ලද්ධකොට්ඨාසතො සංවිභාගං කත්වා දෙවරඤ්ඤො පරිචාරිකා හුත්වා නිබ්බත්තා (වි. ව. අට්ඨ. 328-336). එවං සබ්බාපි ගුත්තිලවිමානවත්ථුස්මිං ආගතා ඡත්තිංස දෙවධීතා යං යං කම්මං කත්වා තත්ථ නිබ්බත්තා, සබ්බං බොධිසත්තො පුච්ඡි. තාපිස්ස අත්තනො කතකම්මං ගාථාහියෙව කථෙසුං. තං සුත්වා බොධිසත්තො ‘‘ලාභා වත මෙ, සුලද්ධං වත මෙ, ස්වාහං ඉධාගන්ත්වා අප්පමත්තකෙනපි කම්මෙන පටිලද්ධදිබ්බසම්පත්තියො අස්සොසිං. ඉතො දානි පට්ඨාය මනුස්සලොකං ගන්ත්වා දානාදීනි කුසලකම්මානෙව කරිස්සාමී’’ති වත්වා ඉමං උදානං උදානෙසි –

‘‘ස්වාගතං වත මෙ අජ්ජ, සුප්පභාතං සුහුට්ඨිතං;
යං අද්දසාමි දෙවතායො, අච්ඡරාකාමවණ්ණියො.

‘‘ඉමාසාහං ධම්මං සුත්වා, කාහාමි කුසලං බහුං;
දානෙන සමචරියාය, සංයමෙන දමෙන ච;
ස්වාහං තත්ථ ගමිස්සාමි, යත්ථ ගන්ත්වා න සොචරෙ’’ති. (වි. ව. 617-618);

අථ නං සත්තාහච්චයෙන දෙවරාජා මාතලිසඞ්ගාහකං ආණාපෙත්වා රථෙ නිසීදාපෙත්වා බාරාණසිමෙව පෙසෙසි. සො බාරාණසිං ගන්ත්වා දෙවලොකෙ අත්තනා දිට්ඨකාරණං මනුස්සානං ආචික්ඛි. තතො පට්ඨාය මනුස්සා සඋස්සාහා පුඤ්ඤානි කාතුං මඤ්ඤිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මූසිලො දෙවදත්තො අහොසි, සක්කො අනුරුද්ධො, රාජා ආනන්දො, ගුත්තිලගන්ධබ්බො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ගුත්තිලජාතකවණ්ණනා තතියා.

[244] 4. විගතිච්ඡජාතකවණ්ණනා

යං පස්සති න තං ඉච්ඡතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං පලායිකං පරිබ්බාජකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සකලජම්බුදීපෙ පටිවාදං

අලභිත්වා සාවත්ථිං ආගන්ත්වා ‘‘කො මයා සද්ධිං වාදං කාතුං සමත්ථො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සම්මාසම්බුද්ධො’’ති සුත්වා මහාජනපරිවුතො ජෙතවනං ගන්ත්වා භගවන්තං චතුපරිසමජ්ඣෙ ධම්මං දෙසෙන්තං පඤ්හං පුච්ඡි. අථස්ස සත්ථා තං විස්සජ්ජෙත්වා ‘‘එකං නාම කි’’න්ති පඤ්හං පුච්ඡි, සො තං කථෙතුං අසක්කොන්තො උට්ඨාය පලායි. නිසින්නපරිසා ‘‘එකපදෙනෙව වො, භන්තෙ, පරිබ්බාජකො නිග්ගහිතො’’ති ආහංසු. සත්ථා ‘‘නාහං, උපාසකා, ඉදානෙවෙතං එකපදෙනෙව නිග්ගණ්හාමි, පුබ්බෙපි නිග්ගණ්හිංයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කාමෙ පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා දීඝරත්තං හිමවන්තෙ වසි. සො පබ්බතා ඔරුය්හ එකං නිගමගාමං නිස්සාය ගඞ්ගානිවත්තනෙ පණ්ණසාලායං වාසං කප්පෙසි. අථෙකො පරිබ්බාජකො සකලජම්බුදීපෙ පටිවාදං අලභිත්වා තං නිගමං පත්වා ‘‘අත්ථි නු ඛො කොචි මයා සද්ධිං වාදං කාතුං සමත්ථො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘අත්ථී’’ති බොධිසත්තස්ස ආනුභාවං සුත්වා මහාජනපරිවුතො තස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා නිසීදි. අථ නං බොධිසත්තො ‘‘වණ්ණගන්ධපරිභාවිතං ගඞ්ගාපානීයං පිවිස්සසී’’ති පුච්ඡි. පරිබ්බාජකො වාදෙන ඔත්ථරන්තො ‘‘කා ගඞ්ගා, වාලුකා ගඞ්ගා, උදකං ගඞ්ගා, ඔරිමතීරං ගඞ්ගා, පාරිමතීරං ගඞ්ගා’’ති ආහ. බොධිසත්තො ‘‘ත්වං පන, පරිබ්බාජක, ඨපෙත්වා උදකං වාලුකං ඔරිමතීරං පාරිමතීරඤ්ච කහං ගඞ්ගං ලභිස්සසී’’ති ආහ. පරිබ්බාජකො අප්පටිභානො හුත්වා උට්ඨාය පලායි. තස්මිං පලාතෙ බොධිසත්තො නිසින්නපරිසාය ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමා ගාථා අවොච –

188.

‘‘යං පස්සති න තං ඉච්ඡති, යඤ්ච න පස්සති තං කිරිච්ඡති;
මඤ්ඤාමි චිරං චරිස්සති, න හි තං ලච්ඡති යං ස ඉච්ඡති.

189.

‘‘යං ලභති න තෙන තුස්සති, යඤ්ච පත්ථෙති ලද්ධං හීළෙති;
ඉච්ඡා හි අනන්තගොචරා, විගතිච්ඡාන නමො කරොමසෙ’’ති.

තත්ථ **යං පස්සතීති** යං උදකාදිං පස්සති, තං ගඞ්ගාති න ඉච්ඡති. **යඤ්ච න පස්සතීති** යඤ්ච උදකාදිවිනිමුත්තං ගඞ්ගං න පස්සති, තං කිරිච්ඡති. **මඤ්ඤාමි චිරං චරිස්සතීති** අහං එවං මඤ්ඤාමි – අයං පරිබ්බාජකො එවරූපං ගඞ්ගං පරියෙසන්තො චිරං චරිස්සති. යථා වා උදකාදිවිනිමුත්තං ගඞ්ගං, එවං රූපාදිවිනිමුත්තං අත්තානම්පි පරියෙසන්තො සංසාරෙ චිරං චරිස්සති. **න හි තං ලච්ඡතීති** චිරං චරන්තොපි යං තං එවරූපං ගඞ්ගං වා අත්තානං වා ඉච්ඡති, තං න ලච්ඡති. **යං ලභතීති** යං උදකං වා රූපාදිං වා ලභති, තෙන න

තුස්සති. **යඤ්ච පත්වෙති ලද්ධං හීළෙතීති** එවං ලද්ධෙන අතුස්සන්තො යං යං සම්පත්තිං පත්වෙති, තං තං ලභිත්වා ‘‘කිං එතායා’’ති හීළෙති අවමඤ්ඤති. **ඉච්ඡා හි අනන්තගොචරාති** ලද්ධං හීළෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ආරම්මණං ඉච්ඡනතො අයං ඉච්ඡා නාම තණ්හා අනන්තගොචරා. **විගතිච්ඡාන නමො කරොමසෙති** තස්මා යෙ විගතිච්ඡා බුද්ධාදයො, තෙසං මයං නමක්කාරං කරොමාති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පරිබ්බාජකො එතරහි පරිබ්බාජකො අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

විගතිච්ඡජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[245] 5. මූලපරියායජාතකවණ්ණනා

කාලො ඝසති භූතානීති ඉදං සත්ථා උක්කට්ඨං නිස්සාය සුභගවනෙ විහරන්තො මූලපරියායසුත්තන්තං ආරබ්භ කථෙසි. තදා කිර පඤ්චසතා බ්‍රාහ්මණා තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ සාසනෙ පබ්බජිත්වා තීණි පිටකානි උග්ගණ්හිත්වා මානමදමත්තා හුත්වා ‘‘සම්මාසම්බුද්ධොපි තීණෙව පිටකානි ජානාති, මයම්පි තානි ජානාම, එවං සන්තෙ කිං තස්ස අම්හෙහි නානාකරණ’’න්ති බුද්ධුපට්ඨානං න ගච්ඡන්ති, පටිපක්ඛා හුත්වා චරන්ති.

අථෙකදිවසං සත්ථා තෙසු ආගන්ත්වා අත්තනො සන්තිකෙ නිසින්නෙසු අට්ඨහි භූමීහි පටිමණ්ඩෙත්වා මූලපරියායසුත්තන්තං කථෙසි, තෙ න කිඤ්චි සල්ලක්ඛෙසුං. අථ නෙසං එතදහොසි – ‘‘මයං අම්හෙහි සදිසා පණ්ඩිතා නත්ථී’ති මානං කරොම, ඉදානි පන න කිඤ්චි ජානාම, බුද්ධෙහි සදිසො පණ්ඩිතො නාම නත්ථි, අහො බුද්ධගුණා නාමා’’ති. තෙ තතො පට්ඨාය නිහතමානා හුත්වා උද්ධටදාඨා විය සප්පා නිබ්බිසෙවනා ජාතා. සත්ථා උක්කට්ඨායං යථාභිරන්තං විහරිත්වා වෙසාලිං ගන්ත්වා ගොතමකචෙතියෙ ගොතමකසුත්තන්තං නාම කථෙසි, දසසහස්සිලොකධාතු කම්පි, තං සුත්වා තෙ භික්ඛූ අරහත්තං පාපුණිංසු. මූලපරියායසුත්තන්තපරියොසානෙ පන සත්ථරි උක්කට්ඨායං විහරන්තෙයෙව භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, අහො බුද්ධානං ආනුභාවො, තෙ නාම බ්‍රාහ්මණපබ්බජිතා තථා මානමදමත්තා භගවතා මූලපරියායදෙසනාය නිහතමානා කතා’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපාහං ඉමෙ එවං මානපග්ගහිතසිරෙ විචරන්තෙ නිහතමානෙ අකාසිංයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො හුත්වා පඤ්ච මාණවකසතානි මන්තෙ වාචෙසි.

තෙ පඤ්චසතාපි නිට්ඨිතසිප්පා සිප්පෙ අනුයොගං දත්වා ‘‘යත්තකං මයං ජානාම, ආචරියොපි තත්තකමෙව, විසෙසො නත්ථී’’ති මානත්ථද්ධා හුත්වා ආචරියස්ස සන්තිකං න ගච්ඡන්ති, වත්තපටිවත්තං න කරොන්ති. තෙ එකදිවසං ආචරියෙ බදරිරුක්ඛමූලෙ නිසින්නෙ තං වම්භෙතුකාමා බදරිරුක්ඛං නඛෙන ආකොටෙත්වා ‘‘නිස්සාරොවායං රුක්ඛො’’ති ආහංසු. බොධිසත්තො අත්තනො වම්භනභාවං ඤත්වා අන්තෙවාසිකෙ ‘‘එකං වො පඤ්හං පුච්ඡිස්සාමී’’ති ආහ. තෙ හට්ඨතුට්ඨා ‘‘වදෙථ, කථෙස්සාමා’’ති. ආචරියො පඤ්හං පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

190.

‘‘කාලො ඝසති භූතානි, සබ්බානෙව සහත්තනා;

යො ච කාලඝසො භූතො, ස භූතපචනිං පචී’’ති.

තත්ථ **කාලොති** පුරෙභත්තකාලොපි පච්ඡාභත්තකාලොපීති එවමාදි. **භූතානීති** සත්තාධිවචනමෙතං, න කාලො භූතානං චම්මමංසාදීනි ලුඤ්චිත්වා ඛාදති, අපිච ඛො නෙසං ආයුවණ්ණබලානි ඛෙපෙන්තො යොබ්බඤ්ඤං මද්දන්තො ආරොග්‍යං විනාසෙන්තො ඝසති ඛාදතීති වුච්චති. එවං ඝසන්තො ච න කිඤ්චි වජ්ජෙති, **සබ්බානෙව ඝසති**. න කෙවලඤ්ච භූතානෙව, අපිච ඛො **සහත්තනා** අත්තානම්පි ඝසති, පුරෙභත්තකාලො පච්ඡාභත්තකාලං න පාපුණාති. එස නයො පච්ඡාභත්තකාලාදීසු. **යො ච කාලඝසො භූතොති** ඛීණාසවස්සෙතං අධිවචනං. සො හි අරියමග්ගෙන ආයතිං පටිසන්ධිකාලං ඛෙපෙත්වා ඛාදිත්වා ඨිතත්තා ‘‘කාලඝසො භූතො’’ති වුච්චති. **ස භූතපචනිං පචීති** සො යායං තණ්හා අපායෙසු භූතෙ පචති, තං ඤාණග්ගිනා පචි දහි භස්මමකාසි, තෙන ‘‘භූතපචනිං පචී’’ති වුච්චති. ‘‘පජනි’’න්තිපි පාඨො, ජනිකං නිබ්බත්තකින්ති අත්ථො.

ඉමං පඤ්හං සුත්වා මාණවෙසු එකොපි ජානිතුං සමත්ථො නාම නාහොසි. අථ නෙ බොධිසත්තො ‘‘මා ඛො තුම්හෙ ‘අයං පඤ්හො තීසු වෙදෙසු අත්ථී’ති සඤ්ඤං අකත්ථ, තුම්හෙ ‘යමහං ජානාමි, තං සබ්බං ජානාමා’ති මඤ්ඤමානා මං බදරිරුක්ඛසදිසං කරොථ, මම තුම්හෙහි අඤ්ඤාතස්ස බහුනො ජානනභාවං න ජානාථ, ගච්ඡථ සත්තමෙ දිවසෙ කාලං දම්මි, එත්තකෙන කාලෙන ඉමං පඤ්හං චින්තෙථා’’ති. තෙ බොධිසත්තං වන්දිත්වා අත්තනො අත්තනො වසනට්ඨානං ගන්ත්වා සත්තාහං චින්තෙත්වාපි පඤ්හස්ස නෙව අන්තං, න කොටිං පස්සිංසු. තෙ සත්තමදිවසෙ ආචරියස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසීදිත්වා ‘‘කිං, භද්‍රමුඛා, ජානිත්ථ පඤ්හ’’න්ති වුත්තෙ ‘‘න ජානාමා’’ති වදිංසු. අථ බොධිසත්තො තෙ ගරහමානො දුතියං ගාථමාහ –

191.

‘‘බහූනි නරසීසානි, ලොමසානි බ්‍රහානි ච;

ගීවාසු පටිමුක්කානි, කොච්දෙවෙත්ථ කණ්ණවා''ති.

තස්සත්ථො – බහූනි නරානං සීසානි දිස්සන්ති, සබ්බානි ච තානි ලොමසානි, සබ්බානි මහන්තානි ගීවාසුයෙව ඨපිතානි, න තාලඵලං විය හත්ථෙන ගහිතානි, නත්ථි තෙසං ඉමෙහි ධම්මෙහි නානාකරණං. එත්ථ පන කොච්දෙව කණ්ණවාති අත්තානං සන්ධායාහ. **කණ්ණවාති** පඤ්ඤවා, කණ්ණඡිද්දං පන න කස්සචි නත්ථි. ඉති තෙ මාණවකෙ ''කණ්ණඡිද්දමත්තමෙව තුම්හාකං බාලානං අත්ථි, න පඤ්ඤා''ති ගරහිත්වා පඤ්හං විස්සජ්ජෙසි. තෙ සුත්වා – ''අහො ආචරියා නාම මහන්තා''ති ඛමාපෙත්වා නිහතමානා බොධිසත්තං උපට්ඨහිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා පඤ්චසතා මාණවකා ඉමෙ භික්ඛූ අහෙසුං, ආචරියො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

මූලපරියායජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[246] 6. බාලොවාදජාතකවණ්ණනා

හන්ත්වා ඡෙත්වා වධිත්වා චාති ඉදං සත්ථා වෙසාලිං උපනිස්සාය කූටාගාරසාලායං විහරන්තො සීහසෙනාපතිං ආරබ්භ කථෙසි. සො හි භගවන්තං සරණං ගන්ත්වා නිමන්තෙත්වා පුනදිවසෙ සමංසකභත්තං අදාසි. නිගණ්ඨා තං සුත්වා කුපිතා අනත්තමනා තථාගතං විහෙඨෙතුකාමා ''සමණො ගොතමො ජානං උද්දිස්සකතං මංසං භුඤ්ජතී''ති අක්කොසිංසු. භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ''ආවුසො, නිගණ්ඨො නාටපුත්තො 'සමණො ගොතමො ජානං උද්දිස්සකතං මංසං භුඤ්ජතී'ති සද්ධිං පරිසාය අක්කොසන්තො ආහිණ්ඩතී''ති. තං සුත්වා සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, නිගණ්ඨො නාටපුත්තො ඉදානෙව මං උද්දිස්සකතමංසඛාදනෙන ගරහති, පුබ්බෙපි ගරහියෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය හිමවන්තතො බාරාණසිං ගන්ත්වා පුනදිවසෙ නගරං භික්ඛාය පාවිසි. අථෙකො කුටුම්බිකො ''තාපසං විහෙඨෙස්සාමී''ති ඝරං පවෙසෙත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදාපෙත්වා මච්ඡමංසෙන පරිවිසිත්වා භත්තකිච්චාවසානෙ එකමන්තං නිසීදිත්වා ''ඉමං මංසං තුම්හෙයෙව උද්දිස්ස පාණෙ මාරෙත්වා කතං, ඉදං අකුසලං මා අම්හාකමෙව, තුම්හාකම්පි හොතූ''ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

192.

''හන්ත්වා ඡෙත්වා වධිත්වා ච, දෙති දානං අසඤ්ඤතො;
එදිසං භත්තං භුඤ්ජමානො, ස පාපෙන උපලිප්පතී''ති.

තත්ථ **හන්ත්වාති** පහරිත්වා. **ඡෙත්වාති** කිලමෙත්වා. **වධිත්වාති** මාරෙත්වා. **දෙති දානං අසඤ්ඤතොති** අසඤ්ඤතො දුස්සීලො එවං කත්වා දානං දෙති. **එදිසං භත්තං භුඤ්ජමානො, ස පාපෙන උපලිප්පතීති** එදිසං උද්දිස්සකතභත්තං භුඤ්ජමානො සො සමණොපි පාපෙන උපලිප්පති සංයුජ්ජතියෙවාති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ –

193.

‘‘පුත්තදාරම්පි චෙ හන්ත්වා, දෙති දානං අසඤ්ඤතො;
භුඤ්ජමානොපි සප්පඤ්ඤො, න පාපෙන උපලිප්පතී’’ති.

තත්ථ **භුඤ්ජමානොපි සප්පඤ්ඤොති** තිට්ඨතු අඤ්ඤං මංසං, පුත්තදාරං වධිත්වාපි දුස්සීලෙන දින්නං සප්පඤ්ඤො ඛන්තිමෙත්තාදිගුණසම්පන්නො තං භුඤ්ජමානොපි පාපෙන න උපලිප්පතීති. එවමස්ස බොධිසත්තො ධම්මං කථෙත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කුටුම්බිකො නිගණ්ඨො නාටපුත්තො අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

බාලොවාදජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[247] 7. පාදඤ්ජලිජාතකවණ්ණනා

අද්ධා පාදඤ්ජලී සබ්බෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ලාළුදායිත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි දිවසෙ ද්වෙ අග්ගසාවකා පඤ්හං විනිච්ඡිනන්ති, භික්ඛූ පඤ්හං සුණන්තා ථෙරෙ පසංසන්ති. ලාළුදායිත්ථෙරො පන පරිසන්තරෙ නිසින්නො ‘‘එතෙ අම්හෙහි සමං කිං ජානන්තී’’ති ඔට්ඨං භඤ්ජි. තං දිස්වා ථෙරා උට්ඨාය පක්කමිංසු, පරිසා භිජ්ජි. ධම්මසභායං භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො ලාළුදායී, ද්වෙ අග්ගසාවකෙ ගරහිත්වා ඔට්ඨං භඤ්ජී’’ති. තං සුත්වා සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ලාළුදායී ඨපෙත්වා ඔට්ඨභඤ්ජනං තතො උත්තරි අඤ්ඤං න ජානාතී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො අමච්චො අහොසි. රඤ්ඤො පාදඤ්ජලී නාම පුත්තො ලාලො දන්ධපරිසක්කනො අහොසි. අපරභාගෙ රාජා කාලමකාසි. අමච්චා රඤ්ඤො මතකිච්චානි කත්වා ‘‘තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිස්සාමා’’ති මන්තයමානා රාජපුත්තං පාදඤ්ජලිං ආහංසු. බොධිසත්තො පන ‘‘අයං කුමාරො ලාලො දන්ධපරිසක්කනො, පරිග්ගහෙත්වා නං අභිසිඤ්චිස්සාමා’’ති ආහ. අමච්චා විනිච්ඡයං සජ්ජෙත්වා කුමාරං සමීපෙ

නිසීදාපෙත්වා අඩ්ඩං විනිච්ඡිනන්තා න සම්මා විනිච්ඡිනිංසු. තෙ අස්සාමිකං සාමිකං කත්වා කුමාරං පුච්ඡිංසු – ‘‘කීදිසං, කුමාර, සුට්ඨු අඩ්ඩං විනිච්ඡිනිම්හා’’ති. සො ඔට්ඨං භඤ්ජි. බොධිසත්තො ‘‘පණ්ඩිතො වත මඤ්ඤෙ කුමාරො, අසම්මාවිනිච්ඡිතභාවො තෙන ඤාතො භවිස්සතී’’ති මඤ්ඤමානො පඨමං ගාථමාහ –

194.

‘‘අද්ධා පාදඤ්ජලී සබ්බෙ, පඤ්ඤාය අතිරොචති;
තථා හි ඔට්ඨං භඤ්ජති, උත්තරිං නූන පස්සතී’’ති.

තස්සත්ථො – එකංසෙන පාදඤ්ජලිකුමාරො සබ්බෙ අම්හෙ පඤ්ඤාය අතිරොචති. තථා හි ඔට්ඨං භඤ්ජති, නූන උත්තරිං අඤ්ඤං කාරණං පස්සතීති.

තෙ අපරස්මිම්පි දිවසෙ විනිච්ඡයං සජ්ජෙත්වා අඤ්ඤං අඩ්ඩං සුට්ඨු විනිච්ඡිනිත්වා ‘‘කීදිසං, දෙව, සුට්ඨු විනිච්ඡිනිත’’න්ති පුච්ඡිංසු. සො පුනපි ඔට්ඨමෙව භඤ්ජි. අථස්ස අන්ධබාලභාවං ඤත්වා බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ –

195.

‘‘නායං ධම්මං අධම්මං වා, අත්ථානත්ථඤ්ච බුජ්ඣති;
අඤ්ඤත්‍ර ඔට්ඨනිබ්භොගා, නායං ජානාති කිඤ්චන’’න්ති.

අමච්චා පාදඤ්ජලිකුමාරස්ස ලාලභාවං ඤත්වා බොධිසත්තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පාදඤ්ජලී ලාළුදායී අහොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

පාදඤ්ජලිජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[248] 8. කිංසුකොපමජාතකවණ්ණනා

සබ්බෙහි කිංසුකො දිට්ඨොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කිංසුකොපමසුත්තන්තං ආරබ්භ කථෙසි. චත්තාරො හි භික්ඛූ තථාගතං උපසඞ්කමිත්වා කම්මට්ඨානං යාචිංසු, සත්ථා තෙසං කම්මට්ඨානං කථෙසි. තෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අත්තනො රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානානි අගමිංසු. තෙසු එකො ඡ ඵස්සායතනානි පරිග්ගණ්හිත්වා අරහත්තං පාපුණි, එකො පඤ්චක්ඛන්ධෙ, එකො චත්තාරො මහාභූතෙ, එකො අට්ඨාරස ධාතුයො. තෙ අත්තනො අත්තනො අධිගතවිසෙසං සත්ථු ආරොචෙසුං. අථෙකස්ස භික්ඛුනො පරිවිතක්කො උදපාදි – ‘‘ඉමෙසං කම්මට්ඨානානි නානා, නිබ්බානං එකං, කථං සබ්බෙහි අරහත්තං පත්ත’’න්ති. සො සත්ථාරං පුච්ඡි.

සත්ථා ‘‘කිං තෙ, භික්ඛු, කිංසුකදිට්ඨභාතිකෙහි නානත්ත’’න්ති වත්වා ‘‘ඉදං නො, භන්තෙ, කාරණං කථෙථා’’ති භික්ඛූහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ තස්ස චත්තාරො පුත්තා අහෙසුං. තෙ එකදිවසං සාරථිං පක්කොසෙත්වා ‘‘මයං, සම්ම, කිංසුකං දට්ඨුකාමා, කිංසුකරුක්ඛං නො දස්සෙහී’’ති ආහංසු. සාරථි ‘‘සාධු, දස්සෙස්සාමී’’ති වත්වා චතුන්නම්පි එකතො අදස්සෙත්වා ජෙට්ඨරාජපුත්තං තාව රථෙ නිසීදාපෙත්වා අරඤ්ඤං නෙත්වා ‘‘අයං කිංසුකො’’ති ඛාණුකකාලෙ කිංසුකං දස්සෙසි. අපරස්ස බහලපලාසකාලෙ, අපරස්ස පුප්ඵිතකාලෙ, අපරස්ස ඵලිතකාලෙ. අපරභාගෙ චත්තාරොපි භාතරො එකතො නිසින්නා ‘‘කිංසුකො නාම කීදිසො’’ති කථං සමුට්ඨාපෙසුං. තතො එකො ‘‘සෙය්‍යථාපි ඣාමථූණො’’ති ආහ. දුතියො ‘‘සෙය්‍යථාපි නිග්‍රොධරුක්ඛො’’ති, තතියො ‘‘සෙය්‍යථාපි මංසපෙසී’’ති, චතුත්ථො ‘‘සෙය්‍යථාපි සිරීසො’’ති. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස කථාය අපරිතුට්ඨා පිතු සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘දෙව, කිංසුකො නාම කීදිසො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘තුම්හෙහි කිං කථිත’’න්ති වුත්තෙ අත්තනා කථිතනීහාරං රඤ්ඤො කථෙසුං. රාජා ‘‘චතූහිපි තුම්හෙහි කිංසුකො දිට්ඨො, කෙවලං වො කිංසුකස්ස දස්සෙන්තො සාරථි ‘ඉමස්මිං කාලෙ කිංසුකො කීදිසො, ඉමස්මිං කීදිසො’ති විභජිත්වා න පුච්ඡිතො, තෙන වො කඞ්ඛා උප්පන්නා’’ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

196.

‘‘සබ්බෙහි කිංසුකො දිට්ඨො, කිං න්වෙත්ථ විචිකිච්ඡථ;
න හි සබ්බෙසු ඨානෙසු, සාරථී පරිපුච්ඡිතො’’ති.

තත්ථ **න හි සබ්බෙසු ඨානෙසු, සාරථී පරිපුච්ඡිතොති** සබ්බෙහි වො කිංසුකො දිට්ඨො, කිං නු තුම්හෙ එත්ථ විචිකිච්ඡථ, සබ්බෙසු ඨානෙසු කිංසුකොවෙසො, තුම්හෙහි පන න හි සබ්බෙසු ඨානෙසු සාරථී පරිපුච්ඡිතො, තෙන වො කඞ්ඛා උප්පන්නාති.

සත්ථා ඉමං කාරණං දස්සෙත්වා ‘‘යථා, භික්ඛු, තෙ චත්තාරො භාතිකා විභාගං කත්වා අපුච්ඡිතත්තා කිංසුකෙ කඞ්ඛං උප්පාදෙසුං, එවං ත්වම්පි ඉමස්මිං ධම්මෙ කඞ්ඛං උප්පාදෙසී’’ති වත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා දුතියං ගාථමාහ –

197.

‘‘එවං සබ්බෙහි ඤාණෙහි, යෙසං ධම්මා අජානිතා;
තෙ වෙ ධම්මෙසු කඞ්ඛන්ති, කිංසුකස්මිංව භාතරො’’ති.

තස්සත්ථො – යථා තෙ භාතරො සබ්බෙසු ඨානෙසු කිංසුකස්ස අදිට්ඨත්තා කඞ්ඛිංසු, එවං සබ්බෙහි විපස්සනාඤාණෙහි යෙසං සබ්බෙ ඡඵස්සායතනඛන්ධභූතධාතුභෙදා ධම්මා අජානිතා, සොතාපත්තිමග්ගස්ස

අනධිගතත්තා අප්පටිවිද්ධා, තෙ ච තෙසු ඵස්සායතනාදිධම්මෙසු කඞ්ඛන්ති යථා එකස්මිංයෙව කිංසුකස්මිං චත්තාරො භාතරොති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා බාරාණසිරාජා අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කිංසුකොපමජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[249] 9. සාලකජාතකවණ්ණනා

එකපුත්තකො භවිස්සසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං මහාථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිරෙකං කුමාරකං පබ්බාජෙත්වා පීළෙන්තො තත්ථ විහරති. සාමණෙරො පීළං සහිතුං අසක්කොන්තො උප්පබ්බජි. ථෙරො ගන්ත්වා තං උපලාපෙති ‘‘කුමාර, තව චීවරං තවෙව භවිස්සති පත්තොපි, මම සන්තකං පත්තචීවරම්පි තවෙව භවිස්සති, එහි පබ්බජාහී’’ති. සො ‘‘නාහං පබ්බජිස්සාමී’’ති වත්වාපි පුනප්පුනං වුච්චමානො පබ්බජි. අථ නං පබ්බජිතදිවසතො පට්ඨාය පුන ථෙරො විහෙඨෙසි. සො පීළං අසහන්තො පුන උප්පබ්බජිත්වා අනෙකවාරං යාචන්තෙපි තස්මිං ‘‘ත්වං නෙව මං සහසි, න විනා වත්තිතුං සක්කොසි, ගච්ඡ න පබ්බජිස්සාමී’’ති න පබ්බජි. භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, සුහදයො වත සො දාරකො මහාථෙරස්ස ආසයං ඤත්වා න පබ්බජී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස සුහදයො, පුබ්බෙපි සුහදයොව, එකවාරං එතස්ස දොසං දිස්වා න පුන උපගච්ඡී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කුටුම්බිකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ධඤ්ඤවික්කයෙන ජීවිකං කප්පෙසි. අඤ්ඤතරොපි අහිතුණ්ඩිකො එකං මක්කටං සික්ඛාපෙත්වා ඔසධං ගාහාපෙත්වා තෙන සප්පං කීළාපෙන්තො ජීවිකං කප්පෙසි. සො බාරාණසියං උස්සවෙ ඝුට්ඨෙ උස්සවං කීළිතුකාමො ‘‘ඉමං මා පමජ්ජී’’ති තං මක්කටං තස්ස ධඤ්ඤවාණිජස්ස හත්ථෙ ඨපෙත්වා උස්සවං කීළිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘කහං මක්කටො’’ති පුච්ඡි. මක්කටො සාමිකස්ස සද්දං සුත්වාව ධඤ්ඤාපණතො වෙගෙන නික්ඛමි. අථ නං සො වෙළුපෙසිකාය පිට්ඨියං පොථෙත්වා ආදාය උය්‍යානං ගන්ත්වා එකමන්තෙ බන්ධිත්වා නිද්දං ඔක්කමි. මක්කටො තස්ස නිද්දායනභාවං ඤත්වා අත්තනො බන්ධනං මොචෙත්වා පලායිත්වා අම්බරුක්ඛං ආරුය්හ අම්බපක්කං ඛාදිත්වා අට්ඨිං අහිතුණ්ඩිකස්ස සරීරෙ පාතෙසි. සො පබුජ්ඣිත්වා උල්ලොකෙන්තො තං දිස්වා ‘‘මධුරවචනෙන නං වඤ්චෙත්වා රුක්ඛා ඔතාරෙත්වා ගණ්හිස්සාමී’’ති තං උපලාපෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –

198.

‘‘එකපුත්තකො භවිස්සසි, ත්වඤ්ච නො හෙස්සසි ඉස්සරො කුලෙ;
ඔරොහ දුමස්මා සාලක, එහි දානි ඝරකං වජෙමසෙ’’ති.

තස්සත්ථො – ත්වං මය්හං එකපුත්තකො භවිස්සසි, කුලෙ ච මෙ භොගානං ඉස්සරො, එතම්හා රුක්ඛා ඔතර, එහි අම්හාකං ඝරං ගමිස්සාම. **සාලකාති** නාමෙන ආලපන්තො ආහ.

තං සුත්වා මක්කටො දුතියං ගාථමාහ –

199.

‘‘නනු මං සුහදයොති මඤ්ඤසි, යඤ්ච මං හනසි වෙළුයට්ඨියා;
පක්කම්බවනෙ රමාමසෙ, ගච්ඡ ත්වං ඝරකං යථාසුඛ’’න්ති.

තත්ථ **නනු මං සුහදයොති මඤ්ඤසීති** නනු ත්වං මං ‘‘සුහදයො’’ති මඤ්ඤසි, ‘‘සුහදයො අය’’න්ති මඤ්ඤසීති අත්ථො. **යඤ්ච මං හනසි වෙළුයට්ඨියාති** යං මං එවං අතිමඤ්ඤසි, යඤ්ච වෙළුපෙසිකාය හනසි, තෙනාහං නාගච්ඡාමීති දීපෙති. අථ නං ‘‘මයං ඉමස්මිං **පක්කම්බවනෙ රමාමසෙ, ගච්ඡ ත්වං ඝරකං යථාසුඛ’’**න්ති වත්වා උප්පතිත්වා වනං පාවිසි. අහිතුණ්ඩිකොපි අනත්තමනො අත්තනො ගෙහං අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මක්කටො සාමණෙරො අහොසි, අහිතුණ්ඩිකො මහාථෙරො, ධඤ්ඤවාණිජො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සාලකජාතකවණ්ණනා නවමා.

[250] 10. කපිජාතකවණ්ණනා

අයං ඉසී උපසමසංයමෙ රතොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කුහකං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තස්ස හි කුහකභාවො භික්ඛූසු පාකටො ජාතො. භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, අසුකො භික්ඛු නියානිකෙ බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිත්වා කුහකවත්තං පූරෙතී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, එස භික්ඛු ඉදානෙව, පුබ්බෙපි කුහකොයෙව, අග්ගිමත්තස්ස කාරණා මක්කටො හුත්වා කොහඤ්ඤමකාසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො පුත්තස්ස ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා විචරණකාලෙ බ්‍රාහ්මණියා මතාය පුත්තං අඞ්කෙනාදාය හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තම්පි පුත්තං තාපසකුමාරකං කත්වා පණ්ණසාලාය වාසං කප්පෙසි. වස්සාරත්තසමයෙ

අච්ඡින්නධාරෙ දෙවෙ වස්සන්තෙ එකො මක්කටො සීතපීළිතො දන්තෙ ඛාදන්තො කම්පන්තො විචරති. බොධිසත්තො මහන්තෙ දාරුක්ඛන්ධෙ ආහරිත්වා අග්ගිං කත්වා මඤ්චකෙ නිපජ්ජි, පුත්තකොපිස්ස පාදෙ පරිමජ්ජමානො නිසීදි. සො මක්කටො එකස්ස මතතාපසස්ස සන්තකානි වක්කලානි නිවාසෙත්වා ච පාරුපිත්වා ච අජිනචම්මං අංසෙ කත්වා කාජකමණ්ඩලුං ආදාය ඉසිවෙසෙනාගන්ත්වා පණ්ණසාලද්වාරෙ අග්ගිස්ස කාරණා කුහකකම්මං කත්වා අට්ඨාසි. තාපසකුමාරකො තං දිස්වා ‘‘තාත, තාපසො එකො සීතපීළිතො කම්පමානො තිට්ඨති, ඉධ නං පක්කොසථ, විසිබ්බෙස්සතී’’ති පිතරං ආයාචන්තො පඨමං ගාථමාහ –

200.

‘‘අයං ඉසී උපසමසංයමෙ රතො, ස තිට්ඨති සිසිරභයෙන අට්ටිතො;
හන්ද අයං පවිසතුමං අගාරකං, විනෙතු සීතං දරථඤ්ච කෙවල’’න්ති.

තත්ථ **උපසමසංයමෙ රතොති** රාගාදිකිලෙසඋපසමෙ ච සීලසංයමෙ ච රතො. **ස තිට්ඨතීති** සො තිට්ඨති. **සිසිරභයෙනාති** වාතවුට්ඨිජනිතස්ස සිසිරස්ස භයෙන. **අට්ටිතොති** පීළිතො. **පවිසතුමන්ති** පවිසතු ඉමං. **කෙවලන්ති** සකලං අනවසෙසං.

බොධිසත්තො පුත්තස්ස වචනං සුත්වා උට්ඨාය ඔලොකෙන්තො මක්කටභාවං ඤත්වා දුතියං ගාථමාහ –

201.

‘‘නායං ඉසී උපසමසංයමෙ රතො, කපී අයං දුමවරසාඛගොචරො;
සො දූසකො රොසකො චාපි ජම්මො, සචෙ වජෙමම්පි දූසෙය්‍යාගාර’’න්ති.

තත්ථ **දුමවරසාඛගොචරොති** දුමවරානං සාඛගොචරො. **සො දූසකො රොසකො චාපි ජම්මොති** සො එවං ගතගතට්ඨානස්ස දූසනතො දූසකො, ඝට්ටනතාය රොසකො, ලාමකභාවෙන ජම්මො. **සචෙ වජෙති** යදි ඉමං පණ්ණසාලං වජෙ පවිසෙය්‍ය, සබ්බං උච්චාරපස්සාවකරණෙන ච අග්ගිදානෙන ච දූසෙය්‍යාති.

එවඤ්ච පන වත්වා බොධිසත්තො උම්මුකං ගහෙත්වා තං සන්තාසෙත්වා පලාපෙසි. සො උප්පතිත්වා වනං පක්ඛන්තො තථා පක්ඛන්තොව අහොසි, න පුන තං ඨානං අගමාසි. බොධිසත්තො අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා තාපසකුමාරස්ස කසිණපරිකම්මං ආචික්ඛි, සොපි අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච උප්පාදෙසි. තෙ උභොපි අපරිහීනජ්ඣානා බ්‍රහ්මලොකපරායණා අහෙසුං.

සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පොරාණතො පට්ඨායපෙස කුහකොයෙවා’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි. සච්චපරියොසානෙ කෙචි සොතාපන්නා, කෙචි සකදාගාමිනො, කෙචි අනාගාමිනො කෙචි අරහන්තො අහෙසුං. ‘‘තදා මක්කටො කුහකභික්ඛු අහොසි, පුත්තො රාහුලො, පිතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කපිජාතකවණ්ණනා දසමා.

සිඞ්ගාලවග්ගො දසමො.

තස්සුද්දානං –

සබ්බදායී ච සුනඛො, ගුත්තිලො විගතිච්ඡා ච;
මූලපරියායං බාලොවාදං, පාදඤ්ජලි කිං සුකොපමං;
සාලකං කපි තෙ දස.

අථ වග්ගුද්දානං –

දළ්හවග්ගො ච සන්ථවො, කල්‍යාණධම්මාසදිසො;
රූහකො දළ්හවග්ගො ච, බීරණථම්භකාසාවො;
උපාහනො සිඞ්ගාලො ච, දසවග්ගා දුකෙ සියුං.

දුකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තිකනිපාතො

1. සඞ්කප්පවග්ගො

[251] 1. සඞ්කප්පරාගජාතකවණ්ණනා

සඞ්කප්පරාගධොතෙනාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථිනගරවාසී කිරෙකො කුලපුත්තො සාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජිත්වා එකදිවසං සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරන්තො එකං අලඞ්කතපටියත්තං ඉත්ථිං දිස්වා උප්පන්නකාමරාගො අනභිරතො විචරි. තමෙනං ආචරියුපජ්ඣායාදයො දිස්වා අනභිරතිකාරණං පුච්ඡිත්වා විබ්භමිතුකාමභාවමස්ස ඤත්වා ‘‘ආවුසො, සත්ථා නාම කාමරාගාදිකිලෙසපීළිතානං කිලෙසෙ හාරෙත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා සොතාපත්තිඵලාදීනි දෙති, එහි තං සත්ථු සන්තිකං නෙස්සාමා’’ති ආදාය අගමංසු. සත්ථාරා ච ‘‘කිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, අනිච්ඡමානකඤ්ඤෙව භික්ඛුං ගහෙත්වා ආගතත්ථා’’ති වුත්තෙ තමත්ථං ආරොචෙසුං. සත්ථා ‘‘සච්චං කිර ත්වං, භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘කිංකාරණා’’ති පුච්ඡි. සො තමත්ථං ආරොචෙසි. අථ නං සත්ථා ‘‘ඉත්ථියො නාමෙතා, භික්ඛු, පුබ්බෙ ඣානබලෙන වික්ඛම්භිතකිලෙසානං විසුද්ධසත්තානම්පි සංකිලෙසං උප්පාදෙසුං, තාදිසං තුච්ඡපුග්ගලං කිංකාරණා න සංකිලෙසිස්සන්ති, විසුද්ධාපි සත්තා සංකිලිස්සන්ති, උත්තමයසසමඞ්ගිනොපි ආයසක්‍යං පාපුණන්ති, පගෙව අපරිසුද්ධා. සිනෙරුකම්පනකවාතො පුරාණපණ්ණකසටං කිං න කම්පෙස්සති, බොධිතලෙ නිසීදිත්වා අභිසම්බුජ්ඣනකසත්තං අයං කිලෙසො ආලොළෙසි, තාදිසං කිං න ආලොළෙස්සතී’’ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අසීතිකොටිවිභවෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා බාරාණසිං පච්චාගන්ත්වා කතදාරපරිග්ගහො මාතාපිතූනං අච්චයෙන තෙසං මතකිච්චානි කත්වා හිරඤ්ඤොලොකනකම්මං කරොන්තො ‘‘ඉදං ධනං පඤ්ඤායති, යෙහි පනෙතං සම්භතං, තෙ න පඤ්ඤායන්තී’’ති ආවජ්ජෙන්තො සංවෙගප්පත්තො අහොසි, සරීරා සෙදා මුච්චිංසු. සො සරාවාසෙ චිරං වසන්තො මහාදානං දත්වා කාමෙ පහාය අස්සුමුඛං ඤාතිසඞ්ඝං පරිච්චජිත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා රමණීයෙ පදෙසෙ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා උඤ්ඡාචරියාය වනමූලඵලාදීහි යාපෙන්තො නචිරස්සෙව අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච උප්පාදෙත්වා ඣානකීළං කීළන්තො චිරං වසිත්වා චින්තෙසි – ‘‘මනුස්සපථං ගන්ත්වා ලොණම්බිලං උපසෙවිස්සාමි, එවං මෙ සරීරඤ්චෙව ථිරං භවිස්සති, ජඞ්ඝවිහාරො ච කතො භවිස්සති, යෙ ච මාදිසස්ස සීලසම්පන්නස්ස භික්ඛං වා දස්සන්ති, අභිවාදනාදීනි වා කරිස්සන්ති, තෙ සග්ගපුරං පූරෙස්සන්තී’’ති.

සො හිමවන්තා ඔතරිත්වා අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානො බාරාණසිං පත්වා සූරියත්ථඞ්ගමනවෙලාය වසනට්ඨානං ඔලොකෙන්තො රාජුය්‍යානං දිස්වා ‘‘ඉදං පටිසල්ලානසාරුප්පං, එත්ථ වසිස්සාමෙ’’ති උය්‍යානං පවිසිත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසින්නො ඣානසුඛෙන රත්තිං ඛෙපෙත්වා පුනදිවසෙ කතසරීරපටිජග්ගනො පුබ්බණ්හසමයෙ ජටාජිනවක්කලානි සණ්ඨපෙත්වා භික්ඛාභාජනං ආදාය සන්තින්ද්‍රියො සන්තමානසො ඉරියාපථසම්පන්නො යුගමත්තදස්සනො හුත්වා සබ්බාකාරසම්පන්නාය අත්තනො රූපසිරියා ලොකස්ස ලොචනානි ආකඩ්ඪෙන්තො නගරං පවිසිත්වා භික්ඛාය චරන්තො රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරං පාපුණි. රාජා මහාතලෙ චඞ්කමන්තො වාතපානන්තරෙන බොධිසත්තං දිස්වා ඉරියාපථස්මිඤ්ඤෙව පසීදිත්වා ‘‘සචෙ සන්තධම්මො නාම අත්ථි, ඉමස්ස තෙන අබ්භන්තරෙ භවිතබ්බ’’න්ති චින්තෙත්වා ‘‘ගච්ඡ, තං තාපසං ආනෙහී’’ති එකං අමච්චං ආණාපෙසි. සො ගන්ත්වා වන්දිත්වා භික්ඛාභාජනං ගහෙත්වා ‘‘රාජා, භන්තෙ, තං පක්කොසතී’’ති ආහ. බොධිසත්තො ‘‘මහාපුඤ්ඤ, අම්හෙ රාජා න ජානාතී’’ති ආහ. ‘‘තෙන හි, භන්තෙ, යාවාහං ආගච්ඡාමි, තාව ඉධෙව හොථා’’ති ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා ‘‘අම්හාකං කුලූපකතාපසො නත්ථි, ගච්ඡ, නං ආනෙහී’’ති සයම්පි වාතපානෙන හත්ථං පසාරෙත්වා වන්දන්තො ‘‘ඉතො එථ, භන්තෙ’’ති ආහ. බොධිසත්තො අමච්චස්ස හත්ථෙ භික්ඛාභාජනං දත්වා මහාතලං අභිරුහි.

අථ නං රාජා වන්දිත්වා රාජපල්ලඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා අත්තනො සම්පාදිතෙහි යාගුඛජ්ජකභත්තෙහි පරිවිසිත්වා කතභත්තකිච්චං පඤ්හං පුච්ඡි. පඤ්හබ්‍යාකරණෙන භිය්‍යොසොමත්තාය පසීදිත්වා වන්දිත්වා ‘‘භන්තෙ, තුම්හෙ කත්ථවාසිකා, කුතො ආගතත්ථා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘හිමවන්තවාසිකා මයං, මහාරාජ, හිමවන්තතො ආගතා’’ති වුත්තෙ පුන ‘‘කිංකාරණා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘වස්සාරත්තකාලෙ, මහාරාජ, නිබද්ධවාසො නාම ලද්ධුං වට්ටතී’’ති වුත්තෙ ‘‘තෙන හි, භන්තෙ, රාජුය්‍යානෙ වසථ, තුම්හෙ ච චතූහි පච්චයෙහි න කිලමිස්සථ, අහඤ්ච සග්ගසංවත්තනිකං පුඤ්ඤං පාපුණිස්සාමී’’ති පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා භුත්තපාතරාසො බොධිසත්තෙන සද්ධිං උය්‍යානං ගන්ත්වා පණ්ණසාලං කාරෙත්වා චඞ්කමං මාපෙත්වා සෙසානිපි රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානාදීනි සම්පාදෙත්වා පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ පටියාදෙත්වා ‘‘සුඛෙන වසථ, භන්තෙ’’ති උය්‍යානපාලං සම්පටිච්ඡාපෙසි. බොධිසත්තො තතො පට්ඨාය ද්වාදස සංවච්ඡරානි තත්ථෙව වසි.

අථෙකදිවසං රඤ්ඤො පච්චන්තො කුපිතො. සො තස්ස වූපසමනත්ථාය ගන්තුකාමො දෙවිං ආමන්තෙත්වා ‘‘භද්දෙ, තයා නගරෙ ඔහීයිතුං වට්ටතී’’ති ආහ. ‘‘කිං නිස්සාය කථෙථ, දෙවා’’ති. ‘‘සීලවන්තං තාපසං, භද්දෙ’’ති. ‘‘දෙව, නාහං තස්මිං පමජ්ජිස්සාමි, අම්හාකං අය්‍යස්ස

පටිජග්ගනං මම භාරො, තුම්හෙ නිරාසඞ්කා ගච්ඡථා''ති. රාජා නික්ඛමිත්වා ගතො, දෙවීපි බොධිසත්තං තථෙව සක්කච්චං උපට්ඨාති. බොධිසත්තො පන රඤ්ඤො ගතකාලෙ නිබද්ධවෙලායං ආගන්ත්වා අත්තනො රුචිතාය වෙලාය රාජනිවෙසනං ගන්ත්වා භත්තකිච්චං කරොති.

අථෙකදිවසං බොධිසත්තෙ අතිචිරායන්තෙ දෙවී සබ්බං ඛාදනීයභොජනීයං පටියාදෙත්වා න්හත්වා අලඞ්කරිත්වා නීචමඤ්චකං පඤ්ඤාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස ආගමනං ඔලොකයමානා මට්ඨසාටකං සිථිලං කත්වා නිවාසෙත්වා නිපජ්ජි. බොධිසත්තොපි වෙලං සල්ලක්ඛෙත්වා භික්ඛාභාජනං ආදාය ආකාසෙනාගන්ත්වා මහාවාතපානද්වාරං පාපුණි. තස්ස වක්කලසද්දං සුත්වා සහසා උට්ඨහමානාය දෙවියා සරීරා මට්ඨසාටකො භස්සිත්ථ, බොධිසත්තො විසභාගාරම්මණං දිස්වා ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා සුභවසෙන ඔලොකෙසි. අථස්ස ඣානබලෙන සන්නිසින්නොපි කිලෙසො කරණ්ඩකෙ පක්ඛිත්තආසීවිසො විය ඵණං කත්වා උට්ඨහි, ඛීරරුක්ඛස්ස වාසියා ආකොටිතකාලො විය අහොසි. කිලෙසුප්පාදනෙන සහෙව ඣානඞ්ගානි පරිහායිංසු, ඉන්ද්‍රියානි අපරිපුණ්ණානි අහෙසුං, සයං පක්ඛච්ඡින්නකාකො විය අහොසි. සො පුබ්බෙ විය නිසීදිත්වා භත්තකිච්චං කාතුං නාසක්ඛි, නිසීදාපියමානොපි න නිසීදි. අථස්ස දෙවී සබ්බං ඛාදනීයභොජනීයං භික්ඛාභාජනෙයෙව පක්ඛිපි. යථා ච පුබ්බෙ භත්තකිච්චං කත්වා සීහපඤ්ජරෙන නික්ඛමිත්වා ආකාසෙනෙව ගච්ඡති, එවං තං දිවසං ගන්තුං නාසක්ඛි. භත්තං පන ගහෙත්වා මහානිස්සෙණියා ඔතරිත්වා උය්‍යානං අගමාසි. දෙවීපි අස්ස අත්තනි පටිබද්ධචිත්තතං අඤ්ඤාසි. සො උය්‍යානං ගන්ත්වා භත්තං අභුඤ්ජිත්වාව හෙට්ඨාමඤ්චකෙ නික්ඛිපිත්වා ''දෙවියා එවරූපා හත්ථසොභා පාදසොභා, එවරූපං කටිපරියොසානං, එවරූපං ඌරුලක්ඛණ''න්තිආදීනි විප්පලපන්තො සත්තාහං නිපජ්ජි, භත්තං පූතිකං අහොසි නීලමක්ඛිකාපරිපුණ්ණං.

අථ රාජා පච්චන්තං වූපසමෙත්වා පච්චාගතො අලඞ්කතපටියත්තං නගරං පදක්ඛිණං කත්වා රාජනිවෙසනං අගන්ත්වාව ''බොධිසත්තං පස්සිස්සාමී''ති උය්‍යානං ගන්ත්වා උක්ලාපං අස්සමපදං දිස්වා ''පක්කන්තො භවිස්සතී''ති පණ්ණසාලාය ද්වාරං විවරිත්වා අන්තොපවිට්ඨො තං නිපන්නකං දිස්වා ''කෙනචි අඵාසුකෙන භවිතබ්බ''න්ති පූතිභත්තං ඡඩ්ඩාපෙත්වා පණ්ණසාලං පටිජග්ගාපෙත්වා ''භන්තෙ, කිං තෙ අඵාසුක''න්ති පුච්ඡි. ''විද්ධොස්මි, මහාරාජා''ති. රාජා ''මම පච්චාමිත්තෙහි මයි ඔකාසං අලභන්තෙහි 'මමායනට්ඨානමස්ස දුබ්බලං කරිස්සාමා'ති ආගන්ත්වා එස විද්ධො භවිස්සති මඤ්ඤෙ''ති සරීරං පරිවත්තෙත්වා විද්ධට්ඨානං ඔලොකෙන්තො විද්ධට්ඨානං අදිස්වා ''කත්ථ විද්ධොසි, භන්තෙ''ති පුච්ඡි. බොධිසත්තො ''නාහං, මහාරාජ, අඤ්ඤෙන විද්ධො, අහං පන අත්තනාව අත්තානං හදයෙ විජ්ඣි''න්ති වත්වා උට්ඨාය නිසීදිත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

1.

‘‘සඞ්කප්පරාගධොතෙන, විතක්කනිසිතෙන ච;
නාලඞ්කතෙන භද්‍රෙන, උසුකාරාකතෙන ච.

2.

‘‘න කණ්ණායතමුත්තෙන, නාපි මොරූපසෙවිනා;
තෙනම්හි හදයෙ විද්ධො, සබ්බඞ්ගපරිදාහිනා.

3.

‘‘ආවෙධඤ්ච න පස්සාමි, යතො රුහිරමස්සවෙ;
යාව අයොනිසො චිත්තං, සයං මෙ දුක්ඛමාභත’’න්ති.

තත්ථ **සඞ්කප්පරාගධොතෙනාති** කාමවිතක්කසම්පයුත්තරාගධොතෙන. **විතක්කනිසිතෙන චාති** තෙනෙව රාගොදකෙන විතක්කපාසාණෙ නිසිතෙන. **නාලඞ්කතෙන භද්‍රෙනාති** නෙව අලඞ්කතෙන භද්‍රෙන, අනලඞ්කතෙන බීභච්ඡෙනාති අත්ථො. **උසුකාරාකතෙන චාති** උසුකාරෙහිපි අකතෙන. **න කණ්ණායතමුත්තෙනාති** යාව දක්ඛිණකණ්ණචූළකං ආකඩ්ඪිත්වා අමුත්තකෙන. **නාපි මොරූපසෙවිනාති** මොරපත්තගිජ්ඣපත්තාදීහි අකතූපසෙවනෙන. **තෙනම්හි හදයෙ විද්ධොති** තෙන කිලෙසකණ්ඩෙනාහං හදයෙ විද්ධො අම්හි. **සබ්බඞ්ගපරිදාහිනාති** සබ්බානි අඞ්ගානි පරිදහනසමත්ථෙන. මහාරාජ, තෙන හි කිලෙසකණ්ඩෙන හදයෙ විද්ධකාලතො පට්ඨාය මම අග්ගි පදිත්තානිව සබ්බානි අඞ්ගානි ඩය්හන්තීති දස්සෙති.

ආවෙධඤ්ච න පස්සාමීති විද්ධට්ඨානෙ වණඤ්ච න පස්සාමි. **යතො රුහිරමස්සවෙති** යතො මෙ ආවෙධතො ලොහිතං පග්ඝරෙය්‍ය, තං න පස්සාමීති අත්ථො. **යාව අයොනිසො චිත්තන්ති** එත්ථ **යාවාති** දළ්හත්ථෙ නිපාතො, අතිවිය දළ්හං කත්වා අයොනිසො චිත්තං වඩ්ඪිතන්ති අත්ථො. **සයං මෙ දුක්ඛමාභතන්ති** අත්තනාව මයා අත්තනො දුක්ඛං ආනීතන්ති.

එවං බොධිසත්තො ඉමාහි තීහි ගාථාහි රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා රාජානං පණ්ණසාලතො බහි කත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා නට්ඨං ඣානං උප්පාදෙත්වා පණ්ණසාලාය නික්ඛමිත්වා ආකාසෙ නිසින්නො රාජානං ඔවදිත්වා ‘‘මහාරාජ, අහං හිමවන්තමෙව ගමිස්සාමී’’ති වත්වා ‘‘න සක්කා, භන්තෙ, ගන්තු’’න්ති වුච්චමානොපි ‘‘මහාරාජ, මයා ඉධ වසන්තෙන එවරූපො විප්පකාරො පත්තො, ඉදානි න සක්කා ඉධ වසිතු’’න්ති රඤ්ඤො යාචන්තස්සෙව ආකාසෙ උප්පතිත්වා හිමවන්තං ගන්ත්වා තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨහි. කෙචි සොතාපන්නා, කෙචි සකදාගාමිනො, කෙචි අනාගාමිනො, කෙචි අරහන්තො අහෙසුං. ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සඞ්කප්පරාගජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[252] 2. තිලමුට්ඨිජාතකවණ්ණනා

අජ්ජාපි මෙ තං මනසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං කොධනං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. අඤ්ඤතරො කිර, භික්ඛු, කොධනො අහොසි උපායාසබහුලො, අප්පම්පි වුත්තො සමානො කුප්පි අභිසජ්ජි, කොපඤ්ච දොසඤ්ච අප්පච්චයඤ්ච පාත්වාකාසි. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, අසුකො නාම භික්ඛු කොධනො උපායාසබහුලො උද්ධනෙ පක්ඛිත්තලොණං විය තටතටායන්තො විචරති, එවරූපෙ නික්කොධනෙ බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිතො සමානො කොධමත්තම්පි නිග්ගණ්හිතුං න සක්කොතී’’ති. සත්ථා තෙසං කථං සුත්වා එකං භික්ඛුං පෙසෙත්වා තං භික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සච්චං කිර ත්වං, භික්ඛු, කොධනො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි අයං කොධනො අහොසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ තස්ස පුත්තො බ්‍රහ්මදත්තකුමාරො නාම අහොසි. පොරාණකරාජානො ච අත්තනො පුත්තෙ ‘‘එවං එතෙ නිහතමානදප්පා සීතුණ්හක්ඛමා ලොකචාරිත්තඤ්ඤූ ච භවිස්සන්තී’’ති අත්තනො නගරෙ දිසාපාමොක්ඛආචරියෙ විජ්ජමානෙපි සිප්පුග්ගහණත්ථාය දූරෙ තිරොරට්ඨං පෙසෙන්ති, තස්මා සොපි රාජා සොළසවස්සුද්දෙසිකං පුත්තං පක්කොසාපෙත්වා එකපටලිකඋපාහනා ච පණ්ණච්ඡත්තඤ්ච කහාපණසහස්සඤ්ච දත්වා ‘‘තාත, තක්කසිලං ගන්ත්වා සිප්පං උග්ගණ්හා’’ති පෙසෙසි. සො ‘‘සාධූ’’ති මාතාපිතරො වන්දිත්වා නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන තක්කසිලං පත්වා ආචරියස්ස ගෙහං පුච්ඡිත්වා ආචරියෙ මාණවකානං සිප්පං වාචෙත්වා උට්ඨාය ඝරද්වාරෙ චඞ්කමන්තෙ ගෙහං ගන්ත්වා යස්මිං ඨානෙ ඨිතො ආචරියං අද්දස, තත්ථෙව උපාහනා ඔමුඤ්චිත්වා ඡත්තඤ්ච අපනෙත්වා ආචරියං වන්දිත්වා අට්ඨාසි. සො තස්ස කිලන්තභාවං ඤත්වා ආගන්තුකසඞ්ගහං කාරෙසි. කුමාරො භුත්තභොජනො ථොකං විස්සමිත්වා ආචරියං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි, ‘‘කුතො ආගතොසි, තාතා’’ති ච වුත්තෙ ‘‘බාරාණසිතො’’ති ආහ. ‘‘කස්ස පුත්තොසී’’ති? ‘‘බාරාණසිරඤ්ඤො’’ති. ‘‘කෙනත්ථෙනාගතොසී’’ති? ‘‘සිප්පං උග්ගණ්හත්ථායා’’ති. ‘‘කිං තෙ ආචරියභාගො ආභතො, උදාහු

ධම්මන්තෙවාසිකො හොතුකාමොසී''ති? සො ''ආචරියභාගො මෙ ආභතො''ති වත්වා ආචරියස්ස පාදමූලෙ සහස්සත්ථවිකං ඨපෙත්වා වන්දි.

ධම්මන්තෙවාසිකා දිවා ආචරියස්ස කම්මං කත්වා රත්තිං සිප්පං උග්ගණ්හන්ති, ආචරියභාගදායකා ගෙහෙ ජෙට්ඨපුත්තා විය හුත්වා සිප්පමෙව උග්ගණ්හන්ති. තස්මා සොපි ආචරියො සල්ලහුකෙන සුභනක්ඛත්තෙන කුමාරස්ස සිප්පං පට්ඨපෙසි. කුමාරොපි සිප්පං උග්ගණ්හන්තො එකදිවසං ආචරියෙන සද්ධිං න්හායිතුං අගමාසි. අථෙකා මහල්ලිකා ඉත්ථී තිලානි සෙතෙ කත්වා පත්ථරිත්වා රක්ඛමානා නිසීදි. කුමාරො සෙතතිලෙ දිස්වා ඛාදිතුකාමො හුත්වා එකං තිලමුට්ඨිං ගහෙත්වා ඛාදි, මහල්ලිකා ''තණ්හාලුකො එසො''ති කිඤ්චි අවත්වා තුණ්හී අහොසි. සො පුනදිවසෙපි තාය වෙලාය තථෙව අකාසි, සාපි නං න කිඤ්චි ආහ. ඉතරො තතියදිවසෙපි තථෙවාකාසි, තදා මහල්ලිකා ''දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො අත්තනො අන්තෙවාසිකෙහි මං විලුම්පාපෙතී''ති බාහා පග්ගය්හ කන්දි. ආචරියො නිවත්තිත්වා ''කිං එතං, අම්මා''ති පුච්ඡි. ''සාමි, අන්තෙවාසිකො තෙ මයා කතානං සෙතතිලානං අජ්ජෙකං මුට්ඨිං ඛාදි, හියො එකං, පරෙ එකං, නනු එවං ඛාදන්තො මම සන්තකං සබ්බං නාසෙස්සතී''ති. ''අම්ම, මා රොදි, මූලං තෙ දාපෙස්සාමී''ති. ''න මෙ, සාමි, මූලෙනත්ථො, යථා පනෙස කුමාරො පුන එවං න කරොති, තථා තං සික්ඛාපෙහී''ති. ආචරියො ''තෙන හි පස්ස, අම්මා''ති ද්වීහි මාණවෙහි තං කුමාරං ද්වීසු හත්ථෙසු ගාහාපෙත්වා වෙළුපෙසිකං ගහෙත්වා ''පුන එවරූපං මා අකාසී''ති තික්ඛත්තුං පිට්ඨියං පහරි. කුමාරො ආචරියස්ස කුජ්ඣිත්වා රත්තානි අක්ඛීනි කත්වා පාදපිට්ඨිතො යාව කෙසමත්ථකා ඔලොකෙසි. සොපිස්ස කුජ්ඣිත්වා ඔලොකිතභාවං අඤ්ඤාසි. කුමාරො සිප්පං නිට්ඨාපෙත්වා ''අනුයොගං දත්වා මාරාපෙතබ්බො එස මයා''ති තෙන කතදොසං හදයෙ ඨපෙත්වා ගමනකාලෙ ආචරියං වන්දිත්වා ''යදාහං, ආචරිය, බාරාණසිරජ්ජං පත්වා තුම්හාකං සන්තිකං පෙසෙස්සාමි, තදා තුම්හෙ ආගච්ඡෙය්‍යාථා''ති සසිනෙහො විය පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා පක්කාමි.

සො බාරාණසිං පත්වා මාතාපිතරො වන්දිත්වා සිප්පං දස්සෙසි. රාජා ''ජීවමානෙන මෙ පුත්තො දිට්ඨො, ජීවමානොවස්ස රජ්ජසිරිං පස්සාමී''ති පුත්තං රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙසි. සො රජ්ජසිරිං අනුභවමානො ආචරියෙන කතදොසං සරිත්වා උප්පන්නකොධො ''මාරාපෙස්සාමි න''න්ති පක්කොසනත්ථාය ආචරියස්ස දූතං පාහෙසි. ආචරියො ''තරුණකාලෙ නං සඤ්ඤාපෙතුං න සක්ඛිස්සාමී''ති අගන්ත්වා තස්ස රඤ්ඤො මජ්ඣිමවයකාලෙ ''ඉදානි නං සඤ්ඤාපෙතුං සක්ඛිස්සාමී''ති ගන්ත්වා රාජද්වාරෙ ඨත්වා ''තක්කසිලාචරියො ආගතො''ති ආරොචාපෙසි. රාජා තුට්ඨො බ්‍රාහ්මණං පක්කොසාපෙත්වා තං අත්තනො සන්තිකං ආගතං දිස්වාව කොධං උප්පාදෙත්වා රත්තානි අක්ඛීනි කත්වා අමච්චෙ ආමන්තෙත්වා ''හො, අජ්ජාපි මෙ ආචරියෙන පහටට්ඨානං රුජ්ජති,

ආචරියො නලාටෙන මච්චුං ආදාය ‘මරිස්සාමී’ති ආගතො, අජ්ජස්ස ජීවිතං නත්ථී’’ති වත්වා පුරිමා ද්වෙ ගාථා අවොච –

4.

‘‘අජ්ජාපි මෙ තං මනසි, යං මං ත්වං තිලමුට්ඨියා;
බාහාය මං ගහෙත්වාන, ලට්ඨියා අනුතාළයි.

5.

‘‘නනු ජීවිතෙ න රමසි, යෙනාසි බ්‍රාහ්මණාගතො;
යං මං බාහා ගහෙත්වාන, තික්ඛත්තුං අනුතාළයී’’ති.

තත්ථ **යං මං බාහාය මන්ති** ද්වීසු පදෙසු උපයොගවචනං අනුතාළනගහණාපෙක්ඛං. යං මං ත්වං තිලමුට්ඨියා කාරණා අනුතාළයි, අනුතාළෙන්තො ච මං බාහාය ගහෙත්වා අනුතාළයි, තං අනුතාළනං අජ්ජාපි මෙ මනසීති අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො. **නනු ජීවිතෙ න රමසීති** මඤ්ඤෙ ත්වං අත්තනො ජීවිතම්හි නාභිරමසි. **යෙනාසි බ්‍රාහ්මණාගතොති** යස්මා බ්‍රාහ්මණ ඉධ මම සන්තිකං ආගතොසි. **යං මං බාහා ගහෙත්වානාති** යං මම බාහා ගහෙත්වා, යං මං බාහාය ගහෙත්වාතිපි අත්ථො. **තික්ඛත්තුං අනුතාළයීති** තයො වාරෙ වෙළුලට්ඨියා තාළෙසි, අජ්ජ දානි තස්ස ඵලං වින්දාහීති නං මරණෙන සන්තජ්ජෙන්තො එවමාහ.

තං සුත්වා ආචරියො තතියං ගාථමාහ –

6.

‘‘අරියො අනරියං කුබ්බන්තං, යො දණ්ඩෙන නිසෙධති;
සාසනං තං න තං වෙරං, ඉති නං පණ්ඩිතා විදූ’’ති.

තත්ථ **අරියොති** සුන්දරාධිවචනමෙතං. සො පන අරියො චතුබ්බිධො හොති ආචාරඅරියො දස්සනඅරියො ලිඞ්ගඅරියො පටිවෙධඅරියොති. තත්ථ මනුස්සො වා හොතු තිරච්ඡානො වා, අරියාචාරෙ ඨිතො **ආචාරඅරියො** නාම. වුත්තම්පි චෙතං –

‘‘අරියවත්තසි වක්කඞ්ග, යො පිණ්ඩමපචායති;
චජාමි තෙ තං භත්තාරං, ගච්ඡථූභො යථාසුඛ’’න්ති. (ජා. 2.21.106);

රූපෙන පන ඉරියාපථෙන ච පාසාදිකෙන දස්සනීයෙන සමන්නාගතො දස්සනඅරියො නාම. වුත්තම්පි චෙතං –

‘‘අරියාවකාසොසි පසන්නනෙත්තො, මඤ්ඤෙ භවං පබ්බජිතො කුලම්හා;

කථං නු චිත්තානි පහාය භොගෙ, පබ්බජි නික්ඛම්ම ඝරා සපඤ්ඤා''ති. (ජා. 2.17.143);

නිවාසනපාරුපනලිඞ්ගග්ගහණෙන පන සමණසදිසො හුත්වා විචරන්තො දුස්සීලොපි ලිඞ්ගඅරියො නාම. යං සන්ධාය වුත්තං –

''ඡදනං කත්වාන සුබ්බතානං, පක්ඛන්දී කුලදූසකො පගබ්භො;
මායාවී අසඤ්ඤතො පලාපො, පතිරූපෙන චරං ස මග්ගදූසී''ති.

බුද්ධාදයො පන පටිවෙධඅරියා නාම. තෙන වුත්තං – ''අරියා වුච්චන්ති බුද්ධා ච පච්චෙකබුද්ධා ච බුද්ධසාවකා චා''ති. තෙසු ඉධ ආචාරඅරියොව අධිප්පෙතො.

අනරියන්ති දුස්සීලං පාපධම්මං. **කුබ්බන්තන්ති** පාණාතිපාතාදිකං පඤ්චවිධදුස්සීල්‍යකම්මං කරොන්තං, එකමෙව වා එතං අත්ථපදං, අනරියං හීනං ලාමකං පඤ්චවෙරභයකම්මං කරොන්තං පුග්ගලං. **යොති** ඛත්තියාදීසු යො කොචි. **දණ්ඩෙනාති** යෙන කෙනචි පහරණකෙන. **නිසෙධතීති** ''මා පුන එවරූපං කරී''ති පහරන්තො නිවාරෙති. **සාසනං තං න තං වෙරන්ති** තං, මහාරාජ, අකත්තබ්බං කරොන්තෙ පුත්තධීතරො වා අන්තෙවාසිකෙ වා එවං පහරිත්වා නිසෙධනං නාම ඉමස්මිං ලොකෙ සාසනං අනුසිට්ඨි ඔවාදො, න වෙරං. **ඉති නං පණ්ඩිතා විදූති** එවමෙතං පණ්ඩිතා ජානන්ති. තස්මා, මහාරාජ, ත්වම්පි එවං ජාන, න එවරූපෙ ඨානෙ වෙරං කාතුං අරහසි. සචෙ හි ත්වං, මහාරාජ, මයා එවං සික්ඛාපිතො නාභවිස්ස, අථ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ පූවසක්ඛලිආදීනි චෙව ඵලාඵලාදීනි ච හරන්තො චොරකම්මෙසු පලුද්ධො අනුපුබ්බෙන සන්ධිච්ඡෙදනපන්ථදූහනගාමඝාතකාදීනි කත්වා ''රාජාපරාධිකො චොරො''ති සහොඩ්ඪං ගහෙත්වා රඤ්ඤො දස්සිතො ''ගච්ඡථස්ස දොසානුරූපං දණ්ඩං උපනෙථා''ති දණ්ඩභයං පාපුණිස්ස, කුතො තෙ එවරූපා සම්පත්ති අභවිස්ස, නනු මං නිස්සාය ඉදං ඉස්සරියං තයා ලද්ධන්ති එවං ආචරියො රාජානං සඤ්ඤාපෙසි. පරිවාරෙත්වා ඨිතා අමච්චාපිස්ස කථං සුත්වා ''සච්චං, දෙව, ඉදං ඉස්සරියං තුම්හාකං ආචරියස්සෙව සන්තක''න්ති ආහංසු.

තස්මිං ඛණෙ රාජා ආචරියස්ස ගුණං සල්ලක්ඛෙත්වා ''සබ්බිස්සරියං තෙ, ආචරිය, දම්මි, රජ්ජං පටිච්ඡා''ති ආහ. ආචරියො ''න මෙ, මහාරාජ, රජ්ජෙනත්ථො''ති පටික්ඛිපි. රාජා තක්කසිලං පෙසෙත්වා ආචරියස්ස පුත්තදාරං ආහරාපෙත්වා මහන්තං ඉස්සරියං දත්වා තමෙව පුරොහිතං කත්වා පිතුට්ඨානෙ ඨපෙත්වා තස්සොවාදෙ ඨිතො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කොධනො භික්ඛු අනාගාමිඵලෙ

පතිට්ඨහි, බහූ ජනා සොතාපන්නසකදාගාමිඅනාගාමිනො අහෙසුං. ‘‘තදා රාජා කොධනො භික්ඛු අහොසි, ආචරියො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

තිලමුට්ඨිජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[253] 3. මණිකණ්ඨජාතකවණ්ණනා

මමන්නපානන්ති ඉදං සත්ථා ආළවිං නිස්සාය අග්ගාළවෙ චෙතියෙ විහරන්තො **කුටිකාරසික්ඛාපදං** (පාරා. 342) ආරබ්භ කථෙසි. ආළවකා හි භික්ඛූ සඤ්ඤාචිකාය කුටියො කාරයමානා යාචනබහුලා විඤ්ඤත්තිබහුලා විහරිංසු ‘‘පුරිසං දෙථ, පුරිසත්ථකරං දෙථා’’තිආදීනි වදන්තා. මනුස්සා උපද්දුතා යාචනාය උපද්දුතා විඤ්ඤත්තියා භික්ඛූ දිස්වා උබ්බිජ්ජිංසුපි උත්තසිංසුපි පලායිංසුපි. අථායස්මා මහාකස්සපො ආළවිං උපසඞ්කමිත්වා පිණ්ඩාය පාවිසි, මනුස්සා ථෙරම්පි දිස්වා තථෙව පටිපජ්ජිංසු. සො පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා ‘‘පුබ්බායං, ආවුසො, ආළවී සුලභපිණ්ඩා, ඉදානි කස්මා දුල්ලභපිණ්ඩා ජාතා’’ති පුච්ඡිත්වා තං කාරණං සුත්වා භගවති ආළවිං ආගන්ත්වා අග්ගාළවචෙතියෙ විහරන්තෙ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා එතමත්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා එතස්මිං කාරණෙ භික්ඛුසඞ්ඝං සන්නිපාතාපෙත්වා ආළවකෙ භික්ඛූ පටිපුච්ඡි – ‘‘සච්චං කිර තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, සඤ්ඤාචිකාය කුටියො කාරෙථා’’ති. ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ තෙ භික්ඛූ ගරහිත්වා ‘‘භික්ඛවෙ, යාචනා නාමෙසා සත්තරතනපරිපුණ්ණෙ නාගභවනෙ වසන්තානං නාගානම්පි අමනාපා, පගෙව මනුස්සානං, යෙසං එකං කහාපණකං උප්පාදෙන්තානං පාසාණතො මංසං උප්පාටනකාලො විය හොතී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො මහාවිභවෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා විචරණකාලෙ අඤ්ඤොපි පුඤ්ඤවා සත්තො තස්ස මාතු කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්ති. තෙ උභොපි භාතරො වයප්පත්තා මාතාපිතූනං කාලකිරියාය සංවිග්ගහදයා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ගඞ්ගාතීරෙ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා වසිංසු. තෙසු ජෙට්ඨස්ස උපරිගඞ්ගාය පණ්ණසාලා අහොසි, කනිට්ඨස්ස අධොගඞ්ගාය. අථෙකදිවසං මණිකණ්ඨො නාම නාගරාජා නාගභවනා නික්ඛමිත්වා ගඞ්ගාතීරෙ මාණවකවෙසෙන විචරන්තො කනිට්ඨස්ස අස්සමං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි, තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්මොදනීයකථං කථෙත්වා විස්සාසිකා අහෙසුං, විනා වත්තිතුං නාසක්ඛිංසු. මණිකණ්ඨො අභිණ්හං කනිට්ඨතාපසස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා කථාසල්ලාපෙන නිසීදිත්වා ගමනකාලෙ තාපසෙ සිනෙහෙන අත්තභාවං විජහිත්වා භොගෙහි තාපසං පරික්ඛිපන්තො පරිස්සජිත්වා උපරිමුද්ධනි මහන්තං ඵණං ධාරෙත්වා ථොකං වසිත්වා තං සිනෙහං විනොදෙත්වා සරීරං විනිවෙඨෙත්වා තාපසං වන්දිත්වා සකට්ඨානමෙව ගච්ඡති. තාපසො තස්ස භයෙන කිසො අහොසි ලූඛො දුබ්බණ්ණො උප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකජාතො ධමනිසන්ථතගත්තො.

සො එකදිවසං භාතු සන්තිකං අගමාසි. අථ නං සො පුච්ඡි – ‘‘කිස්ස, ත්වං භො, කිසො ලූඛො දුබ්බණ්ණො උප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකජාතො ධමනිසන්ථතගත්තො’’ති. සො තස්ස තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා ‘‘කිං පන, ත්වං භො, තස්ස නාගරාජස්ස ආගමනං ඉච්ඡසි, න ඉච්ඡසී’’ති පුට්ඨො ‘‘න ඉච්ඡාමී’’ති වත්වා ‘‘සො පන නාගරාජා තව සන්තිකං ආගච්ඡන්තො කිං පිළන්ධනං පිළන්ධිත්වා ආගච්ඡතී’’ති වුත්තෙ ‘‘මණිරතන’’න්ති ආහ. තෙන හි ත්වං තස්මිං නාගරාජෙ තව සන්තිකං ආගන්ත්වා අනිසින්නෙයෙව ‘‘මණිං මෙ දෙහී’’ති යාච, එවං සො නාගො තං භොගෙහි අපරික්ඛිපිත්වාව ගමිස්සති. පුනදිවසෙ අස්සමපදද්වාරෙ ඨත්වා ආගච්ඡන්තමෙව නං යාචෙය්‍යාසි, තතියදිවසෙ ගඞ්ගාතීරෙ ඨත්වා උදකා උම්මුජ්ජන්තමෙව නං යාචෙය්‍යාසි, එවං සො තව සන්තිකං පුන න ආගමිස්සතීති.

තාපසො ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිත්වා අත්තනො පණ්ණසාලං ගන්ත්වා පුනදිවසෙ නාගරාජානං ආගන්ත්වා ඨිතමත්තමෙව ‘‘එතං අත්තනො පිළන්ධනමණිං මෙ දෙහී’’ති යාචි, සො අනිසීදිත්වාව පලායි. අථ නං දුතියදිවසෙ අස්සමපදද්වාරෙ ඨත්වා ආගච්ඡන්තමෙව ‘‘හියො මෙ මණිරතනං නාදාසි, අජ්ජ දානං ලද්ධුං වට්ටතී’’ති ආහ. නාගො අස්සමපදං අපවිසිත්වාව පලායි. තතියදිවසෙ උදකතො උම්මුජ්ජන්තමෙව නං ‘‘අජ්ජ මෙ තතියො දිවසො යාචන්තස්ස, දෙහි දානි මෙ එතං මණිරතන’’න්ති ආහ. නාගරාජා උදකෙ ඨත්වාව තාපසං පටික්ඛිපන්තො ද්වෙ ගාථා ආහ –

7.

‘‘මමන්නපානං විපුලං උළාරං, උප්පජ්ජතීමස්ස මණිස්ස හෙතු;
තං තෙ න දස්සං අතියාචකොසි, න චාපි තෙ අස්සමමාගමිස්සං.

8.

‘‘සුසූ යථා සක්ඛරධොතපාණී, තාසෙසිමං සෙලං යාචමානො;
තං තෙ න දස්සං අතියාචකොසි, න චාපි තෙ අස්සමමාගමිස්ස’’න්ති.

තත්ථ **මමන්නපානන්ති** මම යාගුභත්තාදිදිබ්බභොජනං අට්ඨපානකභෙදඤ්ච දිබ්බපානං. **විපුලන්ති** බහු. **උළාරන්ති** සෙට්ඨං පණීතං. **තං තෙති** තං මණිං තුය්හං. **අතියාචකොසීති** කාලඤ්ච පමාණඤ්ච අතික්කමිත්වා අජ්ජ තීණි දිවසානි මය්හං පියං මනාපං මණිරතනං යාචමානො අතික්කම්ම යාචකොසි. **න චාපි තෙති** න කෙවලං න දස්සං, අස්සමම්පි තෙ නාගමිස්සං. **සුසූ යථාති** යථා නාම යුවා තරුණමනුස්සො. **සක්ඛරධොතපාණීති** සක්ඛරාය ධොතපාණි, තෙලෙන පාසාණෙ ධොතඅසිහත්ථො. **තාසෙසිමං සෙලං යාචමානොති** ඉමං මණිං යාචන්තො ත්වං කඤ්චනථරුබග්ගං අබ්බාහිත්වා ‘‘සීසං තෙ ඡින්දාමී’’ති වදන්තො තරුණපුරිසො විය මං තාසෙසි.

එවං වත්වා සො නාගරාජා උදකෙ නිමුජ්ජිත්වා අත්තනො නාගභවනමෙව ගන්ත්වා න පච්චාගඤ්ඡි. අථ සො තාපසො තස්ස දස්සනීයස්ස නාගරාජස්ස අදස්සනෙන භියොයාසොමත්තාය කිසො අහොසි ලූඛො දුබ්බණ්ණො උප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකජාතො ධමනිසන්ථතගත්තො. අථ ජෙට්ඨතාපසො ‘‘කනිට්ඨස්ස පවත්තිං ජානිස්සාමී’’ති තස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා තං භියොයාසොමත්තාය පණ්ඩුරොගිනං දිස්වා ‘‘කිං නු ඛො, භො, ත්වං භියොයාසොමත්තාය පණ්ඩුරොගී ජාතො’’ති වත්වා ‘‘තස්ස දස්සනීයස්ස නාගරාජස්ස අදස්සනෙනා’’ති සුත්වා ‘‘අයං තාපසො නාගරාජානං විනා වත්තිතුං න සක්කොතී’’ති සල්ලක්ඛෙත්වා තතියං ගාථමාහ –

9.

‘‘න තං යාචෙ යස්ස පියං ජිගීසෙ, දෙස්සො හොති අතියාචනාය;
නාගො මණිං යාචිතො බ්‍රාහ්මණෙන, අදස්සනංයෙව තදජ්ඣගමා’’ති.

තත්ථ **න තං යාචෙති** තං භණ්ඩං න යාචෙය්‍ය. **යස්ස පියං ජිගීසෙති** යං භණ්ඩං අස්ස පුග්ගලස්ස පියන්ති ජානෙය්‍ය. **දෙස්සො හොතීති** අප්පියො හොති. **අතියාචනායාති** පමාණං අතික්කමිත්වා වරභණ්ඩං යාචන්තො තාය අතියාචනාය. **අදස්සනංයෙව තදජ්ඣගමාති** තතො පට්ඨාය අදස්සනමෙව ගතොති.

එවං පන තං වත්වා ‘‘ඉතො දානි පට්ඨාය මා සොචී’’ති සමස්සාසෙත්වා ජෙට්ඨභාතා අත්තනො අස්සමමෙව ගතො. අථාපරභාගෙ තෙ ද්වෙපි භාතරො අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණා අහෙසුං.

සත්ථා ‘‘එවං, භික්ඛවෙ, සත්තරතනපරිපුණ්ණෙ නාගභවනෙ වසන්තානං නාගානම්පි යාචනා නාම අමනාපා, කිමඞ්ගං පන මනුස්සාන’’න්ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කනිට්ඨො ආනන්දො අහොසි, ජෙට්ඨො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මණිකණ්ඨජාතකවණ්ණනා තතියා.

[254] 4. කුණ්ඩකකුච්ඡිසින්ධවජාතකවණ්ණනා

භුත්වා තිණපරිඝාසන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සාරිපුත්තත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි සමයෙ සම්මාසම්බුද්ධෙ සාවත්ථියං වස්සං වසිත්වා චාරිකං චරිත්වා පුන පච්චාගතෙ මනුස්සා ‘‘ආගන්තුකසක්කාරං කරිස්සාමා’’ති බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දදන්ති. විහාරෙ එකං ධම්මඝොසකභික්ඛුං ඨපෙසුං, සො යෙ යෙ

ආගන්ත්වා යත්තකෙ භික්ඛූ ඉච්ඡන්ති, තෙසං තෙසං භික්ඛූ විචාරෙත්වා දෙති.

අථෙකා දුග්ගතමහල්ලිකා ඉත්ථී එකමෙව පටිවීසං සජ්ජෙත්වා තෙසං තෙසං මනුස්සානං භික්ඛූසු විචාරෙත්වා දින්නෙසු උස්සූරෙ ධම්මසොසකස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා ''මය්හං එකං භික්ඛුං දෙථා''ති ආහ. සො ''මයා සබ්බෙ භික්ඛූ විචාරෙත්වා දින්නා, සාරිපුත්තත්ථෙරො පන විහාරෙයෙව, ත්වං තස්ස භික්ඛං දෙහී''ති ආහ. සා ''සාධූ''ති තුට්ඨචිත්තා ජෙතවනද්වාරකොට්ඨකෙ ඨත්වා ථෙරස්ස ආගතකාලෙ වන්දිත්වා හත්ථතො පත්තං ගහෙත්වා ඝරං නෙත්වා නිසීදාපෙසි. ''එකාය කිර මහල්ලිකාය ධම්මසෙනාපති අත්තනො ඝරෙ නිසීදාපිතො''ති බහූනි සද්ධානි කුලානි අස්සොසුං. තෙසු රාජා පසෙනදී කොසලො තං පවත්තිං සුත්වා තස්සා සාටකෙන චෙව සහස්සත්ථවිකාය ච සද්ධිං භත්තභාජනානි පහිණි ''මය්හං අය්‍යං පරිවිසමානා ඉමං සාටකං නිවාසෙත්වා ඉමෙ කහාපණෙ වළඤ්ජෙත්වා ථෙරං පරිවිසතූ''ති. යථා ච රාජා, එවං අනාථපිණ්ඩිකො චූළඅනාථපිණ්ඩිකො විසාඛා ච මහාඋපාසිකා පහිණි. අඤ්ඤානිපි පන කුලානි එකසතද්විසතාදිවසෙන අත්තනො අත්තනො බලානුරූපෙන කහාපණෙ පහිණිංසු. එවං එකාහෙනෙව සා මහල්ලිකා සතසහස්සමත්තං ලභි. ථෙරො පන තාය දින්නයාගුමෙව පිවිත්වා තාය කතඛජ්ජකමෙව පක්කභත්තමෙව ච පරිභුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං කත්වා තං මහල්ලිකං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා විහාරමෙව අගමාසි.

ධම්මසභායං භික්ඛූ ථෙරස්ස ගුණකථං සමුට්ඨාපෙසුං – ''ආවුසො, ධම්මසෙනාපති මහල්ලිකගහපතානිං දුග්ගතභාවතො මොචෙසි, පතිට්ඨා අහොසි. තාය දින්නමාහාරං අජිගුච්ඡන්තො පරිභුඤ්ජී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, සාරිපුත්තො ඉදානෙව එතිස්සා මහල්ලිකාය අවස්සයො ජාතො, න ච ඉදානෙව තාය දින්නං ආහාරං අජිගුච්ඡන්තො පරිභුඤ්ජති, පුබ්බෙපි පරිභුඤ්ජියෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො උත්තරාපථෙ අස්සවාණිජකුලෙ නිබ්බත්ති. උත්තරාපථජනපදතො පඤ්චසතා අස්සවාණිජා අස්සෙ බාරාණසිං ආනෙත්වා වික්කිණන්ති. අඤ්ඤතරොපි අස්සවාණිජො පඤ්චඅස්සසතානි ආදාය බාරාණසිමග්ගං පටිපජ්ජි. අන්තරාමග්ගෙ ච බාරාණසිතො අවිදූරෙ එකො නිගමගාමො අත්ථි, තත්ථ පුබ්බෙ මහාවිභවො සෙට්ඨි අහොසි. තස්ස මහන්තං නිවෙසනං, තං පන කුලං අනුක්කමෙන පරික්ඛයං ගතං, එකාව මහල්ලිකා අවසිට්ඨා, සා තස්මිං නිවෙසනෙ වසති. අථ සො අස්සවාණිජො තං නිගමගාමං පත්වා ''වෙතනං දස්සාමී''ති තස්සා නිවෙසනෙ නිවාසං ගණ්හිත්වා අස්සෙ

එකමන්තෙ ඨපෙසි. තංදිවසමෙවස්ස එකිස්සා ආජානීයාවළවාය ගබ්භවුට්ඨානං අහොසි. සො ද්වෙ තයො දිවසෙ වසිත්වා අස්සෙ බලං ගාහාපෙත්වා ‘‘රාජානං පස්සිස්සාමී’’ති අස්සෙ ආදාය පායාසි. අථ නං මහල්ලිකා ‘‘ගෙහවෙතනං දෙහී’’ති වත්වා ‘‘සාධු, අම්ම, දෙමී’’ති වුත්තෙ ‘‘තාත, වෙතනං මෙ දදමානො ඉමම්පි අස්සපොතකං වෙතනතො ඛණ්ඩෙත්වා දෙහී’’ති ආහ. වාණිජො තථා කත්වා පක්කාමි. සා තස්මිං අස්සපොතකෙ පුත්තසිනෙහං පච්චුපට්ඨපෙත්වා අවස්සාවනඛාමකභත්තවිසාසතිණානි දත්වා තං පටිජග්ගි.

අථාපරභාගෙ බොධිසත්තො පඤ්ච අස්සසතානි ආදාය ආගච්ඡන්තො තස්මිං ගෙහෙ නිවාසං ගණ්හි. කුණ්ඩකඛාදකස්ස සින්ධවපොතකස්ස ඨිතට්ඨානතො ගන්ධං ඝායිත්වා එකඅස්සොපි ගෙහං පවිසිතුං නාසක්ඛි. බොධිසත්තො මහල්ලිකං පුච්ඡි – ‘‘අම්ම, කච්චි ඉමස්මිං ගෙහෙ අස්සො අත්ථී’’ති. ‘‘තාත, අඤ්ඤො අස්සො නාම නත්ථි, අහං පන පුත්තං කත්වා එකං අස්සපොතකං පටිජග්ගාමි, සො එත්ථ අත්ථී’’ති. ‘‘කහං සො, අම්මා’’ති? ‘‘චරිතුං ගතො, තාතා’’ති. ‘‘කාය වෙලාය ආගමිස්සති, අම්මා’’ති? ‘‘සායන්හෙ, තාතා’’ති. බොධිසත්තො තස්ස ආගමනං පටිමානෙන්තො අස්සෙ බහි ඨපෙත්වාව නිසීදි. සින්ධවපොතකොපි විචරිත්වා කාලෙයෙව ආගමි. බොධිසත්තො කුණ්ඩකකුච්ඡිසින්ධවපොතකං දිස්වා ලක්ඛණානි සමානෙත්වා ‘‘අයං සින්ධවො අනග්ඝො, මහල්ලිකාය මූලං දත්වා ගහෙතුං වට්ටතී’’ති චින්තෙසි. සින්ධවපොතකොපි ගෙහං පවිසිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානෙයෙව ඨිතො. තස්මිං ඛණෙ තෙ අස්සා ගෙහං පවිසිතුං සක්ඛිංසු.

බොධිසත්තො ද්වීහතීහං වසිත්වා අස්සෙ සන්තප්පෙත්වා ගච්ඡන්තො ‘‘අම්ම, ඉමං අස්සපොතකං මූලං ගහෙත්වා මය්හං දෙහී’’ති ආහ. ‘‘කිං වදෙසි, තාත, පුත්තං වික්කිණන්තා නාම අත්ථී’’ති. ‘‘අම්ම, ත්වං එතං කිං ඛාදාපෙත්වා පටිජග්ගසී’’ති? ‘‘ඔදනකඤ්ජිකඤ්ච ඛාමකභත්තඤ්ච විසාසතිණඤ්ච ඛාදාපෙත්වා කුණ්ඩකයාගුඤ්ච පායෙත්වා පටිජග්ගාමි, තාතා’’ති. ‘‘අම්ම, අහං එතං ලභිත්වා පිණ්ඩරසභොජනං භොජෙස්සාමි, ඨිතට්ඨානෙ චෙලවිතානං පසාරෙත්වා අත්ථරණපිට්ඨෙ ඨපෙස්සාමී’’ති. ‘‘තාත, එවං සන්තෙ මම පුත්තො ච සුඛං අනුභවතු, තං ගහෙත්වා ගච්ඡා’’ති. අථ බොධිසත්තො තස්ස චතුන්නං පාදානං නඞ්ගුට්ඨස්ස මුඛස්ස ච මූලං එකෙකං කත්වා ඡ සහස්සත්ථවිකායො ඨපෙත්වා මහල්ලිකං නවවත්ථං නිවාසාපෙත්වා සින්ධවපොතකස්ස පුරතො ඨපෙසි. සො අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා මාතරං ඔලොකෙත්වා අස්සූනි පවත්තෙසි. සාපි තස්ස පිට්ඨිං පරිමජ්ජිත්වා ආහ – ‘‘මයා පුත්තපොසාවනිකං ලද්ධං, ත්වං, තාත, ගච්ඡාහී’’ති, තදා සො අගමාසි.

බොධිසත්තො පුනදිවසෙ අස්සපොතකස්ස පිණ්ඩරසභොජනං සජ්ජෙත්වා ‘‘වීමංසිස්සාමි තාව නං, ජානාති නු ඛො අත්තනො බලං, උදාහු න ජානාතී’’ති දොණියං කුණ්ඩකයාගුං ආකිරාපෙත්වා දාපෙසි. සො ‘‘නාහං ඉමං භොජනං භුඤ්ජිස්සාමී’’ති තං යාගුං පායිතුං න ඉච්ඡි. බොධිසත්තො තස්ස වීමංසනවසෙන පඨමං ගාථමාහ –

10.

‘‘භුත්වා තිණපරිඝාසං, භුත්වා ආචාමකුණ්ඩකං;
එතං තෙ භොජනං ආසි, කස්මා දානි න භුඤ්ජසී’’ති.

තත්ථ **භුත්වා තිණපරිඝාසන්**ති ත්වං පුබ්බෙ මහල්ලිකාය දින්නං තෙසං තෙසං ඛාදිතාවසෙසං විඝාසතිණසඞ්ඛාතං පරිඝාසං භුඤ්ජිත්වා වඩ්ඪිතො. **භුත්වා ආචාමකුණ්ඩකන්**ති එත්ථ ආචාමො වුච්චති ඔදනාවසෙසං. **කුණ්ඩකන්**ති කුණ්ඩකමෙව. එතඤ්ච භුඤ්ජිත්වා වඩ්ඪිතොසීති දීපෙති. **එතං තෙ**ති එතං තව පුබ්බෙ භොජනං ආසි. **කස්මා දානි න භුඤ්ජසී**ති මයාපි තෙ තමෙව දින්නං, ත්වං තං කස්මා ඉදානි න භුඤ්ජසීති.

තං සුත්වා සින්ධවපොතකො ඉතරා ද්වෙ ගාථා අවොච –

11.

‘‘යත්ථ පොසං න ජානන්ති, ජාතියා විනයෙන වා;
බහු තත්ථ මහාබ්‍රහ්මෙ, අපි ආචාමකුණ්ඩකං.

12.

‘‘ත්වඤ්ච ඛො මං පජානාසි, යාදිසායං හයුත්තමො;
ජානන්තො ජානමාගම්ම, න තෙ භක්ඛාමි කුණ්ඩක’’න්ති.

තත්ථ **යත්ථා**ති යස්මිං ඨානෙ. **පොසන්**ති සත්තං. **ජාතියා විනයෙන වා**ති ‘‘ජාතිසම්පන්නො වා එසො, න වා, ආචාරයුත්තො වා, න වා’’ති එවං න ජානන්ති. **මහාබ්‍රහ්මෙ**ති ගරුකාලපනෙන ආලපන්තො ආහ. **යාදිසායන්**ති යාදිසො අයං, අත්තානං සන්ධාය වදති. **ජානන්තො ජානමාගම්මා**ති අහං අත්තනො බලං ජානන්තො ජානන්තමෙව තං ආගම්ම පටිච්ච තව සන්තිකෙ කුණ්ඩකං කිං භුඤ්ජිස්සාමි. න හි ත්වං කුණ්ඩකං භොජාපෙතුකාමතාය ඡ සහස්සානි දත්වා මං ගණ්හීති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ‘‘තං වීමංසනත්ථාය තං මයා කතං, මා කුජ්ඣී’’ති තං සමස්සාසෙත්වා සුභොජනං භොජෙත්වා ආදාය රාජඞ්ගණං ගන්ත්වා එකස්මිං පස්සෙ පඤ්ච අස්සසතානි ඨපෙත්වා එකස්මිං පස්සෙ විචිත්තසාණිං පරික්ඛිපිත්වා හෙට්ඨා අත්ථරණං පත්ථරිත්වා උපරි චෙලවිතානං බන්ධිත්වා සින්ධවපොතකං ඨපෙසි.

රාජා ආගන්ත්වා අස්සෙ ඔලොකෙන්තො ‘‘අයං අස්සො කස්මා විසුං ඨපිතො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘මහාරාජ, අයං සින්ධවො ඉමෙ අස්සෙ විසුං අකතො මොචෙස්සතී’’ති සුත්වා ‘‘සොභනො, භො, සින්ධවො’’ති පුච්ඡි. බොධිසත්තො ‘‘ආම, මහාරාජා’’ති වත්වා ‘‘තෙන හිස්ස ජවං පස්සිස්සාමී’’ති වුත්තෙ තං අස්සං කප්පෙත්වා අභිරුහිත්වා ‘‘පස්ස, මහාරාජා’’ති මනුස්සෙ උස්සාරෙත්වා රාජඞ්ගණෙ අස්සං පාහෙසි. සබ්බං රාජඞ්ගණං නිරන්තරං අස්සපන්තීහි පරික්ඛිත්තමිවාහොසි. පුන බොධිසත්තො ‘‘පස්ස, මහාරාජ, සින්ධවපොතකස්ස වෙග’’න්ති විස්සජ්ජෙසි, එකපුරිසොපි නං න අද්දස. පුන රත්ථපටං උදරෙ පරික්ඛිපිත්වා විස්සජ්ජෙසි, රත්තපටමෙව පස්සිංසු. අථ නං අන්තොනගරෙ එකිස්සා උය්‍යානපොක්ඛරණියා උදකපිට්ඨෙ විස්සජ්ජෙසි, තත්ථස්ස උදකපිට්ඨෙ ධාවතො ඛුරග්ගානිපි න තෙමිංසු. පුනවාරං පදුමිනිපත්තානං උපරි ධාවන්තො එකපණ්ණම්පි න උදකෙ ඔසීදාපෙසි. එවමස්ස ජවසම්පන්නං දස්සෙත්වා ඔරුය්හ පාණිං පහරිත්වා හත්ථතලං උපනාමෙසි, අස්සො උපගන්ත්වා චත්තාරො පාදෙ එකතො කත්වා හත්ථතලෙ අට්ඨාසි. අථ මහාසත්තො රාජානං ආහ – ‘‘මහාරාජ, ඉමස්ස අස්සපොතකස්ස සබ්බාකාරෙන වෙගෙ දස්සියමානෙ සමුද්දපරියන්තො නප්පහොතී’’ති. රාජා තුස්සිත්වා මහාසත්තස්ස උපඩ්ඪරජ්ජං අදාසි. සින්ධවපොතකම්පි අභිසිඤ්චිත්වා මඞ්ගලඅස්සං අකාසි.

සො රඤ්ඤො පියො අහොසි මනාපො, සක්කාරොපිස්ස මහා අහොසි. තස්ස හි වසනට්ඨානං රඤ්ඤො අලඞ්කතපටියත්තො වාසඝරගබ්භො විය අහොසි, චතුජාතිගන්ධෙහි භූමිලෙපනං අකංසු, ගන්ධදාමමාලාදාමානි ඔසාරයිංසු, උපරි සුවණ්ණතාරකඛචිතං චෙලවිතානං අහොසි, සමන්තතො චිත්‍රසාණි පරික්ඛිත්තා අහොසි, නිච්චං ගන්ධතෙලපදීපා ඣායිංසු, උච්චාරපස්සාවට්ඨානෙපිස්ස සුවණ්ණකටාහං ඨපයිංසු, නිච්චං රාජාරහභොජනමෙව භුඤ්ජි. තස්ස පන ආගතකාලතො පට්ඨාය රඤ්ඤො සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං හත්ථගතමෙව අහොසි. රාජා බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහූ සොතාපන්නා සකදාගාමිනො අනාගාමිනො අරහන්තො ච අහෙසුං. ‘‘තදා මහල්ලිකා අයමෙව මහල්ලිකා අහොසි, සින්ධවො සාරිපුත්තො, රාජා ආනන්දො, අස්සවාණිජ්ජො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කුණ්ඩකකුච්ඡිසින්ධවජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[255] 5. සුකජාතකවණ්ණනා

යාව සො මත්තමඤ්ඤාසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං අතිබහුං භුඤ්ජිත්වා අජීරණෙන කාලකතං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිං කිර එවං කාලකතෙ ධම්මසභායං භික්ඛූ තස්ස අගුණකථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, අසුකො නාම භික්ඛු අත්තනො කුච්ඡිප්පමාණං අජානිත්වා අතිබහුං භුඤ්ජිත්වා ජීරාපෙතුං අසක්කොන්තො කාලකතො’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස අතිභොජනපච්චයෙනෙව මතො’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හිමවන්තපදෙසෙ සුකයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අනෙකානං සුකසහස්සානං සමුද්දානුගතෙ හිමවන්තපදෙසෙ වසන්තානං රාජා අහොසි. තස්සෙකො පුත්තො අහොසි, තස්මිං බලප්පත්තෙ බොධිසත්තො දුබ්බලචක්ඛුකො අහොසි. සුකානං කිර සීඝො වෙගො හොති, තෙන තෙසං මහල්ලකකාලෙ පඨමං චක්ඛුමෙව දුබ්බලං හොති. බොධිසත්තස්ස පුත්තො මාතාපිතරො කුලාවකෙ ඨපෙත්වා ගොචරං ආහරිත්වා පොසෙසි. සො එකදිවසං ගොචරභූමිං ගන්ත්වා පබ්බතමත්ථකෙ ඨිතො සමුද්දං ඔලොකෙන්තො එකං දීපකං පස්සි. තස්මිං පන සුවණ්ණවණ්ණං මධුරඵලං අම්බවනං අත්ථි. සො පුනදිවසෙ ගොචරවෙලාය උප්පතිත්වා තස්මිං අම්බවනෙ ඔතරිත්වා අම්බරසං පිවිත්වා අම්බපක්කං ආදාය ආගන්ත්වා මාතාපිතූනං අදාසි. බොධිසත්තො තං ඛාදන්තො රසං සඤ්ජානිත්වා ‘‘තාත, නනු ඉමං අසුකදීපකෙ අම්බපක්ක’’න්ති වත්වා ‘‘ආම, තාතා’’ති වුත්තෙ ‘‘තාත, එතං දීපකං ගච්ඡන්තා නාම සුකා දීඝමායුං පාලෙන්තා නාම නත්ථි, මා ඛො ත්වං පුන තං දීපකං අගමාසී’’ති ආහ. සො තස්ස වචනං අග්ගහෙත්වා අගමාසියෙව.

අථෙකදිවසං බහුං අම්බරසං පිවිත්වා මාතාපිතූනං අත්ථාය අම්බපක්කං ආදාය සමුද්දමත්ථකෙනාගච්ඡන්තො අතිධාතතාය කිලන්තකායො නිද්දායාභිභූතො, සො නිද්දායන්තොපි ආගච්ඡතෙව, තුණ්ඩෙන පනස්ස ගහිතං අම්බපක්කං පති. සො අනුක්කමෙන ආගමනවීථිං ජහිත්වා ඔසීදන්තො උදකපිට්ඨෙනෙව ආගච්ඡන්තො උදකෙ පති. අථ නං එකො මච්ඡො ගහෙත්වා ඛාදි. බොධිසත්තො තස්මිං ආගමනවෙලාය අනාගච්ඡන්තෙයෙව ‘‘සමුද්දෙ පතිත්වා මතො භවිස්සතී’’ති අඤ්ඤාසි. අථස්ස මාතාපිතරොපි ආහාරං අලභමානා සුස්සිත්වා මරිංසු.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

13.

‘‘යාව සො මත්තමඤ්ඤාසි, භොජනස්මිං විහඞ්ගමො;

තාව අද්ධානමාපාදි, මාතරඤ්ච අපොසයි.

14.

‘‘යතො ච බො බහුතරං, භොජනං අජ්ඣවාහරි;
තතො තත්ථෙව සංසීදි, අමත්තඤ්ඤූ හි සො අහු.

15.

‘‘තස්මා මත්තඤ්ඤුතා සාධු, භොජනස්මිං අගිද්ධතා;
අමත්තඤ්ඤූ හි සීදන්ති, මත්තඤ්ඤූ ච න සීදරෙ’’ති.

තත්ථ **යාව සොති** යාව සො විහඞ්ගමො භොජනෙ මත්තමඤ්ඤාසි. **තාව අද්ධානමාපාදීති** තත්තකං කාලං ජීවිතඅද්ධානං ආපාදි, ආයුං වින්දි. **මාතරඤ්චාති** දෙසනාසීසමෙතං, මාතාපිතරො ච අපොසයීති අත්ථො. **යතො ච බොති** යස්මිඤ්ච බො කාලෙ. **භොජනං අජ්ඣවාහරීති** අම්බරසං අජ්ඣොහරි. **තතොති** තස්මිං කාලෙ. **තත්ථෙව සංසීදීති** තස්මිං සමුද්දෙයෙව ඔසීදි නිමුජ්ජි, මච්ඡභොජනතං ආපජ්ජි.

තස්මා මත්තඤ්ඤුතා සාධූති යස්මා භොජනෙ අමත්තඤ්ඤූ සුකො සමුද්දෙ ඔසීදිත්වා මතො, තස්මා භොජනස්මිං අගිද්ධිතාසඞ්ඛාතො මත්තඤ්ඤුභාවො සාධු, පමාණජානනං සුන්දරන්ති අත්ථො. අථ වා ‘‘පටිසඞ්ඛා යොනිසො ආහාරං ආහාරෙති, නෙව දවාය න මදාය…පෙ…. ඵාසුවිහාරො චා’’ති.

‘‘අල්ලං සුක්ඛඤ්ච භුඤ්ජන්තො, න බාළ්හං සුහිතො සියා;
ඌනූදරො මිතාහාරො, සතො භික්ඛු පරිබ්බජෙ.

‘‘චත්තාරො පඤ්ච ආලොපෙ, අභුත්වා උදකං පිවෙ;
අලං ඵාසුවිහාරාය, පහිතත්තස්ස භික්ඛුනො. (ථෙරගා. 982-983);

‘‘මනුජස්ස සදා සතීමතො, මත්තං ජානතො ලද්ධභොජනෙ;
තනු තස්ස භවන්ති වෙදනා, සණිකං ජීරති ආයුං පාලය’’න්ති. (සං. නි. 1.124) –

එවං වණ්ණිතා මත්තඤ්ඤුතාපි සාධු.

‘‘කන්තාරෙ පුත්තමංසංව, අක්ඛස්සබ්භඤ්ජනං යථා;
එවං ආහරි ආහරං, යාපනත්ථමමුච්ඡිතො’’ති. (විසුද්ධි. 1.19) –

එවං වණ්ණිතා අගිද්ධිතාපි සාධු. පාළියං පන ‘‘අගිද්ධිමා’’ති ලිඛිතං, තතො අයං අට්ඨකථාපාඨොව සුන්දරතරො. **අමත්තඤ්ඤූ හි සීදන්තීති** භොජනෙ පමාණං අජානන්තා හි රසතණ්හාවසෙන පාපකම්මං කත්වා චතූසු අපායෙසු

සීදන්ති. **මත්තඤ්ඤූ ච න සීදරෙ**ති යෙ පන භොජනෙ පමාණං ජානන්ති, තෙ දිට්ඨධම්මෙපි සම්පරායෙපි න සීදන්තීති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහූ සොතාපන්නාපි සකදාගාමිනොපි අනාගාමිනොපි අරහන්තොපි අහෙසුං. ''තදා සූකරාජපුත්තො භොජනෙ අමත්තඤ්ඤූ භික්ඛු අහොසි, සූකරාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

සූකජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[256] 6. ජරූදපානජාතකවණ්ණනා

ජරූදපානං ඛණමානාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සාවත්ථිවාසිනො වාණිජෙ ආරබ්භ කථෙසි. තෙ කිර සාවත්ථියං භණ්ඩං ගහෙත්වා සකටානි පූරෙත්වා වොහාරත්ථාය ගමනකාලෙ තථාගතං නිමන්තෙත්වා සරණානි ගහෙත්වා සීලෙසු පතිට්ඨාය සත්ථාරං වන්දිත්වා ''මයං, භන්තෙ, වොහාරත්ථාය දීඝමග්ගං ගමිස්සාම, භණ්ඩං විස්සජ්ජෙත්වා සිද්ධිප්පත්තා සොත්ථිනා පච්චාගන්ත්වා පන තුම්හෙ වන්දිස්සාමා''ති වත්වා මග්ගං පටිපජ්ජිංසු. තෙ කන්තාරමග්ගෙ පුරාණඋදපානං දිස්වා ''ඉමස්මිං උදපානෙ පානීයං නත්ථි, මයඤ්ච පිපාසිතා, ඛණිස්සාම න''න්ති ඛණන්තා පටිපාටියා බහුං අයං…පෙ…. වෙළුරියං ලභිංසු. තෙ තෙනෙව සන්තුට්ඨා හුත්වා තෙසං රතනානං සකටානි පූරෙත්වා සොත්ථිනා සාවත්ථිං පච්චාගමිංසු. තෙ ආභතං ධනං පටිසාමෙත්වා මයං ''සිද්ධිප්පත්තා භත්තං දස්සාමා''ති තථාගතං නිමන්තෙත්වා දානං දත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නා අත්තනො ධනස්ස ලද්ධාකාරං සත්ථු ආරොචෙසුං. සත්ථා ''තුම්හෙ ඛො උපාසකා තෙන ධනෙන සන්තුට්ඨා හුත්වා පමාණඤ්ඤුතාය ධනඤ්ච ජීවිතඤ්ච අලභිත්ථ, පොරාණකා පන අසන්තුට්ඨා අමත්තඤ්ඤුනො පණ්ඩිතානං වචනං අකත්වා ජීවිතක්ඛයං පත්තා''ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බාරාණසියං වාණිජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සත්ථවාහජෙට්ඨකො අහොසි. සො බාරාණසියං භණ්ඩං ගහෙත්වා සකටානි පූරෙත්වා බහූ වාණිජෙ ආදාය තමෙව කන්තාරං පටිපන්නො තමෙව උදපානං අද්දස. තත්ථ තෙ වාණිජා ''පානීයං පිවිස්සාමා''ති තං උදපානං ඛණන්තා පටිපාටියා බහූනි අයාදීනි ලභිංසු. තෙ බහුම්පි රතනං ලභිත්වා තෙන අසන්තුට්ඨා ''අඤ්ඤම්පි එත්ථ ඉතො සුන්දරතරං භවිස්සතී''ති භියොසොමත්තාය තං ඛණිංසුයෙව. අථ බොධිසත්තො තෙ ආහ – ''භො වාණිජා, ලොභො නාමෙස විනාසමූලං, අම්හෙහි බහු ධනං ලද්ධං, එත්තකෙනෙව සන්තුට්ඨා හොථ, මා අතිඛණථා''ති. තෙ තෙන නිවාරියමානාපි ඛණිංසුයෙව. සො ච උදපානො නාගපරිග්ගහිතො, අථස්ස

හෙට්ඨා වසනකනාගරාජා අත්තනො විමානෙ භිජ්ජන්තෙ ලෙඩ්ඩූසු ච පංසූසු ච පතමානෙසු කුද්ධො ධපෙත්වා බොධිසත්තං අවසෙසෙ සබ්බෙපි නාසිකවාතෙන පහරිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා නාගභවනා නික්ඛම්ම සකටානි යොජෙත්වා සබ්බරතනානං පූරෙත්වා බොධිසත්තං සුඛයානකෙ නිසීදාපෙත්වා නාගමාණවකෙහි සද්ධිං සකටානි යොජාපෙන්තො බොධිසත්තං බාරාණසිං නෙත්වා ඝරං පවෙසෙත්වා තං පටිසාමෙත්වා අත්තනො නාගභවනමෙව ගතො. බොධිසත්තො තං ධනං විස්සජ්ජෙත්වා සකලජම්බුදීපං උන්නඞ්ගලං කත්වා දානං දත්වා සීලං සමාදියිත්වා උපොසථකම්මං කත්වා ජීවිතපරියොසානෙ සග්ගපුරං පූරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

16.

‘‘ජරූදපානං ඛණමානා, වාණිජා උදකත්ථිකා;
අජ්ඣගමුං අයසං ලොහං, තිපුසීසඤ්ච වාණිජා;
රජතං ජාතරූපඤ්ච, මුත්තා වෙළුරියා බහූ.

17.

‘‘තෙ ච තෙන අසන්තුට්ඨා, භියො භියො අඛාණිසුං;
තෙ තත්ථාසීවිසො ඝොරො, තෙජස්සී තෙජසා හනි.

18.

‘‘තස්මා ඛණෙ නාතිඛණෙ, අතිඛාතඤ්හි පාපකං;
ඛාතෙන ච ධනං ලද්ධං, අතිඛාතෙන නාසිත’’න්ති.

තත්ථ **අයසන්ති** කාළලොහං. **ලොහන්ති** තම්බලොහං. **මුත්තාති** මුත්තායො. **තෙ ච තෙන අසන්තුට්ඨාති** තෙ ච වාණිජා තෙන ධනෙන අසන්තුට්ඨා. **තෙ තත්ථාති** තෙ වාණිජා තස්මිං උදපානෙ. **තෙජස්සීති** විසතෙජෙන සමන්නාගතො. **තෙජසා හනීති** විසතෙජෙන ඝාතෙසි. **අතිඛාතෙන නාසිතන්ති** අතිඛණෙන තඤ්ච ධනං ජීවිතඤ්ච නාසිතං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා නාගරාජා සාරිපුත්තො අහොසි, සත්ථවාහජෙට්ඨකො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ජරූදපානජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[257] 7. ගාමණිචන්දජාතකවණ්ණනා

නායං ඝරානං කුසලොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පඤ්ඤාපසංසනං ආරබ්භ කථෙසි. ධම්මසභායඤ්හි භික්ඛූ දසබලස්ස පඤ්ඤං

පටුන

පසංසන්තා නිසීදිංසු – ‘‘ආවුසො, තථාගතො මහාපඤ්ඤො පුථුපඤ්ඤො හාසපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො තික්ඛපඤ්ඤො නිබ්බෙධිකපඤ්ඤො සදෙවකං ලොකං පඤ්ඤාය අතික්කමතී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො පඤ්ඤවායෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං ජනසන්ධො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති. තස්ස මුඛං සුපරිමජ්ජිතකඤ්චනාදාසතලං විය පරිසුද්ධං අහොසි අතිසොභග්ගප්පත්තං, තෙනස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ ‘‘ආදාසමුඛකුමාරො’’ති නාමං අකංසු. තං සත්තවස්සබ්භන්තරෙයෙව පන පිතා තයො වෙදෙ ච සබ්බඤ්ච ලොකෙ කත්තබ්බාකත්තබ්බං සික්ඛාපෙත්වා තස්ස සත්තවස්සිකකාලෙ කාලමකාසි. අමච්චා මහන්තෙන සක්කාරෙන රඤ්ඤො සරීරකිච්චං කත්වා මතකදානං දත්වා සත්තමෙ දිවසෙ රාජඞ්ගණෙ සන්නිපතිත්වා ‘‘කුමාරො අතිදහරො, න සක්කා රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිතුං, වීමංසිත්වා නං අභිසිඤ්චිස්සාමා’’ති එකදිවසං නගරං අලඞ්කාරාපෙත්වා විනිච්ඡයට්ඨානං සජ්ජෙත්වා පල්ලඞ්කං පඤ්ඤපෙත්වා කුමාරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘විනිච්ඡයට්ඨානං, දෙව, ගන්තුං වට්ටතී’’ති ආහංසු. කුමාරො ‘‘සාධූ’’ති මහන්තෙන පරිවාරෙන ගන්ත්වා පල්ලඞ්කෙ නිසීදි.

තස්ස නිසින්නකාලෙ අමච්චා එකං ද්වීහි පාදෙහි විචරණමක්කටං වත්ථුවිජ්ජාචරියවෙසං ගාහාපෙත්වා විනිච්ඡයට්ඨානං නෙත්වා ‘‘දෙව, අයං පුරිසො පිතු මහාරාජස්ස කාලෙ වත්ථුවිජ්ජාචරියො පගුණවිජ්ජො අන්තොභූමියං සත්තරතනට්ඨානෙ ගුණදොසං පස්සති, එතෙනෙව ගහිතං රාජකුලානං ගෙහට්ඨානං හොති, ඉමං දෙවො සඞ්ගණ්හිත්වා ඨානන්තරෙ ඨපෙතූ’’ති ආහංසු. කුමාරො තං හෙට්ඨා ච උපරිච ඔලොකෙත්වා ‘‘නායං මනුස්සො, මක්කටො එසො’’ති ඤත්වා ‘‘මක්කටා නාම කතං කතං විද්ධංසෙතුං ජානන්ති, අකතං පන කාතුං වා විචාරෙතුං වා න ජානන්තී’’ති චින්තෙත්වා අමච්චානං පඨමං ගාථමාහ –

19.

‘‘නායං සරානං කුසලො, ලොලො අයං වලීමුඛො;
කතං කතං ඛො දූසෙය්‍ය, එවං ධම්මමිදං කුල’’න්ති.

තත්ථ **නායං සරානං කුසලොති** අයං සත්තො න සරානං කුසලො, සරානි විචාරෙතුං වා කාතුං වා ඡෙකො න හොති. **ලොලොති** ලොලජාතිකො. **වලීමුඛොති** වලියො මුඛෙ අස්සාති වලීමුඛො. **එවං ධම්මමිදංකුලන්ති** ඉදං මක්කටකුලං නාම කතං කතං දූසෙතබ්බං විනාසෙතබ්බන්ති එවං සභාවන්ති.

අථාමච්චා ‘‘එවං භවිස්සති, දෙවා’’ති තං අපනෙත්වා එකාහද්වීහච්චයෙන පුන තමෙව අලඞ්කරිත්වා විනිච්ඡයට්ඨානං ආනෙත්වා ‘‘අයං, දෙව, පිතු මහාරාජස්ස කාලෙ විනිච්ඡයාමච්චො, විනිච්ඡයසුත්තමස්ස සුපවත්තිතං, ඉමං සඞ්ගණ්හිත්වා විනිච්ඡයකම්මං කාරෙතුං වට්ටතී’’ති ආහංසු. කුමාරො තං ඔලොකෙත්වා ‘‘චිත්තවතො මනුස්සස්ස ලොමං නාම එවරූපං න හොති, අයං නිච්චිත්තකො වානරො විනිච්ඡයකම්මං කාතුං න සක්ඛිස්සතී’’ති ඤත්වා දුතියං ගාථමාහ –

20.

‘‘නයිදං චිත්තවතො ලොමං, නායං අස්සාසිකො මිගො;
සිට්ඨං මෙ ජනසන්ධෙන, නායං කිඤ්චි විජානතී’’ති.

තත්ථ **නයිදං චිත්තවතො ලොමන්ති** යං ඉදං එතස්ස සරීරෙ එරුසලොමං, ඉදං විචාරණපඤ්ඤාය සම්පයුත්තචිත්තවතො න හොති. පාකතිකචිත්තෙන පන අචිත්තකො නාම තිරච්ඡානගතො නත්ථි. **නායං අස්සාසිකොති** අයං අවස්සයො වා හුත්වා අනුසාසනිං වා දත්වා අඤ්ඤං අස්සාසෙතුං අසමත්ථතාය න අස්සාසිකො. **මිගොති** මක්කටං ආහ. **සිට්ඨං මෙ ජනසන්ධෙනාති** මය්හං පිතරා ජනසන්ධෙන එතං සිට්ඨං කථිතං, ‘‘මක්කටො නාම කාරණාකාරණං න ජානාතී’’ති එවං අනුසාසනී දින්නාති දීපෙති. **නායං කිඤ්චි විජානතීති** තස්මා අයං වානරො න කිඤ්චි ජානාතීති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං. පාළියං පන ‘‘නායං කිඤ්චි න දූසයෙ’’ති ලිඛිතං, තං අට්ඨකථායං නත්ථි.

අමච්චා ඉමම්පි ගාථං සුත්වා ‘‘එවං භවිස්සති, දෙවා’’ති තං අපනෙත්වා පුනපි එකදිවසං තමෙව අලඞ්කරිත්වා විනිච්ඡයට්ඨානං ආනෙත්වා ‘‘අයං, දෙව, පුරිසො පිතු මහාරාජස්ස කාලෙ මාතාපිතුඋපට්ඨානකාරකො, කුලෙජෙට්ඨාපචායිකකම්මකාරකො, ඉමං සඞ්ගණ්හිතුං වට්ටතී’’ති ආහංසු. කුමාරො තං ඔලොකෙත්වා ‘‘මක්කටා නාම චලචිත්තා, එවරූපං කම්මං කාතුං න සමත්ථා’’ති චින්තෙත්වා තතියං ගාථමාහ –

21.

‘‘න මාතරං පිතරං වා, භාතරං භගිනිං සකං;
භරෙය්‍ය තාදිසො පොසො, සිට්ඨං දසරථෙන මෙ’’ති.

තත්ථ **භාතරං භගිනිං සකන්ති** අත්තනො භාතරං වා භගිනිං වා. පාළියං පන ‘‘සඛ’’න්ති ලිඛිතං, තං පන අට්ඨකථායං ‘‘සකන්ති වුත්තෙ සකභාතිකභගිනියො ලබ්භන්ති, සඛන්ති වුත්තෙ සහායකො ලබ්භතී’’ති විචාරිතමෙව. **භරෙය්‍යාති** පොසෙය්‍ය. **තාදිසො පොසොති** යාදිසො එස දිස්සති, තාදිසො මක්කටජාතිකො සත්තො න භරෙය්‍ය. **සිට්ඨං දසරථෙන මෙති** එවං මෙ පිතරා අනුසිට්ඨං. පිතා හිස්ස ජනං චතූහි සඞ්ගහවත්ථූහි

සන්දහනතො ‘‘ජනසන්ධො’’ති වුච්චති, දසහි රථෙහි කත්තබ්බාකත්තබ්බං අත්තනො එකෙනෙව රථෙන කරණතො ‘‘දසරථො’’ති. තස්ස සන්තිකා එවරූපස්ස ඔවාදස්ස සුතත්තා එවමාහ.

අමච්චා ‘‘එවං භවිස්සති, දෙවා’’ති මක්කටං අපනෙත්වා ‘‘පණ්ඩිතො කුමාරො, සක්ඛිස්සති රජ්ජං කාරෙතු’’න්ති බොධිසත්තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිත්වා ‘‘ආදාසමුඛරඤ්ඤො ආණා’’ති නගරෙ භෙරිං චරාපෙසුං. තතො පට්ඨාය බොධිසත්තො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි, පණ්ඩිතභාවොපිස්ස සකලජම්බුදීපං පත්ථරිත්වා ගතො.

පණ්ඩිතභාවදීපනත්ථං පනස්ස ඉමානි චුද්දස වත්ථූනි ආභතානි –

‘‘ගොණො පුත්තො හයො චෙව, නළකාරො ගාමභොජකො;
ගණිකා තරුණී සප්පො, මිගො තිත්තිරදෙවතා;
නාගො තපස්සිනො චෙව, අථො බ්‍රාහ්මණමාණවො’’ති.

තත්‍රායං අනුපුබ්බීකථා – බොධිසත්තස්මිඤ්හි රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිතෙ එකො ජනසන්ධරඤ්ඤො පාදමූලිකො නාමෙන ගාමණිචන්දො නාම එවං චින්තෙසි – ‘‘ඉදං රජ්ජං නාම සමානවයෙහි සද්ධිං සොභති, අහඤ්ච මහල්ලකො, දහරං කුමාරං උපට්ඨාතුං න සක්ඛිස්සාමි, ජනපදෙ කසිකම්මං කත්වා ජීවිස්සාමී’’ති, සො නගරතො තියොජනමත්තං ගන්ත්වා එකස්මිං ගාමකෙ වාසං කප්පෙසි. කසිකම්මත්ථාය පනස්ස ගොණාපි නත්ථි, සො දෙවෙ වුට්ඨෙ එකං සහායකං ද්වෙ ගොණෙ යාචිත්වා සබ්බදිවසං කසිත්වා තිණං ඛාදාපෙත්වා ගොණෙ සාමිකස්ස නිය්‍යාදෙතුං ගෙහං අගමාසි. සො තස්මිං ඛණෙ භරියාය සද්ධිං ගෙහමජ්ඣෙ නිසීදිත්වා භත්තං භුඤ්ජති. ගොණාපි පරිචයෙන ගෙහං පවිසිංසු, තෙසු පවිසන්තෙසු සාමිකො ථාලකං උක්ඛිපි, භරියා ථාලකං අපනෙසි. ගාමණිචන්දො ‘‘භත්තෙන මං නිමන්තෙය්‍යු’’න්ති ඔලොකෙන්තො ගොණෙ අනිය්‍යාදෙත්වාව ගතො. චොරා රත්තිං වජං භින්දිත්වා තෙයෙව ගොණෙ හරිංසු. ගොණසාමිකො පාතොව වජං පවිට්ඨො තෙ ගොණෙ අදිස්වා චොරෙහි හටභාවං ජානන්තොපි ‘‘ගාමණිචන්දස්ස ගීවං කරිස්සාමී’’ති තං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘භො ගොණෙ, මෙ දෙහී’’ති ආහ. ‘‘නනු ගොණා ගෙහං පවිට්ඨා’’ති. ‘‘කිං පන තෙ මය්හං නිය්‍යාදිතා’’ති? ‘‘න නිය්‍යාදිතා’’ති. ‘‘තෙන හි අයං තෙ රාජදූතො, එහී’’ති ආහ. තෙසු හි ජනපදෙසු යංකිඤ්චි සක්ඛරං වා කපාලඛණ්ඩං වා උක්ඛිපිත්වා ‘‘අයං තෙ රාජදූතො, එහී’’ති වුත්තෙ යො න ගච්ඡති, තස්ස රාජාණං කරොති, තස්මා සො ‘‘රාජදූතො’’ති සුත්වාව නික්ඛමි.

සො තෙන සද්ධිං රාජකුලං ගච්ඡන්තො එකං සහායකස්ස වසනගාමං පත්වා ‘‘භො, අතිඡාතොම්හි, යාව ගාමං පවිසිත්වා ආහාරකිච්චං කත්වා

ආගච්ඡාමි, තාව ඉධෙව හොහී''ති වත්වා සහායගෙහං පාවිසි. සහායො පනස්ස ගෙහෙ නත්ථි, සහායිකා දිස්වා ''සාමි, පක්කාහාරො නත්ථි, මුහුත්තං අධිවාසෙහි, ඉදානෙව පචිත්වා දස්සාමී''ති නිස්සෙණියා වෙගෙන තණ්ඩුලකොට්ඨකං අභිරුහන්තී භූමියං පති, තඞ්ඛණඤ්ඤෙව තස්සා සත්තමාසිකො ගබ්භො පතිතො. තස්මිං ඛණෙ තස්සා සාමිකො ආගන්ත්වා තං දිස්වා ''ත්වං මෙ භරියං පහරිත්වා ගබ්භං පාතෙසි, අයං තෙ රාජදූතො, එහී''ති තං ගහෙත්වා නික්ඛමි. තතො පට්ඨාය ද්වෙ ජනා ගාමණිං මජ්ඣෙ කත්වා ගච්ඡන්ති.

අථෙකස්මිං ගාමද්වාරෙ එකො අස්සගොපකො අස්සං නිවත්තෙතුං න සක්කොති, අස්සොපි තෙසං සන්තිකෙන ගච්ඡති. අස්සගොපකො ගාමණිචන්දං දිස්වා ''මාතුල ගාමණිචන්ද, එතං තාව අස්සං කෙනචිදෙව පහරිත්වා නිවත්තෙහී''ති ආහ. සො එකං පාසාණං ගහෙත්වා ඛිපි, පාසාණො අස්සස්ස පාදෙ පහරිත්වා එරණ්ඩදණ්ඩකං විය භින්දි. අථ නං අස්සගොපකො ''තයා මෙ අස්සස්ස පාදො භින්නො, අයං තෙ රාජදූතො''ති වත්වා ගණ්හි.

සො තීහි ජනෙහි නීයමානො චින්තෙසි – ''ඉමෙ මං රඤ්ඤො දස්සෙස්සන්ති, අහං ගොණමූලම්පි දාතුං න සක්කොමි, පගෙව ගබ්භපාතනදණ්ඩං, අස්සමූලං පන කුතො ලභිස්සාමි, මතං මෙ සෙය්‍යො''ති. සො ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ අටවියං මග්ගසමීපෙයෙව එකං එකතො පපාතං පබ්බතං අද්දස, තස්ස ඡායාය ද්වෙ පිතාපුත්තා නළකාරා එකතො කිලඤ්ජං විනන්ති. ගාමණිචන්දො ''භො, සරීරකිච්චං කාතුකාමොම්හි, ථොකං ඉධෙව හොථ, යාව ආගච්ඡාමී''ති වත්වා පබ්බතං අභිරුහිත්වා පපාතපස්සෙ පතමානො පිතුනළකාරස්ස පිට්ඨියං පති, නළකාරො එකප්පහාරෙනෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. ගාමණි උට්ඨාය අට්ඨාසි. නළකාරපුත්තො ''ත්වං මෙ පිතුඝාතකචොරො, අයං තෙ රාජදූතො''ති වත්වා තං හත්ථෙ ගහෙත්වා ගුම්බතො නික්ඛමි, ''කිං එත''න්ති ච වුත්තෙ ''පිතුඝාතකචොරො මෙ''ති ආහ. තතො පට්ඨාය ගාමණිං මජ්ඣෙ කත්වා චත්තාරො ජනා පරිවාරෙත්වා නයිංසු.

අථාපරස්මිං ගාමද්වාරෙ එකො ගාමභොජකො ගාමණිචන්දං දිස්වා ''මාතුල ගාමණිචන්ද, කහං ගච්ඡසී''ති වත්වා ''රාජානං පස්සිතු''න්ති වුත්තෙ ''අද්ධා ත්වං රාජානං පස්සිස්සසි, අහං රඤ්ඤො සාසනං දාතුකාමො, හරිස්සසී''ති ආහ. ''ආම, හරිස්සාමී''ති. ''අහං පකතියා අභිරූපො ධනවා යසසම්පන්නො අරොගො, ඉදානි පනම්හි දුග්ගතො චෙව පණ්ඩුරොගී ච, තත්ථ කිං කාරණන්ති රාජානං පුච්ඡ, රාජා කිර පණ්ඩිතො, සො තෙ කථෙස්සති, තස්ස සාසනං පුන මය්හං කථෙය්‍යාසී''ති. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡි.

අථ නං පුරතො අඤ්ඤතරස්මිං ගාමද්වාරෙ එකා ගණිකා දිස්වා ‘‘මාතුල ගාමණිචන්ද, කහං ගච්ඡසී’’ති වත්වා ‘‘රාජානං පස්සිතු’’න්ති වුත්තෙ ‘‘රාජා කිර පණ්ඩිතො, මම සාසනං හරා’’ති වත්වා එවමාහ – ‘‘පුබ්බෙ අහං බහුං භතිං ලභාමි, ඉදානි පන තම්බුලමත්තම්පි න ලභාමි, කොචි මෙ සන්තිකං ආගතො නාම නත්ථි, තත්ථ කිං කාරණන්ති රාජානං පුච්ඡිත්වා පච්චාගන්ත්වා මය්හං කථෙය්‍යාසී’’ති.

අථ නං පුරතො අඤ්ඤතරස්මිං ගාමද්වාරෙ එකා තරුණිත්ථී දිස්වා තථෙව පුච්ඡිත්වා ‘‘අහං නෙව සාමිකස්ස ගෙහෙ වසිතුං සක්කොමි, න කුලගෙහෙ, තත්ථ කිං කාරණන්ති රාජානං පුච්ඡිත්වා පච්චාගන්ත්වා මය්හං කථෙය්‍යාසී’’ති ආහ.

අථ නං තතො පරභාගෙ මහාමග්ගසමීපෙ එකස්මිං වම්මිකෙ වසන්තො සප්පො දිස්වා ‘‘ගාමණිචන්ද, කහං යාසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘රාජානං පස්සිතු’’න්ති වුත්තෙ ‘‘රාජා කිර පණ්ඩිතො, සාසනං මෙ හරා’’ති වත්වා ‘‘අහං ගොචරත්ථාය ගමනකාලෙ ඡාතජ්ඣත්තො මිලාතසරීරො වම්මිකතො නික්ඛමන්තො සරීරෙන බිලං පූරෙත්වා සරීරං කඩ්ඪෙන්තො කිච්ඡෙන නික්ඛමාමි, ගොචරං චරිත්වා ආගතො පන සුහිතො ථූලසරීරො හුත්වා පවිසන්තො බිලපස්සානි අඵුසන්තො සහසාව පවිසාමි, තත්ථ කිං කාරණන්ති රාජානං පුච්ඡිත්වා මය්හං කථෙය්‍යාසී’’ති ආහ.

අථ නං පුරතො එකො මිගො දිස්වා තථෙව පුච්ඡිත්වා ‘‘අහං අඤ්ඤත්ථ තිණං ඛාදිතුං න සක්කොමි, එකස්මිංයෙව රුක්ඛමූලෙ සක්කොමි, තත්ථ කිං කාරණන්ති රාජානං පුච්ඡෙය්‍යාසී’’ති ආහ.

අථ නං තතො පරභාගෙ එකො තිත්තිරො දිස්වා තථෙව පුච්ඡිත්වා ‘‘අහං එකස්මිංයෙව වම්මිකපාදෙ නිසීදිත්වා වස්සන්තො මනාපං කරිත්වා වස්සිතුං සක්කොමි, සෙසට්ඨානෙසු නිසින්නො න සක්කොමි, තත්ථ කිං කාරණන්ති රාජානං පුච්ඡෙය්‍යාසී’’ති ආහ.

අථ නං පුරතො එකා රුක්ඛදෙවතා දිස්වා ‘‘චන්ද, කහං යාසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘රඤ්ඤො සන්තික’’න්ති වුත්තෙ ‘‘රාජා කිර පණ්ඩිතො, අහං පුබ්බෙ සක්කාරප්පත්තො අහොසිං, ඉදානි පන පල්ලවමුට්ඨිමත්තම්පි න ලභාමි, තත්ථ කිං කාරණන්ති රාජානං පුච්ඡෙය්‍යාසී’’ති ආහ.

තතො අපරභාගෙ එකො නාගරාජා තං දිස්වා තථෙව පුච්ඡිත්වා ‘‘රාජා කිර පණ්ඩිතො, පුබ්බෙ ඉමස්මිං සරෙ උදකං පසන්නං මණිවණ්ණං, ඉදානි ආවිලං පණ්ණකසෙවාලපරියොනද්ධං, තත්ථ කිං කාරණන්ති රාජානං පුච්ඡෙය්‍යාසී’’ති ආහ.

අථ නං පුරතො නගරස්ස ආසන්නට්ඨානෙ එකස්මිං ආරාමෙ වසන්තා තාපසා දිස්වා තථෙව පුච්ඡිත්වා ''රාජා කිර පණ්ඩිතො, පුබ්බෙ ඉමස්මිං ආරාමෙ ඵලාඵලානි මධුරානි අහෙසුං, ඉදානි නිරොජානි කසටානි ජාතානි, තත්ථ කිං කාරණන්ති රාජානං පුච්ඡෙය්‍යාසී''ති ආහංසු.

තතො නං පුරතො ගන්ත්වා නගරද්වාරසමීපෙ එකිස්සං සාලායං බ්‍රාහ්මණමාණවකා දිස්වා ''කහං, භො චන්ද, ගච්ඡසී''ති වත්වා ''රඤ්ඤො සන්තික''න්ති වුත්තෙ ''තෙන හි නො සාසනං ගහෙත්වා ගච්ඡ, අම්හාකඤ්හි පුබ්බෙ ගහිතගහිතට්ඨානං පාකටං අහොසි, ඉදානි පන ඡිද්දඝටෙ උදකං විය න සණ්ඨාති න පඤ්ඤායති, අන්ධකාරො විය හොති, තත්ථ කිං කාරණන්ති රාජානං පුච්ඡෙය්‍යාසී''ති ආහංසු.

ගාමණිචන්දො ඉමානි දස සාසනානි ගහෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං අගමාසි. රාජා විනිච්ඡයට්ඨානෙ නිසින්නො අහොසි. ගොණසාමිකො ගාමණිචන්දං ගහෙත්වා රාජානං උපසඞ්කමි. රාජා ගාමණිචන්දං දිස්වා සඤ්ජානිත්වා ''අයං අම්හාකං පිතු උපට්ඨාකො, අම්හෙ උක්ඛිපිත්වා පරිහරි, කහං නු ඛො එත්තකං කාලං වසී''ති චින්තෙත්වා ''අම්භො ගාමණිචන්ද, කහං එත්තකං කාලං වසසි, චිරකාලතො පට්ඨාය න පඤ්ඤායසි, කෙනත්ථෙන ආගතොසී''ති ආහ. ''ආම, දෙව, අම්හාකං දෙවස්ස සග්ගගතකාලතො පට්ඨාය ජනපදං ගන්ත්වා කසිකම්මං කත්වා ජීවාමි, තතො මං අයං පුරිසො ගොණඅඩ්ඩකාරණා රාජදූතං දස්සෙත්වා තුම්හාකං සන්තිකං ආකඩ්ඪී''ති. ''අනාකඩ්ඪියමානො නාගච්ඡෙය්‍යාසි'', ''ආකඩ්ඪිතභාවොයෙව සොභනො, ඉදානි තං දට්ඨුං ලභාමි, කහං සො පුරිසො''ති? ''අයං, දෙවා''ති. ''සච්චං කිර, භො, අම්හාකං චන්දස්ස දූතං දස්සෙසී''ති? ''සච්චං, දෙවා''ති. ''කිං කාරණා''ති? ''අයං මෙ දෙව ද්වෙ ගොණෙ න දෙතී''ති. ''සච්චං කිර, චන්දා''ති. ''තෙන හි, දෙව, මය්හම්පි වචනං සුණාථා''ති සබ්බං පවත්තිං කථෙසි. තං සුත්වා රාජා ගොණසාමිකං පුච්ඡි – ''කිං, භො, තව ගෙහං පවිසන්තෙ ගොණෙ අද්දසා''ති. ''නාද්දසං, දෙවා''ති. ''කිං, භො, මං 'ආදාසමුඛරාජා නාමා'ති කථෙන්තානං න සුතපුබ්බං තයා, විස්සත්ථො කථෙහී''ති? ''අද්දසං, දෙවා''ති. ''භො චන්ද, ගොණානං අනිය්‍යාදිතත්තා ගොණා තව ගීවා, අයං පන පුරිසො දිස්වාව 'න පස්සාමී'ති සම්පජානමුසාවාදං භණි, තස්මා ත්වඤ්ඤෙව කම්මිකො හුත්වා ඉමස්ස ච පුරිසස්ස පජාපතියාය චස්ස අක්ඛීනි උප්පාටෙත්වා සයං ගොණමූලං චතුවීසති කහාපණෙ දෙහී''ති. එවං වුත්තෙ ගොණසාමිකං බහි කරිංසු. සො ''අක්ඛීසු උප්පාටිතෙසු චතුවීසතිකහාපණෙහි කිං කරිස්සාමී''ති ගාමණිචන්දස්ස පාදෙසු පතිත්වා ''සාමි චන්ද, ගොණමූලකහාපණා තුය්හෙව හොන්තු, ඉමෙ ච ගණ්හාහී''ති අඤ්ඤෙපි කහාපණෙ දත්වා පලායි.

තතො දුතියො ආහ – ''අයං, දෙව, මම පජාපතිං පහරිත්වා ගබ්භං පාතෙසී''ති. ''සච්චං චන්දා''ති? ''සුණොහි මහාරාජා''ති චන්දො සබ්බං

විත්ථාරෙත්වා කථෙසි. අථ නං රාජා ‘‘කිං පන ත්වං එතස්ස පජාපතිං පහරිත්වා ගබ්භං පාතෙසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘න පාතෙමි, දෙවා’’ති. ‘‘අම්භො සක්ඛිස්සසි ත්වං ඉමිනා ගබ්භස්ස පාතිතභාවං සාධෙතු’’න්ති? ‘‘න සක්කොමි, දෙවා’’ති. ‘‘ඉදානි කිං කරොසී’’ති? ‘‘දෙව, පුත්තං මෙ ලද්ධුං වට්ටතී’’ති. ‘‘තෙන හි, අම්භො චන්ද, ත්වං එතස්ස පජාපතිං තව ගෙහෙ කරිත්වා යදා පුත්තවිජාතා හොති, තදා නං නෙත්වා එතස්සෙව දෙහී’’ති. සොපි ගාමණිචන්දස්ස පාදෙසු පතිත්වා ‘‘මා මෙ, සාමි, ගෙහං, භින්දී’’ති කහාපණෙ දත්වා පලායි.

අථ තතියො ආගන්ත්වා ‘‘ඉමිනා මෙ, දෙව, පහරිත්වා අස්සස්ස පාදො භින්නො’’ති ආහ. ‘‘සච්චං චන්දා’’ති. ‘‘සුණොහි, මහාරාජා’’ති චන්දො තං පවත්තිං විත්ථාරෙන කථෙසි. තං සුත්වා රාජා අස්සගොපකං ආහ – ‘‘සච්චං කිර ත්වං ‘අස්සං පහරිත්වා නිවත්තෙහී’ති කථෙසී’’ති. ‘‘න කථෙමි, දෙවා’’ති. සො පුනවාරෙ පුච්ඡිතො ‘‘ආම, කථෙමී’’ති ආහ. රාජා චන්දං ආමන්තෙත්වා ‘‘අම්භො චන්ද, අයං කථෙත්වාව ‘න කථෙමී’ති මුසාවාදං වදති, ත්වං එතස්ස ජිව්හං ඡින්දිත්වා අස්සමූලං අම්හාකං සන්තිකා ගහෙත්වා සහස්සං දෙහී’’ති ආහ. අස්සගොපකො අපරෙපි කහාපණෙ දත්වා පලායි.

තතො නළකාරපුත්තො ‘‘අයං මෙ, දෙව, පිතුඝාතකචොරො’’ති ආහ. ‘‘සච්චං කිර, චන්දා’’ති. ‘‘සුණොහි, දෙවා’’ති චන්දො තම්පි කාරණං විත්ථාරෙත්වා කථෙසි. අථ රාජා නළකාරං ආමන්තෙත්වා ‘‘ඉදානි කිං කරොසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘දෙව මෙ පිතරං ලද්ධුං වට්ටතී’’ති. ‘‘අම්භො චන්ද, ඉමස්ස කිර පිතරං ලද්ධුං වට්ටති, මතකං පන න සක්කා පුන ආනෙතුං, ත්වං ඉමස්ස මාතරං ආනෙත්වා තව ගෙහෙ කත්වා එතස්ස පිතා හොහී’’ති. නළකාරපුත්තො ‘‘මා මෙ, සාමි, මතස්ස පිතු ගෙහං භින්දී’’ති ගාමණිචන්දස්ස කහාපණෙ දත්වා පලායි.

ගාමණිචන්දො අඩ්ඩෙ ජයං පත්වා තුට්ඨචිත්තො රාජානං ආහ – ‘‘අත්ථි, දෙව, තුම්හාකං කෙහිචි සාසනං පහිතං, තං වො කථෙමී’’ති. ‘‘කථෙහි, චන්දා’’ති. චන්දො බ්‍රාහ්මණමාණවකානං සාසනං ආදිං කත්වා පටිලොමක්කමෙන එකෙකං කථං කථෙසි. රාජා පටිපාටියා විස්සජ්ජෙසි.

කථං? පඨමං තාව සාසනං සුත්වා ‘‘පුබ්බෙ තෙසං වසනට්ඨානෙ වෙලං ජානිත්වා වස්සනකුක්කුටො අහොසි, තෙසං තෙන සද්දෙන උට්ඨාය මන්තෙ ගහෙත්වා සජ්ඣායං කරොන්තානඤ්ඤෙව අරුණො උග්ගච්ඡති, තෙන තෙසං ගහිතගහිතං න නස්සති. ඉදානි පන නෙසං වසනට්ඨානෙ අවෙලාය වස්සනකකුක්කුටො අත්ථි, සො අතිරත්තිං වා වස්සති අතිපභාතෙ වා, අතිරත්තිං වස්සන්තස්ස තස්ස සද්දෙන උට්ඨාය මන්තෙ ගහෙත්වා නිද්දාභිභූතා සජ්ඣායං අකත්වාව පුන සයන්ති, අතිපභාතෙ වස්සන්තස්ස

සද්දෙන උට්ඨාය සජ්ඣායිතුං න ලභන්ති, තෙන තෙසං ගහිතගහිතං න පඤ්ඤායතී''ති ආහ.

දුතියං සුත්වා ''තෙ පුබ්බෙ සමණධම්මං කරොන්තා කසිණපරිකම්මෙ යුත්තපයුත්තා අහෙසුං. ඉදානි පන සමණධම්මං විස්සජ්ජෙත්වා අකත්තබ්බෙසු යුත්තපයුත්තා ආරාමෙ උප්පන්නානි ඵලාඵලානි උපට්ඨාකානං දත්වා පිණ්ඩපටිපිණ්ඩකෙන මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං කප්පෙන්ති, තෙන තෙසං ඵලාඵලානි න මධුරානි ජාතානි. සචෙ පන තෙ පුබ්බෙ විය පුන සමණධම්මෙ යුත්තපයුත්තා භවිස්සන්ති, පුන තෙසං ඵලාඵලානි මධුරානි භවිස්සන්ති. තෙ තාපසා රාජකුලානං පණ්ඩිතභාවං න ජානන්ති, සමණධම්මං තෙසං කාතුං වදෙහී''ති ආහ.

තතියං සුත්වා ''තෙ නාගරාජානො අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කරොන්ති, තෙන තං උදකං ආවිලං ජාතං. සචෙ තෙ පුබ්බෙ විය සමග්ගා භවිස්සන්ති, පුන පසන්නං භවිස්සතී''ති ආහ.

චතුත්ථං සුත්වා ''සා රුක්ඛදෙවතා පුබ්බෙ අටවියං පටිපන්නෙ මනුස්සෙ රක්ඛති, තස්මා නානප්පකාරං බලිකම්මං ලභති. ඉදානි පන ආරක්ඛං න කරොති, තස්මා බලිකම්මං න ලභති. සචෙ පුබ්බෙ විය ආරක්ඛං කරිස්සති, පුන ලාභග්ගප්පත්තා භවිස්සති. සා රාජූනං අත්ථිභාවං න ජානාති, තස්මා අටවිආරුළ්හමනුස්සානං ආරක්ඛං කාතුං වදෙහී''ති ආහ.

පඤ්චමං සුත්වා ''යස්මිං වම්මිකපාදෙ නිසීදිත්වා සො තිත්තිරො මනාපං වස්සති, තස්ස හෙට්ඨා මහන්තී නිධිකුම්භි අත්ථි, තං උද්ධරිත්වා ත්වං ගණ්හාහී''ති ආහ.

ඡට්ඨං සුත්වා ''යස්ස රුක්ඛස්ස මූලෙ සො මිගො තිණානි ඛාදිතුං සක්කොති, තස්ස රුක්ඛස්ස උපරි මහන්තං භමරමධු අත්ථි, සො මධුමක්ඛිතෙසු තිණෙසු පලුද්ධො අඤ්ඤානි ඛාදිතුං න සක්කොති, ත්වං තං මධුපටලං හරිත්වා අග්ගමධුං අම්හාකං පහිණ, සෙසං අත්තනා පරිභුඤ්ජා''ති ආහ.

සත්තමං සුත්වා ''යස්මිං වම්මිකෙ සො සප්පො වසති, තස්ස හෙට්ඨා මහන්තී නිධිකුම්භි අත්ථි, සො තං රක්ඛමානො වසන්තො නික්ඛමනකාලෙ ධනලොභෙන සරීරං සිථිලං කත්වා ලග්ගන්තො නික්ඛමති, ගොචරං ගහෙත්වා ධනසිනෙහෙන අලග්ගන්තො වෙගෙන සහසා පවිසති. තං නිධිකුම්භිං උද්ධරිත්වා ත්වං ගණ්හාහී''ති ආහ.

අට්ඨමං සුත්වා ''තස්සා තරුණිත්ථියා සාමිකස්ස ච මාතාපිතූනඤ්ච වසනගාමානං අන්තරෙ එකස්මිං ගාමකෙ ජාරො අත්ථි. සා තං සරිත්වා තස්මිං සිනෙහෙන සාමිකස්ස ගෙහෙ වසිතුං අසක්කොන්තී 'මාතාපිතරො

පස්සිස්සාමී’ති ජාරස්ස ගෙහෙ කතිපාහං වසිත්වා මාතාපිතූනං ගෙහං ගච්ඡති, තත්ථ කතිපාහං වසිත්වා පුන ජාරං සරිත්වා ‘සාමිකස්ස ගෙහං ගමිස්සාමී’ති පුන ජාරස්සෙව ගෙහං ගච්ඡති. තස්සා ඉත්ථියා රාජූනං අත්ථිභාවං ආචික්ඛිත්වා ‘සාමිකස්සෙව කිර ගෙහෙ වසතු. සචෙ තං රාජා ගණ්හාපෙති, ජීවිතං තෙ නත්ථි, අප්පමාදං කාතුං වට්ටතී’ති තස්සා කථෙහී’’ති ආහ.

නවමං සුත්වා ‘‘සා ගණිකා පුබ්බෙ එකස්ස හත්ථතො භතිං ගහෙත්වා තං අජීරාපෙත්වා අඤ්ඤස්ස හත්ථතො න ගණ්හාති, තෙනස්සා පුබ්බෙ බහුං උප්පජ්ජි. ඉදානි පන අත්තනො ධම්මතං විස්සජ්ජෙත්වා එකස්ස හත්ථතො ගහිතං අජීරාපෙත්වාව අඤ්ඤස්ස හත්ථතො ගණ්හාති, පුරිමස්ස ඔකාසං අකත්වා පච්ඡිමස්ස කරොති, තෙනස්සා භති න උප්පජ්ජති, න කෙචි නං උපසඞ්කමන්ති. සචෙ අත්තනො ධම්මෙ ඨස්සති, පුබ්බසදිසාව භවිස්සති. අත්තනො ධම්මෙ ඨාතුමස්සා කථෙහී’’ති ආහ.

දසමං සුත්වා ‘‘සො ගාමභොජකො පුබ්බෙ ධම්මෙන සමෙන අඩ්ඩං විනිච්ඡිනි, තෙන මනුස්සානං පියො අහොසි මනාපො, සම්පියායමානා චස්ස මනුස්සා බහුපණ්ණාකාරං ආහරිංසු, තෙන අභිරූපො ධනවා යසසම්පන්නො අහොසි. ඉදානි පන ලඤ්ජවිත්තකො හුත්වා අධම්මෙන අඩ්ඩං විනිච්ඡිනති, තෙන දුග්ගතො කපණො හුත්වා පණ්ඩුරොගෙන අභිභූතො. සචෙ පුබ්බෙ විය ධම්මෙන අඩ්ඩං විනිච්ඡිනිස්සති, පුන පුබ්බසදිසො භවිස්සති. සො රඤ්ඤො අත්ථිභාවං න ජානාති, ධම්මෙන අඩ්ඩං විනිච්ඡිනිතුමස්ස කථෙහී’’ති ආහ.

ඉති සො ගාමණිචන්දො ඉමානි එත්තකානි සාසනානි රඤ්ඤො ආරොචෙසි, රාජා අත්තනො පඤ්ඤාය සබ්බානිපි තානි සබ්බඤ්ඤුබුද්ධො විය බ්‍යාකරිත්වා ගාමණිචන්දස්ස බහුං ධනං දත්වා තස්ස වසනගාමං බ්‍රහ්මදෙය්‍යං කත්වා තස්සෙව දත්වා උය්‍යොජෙසි. සො නගරා නික්ඛමිත්වා බොධිසත්තෙන දින්නසාසනං බ්‍රාහ්මණමාණවකානඤ්ච තාපසානඤ්ච නාගරාජස්ස ච රුක්ඛදෙවතාය ච ආරොචෙත්වා තිත්තිරස්ස වසනට්ඨානතො නිධිං ගහෙත්වා මිගස්ස තිණඛාදනට්ඨානෙ රුක්ඛතො භමරමධුං ගහෙත්වා රඤ්ඤො මධුං පෙසෙත්වා සප්පස්ස වසනට්ඨානෙ වම්මිකං ඛණිත්වා නිධිං ගහෙත්වා තරුණිත්ථියා ච ගණිකාය ච ගාමභොජකස්ස ච රඤ්ඤො කථිතනියාමෙනෙව සාසනං ආරොචෙත්වා මහන්තෙන යසෙන අත්තනො ගාමකං ගන්ත්වා යාවතායුකං ඨත්වා යථාකම්මං ගතො. ආදාසමුඛරාජාපි දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා ජීවිතපරියොසානෙ සග්ගපුරං පූරෙන්තො ගතො.

සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව මහාපඤ්ඤො, පුබ්බෙපි මහාපඤ්ඤොයෙවා’’ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහූ

සොතාපන්නසකදාගාමිඅනාගාමිඅරහන්තො අහෙසුං. ‘‘තදා ගාමණිචන්දො ආනන්දො අහොසි, ආදාසමුඛරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ගාමණිචන්දජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[258] 8. මන්ධාතුජාතකවණ්ණනා

යාවතා චන්දිමසූරියාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සාවත්ථිං පිණ්ඩාය චරමානො එකං අලඞ්කතපටියත්තං ඉත්ථිං දිස්වා උක්කණ්ඨි. අථ නං භික්ඛූ ධම්මසභං ආනෙත්වා ‘‘අයං, භන්තෙ, භික්ඛු උක්කණ්ඨිතො’’ති සත්ථු දස්සෙසුං. සත්ථා ‘‘සච්චං කිර ත්වං, භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘කදා ත්වං, භික්ඛු, අගාරං අජ්ඣාවසමානො තණ්හං පූරෙතුං සක්ඛිස්සසි, කාමතණ්හා හි නාමෙසා සමුද්දො විය දුප්පූරා, පොරාණකරාජානො ද්විසහස්සපරිත්තදීපපරිවාරෙසු චතූසු මහාදීපෙසු චක්කවත්තිරජ්ජං කාරෙත්වා මනුස්සපරිහාරෙනෙව චාතුමහාරාජිකදෙවලොකෙ රජ්ජං කාරෙත්වා තාවතිංසදෙවලොකෙ ඡත්තිංසාය සක්කානඤ්ච වසනට්ඨානෙ දෙවරජ්ජං කාරෙත්වාපි අත්තනො කාමතණ්හං පූරෙතුං අසක්කොන්තාව කාලමකංසු, ත්වං පනෙතං තණ්හං කදා පූරෙතුං සක්ඛිස්සසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ පඨමකප්පිකෙසු මහාසම්මතො නාම රාජා අහොසි. තස්ස පුත්තො රොජො නාම, තස්ස පුත්තො වරරොජො නාම, තස්ස පුත්තො කල්යාණො නාම, තස්ස පුත්තො වරකල්‍යාණො නාම, තස්ස පුත්තො උපොසථො නාම, තස්ස පුත්තො මන්ධාතු නාම අහොසි. සො සත්තහි රතනෙහි චතූහි ච ඉද්ධීහි සමන්නාගතො චක්කවත්තිරජ්ජං කාරෙසි. තස්ස වාමහත්ථං සමඤ්ජිත්වා දක්ඛිණහත්ථෙන අප්ඵොටිතකාලෙ ආකාසා දිබ්බමෙඝො විය ජාණුප්පමාණං සත්තරතනවස්සං වස්සති, එවරූපො අච්ඡරියමනුස්සො අහොසි. සො චතුරාසීති වස්සසහස්සානි කුමාරකීළං කීළි. චතුරාසීති වස්සසහස්සානි ඔපරජ්ජං කාරෙසි, චතුරාසීති වස්සසහස්සානි චක්කවත්තිරජ්ජං කාරෙසි, ආයුප්පමාණං අසඞ්ඛෙය්‍යං අහොසි.

සො එකදිවසං කාමතණ්හං පූරෙතුං අසක්කොන්තො උක්කණ්ඨිතාකාරං දස්සෙසි. අථාමච්චා ‘‘කිං නු ඛො, දෙව, උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුච්ඡිංසු. ‘‘මය්හං පුඤ්ඤබලෙ ඔලොකියමානෙ ඉදං රජ්ජං කිං කරිස්සති, කතරං නු ඛො ඨානං රමණීය’’න්ති? ‘‘දෙවලොකො, මහාරාජා’’ති. සො චක්කරතනං අබ්භුක්කිරිත්වා සද්ධිං පරිසාය චාතුමහාරාජිකදෙවලොකං අගමාසි. අථස්ස චත්තාරො මහාරාජානො දිබ්බමාලාගන්ධහත්ථා දෙවගණපරිවුතා පච්චුග්ගමනං කත්වා තං ආදාය චාතුමහාරාජිකදෙවලොකං ගන්ත්වා දෙවරජ්ජං අදංසු. තස්ස සකපරිසාය පරිවාරිතස්සෙව තස්මිං රජ්ජං කාරෙන්තස්ස දීඝො අද්ධා වීතිවත්තො.

සො තත්ථාපි තණ්හං පූරෙතුං අසක්කොන්තො උක්කණ්ඨිතාකාරං දස්සෙසි, චත්තාරො මහාරාජානො ‘‘කිං නු ඛො, දෙව, උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුච්ඡිංසු. ‘‘ඉමම්හා දෙවලොකා කතරං ඨානං රමණීය’’න්ති. ‘‘මයං, දෙව, පරෙසං උපට්ඨාකපරිසා, තාවතිංසදෙවලොකො රමණීයො’’ති. මන්ධාතා චක්කරතනං අබ්භුක්කිරිත්වා අත්තනො පරිසාය පරිවුතො තාවතිංසාභිමුඛො පායාසි. අථස්ස සක්කො දෙවරාජා දිබ්බමාලාගන්ධහත්ථො දෙවගණපරිවුතො පච්චුග්ගමනං කත්වා තං හත්ථෙ ගහෙත්වා ‘‘ඉතො එහි, මහාරාජා’’ති ආහ. රඤ්ඤො දෙවගණපරිවුතස්ස ගමනකාලෙ පරිණායකරතනං චක්කරතනං ආදාය සද්ධිං පරිසාය මනුස්සපථං ඔතරිත්වා අත්තනො නගරමෙව පාවිසි. සක්කො මන්ධාතුං තාවතිංසභවනං නෙත්වා දෙවතා ද්වෙ කොට්ඨාසෙ කත්වා අත්තනො දෙවරජ්ජං මජ්ඣෙ භින්දිත්වා අදාසි. තතො පට්ඨාය ද්වෙ රාජානො රජ්ජං කාරෙසුං. එවං කාලෙ ගච්ඡන්තෙ සක්කො සට්ඨි ච වස්සසතසහස්සානි තිස්සො ච වස්සකොටියො ආයුං ඛෙපෙත්වා චවි, අඤ්ඤො සක්කො නිබ්බත්ති. සොපි දෙවරජ්ජං කාරෙත්වා ආයුක්ඛයෙන චවි. එතෙනුපායෙන ඡත්තිංස සක්කා චවිංසු, මන්ධාතා පන මනුස්සපරිහාරෙන දෙවරජ්ජං කාරෙසියෙව.

තස්ස එවං කාලෙ ගච්ඡන්තෙ භියොසොමත්තාය කාමතණ්හා උප්පජ්ජි, සො ‘‘කිං මෙ උපඩ්ඪරජ්ජෙන, සක්කං මාරෙත්වා එකරජ්ජමෙව කරිස්සාමී’’ති චින්තෙසි. සක්කං මාරෙතුං නාම න සක්කා, තණ්හා නාමෙසා විපත්තිමූලා, තෙනස්ස ආයුසඞ්ඛාරො පරිහායි, ජරා සරීරං පහරි. මනුස්සසරීරඤ්ච නාම දෙවලොකෙ න භිජ්ජති, අථ සො දෙවලොකා භස්සිත්වා උය්යානෙ ඔතරි. උය්යානපාලො තස්ස ආගතභාවං රාජකුලෙ නිවෙදෙසි. රාජකුලං ආගන්ත්වා උය්යානෙයෙව සයනං පඤ්ඤපෙසි. රාජා අනුට්ඨානසෙය්යාය නිපජ්ජි. අමච්චා ‘‘දෙව, තුම්හාකං පරතො කින්ති කථෙමා’’ති පුච්ඡිංසු. ‘‘මම පරතො තුම්හෙ ඉමං සාසනං මහාජනස්ස කථෙය්යාථ – ‘මන්ධාතුමහාරාජා ද්විසහස්සපරිත්තදීපපරිවාරෙසු චතූසු මහාදීපෙසු චක්කවත්තිරජ්ජං කාරෙත්වා දීඝරත්තං චාතුමහාරාජිකෙසු රජ්ජං කාරෙත්වා ඡත්තිංසාය සක්කානං ආයුප්පමාණෙන දෙවලොකෙ රජ්ජං කාරෙත්වා තණ්හං අපූරෙත්වා කාලමකාසී’’’ති. සො එවං වත්වා කාලං කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

22.

‘‘යාවතා චන්දිමසූරියා, පරිහරන්ති දිසා භන්ති විරොචනා;
සබ්බෙව දාසා මන්ධාතු, යෙ පාණා පථවිස්සිතා.

23.

‘‘න කහාපණවස්සෙන, තිත්ති කාමෙසු විජ්ජති;

අප්පස්සාදා දුඛා කාමා, ඉති විඤ්ඤාය පණ්ඩිතො.

24.

‘‘අපි දිබ්බෙසු කාමෙසු, රතිං සො නාධිගච්ඡති;
තණ්හක්ඛයරතො හොති, සම්මාසම්බුද්ධසාවකො’’ති.

තත්ථ **යාවතාති** පරිච්ඡෙදවචනං. **පරිහරන්තීති** යත්තකෙන පරිච්ඡෙදෙන සිනෙරුං පරිහරන්ති. **දිසා භන්තීති** දසසු දිසාසු භාසන්ති පභාසන්ති. **විරොචනාති** ආලොකකරණතාය විරොචනසභාවා. **සබ්බෙව දාසා මන්ධාතු, යෙ පාණා පථවිස්සිතාති** එත්තකෙ පදෙසෙ යෙ පථවිනිස්සිතා පාණා ජනපදවාසිනො මනුස්සා, සබ්බෙව තෙ ‘‘දාසා මයං රඤ්ඤො මන්ධාතුස්ස, අය්‍යකො නො රාජා මන්ධාතා’’ති එවං උපගතත්තා භුජිස්සාපි සමානා දාසායෙව.

න කහාපණවස්සෙනාති තෙසං දාසභූතානං මනුස්සානං අනුග්ගහාය යං මන්ධාතා අප්ඵොටෙත්වා සත්තරතනවස්සං වස්සාපෙති, තං ඉධ ‘‘කහාපණවස්ස’’න්ති වුත්තං. **තිත්ති කාමෙසූති** තෙනාපි කහාපණවස්සෙන වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙසු තිත්ති නාම නත්ථි, එවං දුප්පූරා එසා තණ්හා. **අප්පස්සාදා දුඛා කාමාති** සුපිනකූපමත්තා කාමා නාම අප්පස්සාදා පරිත්තසුඛා, දුක්ඛමෙව පනෙත්ථ බහුතරං. තං දුක්ඛක්ඛන්ධසුත්තපරියායෙන දීපෙතබ්බං. **ඉති විඤ්ඤායාති** එවං ජානිත්වා.

දිබ්බෙසූති දෙවතානං පරිභොගෙසු රූපාදීසු. **රතිං සොති** සො විපස්සකො භික්ඛු දිබ්බෙහි කාමෙහි නිමන්තියමානොපි තෙසු රතිං නාධිගච්ඡති ආයස්මා සමිද්ධි විය. **තණ්හක්ඛයරතොති** නිබ්බානරතො. නිබ්බානඤ්හි ආගම්ම තණ්හා ඛීයති, තස්මා තං ‘‘තණ්හක්ඛයො’’ති වුච්චති. තත්ථ රතො හොති අභිරතො. **සම්මාසම්බුද්ධසාවකොති** බුද්ධස්ස සවනන්තෙ ජාතො බහුස්සුතො යොගාවචරපුග්ගලො.

එවං සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි, අඤ්ඤෙ පන බහූ සොතාපත්තිඵලාදීනි පාපුණිංසු. ‘‘තදා මන්ධාතුරාජා අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මන්ධාතුජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[259] 9. තිරීටවච්ඡජාතකවණ්ණනා

නයිමස්ස විජ්ජාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ආයස්මතො ආනන්දස්ස කොසලරඤ්ඤො මාතුගාමානං හත්ථතො පඤ්චසතානි, රඤ්ඤො හත්ථතො පඤ්චසතානීති දුස්සසහස්සපටිලාභවත්ථුං ආරබ්භ

කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා දුකනිපාතෙ **ගුණජාතකෙ** (ජා. අට්ඨ. 2.2.ගුණජාතකවණ්ණනා) විත්ථාරිතමෙව.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා නාමග්ගහණදිවසෙ **තිරීටවච්ඡකුමාරොති** කතනාමො අනුපුබ්බෙන වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා අගාරං අජ්ඣාවසන්තො මාතාපිතූනං කාලකිරියාය සංවිග්ගහදයො හුත්වා නික්ඛමිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤායතනෙ වනමූලඵලාහාරො හුත්වා වාසං කප්පෙසි. තස්මිං තත්ථ වසන්තෙ බාරාණසිරඤ්ඤො පච්චන්තො කුපි, සො තත්ථ ගන්ත්වා යුද්ධෙ පරාජිතො මරණභයභීතො හත්ථික්ඛන්ධගතො එකෙන පස්සෙන පලායිත්වා අරඤ්ඤෙ විචරන්තො පුබ්බණ්හසමයෙ තිරීටවච්ඡස්ස ඵලාඵලත්ථාය ගතකාලෙ තස්ස අස්සමපදං පාවිසි. සො ‘‘තාපසානං වසනට්ඨාන’’න්ති හත්ථිතො ඔතරිත්වා වාතාතපෙන කිලන්තො පිපාසිතො පානීයඝටං ඔලොකෙන්තො කත්ථචි අදිස්වා චඞ්කමනකොටියං උදපානං අද්දස. උදකඋස්සිඤ්චනත්ථාය පන රජ්ජුඝටං අදිස්වා පිපාසං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො හත්ථිස්ස කුච්ඡියං බද්ධයොත්තං ගහෙත්වා හත්ථිං උදපානතටෙ ඨපෙත්වා තස්ස පාදෙ යොත්තං බන්ධිත්වා යොත්තෙන උදපානං ඔතරිත්වා යොත්තෙ අපාපුණන්තෙ උත්තරිත්වා උත්තරසාටකං යොත්තකොටියා සඞ්ඝාටෙත්වා පුන ඔතරි, තථාපි නප්පහොසියෙව. සො අග්ගපාදෙහි උදකං ඵුසිත්වා අතිපිපාසිතො ‘‘පිපාසං විනොදෙත්වා මරණම්පි සුමරණ’’න්ති චින්තෙත්වා උදපානෙ පතිත්වා යාවදත්ථං පිවිත්වා පච්චුත්තරිතුං අසක්කොන්තො තත්ථෙව අට්ඨාසි. හත්ථිපි සුසික්ඛිතත්තා අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා රාජානං ඔලොකෙන්තො තත්ථෙව අට්ඨාසි. බොධිසත්තො සායන්හසමයෙ ඵලාඵලං ආහරිත්වා හත්ථිං දිස්වා ‘‘රාජා ආගතො භවිස්සති, වම්මිතහත්ථීයෙව පන පඤ්ඤායති, කිං නු ඛො කාරණ’’න්ති සො හත්ථිසමීපං උපසඞ්කමි. හත්ථිපි තස්ස උපසඞ්කමනභාවං ඤත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. බොධිසත්තො උදපානතටං ගන්ත්වා රාජානං දිස්වා ‘‘මා භායි, මහාරාජා’’ති සමස්සාසෙත්වා නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා රාජානං උත්තාරෙත්වා කායමස්ස සම්බාහිත්වා තෙලෙන මක්ඛෙත්වා න්හාපෙත්වා ඵලාඵලානි ඛාදාපෙත්වා හත්ථිස්ස සන්නාහං මොචෙසි. රාජා ද්වීහතීහං විස්සමිත්වා බොධිසත්තස්ස අත්තනො සන්තිකං ආගමනත්ථාය පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා පක්කාමි. රාජබලකායො නගරස්ස අවිදූරෙ ඛන්ධාවාරං බන්ධිත්වා ඨිතො. රාජානං ආගච්ඡන්තං දිස්වා පරිවාරෙසි, රාජා නගරං පාවිසි.

බොධිසත්තොපි අඩ්ඪමාසච්චයෙන බාරාණසිං පත්වා උය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ භික්ඛං චරමානො රාජද්වාරං ගතො. රාජා මහාවාතපානං උග්ඝාටෙත්වා රාජඞ්ගණං ඔලොකයමානො බොධිසත්තං දිස්වා සඤ්ජානිත්වා පාසාදා ඔරුය්හ වන්දිත්වා මහාතලං ආරොපෙත්වා

සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තෙ රාජපල්ලඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා අත්තනො පටියාදිතං ආහාරං භොජෙත්වා සයම්පි භුඤ්ජිත්වා උය්‍යානං නෙත්වා තත්ථස්ස චඞ්කමනාදිපරිවාරං වසනට්ඨානං කාරෙත්වා සබ්බෙ පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ දත්වා උය්‍යානපාලං පටිච්ඡාපෙත්වා වන්දිත්වා පක්කාමි. තතො පට්ඨාය බොධිසත්තො රාජනිවෙසනෙයෙව පරිභුඤ්ජි, මහාසක්කාරසම්මානො අහොසි.

තං අසහමානා අමච්චා ‘‘එවරූපං සක්කාරං එකොපි යොධො ලභමානො කිං නාම න කරෙය්‍යා’’ති වත්වා උපරාජානං උපගන්ත්වා ‘‘දෙව, අම්හාකං රාජා එකං තාපසං අතිවිය මමායති, කිං නාම තෙන තස්මිං දිට්ඨං, තුම්හෙපි තාව රඤ්ඤා සද්ධිං මන්තෙථා’’ති ආහංසු. සො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා අමච්චෙහි සද්ධිං රාජානං උපසඞ්කමිත්වා පඨමං ගාථමාහ –

25.

‘‘නයිමස්ස විජ්ජාමයමත්ථි කිඤ්චි, න බන්ධවො නො පන තෙ සහායො;
අථ කෙන වණ්ණෙන තිරීටවච්ඡො, තෙදණ්ඩිකො භුඤ්ජති අග්ගපිණ්ඩ’’න්ති.

තත්ථ **නයිමස්ස විජ්ජාමයමත්ථි කිඤ්චීති** ඉමස්ස තාපසස්ස විජ්ජාමයං කිඤ්චි කම්මං නත්ථි. න **බන්ධවො** තිපුත්තබන්ධවසිප්පබන්ධවගොත්තබන්ධවඤාතිබන්ධවෙසු අඤ්ඤතරොපි න හොති. **නො පන තෙ සහායොති** සහපංසුකීළිකො සහායකොපි තෙ න හොති. **කෙන වණ්ණෙනාති** කෙන කාරණෙන. **තිරීටවච්ඡොති** තස්ස නාමං. **තෙදණ්ඩිකොති** කුණ්ඩිකඨපනත්ථාය තිදණ්ඩකං ගහෙත්වා චරන්තො. **අග්ගපිණ්ඩන්ති** රසසම්පන්නං රාජාරහං අග්ගභොජනං.

තං සුත්වා රාජා පුත්තං ආමන්තෙත්වා ‘‘තාත, මම පච්චන්තං ගන්ත්වා යුද්ධපරාජිතස්ස ද්වීහතීහං අනාගතභාවං සරසී’’ති වත්වා ‘‘සරාමී’’ති වුත්තෙ ‘‘තදා මයා ඉමං නිස්සාය ජීවිතං ලද්ධ’’න්ති සබ්බං තං පවත්තිං ආචික්ඛිත්වා ‘‘තාත, මය්හං ජීවිතදායකෙ මම සන්තිකං ආගතෙ රජ්ජං දදන්තොපි අහං නෙව එතෙන කතගුණානුරූපං කාතුං සක්කොමී’’ති වත්වා ඉතරා ද්වෙ ගාථා අවොච –

26.

‘‘ආපාසු මෙ යුද්ධපරාජිතස්ස, එකස්ස කත්වා විවනස්මිං ඝොරෙ;
පසාරයී කිච්ඡගතස්ස පාණිං, තෙනූදතාරිං දුඛසම්පරෙතො.

27.

‘‘එතස්ස කිච්චෙන ඉධානුපත්තො, වෙසායිනො විසයා ජීවලොකෙ;

ලාභාරහො තාත තිරීටවච්ඡො, දෙථස්ස භොගං යජථඤ්ච යඤ්ඤ''න්ති.

තත්ථ **ආපාසූති** ආපදාසු. **එකස්සාති** අදුතියස්ස. **කත්වාති** අනුකම්පං කරිත්වා පෙමං උප්පාදෙත්වා. **විවනස්මින්ති** පානීයරහිතෙ අරඤ්ඤෙ. **ඝොරෙති** දාරුණෙ. **පසාරයී කිච්ඡගතස්ස පාණින්ති** නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා කූපං ඔතාරෙත්වා දුක්ඛගතස්ස මය්හං උත්තාරණත්ථාය වීරියපටිසංයුත්තං හත්ථං පසාරෙසි. **තෙනුද්ධතාරිං දුඛසම්පරෙතොති** තෙන කාරණෙනම්හි දුක්ඛපරිවාරිතොපි තම්හා කූපා උත්තිණ්ණො.

එතස්ස කිච්චෙන ඉධානුපත්තොති අහං එතස්ස තාපසස්ස කිච්චෙන, එතෙන කතස්ස කිච්චස්සානුභාවෙන ඉධානුප්පත්තො. **වෙසායිනො විසයාති** වෙසායී වුච්චති යමො, තස්ස විසයා. **ජීවලොකෙති** මනුස්සලොකෙ. අහඤ්හි ඉමස්මිං ජීවලොකෙ ඨිතො යමවිසයං මච්චුවිසයං පරලොකං ගතො නාම අහොසිං, සොම්හි එතස්ස කාරණා තතො පුන ඉධාගතොති වුත්තං හොති. **ලාභාරහොති** ලාභං අරහො චතුපච්චයලාභස්ස අනුච්ඡවිකො. **දෙථස්ස භොගන්ති** එතෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බං චතුපච්චයසමණපරික්ඛාරසඞ්ඛාතං භොගං එතස්ස දෙථ. **යජථඤ්ච යඤ්ඤන්ති** ත්වඤ්ච අමච්චා ච නාගරා චාති සබ්බෙපි තුම්හෙ එතස්ස භොගඤ්ච දෙථ, යඤ්ඤඤ්ච යජථ. තස්ස හි දීයමානො දෙය්‍යධම්මො තෙන භුඤ්ජිතබ්බත්තා භොගො හොති, ඉතරෙසං දානයඤ්ඤත්තා යඤ්ඤො. තෙනාහ ''දෙථස්ස භොගං යජථඤ්ච යඤ්ඤ''න්ති.

එවං රඤ්ඤා ගගනතලෙ පුණ්ණචන්දං උට්ඨාපෙන්තෙන විය බොධිසත්තස්ස ගුණෙ පකාසිතෙ තස්ස ගුණො සබ්බත්ථමෙව පාකටො ජාතො, අතිරෙකතරො තස්ස ලාභසක්කාරො උදපාදි. තතො පට්ඨාය උපරාජා වා අමච්චා වා අඤ්ඤො වා කොචි කිඤ්චි රාජානං වත්තුං න විසහි. රාජා බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපුරං පූරෙසි. බොධිසත්තොපි අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච උප්පාදෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ''පොරාණකපණ්ඩිතාපි උපකාරවසෙන කරිංසූ''ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

තිරීටවච්ඡජාතකවණ්ණනා නවමා.

[260] 10. දූතජාතකවණ්ණනා

යස්සත්ථා දූරමායන්තීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං ලොලභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු නවකනිපාතෙ **චක්කවාකජාතකෙ** (ජා. 1.9.69 ආදයො) ආවිභවිස්සති. සත්ථා පන තං භික්ඛුං ආමන්තෙත්වා ''න

බො, භික්ඛු, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ත්වං ලොලො, ලොලයකාරණෙනෙව පන අසිනා සීසච්ඡෙදනං ලභී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස පුත්තො හුත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය භොජනසුද්ධිකො අහොසි, තෙනස්ස **භොජනසුද්ධිකරාජා**ත්වෙව නාමං ජාතං. සො කිර තථාරූපෙන විධානෙන භත්තං භුඤ්ජති, යථාස්ස එකිස්සා භත්තපාතියා සතසහස්සං වයං ගච්ඡති. භුඤ්ජන්තො පන අන්තොගෙහෙ න භුඤ්ජති, අත්තනො භොජනවිධානං ඔලොකෙන්තං මහාජනං පුඤ්ඤං කාරෙතුකාමතාය රාජද්වාරෙ රතනමණ්ඩපං කාරෙත්වා භොජනවෙලාය තං අලඞ්කරාපෙත්වා කඤ්චනමයෙ සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තෙ රාජපල්ලඞ්කෙ නිසීදිත්වා ඛත්තියකඤ්ඤාහි පරිවුතො සතසහස්සග්ඝනිකාය සුවණ්ණපාතියා සබ්බරසභොජනං භුඤ්ජති. අථෙකො ලොලපුරිසො තස්ස භොජනවිධානං ඔලොකෙත්වා තං භොජනං භුඤ්ජිතුකාමො හුත්වා පිපාසං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො ''අත්ථෙකො උපායො''ති ගාළ්හං නිවාසෙත්වා හත්ථෙ උක්ඛිපිත්වා ''භො, අහං දූතො, දූතො''ති උච්චාසද්දං කරොන්තො රාජානං උපසඞ්කමි. තෙන ච සමයෙන තස්මිං ජනපදෙ ''දූතොම්හී''ති වදන්තං න වාරෙන්ති, තස්මා මහාජනො ද්විධා භිජ්ජිත්වා ඔකාසං අදාසි. සො වෙගෙන ගන්ත්වා රඤ්ඤො පාතියා එකං භත්තපිණ්ඩං ගහෙත්වා මුඛෙ පක්ඛිපි, අථස්ස ''සීසං ඡින්දිස්සාමී''ති අසිගාහො අසිං අබ්බාහෙසි, රාජා ''මා පහරී''ති නිවාරෙසි, ''මා භායි, භුඤ්ජස්සූ''ති හත්ථං ධොවිත්වා නිසීදි. භොජනපරියොසානෙ චස්ස අත්තනො පිවනපානීයඤ්චෙව තම්බූලඤ්ච දාපෙත්වා ''භො පුරිස, ත්වං 'දූතොම්හී'ති වදසි, කස්ස දූතොසී''ති පුච්ඡි. ''මහාරාජ අහං තණ්හාදූතො, උදරදූතො, තණ්හා මං ආණාපෙත්වා 'ත්වං ගච්ඡාහී'ති දූතං කත්වා පෙසෙසී''ති වත්වා පුරිමා ද්වෙ ගාථා අවොච –

28.

''යස්සත්ථා දූරමායන්ති, අමිත්තමපි යාචිතුං;
තස්සූදරස්සහං දූතො, මා මෙ කුජ්ඣ රථෙසභ.

29.

''යස්ස දිවා ච රත්තො ච, වසමායන්ති මාණවා;
තස්සූදරස්සහං දූතො, මා මෙ කුජ්ඣ රථෙසභා''ති.

තත්ථ **යස්සත්ථා දූරමායන්තීති** යස්ස අත්ථාය ඉමෙ සත්තා තණ්හාවසිකා හුත්වා දූරම්පි ගච්ඡන්ති. **රථෙසභාති** රථයොධජෙට්ඨක.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා ‘‘සච්චමෙතං, ඉමෙ සත්තා උදරදූතා තණ්හාවසෙන විචරන්ති, තණ්හාව ඉමෙ සත්තෙ විචාරෙති, යාව මනාපං වත ඉමිනා කථිත’’න්ති තස්ස පුරිසස්ස තුස්සිත්වා තතියං ගාථමාහ –

30.

‘‘දදාමි තෙ බ්‍රාහ්මණ රොහිණීනං, ගවං සහස්සං සහ පුඞ්ගවෙන;
දූතො හි දූතස්ස කථං න දජ්ජං, මයම්පි තස්සෙව භවාම දූතා’’ති.

තත්ථ **බ්‍රාහ්මණාති** ආලපනමත්තමෙතං. **රොහිණීනන්ති** රත්තවණ්ණානං. **සහ පුඞ්ගවෙනාති** යූථපරිණායකෙන උපද්දවරක්ඛකෙන උසභෙන සද්ධිං. **මයම්පීති** අහඤ්ච අවසෙසා ච සබ්බෙ සත්තා තස්සෙව උදරස්ස දූතා භවාම, තස්මා අහං උදරදූතො සමානො උදරදූතස්ස තුය්හං කස්මා න දජ්ජන්ති. එවඤ්ච පන වත්වා ‘‘ඉමිනා වත පුරිසෙන අස්සුතපුබ්බං කාරණං කථිත’’න්ති තුට්ඨචිත්තො තස්ස මහන්තං යසං අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො ලොලභික්ඛු සකදාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි, අඤ්ඤෙපි බහූ සොතාපන්නාදයො අහෙසුං. ‘‘තදා ලොලපුරිසො එතරහි ලොලභික්ඛු අහොසි, භොජනසුද්ධිකරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

දූතජාතකවණ්ණනා දසමා.

සඞ්කප්පවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං –

සඞ්කප්ප තිලමුට්ඨී ච, මණි ච සින්ධවාසුකං;
ජරූදපානං ගාමණි, මන්ධාතා තිරීටදූතන්ති.

2. පදුමවග්ගො

[261] 1. පදුමජාතකවණ්ණනා

යථා කෙසා ච මස්සූ චාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ආනන්දබොධිම්හි මාලාපූජකාරකෙ භික්ඛූ ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **කාලිඞ්ගබොධිජාතකෙ** ආවිභවිස්සති. සො පන ආනන්දත්ථෙරෙන රොපිතත්තා ‘‘ආනන්දබොධී’’ති ජාතො. ථෙරෙන හි ජෙතවනද්වාරකොට්ඨකෙ බොධිස්ස රොපිතභාවො සකලජම්බුදීපෙ පත්ථරි. අථෙකච්චෙ ජනපදවාසිනො භික්ඛූ ‘‘ආනන්දබොධිම්හි මාලාපූජං කරිස්සාමා’’ති ජෙතවනං ආගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පුනදිවසෙ සාවත්ථිං පවිසිත්වා උප්පලවීථිං ගන්ත්වා මාලං අලභිත්වා ආගන්ත්වා ආනන්දත්ථෙරස්ස ආරොචෙසුං – ‘‘ආවුසො, මයං ‘බොධිම්හි මාලාපූජං

කරිස්සාමා’ති උප්පලවීථිං ගන්ත්වා එකමාලම්පි න ලභිම්හා’’ති. ථෙරො ‘‘අහං චො, ආවුසො, ආහරිස්සාමී’’ති උප්පලවීථිං ගන්ත්වා බහු නීලුප්පලකලාපෙ උක්ඛිපාපෙත්වා ආගම්ම තෙසං දාපෙසි, තෙ තානි ගහෙත්වා බොධිස්ස පූජං කරිංසු. තං පවත්තිං සුත්වා ධම්මසභායං භික්ඛූ ථෙරස්ස ගුණකථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, ජානපදා භික්ඛූ අප්පපුඤ්ඤා උප්පලවීථිං ගන්ත්වා මාලං න ලභිංසු, ථෙරො පන ගන්ත්වාව ආහරාපෙසී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව වත්තුඡෙකා කථාකුසලා මාලං ලභන්ති, පුබ්බෙපි ලභිංසුයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සෙට්ඨිපුත්තො අහොසි. අන්තොනගරෙ ච එකස්මිං සරෙ පදුමානි පුප්ඵන්ති. එකො ඡින්නනාසො පුරිසො තං සරං රක්ඛති. අථෙකදිවසං බාරාණසියං උස්සවෙ ඝුට්ඨෙ මාලං පිළන්ධිත්වා උස්සවං කීළිතුකාමා තයො සෙට්ඨිපුත්තා ‘‘නාසච්ඡින්නස්ස අභූතෙන වණ්ණං වත්වා මාලං යාචිස්සාමා’’ති තස්ස පදුමානි භඤ්ජනකාලෙ සරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු.

තෙසු එකො තං ආමන්තෙත්වා පඨමං ගාථමාහ –

31.

‘‘යථා කෙසා ච මස්සූ ච, ඡින්නං ඡින්නං විරූහති;
එවං රුහතු තෙ නාසා, පදුමං දෙහි යාචිතො’’ති.

සො තස්ස කුජ්ඣිත්වා පදුමං න අදාසි.

අථස්ස දුතියො දුතියං ගාථමාහ –

32.

‘‘යථා සාරදිකං බීජං, ඛෙත්තෙ වුත්තං විරූහති;
එවං රුහතු තෙ නාසා, පදුමං දෙහි යාචිතො’’ති.

තත්ථ **සාරදිකන්ති** සරදසමයෙ ගහෙත්වා නික්ඛිත්තං සාරසම්පන්නං බීජං. සො තස්සපි කුජ්ඣිත්වා පදුමං න අදාසි.

අථස්ස තතියො තතියං ගාථමාහ –

33.

‘‘උභොපි පලපන්තෙතෙ, අපි පද්මානි දස්සති;
වජ්ජුං වා තෙ න වා වජ්ජුං, නත්ථි නාසාය රූහනා;

දෙහි සම්ම පදුමානි, අහං යාචාමි යාචිතො''ති.

තත්ථ **උභොපි පලපන්තෙතෙති** එතෙ ද්වෙපි මුසා වදන්ති. **අපි පද්මානීති** ''අපි නාම නො පදුමානි දස්සතී''ති චින්තෙත්වා එවං වදන්ති. **වජ්ජුං වා තෙ න වා වජ්ජුන්ති** ''තව නාසා රුහතූ''ති එවං වදෙය්‍යුං වා න වා වදෙය්‍යුං, එතෙසං වචනං අප්පමාණං, සබ්බත්ථාපි නත්ථි නාසාය රුහනා, අහං පන තෙ නාසං පටිච්ච න කිඤ්චි වදාමි, කෙවලං යාචාමි, තස්ස මෙ දෙහි, සම්ම, පදුමානි යාචිතොති.

තං සුත්වා පදුමසරගොපකො ''ඉමෙහි ද්වීහි මුසාවාදො කථිතො, තුම්හෙහි සභාවො කථිතො, තුම්හාකං අනුච්ඡවිකානි පදුමානී''ති මහන්තං පදුමකලාපං ආදාය තස්ස දත්වා අත්තනො පදුමසරමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා පදුමලාභී සෙට්ඨිපුත්තො අහමෙව අහොසි''න්ති.

පදුමජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[262] 2. මුදුපාණිජාතකවණ්ණනා

පාණි චෙ මුදුකො චස්සාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි සත්ථා ධම්මසභං ආනීතං ''සච්චං කිර ත්වං, භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතොසී''ති පුච්ඡිත්වා ''සච්චං, භන්තෙ''ති වුත්තෙ ''භික්ඛු, ඉත්ථියො නාමෙතා කිලෙසවසෙන ගමනතො අරක්ඛියා, පොරාණකපණ්ඩිතාපි අත්තනො ධීතරං රක්ඛිතුං නාසක්ඛිංසු, පිතරා හත්ථෙ ගහෙත්වා ඨිතාව පිතරං අජානාපෙත්වා කිලෙසවසෙන පුරිසෙන සද්ධිං පලායී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. සො ධීතරඤ්ච භාගිනෙය්‍යඤ්ච ද්වෙපි අන්තොනිවෙසනෙ පොසෙන්තො එකදිවසං අමච්චෙහි සද්ධිං නිසින්නො ''මමච්චයෙන මය්හං භාගිනෙය්‍යො රාජා භවිස්සති, ධීතාපි මෙ තස්ස අග්ගමහෙසී භවිස්සතී''ති වත්වා අපරභාගෙ භාගිනෙය්‍යස්ස වයප්පත්තකාලෙ පුන අමච්චෙහි සද්ධිං නිසින්නො ''මය්හං භාගිනෙය්‍යස්ස අඤ්ඤස්ස රඤ්ඤො ධීතරං ආනෙස්සාම, මය්හං ධීතරම්පි අඤ්ඤස්මිං රාජකුලෙ දස්සාම, එවං නො ඤාතකා බහුතරා භවිස්සන්තී''ති ආහ. අමච්චා සම්පටිච්ඡිංසු.

අථ රාජා භාගිනෙය්‍යස්ස බහිගෙහං දාපෙසි, අන්තො පවෙසනං නිවාරෙසි. තෙ පන අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිබද්ධචිත්තා අහෙසුං. කුමාරො ''කෙන නු ඛො උපායෙන රාජධීතරං බහි නීහරාපෙය්‍යා''න්ති චින්තෙන්තො

‘‘අත්ථි උපායො’’ති ධාතියා ලඤ්ජං දත්වා ‘‘කිං, අය්‍යපුත්ත, කිච්ච’’න්ති වුත්තෙ ‘‘අම්ම, කථං නු ඛො රාජධීතරං බහි කාතුං ඔකාසං ලභෙය්‍යාමා’’ති ආහ. ‘‘රාජධීතාය සද්ධිං කථෙත්වා ජානිස්සාමී’’ති. ‘‘සාධු, අම්මා’’ති. සා ගන්ත්වා ‘‘එහි, අම්ම, සීසෙ තෙ ඌකා ගණ්හිස්සාමී’’ති තං නීචපීඨකෙ නිසීදාපෙත්වා සයං උච්චෙ නිසීදිත්වා තස්සා සීසං අත්තනො ඌරුඋපරි ඨපෙත්වා ඌකා ගණ්හයමානා රාජධීතාය සීසං නඛෙහි විජ්ඣි. රාජධීතා ‘‘නායං අත්තනො නඛෙහි විජ්ඣති, පිතුච්ඡාපුත්තස්ස මෙ කුමාරස්ස නඛෙහි විජ්ඣතී’’ති ඤත්වා ‘‘අම්ම, ත්වං කුමාරස්ස සන්තිකං අගමාසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘ආම, අම්මා’’ති. ‘‘කිං තෙන සාසනං කථිත’’න්ති? ‘‘තව බහිකරණූපායං පුච්ඡති, අම්මා’’ති. රාජධීතා ‘‘පණ්ඩිතො හොන්තො ජානිස්සතී’’ති පඨමං ගාථං බන්ධිත්වා ‘‘අම්ම, ඉමං උග්ගහෙත්වා කුමාරස්ස කථෙහී’’ති ආහ.

34.

‘‘පාණි චෙ මුදුකො චස්ස, නාගො චස්ස සුකාරිතො;
අන්ධකාරො ච වස්සෙය්‍ය, අථ නූන තදා සියා’’ති.

සා තං උග්ගණ්හිත්වා කුමාරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘අම්ම, රාජධීතා කිමාහා’’ති වුත්තෙ ‘‘අය්‍යපුත්ත, අඤ්ඤං කිඤ්චි අවත්වා ඉමං ගාථං පහිණී’’ති තං ගාථං උදාහාසි. කුමාරො ච තස්සත්ථං ඤත්වා ‘‘ගච්ඡ, අම්මා’’ති තං උය්‍යොජෙසි.

ගාථායත්ථො – සචෙ තෙ එකිස්සා චූළුපට්ඨාකාය මම හත්ථො විය හත්ථො මුදු අස්ස, යදි ච තෙ ආනෙඤ්ජකාරණං සුකාරිතො එකො හත්ථී අස්ස, යදි ච තං දිවසං චතුරඞ්ගසමන්නාගතො අතිවිය බහලො අන්ධකාරො අස්ස, දෙවො ච වස්සෙය්‍ය. **අථ නූන තදා සියාති** තාදිසෙ කාලෙ ඉමෙ චත්තාරො පච්චයෙ ආගම්ම එකංසෙන තෙ මනොරථස්ස මත්ථකගමනං සියාති.

කුමාරො එතමත්ථං තථතො ඤත්වා එකං අභිරූපං මුදුහත්ථං චූළුපට්ඨාකං සජ්ජං කත්වා මඞ්ගලහත්ථිගොපකස්ස ලඤ්ජං දත්වා හත්ථිං ආනෙඤ්ජකාරණං කාරෙත්වා කාලං ආගමෙන්තො අච්ඡි.

අථෙකස්මිං කාළපක්ඛුපොසථදිවසෙ මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ ඝනකාළමෙඝො වස්සි. සො ‘‘අයං දානි රාජධීතාය වුත්තදිවසො’’ති වාරණං අභිරුහිත්වා මුදුහත්ථකං චූළුපට්ඨාකං හත්ථිපිට්ඨෙ නිසීදාපෙත්වා ගන්ත්වා රාජනිවෙසනස්ස ආකාසඞ්ගණාභිමුඛෙ ඨානෙ හත්ථිං මහාභිත්තියං අල්ලීයාපෙත්වා වාතපානසමීපෙ තෙමෙන්තො අට්ඨාසි. රාජාපි ධීතරං රක්ඛන්තො අඤ්ඤත්ථ සයිතුං න දෙති, අත්තනො සන්තිකෙ චූළසයනෙ සයාපෙති. සාපි ‘‘අජ්ජ කුමාරො ආගමිස්සතී’’ති ඤත්වා නිද්දං අනොක්කමිත්වාව නිපන්නා ‘‘තාත න්හායිතුකාමාම්හී’’ති ආහ. රාජා ‘‘එහි,

අම්මා’’ති තං හත්ථෙ ගහෙත්වා වාතපානසමීපං නෙත්වා ‘‘න්හායාහි, අම්මා’’ති උක්ඛිපිත්වා වාතපානස්ස බහිපස්සෙ පමුඛෙ ඨපෙත්වා එකස්මිං හත්ථෙ ගහෙත්වා අට්ඨාසි. සා න්හායමානාව කුමාරස්ස හත්ථං පසාරෙසි, සො තස්සා හත්ථතො ආභරණානි ඔමුඤ්චිත්වා උපට්ඨාකාය හත්ථෙ පිළන්ධිත්වා තං උක්ඛිපිත්වා රාජධීතරං නිස්සාය පමුඛෙ ඨපෙසි. සා තස්සා හත්ථං ගහෙත්වා පිතු හත්ථෙ ඨපෙසි, සො තස්සා හත්ථං ගහෙත්වා ධීතු හත්ථං මුඤ්චි, සා ඉතරස්මාපි හත්ථා ආභරණානි ඔමුඤ්චිත්වා තස්සා දුතියහත්ථෙ පිළන්ධිත්වා පිතු හත්ථෙ ඨපෙත්වා කුමාරෙන සද්ධිං අගමාසි. රාජා ‘‘ධීතායෙව මෙ’’ති සඤ්ඤාය තං දාරිකං න්හානපරියොසානෙ සිරිගබ්භෙ සයාපෙත්වා ද්වාරං පිධාය ලඤ්ඡෙත්වා ආරක්ඛං දත්වා අත්තනො සයනං ගන්ත්වා නිපජ්ජි.

සො පභාතාය රත්තියා ද්වාරං විවරිත්වා තං දාරිකං දිස්වා ‘‘කිමෙත’’න්ති පුච්ඡි. සා තස්සා කුමාරෙන සද්ධිං ගතභාවං කථෙසි. රාජා විප්පටිසාරී හුත්වා ‘‘හත්ථෙ ගහෙත්වා චරන්තෙනපි මාතුගාමං රක්ඛිතුං න සක්කා, එවං අරක්ඛියා නාමිත්ථියො’’ති චින්තෙත්වා ඉතරා ද්වෙ ගාථා අවොච –

35.

‘‘අනලා මුදුසම්භාසා, දුප්පූරා තා නදීසමා;
සීදන්ති නං විදිත්වාන, ආරකා පරිවජ්ජයෙ.

36.

‘‘යං එතා උපසෙවන්ති, ඡන්දසා වා ධනෙන වා;
ජාතවෙදොව සං ඨානං, ඛිප්පං අනුදහන්ති න’’න්ති.

තත්ථ **අනලා මුදුසම්භාසාති** මුදුවචනෙනපි අසක්කුණෙය්‍යා, නෙව සක්කා සණ්හවාචාය සඞ්ගණ්හිතුන්ති අත්ථො. පුරිසෙහි වා එතාසං න අලන්ති අනලා. **මුදුසම්භාසාති** හදයෙ ථද්ධෙපි සම්භාසාව මුදු එතාසන්ති මුදුසම්භාසා. **දුප්පූරා තා නදීසමාති** යථා නදී ආගතාගතස්ස උදකස්ස සන්දනතො උදකෙන දුප්පූරා, එවං අනුභූතානුභූතෙහි මෙථුනාදීහි අපරිතුස්සනතො දුප්පූරා. තෙන වුත්තං –

> ‘‘තිණ්ණං, භික්ඛවෙ, ධම්මානං අතිත්තො අප්පටිවානො මාතුගාමො කාලං කරොති. කතමෙසං තිණ්ණං? මෙථුනසමාපත්තියා ච විජායනස්ස ච අලඞ්කාරස්ස ච. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිණ්ණං ධම්මානං අතිත්තො අප්පටිවානො මාතුගාමො කාලං කරොතී’’ති.

සීදන්තීති අට්ඨසු මහානිරයෙසු සොළසසු උස්සදනිරයෙසු නිමුජ්ජන්ති. **නන්ති** නිපාතමත්තං. **විදිත්වානාති** එවං ජානිත්වා. **ආරකා පරිවජ්ජයෙති** ‘‘එතා ඉත්ථියො නාම මෙථුනධම්මාදීහි අතිත්තා කාලං කත්වා එතෙසු

නිරයෙසු සීදන්ති, එතා එවං අත්තනා සීදමානා කස්සඤ්ඤස්ස සුඛාය භවිස්සන්ති''ති එවං ඤත්වා පණ්ඩිතො පුරිසො දූරතොව තා පරිවජ්ජයෙති දීපෙති. **ඡන්දසා වා ධනෙන වා**ති අත්තනො වා ඡන්දෙන රුචියා පෙමෙන, භතිවසෙන ලද්ධධනෙන වා යං පුරිසං එතා ඉත්ථියො උපසෙවන්ති භජන්ති. **ජාතවෙදො**ති අග්ගි. සො හි ජාතමත්තොව වෙදියති, විදිතො පාකටො හොතීති ජාතවෙදො. සො යථා අත්තනො ඨානං කාරණං ඔකාසං අනුදහති, එවමෙතාපි යං උපසෙවන්ති, තං පුරිසං ධනයසසීලපඤ්ඤාසමන්නාගතම්පි තෙසං සබ්බෙසං ධනාදීනං විනාසනතො පුන තාය සම්පත්තියා අභබ්බුප්පත්තිකං කුරුමානා ඛිප්පං අනුදහන්ති ඣාපෙන්ති. වුත්තම්පි චෙතං –

''බලවන්තො දුබ්බලා හොන්ති, ථාමවන්තොපි හායරෙ;
චක්ඛුමා අන්ධකා හොන්ති, මාතුගාමවසං ගතා.

''ගුණවන්තො නිග්ගුණා හොන්ති, පඤ්ඤවන්තොපි හායරෙ;
පමත්තා බන්ධනෙ සෙන්ති, මාතුගාමවසං ගතා.

''අජ්ඣෙනඤ්ච තපං සීලං, සච්චං චාගං සතිං මතිං;
අච්ඡින්දන්ති පමත්තස්ස, පන්ථදූභීව තක්කරා.

''යසං කිත්තිං ධිතිං සූරං, බාහුසච්චං පජානනං;
ඛෙපයන්ති පමත්තස්ස, කට්ඨපුඤ්ජංව පාවකො''ති.

එවං වත්වා මහාසත්තො ''භාගිනෙය්‍යොපි මයාව පොසෙතබ්බො''ති මහන්තෙන සක්කාරෙන ධීතරං තස්සෙව දත්වා තං ඔපරජ්ජෙ පතිට්ඨපෙසි. සොපි මාතුලස්ස අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨහි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ''තදා රාජා අහමෙව අහොසි''න්ති.

මුදුපාණිජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[263] 3. චූළපලොභනජාතකවණ්ණනා

අභිජ්ජමානෙ වාරිස්මින්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුමෙව ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි සත්ථා ධම්මසභං ආනීතං ''සච්චං කිර, ත්වං භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතොසී''ති පුච්ඡිත්වා ''සච්චං, භන්තෙ''ති වුත්තෙ ''භික්ඛු, ඉත්ථියො නාමෙතා පොරාණකෙ සුද්ධසත්තෙපි සංකිලෙසෙසු''න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො රාජා අපුත්තකො හුත්වා අත්තනො ඉත්ථියො ‘‘පුත්තපත්ථනං කරොථා’’ති ආහ. තා පුත්තෙ පත්ථෙන්ති. එවං අද්ධානෙ ගතෙ බොධිසත්තො බ්‍රහ්මලොකා චවිත්වා අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්ති. තං ජාතමත්තං න්හාපෙත්වා ථඤ්ඤපායනත්ථාය ධාතියා අදංසු. සො පායමානො රොදති, අථ නං අඤ්ඤිස්සා අදංසු. මාතුගාමහත්ථගතො නෙව තුණ්හී හොති. අථ නං එකස්ස පාදමූලිකස්ස අදංසු, තෙන ගහිතමත්තොයෙව තුණ්හී අහොසි. තතො පට්ඨාය පුරිසාව තං ගහෙත්වා චරන්ති. ථඤ්ඤං පායෙන්තා දුහිත්වා වා පායෙන්ති, සාණිඅන්තරෙන වා ථනං මුඛෙ ඨපෙන්ති. තෙනස්ස **අනිත්ථිගන්ධකුමාරො**ති නාමං කරිංසු. තස්ස අපරාපරං වඩ්ඪමානස්සපි මාතුගාමං නාම දස්සෙතුං න සක්කා. තෙනස්ස රාජා විසුංයෙව නිසජ්ජාදිට්ඨානානි ඣානාගාරඤ්ච කාරෙසි.

සො තස්ස සොළසවස්සිකකාලෙ චින්තෙසි – ‘‘මය්හං අඤ්ඤො පුත්තො නත්ථි, අයං පන කුමාරො කාමෙ න පරිභුඤ්ජති, රජ්ජම්පි න ඉච්ඡිස්සති, දුල්ලද්ධො වත මෙ පුත්තො’’ති. අථ නං එකා නච්චගීතවාදිතකුසලා පුරිසෙ පරිචරිත්වා අත්තනො වසෙ කාතුං පටිබලා තරුණනාටකිත්ථී උපසඞ්කමිත්වා ‘‘දෙව, කිං නු චින්තෙසී’’ති ආහ, රාජා තං කාරණං ආචික්ඛි. ‘‘හොතු, දෙව, අහං තං පලොභෙත්වා කාමරසං ජානාපෙස්සාමී’’ති. ‘‘සචෙ මෙ පුත්තං අනිත්ථිගන්ධකුමාරං පලොභෙතුං සක්කිස්සසි, සො රාජා භවිස්සති, ත්වං අග්ගමහෙසී’’ති. සා ‘‘මමෙසො භාරො, තුම්හෙ මා චින්තයිත්ථා’’ති වත්වා ආරක්ඛමනුස්සෙ උපසඞ්කමිත්වා ආහ – ‘‘අහං පච්චූසසමයෙ ආගන්ත්වා අය්‍යපුත්තස්ස සයනට්ඨානෙ බහිඣානාගාරෙ ඨත්වා ගායිස්සාමි. සචෙ සො කුජ්ඣති, මය්හං කථෙය්‍යාථ, අහං අපගච්ඡිස්සාමි. සචෙ සුණාති, වණ්ණං මෙ කථෙය්‍යාථා’’ති. තෙ ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිංසු.

සාපි පච්චූසකාලෙ තස්මිං පදෙසෙ ඨත්වා තන්තිස්සරෙන ගීතස්සරං, ගීතස්සරෙන තන්තිස්සරං අනතික්කමිත්වා මධුරෙන සද්දෙන ගායි, කුමාරො සුණන්තොව නිපජ්ජි, පුනදිවසෙ ච ආසන්නට්ඨානෙ ඨත්වා ගායිතුං ආණාපෙසි, පුනදිවසෙ ඣානාගාරෙ ඨත්වා ගායිතුං ආණාපෙසි, පුනදිවසෙ අත්තනො සමීපෙ ඨත්වාති එවං අනුක්කමෙනෙව තණ්හං උප්පාදෙත්වා ලොකධම්මං සෙවිත්වා කාමරසං ඤත්වා ‘‘මාතුගාමං නාම අඤ්ඤෙසං න දස්සාමී’’ති අසිං ගහෙත්වා අන්තරවීථිං ඔතරිත්වා පුරිසෙ අනුබන්ධන්තො විචරි. අථ නං රාජා ගාහාපෙත්වා තාය කුමාරිකාය සද්ධිං නගරා නීහරාපෙසි. උභොපි අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අධොගඞ්ගං ගන්ත්වා එකස්මිං පස්සෙ ගඞ්ගං, එකස්මිං සමුද්දං කත්වා උභින්නමන්තරෙ අස්සමපදං මාපෙත්වා වාසං කප්පයිංසු. කුමාරිකා පණ්ණසාලායං නිසීදිත්වා කන්දමූලාදීනි පචති, බොධිසත්තො අරඤ්ඤතො ඵලාඵලං ආහරති.

අථෙකදිවසං තස්මිං ඵලාඵලත්ථාය ගතෙ සමුද්දදීපකා එකො තාපසො භික්ඛාචාරත්ථාය ආකාසෙන ගච්ඡන්තො ධූමං දිස්වා අස්සමපදෙ ඔතරි. අථ නං සා ‘‘නිසීද, යාව පච්චතී’’ති නිසීදාපෙත්වා ඉත්ථිකුත්තෙන පලොභෙත්වා ඣානා චාවෙත්වා බ්‍රහ්මචරියමස්ස අන්තරධාපෙසි. සො පක්ඛච්ඡින්නකාකො විය හුත්වා තං ජහිතුං අසක්කොන්තො සබ්බදිවසං තත්ථෙව ඨත්වා බොධිසත්තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා වෙගෙන සමුද්දාභිමුඛො පලායි. අථ නං සො ‘‘පච්චාමිත්තො මෙ අයං භවිස්සතී’’ති අසිං ගහෙත්වා අනුබන්ධි. තාපසො ආකාසෙ උප්පතනාකාරං දස්සෙත්වා සමුද්දෙ පති. බොධිසත්තො ‘‘එස තාපසො ආකාසෙනාගතො භවිස්සති, ඣානස්ස පරිහීනත්තා සමුද්දෙ පතිතො, මයා දානිස්ස අවස්සයෙන භවිතුං වට්ටතී’’ති චින්තෙත්වා වෙලන්තෙ ඨත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

37.

‘‘අභිජ්ජමානෙ වාරිස්මිං, සයං ආගම්ම ඉද්ධියා;
මිස්සීභාවිත්ථියා ගන්ත්වා, සංසීදසි මහණ්ණවෙ.

38.

‘‘ආවට්ටනී මහාමායා, බ්‍රහ්මචරියවිකොපනා;
සීදන්ති නං විදිත්වාන, ආරකා පරිවජ්ජයෙ.

39.

‘‘යං එතා උපසෙවන්ති, ඡන්දසා වා ධනෙන වා;
ජාතවෙදොව සං ඨානං, ඛිප්පං අනුදහන්ති න’’න්ති.

තත්ථ **අභිජ්ජමානෙ වාරිස්මින්ති** ඉමස්මිං උදකෙ අචලමානෙ අකම්පමානෙ උදකං අනාමසිත්වා සයං ආකාසෙනෙව ඉද්ධියා ආගන්ත්වා. **මිස්සීභාවිත්ථියාති** ලොකධම්මවසෙන ඉත්ථියා සද්ධිං මිස්සීභාවං. **ආවට්ටනී මහාමායාති** ඉත්ථියො නාමෙතා කාමාවට්ටෙන ආවට්ටනතො ආවට්ටනී, අනන්තාහි ඉත්ථිමායාහි සමන්නාගතත්තා මහාමායා නාම. වුත්තඤ්හෙතං –

‘‘මායා චෙතා මරීචී ච, සොකො රොගො චුපද්දවො;
ඛරා ච බන්ධනා චෙතා, මච්චුපාසො ගුහාසයො;
තාසු යො විස්සසෙ පොසො, සො නරෙසු නරාධමො’’ති. (ජා. 2.21.118);

බ්‍රහ්මචරියවිකොපනාති සෙට්ඨචරියස්ස මෙථුනවිරතිබ්‍රහ්මචරියස්ස විකොපනා. **සීදන්තීති** ඉත්ථියො නාමෙතා ඉසීනං බ්‍රහ්මචරියවිකොපනෙන අපායෙසු සීදන්ති. සෙසං පුරිමනයෙනෙව යොජෙතබ්බං.

එතං පන බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා තාපසො සමුද්දමජ්ඣෙ ඨිතොයෙව නට්ඨජ්ඣානං පුන උප්පාදෙත්වා ආකාසෙන අත්තනො

වසනට්ඨානමෙව ගතො. බොධිසත්තො චින්තෙසි – ‘‘අයං තාපසො එවං භාරිකො සමානො සිම්බලිතූලං විය ආකාසෙන ගතො, මයාපි ඉමිනා විය ඣානං උප්පාදෙත්වා ආකාසෙන චරිතුං වට්ටතී’’ති. සො අස්සමං ගන්ත්වා තං ඉත්ථිං මනුස්සපථං නෙත්වා ‘‘ගච්ඡ, ත්ව’’න්ති උය්‍යොජෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මනුඤ්ඤෙ භූමිභාගෙ අස්සමං මාපෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ‘‘තදා අනිත්ථිගන්ධකුමාරො අහමෙව අහොසි’’න්ති.

චූළපලොභනජාතකවණ්ණනා තතියා.

[264] 4. මහාපනාදජාතකවණ්ණනා

පනාදො නාම සො රාජාති ඉදං සත්ථා ගඞ්ගාතීරෙ නිසින්නො භද්දජිත්ථෙරස්සානුභාවං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි සමයෙ සත්ථා සාවත්ථියං වස්සං වසිත්වා ‘‘භද්දජිකුමාරස්ස සඞ්ගහං කරිස්සාමී’’ති භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො චාරිකං චරමානො භද්දියනගරං පත්වා ජාතියාවනෙ තයො මාසෙ වසි කුමාරස්ස ඤාණපරිපාකං ආගමයමානො. භද්දජිකුමාරො මහායසො අසීතිකොටිවිභවස්ස භද්දියසෙට්ඨිනො එකපුත්තකො. තස්ස තිණ්ණං උතූනං අනුච්ඡවිකා තයො පාසාදා අහෙසුං. එකෙකස්මිං චත්තාරො චත්තාරො මාසෙ වසති. එකස්මිං වසිත්වා නාටකපරිවුතො මහන්තෙන යසෙන අඤ්ඤං පාසාදං ගච්ඡති. තස්මිං ඛණෙ ‘‘කුමාරස්ස යසං පස්සිස්සාමා’’ති සකලනගරං සඞ්ඛුභි, පාසාදන්තරෙ චක්කාතිචක්කානි මඤ්චාතිමඤ්චානි බන්ධන්ති.

සත්ථා තයො මාසෙ වසිත්වා ‘‘මයං ගච්ඡාමා’’ති නගරවාසීනං ආරොචෙසි. නාගරා ‘‘භන්තෙ, ස්වෙ ගමිස්සථා’’ති සත්ථාරං නිමන්තෙත්වා දුතියදිවසෙ බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං සජ්ජෙත්වා නගරමජ්ඣෙ මණ්ඩපං කත්වා අලඞ්කරිත්වා ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා කාලං ආරොචෙසුං. සත්ථා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො තත්ථ ගන්ත්වා නිසීදි, මනුස්සා මහාදානං අදංසු. සත්ථා නිට්ඨිතභත්තකිච්චො මධුරස්සරෙන අනුමොදනං ආරභි. තස්මිං ඛණෙ භද්දජිකුමාරොපි පාසාදතො පාසාදං ගච්ඡති, තස්ස සම්පත්තිදස්සනත්ථාය තං දිවසං න කොචි අගමාසි, අත්තනො මනුස්සාව පරිවාරෙසුං. සො මනුස්සෙ පුච්ඡි – ‘‘අඤ්ඤස්මිං කාලෙ මයි පාසාදතො පාසාදං ගච්ඡන්තෙ සකලනගරං සඞ්ඛුභති, චක්කාතිචක්කානි මඤ්චාතිමඤ්චානි බන්ධන්ති, අජ්ජ පන ඨපෙත්වා මය්හං මනුස්සෙ අඤ්ඤො කොචි නත්ථි, කිං නු ඛො කාරණ’’න්ති. ‘‘සාමි, සම්මාසම්බුද්ධො ඉමං භද්දියනගරං උපනිස්සාය තයො මාසෙ වසිත්වා

අජ්ජෙව ගමිස්සති, සො භත්තකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙති, සකලනගරවාසිනොපි තස්ස ධම්මකථං සුණන්තී''ති. සො ''තෙන හි එථ, මයම්පි සුණිස්සාමා''ති සබ්බාභරණපටිමණ්ඩිතොව මහන්තෙන පරිවාරෙන උපසඞ්කමිත්වා පරිසපරියන්තෙ ඨිතො ධම්මං සුණන්තො ඨිතොව සබ්බකිලෙසෙ ඛෙපෙත්වා අග්ගඵලං අරහත්තං පාපුණි.

සත්ථා භද්දියසෙට්ඨිං ආමන්තෙත්වා ''මහාසෙට්ඨි, පුත්තො තෙ අලඞ්කතපටියත්තොව ධම්මකථං සුණන්තො අරහත්තෙ පතිට්ඨිතො, තෙනස්ස අජ්ජෙව පබ්බජිතුං වා වට්ටති පරිනිබ්බායිතුං වා''ති ආහ. ''භන්තෙ, මය්හං පුත්තස්ස පරිනිබ්බානෙන කිච්චං නත්ථි, පබ්බාජෙථ නං, පබ්බාජෙත්වා ච පන නං ගහෙත්වා ස්වෙ අම්හාකං ගෙහං උපසඞ්කමථා''ති. භගවා නිමන්තනං අධිවාසෙත්වා කුලපුත්තං ආදාය විහාරං ගන්ත්වා පබ්බාජෙත්වා උපසම්පදං දාපෙසි. තස්ස මාතාපිතරො සත්තාහං මහාසක්කාරං කරිංසු. සත්ථා සත්තාහං වසිත්වා කුලපුත්තමාදාය චාරිකං චරන්තො කොටිගාමං පාපුණි. කොටිගාමවාසිනො මනුස්සා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං අදංසු. සත්ථා භත්තකිච්චාවසානෙ අනුමොදනං ආරභි. කුලපුත්තො අනුමොදනකරණකාලෙ බහිගාමං ගන්ත්වා ''සත්ථු ආගතකාලෙයෙව උට්ඨහිස්සාමී''ති ගඞ්ගාතිත්ථසමීපෙ එකස්මිං රුක්ඛමූලෙ ඣානං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. මහල්ලකත්ථෙරෙසු ආගච්ඡන්තෙසුපි අනුට්ඨහිත්වා සත්ථු ආගතකාලෙයෙව උට්ඨහි. පුථුජ්ජනා භික්ඛූ ''අයං පුරෙ විය පබ්බජිත්වා මහාථෙරෙ ආගච්ඡන්තෙපි දිස්වා න උට්ඨහතී''ති කුජ්ඣිංසු.

කොටිගාමවාසිනො මනුස්සා නාවාසඞ්ඝාතෙ බන්ධිංසු. සත්ථා නාවාසඞ්ඝාතෙ ඨත්වා ''කහං, භද්දජී''ති පුච්ඡි. ''එස, භන්තෙ, ඉධෙවා''ති. ''එහි, භද්දජි, අම්හෙහි සද්ධිං එකනාවං අභිරුහා''ති. ථෙරොපි උප්පතිත්වා එකනාවාය අට්ඨාසි. අථ නං ගඞ්ගාය මජ්ඣං ගතකාලෙ සත්ථා ආහ – ''භද්දජි, තයා මහාපනාදරාජකාලෙ අජ්ඣාවුත්ථපාසාදො කහ''න්ති. ඉමස්මිං ඨානෙ නිමුග්ගො, භන්තෙති. පුථුජ්ජනා භික්ඛූ ''භද්දජිත්ථෙරො අඤ්ඤං බ්‍යාකරොතී''ති ආහංසු. සත්ථා ''තෙන හි, භද්දජි, සබ්‍රහ්මචාරීනං කඞ්ඛං ඡින්දා''ති ආහ. තස්මිං ඛණෙ ථෙරො සත්ථාරං වන්දිත්වා ඉද්ධිබලෙන ගන්ත්වා පාසාදථූපිකං පාදඞ්ගුලියා ගහෙත්වා පඤ්චවීසතියොජනං පාසාදං ගහෙත්වා ආකාසෙ උප්පති. උප්පතිතො ච පන හෙට්ඨාපාසාදෙ ඨිතානං පාසාදං භින්දිත්වා පඤ්ඤායි. සො එකයොජනං ද්වියොජනං තියොජනන්ති යාව වීසතියොජනා උදකතො පාසාදං උක්ඛිපි. අථස්ස පුරිමභවෙ ඤාතකා පාසාදලොභෙන මච්ඡකච්ඡපනාගමණ්ඩූකා හුත්වා තස්මිංයෙව පාසාදෙ නිබ්බත්තා පාසාදෙ උට්ඨහන්තෙ පරිවත්තිත්වා පරිවත්තිත්වා උදකෙයෙව පතිංසු. සත්ථා තෙ පතන්තෙ දිස්වා ''ඤාතකා තෙ, භද්දජි, කිලමන්තී''ති ආහ. ථෙරො සත්ථු වචනං සුත්වා පාසාදං විස්සජ්ජෙසි, පාසාදො යථාඨානෙයෙව පතිට්ඨහි, සත්ථා පාරගඞ්ගං ගතො. අථස්ස ගඞ්ගාතීරෙයෙව ආසනං පඤ්ඤාපයිංසු, සො පඤ්ඤත්තෙ

වරබුද්ධාසනෙ තරුණසූරියො විය රස්මියො මුඤ්චන්තො නිසීදි. අථ නං භික්ඛූ ‘‘කස්මිං කාලෙ, භන්තෙ, අයං පාසාදො භද්දජිත්ථෙරෙන අජ්ඣාවුත්ථො’’ති පුච්ඡිංසු. සත්ථා ‘‘මහාපනාදරාජකාලෙ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ විදෙහරට්ඨෙ මිථිලායං සුරුචි නාම රාජා අහොසි, පුත්තොපි තස්ස සුරුචියෙව, තස්ස පන පුත්තො මහාපනාදො නාම අහොසි, තෙ ඉමං පාසාදං පටිලභිංසු. පටිලාභත්ථාය පනස්ස ඉදං පුබ්බකම්මං – ද්වෙ පිතාපුත්තා නළෙහි ච උදුම්බරදාරූහි ච පච්චෙකබුද්ධස්ස වසනපණ්ණසාලං කරිංසු. ඉමස්මිං ජාතකෙ සබ්බං අතීතවත්ථු පකිණ්ණකනිපාතෙ **සුරුචිජාතකෙ** (ජා. 1.14.102 ආදයො) ආවිභවිස්සති.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා සම්මාසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

40.

‘‘පනාදො නාම සො රාජා, යස්ස යූපො සුවණ්ණයො;
තිරියං සොළසුබ්බෙධො, උද්ධමාහු සහස්සධා.

41.

‘‘සහස්සකණ්ඩො සතගෙණ්ඩු, ධජාලු හරිතාමයො;
අනච්චුං තත්ථ ගන්ධබ්බා, ඡ සහස්සානි සත්තධා.

42.

‘‘එවමෙතං තදා ආසි, යථා භාසසි භද්දජි;
සක්කො අහං තදා ආසිං, වෙයාවච්චකරො තවා’’ති.

තත්ථ **යූපොති** පාසාදො. **තිරියං සොළසුබ්බෙධොති** විත්ථාරතො සොළසකණ්ඩපාතවිත්ථාරො අහොසි. **උද්ධමාහු සහස්සධාති** උබ්බෙධෙන සහස්සකණ්ඩගමනමත්තං උච්චො අහු, සහස්සකණ්ඩගමනගණනාය පඤ්චවීසතියොජනප්පමාණං හොති. විත්ථාරො පනස්ස අට්ඨයොජනමත්තො.

සහස්සකණ්ඩො සතගෙණ්ඩූති සො පනෙස සහස්සකණ්ඩුබ්බෙධො පාසාදො සතභූමිකො අහොසි. **ධජාලූති** ධජසම්පන්නො. **හරිතාමයොති** හරිතමණිපරික්ඛිත්තො. අට්ඨකථායං පන ‘‘සමාලුහරිතාමයො’’ති පාඨො, හරිතමණිමයෙහි ද්වාරකවාටවාතපානෙහි සමන්නාගතොති අත්ථො. **සමාලූති** කිර ද්වාරකවාටවාතපානානං නාමං. **ගන්ධබ්බාති** නටා, **ඡ සහස්සානි සත්තධාති** ඡ ගන්ධබ්බසහස්සානි සත්තධා හුත්වා තස්ස පාසාදස්ස සත්තසු ඨානෙසු රඤ්ඤො රතිජනනත්ථාය නච්චිංසූති අත්ථො. තෙ එවං

නච්චන්තාපි රාජානං හාසෙතුං නාසක්ඛිංසු, අථ සක්කො දෙවරාජා දෙවනටං පෙසෙත්වා සමජ්ජං කාරෙසි, තදා මහාපනාදො හසි.

යථා හාසසි, භද්දජීති භද්දජිත්ථෙරෙන හි ‘‘භද්දජි, තයා මහාපනාදරාජකාලෙ අජ්ඣාවුත්ථපාසාදො කහ’’න්ති වුත්තෙ ‘‘ඉමස්මිං ඨානෙ නිමුග්ගො, භන්තෙ’’ති වදන්තෙන තස්මිං කාලෙ අත්තනො අත්ථාය තස්ස පාසාදස්ස නිබ්බත්තභාවො ච මහාපනාදරාජභාවො ච භාසිතො හොති. තං ගහෙත්වා සත්ථා ‘‘යථා ත්වං, භද්දජි, භාසසි, තදා එතං තථෙව අහොසි, අහං තදා තව කායවෙය්‍යාවච්චකරො සක්කො දෙවානමින්දො අහොසි’’න්ති ආහ. තස්මිං ඛණෙ පුථුජ්ජනභික්ඛූ නික්කඞ්ඛා අහෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මහාපනාදො රාජා භද්දජී අහොසි, සක්කො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මහාපනාදජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[265] 5. ඛුරප්පජාතකවණ්ණනා

දිස්වා ඛුරප්පෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං ඔස්සට්ඨවීරියං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි සත්ථා ‘‘සච්චං කිර ත්වං, භික්ඛු, ඔස්සට්ඨවීරියො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘භික්ඛු, කස්මා එවං ත්වං නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා වීරියං ඔස්සජි, පොරාණකපණ්ඩිතා අනිය්‍යානිකට්ඨානෙපි වීරියං කරිංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං අටවිආරක්ඛකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො පඤ්චපුරිසසතපරිවාරො අටවිආරක්ඛකෙසු සබ්බජෙට්ඨකො හුත්වා අටවිමුඛෙ එකස්මිං ගාමෙ වාසං කප්පෙසි. සො භතිං ගහෙත්වා මනුස්සෙ අටවිං අතික්කාමෙති. අථෙකස්මිං දිවසෙ බාරාණසෙය්‍යකො සත්ථවාහපුත්තො පඤ්චහි සකටසතෙහි තං ගාමං පත්වා තං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සම්ම, සහස්සං ගහෙත්වා මං අටවිං අතික්කාමෙහී’’ති ආහ. සො ‘‘සාධූ’’ති තස්ස හත්ථතො සහස්සං ගණ්හි, භතිං ගණ්හන්තොයෙව තස්ස ජීවිතං පරිච්චජි. සො තං ආදාය අටවිං පාවිසි, අටවිමජ්ඣෙ පඤ්චසතා චොරා උට්ඨහිංසු, චොරෙ දිස්වාව සෙසපුරිසා උරෙන නිපජ්ජිංසු, ආරක්ඛකජෙට්ඨකො එකොව නදන්තො වග්ගන්තො පහරිත්වා පඤ්චසතෙපි චොරෙ පලාපෙත්වා සත්ථවාහපුත්තං සොත්ථිනා කන්තාරං තාරෙසි.

සත්ථවාහපුත්තො පරකන්තාරෙ සත්ථං නිවෙසෙත්වා ආරක්ඛකජෙට්ඨකං නානග්ගරසභොජනං භොජෙත්වා සයම්පි භුත්තපාතරාසො සුඛනිසින්නො තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො ‘‘සම්ම,

තථාදාරුණානං චොරානං ආවුධානි ගහෙත්වා අවත්ථරණකාලෙ කෙන නු ඛො තෙ කාරණෙන චිත්තුත්‍රාසමත්තම්පි න උප්පන්න''න්ති පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

43.

''දිස්වා ඛුරප්පෙ ධනුවෙගනුන්නෙ, ඛග්ගෙ ගහීතෙ තිඛිණෙ තෙලධොතෙ;
තස්මිං භයස්මිං මරණෙ වියූළ්හෙ, කස්මා නු තෙ නාහු ඡම්භිතත්ත''න්ති.

තත්ථ **ධනුවෙගනුන්නෙති** ධනුවෙගෙන විස්සට්ඨෙ. **ඛග්ගෙ ගහීතෙති** ථරුදණ්ඩෙහි සුගහිතෙ ඛග්ගෙ. **මරණෙ වියූළ්හෙති** මරණෙ පච්චුපට්ඨිතෙ. **කස්මා නු තෙ නාහූති** කෙන නු ඛො කාරණෙන නාහොසි. **ඡම්භිතත්තන්ති** සරීරචලනං.

තං සුත්වා ආරක්ඛකජෙට්ඨකො ඉතරා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

44.

''දිස්වා ඛුරප්පෙ ධනුවෙගනුන්නෙ, ඛග්ගෙ ගහීතෙ තිඛිණෙ තෙලධොතෙ;
තස්මිං භයස්මිං මරණෙ වියූළ්හෙ, වෙදං අලත්ථං විපුලං උළාරං.

45.

''සො වෙදජාතො අජ්ඣභවිං අමිත්තෙ, පුබ්බෙව මෙ ජීවිතමාසි චත්තං;
න හි ජීවිතෙ ආලයං කුබ්බමානො, සූරො කයිරා සූරකිච්චං කදාචී''ති.

තත්ථ **වෙදං අලත්ථන්ති** තුට්ඨිඤ්චෙව සොමනස්සඤ්ච පටිලභිං. **විපුලන්ති** බහුං. **උළාරන්ති** උත්තමං. **අජ්ඣභවින්ති** ජීවිතං පරිච්චජිත්වා අභිභවිං. **පුබ්බෙව මෙ ජීවිතමාසි චත්තන්ති** මයා පුබ්බෙව තව හත්ථතො භතිං ගණ්හන්තෙනෙව ජීවිතං චත්තමාසි. **න හි ජීවිතෙ ආලයං කුබ්බමානොති** ජීවිතස්මිඤ්හි නිකන්තිං කුරුමානො පුරිසකිච්චං කදාචිපි න කරොති.

එවං සො සරවස්සෙ වස්සන්තෙ ජීවිතනිකන්තියා විස්සට්ඨත්තා අත්තනා සූරකිච්චස්ස කතභාවං ඤාපෙත්වා සත්ථවාහපුත්තං උය්‍යොජෙත්වා සකගාමමෙව පච්චාගන්ත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ ඔස්සට්ඨවීරියො භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨහි. ‘‘තදා ආරක්ඛකජෙට්ඨකො අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ඛුරප්පජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[266] 6. වාතග්ගසින්ධවජාතකවණ්ණනා

යෙනාසි කිසියා පණ්ඩූති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සාවත්ථියං අඤ්ඤතරං කුටුම්බිකං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිරෙකා අභිරූපා ඉත්ථී එකං අභිරූපං කුටුම්බිකං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තා අහොසි, සකලසරීරං ඣායමානො විය සා අබ්භන්තරෙ කිලෙසග්ගි උප්පජ්ජි. සා නෙව කායස්සාදං ලභි, න චිත්තස්සාදං, භත්තම්පිස්සා න රුච්චි, කෙවලං මඤ්චකඅටනිං ගහෙත්වා නිපජ්ජි. අථ නං උපට්ඨායිකා ච සහායිකා ච පුච්ඡිංසු – ‘‘කිං නු ඛො ත්වං කම්පමානචිත්තා අටනිං ගහෙත්වා නිපන්නා, කිං තෙ අඵාසුක’’න්ති. සා එකං ද්වෙ වාරෙ අකථෙත්වා පුනප්පුනං වුච්චමානා තමත්ථං ආරොචෙසි. අථ නං තා සමස්සාසෙත්වා ‘‘ත්වං මා චින්තයි, මයං තං ආනෙස්සාමා’’ති වත්වා ගන්ත්වා කුටුම්බිකෙන සද්ධිං මන්තෙසුං, සො පටික්ඛිපිත්වා පුනප්පුනං වුච්චමානො අධිවාසෙසි. තා ‘‘අසුකදිවසෙ අසුකවෙලායං ආගච්ඡා’’ති පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා ගන්ත්වා තස්සා ආරොචෙසුං. සා අත්තනො සයනගබ්භං සජ්ජෙත්වා අත්තානං අලඞ්කරිත්වා සයනපිට්ඨෙ නිසින්නා තස්මිං ආගන්ත්වා සයනෙකදෙසෙ නිසින්නෙ චින්තෙසි – ‘‘සචාහං ඉමස්ස ගරුකං අකත්වා ඉදානෙව ඔකාසං කරිස්සාමි, ඉස්සරියං මෙ පරිහායිස්සති, ආගතදිවසෙයෙව ඔකාසකරණං නාම අකාරණං, අජ්ජ න මඞ්කුං කත්වා අඤ්ඤස්මිං දිවසෙ ඔකාසං කරිස්සාමී’’ති. අථ නං හත්ථගහණාදිවසෙන කෙළිං කාතුං ආරද්ධං හත්ථෙ ගහෙත්වා ‘‘අපෙහි අපෙහි, න මෙ තයා අත්ථො’’ති නිබ්භච්ඡෙසි. සො ඔසක්කිත්වා ලජ්ජිතො උට්ඨාය අත්තනො ගෙහමෙව ගතො.

ඉතරා ඉත්ථියො තාය තථා කතභාවං ඤත්වා කුටුම්බිකෙ නික්ඛන්තෙ තං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහංසු – ‘‘ත්වං එතස්මිං පටිබද්ධචිත්තා ආහාරං පටික්ඛිපිත්වා නිපජ්ජි, අථ නං මයං පුනප්පුනං යාචිත්වා ආනයිම්හ, තස්ස කස්මා ඔකාසං න අකාසී’’ති. සා තමත්ථං ආරොචෙසි. ඉතරා ‘‘තෙන හි පඤ්ඤායිස්සසී’’ති වත්වා පක්කමිංසු. කුටුම්බිකො පුන නිවත්තිත්වාපි න ඔලොකෙසි. සා තං අලභමානා නිරාහාරා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. කුටුම්බිකො තස්සා මතභාවං ඤත්වා බහුං මාලාගන්ධවිලෙපනං ආදාය ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං පූජෙත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා සත්ථාරා ච ‘‘කිං නු ඛො, උපාසක, න පඤ්ඤායසී’’ති පුච්ඡිතෙ තමත්ථං ආරොචෙත්වා ‘‘ස්වාහං, භන්තෙ, එත්තකං කාලං ලජ්ජාය බුද්ධුපට්ඨානං නාගතො’’ති ආහ. සත්ථා ‘‘න, උපාසක, ඉදානෙවෙසා කිලෙසවසෙන තං පක්කොසාපෙත්වා ආගතකාලෙ තං ඔකාසං අකත්වා ලජ්ජාපෙසි, පුබ්බෙපි

පන පණ්ඩිතෙසු පටිබද්ධචිත්තා හුත්වා පක්කොසාපෙත්වා ආගතකාලෙ ඔකාසං අකත්වා කිලමෙත්වාව උය්‍යොජෙසී’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සින්ධවකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වාතග්ගසින්ධවො නාම හුත්වා තස්ස මඞ්ගලඅස්සො අහොසි. අස්සගොපකා තං නෙත්වා ගඞ්ගායං න්හාපෙන්ති. අථ නං භද්දලී නාම ගද්‍රභී දිස්වා පටිබද්ධචිත්තා හුත්වා කිලෙසවසෙන කම්පමානා නෙව තිණං ඛාදි, න උදකං පිවි, පරිසුස්සිත්වා කිසා අට්ඨිචම්මමත්තා අහොසි. අථ නං පුත්තො ගද්‍රභපොතකො මාතරං පරිසුස්සමානං දිස්වා ‘‘කිං නු ඛො ත්වං, අම්ම, නෙව තිණං ඛාදසි, න උදකං පිවසි, පරිසුස්සිත්වා තත්ථ තත්ථ කම්පමානා නිපජ්ජසි, කිං තෙ අඵාසුක’’න්ති පුච්ඡි. සා අකථෙත්වා පුනප්පුනං වුච්චමානා තමත්ථං කථෙසි. අථ නං පුත්තො සමස්සාසෙත්වා ‘‘අම්ම, මා චින්තයි, අහං තං ආනෙස්සාමී’’ති වත්වා වාතග්ගසින්ධවස්ස න්හායිතුං ආගතකාලෙ තං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘තාත, මය්හං මාතා තුම්හෙසු පටිබද්ධචිත්තා නිරාහාරා සුස්සිත්වා මරිස්සති, ජීවිතදානමස්සා දෙථා’’ති ආහ. ‘‘සාධු, තාත, දස්සාමි, අස්සගොපකා මං න්හාපෙත්වාථොකං ගඞ්ගාතීරෙ විචරණත්ථාය විස්සජ්ජෙන්ති, ත්වං මාතරං ගහෙත්වා තං පදෙසං එහී’’ති. සො ගන්ත්වා මාතරං ආනෙත්වා තස්මිං පදෙසෙ විස්සජ්ජෙත්වා එකමන්තං පටිච්ඡන්නො අට්ඨාසි.

අස්සගොපකාපි වාතග්ගසින්ධවං තස්මිං ඨානෙ විස්සජ්ජෙසුං. සො තං ගද්‍රභිං ඔලොකෙත්වා උපසඞ්කමි. අථ සා ගද්‍රභී තස්මිං උපසඞ්කමිත්වා අත්තනො සරීරං උපසිඞ්ඝමානෙ ‘‘සචාහං ගරුං අකත්වා ආගතක්ඛණෙයෙවස්ස ඔකාසං කරිස්සාමි, එවං මෙ යසො ච ඉස්සරියඤ්ච පරිහායිස්සති, අනිච්ඡමානා විය භවිතුං වට්ටතී’’ති චින්තෙත්වා සින්ධවස්ස හෙට්ඨාහනුකෙ පාදෙන පහරිත්වා පලායි, දන්තමූලමස්ස භිජ්ජිත්වා ගතකාලො විය අහොසි. වාතග්ගසින්ධවො ‘‘කො මෙ එතාය අත්ථො’’ති ලජ්ජිතො තතොව පලායි. සා විප්පටිසාරිනී හුත්වා තත්ථෙව පතිත්වා සොචමානා නිපජ්ජි.

අථ නං පුත්තො උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

46.

‘‘යෙනාසි කිසියා පණ්ඩු, යෙන භත්තං න රුච්චති;
අයං සො ආගතො භත්තා, කස්මා දානි පලායසී’’ති.

තත්ථ **යෙනාති** තස්මිං පටිබද්ධචිත්තතාය යෙන කාරණභූතෙන.

පුත්තස්ස වචනං සුත්වා ගද්‍රභී දුතියං ගාථමාහ –

47.

‘‘සචෙ පනාදිකෙනෙව, සන්ථවො නාම ජායති;
යසො හායති ඉත්ථීනං, තස්මා තාත පලායහ’’න්ති.

තත්ථ **ආදිකෙනෙවාති**ආදිතොව පඨමමෙව. **සන්ථවොති** මෙථුනධම්මසංයොගවසෙන මිත්තසන්ථවො. **යසො හායති ඉත්ථීනන්ති,** තාත, ඉත්ථීනඤ්හි ගරුකං අකත්වා ආදිතොව සන්ථවං කුරුමානානං යසො හායති, ඉස්සරියගබ්භිතභාවො පරිහායතීති. එවං සො ඉත්ථීනං සභාවං පුත්තස්ස කථෙසි.

තතියගාථං පන සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ආහ –

48.

‘‘යසස්සිනං කුලෙ ජාතං, ආගතං යා න ඉච්ඡති;
සොචති චිරරත්තාය, වාතග්ගමිව භද්දලී’’ති.

තත්ථ **යසස්සිනන්ති** යසසම්පන්නං. **යා න ඉච්ඡතීති** යා ඉත්ථී තථාරූපං පුරිසං න ඉච්ඡති. **චිරරත්තායාති** චිරරත්තං, දීඝමද්ධානන්ති අත්ථො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කුටුම්බිකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ‘‘තදා ගද්‍රභී සා ඉත්ථී අහොසි, වාතග්ගසින්ධවො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

වාතග්ගසින්ධවජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[267] 7. කක්කටකජාතකවණ්ණනා

සිඞ්ගී මිගොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං ඉත්ථිං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිරෙකො කුටුම්බිකො අත්තනො භරියං ගහෙත්වා උද්ධාරසොධනත්ථාය ජනපදං ගන්ත්වා උද්ධාරං සොධෙත්වා ආගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ චොරෙහි ගහිතො. භරියා පනස්ස අභිරූපා පාසාදිකා දස්සනීයා, චොරජෙට්ඨකො තස්සා සිනෙහෙන කුටුම්බිකං මාරෙතුං ආරභි. සා පන ඉත්ථී සීලවතී ආචාරසම්පන්නා පතිදෙවතා, සා චොරජෙට්ඨකස්ස පාදෙසු නිපතිත්වා ‘‘සාමි, සචෙ මයි සිනෙහො අත්ථි, මා මය්හං සාමිකං මාරෙහි. සචෙ මාරෙසි, අහම්පි විසං වා ඛාදිත්වා නාසවාතං වා සන්නිරුම්භිත්වා මරිස්සාමි, තයා පන සද්ධිං න ගමිස්සාමි, මා මෙ අකාරණෙන සාමිකං මාරෙහී’’ති යාචිත්වා තං විස්සජ්ජාපෙසි. තෙ උභොපි සොත්ථිනා සාවත්ථිං පත්වා ජෙතවනපිට්ඨිවිහාරෙන ගච්ඡන්තා ‘‘විහාරං පවිසිත්වා සත්ථාරං වන්දිස්සාමා’’ති ගන්ධකුටිපරිවෙණං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. තෙ සත්ථාරා ‘‘කහං ගතත්ථ, උපාසකා’’ති පුට්ඨා ‘‘උද්ධාරසොධනත්ථායා’’ති ආහංසු. ‘‘අන්තරාමග්ගෙ පන

ආරොගෙයන ආගතත්ථා''ති වුත්තෙ කුටුම්බිකො ආහ – ''අන්තරාමග්ගෙ නො, භන්තෙ, චොරා ගණ්හිංසු, තත්‍රෙසා මං මාරියමානං චොරජෙට්ඨකං යාචිත්වා මොචෙසි, ඉමං නිස්සාය මයා ජීවිතං ලද්ධ''න්ති. සත්ථා ''න, උපාසක, ඉදානෙවෙතාය එවං තුය්හං ජීවිතං දින්නං, පුබ්බෙපි පණ්ඩිතානම්පි ජීවිතං අදාසියෙවා''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ හිමවන්තෙ මහාඋදකරහදො, තත්ථ මහාසුවණ්ණකක්කටකො අහොසි. සො තස්ස නිවාසභාවෙන ''කුළීරදහො''ති පඤ්ඤායිත්ථ. කක්කටකො මහා අහොසි ඛලමණ්ඩලප්පමාණො, හත්ථී ගහෙත්වා වධිත්වා ඛාදති. හත්ථී තස්ස භයෙන තත්ථ ඔතරිත්වා ගොචරං ගණ්හිතුං න සක්කොන්ති. තදා බොධිසත්තො කුළීරදහං උපනිස්සාය වසමානං හත්ථියූථජෙට්ඨකං පටිච්ච කරෙණුයා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්හි. අථස්ස මාතා ''ගබ්භං රක්ඛිස්සාමී''ති අඤ්ඤං පබ්බතප්පදෙසං ගන්ත්වා ගබ්භං රක්ඛිත්වා පුත්තං විජායි. සො අනුක්කමෙන විඤ්ඤුතං පත්තො මහාසරීරො ථාමසම්පන්නො සොභග්ගප්පත්තො අඤ්ජනපබ්බතො විය අහොසි. සො එකාය කරෙණුයා සද්ධිං සංවාසං කප්පෙත්වා ''කක්කටකං ගණ්හිස්සාමී''ති අත්තනො භරියඤ්ච මාතරඤ්ච ආදාය තං හත්ථියූථං උපසඞ්කමිත්වා පිතරං පස්සිත්වා ''තාත, අහං කක්කටකං ගණ්හිස්සාමී''ති ආහ. අථ නං පිතා ''න සක්ඛිස්සසි, තාතා''ති වාරෙත්වා පුනප්පුනං වදන්තං ''ත්වඤ්ඤෙව ජානිස්සසී''ති ආහ.

සො කුළීරදහං උපනිස්සාය වසන්තෙ සබ්බවාරණෙ සන්නිපාතෙත්වා සබ්බෙහි සද්ධිං දහසමීපං ගන්ත්වා ''කිං සො කක්කටකො ඔතරණකාලෙ ගණ්හාති, උදාහු ගොචරං ගණ්හනකාලෙ, උදාහු උත්තරණකාලෙ''ති පුච්ඡිත්වා ''උත්තරණකාලෙ''ති සුත්වා ''තෙන හි තුම්හෙ කුළීරදහං ඔතරිත්වා යාවදත්ථං ගොචරං ගහෙත්වා පඨමං උත්තරථ, අහං පච්ඡතො භවිස්සාමී''ති ආහ. වාරණා තථා කරිංසු. කුළීරො පච්ඡතො උත්තරන්තං බොධිසත්තං මහාසණ්ඩාසෙන කම්මාරො ලොහසලාකං විය අළද්වයෙන පාදෙ දළ්හං ගණ්හි, කරෙණුකා බොධිසත්තං අවිජහිත්වා සමීපෙයෙව අට්ඨාසි. බොධිසත්තො ආකඩ්ඪන්තො කුළීරං චාලෙතුං නාසක්ඛි, කුළීරො පන තං ආකඩ්ඪන්තො අත්තනො අභිමුඛං කරොති. සො මරණභයතජ්ජිතො බද්ධරවං රවි, සබ්බෙ වාරණා මරණභයතජ්ජිතා කොඤ්චනාදං කත්වා මුත්තකරීසං චජමානා පලායිංසු, කරෙණුකාපිස්ස සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තී පලායිතුං ආරභි.

අථ නං සො අත්තනො බද්ධභාවං සඤ්ඤාපෙත්වා තස්සා අපලායනත්ථං පඨමං ගාථමාහ –

49. තත්ථ **සිඞ්ගී මිගො**ති සිඞ්ගී සුවණ්ණවණ්ණො මිගො. ද්වීහි අළෙහි සිඞ්ගකිච්චං සාධෙන්තෙහි යුත්තතාය සිඞ්ගීති අත්ථො. මිගොති පන

සබ්බපාණසඞ්ගාහකවසෙන ඉධ කුළීරො වුත්තො. **ආයතචක්ඛුනෙත්තොති** එත්ථ දස්සනට්ඨෙන චක්ඛු, නයනට්ඨෙන නෙත්තං, ආයතානි චක්ඛුසඞ්ඛාතානි නෙත්තානි අස්සාති ආයතචක්ඛුනෙත්තො, දීඝඅක්ඛීති අත්ථො. අට්ඨිමෙවස්ස තචකිච්චං සාධෙතීති **අට්ඨිත්තචො. තෙනාභිභූතොති** තෙන මිගෙන අභිභූතො අජ්ඣොත්ථතො නිච්චලං ගහිතො හුත්වා. **කපණං රුදාමීති** කාරුඤ්ඤප්පත්තො හුත්වා රුදාමි විරවාමි. **මා හෙව මන්ති** මං එවරූපං බ්‍යසනප්පත්තං අත්තනො පාණසමං පියසාමිකං ත්වං මා හෙව ජහීති.

අථ සා කරෙණුකා නිවත්තිත්වා තං අස්සාසයමානා දුතියං ගාථමාහ –

50.

‘‘අයාය න තං ජහිස්සාමි, කුඤ්ජරං සට්ඨිහායනං;
පථබ්‍යා චාතුරන්තාය, සුප්පියො හොසි මෙ තුව’’න්ති.

තත්ථ **සට්ඨිහායනන්ති** ජාතියා සට්ඨිවස්සකාලස්මිඤ්හි කුඤ්ජරා ථාමෙන පරිහායන්ති, සා අහං එවං ථාමහීනං ඉමං බ්‍යසනං පත්තං තං න ජහිස්සාමි, මා භායි, ඉමිස්සා හි චතූසු දිසාසු සමුද්දං පත්වා ඨිතාය චාතුරන්තාය පථවියා ත්වං මය්හං සුට්ඨු පියොති.

අථ නං සන්ථම්භෙත්වා ‘‘අයාා, ඉදානි තං කුළීරෙන සද්ධිං ථොකං කථාසල්ලාපං ලභමානා විස්සජ්ජාපෙස්සාමී’’ති වත්වා කුළීරං යාචමානා තතියං ගාථමාහ –

51.

‘‘යෙ කුළීරා සමුද්දස්මිං, ගඞ්ගාය යමුනාය ච;
තෙසං ත්වං වාරිජො සෙට්ඨො, මුඤ්ච රොදන්තියා පති’’න්ති.

තස්සත්ථො – යෙ සමුද්දෙ වා ගඞ්ගාය වා යමුනාය වා කුළීරා, සබ්බෙසං වණ්ණසම්පත්තියා ච මහන්තත්තෙන ච ත්වමෙව සෙට්ඨො උත්තමො. තෙන තං යාචාමි, මය්හං රොදමානාය සාමිකං මුඤ්චාති.

කුළීරො තස්සා කථයමානාය ඉත්ථිසද්දෙ නිමිත්තං ගහෙත්වා ආකඞ්ඛියමානසො හුත්වා වාරණස්ස පාදතො අළෙ විනිවෙඨෙන්තො ‘‘අයං විස්සට්ඨො ඉදං නාම කරිස්සතී’’ති න කිඤ්චි අඤ්ඤාසි. අථ නං වාරණො පාදං උක්ඛිපිත්වා පිට්ඨියං අක්කමි, තාවදෙව අට්ඨීනි භිජ්ජිංසු. වාරණො තුට්ඨරවං රවි, සබ්බෙ වාරණා සන්නිපතිත්වා කුළීරං නීහරිත්වා මහීතලෙ ඨපෙත්වා මද්දන්තා චුණ්ණවිචුණ්ණමකංසු. තස්ස ද්වෙ අළා සරීරතො භිජ්ජිත්වා එකමන්තෙ පතිංසු. සො ච කුළීරදහො ගඞ්ගාය එකාබද්ධො, ගඞ්ගාය පූරණකාලෙ ගඞ්ගොදකෙන පූරති, උදකෙ මන්දීභූතෙ දහතො උදකං ගඞ්ගං ඔතරති. අථ ද්වෙපි තෙ අළා උප්ලවිත්වා ගඞ්ගාය වුය්හිංසු.

තෙසු එකො සමුද්දං පාවිසි, එකං දසභාතිකරාජානො උදකෙ කීළමානා ලභිත්වා ආළිඞ්ගං නාම මුදිඞ්ගං අකංසු. සමුද්දං පන පවිට්ඨං අසුරා ගහෙත්වා ආලම්බරං නාම භෙරිං කාරෙසුං. තෙ අපරභාගෙ සක්කෙන සඞ්ගාමෙ පරාජිතා තං ඡඩ්ඩෙත්වා පලායිංසු, අථ නං සක්කො අත්තනො අත්ථාය ගණ්හාපෙසි. ''ආලම්බරමෙසො විය ථනතී''ති තං සන්ධාය වදන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උභො ජයම්පතිකා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. ''තදා කරෙණුකා අයං උපාසිකා අහොසි, වාරණො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

කක්කටකජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[268] 8. ආරාමදූසකජාතකවණ්ණනා

යො වෙ සබ්බසමෙතානන්ති ඉදං සත්ථා දක්ඛිණාගිරිජනපදෙ අඤ්ඤතරං උය්‍යානපාලපුත්තං ආරබ්භ කථෙසි. සත්ථා කිර වුත්ථවස්සො ජෙතවනා නික්ඛමිත්වා දක්ඛිණාගිරිජනපදෙ චාරිකං චරි. අථෙකො උපාසකො බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා උය්‍යානෙ නිසීදාපෙත්වා යාගුඛජ්ජකෙහි සන්තප්පෙත්වා ''අය්‍යා, උය්‍යානචාරිකං චරිතුකාමා ඉමිනා උය්‍යානපාලෙන සද්ධිං චරන්තූ''ති වත්වා ''අය්‍යානං ඵලාඵලානි දදෙය්‍යාසී''ති උය්‍යානපාලං ආණාපෙසි. භික්ඛූ චරමානා එකං ඡිද්දට්ඨානං දිස්වා ''ඉදං ඨානං ඡිද්දං විරළරුක්ඛං, කිං නු ඛො කාරණ''න්ති පුච්ඡිංසු. අථ නෙසං උය්‍යානපාලො ආචික්ඛි – ''එකො කිර උය්‍යානපාලපුත්තො උපරොපකෙසු උදකං ආසිඤ්චන්තො 'මූලප්පමාණෙන ආසිඤ්චිස්සාමී'ති උප්පාටෙත්වා මූලප්පමාණෙන උදකං ආසිඤ්චි, තෙන තං ඨානං ඡිද්දං ජාත''න්ති. භික්ඛූ සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා තමත්ථං ආරොචෙසුං. සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව පුබ්බෙපි සො කුමාරකො ආරාමදූසකොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං විස්සසෙනෙ නාම රඤ්ඤෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ උස්සවෙ ඝුට්ඨෙ උය්‍යානපාලො ''උස්සවං කීළිස්සාමී''ති උය්‍යානවාසිනො මක්කටෙ ආහ – ''ඉදං උය්‍යානං තුම්හාකං බහූපකාරං, අහං සත්තාහං උස්සවං කීළිස්සාමි, තුම්හෙ සත්ත දිවසෙ උපරොපකෙසු උදකං ආසිඤ්චථා''ති. තෙ ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිංසු. සො තෙසං චම්මඝටකෙ දත්වා පක්කාමි. මක්කටා උදකං ආසිඤ්චන්තා උපරොපකෙසු ආසිඤ්චිංසු. අථ නෙ මක්කටජෙට්ඨකො ආහ – ''ආගමෙථ තාව, උදකං නාම සබ්බකාලං දුල්ලභං, තං රක්ඛිතබ්බං, උපරොපකෙ උප්පාටෙත්වා මූලප්පමාණං ඤත්වා දීඝමූලකෙසු බහුං, රස්සමූලකෙසු අප්පං උදකං සිඤ්චිතුං වට්ටතී''ති. තෙ ''සාධූ''ති වත්වා එකච්චෙ උපරොපකෙ උප්පාටෙත්වා ගච්ඡන්ති, එකච්චෙ තෙ රොපෙත්වා උදකං සිඤ්චන්ති.

තස්මිං කාලෙ බොධිසත්තො බාරාණසියං එකස්ස කුලස්ස පුත්තො අහොසි, සො කෙනචිදෙව කරණීයෙන උය්‍යානං ගන්ත්වා තෙ මක්කටෙ තථා කරොන්තෙ දිස්වා ‘‘කො තුම්හෙ එවං කාරෙතී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘වානරජෙට්ඨකො’’ති වුත්තෙ ‘‘ජෙට්ඨකස්ස තාව වො අයං පඤ්ඤා, තුම්හාකං පන කීදිසී භවිස්සතී’’ති තමත්ථං පකාසෙන්තො ඉමං පඨමං ගාථමාහ –

52.

‘‘යො වෙ සබ්බසමෙතානං, අහුවා සෙට්ඨසම්මතො;
තස්සායං එදිසී පඤ්ඤා, කිමෙව ඉතරා පජා’’ති.

තත්ථ **සබ්බසමෙතානන්ති** ඉමෙසං සබ්බෙසං සමානජාතීනං. **අහුවාති** අහොසි. **කිමෙව ඉතරා පජාති** යා ඉතරා එතෙසු ලාමිකා පජා, කීදිසා නු ඛො තස්සා පඤ්ඤාති.

තස්ස කථං සුත්වා වානරා දුතියං ගාථමාහංසු –

53.

‘‘එවමෙව තුවං බ්‍රහ්මෙ, අනඤ්ඤාය විනින්දසි;
කථං මූලං අදිස්වාන, රුක්ඛං ජඤ්ඤා පතිට්ඨිත’’න්ති.

තත්ථ **බ්‍රහ්මෙති** ආලපනමත්තං. අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො – ත්වං, භො පුරිස, කාරණාකාරණං අජානිත්වා එවමෙව අම්හෙ විනින්දසි, රුක්ඛං නාම ‘‘ගම්භීරෙ පතිට්ඨිතො වා එස, න වා’’ති මූලං අනුප්පාටෙත්වා කථං ඤාතුං සක්කා, තෙන මයං උප්පාටෙත්වා මූලප්පමාණෙන උදකං ආසිඤ්චාමාති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො තතියං ගාථමාහ –

54.

‘‘නාහං තුම්හෙ විනින්දාමි, යෙ චඤ්ඤෙ වානරා වනෙ;
විස්සසෙනොව ගාරය්හො, යස්සත්ථා රුක්ඛරොපකා’’ති.

තත්ථ **විස්සසෙනොව ගාරය්හොති** බාරාණසිරාජා විස්සසෙනොයෙව එත්ථ ගරහිතබ්බො. **යස්සත්ථා රුක්ඛරොපකාති** යස්සත්ථාය තුම්හාදිසා රුක්ඛරොපකා ජාතාති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා වානරජෙට්ඨකො ආරාමදූසකකුමාරො අහොසි, පණ්ඩිතපුරිසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ආරාමදූසකජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[269] 9. සුජාතජාතකවණ්ණනා

න හි වණ්ණෙන සම්පන්නාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අනාථපිණ්ඩිකස්ස සුණිසං ධනඤ්චයසෙට්ඨිධීතරං විසාඛාය කනිට්ඨභගිනිං සුජාතං ආරබ්භ කථෙසි. සා කිර මහන්තෙන යසෙන අනාථපිණ්ඩිකස්ස ඝරං පූරයමානා පාවිසි, ''මහාකුලස්ස ධීතා අහ''න්ති මානථද්ධා අහොසි කොධනා චණ්ඩී ඵරුසා, සස්සුසසුරසාමිකවත්තානි න කරොති, ගෙහජනං තජ්ජෙන්තී පහරන්තී චරති. අථෙකදිවසං සත්ථා පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි පරිවුතො අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගෙහං ගන්ත්වා නිසීදි. මහාසෙට්ඨි ධම්මං සුණන්තොව භගවන්තං උපනිසීදි, තස්මිං ඛණෙ සුජාතා දාසකම්මකරෙහි සද්ධිං කලහං කරොති. සත්ථා ධම්මකථං ඨපෙත්වා ''කිං සද්දො එසො''ති ආහ. එසා, භන්තෙ, කුලසුණ්හා අගාරවා, නෙවස්සා සස්සුසසුරසාමිකවත්තං අත්ථි, අස්සද්ධා අප්පසන්නා අහොරත්තං කලහං කුරුමානා විචරතීති. තෙන හි නං පක්කොසථාති. සා ආගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි.

අථ නං සත්ථා ''සත්තිමා, සුජාතෙ, පුරිසස්ස භරියා, තාසං ත්වං කතරා''ති පුච්ඡි. ''භන්තෙ, නාහං සංඛිත්තෙන කථිතස්ස අත්ථං ආජානාමි, විත්ථාරෙන මෙ කථෙථා''ති. සත්ථා ''තෙන හි ඔහිතසොතා සුණොහී''ති වත්වා ඉමා ගාථා අභාසි –

''පදුට්ඨචිත්තා අහිතානුකම්පිනී, අඤ්ඤෙසු රත්තා අතිමඤ්ඤතෙ පතිං,
ධනෙන කීතස්ස වධාය උස්සුකා; යා එවරූපා පුරිසස්ස භරියා,
වධකා ච භරියාති ච සා පවුච්චති. [1]

''යං ඉත්ථියා වින්දති සාමිකො ධනං, සිප්පං වණිජ්ජඤ්ච කසිං අධිට්ඨහං,
අප්පම්පි තස්ස අපහාතුමිච්ඡති; යා එවරූපා පුරිසස්ස භරියා,
චොරී ච **භරියාති** ච සා පවුච්චති. [2]

''අකම්මකාමා අලසා මහග්ඝසා, ඵරුසා ච චණ්ඩී ච දුරුත්තවාදිනී,
උට්ඨායකානං අභිභුය්‍ය වත්තති; යා එවරූපා පුරිසස්ස භරියා,
අය්‍යා ච භරියාති ච සා පවුච්චති. [3]

''යා සබ්බදා හොති හිතානුකම්පිනී, මාතාව පුත්තං අනුරක්ඛතෙ පතිං,
තතො ධනං සම්භතමස්ස රක්ඛති; යා එවරූපා පුරිසස්ස භරියා,
මාතා ච **භරියාති** ච සා පවුච්චති. [4]

''යථාපි ජෙට්ඨා භගිනී කනිට්ඨකා, සගාරවා හොති සකම්හි සාමිකෙ,

හිරීමනා භත්තු වසානුවත්තිනී; යා එවරූපා පුරිසස්ස භරියා,
භගිනී ච භරියාති ච සා පවුච්චති. [5]

‘‘යාචීධ දිස්වාන පතිං පමොදති, සඛී සඛාරංව චිරස්සමාගතං,
කොලෙය්‍යකා සීලවතී පතිබ්බතා; යා එවරූපා පුරිසස්ස භරියා,
සඛී ච භරියාති ච සා පවුච්චති. [6]

‘‘අක්කුද්ධසන්තා වධදණ්ඩතජ්ජිතා, අදුට්ඨචිත්තා පතිනො තිතික්ඛති,
අක්කොධනා භත්තු වසානුවත්තිනී; යා එවරූපා පුරිසස්ස භරියා,
දාසී ච භරියාති ච සා පවුච්චති’’. (අ. නි. 7.63); [7]

ඉමා ඛො, සුජාතෙ, පුරිසස්ස සත්ත භරියා. තාසු වධකසමා චොරීසමා අය්‍යසමාති ඉමා තිස්සො නිරයෙ නිබ්බත්තන්ති, ඉතරා චතස්සො නිම්මානරතිදෙවලොකෙ.

‘‘යාචීධ භරියා වධකාති වුච්චති, චොරීති අය්‍යාති ච යා පවුච්චති;
දුස්සීලරූපා ඵරුසා අනාදරා, කායස්ස භෙදා නිරයං වජන්ති තා.

‘‘යාචීධ මාතා භගිනී සඛීති ච, දාසීති භරියාති ච යා පවුච්චති;
සීලෙ ඨිතත්තා චිරරත්තසංවුතා, කායස්ස භෙදා සුගතිං වජන්ති තා’’ති. (අ. නි. 7.63);

එවං සත්ථරි ඉමා සත්ත භරියා දස්සෙන්තෙයෙව සුජාතා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ‘‘සුජාතෙ, ත්වං ඉමාසං සත්තන්නං භරියානං කතරා’’ති වුත්තෙ ‘‘දාසිසමා අහං, භන්තෙ’’ති වත්වා තථාගතං වන්දිත්වා ඛමාපෙසි. ඉති සත්ථා සුජාතං සරසුණ්හං එකොවාදෙනෙව දමෙත්වා කතභත්තකිච්චො ජෙතවනං ගන්ත්වා භික්ඛුසඞ්ඝෙන වත්තෙ දස්සිතෙ ගන්ධකුටිං පාවිසි. ධම්මසභායම්පි ඛො, භික්ඛූ, සත්ථු ගුණකථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, එකොවාදෙනෙව සත්ථා සුජාතං සරසුණ්හං දමෙත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි මයා සුජාතා එකොවාදෙනෙව දමිතා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස මාතා කොධනා අහොසි චණ්ඩා ඵරුසා අක්කොසිකා පරිභාසිකා. සො මාතු ඔවාදං දාතුකාමොපි ‘‘අවත්ථුකං කථෙතුං න යුත්ත’’න්ති තස්සා අනුසාසනත්ථං එකං උපමං ඔලොකෙන්තො

චරති. අථෙකදිවසං උය්‍යානං අගමාසි, මාතාපි පුත්තෙන සද්ධිංයෙව අගමාසි. අථ අන්තරාමග්ගෙ කිකී සකුණො විරවි, බොධිසත්තපරිසා තං සද්දං සුත්වා කණ්ණෙ පිදහිත්වා ''අම්භො, චණ්ඩවාචෙ ඵරුසවාචෙ මා සද්දමකාසී''ති ආහ. බොධිසත්තෙ පන නාටකපරිවාරිතෙ මාතරා සද්ධිං උය්‍යානෙ විචරන්තෙ එකස්මිං සුපුප්ඵිතසාලරුක්ඛෙ නිලීනා එකා කොකිලා මධුරෙන සරෙන වස්සි. මහාජනො තස්සා සද්දෙන සම්මත්තො හුත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා ''සණ්හවාචෙ සඛිලවාචෙ මුදුවාචෙ වස්ස වස්සා''ති ගීවං උක්ඛිපිත්වා ඔහිතසොතො ඔලොකෙන්තො අට්ඨාසි.

අථ මහාසත්තො තානි ද්වෙ කාරණානි දිස්වා ''ඉදානි මාතරං සඤ්ඤාපෙතුං සක්ඛිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා ''අම්ම, අන්තරාමග්ගෙ කිකීසද්දං සුත්වා මහාජනො 'මා සද්දමකාසි, මා සද්දමකාසී'ති කණ්ණෙ පිදහි, ඵරුසවාචා නාම න කස්සචි පියා''ති වත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

55.

''න හි වණ්ණෙන සම්පන්නා, මඤ්ජුකා පියදස්සනා;
ඛරවාචා පියා හොන්ති, අස්මිං ලොකෙ පරම්හි ච.

56.

''නනු පස්සසිමං කාළිං, දුබ්බණ්ණං තිලකාහතං;
කොකිලං සණ්හභාණෙන, බහූනං පාණිනං පියං.

57.

''තස්මා සඛිලවාචස්ස, මන්තභාණී අනුද්ධතො;
අත්ථං ධම්මඤ්ච දීපෙති, මධුරං තස්ස භාසිත''න්ති.

තාසං අයමත්ථො – අම්ම, ඉමෙ සත්තා පියඞ්ගුසාමාදිනා සරීරවණ්ණෙන සමන්නාගතා කථානිග්ඝොසස්ස මධුරතාය **මඤ්ජුකා,** අභිරූපතාය **පියදස්සනා** සමානාපි අන්තමසො මාතාපිතරොපි අක්කොසපරිභාසාදිවසෙන පවත්තාය ඛරවාචාය සමන්නාගතත්තා **ඛරවාචා** ඉමස්මිඤ්ච පරස්මිඤ්ච ලොකෙ පියා නාම න හොන්ති අන්තරාමග්ගෙ ඛරවාචා කිකී විය, සණ්හභාණිනො පන මට්ඨාය මධුරාය වාචාය සමන්නාගතා විරූපාපි පියා හොන්ති. තෙන තං වදාමි – නනු පස්සසි ත්වං ඉමං කාළිං දුබ්බණ්ණං සරීරවණ්ණතොපි කාළතරෙහි තිලකෙහි ආහතං කොකිලං, යා එවං දුබ්බණ්ණා සමානාපි සණ්හභාසනෙන බහූනං පියා ජාතා. ඉති යස්මා ඛරවාචො සත්තො ලොකෙ මාතාපිතූනම්පි අප්පියො, තස්මා බහුජනස්ස පියභාවං ඉච්ඡන්තො පොසො සඛිලවාචො සණ්හමට්ඨමුදුවාචො අස්ස. පඤ්ඤාසඞ්ඛාතාය මන්තාය පරිච්ඡින්දිත්වා වචනතො **මන්තභාණී,** විනා උද්ධච්චෙන පමාණයුත්තස්සෙව කථනතො **අනුද්ධතො.** යො හි

එවරූපො පුග්ගලො පාළිඤ්ච අත්ථඤ්ච දීපෙති, තස්ස භාසිතං කාරණසන්නිස්සිතං කත්වා පරං අනක්කොසෙත්වා කථිතතාය මධුරන්ති.

එවං බොධිසත්තො ඉමාහි තීහි ගාථාහි මාතු ධම්මං දෙසෙත්වා මාතරං සඤ්ඤාපෙසි, සා තතො පට්ඨාය ආචාරසම්පන්නා අහොසි. බොධිසත්තොපි මාතරං එකොවාදෙන නිබ්බිසෙවනං කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා බාරාණසිරඤ්ඤො මාතා සුජාතා අහොසි, රාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සුජාතජාතකවණ්ණනා නවමා.

[270] 10. උලූකජාතකවණ්ණනා

සබ්බෙහි කිර ඤාතීහීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කාකොලූකකලහං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිඤ්හි කාලෙ කාකා දිවා උලූකෙ ඛාදන්ති, උලූකා සූරියත්ථඞ්ගමනතො පට්ඨාය තත්ථ තත්ථ සයිතානං කාකානං සීසානි ඡින්දිත්වා තෙ ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්ති. අථෙකස්ස භික්ඛුනො ජෙතවනපච්චන්තෙ එකස්මිං පරිවෙණෙ වසන්තස්ස සම්මජ්ජනකාලෙ රුක්ඛතො පතිතානි සත්තට්ඨනාළිමත්තානිපි බහුතරානිපි කාකසීසානි ඡඩ්ඩෙතබ්බානි හොන්ති. සො තමත්ථං භික්ඛූනං ආරොචෙසි. භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, අමුකස්ස කිර භික්ඛුනො වසනට්ඨානෙ දිවසෙ දිවසෙ එත්තකානි නාම කාකසීසානි ඡඩ්ඩෙතබ්බානි හොන්තී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡි, භික්ඛූ ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වත්වා ‘‘කදා පට්ඨාය පන, භන්තෙ, කාකානඤ්ච උලූකානඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤං වෙරං උප්පන්න’’න්ති පුච්ඡිංසු, සත්ථා ‘‘පඨමකප්පිකකාලතො පට්ඨායා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ පඨමකප්පිකා මනුස්සා සන්නිපතිත්වා එකං අභිරූපං සොභග්ගප්පත්තං ආචාරසම්පන්නං සබ්බාකාරපරිපුණ්ණං පුරිසං ගහෙත්වා රාජානං කරිංසු, චතුප්පදාපි සන්නිපතිත්වා එකං සීහං රාජානං අකංසු, මහාසමුද්දෙ මච්ඡා ආනන්දං නාම මච්ඡං රාජානං අකංසු. තතො සකුණගණා හිමවන්තපදෙසෙ එකස්මිං පිට්ඨිපාසාණෙ සන්නිපතිත්වා ‘‘මනුස්සෙසු රාජා පඤ්ඤායති, තථා චතුප්පදෙසු චෙව මච්ඡෙසු ච. අම්හාකං පනන්තරෙ රාජා නාම නත්ථි, අප්පතිස්සවාසො නාම න වට්ටති, අම්හාකම්පි රාජානං ලද්ධුං වට්ටති, එකං රාජට්ඨානෙ ඨපෙතබ්බයුත්තකං ජානාථා’’ති. තෙ තාදිසං සකුණං ඔලොකයමානා එකං උලූකං රොචෙත්වා ‘‘අයං නො රුච්චතී’’ති ආහංසු. අථෙකො සකුණො සබ්බෙසං අජ්ඣාසයග්ගහණත්ථං තික්ඛත්තුං සාවෙසි. තස්ස සාවෙන්තස්ස ද්වෙ සාවනා අධිවාසෙත්වා තතියසාවනාය එකො කාකො උට්ඨාය ‘‘තිට්ඨ තාවෙතස්ස ඉමස්මිං රාජාභිසෙකකාලෙ එවරූපං මුඛං භවති, කුද්ධස්ස කීදිසං භවිස්සති, ඉමිනා හි

කුද්ධෙන ඔලොකිතා මයං තත්තකපාලෙ පක්ඛිත්තලොණං විය තත්ථ තත්ථෙව භිජ්ජිස්සාම, ඉමං රාජානං කාතුං මය්හං න රුච්චතී''ති ඉමමත්ථං පකාසෙතුං පඨමං ගාථමාහ –

58.

''සබ්බෙහි කිර ඤාතීහි, කොසියො ඉස්සරො කතො;
සචෙ ඤාතීහනුඤ්ඤාතො, භණෙය්‍යාහං එකවාචික''න්ති.

තස්සත්ථො – යා එසා සාවනා වත්තති, තං සුත්වා වදාමි. සබ්බෙහි කිර ඉමෙහි සමාගතෙහි ඤාතීහි අයං කොසියො රාජා කතො. සචෙ පනාහං ඤාතීහි අනුඤ්ඤාතො භවෙය්‍යං, එත්ථ වත්තබ්බං එකවාචිකං කිඤ්චි භණෙය්‍යන්ති.

අථ නං අනුජානන්තා සකුණා දුතියං ගාථමාහංසු –

59.

''භණ සම්ම අනුඤ්ඤාතො, අත්ථං ධම්මඤ්ච කෙවලං;
සන්ති හි දහරා පක්ඛී, පඤ්ඤවන්තො ජුතින්ධරා''ති.

තත්ථ **භණ, සම්ම, අනුඤ්ඤාතොති**, සම්ම, වායස ත්වං අම්හෙහි සබ්බෙහි අනුඤ්ඤාතො, යං තෙ භණිතබ්බං, තං භණ. **අත්ථං ධම්මඤ්ච කෙවලන්ති** භණන්තො ච කාරණඤ්චෙව පවෙණිආගතඤ්ච වචනං අමුඤ්චිත්වා භණ. **පඤ්ඤවන්තො ජුතින්ධරාති** පඤ්ඤාසම්පන්නා චෙව ඤාණොභාසධරා ච දහරාපි පක්ඛිනො අත්ථියෙව.

සො එවං අනුඤ්ඤාතො තතියං ගාථමාහ –

60.

''න මෙ රුච්චති භද්දං වො, උලූකස්සාභිසෙචනං;
අක්කුද්ධස්ස මුඛං පස්ස, කථං කුද්ධො කරිස්සතී''ති.

තස්සත්ථො – භද්දං තුම්හාකං හොතු, යං පනෙතං තික්ඛත්තුං සාවනවාචාය උලූකස්ස අභිසෙචනං කරීයති, එතං මය්හං න රුච්චති. එතස්ස හි ඉදානි තුට්ඨචිත්තස්ස අක්කුද්ධස්ස මුඛං පස්සථ, කුද්ධො පනායං කථං කරිස්සතීති න ජානාමි, සබ්බථාපි එතං මය්හං න රුච්චතීති.

සො එවං වත්වා ''මය්හං න රුච්චති, මය්හං න රුච්චතී''ති විරවන්තො ආකාසෙ උප්පති, උලූකොපි නං උට්ඨාය අනුබන්ධි. තතො පට්ඨාය තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං වෙරං බන්ධිංසු. සකුණා සුවණ්ණහංසං රාජානං කත්වා පක්කමිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහූ සොතාපන්නාදයො අහෙසුං. ‘‘තදා රජ්ජෙ අභිසිත්තහංසපොතො අහමෙව අහොසි’’න්ති.

උලූකජාතකවණ්ණනා දසමා.

පදුමවග්ගො දුතියො.

තස්සුද්දානං –

පදුමං මුදුපාණී ච, පලොභනං පනාදකං;
ඛුරප්පං සින්ධවඤ්චෙව, කක්කටා, රාමදූසකං;
සුජාතං උලූකං දස.

3. උදපානවග්ගො

[271] 1. උදපානදූසකජාතකවණ්ණනා

ආරඤ්ඤිකස්ස ඉසිනොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උදපානදූසකසිඞ්ගාලං ආරබ්භ කථෙසි. එකො කිර සිඞ්ගාලො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පානීයඋදපානං උච්චාරපස්සාවකරණෙන දූසෙත්වා පක්කාමි. අථ නං එකදිවසං උදපානසමීපං ආගතං සාමණෙරා ලෙඩ්ඩූහි පහරිත්වා කිලමෙසුං, සො තතො පට්ඨාය තං ඨානං පුන නිවත්තිත්වාපි න ඔලොකෙසි. භික්ඛූ තං පවත්තිං ඤත්වා ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, උදපානදූසකසිඞ්ගාලො කිර සාමණෙරෙහි කිලමිතකාලතො පට්ඨාය පුන නිවත්තිත්වාපි න ඔලොකෙසී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස සිඞ්ගාලො උදපානදූසකොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං ඉදමෙව ඉසිපතනං අයමෙව උදපානො අහොසි. තදා බොධිසත්තො බාරාණසියං කුලඝරෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඉසිගණපරිවුතො ඉසිපතනෙ වාසං කප්පෙසි. තදා එකො සිඞ්ගාලො ඉදමෙව උදපානං දූසෙත්වා පක්කමති. අථ නං එකදිවසං තාපසා පරිවාරෙත්වා යීතා එකෙනුපායෙන ගහෙත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ආනයිංසු. බොධිසත්තො සිඞ්ගාලෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

61.

‘‘ආරඤ්ඤිකස්ස ඉසිනො, චිරරත්තතපස්සිනො;
කිච්ඡාකතං උදපානං, කථං සම්ම අවාහයී’’ති.

තස්සත්ථො – අරඤ්ඤෙ වසනතාය **ආරඤ්ඤිකස්ස,** එසිතගුණත්තා **ඉසිනො,** චිරරත්තං තපං නිස්සාය වුත්ථත්තා **චිරරත්තතපස්සිනො කිච්ඡාකතං** කිච්ඡෙන දුක්ඛෙන නිප්ඵාදිතං උදපානං **කථං** කිමත්ථාය **සම්ම** සිඞ්ගාල, ත්වං **අවාහයි** මුත්තකරීසෙන අජ්ඣොත්ථරි දූසෙසි, තං වා මුත්තකරීසං එත්ථ අවාහයි පාතෙසීති.

තං සුත්වා සිඞ්ගාලො දුතියං ගාථමාහ –

62.

''එස ධම්මො සිඞ්ගාලානං, යං පිත්වා ඔහදාමසෙ;
පිතුපිතාමහං ධම්මො, න තං උජ්ඣාතුමරහසී''ති.

තත්ථ **එස ධම්මොති** එස සභාවො. **යං පිත්වා ඔහදාමසෙති**, සම්ම, යං මයං යත්ථ පානීයං පිවාම, තමෙව ඌහදාමපි ඔමුත්තෙමපි, එස අම්හාකං සිඞ්ගාලානං ධම්මොති දස්සෙති. **පිතුපිතාමහන්ති** පිතූනඤ්ච පිතාමහානඤ්ච නො එස ධම්මො. **න තං උජ්ඣාතුමරහසීති** තං අම්හාකං පවෙණිආගතං ධම්මං සභාවං ත්වං උජ්ඣාතුං න අරහසි, න යුත්තං තෙ එත්ථ කුජ්ඣිතුන්ති.

අථස්ස බොධිසත්තො තතියං ගාථමාහ –

63.

''යෙසං වො එදිසො ධම්මො, අධම්මො පන කීදිසො;
මා වො ධම්මං අධම්මං වා, අද්දසාම කුදාචන''න්ති.

තත්ථ **මා වොති** තුම්හාකං ධම්මං වා අධම්මං වා න මයං කදාචි අද්දසාමාති.

එවං බොධිසත්තො තස්ස ඔවාදං දත්වා ''මා පුන ආගච්ඡා''ති ආහ. සො තතො පට්ඨාය පුන නිවත්තිත්වාපි න ඔලොකෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා උදපානදූසකො අයමෙව සිඞ්ගාලො අහොසි, ගණසත්ථා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

උදපානදූසකජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[272] 2. බ්‍යග්ඝජාතකවණ්ණනා

යෙන මිත්තෙන සංසග්ගාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොකාලිකං ආරබ්භ කථෙසි. කොකාලිකවත්ථු තෙරසකනිපාතෙ **තක්කාරියජාතකෙ** (ජා. 1.13.104 ආදයො) ආවිභවිස්සති. කොකාලිකො පන ''සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙ ගහෙත්වා ආගමිස්සාමී''ති කොකාලිකරට්ඨතො ජෙතවනං ආගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා ථෙරෙ

උපසඞ්කමිත්වා ‘‘ආවුසො, කොකාලිකරට්ඨවාසිනො මනුස්සා තුම්හෙ පක්කොසන්ති, එථ ගච්ඡාමා’’ති ආහ. ‘‘ගච්ඡ ත්වං, ආවුසො, න මයං ආගච්ඡාමා’’ති. සො ථෙරෙහි පටික්ඛිත්තො සයමෙව අගමාසි. අථ භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, කොකාලිකො සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙහි සහාපි විනාපි වත්තිතුං න සක්කොති, සංයොගම්පි න සහති, වියොගම්පි න සහතී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි කොකාලිකො සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙහි නෙව සහ, න විනා වත්තිතුං සක්කොතී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස විමානතො අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං වනප්පතිජෙට්ඨකෙ අඤ්ඤා රුක්ඛදෙවතා වසති. තස්මිං වනසණ්ඩෙ සීහො ච බ්‍යග්ඝො ච වසන්ති. තෙසං භයෙන කොචි තත්ථ න ඛෙත්තං කරොති, න රුක්ඛං ඡින්දති, නිවත්තිත්වා ඔලොකෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. තෙ පන සීහබ්‍යග්ඝා නානප්පකාරෙ මිගෙ වධිත්වා ඛාදන්ති, ඛාදිතාවසෙසං තත්ථෙව පහාය ගච්ඡන්ති. තෙන සො වනසණ්ඩො අසුචිකුණපගන්ධො හොති. අථ ඉතරා රුක්ඛදෙවතා අන්ධබාලා කාරණාකාරණං අජානමානා එකදිවසං බොධිසත්තං ආහ – ‘‘සම්ම, එතෙ නො සීහබ්‍යග්ඝෙ නිස්සාය වනසණ්ඩො අසුචිකුණපගන්ධො ජාතො, අහං එතෙ පලාපෙමී’’ති. බොධිසත්තො ‘‘සම්ම, ඉමෙ ද්වෙ නිස්සාය අම්හාකං විමානානි රක්ඛියන්ති, එතෙසු පලායන්තෙසු විමානානි නො විනස්සිස්සන්ති, සීහබ්‍යග්ඝානං පදං අපස්සන්තා මනුස්සා සබ්බං වනං ඡින්දිත්වා එකඞ්ගණං කත්වා ඛෙත්තානි කරිස්සන්ති, මා තෙ එවං රුච්චී’’ති වත්වා පුරිමා ද්වෙ ගාථා අවොච –

64.

‘‘යෙන මිත්තෙන සංසග්ගා, යොගක්ඛෙමො විහියාති;
පුබ්බෙවජ්ඣාභවං තස්ස, රක්ඛෙ අක්ඛීව පණ්ඩිතො.

65.

‘‘යෙන මිත්තෙන සංසග්ගා, යොගක්ඛෙමො පවඩ්ඪති;
කරෙය්‍යත්තසමං වුත්තිං, සබ්බකිච්චෙසු පණ්ඩිතො’’ති.

තත්ථ **යෙන මිත්තෙන සංසග්ගාති** යෙන පාපමිත්තෙන සද්ධිං සංසග්ගහෙතු සංසග්ගකාරණා, යෙන සද්ධිං දස්සනසංසග්ගො සවනසංසග්ගො කායසංසග්ගො සමුල්ලපනසංසග්ගො පරිභොගසංසග්ගොති ඉමස්ස පඤ්චවිධස්ස සංසග්ගස්ස කතත්තාති අත්ථො. **යොගක්ඛෙමොති** කායචිත්තසුඛං. තඤ්හි දුක්ඛයොගතො ඛෙමත්තා ඉධ

යොගක්ඛෙමොති අධිප්පෙතං. **විහියාතීති** පරිහායති. **පුබ්බෙවජ්ඣාභවං තස්ස, රක්ඛෙ අක්ඛීව පණ්ඩිතොති** තස්ස පාපමිත්තස්ස අජ්ඣාභවං තෙන අභිභවිතබ්බං අත්තනො ලාභයසජීවිතං, යථා නං සො න අජ්ඣාභවති, තථා පඨමතරමෙව අත්තනො අක්ඛී විය පණ්ඩිතො පුරිසො රක්ඛෙය්‍ය.

දුතියගාථාය **යෙනාති** යෙන කල්‍යාණමිත්තෙන සහ සංසග්ගකාරණා. **යොගක්ඛෙමො පවඩ්ඪතීති** කායචිත්තසුඛං වඩ්ඪති. **කරෙය්‍යත්තසමං වුත්තින්ති** තස්ස කල්‍යාණමිත්තස්ස සබ්බකිච්චෙසු පණ්ඩිතො පුරිසො යථා අත්තනො ජීවිතවුත්තිඤ්ච උපභොගපරිභොගවුත්තිඤ්ච කරොති, එවමෙතං සබ්බං කරෙය්‍ය, අධිකම්පි කරෙය්‍ය, හීනං පන න කරෙය්‍යාති.

එවං බොධිසත්තෙන කාරණෙ කථිතෙපි සා බාලදෙවතා අනුපධාරෙත්වා එකදිවසං භෙරවරූපාරම්මණං දස්සෙත්වා තෙ සීහබ්‍යග්ඝෙ පලාපෙසි. මනුස්සා තෙසං පදවලඤ්ජං අදිස්වා ‘‘සීහබ්‍යග්ඝා අඤ්ඤං වනසණ්ඩං ගතා’’ති ඤත්වා වනසණ්ඩස්ස එකපස්සං ඡින්දිංසු. දෙවතා බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘අහං, සම්ම, තව වචනං අකත්වා තෙ පලාපෙසිං, ඉදානි තෙසං ගතභාවං ඤත්වා මනුස්සා වනසණ්ඩං ඡින්දන්ති, කිං නු ඛො කාතබ්බ’’න්ති වත්වා ‘‘ඉදානි තෙ අසුකවනසණ්ඩෙ නාම වසන්ති, ගන්ත්වා තෙ ආනෙහී’’ති වුත්තා තත්ථ ගන්ත්වා තෙසං පුරතො ඨත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ තතියං ගාථමාහ –

66.

‘‘එථ බ්‍යග්ඝා නිවත්තව්හො, පච්චුපෙථ මහාවනං;
මා වනං ඡින්දි නිබ්‍යග්ඝං, බ්‍යග්ඝා මාහෙසු නිබ්බනා’’ති.

තත්ථ **බ්‍යග්ඝාති** උභොපි තෙ බ්‍යග්ඝනාමෙනෙවාලපන්තී ආහ. **නිවත්තව්හොති** නිවත්තථ. **පච්චුපෙථ මහාවනන්ති** තං මහාවනං පච්චුපෙථ පුන උපගච්ඡථ, අයමෙව වා පාඨො. **මා වනං ඡින්දි නිබ්‍යග්ඝන්ති** අම්හාකං වසනකවනසණ්ඩං ඉදානි තුම්හාකං අභාවෙන නිබ්‍යග්ඝං මනුස්සා මා ඡින්දිංසු. **බ්‍යග්ඝා මාහෙසු නිබ්බනාති** තුම්හාදිසා ච බ්‍යග්ඝරාජානො අත්තනො වසනට්ඨානා පලායිතත්තා නිබ්බනා වසනට්ඨානභූතෙන වනෙන විරහිතා මා අහෙසුං. තෙ එවං තාය දෙවතාය යාචියමානාපි ‘‘ගච්ඡ ත්වං, න මයං ආගමිස්සාමා’’ති පටික්ඛිපිංසුයෙව. දෙවතා එකිකාව වනසණ්ඩං පච්චාගඤ්ඡි. මනුස්සාපි කතිපාහෙනෙව සබ්බං වනං ඡින්දිත්වා ඛෙත්තානි කරිත්වා කසිකම්මං කරිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා අපණ්ඩිතා දෙවතා කොකාලිකො අහොසි, සීහො සාරිපුත්තො, බ්‍යග්ඝො මොග්ගල්ලානො, පණ්ඩිතදෙවතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

බ්‍යග්ඝජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[273] 3. කච්ඡපජාතකවණ්ණනා

කො නු උද්ධිතභත්තොවාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොසලරාජස්ස ද්වින්නං මහාමත්තානං කලහවූපසමනං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු දුකනිපාතෙ කථිතමෙව.

අතීතෙ පන බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා කාමෙ පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ ගඞ්ගාතීරෙ අස්සමපදං මාපෙත්වා තත්ථ අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා ඣානකීළං කීළන්තො වාසං කප්පෙසි. ඉමස්මිං කිර ජාතකෙ බොධිසත්තො පරමමජ්ඣත්තො අහොසි, උපෙක්ඛාපාරමිං පූරෙසි. තස්ස පණ්ණසාලද්වාරෙ නිසින්නස්ස එකො පගබ්භො දුස්සීලො මක්කටො ආගන්ත්වා කණ්ණසොතෙසු අඞ්ගජාතෙන සලාකපවෙසනකම්මං කරොති, බොධිසත්තො අවාරෙත්වා මජ්ඣත්තො හුත්වා නිසීදතියෙව. අථෙකදිවසං එකො කච්ඡපො උදකා උත්තරිත්වා ගඞ්ගාතීරෙ මුඛං විවරිත්වා ආතපං තප්පන්තො නිද්දායති. තං දිස්වා සො ලොලවානරො තස්ස මුඛෙ සලාකපවෙසනකම්මං අකාසි. අථස්ස කච්ඡපො පබුජ්ඣිත්වා අඞ්ගජාතං සමුග්ගෙ පක්ඛිපන්තො විය ඩංසි, බලවවෙදනා උප්පජ්ජි. වෙදනං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො ''කො නු බො මං ඉමම්හා දුක්ඛා මොචෙය්‍ය, කස්ස සන්තිකං ගච්ඡාමී''ති චින්තෙත්වා ''අඤ්ඤො මං ඉමම්හා දුක්ඛා මොචෙතුං සමත්ථො නත්ථි අඤ්ඤත්‍ර තාපසෙන, තස්සෙව සන්තිකං මයා ගන්තුං වට්ටතී''ති කච්ඡපං ද්වීහි හත්ථෙහි උක්ඛිපිත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං අගමාසි. බොධිසත්තො තෙන දුස්සීලමක්කටෙන සද්ධිං දවං කරොන්තො පඨමං ගාථමාහ –

67.

''කො නු උද්ධිතභත්තොව, පූරහත්ථොව බ්‍රාහ්මණො;
කහං නු භික්ඛං අචරි, කං සද්ධං උපසඞ්කමී''ති.

තත්ථ **කො නු උද්ධිතභත්තොවාති** කො නු එස වඩ්ඪිතභත්තො විය, එකං වඩ්ඪිතභත්තං භත්තපූරපාතිං හත්ථෙහි ගහෙත්වා විය කො නු එසො ආගච්ඡතීති අත්ථො. **පූරහත්ථොව බ්‍රාහ්මණොති** කත්තිකමාසෙ වාචනකං ලභිත්වා පූරහත්ථො බ්‍රාහ්මණො විය ච කො නු බො එසොති වානරං සන්ධාය වදති. **කහං නු භික්ඛං අචරීති**, හො වානර, කස්මිං පදෙසෙ අජ්ජ ත්වං භික්ඛං අචරි. **කං සද්ධං උපසඞ්කමීති** කතරං නාම පුබ්බපෙතෙ උද්දිස්ස කතං සද්ධභත්තං, කතරං වා සද්ධං පුග්ගලං ත්වං උපසඞ්කමි, කුතො තෙ අයං දෙය්‍යධම්මො ලද්ධොති දීපෙති.

තං සුත්වා දුස්සීලවානරො දුතියං ගාථමාහ –

68.

‘‘අහං කපිස්මි දුම්මෙධො, අනාමාසානි ආමසිං;
ත්වං මං මොචය භද්දං තෙ, මුත්තො ගච්ඡෙය්‍ය පබ්බත’’න්ති.

තත්ථ **අහං කපිස්මි දුම්මෙධොති** භද්දං තෙ අහං අස්මි දුම්මෙධො චපලචිත්තො මක්කටො. **අනාමාසානි ආමසින්ති** අනාමසිතබ්බට්ඨානානි ආමසිං. **ත්වං මං මොචය භද්දං තෙති** ත්වං දයාලු අනුකම්පකො මං ඉමම්හා දුක්ඛා මොචෙහි, **භද්දං** තෙ හොතු. **මුත්තො ගච්ඡෙය්‍ය පබ්බතන්ති** සොහං තවානුභාවෙන ඉමම්හා බ්‍යසනා මුත්තො පබ්බතමෙව ගච්ඡෙය්‍යං, න තෙ පුන චක්ඛුපථෙ අත්තානං දස්සෙය්‍යන්ති.

බොධිසත්තො තස්මිං කාරුඤ්ඤෙන කච්ඡපෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො තතියං ගාථමාහ –

69.

‘‘කච්ඡපා කස්සපා හොන්ති, කොණ්ඩඤ්ඤා හොන්ති මක්කටා;
මුඤ්ච කස්සප කොණ්ඩඤ්ඤං, කතං මෙථුනකං තයා’’ති.

තස්සත්ථො – කච්ඡපා නාම කස්සපගොත්තා හොන්ති, මක්කටා කොණ්ඩඤ්ඤගොත්තා, කස්සපකොණ්ඩඤ්ඤානඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤං ආවාහවිවාහසම්බන්ධො අත්ථි. අද්ධා තයිදං ලොලෙන දුස්සීලමක්කටෙන තයා සද්ධිං, තයා ච දුස්සීලෙන ඉමිනා මක්කටෙන සද්ධිං ගොත්තසදිසතාසඞ්ඛාතස්ස මෙථුනධම්මස්ස අනුච්ඡවිකං දුස්සීල්‍යකම්මසඞ්ඛාතම්පි මෙථුනකං කතං, තස්මා **මුඤ්ච, කස්සප, කොණ්ඩඤ්ඤන්ති**.

කච්ඡපො බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා කාරණෙන පසන්නො වානරස්ස අඞ්ගජාතං මුඤ්චි. මක්කටො මුත්තමත්තොව බොධිසත්තං වන්දිත්වා පලාතො, පුන තං ඨානං නිවත්තිත්වාපි න ඔලොකෙසි. කච්ඡපොපි බොධිසත්තං වන්දිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. බොධිසත්තොපි අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කච්ඡපවානරා ද්වෙ මහාමත්තා අහෙසුං, තාපසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කච්ඡපජාතකවණ්ණනා තතියා.

[274] 4. ලොලජාතකවණ්ණනා

කායං බලාකා සිඛිනීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං ලොලභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි ධම්මසභං ආනීතං සත්ථා ‘‘න ත්වං

භික්ඛු ඉදානෙව ලොලො, පුබ්බෙපි ලොලොයෙව, ලොලතායෙව ච ජීවිතක්ඛයං පත්තො, තං නිස්සාය පොරාණකපණ්ඩිතාපි අත්තනො වසනට්ඨානා පරිබාහිරා අහෙසු''න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බාරාණසිසෙට්ඨිනො මහානසෙ භත්තකාරකො පුඤ්ඤත්ථාය නීළපච්ඡිං ඨපෙසි. තදා බොධිසත්තො පාරාවතයොනියං නිබ්බත්තිත්වා තත්ථ වාසං කප්පෙසි. අථෙකො ලොලකාකො මහානසමත්ථකෙන ගච්ඡන්තො නානප්පකාරං මච්ඡමංසවිකතිං දිස්වා පිපාසාභිභූතො ''කං නු ඛො නිස්සාය සක්කා භවෙය්‍යං ඔකාසං ලද්ධු''න්ති චින්තෙත්වා බොධිසත්තං දිස්වා ''ඉමං නිස්සාය සක්කා''ති සන්නිට්ඨානං කත්වා තස්ස ගොචරාය අරඤ්ඤගමනකාලෙ පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධි. අථ නං බොධිසත්තො ''මයං ඛො, කාක, අඤ්ඤගොචරා, ත්වම්පි අඤ්ඤගොචරො, කිං නු ඛො මං අනුබන්ධසී''ති ආහ. ''තුම්හාකං, සාමි, කිරියා මය්හං රුච්චති, අහම්පි තුම්හෙහි සමානගොචරො හුත්වා තුම්හෙ උපට්ඨාතුං ඉච්ඡාමී''ති. බොධිසත්තො සම්පටිච්ඡි. සො තෙන සද්ධිං ගොචරභූමියං එකගොචරං චරන්තො විය ඔසක්කිත්වා ගොමයරාසිං විද්ධංසෙත්වා පාණකෙ ඛාදිත්වා කුච්ඡිපූරං කත්වා බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා ''තුම්හෙ එත්තකං කාලං චරථෙව, නනු භොජනෙ නාම පමාණං ඤාතුං වට්ටති, එථ නාතිසායමෙව ගච්ඡාමා''ති ආහ. බොධිසත්තො තං ආදාය වසනට්ඨානං අගමාසි. භත්තකාරකො ''අම්හාකං පාරාවතො සහායං ගහෙත්වා ආගතො''ති කාකස්සාපි එකං ථුසපච්ඡිං ඨපෙසි. කාකොපි චතූහපඤ්චාහං තෙනෙව නීහාරෙන වසි.

අථෙකදිවසං සෙට්ඨිනො බහුමච්ඡමංසං ආහරියිත්ථ, කාකො තං දිස්වා ලොභාභිභූතො පච්චූසකාලතො පට්ඨාය නිත්ථුනන්තො නිපජ්ජි. අථ නං පුනදිවසෙ බොධිසත්තො ''එහි, සම්ම, ගොචරාය පක්කමිස්සාමා''ති ආහ. ''තුම්හෙ ගච්ඡථ, මය්හං අජිණ්ණාසඞ්කා අත්ථී''ති. ''සම්ම, කාකානං අජීරකො නාම නත්ථි, දීපවට්ටිමත්තමෙව හි තුම්හාකං කුච්ඡියං ථොකං තිට්ඨති, සෙසං අජ්ඣොහටමත්තමෙව ජීරති, මම වචනං කරොහි, මා එතං මච්ඡමංසං දිස්වා එවමකාසී''ති. ''සාමි, කිං නාමෙතං කථෙථ, අජිණ්ණාසඞ්කාව මය්හ''න්ති. ''තෙන හි අප්පමත්තො හොහී''ති තං ඔවදිත්වා බොධිසත්තො පක්කාමි.

භත්තකාරකොපි නානාමච්ඡමංසවිකතියො සම්පාදෙත්වා සරීරතො සෙදං අපනෙන්තො මහානසද්වාරෙ අට්ඨාසි. කාකො ''අයං ඉදානි කාලො මංසං ඛාදිතු''න්ති ගන්ත්වා රසකරොටිමත්ථකෙ නිසීදි. භත්තකාරකො ''කිරී''ති සද්දං සුත්වා නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො කාකං දිස්වා පවිසිත්වා තං ගහෙත්වා සකලසරීරලොමං ලුඤ්චිත්වා මත්ථකෙ චූළං ඨපෙත්වා සිඞ්ගීවෙරමරිචාදීනි පිසිත්වා තක්කෙන ආලොළෙත්වා ''ත්වං අම්හාකං

සෙට්ඨීනො මච්ඡමංසං උච්ඡිට්ඨකං කරොසී''ති සකලසරීරමස්ස මක්ඛෙත්වා ඛිපිත්වා නීළපච්ඡියං පාතෙසි, බලවවෙදනා උප්පජ්ජි. බොධිසත්තො ගොචරභූමිතො ආගන්ත්වා තං නිත්ථුනන්තං දිස්වා දවං කරොන්තො පඨමං ගාථමාහ –

70.

''කායං බලාකා සිඛිනී, චොරී ලඞ්ඝිපිතාමහා;
ඔරං බලාකෙ ආගච්ඡ, චණ්ඩො මෙ වායසො සඛා''ති.

තත්ථ **කායං බලාකා සිඛිනී**ති තං කාකං තස්ස බහලතක්කෙන මක්ඛිතසරීරසෙතවණ්ණත්තා මත්ථකෙ ච සිඛාය ඨපිතත්තා ''කා එසා බලාකා සිඛිනී''ති පුච්ඡන්තො ආලපති. **චොරී**ති කුලස්ස අනනුඤ්ඤාය කුලඝරං, කාකස්ස වා අරුචියා පච්ඡිං පවිට්ඨත්තා ''චොරී''ති වදති. **ලඞ්ඝිපිතාමහා**ති ලඞ්ඝී වුච්චති ආකාසෙ ලඞ්ඝනතො මෙඝො, බලාකා ච නාම මෙඝසද්දෙන ගබ්භං ගණ්හන්තීති මෙඝසද්දො බලාකානං පිතා, මෙඝො පිතාමහො හොති. තෙනාහ ''ලඞ්ඝිපිතාමහා''ති. **ඔරං බලාකෙ ආගච්ඡා**ති, අම්භො බලාකෙ, ඉතො එහි. **චණ්ඩො මෙ වා යසො සඛා**ති මය්හං සඛා පච්ඡිසාමිකො වායසො චණ්ඩො ඵරුසො, සො ආගතො තං දිස්වා කණයසදිසෙන තුණ්ඩෙන කොට්ටෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙය්‍ය, තස්මා යාව වායසො නාගච්ඡති, තාව පච්ඡිතො ඔතරිත්වා ඉතො එහි, සීඝං පලායස්සූති වදති.

තං සුත්වා කාකො දුතියං ගාථමාහ –

71.

''නාහං බලාකා සිඛිනී, අහං ලොලොස්මි වායසො;
අකත්වා වචනං තුය්හං, පස්ස ලූනොස්මි ආගතො''ති.

තත්ථ **ආගතො**ති ත්වං ඉදානි ගොචරභූමිතො ආගතො, මං ලූනං පස්සාති අත්ථො.

තං සුත්වා බොධිසත්තො තතියං ගාථමාහ –

72.

''පුනපාපජ්ජසී සම්ම, සීලඤ්හි තව තාදිසං;
න හි මානුසකා භොගා, සුභුඤ්ජා හොන්ති පක්ඛිනා''ති.

තත්ථ **පුනපාපජ්ජසී සම්මා**ති සම්ම වායස, පුනපි ත්වං එවරූපං දුක්ඛං පටිලභිස්සසෙව, නත්ථි තෙ එත්තකෙන මොක්ඛො. කිංකාරණා? **සීලඤ්හි තව තාදිසං** පාපකං, යස්මා තව ආචාරසීලං තාදිසං දුක්ඛාධිගමස්සෙව අනුරූපං. **න හි මානුසකා**ති මනුස්සා නාම මහාපුඤ්ඤා, තිරච්ඡානගතානං

තථාරූපං පුඤ්ඤං නත්ථි, තස්මා මානුසකා භොගා තිරච්ඡානගතෙන පක්ඛිනා න භුඤ්ජියන්තීති.

එවඤ්ච පන වත්වා බොධිසත්තො ‘‘ඉතො දානි පට්ඨාය මයා එත්ථ වසිතුං න සක්කා’’ති උප්පතිත්වා අඤ්ඤත්ථ අගමාසි. කාකොපි නිත්ථුනන්තො තත්ථෙව කාලමකාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ ලොලභික්ඛු අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි. ‘‘තදා ලොලකාකො ලොලභික්ඛු අහොසි, පාරාවතො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ලොලජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[275] 5. රුචිරජාතකවණ්ණනා

කායං බලාකා රුචිරාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං ලොලභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. ද්වෙපි වත්ථූනි පුරිමසදිසානෙව ගාථාපි.

73.

‘‘කායං බලාකා රුචිරා, කාකනීළස්මිමච්ඡති;
චණ්ඩො කාකො සඛා මය්හං, යස්ස චෙතං කුලාවකං.

74.

‘‘නනු මං සම්ම ජානාසි, දිජ සාමාකභොජන;
අකත්වා වචනං තුය්හං, පස්ස ලූනොස්මි ආගතො.

75.

‘‘පුනපාපජ්ජසී සම්ම, සීලඤ්හි තව තාදිසං;
න හි මානුසකා භොගා, සුභුඤ්ජා හොන්ති පක්ඛිනා’’ති. –

ගාථා හි එකන්තරිකායෙව.

තත්ථ **‘‘රුචිරා’’**ති තක්කමක්ඛිතසරීරතාය සෙතවණ්ණතං සන්ධාය වදති. රුචිරා පියදස්සනා, පණ්ඩරාති අත්ථො. **කාකනීළස්මින්ති** කාකකුලාවකෙ. ‘‘කාකනිඩ්ඩස්මි’’න්තිපි පාඨො. **දිජාති** කාකො පාරෙවතං ආලපති. **සාමාකභොජනාති** තිණබීජභොජන. සාමාකග්ගහණෙන හෙත්ථ සබ්බම්පි තිණබීජං ගහිතං. ඉධාපි බොධිසත්තො ‘‘න ඉදානි සක්කා ඉතො පට්ඨාය මයා එත්ථ වසිතු’’න්ති උප්පතිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ ලොලභික්ඛු අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි.

‘‘තදා ලොලකාකො ලොලභික්ඛු අහොසි, පාරාවතො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

රුචිරජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[276] 6. කුරුධම්මජාතකවණ්ණනා

තව සද්ධඤ්ච සීලඤ්චාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං හංසඝාතකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථිවාසිනො ද්වෙ සහායකා භික්ඛූ පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදා යෙභුය්‍යෙන එකතො විචරන්ති. තෙ එකදිවසං අචිරවතිං ගන්ත්වා න්හත්වා වාලුකපුලිනෙ ආතපං තප්පමානා සාරණීයකථං කථෙන්තා අට්ඨංසු, තස්මිං ඛණෙ ද්වෙ හංසා ආකාසෙන ගච්ඡන්ති. අථෙකො දහරභික්ඛු සක්ඛරං ගහෙත්වා ‘‘එකස්ස හංසපොතකස්ස අක්ඛිං පහරිස්සාමී’’ති ආහ, ඉතරො ‘‘න සක්ඛිස්සසී’’ති ආහ. ‘‘තිට්ඨතු ඉමස්මිං පස්සෙ අක්ඛි, පරපස්සෙ අක්ඛිං පහරිස්සාමී’’ති. ‘‘ඉදම්පි න සක්ඛිස්සසියෙවා’’ති. ‘‘තෙන හි උපධාරෙහී’’ති තියංසං සක්ඛරං ගහෙත්වා හංසස්ස පච්ඡාභාගෙ ඛිපි. හංසො සක්ඛරසද්දං සුත්වා නිවත්තිත්වා ඔලොකෙසි, අථ නං ඉතරො වට්ටසක්ඛරං ගහෙත්වා පරපස්සෙ අක්ඛිම්හි පහරිත්වා ඔරිමක්ඛිනා නික්ඛමාපෙසි. හංසො විරවන්තො පරිවත්තිත්වා තෙසං පාදමූලෙයෙව පති. තත්ථ තත්ථ ඨිතා භික්ඛූ දිස්වා ආගන්ත්වා ‘‘ආවුසො, එවරූපෙ නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා අනනුච්ඡවිකං වො කතං පාණාතිපාතං කරොන්තෙහී’’ති වත්වා තෙ ආදාය තථාගතස්ස දස්සෙසුං. සත්ථා ‘‘සච්චං, කිර තයා භික්ඛු පාණාතිපාතො කතො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘භික්ඛු, කස්මා එවරූපෙ නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා එවමකාසි, පොරාණකපණ්ඩිතා අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ අගාරමජ්ඣෙ සංකිලිට්ඨවාසං වසමානා අප්පමත්තකෙසුපි ඨානෙසු කුක්කුච්චං කරිංසු, ත්වං පන එවරූපෙ නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා කුක්කුච්චමත්තම්පි න අකාසි, නනු නාම භික්ඛුනා කායවාචාචිත්තෙහි සඤ්ඤතෙන භවිතබ්බ’’න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කුරුරට්ඨෙ ඉන්දපත්ථනගරෙ ධනඤ්චයෙ කොරබ්‍යෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගහෙත්වා අනුපුබ්බෙන විඤ්ඤුතං පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පිතරා ඔපරජ්ජෙ පතිට්ඨාපිතො අපරභාගෙ පිතු අච්චයෙන රජ්ජං පත්වා දස රාජධම්මෙ අකොපෙන්තො කුරුධම්මෙ වත්තිත්ථ. කුරුධම්මො නාම පඤ්ච සීලානි, තානි බොධිසත්තො පරිසුද්ධානි කත්වා රක්ඛි. යථා ච බොධිසත්තො, එවමස්ස මාතා අග්ගමහෙසී කනිට්ඨභාතා උපරාජා පුරොහිතො බ්‍රාහ්මණො රජ්ජුගාහකො අමච්චො සාරථි සෙට්ඨි දොණමාපකො මහාමත්තො දොවාරිකො නගරසොභිනී වණ්ණදාසීති එවමෙතෙ.

‘‘රාජා මාතා මහෙසී ච, උපරාජා පුරොහිතො;
රජ්ජුකො සාරථී සෙට්ඨී, දොණො දොවාරිකො තථා;
ගණිකෙකාදස ජනා, කුරුධම්මෙ පතිට්ඨිතා’’ති.

ඉති ඉමෙ සබ්බෙපි පරිසුද්ධානි කත්වා පඤ්ච සීලානි රක්ඛිංසු. රාජා චතූසු නගරද්වාරෙසු ච නගරමජ්ඣෙ ච නිවෙසනද්වාරෙ චාති ඡ දානසාලායො කාරෙත්වා දෙවසිකං ඡසතසහස්සං ධනං විස්සජ්ජෙන්තො සකලජම්බුදීපං උන්නඞ්ගලං කත්වා දානං අදාසි, තස්ස පන දානජ්ඣාසයතා දානාභිරතතා සකලජම්බුදීපං අජ්ඣොත්ථරි. තස්මිං කාලෙ කාලිඞ්ගරට්ඨෙ දන්තපුරනගරෙ කාලිඞ්ගරාජා රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස රට්ඨෙ දෙවො න වස්සි, තස්මිං අවස්සන්තෙ සකලරට්ඨෙ ඡාතකං ජාතං, ආහාරවිපත්තියා ච මනුස්සානං රොගො උදපාදි, දුබ්බුට්ඨිභයං ඡාතකභයං රොගභයන්ති තීණි භයානි උප්පජ්ජිංසු. මනුස්සා නිග්ගහණා දාරකෙ හත්ථෙසු ගහෙත්වා තත්ථ තත්ථ විචරන්ති.

සකලරට්ඨවාසිනො එකතො හුත්වා දන්තපුරං ගන්ත්වා රාජද්වාරෙ උක්කුට්ඨිමකංසු. රාජා වාතපානං නිස්සාය ඨිතො තං සද්දං සුත්වා ‘‘කිං කාරණා එතෙ විරවන්තී’’ති පුච්ඡි. ‘‘මහාරාජ, සකලරට්ඨෙ තීණි භයානි උප්පන්නානි, දෙවො න වස්සති, සස්සානි න විපන්නානි, ඡාතකං ජාතං. මනුස්සා දුබ්භොජනා රොගාභිභූතා නිග්ගහණා පුත්තෙ හත්ථෙසු ගහෙත්වා විචරන්ති, දෙවං වස්සාපෙහි මහාරාජා’’ති. ‘‘පොරාණකරාජානො දෙවෙ අවස්සන්තෙ කිං කරොන්තී’’ති? ‘‘පොරාණකරාජානො, මහාරාජ, දෙවෙ අවස්සන්තෙ දානං දත්වා උපොසථං අධිට්ඨාය සමාදින්නසීලා සිරිගබ්භං පවිසිත්වා දබ්බසන්ථරෙ සත්තාහං නිපජ්ජන්ති, තදා දෙවො වස්සතී’’ති. රාජා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා තථා අකාසි. එවං සන්තෙපි දෙවො න වස්සි.

රාජා අමච්චෙ පුච්ඡි – ‘‘අහං කත්තබ්බකිච්චං අකාසිං, දෙවො න වස්සති, කින්ති කරොමා’’ති? ‘‘මහාරාජ, ඉන්දපත්ථනගරෙ ධනඤ්චයස්ස කොරබ්‍යරඤ්ඤො අඤ්ජනවණ්ණො නාම මඞ්ගලහත්ථී අත්ථි, තං ආනෙස්සාම, එවං සන්තෙ දෙවො වස්සතී’’ති. ‘‘සො රාජා බලවාහනසම්පන්නො දුප්පසහො, කථමස්ස හත්ථිං ආනෙස්සාමා’’ති? ‘‘මහාරාජ, තෙන සද්ධිං යුද්ධකිච්චං නත්ථි, දානජ්ඣාසයො රාජා දානාභිරතො යාචිතො සමානො අලඞ්කතසීසම්පි ඡින්දිත්වා පසාදසම්පන්නානි අක්ඛීනිපි උප්පාටෙත්වා සකලරජ්ජම්පි නිය්‍යාදෙත්වා දදෙය්‍ය, හත්ථිම්හි වත්තබ්බමෙව නත්ථි, අවස්සං යාචිතො දස්සතී’’ති. ‘‘කෙ පන තං යාචිතුං සමත්ථා’’ති? ‘‘බ්‍රාහ්මණා, මහාරාජා’’ති. රාජා බ්‍රාහ්මණගාමතො අට්ඨ බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා සක්කාරසම්මානං කත්වා හත්ථිං යාචනත්ථාය පෙසෙසි. තෙ පරිබ්බයං ආදාය අද්ධිකවෙසං ගහෙත්වා සබ්බත්ථ එකරත්තිවාසෙන තුරිතගමනං ගන්ත්වා කතිපාහං නගරද්වාරෙ දානසාලාසු භුඤ්ජිත්වා සරීරං සන්තප්පෙත්වා ‘‘කදා රාජා

දානග්ගං ආගච්ඡිස්සතී''ති පුච්ඡිංසු. මනුස්සා ''පක්ඛස්ස තයො දිවසෙ චාතුද්දසෙ පන්නරසෙ අට්ඨමියඤ්ච ආගච්ඡති, ස්වෙ පන පුණ්ණමී, තස්මා ස්වෙ ආගච්ඡිස්සතී''ති වදිංසු.

බ්‍රාහ්මණා පුනදිවසෙ පාතොව ගන්ත්වා පාචීනද්වාරෙ අට්ඨංසු. බොධිසත්තො පාතොව න්හත්වා ගත්තානුලිත්තො සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතො අලඞ්කතහත්ථික්ඛන්ධවරගතො මහන්තෙන පරිවාරෙන පාචීනද්වාරෙන දානසාලං ගන්ත්වා ඔතරිත්වා සත්තට්ඨජනානං සහත්ථා හත්තං දත්වා ''ඉමිනාව නීහාරෙන දෙථා''ති වත්වා හත්ථිං අභිරුහිත්වා දක්ඛිණද්වාරං අගමාසි. බ්‍රාහ්මණා පාචීනද්වාරෙ ආරක්ඛස්ස බලවතාය ඔකාසං අලභිත්වා දක්ඛිණද්වාරමෙව ගන්ත්වා රාජානං ආගච්ඡන්තං ඔලොකයමානා ද්වාරතො නාතිදූරෙ උන්නතට්ඨානෙ ඨිතා සම්පත්තං රාජානං හත්ථෙ උක්ඛිපිත්වා ''ජයතු භවං, මහාරාජා''ති ජයාපෙසුං. රාජා වජිරඞ්කුසෙන වාරණං නිවත්තෙත්වා තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා ''භො බ්‍රාහ්මණා, කිං ඉච්ඡථා''ති පුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණා බොධිසත්තස්ස ගුණං වණ්ණෙන්තා පඨමං ගාථමාහංසු –

76.

''තව සද්ධඤ්ච සීලඤ්ච, විදිත්වාන ජනාධිප;
වණ්ණං අඤ්ජනවණ්ණෙන, කාලිඞ්ගස්මිං නිමිම්හසෙ''ති.

තත්ථ **සද්ධන්ති** කම්මඵලානං සද්දහනවසෙන ඔකප්පනියසද්ධං. **සීලන්ති** සංවරසීලං අවීතික්කමසීලං. **වණ්ණන්ති** තදා තස්මිං දෙසෙ සුවණ්ණං වුච්චති, දෙසනාසීසමෙව චෙතං. ඉමිනා පන පදෙන සබ්බම්පි හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිධනධඤ්ඤං සඞ්ගහිතං. **අඤ්ජනවණ්ණෙනාති** අඤ්ජනපුඤ්ජසමානවණ්ණෙන ඉමිනා තව නාගෙන, **කාලිඞ්ගස්මින්ති** කාලිඞ්ගරඤ්ඤො සන්තිකෙ. **නිමිම්හසෙති** විනිමයවසෙන ගණ්හිම්හ, පරිභොගවසෙන වා උදරෙ පක්ඛිපිම්හාති අත්ථො. **සෙති** නිපාතමත්තං. ඉදං වුත්තං හොති – මයඤ්හි, ජනාධිප, තව සද්ධඤ්ච සීලඤ්ච විදිත්වාන ''අද්ධා නො එවං සද්ධාසීලසම්පන්නො රාජා යාචිතො අඤ්ජනවණ්ණං නාගං දස්සතී''ති ඉමිනා අත්තනො සන්තකෙන විය අඤ්ජනවණ්ණෙන කාලිඞ්ගරඤ්ඤො සන්තිකෙ නාගං වො ආහරිස්සාමාති වත්වා බහුධනධඤ්ඤං නිමිම්හසෙ පරිවත්තයිම්හ චෙව උදරෙ ච පක්ඛිපිම්හ. එවං තං මයං ධාරයමානා ඉධාගතා. තත්ථ කත්තබ්බං දෙවො ජානාතූති.

අපරො නයො – තව සද්ධඤ්ච සීලගුණසඞ්ඛාතං වණ්ණඤ්ච සුත්වා ''උළාරගුණො රාජා ජීවිතම්පි යාචිතො දදෙය්‍ය, පගෙව තිරච්ඡානගතං නාග''න්ති එවං කාලිඞ්ගස්ස සන්තිකෙ ඉමිනා අඤ්ජනවණ්ණෙන තව වණ්ණං නිමිම්හසෙ නිමිම්හ තුලයිම්හ, තෙනම්හා ඉධාගතාති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ‘‘සචෙ, වො බ්‍රාහ්මණා, ඉමං නාගං පරිවත්තෙත්වා ධනං ඛාදිතං සුඛාදිතං මා චින්තයිත්ථ, යථාලඞ්කතමෙව වො නාගං දස්සාමී’’ති සමස්සාසෙත්වා ඉතරා ද්වෙ ගාථා අවොච –

77.

‘‘අන්නභච්චා චභච්චා ච, යොධ උද්දිස්ස ගච්ඡති;
සබ්බෙ තෙ අප්පටික්ඛිප්පා, පුබ්බාචරියවචො ඉදං.

78.

‘‘දදාමි වො බ්‍රාහ්මණා නාගමෙතං, රාජාරහං රාජභොග්ගං යසස්සිනං;
අලඞ්කතං හෙමජාලාභිඡන්නං, සසාරථිං ගච්ඡථ යෙනකාම’’න්ති.

තත්ථ **අන්නභච්චා චභච්චා චාති** පුරිසං උපනිස්සාය ජීවමානා යාගුභත්තාදිනා අන්නෙන භරිතබ්බාති අන්නභච්චා, ඉතරෙ තථා අභරිතබ්බත්තා අභච්චා. සන්ධිවසෙන පනෙත්ථ අකාරලොපො වෙදිතබ්බො. එත්තාවතා අත්තානං උපනිස්සාය ච අනුපනිස්සාය ච ජීවමානවසෙන සබ්බෙපි සත්තා ද්වෙ කොට්ඨාසෙ කත්වා දස්සිතා හොන්ති. **යොධ උද්දිස්ස ගච්ඡතීති** තෙසු සත්තෙසු ඉධ ජීවලොකෙ යො සත්තො යං පුරිසං කායචිදෙව පච්චාසීසනාය උද්දිස්ස ගච්ඡති. **සබ්බෙ තෙ අප්පටික්ඛිප්පාති** තථා උද්දිස්ස ගච්ඡන්තා සචෙපි බහූ හොන්ති, තථාපි තෙන පුරිසෙන සබ්බෙ තෙ අප්පටික්ඛිප්පා, ‘‘අපෙථ, න වො දස්සාමී’’ති එවං න පටික්ඛිපිතබ්බාති අත්ථො. **පුබ්බාචරියවචො ඉදන්ති** පුබ්බාචරියා වුච්චන්ති මාතාපිතරො, ඉදං තෙසං වචනං. එවමහං මාතාපිතූහි සික්ඛාපිතොති දීපෙති.

දදාමි වො බ්‍රාහ්මණා නාගමෙතන්ති යස්මා ඉදං අම්හාකං පුබ්බාචරියවචො, තස්මාහං බ්‍රාහ්මණා තුම්හාකං ඉමං නාගං දදාමි. **රාජාරහන්ති** රඤ්ඤො අනුච්ඡවිකං. **රාජභොග්ගන්ති** රාජපරිභොගං. **යසස්සිනන්ති** පරිවාරසම්පන්නං, තං කිර හත්ථිං නිස්සාය හත්ථිගොපකහත්ථිවෙජ්ජාදීනි පඤ්ච කුලසතානි ජීවන්ති, තෙහි සද්ධිඤ්ඤෙව වො දදාමීති අත්ථො. **අලඞ්කතන්ති** නානාවිධෙහි හත්ථිඅලඞ්කාරෙහි අලඞ්කතං. **හෙමජාලාභිඡන්නන්ති** සුවණ්ණජාලෙන අභිච්ඡන්නං. **සසාරථින්ති** යො පනස්ස සාරථි හත්ථිගොපකො ආචරියො, තෙන සද්ධිංයෙව දදාමි, තස්මා සසාරථී හුත්වා තුම්හෙ සපරිවාරං ඉමං නාගං ගහෙත්වා යෙනකාමං ගච්ඡථාති.

එවං හත්ථික්ඛන්ධවරගතොව මහාසත්තො වාචාය දත්වා පුන හත්ථික්ඛන්ධා ඔරුය්හ ‘‘සචෙ අනලඞ්කතට්ඨානං අත්ථි, අලඞ්කරිත්වා දස්සාමී’’ති වත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කරොන්තො උපධාරෙත්වා අනලඞ්කතට්ඨානං අදිස්වා තස්ස සොණ්ඩං බ්‍රාහ්මණානං හත්ථෙසු

ඨපෙත්වා සුවණ්ණභිඞ්කාරෙන පුප්ඵගන්ධවාසිතං උදකං පාතෙත්වා අදාසි. බ්‍රාහ්මණා සපරිවාරං නාගං සම්පටිච්ඡිත්වා හත්ථිපිට්ඨෙ නිසින්නා දන්තපුරං ගන්ත්වා හත්ථිං රඤ්ඤො අදංසු, හත්ථිම්හි ආගතෙපි දෙවො න වස්සතෙව. රාජා ‘‘කිං නු ඛො කාරණ’’න්ති උත්තරිං පුච්ඡන්තො ‘‘ධනඤ්චයකොරබ්‍යරාජා කුරුධම්මං රක්ඛති, තෙනස්ස රට්ඨෙ අන්වඩ්ඪමාසං අනුදසාහං දෙවො වස්සති, රඤ්ඤො ගුණානුභාවො චෙස, ඉමස්ස පන තිරච්ඡානගතස්ස ගුණා හොන්තාපි කිත්තකා භවෙය්‍යු’’න්ති සුත්වා ‘‘තෙන හි යථාලඞ්කතමෙව සපරිවාරං හත්ථිං පතිනෙත්වා රඤ්ඤො දත්වා යං සො කුරුධම්මං රක්ඛති, තං සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිත්වා ආනෙථා’’ති බ්‍රාහ්මණෙ ච අමච්චෙ ච පෙසෙසි. තෙ ගන්ත්වා රඤ්ඤො හත්ථිං නිය්‍යාදෙත්වා ‘‘දෙව, ඉමස්මිං හත්ථිම්හි ගතෙපි අම්හාකං රට්ඨෙ දෙවො න වස්සති, තුම්හෙ කිර කුරුධම්මං නාම රක්ඛථ, අම්හාකම්පි රාජා තං රක්ඛිතුකාමො ඉමස්මිං සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිත්වා ආනෙථා’’ති පෙසෙසි. ‘‘දෙථ නො කුරුධම්ම’’න්ති. ‘‘තාතා, සච්චාහං එතං කුරුධම්මං රක්ඛාමි, ඉදානි පන මෙ තත්ථ කුක්කුච්චං අත්ථි, න මෙ සො කුරුධම්මො චිත්තං ආරාධෙති, තස්මා තුම්හාකං දාතුං න සක්කා’’ති.

කස්මා පන තං සීලං රාජානං න ආරාධෙතීති? තදා කිර රාජූනං තතියෙ තතියෙ සංවච්ඡරෙ කත්තිකමාසෙ පවත්තො ඡණො නාම හොති, තං ඡණං කීළන්තා රාජානො සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතා දෙවවෙසං ගහෙත්වා චිත්තරාජස්ස නාම යක්ඛස්ස සන්තිකෙ ඨත්වා චතුද්දිසා පුප්ඵපටිමණ්ඩිතෙ චිත්තසරෙ ඛිපන්ති. අයම්පි රාජා තං ඛණං කීළන්තො එකිස්සා තළාකපාළියා චිත්තරාජස්ස යක්ඛස්ස සන්තිකෙ ඨත්වා චතුද්දිසා චිත්තසරෙ ඛිපිත්වා තෙසු සෙසදිසාගතෙ තයො සරෙ දිස්වා උදකපිට්ඨෙ ඛිත්තසරං න අද්දස. රඤ්ඤො ‘‘කච්චි නු ඛො මයා ඛිත්තො සරො මච්ඡසරීරෙ පතිතො’’ති කුක්කුච්චං අහොසි පාණාතිපාතකම්මෙන සීලභෙදං ආරබ්භ, තස්මා සීලං න ආරාධෙති. සො එවමාහ – ‘‘තාතා, මය්හං කුරුධම්මෙ කුක්කුච්චං අත්ථි, මාතා පන මෙ සුරක්ඛිතං රක්ඛති, තස්සා සන්තිකෙ ගණ්හථා’’ති. ‘‘මහාරාජ, තුම්හාකං ‘පාණං වධිස්සාමී’ති චෙතනා නත්ථි, තං විනා පාණාතිපාතො නාම න හොති, දෙථ නො අත්තනා රක්ඛිතං කුරුධම්ම’’න්ති. ‘‘තෙන හි ලිඛථා’’ති සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛාපෙසි – ‘‘පාණො න හන්තබ්බො, අදින්නං නාදාතබ්බං, කාමෙසු මිච්ඡා න චරිතබ්බං, මුසා න භණිතබ්බං, මජ්ජං න පාතබ්බ’’න්ති ලිඛාපෙත්වා ච පන ‘‘එවං සන්තෙපි නෙව මං ආරාධෙති, මාතු මෙ සන්තිකෙ ගණ්හථා’’ති ආහ.

දූතා රාජානං වන්දිත්වා තස්සා සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘දෙවි, තුම්හෙ කිර කුරුධම්මං රක්ඛථ, තං නො දෙථා’’ති වදිංසු. ‘‘තාතා, සච්චාහං කුරුධම්මං රක්ඛාමි, ඉදානි පන මෙ තත්ථ කුක්කුච්චං උප්පන්නං, න මෙ සො කුරුධම්මො ආරාධෙති තෙන වො දාතුං න සක්කා’’ති. තස්සා කිර ද්වෙ පුත්තා ජෙට්ඨයො රාජා, කනිට්ඨයො උපරාජා. අථෙකො රාජා බොධිසත්තස්ස

සතසහස්සග්ඝනකං චන්දනසාරං සහස්සග්ඝනකං කඤ්චනමාලං පෙසෙසි. සො ‘‘මාතරං පූජෙස්සාමී’’ති තං සබ්බං මාතු පෙසෙසි. සා චින්තෙසි – ‘‘අහං නෙව චන්දනං විලිම්පාමි, න මාලං ධාරෙමි, සුණිසානං දස්සාමී’’ති. අථස්සා එතදහොසි – ‘‘ජෙට්ඨසුණිසා මෙ ඉස්සරා, අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ ඨිතා, තස්සා සුවණ්ණමාලං දස්සාමි. කනිට්ඨසුණිසා පන දුග්ගතා, තස්සා චන්දනසාරං දස්සාමී’’ති. සා රඤ්ඤො දෙවියා සුවණ්ණමාලං දත්වා උපරාජභරියාය චන්දනසාරං අදාසි, දත්වා ච පනස්සා ‘‘අහං කුරුධම්මං රක්ඛාමි, එතාසං දුග්ගතාදුග්ගතභාවො මය්හං අප්පමාණං, ජෙට්ඨාපචායිකකම්මමෙව පන කාතුං මය්හං අනුරූපං, කච්චි නු ඛො මෙ තස්ස අකතත්තා සීලං භින්න’’න්ති කුක්කුච්චං අහොසි, තස්මා එවමාහ. අථ නං දූතා ‘‘අත්තනො සන්තකං නාම යථාරුචියා දීයති, තුම්හෙ එත්තකෙනපි කුක්කුච්චං කුරුමානා කිං අඤ්ඤං පාපං කරිස්සථ, සීලං නාම එවරූපෙන න භිජ්ජති, දෙථ නො කුරුධම්ම’’න්ති වත්වා තස්සාපි සන්තිකෙ ගහෙත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිංසු.

‘‘තාතා, එවං සන්තෙපි නෙව මං ආරාධෙති, සුණිසා පන මෙ සුට්ඨු රක්ඛති, තස්සා සන්තිකෙ ගණ්හථා’’ති වුත්තා ච පන අග්ගමහෙසිං උපසඞ්කමිත්වා පුරිමනයෙනෙව කුරුධම්මං යාචිංසු. සාපි පුරිමනයෙනෙව වත්වා ‘‘ඉදානි මං සීලං නාරාධෙති, තෙන වො දාතුං න සක්කා’’ති ආහ. සා කිර එකදිවසං සීහපඤ්ජරෙ ඨිතා රඤ්ඤො නගරං පදක්ඛිණං කරොන්තස්ස පච්ඡතො හත්ථිපිට්ඨෙ නිසින්නං උපරාජං දිස්වා ලොභං උප්පාදෙත්වා ‘‘සචාහං ඉමිනා සද්ධිං සන්ථවං කරෙය්‍යං, භාතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨිතො මං එස සඞ්ගණ්හෙය්‍යා’’ති චින්තෙසි. අථස්සා ‘‘අහං කුරුධම්මං රක්ඛමානා සසාමිකා හුත්වා කිලෙසවසෙන අඤ්ඤං පුරිසං ඔලොකෙසිං, සීලෙන මෙ භින්නෙන භවිතබ්බ’’න්ති කුක්කුච්චං අහොසි, තස්මා එවමාහ. අථ නං දූතා ‘‘අතිචාරො නාම අයෙ‍ා චිත්තුප්පාදමත්තෙන න හොති, තුම්හෙ එත්තකෙනපි කුක්කුච්චං කුරුමානා වීතික්කමං කිංකරිස්සථ, න එත්තකෙන සීලං භිජ්ජති, දෙථ නො කුරුධම්ම’’න්ති වත්වා තස්සාපි සන්තිකෙ ගහෙත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිංසු.

‘‘තාතා, එවං සන්තෙපි නෙව මං ආරාධෙති, උපරාජා පන සුට්ඨු රක්ඛති, තස්ස සන්තිකෙ ගණ්හථා’’ති වුත්තා ච පන උපරාජානං උපසඞ්කමිත්වා පුරිමනයෙනෙව කුරුධම්මං යාචිංසු. සො පන සායං රාජුපට්ඨානං ගච්ඡන්තො රථෙනෙව රාජඞ්ගණං පත්වා සචෙ රඤ්ඤො සන්තිකෙ භුඤ්ජිත්වා තත්ථෙව සයිතුකාමො හොති, රස්මියො ච පතොදඤ්ච අන්තොධුරෙ ඡඩ්ඩෙති. තාය සඤ්ඤාය ජනො පක්කමිත්වා පුනදිවසෙ පාතොව ගන්ත්වා තස්ස නික්ඛමනං ඔලොකෙන්තොව තිට්ඨති. සාරථිපි රථං ගොපයිත්වා පුනදිවසෙ පාතොව තං ආදාය රාජද්වාරෙ තිට්ඨති. සචෙ තඞ්ඛණඤ්ඤෙව නික්ඛන්තුකාමො හොති, රස්මියො ච පතොදඤ්ච අන්තොරථෙයෙව ඨපෙත්වා රාජුපට්ඨානං ගච්ඡති. මහාජනො තාය

සඤ්ඤාය ‘‘ඉදානෙව නික්ඛමිස්සතී’’ති රාජද්වාරෙයෙව තිට්ඨති. සො එකදිවසං එවං කත්වා රාජනිවෙසනං පාවිසි, පවිට්ඨමත්තස්සයෙවස්ස දෙවො පාවස්සි. රාජා ‘‘දෙවො වස්සතී’’ති තස්ස නික්ඛන්තුං නාදාසි, සො තත්ථෙව භුඤ්ජිත්වා සයි. මහාජනො ‘‘ඉදානි නික්ඛමිස්සතී’’ති සබ්බරත්තිං තෙමෙන්තො අට්ඨාසි. උපරාජා දුතියදිවසෙ නික්ඛමිත්වා තෙමෙත්වා ඨිතං මහාජනං දිස්වා ‘‘අහං කුරුධම්මං රක්ඛන්තො එත්තකං ජනං කිලමෙසිං, සීලෙන මෙ භින්නෙන භවිතබ්බ’’න්ති කුක්කුච්චං අහොසි, තෙන තෙසං දූතානං ‘‘සච්චාහං කුරුධම්මං රක්ඛාමි, ඉදානි පන මෙ කුක්කුච්චං අත්ථි, තෙන වො න සක්කා දාතු’’න්ති වත්වා තමත්ථං ආරොචෙසි. අථ නං දූතා ‘‘තුම්හාකං, දෙව, ‘එතෙ කිලමන්තූ’ති චිත්තං නත්ථි, අචෙතනකං කම්මං න හොති, එත්තකෙනපි කුක්කුච්චං කරොන්තානං කථං තුම්හාකං වීතික්කමො භවිස්සතී’’ති වත්වා තස්සපි සන්තිකෙ සීලං ගහෙත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිංසු.

‘‘එවං සන්තෙපි නෙව මං ආරාධෙති, පුරොහිතො පන සුට්ඨු රක්ඛති, තස්ස සන්තිකෙ ගණ්හථා’’ති වුත්තා ච පන පුරොහිතං උපසඞ්කමිත්වා යාචිංසු. සොපි එකදිවසං රාජුපට්ඨානං ගච්ඡන්තො එකෙන රඤ්ඤා තස්ස රඤ්ඤො පෙසිතං තරුණරවිවණ්ණං රථං අන්තරාමග්ගෙ දිස්වා ‘‘කස්සායං රථො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘රඤ්ඤො ආභතො’’ති සුත්වා ‘‘අහං මහල්ලකො, සචෙ මෙ රාජා ඉමං රථං දදෙය්‍ය, සුඛං ඉමං ආරුය්හ විචරෙය්‍ය’’න්ති චින්තෙත්වා රාජුපට්ඨානං ගතො. තස්ස ජයාපෙත්වා ඨිතකාලෙ රඤ්ඤො රථං දස්සෙසුං. රාජා දිස්වා ‘‘අති විය සුන්දරො අයං රථො, ආචරියස්ස නං දෙථා’’ති ආහ. පුරොහිතො න ඉච්ඡි, පුනප්පුනං වුච්චමානොපි න ඉච්ඡියෙව. කිංකාරණා? එවං කිරස්ස අහොසි – ‘‘අහං කුරුධම්මං රක්ඛන්තොව පරසන්තකෙ ලොභං අකාසිං, භින්නෙන මෙ සීලෙන භවිතබ්බ’’න්ති. සො එතමත්ථං ආචික්ඛිත්වා ‘‘තාතා, කුරුධම්මෙ මෙ කුක්කුච්චං අත්ථි, න මං සො ධම්මො ආරාධෙති, තස්මා න සක්කා දාතු’’න්ති ආහ. අථ නං දූතා ‘‘අය්‍ය, ලොභුප්පාදමත්තෙන න සීලං භිජ්ජති, තුම්හෙ එත්තකෙනපි කුක්කුච්චං කරොන්තා කිං වීතික්කමං කරිස්සථා’’ති වත්වා තස්සපි සන්තිකෙ සීලං ගහෙත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිංසු.

‘‘එවං සන්තෙපි නෙව මං ආරාධෙති, රජ්ජුගාහකො අමච්චො පන සුට්ඨු රක්ඛති, තස්ස සන්තිකෙ ගණ්හථා’’ති වුත්තා ච පන තම්පි උපසඞ්කමිත්වා යාචිංසු. සොපි එකදිවසං ජනපදෙ ඛෙත්තං මිනන්තො රජ්ජුං දණ්ඩකෙ බන්ධිත්වා එකං කොටිං ඛෙත්තසාමිකෙන ගණ්හාපෙත්වා එකං අත්තනා අග්ගහෙසි, තෙන ගහිතරජ්ජුකොටියා බද්ධදණ්ඩකො එකස්ස කක්කටකස්ස බිලමජ්ඣං පාපුණි. සො චින්තෙසි – ‘‘සචෙ දණ්ඩකං බිලෙ ඔතාරෙස්සාමි, අන්තොබිලෙ කක්කටකො නස්සිස්සති. සචෙ පන පරතො කරිස්සාමි, රඤ්ඤො සන්තකං නස්සිස්සති. සචෙ ඔරතො කරිස්සාමි, කුටුම්බිකස්ස සන්තකං නස්සිස්සති, කිං නු ඛො කාතබ්බ’’න්ති? අථස්ස එතදහොසි –

‘‘බිලෙ කක්කටකෙන භවිතබ්බං, සචෙ භවෙය්‍ය, පඤ්ඤායෙය්‍ය, එත්ථෙව නං ඔතාරෙස්සාමී’’ති බිලෙ දණ්ඩකං ඔතාරෙසි, කක්කටකො ‘‘කිරි’’ති සද්දමකාසි. අථස්ස එතදහොසි – ‘‘දණ්ඩකො කක්කටකපිට්ඨෙ ඔතිණ්ණො භවිස්සති, කක්කටකො මතො භවිස්සති, අහඤ්ච කුරුධම්මං රක්ඛාමි, තෙන මෙ සීලෙන භින්නෙන භවිතබ්බ’’න්ති. සො එතමත්ථං ආචික්ඛිත්වා ‘‘ඉමිනා මෙ කාරණෙන කුරුධම්මෙ කුක්කුච්චං අත්ථි, තෙන වො න සක්කා දාතු’’න්ති ආහ. අථ නං දූතා ‘‘තුම්හාකං ‘කක්කටකො මරතූ’ති චිත්තං නත්ථි, අචෙතනකං කම්මං නාම න හොති. තුම්හෙ එත්තකෙනපි කුක්කුච්චං කරොන්තා කිං වීතික්කමං කරිස්සථා’’ති වත්වා තස්සපි සන්තිකෙ සීලං ගහෙත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිංසු.

‘‘එවං සන්තෙපි නෙව මං ආරාධෙති, සාරථි පන සුට්ඨු රක්ඛති, තස්ස සන්තිකෙ ගණ්හථා’’ති වුත්තා ච පන තම්පි උපසඞ්කමිත්වා යාචිංසු. සො එකදිවසං රාජානං රථෙන උය්‍යානං නෙසි. රාජා තත්ථ දිවා කීළිත්වා සායං නික්ඛමිත්වා රථං අභිරුහි, තස්ස නගරං අසම්පත්තස්සෙව සූරියත්ථඞ්ගමනවෙලාය මෙඝො උට්ඨහි. සාරථි රඤ්ඤො තෙමනභයෙන සින්ධවානං පතොදසඤ්ඤමදාසි. සින්ධවා ජවෙන පක්ඛන්දිංසු. තතො පට්ඨාය ච පන තෙ උය්‍යානං ගච්ඡන්තාපි තතො ආගච්ඡන්තාපි තං ඨානං පත්වා ජවෙන ගච්ඡන්ති ආගච්ඡන්ති. කිං කාරණා? තෙසං කිර එතදහොසි – ‘‘ඉමස්මිං ඨානෙ පරිස්සයෙන භවිතබ්බං, තෙන නො සාරථි තදා පතොදසඤ්ඤං අදාසී’’ති. සාරථිස්සපි එතදහොසි – ‘‘රඤ්ඤො තෙමනෙ වා අතෙමනෙ වා මය්හං දොසො නත්ථි, අහං පන අට්ඨානෙ සුසික්ඛිතසින්ධවානං පතොදසඤ්ඤං අදාසිං, තෙන ඉමෙ ඉදානි අපරාපරං ජවන්තා කිලමන්ති, අහඤ්ච කුරුධම්මං රක්ඛාමි, තෙන මෙ භින්නෙන සීලෙන භවිතබ්බ’’න්ති. සො එතමත්ථං ආචික්ඛිත්වා ‘‘ඉමිනා කාරණෙන කුරුධම්මෙ කුක්කුච්චං අත්ථි, තෙන වො න සක්කා දාතු’’න්ති ආහ. අථ නං දූතා ‘‘තුම්හාකං ‘සින්ධවා කිලමන්තූ’ති චිත්තං නත්ථි, අචෙතනකං කම්මං නාම න හොති, එත්තකෙනපි ච තුම්හෙ කුක්කුච්චං කරොන්තා කිං වීතික්කමං කරිස්සථා’’ති වත්වා තස්ස සන්තිකෙ සීලං ගහෙත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිංසු.

‘‘එවං සන්තෙපි නෙව මං ආරාධෙති, සෙට්ඨී පන සුට්ඨු රක්ඛති, තස්ස සන්තිකෙ ගණ්හථා’’ති වුත්තා ච පන තම්පි උපසඞ්කමිත්වා යාචිංසු. සොපි එකදිවසං ගබ්භතො නික්ඛන්තසාලිසීසං අත්තනො සාලික්ඛෙත්තං ගන්ත්වා පච්චවෙක්ඛිත්වා නිවත්තමානො ‘‘වීහිමාලං බන්ධාපෙස්සාමී’’ති එකං සාලිසීසමුට්ඨිං ගාහාපෙත්වා ථූණාය බන්ධාපෙසි. අථස්ස එතදහොසි – ‘‘ඉමම්හා කෙදාරා මයා රඤ්ඤො භාගො දාතබ්බො, අදින්නභාගතොයෙව මෙ කෙදාරතො සාලිසීසමුට්ඨි ගාහාපිතො, අහඤ්ච කුරුධම්මං රක්ඛාමි, තෙන මෙ භින්නෙන සීලෙන භවිතබ්බ’’න්ති. සො එතමත්ථං ආචික්ඛිත්වා ‘‘ඉමිනා මෙ කාරණෙන කුරුධම්මෙ කුක්කුච්චං අත්ථි, තෙන වො න සක්කා

දාතු''න්ති ආහ. අථ නං දූතා ''තුම්හාකං ථෙය්‍යචිත්තං නත්ථි, තෙන විනා අදින්නාදානං නාම පඤ්ඤාපෙතුං න සක්කා, එත්තකෙනපි කුක්කුච්චං කරොන්තා තුම්හෙ පරසන්තකං නාම කිං ගණ්හිස්සථා''ති වත්වා තස්සපි සන්තිකෙ සීලං ගහෙත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිංසු.

''එවං සන්තෙපි නෙව මං ආරාධෙති, දොණමාපකො පන මහාමත්තො සුට්ඨු රක්ඛති, තස්ස සන්තිකෙ ගණ්හථා''ති වුත්තා ච පන තම්පි උපසඞ්කමිත්වා යාචිංසු. සො කිර එකදිවසං කොට්ඨාගාරද්වාරෙ නිසීදිත්වා රාජභාගෙ වීහිං මිනාපෙන්තො අමිතවීහිරාසිතො වීහිං ගහෙත්වා ලක්ඛං ඨපෙසි, තස්මිං ඛණෙ දෙවො පාවස්සි. මහාමත්තො ලක්ඛානි ගණෙත්වා ''මිතවීහී එත්තකා නාම හොන්තී''ති වත්වා ලක්ඛවීහිං සංකඩ්ඪිත්වා මිතරාසිම්හි පක්ඛිපිත්වා වෙගෙන ගන්ත්වා ද්වාරකොට්ඨකෙ ඨත්වා චින්තෙසි – ''කිං නු ඛො මයා ලක්ඛවීහී මිතවීහිරාසිම්හි පක්ඛිත්තා, උදාහු අමිතරාසිම්හී''ති. අථස්ස එතදහොසි – ''සචෙ මෙ මිතවීහිරාසිම්හි පක්ඛිත්තා අකාරණෙනෙව රඤ්ඤො සන්තකං වඩ්ඪිතං, ගහපතිකානං සන්තකං නාසිතං, අහඤ්ච කුරුධම්මං රක්ඛාමි, තෙන මෙ භින්නෙන සීලෙන භවිතබ්බ''න්ති. සො එතමත්ථං ආචික්ඛිත්වා ''ඉමිනා මෙ කාරණෙන කුරුධම්මෙ කුක්කුච්චං අත්ථි, තෙන වො න සක්කා දාතු''න්ති ආහ. අථ නං දූතා ''තුම්හාකං ථෙය්‍යචිත්තං නත්ථි, තෙන විනා අදින්නාදානං නාම පඤ්ඤාපෙතුං න සක්කා, එත්තකෙනපි කුක්කුච්චං කරොන්තා කිං තුම්හෙ පරස්ස සන්තකං ගණ්හිස්සථා''ති වත්වා තස්සපි සන්තිකෙ සීලං ගහෙත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිංසු.

''එවං සන්තෙපි නෙව මං ආරාධෙති, දොවාරිකො පන සුට්ඨු රක්ඛති, තස්ස සන්තිකෙ ගණ්හථා''ති වුත්තා ච පන තම්පි උපසඞ්කමිත්වා යාචිංසු. සොපි එකදිවසං නගරද්වාරං පිධානවෙලාය තික්ඛත්තුං සද්දමනුස්සාවෙසි. අථෙකො දලිද්දමනුස්සො අත්තනො කනිට්ඨභගිනියා සද්ධිං දාරුපණ්ණත්ථාය අරඤ්ඤං ගන්ත්වා නිවත්තන්තො තස්ස සද්දං සුත්වා භගිනිං ආදාය වෙගෙන ද්වාරං සම්පාපුණි. අථ නං දොවාරිකො ''ත්වං නගරෙ රඤ්ඤො අත්ථිභාවං කිං න ජානාසි, 'සකලස්සෙව ඉමස්ස නගරස්ස ද්වාරං පිධීයතී'ති න ජානාසි, අත්තනො මාතුගාමං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ කාමරතිකීළං කීළන්තො දිවසං විචරසී''ති ආහ. අථස්ස ඉතරෙන ''න මෙ, සාමි, භරියා, භගිනී මෙ එසා''ති වුත්තෙ එතදහොසි – ''අකාරණං වත මෙ කතං භගිනිං භරියාති කථෙන්තෙන, අහඤ්ච කුරුධම්මං රක්ඛාමි, තෙන මෙ භින්නෙන සීලෙන භවිතබ්බ''න්ති. සො එතමත්ථං ආචික්ඛිත්වා ''ඉමිනා මෙ කාරණෙන කුරුධම්මෙ කුක්කුච්චං අත්ථි, තෙන වො න සක්කා දාතු''න්ති ආහ. අථ නං දූතා ''එතං තුම්හෙහි තථාසඤ්ඤාය කථිතං, එත්ථ වො සීලභෙදො නත්ථි, එත්තකෙනපි ච තුම්හෙ කුක්කුච්චායන්තා කුරුධම්මෙ සම්පජානමුසාවාදං නාම කිං කරිස්සථා''ති වත්වා තස්සපි සන්තිකෙ සීලං ගහෙත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිංසු.

‘‘එවං සන්තෙපි නෙව මං ආරාධෙති, වණ්ණදාසී පන සුට්ඨු රක්ඛති, තස්ස සන්තිකෙ ගණ්හථා’’ති වුත්තා ච පන තම්පි උපසඞ්කමිත්වා යාචිංසු. සා පුරිමනයෙනෙව පටික්ඛිපි. කිංකාරණා? සක්කො කිර දෙවානමින්දො ‘‘තස්සා සීලං වීමංසිස්සාමී’’ති මාණවකවණ්ණෙන ආගන්ත්වා ‘‘අහං ආගමිස්සාමී’’ති වත්වා සහස්සං දත්වා දෙවලොකමෙව ගන්ත්වා තීණි සංවච්ඡරානි නාගච්ඡි. සා අත්තනො සීලභෙදභයෙන තීණි සංවච්ඡරානි අඤ්ඤස්ස පුරිසස්ස හත්ථතො තම්බූලමත්තම්පි න ගණ්හි, සා අනුක්කමෙන දුග්ගතා හුත්වා චින්තෙසි – ‘‘මය්හං සහස්සං දත්වා ගතපුරිසස්ස තීණි සංවච්ඡරානි අනාගච්ඡන්තස්ස දුග්ගතා ජාතා, ජීවිතවුත්තිං ඝටෙතුං න සක්කොමි, ඉතො දානි පට්ඨාය මයා විනිච්ඡයමහාමත්තානං ආරොචෙත්වා පරිබ්බයං ගහෙතුං වට්ටතී’’ති. සා විනිච්ඡයං ගන්ත්වා ‘‘සාමි, පරිබ්බයං දත්වා ගතපුරිසස්ස මෙ තීණි සංවච්ඡරානි, මතභාවම්පිස්ස න ජානාමි, ජීවිතං ඝටෙතුං න සක්කොමි, කිං කරොමි, සාමී’’ති ආහ. තීණි සංවච්ඡරානි අනාගච්ඡන්තෙ කිං කරිස්සසි, ඉතො පට්ඨාය පරිබ්බයං ගණ්හාහි. තස්සා ලද්ධවිනිච්ඡයාය විනිච්ඡයතො නික්ඛමමානාය එව එකො පුරිසො සහස්සභණ්ඩිකං උපනාමෙසි.

තස්ස ගහණත්ථාය හත්ථං පසාරණකාලෙ සක්කො අත්තානං දස්සෙසි. සා දිස්වාව ‘‘මය්හං සංවච්ඡරත්තයමත්ථකෙ සහස්සදායකො පුරිසො ආගතො, තාත, නත්ථි මෙ තව කහාපණෙහි අත්ථො’’ති හත්ථං සමිඤ්ජෙසි. සක්කො අත්තනො සරීරඤ්ඤෙව අභිනිම්මිනිත්වා තරුණසූරියො විය ජලන්තො ආකාසෙ අට්ඨාසි, සකලනගරං සන්නිපති. සක්කො මහාජනමජ්ඣෙ ‘‘අහං එතිස්සා වීමංසනවසෙන සංවච්ඡරත්තයමත්ථකෙ සහස්සං අදාසිං, සීලං රක්ඛන්තා නාම එවරූපා හුත්වා රක්ඛථා’’ති ඔවාදං දත්වා තස්සා නිවෙසනං සත්තරතනෙහි පූරෙත්වා ‘‘ඉතො පට්ඨාය අප්පමත්තා හොහී’’ති තං අනුසාසිත්වා දෙවලොකමෙව අගමාසි. ඉමිනා කාරණෙන සා ‘‘අහං ගහිතභතිං අජීරාපෙත්වාව අඤ්ඤෙන දීයමානාය භතියා හත්ථං පසාරෙසිං, ඉමිනා කාරණෙන මං සීලං නාරාධෙති, තෙන වො දාතුං න සක්කා’’ති පටික්ඛිපි. අථ නං දූතා ‘‘හත්ථප්පසාරණමත්තෙන සීලභෙදො නත්ථි, සීලං නාම එතං පරමවිසුද්ධි හොතී’’ති වත්වා තස්සාපි සන්තිකෙ සීලං ගහෙත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිංසු.

ඉති ඉමෙසං එකාදසන්නං ජනානං රක්ඛණසීලං සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිත්වා දන්තපුරං ගන්ත්වා කාලිඞ්ගරඤ්ඤො සුවණ්ණපට්ටං දත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙසුං. රාජා තස්මිං කුරුධම්මෙ වත්තමානො පඤ්ච සීලානි පූරෙසි. තස්මිං ඛණෙ සකලකාලිඞ්ගරට්ඨෙ දෙවො වස්සි, තීණි භයානි වූපසන්තානි, රට්ඨං ඛෙමං සුභික්ඛං අහොසි. බොධිසත්තො යාවජීවං දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සපරිවාරො සග්ගපුරං පූරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි. ‘‘සච්චපරියොසානෙ කෙචි සොතාපන්නා අහෙසුං, කෙචි සකදාගාමිනො, කෙචි අනාගාමිනො, කෙචි අරහන්තො’’ති. ජාතකසමොධානෙ පන –

‘‘ගණිකා උප්පලවණ්ණා, පුණ්ණො දොවාරිකො තදා;
රජ්ජුගාහො කච්චායනො, මොග්ගල්ලානො දොණමාපකො.

‘‘සාරිපුත්තො තදා සෙට්ඨී, අනුරුද්ධො ච සාරථී;
බ්‍රාහ්මණො කස්සපො ථෙරො, උපරාජා නන්දපණ්ඩිතො.

‘‘මහෙසී රාහුලමාතා, මායාදෙවී ජනෙත්තියා;
කුරුරාජා බොධිසත්තො, එවං ධාරෙථ ජාතක’’න්ති.

කුරුධම්මජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[277] 7. රොමකජාතකවණ්ණනා

වස්සානි පඤ්ඤාස සමාධිකානීති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො භගවතො වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු උත්තානමෙව.

අතීතෙ පන බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො පාරාවතො හුත්වා බහුපාරාවතපරිවුතො අරඤ්ඤෙ පබ්බතගුහායං වාසං කප්පෙසි. අඤ්ඤතරොපි ඛො තාපසො සීලසම්පන්නො තෙසං පාරාවතානං වසනට්ඨානතො අවිදූරෙ එකං පච්චන්තගාමං උපනිස්සාය අස්සමපදං මාපෙත්වා පබ්බතගුහායං වාසං කප්පෙසි. බොධිසත්තො අන්තරන්තරා තස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා සොතබ්බයුත්තකං සුණාති. තාපසො තත්ථ චිරං වසිත්වා පක්කාමි, අථඤ්ඤො කූටජටිලො ආගන්ත්වා තත්ථ වාසං කප්පෙසි. බොධිසත්තො පාරාවතපරිවුතො තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා අස්සමපදෙ විචරිත්වා ගිරිකන්දරසමීපෙ ගොචරං ගහෙත්වා සායං අත්තනො වසනට්ඨානං ගච්ඡති. කූටතාපසො තත්ථ අතිරෙකපණ්ණාසවස්සානි වසි.

අථස්ස එකදිවසං පච්චන්තගාමවාසිනො මනුස්සා පාරාවතමංසං අභිසඞ්ඛරිත්වා අදංසු. සො තත්ථ රසතණ්හාය බජ්ඣිත්වා ‘‘කිං මංසං නාමෙත’’න්ති පුච්ඡිත්වා ‘‘පාරාවතමංස’’න්ති සුත්වා චින්තෙසි – ‘‘මය්හං අස්සමපදං බහූ පාරාවතා ආගච්ඡන්ති, තෙ මාරෙත්වා මංසං ඛාදිතුං වට්ටතී’’ති. සො තණ්ඩුලසප්පිදධිඛීරමරිචාදීනි ආහරිත්වා එකමන්තෙ ඨපෙත්වා මුග්ගරං චීවරකණ්ණෙන පටිච්ඡාදෙත්වා පාරාවතානං ආගමනං ඔලොකෙන්තො පණ්ණසාලද්වාරෙ නිසීදි. බොධිසත්තො පාරාවතපරිවුතො ආගන්ත්වා තස්ස කූටජටිලස්ස දුට්ඨකිරියං ඔලොකෙත්වා ‘‘අයං

දුට්ඨතාපසො අඤ්ඤෙනාකාරෙන නිසින්නො, කච්චි නු බො අම්හාකං සමානජාතීනං මංසං ඛාදි, පරිගණ්හිස්සාමි න''න්ති අනුවාතෙ ඨත්වා තස්ස සරීරගන්ධං ඝායිත්වා ''අයං අම්හෙ මාරෙත්වා මංසං ඛාදිතුකාමො, න තස්ස සන්තිකං ගන්තුං වට්ටතී''ති පාරාවතෙ ආදාය පටික්කමිත්වා චරි. තාපසො තං අනාගච්ඡන්තං දිස්වා ''මධුරකථං තෙහි සද්ධිං කථෙත්වා විස්සාසෙන උපගතෙ මාරෙත්වා මංසං ඛාදිතුං වට්ටතී''ති චින්තෙත්වා පුරිමා ද්වෙ ගාථා අවොච –

79.

''වස්සානි පඤ්ඤාස සමාධිකානි, වසිම්හ සෙලස්ස ගුහාය රොමක;
අසඞ්කමානා අභිනිබ්බුතත්තා, හත්ථත්තමායන්ති මමණ්ඩජා පුරෙ.

80.

''තෙදානි වක්කඞ්ග කිමත්ථමුස්සුකා, භජන්ති අඤ්ඤං ගිරිකන්දරං දිජා;
න නූන මඤ්ඤන්ති මමං යථා පුරෙ, චිරප්පවුත්ථා අථ වා න තෙ ඉමෙ''ති.

තත්ථ **සමාධිකානීති** සමඅධිකානි. **රොමකාති** රුමාය උප්පන්න, සුධොතපවාළෙන සමානවණ්ණනෙත්තපාදතාය බොධිසත්තං පාරාවතං ආලපති. **අසඞ්කමානාති** එවං අතිරෙකපඤ්ඤාසවස්සානි ඉමිස්සා පබ්බතගුහාය වසන්තෙසු අම්හෙසු එතෙ අණ්ඩජා එකදිවසම්පි මයි ආසඞ්කං අකත්වා අභිනිබ්බුතචිත්තාව හුත්වා පුබ්බෙ මම හත්ථත්තං හත්ථප්පසාරණොකාසං ආගච්ඡන්තීති අත්ථො.

තෙදානීති තෙ ඉදානි. **වක්කඞ්ගාති** බොධිසත්තං ආලපති, සබ්බෙපි පන පක්ඛිනො උප්පතනකාලෙ ගීවං වක්කං කත්වා උප්පතනතො ''වක්කඞ්ගා''ති වුච්චන්ති. **කිමත්ථන්ති** කිංකාරණං සම්පස්සමානා? **උස්සුකාති** උක්කණ්ඨිතරූපා හුත්වා. **ගිරිකන්දරන්ති** ගිරිතො අඤ්ඤං පබ්බතකන්දරං. **යථා පුරෙති** යථා පුබ්බෙ එතෙ පක්ඛිනො මං ගරුං කත්වා පියං කත්වා මඤ්ඤන්ති, තථා ඉදානි න නූන මඤ්ඤන්ති, පුබ්බෙ ඉධ නිවුත්ථතාපසො අඤ්ඤො, අයං අඤ්ඤො, එවං මඤ්ඤෙ එතෙ මං මඤ්ඤන්තීති දීපෙති. **චිරප්පවුත්ථා අථ වා න තෙ ඉමෙති** කිං නු බො ඉමෙ චිරං විප්පවසිත්වා දීඝස්ස අද්ධුනො අච්චයෙන ආගතත්තා මං ''සොයෙව අය''න්ති න සඤ්ජානන්ති, උදාහු යෙ අම්හෙසු අභිනිබ්බුතචිත්තා, න තෙ ඉමෙ, අඤ්ඤෙව ආගන්තුකපක්ඛිනො, ඉමෙ කෙන මං න උපසඞ්කමන්තීති පුච්ඡති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො පක්කමිත්වා ඨිතොව තතියං ගාථමාහ –

81.

‘‘ජානාම තං න මයං සම්පමූළ්හා, සොයෙව ත්වං තෙ මයමස්ම නාඤ්ඤෙ;
චිත්තඤ්ච තෙ අස්මිං ජනෙ පදුට්ඨං, ආජීවිකා තෙන තමුත්තසාමා’’ති.

තත්ථ **න මයං සම්පමූළ්හාති** මයං මූළ්හා පමත්තා න හොම. **චිත්තඤ්ච තෙ අස්මිං ජනෙ පදුට්ඨන්ති** ත්වං, සොයෙව මයම්පි තෙයෙව, න තං සඤ්ජානාම, අපිච ඛො පන තව චිත්තං අස්මිං ජනෙ පදුට්ඨං අම්හෙ මාරෙතුං උප්පන්නං. **ආජීවිකාති** ආජීවහෙතු පබ්බජිත පදුට්ඨතාපස. **තෙන තමුත්තසාමාති** තෙන කාරණෙන තං උත්තසාම භායාම න උපසඞ්කමාම.

කූටතාපසො ‘‘ඤාතො අහං ඉමෙහී’’ති මුග්ගරං ඛිපිත්වා විරජ්ඣිත්වා ‘‘ගච්ඡ තාව ත්වං විරද්ධොම්හී’’ති ආහ. අථ නං බොධිසත්තො ‘‘මං තාව විරද්ධොසි, චත්තාරො පන අපායෙ න විරජ්ඣසි. සචෙ ඉධ වසිස්සසි, ගාමවාසීනං ‘චොරො අය’න්ති ආචික්ඛිත්වා තං ගාහාපෙස්සාමි සීඝං පලායස්සූ’’ති තං තජ්ජෙත්වා පක්කාමි. කූටජටිලො තත්ථ වසිතුං නාසක්ඛි, අඤ්ඤත්ථ අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කූටතාපසො දෙවදත්තො අහොසි, පුරිමො සීලවන්තතාපසො සාරිපුත්තො, පාරාවතජෙට්ඨකො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

රොමකජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[278] 8. මහිංසරාජජාතකවණ්ණනා

කිමත්ථමභිසන්ධායාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං ලොලමක්කටං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිර එකස්මිං කුලෙ එකො පොසාවනියලොලමක්කටො හත්ථිසාලං ගන්ත්වා එකස්ස සීලවන්තස්ස හත්ථිස්ස පිට්ඨියං නිසීදිත්වා උච්චාරපස්සාවං කරොති, පිට්ඨියං චඞ්කමති. හත්ථී අත්තනො සීලවන්තතාය ඛන්තිසම්පදාය න කිඤ්චි කරොති. අථෙකදිවසං තස්ස හත්ථිස්ස ඨානෙ අඤ්ඤො දුට්ඨහත්ථිපොතො අට්ඨාසි. මක්කටො ‘‘සොයෙව අය’’න්ති සඤ්ඤාය දුට්ඨහත්ථිස්ස පිට්ඨිං අභිරුහි. අථ නං සො සොණ්ඩාය ගහෙත්වා භූමියං ඨපෙත්වා පාදෙන අක්කමිත්වා සඤ්චුණ්ණෙසි. සා පවත්ති භික්ඛුසඞ්ඝෙ පාකටා ජාතා. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, ලොලමක්කටො කිර සීලවන්තහත්ථිසඤ්ඤාය දුට්ඨහත්ථිපිට්ඨිං අභිරුහි, අථ නං සො ජීවිතක්ඛයං පාපෙසී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ,

ඉදානෙවෙස, ලොලමක්කටො එවංසීලො, පොරාණතො පට්ඨාය එවංසීලොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හිමවන්තපදෙසෙ මහිංසයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ථාමසම්පන්නො මහාසරීරො පබ්බතපාදපබ්භාරගිරිදුග්ගවනසණ්ඩෙසු විචරන්තො එකං ඵාසුකං රුක්ඛමූලං දිස්වා ගොචරං ගහෙත්වා දිවා තස්මිං රුක්ඛමූලෙ අට්ඨාසි. අථෙකො ලොලමක්කටො රුක්ඛා ඔතරිත්වා තස්ස පිට්ඨිං අභිරුහිත්වා උච්චාරපස්සාවං කත්වා සිඞ්ගෙ ගණ්හිත්වා ඔලම්බන්තො නඞ්ගුට්ඨෙ ගහෙත්වා දොලායන්තොව කීළි. බොධිසත්තො ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පදාය තං තස්ස අනාචාරං න මනසාකාසි, මක්කටො පුනප්පුනං තථෙව කරි. අථෙකදිවසං තස්මිං රුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා රුක්ඛක්ඛන්ධෙ ඨත්වා නං ''මහිංසරාජ කස්මා ඉමස්ස දුට්ඨමක්කටස්ස අවමානං සහසි, නිසෙධෙහි න''න්ති වත්වා එතමත්ථං පකාසෙන්තී පුරිමා ද්වෙ ගාථා අවොච –

82.

''කිමත්ථමභිසන්ධාය, ලහුචිත්තස්ස දුබ්භිනො;
සබ්බකාමදදස්සෙව, ඉමං දුක්ඛං තිතික්ඛසි.

83.

''සිඞ්ගෙන නිහනාහෙතං, පදසා ච අධිට්ඨහ;
භියො බාලා පකුජ්ඣෙය්‍යුං, නො චස්ස පටිසෙධකො''ති.

තත්ථ **කිමත්ථමභිසන්ධායාති** කිං නු ඛො කාරණං පටිච්ච කිං සම්පස්සමානො. **දුබ්භිනොති** මිත්තදුබ්භිස්ස. **සබ්බකාමදදස්සෙවාති** සබ්බකාමදදස්ස සාමිකස්ස ඉව. **තිතික්ඛසීති** අධිවාසෙසි. **පදසා ච අධිට්ඨහාති** පාදෙන ච නං තිණ්හඛුරග්ගෙන යථා එත්ථෙව මරති, එවං අක්කම. **භියො බාලාති** සචෙ හි පටිසෙධකො න භවෙය්‍ය, බාලා අඤ්ඤාණසත්තා පුනප්පුනං කුජ්ඣෙය්‍යුං ඝට්ටෙය්‍යුං විහෙඨෙය්‍යුං එවාති දීපෙති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ''රුක්ඛදෙවතෙ, සචාහං ඉමිනා ජාතිගොත්තබලාදීහි අධිකො සමානො ඉමස්ස දොසං න සහිස්සාමි, කථං මෙ මනොරථො නිප්ඵත්තිං ගමිස්සති. අයං පන මං විය අඤ්ඤම්පි මඤ්ඤමානො එවං අනාචාරං කරිස්සති, තතො යෙසං චණ්ඩමහිංසානං එස එවං කරිස්සති, එතෙයෙව එතං වධිස්සන්ති. සා තස්ස අඤ්ඤෙහි මාරණා මය්හං දුක්ඛතො ච පාණාතිපාතතො ච විමුත්ති භවිස්සතී''ති වත්වා තතියං ගාථමාහ –

84.

''මමෙවායං මඤ්ඤමානො, අඤ්ඤෙපෙවං කරිස්සති;

තෙ නං තත්ථ වධිස්සන්ති, සා මෙ මුත්ති භවිස්සතී’’ති.

කතිපාහච්චයෙන පන බොධිසත්තො අඤ්ඤත්ථ ගතො. අඤ්ඤො චණ්ඩමහිංසො තත්ථ ආගන්ත්වා අට්ඨාසි. දුට්ඨමක්කටො ‘‘සොයෙව අය’’න්ති සඤ්ඤාය තස්ස පිට්ඨිං අභිරුහිත්වා තථෙව අනාචාරං චරි. අථ නං සො විධුනන්තො භූමියං පාතෙත්වා සිඞ්ගෙන හදයෙ විජ්ඣිත්වා පාදෙහි මද්දිත්වා සඤ්චුණ්ණෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා දුට්ඨමහිංසො අයං දුට්ඨහත්ථී අහොසි, දුට්ඨමක්කටො එතරහි අයං මක්කටො, සීලවා මහිංසරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මහිංසරාජජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[279] 9. සතපත්තජාතකවණ්ණනා

යථා මාණවකො පන්ථෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පණ්ඩුකලොහිතකෙ ආරබ්භ කථෙසි. ඡබ්බග්ගියානඤ්හි ද්වෙ ජනා මෙත්තියභූමජකා රාජගහං උපනිස්සාය විහරිංසු, ද්වෙ අස්සජිපුනබ්බසුකා කීටාගිරිං උපනිස්සාය විහරිංසු, පණ්ඩුකලොහිතකා ඉමෙ පන ද්වෙ සාවත්ථිං උපනිස්සාය ජෙතවනෙ විහරිංසු. තෙ ධම්මෙන නීහටං අධිකරණං උක්කොටෙන්ති. යෙපි තෙසං සන්දිට්ඨසම්භත්තා හොන්ති, තෙසං උපත්ථම්භා හුත්වා ‘‘න, ආවුසො, තුම්හෙ එතෙහි ජාතියා වා ගොත්තෙන වා සීලෙන වා නිහීනතරා. සචෙ තුම්හෙ අත්තනො ගාහං විස්සජ්ජෙථ, සුට්ඨුතරං වො එතෙ අධිභවිස්සන්තී’’තිආදීනි වත්වා ගාහං විස්සජ්ජෙතුං න දෙන්ති. තෙන භණ්ඩනානි චෙව කලහවිග්ගහවිවාදා ච පවත්තන්ති. භික්ඛූ එතමත්ථං භගවතො ආරොචෙසුං. අථ භගවා එතස්මිං නිදානෙ එතස්මිං පකරණෙ භික්ඛූ සන්නිපාතාපෙත්වා පණ්ඩුකලොහිතකෙ පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සච්චං කිර තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, අත්තනාපි අධිකරණං උක්කොටෙථ, අඤ්ඤෙසම්පි ගාහං විස්සජ්ජෙතුං න දෙථා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘එවං සන්තෙ, භික්ඛවෙ, තුම්හාකං කිරියා සතපත්තමාණවස්ස කිරියා විය හොතී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අඤ්ඤතරස්මිං කාසිගාමකෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කසිවණිජ්ජාදීහි ජීවිකං අකප්පෙත්වා පඤ්චසතමත්තෙ චොරෙ ගහෙත්වා තෙසං ජෙට්ඨකො හුත්වා පන්ථදූහනසන්ධිච්ඡෙදාදීනි කරොන්තො ජීවිකං කප්පෙසි. තදා බාරාණසියං එකො කුටුම්බිකො එකස්ස ජානපදස්ස කහාපණසහස්සං දත්වා පුන අග්ගහෙත්වාව කාලමකාසි. අථස්ස භරියා අපරභාගෙ ගිලානා මරණමඤ්චෙ නිපන්නා පුත්තං ආමන්තෙත්වා ‘‘තාත, පිතා තෙ එකස්ස සහස්සං දත්වා අනාහරාපෙත්වාව මතො, සචෙ අහම්පි

මරිස්සාමි, න සො තුය්හං දස්සති, ගච්ඡ නං මයි ජීවන්තියා ආහරාපෙත්වා ගණ්හා''ති ආහ. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා කහාපණෙ ලභි. අථස්ස මාතා කාලකිරියං කත්වා පුත්තසිනෙහෙන තස්ස ආගමනමග්ගෙ ඔපපාතිකසිඞ්ගාලී හුත්වා නිබ්බත්ති.

තදා සො චොරජෙට්ඨකො මග්ගපටිපන්නෙ විලුම්පමානො සපරිසො තස්මිං මග්ගෙ අට්ඨාසි. අථ සා සිඞ්ගාලී පුත්තෙ අටවීමුඛං සම්පත්තෙ ''තාත, මා අටවිං අභිරුහි, චොරා එත්ථ ඨිතා, තෙ තං මාරෙත්වා කහාපණෙ ගණ්හිස්සන්තී''ති පුනප්පුනං මග්ගං ඔච්ඡින්දමානා නිවාරෙති. සො තං කාරණං අජානන්තො ''අයං කාළකණ්ණී සිඞ්ගාලී මය්හං මග්ගං ඔච්ඡින්දතී''ති ලෙඩ්ඩුදණ්ඩං ගහෙත්වා මාතරං පලාපෙත්වා අටවිං පටිපජ්ජි. අථෙකො සතපත්තසකුණො ''ඉමස්ස පුරිසස්ස හත්ථෙ කහාපණසහස්සං අත්ථි, ඉමං මාරෙත්වා තං කහාපණං ගණ්හථා''ති විරවන්තො චොරාභිමුඛො පක්ඛන්දි. මාණවො තෙන කතකාරණං අජානන්තො ''අයං මඞ්ගලසකුණො, ඉදානි මෙ සොත්ථි භවිස්සතී''ති චින්තෙත්වා ''වස්ස, සාමි, වස්ස, සාමී''ති වත්වා අඤ්ජලිං පග්ගණ්හි.

බොධිසත්තො සබ්බරුතඤ්ඤු තෙසං ද්වින්නං කිරියං දිස්වා චින්තෙසි – ඉමාය සිඞ්ගාලියා එතස්ස මාතරා භවිතබ්බං, තෙන සා ''ඉමං මාරෙත්වා කහාපණෙ ගණ්හන්තී''ති භයෙන වාරෙති. ඉමිනා පන සතපත්තෙන පච්චාමිත්තෙන භවිතබ්බං, තෙන සො ''ඉමං මාරෙත්වා කහාපණෙ ගණ්හථා''ති අම්හාකං ආරොචෙසි. අයං පන එතමත්ථං අජානන්තො අත්ථකාමං මාතරං තජ්ජෙත්වා පලාපෙසි, අනත්ථකාමස්ස සතපත්තස්ස ''අත්ථකාමො මෙ''ති සඤ්ඤාය අඤ්ජලිං පග්ගණ්හාති, අහො වතායං බාලොති. බොධිසත්තානඤ්හි එවං මහාපුරිසානම්පි සතං පරසන්තකග්ගහණං විසමපටිසන්ධිග්ගහණවසෙන හොති, ''නක්ඛත්තදොසෙනා''තිපි වදන්ති.

මාණවො ආගන්ත්වා චොරානං සීමන්තරං පාපුණි. බොධිසත්තො තං ගාහාපෙත්වා ''කත්ථ වාසිකොසී''ති පුච්ඡි. ''බාරාණසිවාසිකොම්හී''ති. ''කහං අගමාසී''ති? ''එකස්මිං ගාමකෙ සහස්සං ලද්ධබ්බං අත්ථි, තත්ථ අගමාසි''න්ති. ''ලද්ධං පන තෙ''ති? ''ආම, ලද්ධ''න්ති. ''කෙන ත්වං පෙසිතොසී''ති? ''සාමි, පිතා මෙ මතො, මාතාපි මෙ ගිලානා, සා 'මයි මතාය එස න ලභිස්සතී'ති මඤ්ඤමානා මං පෙසෙසී''ති. ''ඉදානි තව මාතු පවත්තිං ජානාසී''ති? ''න ජානාමි, සාමී''ති. ''මාතා තෙ තයි නික්ඛන්තෙ කාලං කත්වා පුත්තසිනෙහෙන සිඞ්ගාලී හුත්වා තව මරණභයභීතා මග්ගං තෙ ඔච්ඡින්දිත්වා තං වාරෙසි, තං ත්වං තජ්ජෙත්වා පලාපෙසි, සතපත්තසකුණො පන තෙ පච්චාමිත්තො. සො 'ඉමං මාරෙත්වා කහාපණෙ ගණ්හථා'ති අම්හාකං ආචික්ඛි, ත්වං අත්තනො බාලතාය අත්ථකාමං මාතරං 'අනත්ථකාමා මෙ'ති මඤ්ඤසි, අනත්ථකාමං සතපත්තං 'අත්ථකාමො

මෙ'ති. තස්ස තුම්හාකං කතගුණො නාම නත්ථි, මාතා පන තෙ මහාගුණා, කහාපණෙ ගහෙත්වා ගච්ඡා''ති විස්සජ්ජෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

85.

''යථා මාණවකො පන්ථෙ, සිඞ්ගාලිං වනගොචරිං;
අත්ථකාමං පවෙදෙන්තිං, අනත්ථකාමාති මඤ්ඤති;
අනත්ථකාමං සතපත්තං, අත්ථකාමොති මඤ්ඤති.

86.

''එවමෙව ඉධෙකච්චො, පුග්ගලො හොති තාදිසො;
හිතෙහි වචනං වුත්තො, පටිග්ගණ්හාති වාමතො.

87.

''යෙ ච ඛො නං පසංසන්ති, භයා උක්කංසයන්ති වා;
තඤ්හි සො මඤ්ඤතෙ මිත්තං, සතපත්තංව මාණවො''ති.

තත්ථ **හිතෙහීති** හිතං වුඩ්ඪිං ඉච්ඡමානෙහි. **වචනං වුත්තොති** හිතසුඛාවහං ඔවාදානුසාසනං වුත්තො. **පටිග්ගණ්හාති වාමතොති** ඔවාදං අගණ්හන්තො ''අයං මෙ න අත්ථාවහො හොති, අනත්ථාවහො මෙ අය''න්ති ගණ්හන්තො වාමතො පටිග්ගණ්හාති නාම.

යෙ ච ඛො නන්ති යෙ ච ඛො තං අත්තනො ගාහං ගහෙත්වා ඨිතපුග්ගලං ''අධිකරණං ගහෙත්වා ඨිතෙහි නාම තුම්හාදිසෙහි භවිතබ්බ''න්ති වණ්ණෙන්ති. **භයා උක්කංසයන්ති වාති** ඉමස්ස ගාහස්ස විස්සට්ඨපච්චයා තුම්හාකං ඉදඤ්චිදඤ්ච භයං උප්පජ්ජිස්සති, මා විස්සජ්ජයිත්ථ, න එතෙ බාහුසච්චකුලපරිවාරාදීහි තුම්හෙ සම්පාපුණන්තීති එවං විස්සජ්ජනපච්චයා භයං දස්සෙත්වා උක්ඛිපන්ති. **තඤ්හි සො මඤ්ඤතෙ මිත්තන්ති** යෙ එවරූපා හොන්ති, තෙසු යංකිඤ්චි සො එකච්චො බාලපුග්ගලො අත්තනො බාලතාය මිත්තං මඤ්ඤති, ''අයං මෙ අත්ථකාමො මිත්තො''ති මඤ්ඤති. **සතපත්තංව මාණවොති** යථා අනත්ථකාමඤ්ඤෙව සතපත්තං සො මාණවො අත්තනො බාලතාය ''අත්ථකාමො මෙ''ති මඤ්ඤති, පණ්ඩිතො පන එවරූපං ''අනුප්පියභාණී මිත්තො''ති අගහෙත්වා දූරතොව නං විවජ්ජෙති. තෙන වුත්තං –

''අඤ්ඤදත්ථුහරො මිත්තො, යො ච මිත්තො වචීපරො;
අනුප්පියඤ්ච යො ආහ, අපායෙසු ච යො සඛා.

''එතෙ අමිත්තෙ චත්තාරො, ඉති විඤ්ඤාය පණ්ඩිතො;

ආරකා පරිවජ්ජෙය්‍ය, මග්ගං පටිභයං යථා''ති. (දී. නි. 3.259);

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා චොරජෙට්ඨකො අහමෙව අහොසි''න්ති.

සතපත්තජාතකවණ්ණනා නවමා.

[280] 10. පුටදූසකජාතකවණ්ණනා

අද්ධා හි නූන මිගරාජාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං පුටදූසකං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිරෙකො අමච්චො බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා උය්‍යානෙ නිසීදාපෙත්වා දානං දදමානො ''අන්තරාභත්තෙ උය්‍යානෙ චරිතුකාමා චරන්තූ''ති ආහ. භික්ඛූ උය්‍යානචාරිකං චරිංසු. තස්මිං ඛණෙ උය්‍යානපාලො පත්තසම්පන්නං රුක්ඛං අභිරුහිත්වා මහන්තමහන්තානි පණ්ණානි ගහෙත්වා ''අයං පුප්ඵානං භවිස්සති, අයං ඵලාන''න්ති පුටෙ කත්වා රුක්ඛමූලෙ පාතෙති. තස්ස පුත්තො දාරකො පාතිතපාතිතං පුටං විද්ධංසෙති. භික්ඛූ තමත්ථං භගවතො ආරොචෙසුං. සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස පුටදූසකොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බාරාණසියං එකස්මිං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො අගාරං අජ්ඣාවසමානො එකදිවසං කෙනචිදෙව කරණීයෙන උය්‍යානං අගමාසි. තත්ථ බහූ වානරා වසන්ති. උය්‍යානපාලො ඉමිනාව නියාමෙන පත්තපුටෙ පාතෙති, ජෙට්ඨවානරො පාතිතපාතිතෙ විද්ධංසෙති. බොධිසත්තො තං ආමන්තෙත්වා ''උය්‍යානපාලෙන පාතිතපාතිතං පුටං විද්ධංසෙත්වා මනාපතරං කාතුකාමො මඤ්ඤෙ''ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

88.

''අද්ධා හි නූන මිගරාජා, පුටකම්මස්ස කොවිදො;
තථා හි පුටං දූසෙති, අඤ්ඤං නූන කරිස්සතී''ති.

තත්ථ **මිගරාජාති** මක්කටං වණ්ණෙන්තො වදති. **පුටකම්මස්සාති** මාලාපුටකරණස්ස. **කොවිදොති** ඡෙකො. අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො – අයං මිගරාජා එකංසෙන පුටකම්මස්ස කොවිදො මඤ්ඤෙ, තථා හි පාතිතපාතිතං පුටං දූසෙති, අඤ්ඤං නූන තතො මනාපතරං කරිස්සතීති.

තං සුත්වා මක්කටො දුතියං ගාථමාහ –

89.

''න මෙ මාතා වා පිතා වා, පුටකම්මස්ස කොවිදො;
කතං කතං ඛො දූසෙම, එවං ධම්මමිදං කුල''න්ති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො තතියං ගාථමාහ –

90.

‘‘යෙසං වො එදිසො ධම්මො, අධම්මො පන කීදිසො;
මා වො ධම්මං අධම්මං වා, අද්දසාම කුදාචන’’න්ති.

එවං වත්වා ච පන වානරගණං ගරහිත්වා පක්කාමි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා වානරො පුටදූසකදාරකො අහොසි, පණ්ඩිතපුරිසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

පුටදූසකජාතකවණ්ණනා දසමා.

උදපානවග්ගො තතියො.

තස්සුද්දානං –

උදපානවරං වනබ්‍යග්ඝ කපි, සිබ්බිනී ච බලාක රුචිරවරො;
සුජනාධිප රොමක දූස පුන, සතපත්තවරො පුටකම්ම දසාති.

4. අබ්භන්තරවග්ගො

[281] 1. අබ්භන්තරජාතකවණ්ණනා

අබ්භන්තරො නාම දුමොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස බිම්බාදෙවීථෙරියා අම්බරසදානං ආරබ්භ කථෙසි. සම්මාසම්බුද්ධෙ හි පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ වෙසාලියං කූටාගාරසාලායං විහරන්තෙ මහාපජාපතී ගොතමී පඤ්ච සාකියසතානි ආදාය ගන්ත්වා පබ්බජ්ජං යාචිත්වා පබ්බජ්ජඤ්චෙව උපසම්පදඤ්ච ලභි. අපරභාගෙ තා පඤ්චසතා භික්ඛුනියො **නන්දකොවාදං** (ම. නි. 3.398 ආදයො) සුත්වා අරහත්තං පාපුණිංසු. සත්ථරි පන සාවත්ථිං උපනිස්සාය විහරන්තෙ රාහුලමාතා බිම්බාදෙවී ‘‘සාමිකො මෙ පබ්බජිත්වා සබ්බඤ්ඤුතං පත්තො, පුත්තොපි මෙ පබ්බජිත්වා තස්සෙව සන්තිකෙ වසති, අහං අගාරමජ්ඣෙ කිංකරිස්සාමි, අහම්පි පබ්බජිත්වා සාවත්ථිං ගන්ත්වා සම්මාසම්බුද්ධඤ්ච පුත්තඤ්ච නිබද්ධං පස්සමානා විහරිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා පබ්බජිත්වා ආචරියුපජ්ඣායාහි සද්ධිං සාවත්ථිං ගන්ත්වා සත්ථාරඤ්ච පියපුත්තඤ්ච පස්සමානා එකස්මිං භික්ඛුනුපස්සයෙ වාසං කප්පෙසි. රාහුලසාමණෙරො ආගන්ත්වා මාතරං පස්සති.

අථෙකදිවසං ථෙරියා උදරවාතො කුප්පි. සා පුත්තෙ දට්ඨුං ආගතෙ තස්ස දස්සනත්ථාය නික්ඛමිතුං නාසක්ඛි, අඤ්ඤාව ආගන්ත්වා අඵාසුකභාවං කථයිංසු. සො මාතු සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘කිං තෙ ලද්ධුං වට්ටතී’’ති පුච්ඡි.

‘‘තාත, අගාරමජ්ඣෙ මෙ සක්ඛරයොජිතෙ අම්බරසෙ පීතෙ උදරවාතො වූපසම්මති, ඉදානි පිණ්ඩාය චරිත්වා ජීවිකං කප්පෙම, කුතො තං ලභිස්සාමා’’ති. සාමණෙරො ‘‘ලභන්තො ආහරිස්සාමී’’ති වත්වා නික්ඛමි. තස්ස පනායස්මතො උපජ්ඣායො ධම්මසෙනාපති, ආචරියො මහාමොග්ගල්ලානො, චූළපිතා ආනන්දත්ථෙරො, පිතා සම්මාසම්බුද්ධොති මහාසම්පත්ති. එවං සන්තෙපි අඤ්ඤස්ස සන්තිකං අගන්ත්වා උපජ්ඣායස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා දුම්මුඛාකාරො හුත්වා අට්ඨාසි. අථ නං ථෙරො ‘‘කිං නු ඛො, රාහුල, දුම්මුඛො වියාසී’’ති ආහ. ‘‘මාතු මෙ, භන්තෙ, ථෙරියා උදරවාතො කුපිතො’’ති. ‘‘කිං ලද්ධුං වට්ටතී’’ති? ‘‘සක්ඛරයොජිතෙන කිර අම්බරසෙන ඵාසු හොතී’’ති. ‘‘හොතු ලභිස්සාමි, මා චින්තයී’’ති.

සො පුනදිවසෙ තං ආදාය සාවත්ථිං පවිසිත්වා සාමණෙරං ආසනසාලායං නිසීදාපෙත්වා රාජද්වාරං අගමාසි. කොසලරාජා ථෙරං දිස්වා නිසීදාපෙසි, තඞ්ඛණඤ්ඤෙව උය්‍යානපාලො පිණ්ඩිපක්කානං මධුරඅම්බානං එකං පුටං ආහරි. රාජා අම්බානං තචං අපනෙත්වා සක්ඛරං පක්ඛිපිත්වා සයමෙව මද්දිත්වා ථෙරස්ස පත්තං පූරෙත්වා අදාසි. ථෙරො රාජනිවෙසනා නික්ඛමිත්වා ආසනසාලං ගන්ත්වා සාමණෙරස්ස අදාසි ‘‘හරිත්වා මාතු තෙ දෙහී’’ති. සො හරිත්වා අදාසි, ථෙරියා පරිභුත්තමත්තෙව උදරවාතො වූපසමි. රාජාපි මනුස්සං පෙසෙසි – ‘‘ථෙරො ඉධ නිසීදිත්වා අම්බරසං න පරිභුඤ්ජි, ගච්ඡ කස්සචි දින්නභාවං ජානාහී’’ති. සො ථෙරෙන සද්ධිංයෙව ගන්ත්වා තං පවත්තිං ඤත්වා ආගන්ත්වා රඤ්ඤො කථෙසි. රාජා චින්තෙසි – ‘‘සචෙ සත්ථා අගාරං අජ්ඣාවසිස්ස, චක්කවත්තිරාජා අභවිස්ස, රාහුලසාමණෙරො පරිණායකරතනං, ථෙරී ඉත්ථිරතනං, සකලචක්කවාළරජ්ජං එතෙසඤ්ඤෙව අභවිස්ස. අම්හෙහි එතෙ උපට්ඨහන්තෙහි චරිතබ්බං අස්ස, ඉදානි පබ්බජිත්වා අම්හෙ උපනිස්සාය වසන්තෙසු එතෙසු න යුත්තං අම්හාකං පමජ්ජිතු’’න්ති. සො තතො පට්ඨාය ථෙරියා නිබද්ධං අම්බරසං දාපෙසි. ථෙරෙන බිම්බාදෙවීථෙරියා අම්බරසස්ස දින්නභාවො භික්ඛුසඞ්ඝෙ පාකටො ජාතො. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, සාරිපුත්තත්ථෙරො කිර බිම්බාදෙවීථෙරිං අම්බරසෙන සන්තප්පෙසී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව රාහුලමාතා සාරිපුත්තෙන අම්බරසෙන සන්තප්පිතා, පුබ්බෙපෙස එතං සන්තප්පෙසියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිගාමකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා සණ්ඨපිතඝරාවාසො මාතාපිතූනං අච්චයෙන ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා ඉසිගණපරිවුතො ගණසත්ථා හුත්වා දීඝස්ස අද්ධුනො අච්චයෙන ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය පබ්බතපාදා ඔතරිත්වා චාරිකං

චරමානො බාරාණසිං පත්වා උය්‍යානෙ වාසං කප්පෙසි. අථස්ස ඉසිගණස්ස සීලතෙජෙන සක්කස්ස භවනං කම්පි. සක්කො ආවජ්ජමානො තං කාරණං ඤත්වා ‘‘ඉමෙසං තාපසානං අවාසාය පරිසක්කිස්සාමි, අථ තෙ භින්නාවාසා උපද්දුතා චරමානා චිත්තෙකග්ගතං න ලභිස්සන්ති, එවං මෙ ඵාසුකං භවිස්සතී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘කො නු ඛො උපායො’’ති වීමංසන්තො ඉමං උපායං අද්දස – මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා සිරිගබ්භං පවිසිත්වා ආකාසෙ ඨත්වා ‘‘භද්දෙ, සචෙ ත්වං අබ්භන්තරඅම්බපක්කං ඛාදෙය්‍යාසි, පුත්තං ලභිස්සසි, සො චක්කවත්තිරාජා භවිස්සතී’’ති ආචික්ඛිස්සාමි. රාජා දෙවියා කථං සුත්වා අම්බපක්කත්ථාය උය්‍යානං පෙසෙස්සති, අථාහං අම්බානි අන්තරධාපෙස්සාමි, රඤ්ඤො උය්‍යානෙ අම්බානං අභාවං ආරොචෙස්සන්ති, ‘‘කෙ තෙ ඛාදන්තී’’ති වුත්තෙ ‘‘තාපසා ඛාදන්තී’’ති වක්ඛන්ති, තං සුත්වා රාජා තාපසෙ පොථෙත්වා නීහරාපෙස්සති, එවං තෙ උපද්දුතා භවිස්සන්තීති.

සො මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ සිරිගබ්භං පවිසිත්වා ආකාසෙ ඨිතො අත්තනො දෙවරාජභාවං ජානාපෙත්වා තාය සද්ධිං සල්ලපන්තො පුරිමා ද්වෙ ගාථා අවොච –

91.

‘‘අබ්භන්තරො නාම දුමො, යස්ස දිබ්‍යමිදං ඵලං;
භුත්වා දොහළිනී නාරී, චක්කවත්තිං විජායති.

92.

‘‘ත්වම්පි භද්දෙ මහෙසීසි, සා චාපි පතිනො පියා;
ආහරිස්සති තෙ රාජා, ඉදං අබ්භන්තරං ඵල’’න්ති.

තත්ථ **අබ්භන්තරො නාම දුමොති** ඉමිනා තාව ගාමනිගමජනපදපබ්බතාදීනං අසුකස්ස අබ්භන්තරොති අවත්වා කෙවලං එකං අබ්භන්තරං අම්බරුක්ඛං කථෙසි. **යස්ස දිබ්‍යමිදං ඵලන්ති** යස්ස අම්බරුක්ඛස්ස දෙවතානං පරිභොගාරහං දිබ්‍යං ඵලං. **ඉදන්ති** පන නිපාතමත්තමෙව. **දොහළිනීති** සඤ්ජාතදොහළා. **ත්වම්පි, භද්දෙ, මහෙසීසීති** ත්වං, සොභනෙ මහෙසී, අසි. අට්ඨකථායං පන ‘‘මහෙසී වා’’තිපි පාඨො. **සා චාපි පතිනො පියාති** සොළසන්නං දෙවීසහස්සානං අබ්භන්තරෙ අග්ගමහෙසී චාපි පතිනො චාපි පියාති අත්ථො. **ආහරිස්සති තෙ රාජා, ඉදං අබ්භන්තරං ඵලන්ති** තස්සා තෙ පියාය අග්ගමහෙසියා ඉදං මයා වුත්තප්පකාරං ඵලං රාජා ආහරාපෙස්සති, සා ත්වං තං පරිභුඤ්ජිත්වා චක්කවත්තිගබ්භං ලභිස්සසීති.

එවං සක්කො දෙවියා ඉමා ද්වෙ ගාථා වත්වා ‘‘ත්වං අප්පමත්තා හොහි, මා පපඤ්චං අකාසි, ස්වෙ රඤ්ඤො ආරොචෙය්‍යාසී’’ති තං අනුසාසිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගතො. සා පුනදිවසෙ ගිලානාලයං දස්සෙත්වා

පරිචාරිකානං සඤ්ඤං දත්වා නිපජ්ජි. රාජා සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තෙ සීහාසනෙ නිසින්නො නාටකානි පස්සන්තො දෙවිං අදිස්වා ‘‘කහං, දෙවී’’ති පරිචාරිකෙ පුච්ඡි. ‘‘ගිලානා, දෙවා’’ති. සො තස්සා සන්තිකං ගන්ත්වා සයනපස්සෙ නිසීදිත්වා පිට්ඨිං පරිමජ්ජන්තො ‘‘කිං තෙ, භද්දෙ, අඵාසුක’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘මහාරාජ අඤ්ඤං අඵාසුකං නාම නත්ථි, දොහළො මෙ උප්පන්නො’’ති. ‘‘කිං ඉච්ඡසි, භද්දෙ’’ති? ‘‘අබ්භන්තරඅම්බඵලං දෙවා’’ති. ‘‘අබ්භන්තරඅම්බො නාම කහං අත්ථී’’ති? ‘‘නාහං, දෙව, අබ්භන්තරඅම්බං ජානාමි, තස්ස පන මෙ ඵලං ලභමානාය ජීවිතං අත්ථි, අලභමානාය නත්ථී’’ති. ‘‘තෙන හි ආහරාපෙස්සාමි, මා චින්තයී’’ති රාජා දෙවිං අස්සාසෙත්වා උට්ඨාය ගන්ත්වා රාජපල්ලඞ්කෙ නිසින්නො අමච්චෙ පක්කොසාපෙත්වා ‘‘දෙවියා අබ්භන්තරඅම්බෙ නාම දොහළො උප්පන්නො, කිං කාතබ්බ’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘දෙව ද්වින්නං අම්බානං අන්තරෙ ඨිතො අම්බො අබ්භන්තරඅම්බො නාම, උය්‍යානං පෙසෙත්වා අබ්භන්තරෙ ඨිතඅම්බතො ඵලං ආහරාපෙත්වා දෙවියා දාපෙථා’’ති.

රාජා ‘‘සාධු, එවරූපං අම්බං ආහරථා’’ති උය්‍යානං පෙසෙසි. සක්කො අත්තනො ආනුභාවෙන උය්‍යානෙ අම්බානි ඛාදිතසදිසානි කත්වා අන්තරධාපෙසි. අම්බත්ථාය ගතා මනුස්සා සකලඋය්‍යානං විචරන්තා එකං අම්බම්පි අලභිත්වා ගන්ත්වා උය්‍යානෙ අම්බානං අභාවං රඤ්ඤො කථයිංසු. ‘‘කෙ අම්බානි ඛාදන්තී’’ති? ‘‘තාපසා, දෙවා’’ති. ‘‘තාපසෙ උය්‍යානතො පොථෙත්වා නීහරථා’’ති. මනුස්සා ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිත්වා නීහරිංසු. සක්කස්ස මනොරථො මත්ථකං පාපුණි. දෙවී අම්බඵලත්ථාය නිබද්ධං කත්වා නිපජ්ජියෙව. රාජා කත්තබ්බකිච්චං අපස්සන්තො අමච්චෙ ච බ්‍රාහ්මණෙ ච සන්නිපාතාපෙත්වා ‘‘අබ්භන්තරඅම්බස්ස අත්ථිභාවං ජානාථා’’ති පුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණා ආහංසු – ‘‘දෙව, අබ්භන්තරඅම්බො නාම දෙවතානං පරිභොගො, ‘හිමවන්තෙ කඤ්චනගුහාය අන්තො අත්ථී’ති අයං නො පරම්පරාගතො අනුස්සවො’’ති. ‘‘කො පන තතො අම්බං ආහරිතුං සක්ඛිස්සතී’’ති? ‘‘න සක්කා තත්ථ මනුස්සභූතෙන ගන්තුං, එකං සුවපොතකං පෙසෙතුං වට්ටතී’’ති.

තෙන ච සමයෙන රාජකුලෙ එකො සුවපොතකො මහාසරීරො කුමාරකානං යානකචක්කනාභිමත්තො ථාමසම්පන්නො පඤ්ඤවා උපායකුසලො. රාජා තං ආහරාපෙත්වා ‘‘තාත සුවපොතක, අහං තව බහූපකාරො, කඤ්චනපඤ්ජරෙ වසසි, සුවණ්ණතට්ටකෙ මධුලාජෙ ඛාදසි, සක්ඛරපානකං පිවසි, තයාපි අම්හාකං එකං කිච්චං නිත්ථරිතුං වට්ටතී’’ති ආහ. ‘‘කිං, දෙවා’’ති. ‘‘තාත දෙවියා අබ්භන්තරඅම්බෙ දොහළො උප්පන්නො, සො ච අම්බො හිමවන්තෙ කඤ්චනපබ්බතන්තරෙ අත්ථි දෙවතානං පරිභොගො, න සක්කා මනුස්සභූතෙන තත්ථ ගන්තුං, තයා තතො අම්බඵලං ආහරිතුං වට්ටතී’’ති. ‘‘සාධු, දෙව, ආහරිස්සාමී’’ති. අථ නං රාජා සුවණ්ණතට්ටකෙ මධුලාජෙ ඛාදාපෙත්වා සක්ඛරපානකං පායෙත්වා

සතපාකතෙලෙන තස්ස පක්ඛන්තරානි මක්ඛෙත්වා උභොහි හත්ථෙහි ගහෙත්වා සීහපඤ්ජරෙ ඨත්වා ආකාසෙ විස්සජ්ජෙසි. සොපි රඤ්ඤො නිපච්චකාරං දස්සෙත්වා ආකාසෙ පක්ඛන්දන්තො මනුස්සපථං අතික්කම්ම හිමවන්තෙ පඨමෙ පබ්බතන්තරෙ වසන්තානං සුකානං සන්තිකං ගන්ත්වා අබ්භන්තරඅම්බො නාම කත්ථ අත්ථි, කථෙථ මෙ තං ඨාන''න්ති පුච්ඡි. ''මයං න ජානාම, දුතියෙ පබ්බතන්තරෙ සුකා ජානිස්සන්තී''ති.

සො තෙසං වචනං සුත්වා තතො උප්පතිත්වා දුතියං පබ්බතන්තරං අගමාසි, තථා තතියං, චතුත්ථං, පඤ්චමං, ඡට්ඨං අගමාසි. තත්ථපි නං සුකා ''න මයං ජානාම, සත්තමපබ්බතන්තරෙ සුකා ජානිස්සන්තී''ති ආහංසු. සො තත්ථපි ගන්ත්වා ''අබ්භන්තරඅම්බො නාම කත්ථ අත්ථී''ති පුච්ඡි. ''අසුකට්ඨානෙ නාම කඤ්චනපබ්බතන්තරෙ''ති ආහංසු. ''අහං තස්ස ඵලත්ථාය ආගතො, මං තත්ථ නෙත්වා තතො මෙ ඵලං දාපෙථා''ති. සුකගණා ආහංසු – ''සම්ම, සො වෙස්සවණමහාරාජස්ස පරිභොගො, න සක්කා උපසඞ්කමිතුං, සකලරුක්ඛො මූලතො පට්ඨාය සත්තහි ලොහජාලෙහි පරික්ඛිත්තො, සහස්සකුම්භණ්ඩරක්ඛසා රක්ඛන්ති, තෙහි දිට්ඨස්ස ජීවිතං නාම නත්ථි, කප්පුට්ඨානග්ගිඅවීචිමහානිරයසදිසට්ඨානං, මා තත්ථ පත්ථනං කරී''ති. ''සචෙ තුම්හෙ න ගච්ඡථ, මය්හං ඨානං ආචික්ඛථා''ති. ''තෙන හි අසුකෙන ච අසුකෙන ච ඨානෙන යාහී''ති. සො තෙහි ආචික්ඛිතවසෙනෙව සුට්ඨු මග්ගං උපධාරෙත්වා තං ඨානං ගන්ත්වා දිවා අත්තානං අදස්සෙත්වා මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ රක්ඛසානං නිද්දොක්කමනසමයෙ අබ්භන්තරඅම්බස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා එකෙන මූලන්තරෙන සණිකං අභිරුහිතුං ආරභි. ලොහජාලං ''කිරී''ති සද්දමකාසි.

රක්ඛසා පබුජ්ඣිත්වා සුකපොතකං දිස්වා ''අම්බචොරොය''න්ති ගහෙත්වා කම්මකරණං සංවිදහිංසු. එකො ''මුඛෙ පක්ඛිපිත්වා ගිලිස්සාමි න''න්ති ආහ, අපරො ''හත්ථෙහි මද්දිත්වා පුඤ්ජිත්වා විප්පකිරිස්සාමි න''න්ති, අපරො ''ද්වෙධා ඵාලෙත්වා අඞ්ගාරෙසු පචිත්වා ඛාදිස්සාමී''ති. සො තෙසං කම්මකරණසංවිධානං සුත්වාපි අසන්තසිත්වාව තෙ රක්ඛසෙ ආමන්තෙත්වා ''අම්භො රක්ඛසා, තුම්හෙ කස්ස මනුස්සා''ති ආහ. ''වෙස්සවණමහාරාජස්සා''ති. ''අම්භො, තුම්හෙපි එකස්ස රඤ්ඤොව මනුස්සා, අහම්පි රඤ්ඤොව මනුස්සො, බාරාණසිරාජා මං අබ්භන්තරඅම්බඵලත්ථාය පෙසෙසි, ස්වාහං තත්ථෙව අත්තනො රඤ්ඤො ජීවිතං දත්වා ආගතො. යො හි අත්තනො මාතාපිතූනඤ්චෙව සාමිකස්ස ච අත්ථාය ජීවිතං පරිච්චජති, සො දෙවලොකෙයෙව නිබ්බත්තති, තස්මා අහම්පි ඉමම්හා තිරච්ඡානයොනියා චවිත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිස්සාමී''ති වත්වා තතියං ගාථමාහ –

93.

''හත්තුරත්ථෙ පරක්කන්තො, යං ඨානමධිගච්ඡති;

සූරො අත්තපරිච්චාගී, ලභමානො භවාමහ''න්ති.

තත්ථ **හත්තුරත්ථෙ**ති හත්තා වුච්චන්ති හත්තාදීහි හරණපොසකා පිතා මාතා සාමිකො ච, ඉති තිවිධස්සපෙතස්ස හත්තු අත්ථාය. **පරක්කන්තො**ති පරක්කමං කරොන්තො වායමන්තො. **යං ඨානමධිගච්ඡතී**ති යං සුඛකාරණං යසං වා ලාභං වා සග්ගං වා අධිගච්ඡති. **සූරො**ති අභීරු වික්කමසම්පන්නො. **අත්තපරිච්චාගී**ති කායෙ ච ජීවිතෙ ච නිරපෙක්ඛො හුත්වා තස්ස තිවිධස්සපි හත්තු අත්ථාය අත්තානං පරිච්චජන්තො. **ලභමානො භවාමහ**න්ති යං සො එවරූපො සූරො දෙවසම්පත්තිං වා මනුස්සසම්පත්තිං වා ලභති, අහම්පි තං ලභමානො භවාමි, තස්මා හාසොව මෙ එත්ථ, න තාසො, කිං මං තුම්හෙ තාසෙථාති.

එවං සො ඉමාය ගාථාය තෙසං ධම්මං දෙසෙසි. තෙ තස්ස ධම්මකථං සුත්වා පසන්නචිත්තා ''ධම්මිකො එස, න සක්කා මාරෙතුං, විස්සජ්ජෙම න''න්ති වත්වා සුකපොතකං විස්සජ්ජෙත්වා 'අම්හො සුකපොතක, මුත්තොසි, අම්හාකං හත්ථතො සොත්ථිනා ගච්ඡා''ති ආහංසු. ''මය්හං ආගමනං මා තුච්ඡං කරොථ, දෙථ මෙ එකං අම්බඵල''න්ති. ''සුකපොතක, තුය්හං එකං අම්බඵලං දාතුං නාම න භාරො, ඉමස්මිං පන රුක්ඛෙ අම්බානි අඞ්කෙත්වා ගහිතානි, එකස්මිං ඵලෙ අසමෙන්තෙ අම්හාකං ජීවිතං නත්ථි. වෙස්සවණෙන හි කුජ්ඣිත්වා සකිං ඔලොකිතෙ තත්තකපාලෙ පක්ඛිත්තතිලා විය කුම්භණ්ඩසහස්සං භිජ්ජිත්වා විප්පකිරීයති, තෙන තෙ දාතුං න සක්කොම, ලභනට්ඨානං පන ආචික්ඛිස්සාමා''ති. ''යො කොචි දෙතු, ඵලෙනෙව මෙ අත්ථො, ලභනට්ඨානං ආචික්ඛථා''ති. ''එතස්ස කඤ්චනපබ්බතස්ස අන්තරෙ ජොතිරසො නාම තාපසො අග්ගිං ජුහමානො කඤ්චනපත්තියා නාම පණ්ණසාලායං වසති වෙස්සවණස්ස කුලූපකො, වෙස්සවණො තස්ස නිබද්ධං චත්තාරි අම්බඵලානි පෙසෙති, තස්ස සන්තිකං ගච්ඡා''ති.

සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා තාපසස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථ නං තාපසො ''කුතො ආගතොසී''ති පුච්ඡි. ''බාරාණසිරඤ්ඤො සන්තිකා''ති. ''කිමත්ථාය ආගතොසී''ති? ''සාමි, අම්හාකං රඤ්ඤො දෙවියා අබ්භන්තරඅම්බපක්කෙ දොහළො උප්පන්නො, තදත්ථං ආගතොම්හි, රක්ඛසා පන මෙ සයං අම්බපක්කං අදත්වා තුම්හාකං සන්තිකං පෙසෙසු''න්ති. ''තෙන හි නිසීද, ලභිස්සසී''ති. අථස්ස වෙස්සවණො චත්තාරි ඵලානි පෙසෙසි. තාපසො තතො ද්වෙ පරිභුඤ්ජි, එකං සුවපොතකස්ස ඛාදනත්ථාය අදාසි. තෙන තස්මිං ඛාදිතෙ එකං ඵලං සික්කාය පක්ඛිපිත්වා සුවපොතකස්ස ගීවාය පටිමුඤ්චිත්වා ''ඉදානි ගච්ඡා''ති සුකපොතකං විස්සජ්ජෙසි. සො තං ආහරිත්වා දෙවියා අදාසි. සා තං ඛාදිත්වා දොහළං පටිප්පස්සම්භෙසි, තතොනිදානං පනස්සා පුත්තො නාහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා දෙවී රාහුලමාතා අහොසි, සුකො ආනන්දො, අම්බපක්කදායකො තාපසො සාරිපුත්තො, උය්‍යානෙ නිවුත්ථතාපසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

අබ්භන්තරජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[282] 2. සෙය්‍යජාතකවණ්ණනා

සෙය්‍යංසො සෙය්‍යසො හොතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කොසලරඤ්ඤො අමච්චං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර රඤ්ඤො බහූපකාරො සබ්බකිච්චනිප්ඵාදකො අහොසි. රාජා ‘‘බහූපකාරො මෙ අය’’න්ති තස්ස මහන්තං යසං අදාසි. තං අසහමානා අඤ්ඤෙ රඤ්ඤො පෙසුඤ්ඤං උපසංහරිත්වා තං පරිභින්දිංසු. රාජා තෙසං වචනං සද්දහිත්වා දොසං අනුපපරික්ඛිත්වාව තං සීලවන්තං නිද්දොසං සඞ්ඛලිකබන්ධනෙන බන්ධාපෙත්වා බන්ධනාගාරෙ පක්ඛිපාපෙසි. සො තත්ථ එකකො වසන්තො සීලසම්පත්තිං නිස්සාය චිත්තෙකග්ගතං ලභිත්වා එකග්ගචිත්තො සඞ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා සොතාපත්තිඵලං පාපුණි. අථස්ස රාජා අපරභාගෙ නිද්දොසභාවං ඤත්වා සඞ්ඛලිකබන්ධනං භින්දාපෙත්වා පුරිමයසතො මහන්තතරං යසං අදාසි. සො ‘‘සත්ථාරං වන්දිස්සාමී’’ති බහූනි මාලාගන්ධාදීනි ආදාය විහාරං ගන්ත්වා තථාගතං පූජෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොන්තො ‘‘අනත්ථො කිර තෙ උප්පන්නොති අස්සුම්හා’’ති ආහ. ‘‘ආම, භන්තෙ, උප්පන්නො, අහං පන තෙන අනත්ථෙන අත්ථං අකාසිං, බන්ධනාගාරෙ නිසීදිත්වා සොතාපත්තිඵලං නිබ්බත්තෙසි’’න්ති. සත්ථා ‘‘න ඛො, උපාසක, ත්වඤ්ඤෙව අනත්ථෙන අත්ථං ආහරි, පොරාණකපණ්ඩිතාපි අත්තනො අනත්ථෙන අත්ථං ආහරිංසුයෙවා’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා දානං දෙති, පඤ්ච සීලානි රක්ඛති, උපොසථකම්මං කරොති. අථස්සෙකො අමච්චො අන්තෙපුරෙ පදුස්සි. පාදමූලිකාදයො ඤත්වා ‘‘අසුකඅමච්චො අන්තෙපුරෙ පදුට්ඨො’’ති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා පරිග්ගණ්හන්තො යථාසභාවතො ඤත්වා පක්කොසාපෙත්වා ‘‘මා මං ඉතො පට්ඨාය උපට්ඨාහී’’ති නිබ්බිසයං අකාසි. සො ගන්ත්වා අඤ්ඤතරං සාමන්තරාජානං උපට්ඨහීති සබ්බං වත්ථු හෙට්ඨා **මහාසීලවජාතකෙ** (ජා. 1.1.51) කථිතසදිසමෙව. ඉධාපි සො රාජා තික්ඛත්තුං වීමංසිත්වා තස්ස අමච්චස්ස වචනං සද්දහිත්වා ‘‘බාරාණසිරජ්ජං ගණ්හිස්සාමී’’ති මහන්තෙන පරිවාරෙන රජ්ජසීමං පාපුණි. බාරාණසිරඤ්ඤො සත්තසතමත්තා මහායොධා තං පවත්තිං සුත්වා ‘‘දෙව, අසුකො නාම කිර රාජා බාරාණසිරජ්ජං ගණ්හිස්සාමී’ති ජනපදං භින්දන්තො

ආගච්ඡති, එත්ථෙව නං ගන්ත්වා ගණ්හිස්සාමා''ති ආහංසු. ''මය්හං පරවිහිංසාය ලද්ධෙන රජ්ජෙන කිච්චං නත්ථි, මා කිඤ්චි කරිත්ථා''ති?

චොරරාජා ආගන්ත්වා නගරං පරික්ඛිපි, පුන අමච්චා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ''දෙව, මා එවං කරිත්ථ, ගණ්හිස්සාම න''න්ති ආහංසු. රාජා ''න ලබ්භා කිඤ්චි කාතුං, නගරද්වාරානි විවරථා''ති වත්වා සයං අමච්චගණපරිවුතො මහාතලෙ රාජපල්ලඞ්කෙ නිසීදි. චොරරාජා චතූසු ද්වාරෙසු මනුස්සෙ පොථෙන්තො නගරං පවිසිත්වා පාසාදං අභිරුය්හ අමච්චපරිවුතං රාජානං ගාහාපෙත්වා සඞ්ඛලිකාහි බන්ධාපෙත්වා බන්ධනාගාරෙ පක්ඛිපාපෙසි. රාජා බන්ධනාගාරෙ නිසින්නොව චොරරාජානං මෙත්තායන්තො මෙත්තජ්ඣානං උප්පාදෙසි. තස්ස මෙත්තානුභාවෙන චොරරඤ්ඤො කායෙ ඩාහො උප්පජ්ජි, සකලසරීරං යමකඋක්කාහි ඣාපියමානං විය ජාතං. සො මහාදුක්ඛාභිතුන්නො ''කිං නු ඛො කාරණ''න්ති පුච්ඡි. ''තුම්හෙ සීලවන්තං රාජානං බන්ධනාගාරෙ පක්ඛිපෙථ, තෙන වො ඉදං දුක්ඛං උප්පන්නං භවිස්සතී''ති. සො ගන්ත්වා බොධිසත්තං ඛමාපෙත්වා ''තුම්හාකං රජ්ජං තුම්හාකමෙව හොතූ''ති රජ්ජං තස්සෙව නිය්‍යාදෙත්වා ''ඉතො පට්ඨාය තුම්හාකං පච්චත්ථිකො මෙ භාරො හොතූ''ති වත්වා පදුට්ඨාමච්චස්ස රාජාණං කාරෙත්වා අත්තනො නගරමෙව ගතො.

බොධිසත්තො අලඞ්කතමහාතලෙ සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තෙ රාජපල්ලඞ්කෙ නිසින්නො අමච්චෙහි සද්ධිං සල්ලපන්තො පුරිමා ද්වෙගාථා අවොච –

94.

''සෙය්‍යංසො සෙය්‍යසො හොති, යො සෙය්‍යමුපසෙවති;
එකෙන සන්ධිං කත්වාන, සතං වජ්ඣෙ අමොචයිං.

95.

''තස්මා සබ්බෙන ලොකෙන, සන්ධිං කත්වාන එකතො;
පෙච්ච සග්ගං නිගච්ඡෙය්‍ය, ඉදං සුණාථ කාසියා''ති.

තත්ථ **සෙය්‍යංසො සෙය්‍යසො හොති, යො සෙය්‍යමුපසෙවතී**ති අනවජ්ජඋත්තමධම්මසඞ්ඛාතො සෙය්‍යො අංසො කොට්ඨාසො අස්සාති සෙය්‍යංසො, කුසලධම්මනිස්සිතපුග්ගලො. යො පුනප්පුනං තං සෙය්‍යං කුසලධම්මභාවනං කුසලාභිරතං වා උත්තමපුග්ගලමුපසෙවති, සො සෙය්‍යසො හොති පාසංසතරො චෙව උත්තරිතරො ච හොති. **එකෙන සන්ධිං කත්වාන, සතං වජ්ඣෙ අමොචයි**න්ති තදමිනාපි චෙතං වෙදිතබ්බං – අහඤ්හි සෙය්‍යං මෙත්තාභාවනං උපසෙවන්තො තාය මෙත්තාභාවනාය එකෙන චොරරඤ්ඤා සන්ධිං සන්ථවං කත්වා මෙත්තාභාවනං භාවෙත්වා තුම්හෙ සතජනෙ වජ්ඣෙ අමොචයිං.

දුතියගාථාය අත්ථො – යස්මා අහං එකෙන සද්ධිං එකතො මෙත්තාභාවනාය සන්ධිං කත්වා තුම්හෙ වජ්ඣප්පත්තෙ සතජනෙ මොචයිං, තස්මා වෙදිතබ්බමෙවෙතං, තස්මා සබ්බෙන ලොකෙන සද්ධිං මෙත්තාභාවනාය සන්ධිං කත්වා එකතො පුග්ගලො පෙච්ච පරලොකෙ සග්ගං නිගච්ඡෙය්‍ය. මෙත්තාය හි උපචාරං කාමාවචරෙ පටිසන්ධිං දෙති, අප්පනා බ්‍රහ්මලොකෙ. ඉදං මම වචනං සබ්බෙපි තුම්හෙ කාසිරට්ඨවාසිනො සුණාථාති.

එවං මහාසත්තො මහාජනස්ස මෙත්තාභාවනාය ගුණං වණ්ණෙත්වා ද්වාදසයොජනිකෙ බාරාණසිනගරෙ සෙතච්ඡත්තං පහාය හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජි. සත්ථා සම්මාසම්බුද්ධො හුත්වා තතියං ගාථමාහ –

96.

‘‘ඉදං වත්වා මහාරාජා, කංසො බාරාණසිග්ගහො;

ධනුං කණ්ඩඤ්ච නික්ඛිප්ප, සංයමං අජ්ඣුපාගමී’’ති.

තත්ථ මහන්තො රාජාති **මහාරාජා. කංසොති** තස්ස නාමං. බාරාණසිං ගහෙත්වා අජ්ඣාවසනතො **බාරාණසිග්ගහො**. සො රාජා ඉදං වචනං වත්වා **ධනුඤ්ච** සරසඞ්ඛාතං **කණ්ඩඤ්ච නික්ඛිප්ප** ඔහාය ඡඩ්ඩෙත්වා සීලසංයමං උපගතො පබ්බජිතො, පබ්බජිත්වා ච පන ඣානං උප්පාදෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පන්නොති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා චොරරාජා ආනන්දො අහොසි, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සෙය්‍යජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[283] 3. වඩ්ඪකීසූකරජාතකවණ්ණනා

වරං වරං ත්වන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ධනුග්ගහතිස්සත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. පසෙනදිරඤ්ඤො පිතා මහාකොසලො බිම්බිසාරරඤ්ඤො ධීතරං වෙදෙහිං නාම කොසලදෙවිං දදමානො තස්සා න්හානචුණ්ණමූලං සතසහස්සුට්ඨානං කාසිගාමං අදාසි. අජාතසත්තුනා පන පිතරි මාරිතෙ කොසලදෙවීපි සොකාභිභූතා කාලමකාසි. තතො පසෙනදි කොසලරාජා චින්තෙසි – ‘‘අජාතසත්තුනා පිතා මාරිතො, භගිනීපි මෙ සාමිකෙ කාලකතෙ තෙන සොකෙන කාලකතා, පිතුඝාතකස්ස චොරස්ස කාසිගාමං න දස්සාමී’’ති. සො තං අජාතසත්තුස්ස න අදාසි. තං ගාමං නිස්සාය තෙසං ද්වින්නම්පි කාලෙන කාලං යුද්ධං හොති, අජාතසත්තු තරුණො සමත්ථො, පසෙනදි මහල්ලකොයෙව. සො අභික්ඛණං පරජ්ජති, මහාකොසලස්සාපි මනුස්සා යෙභුය්‍යෙන පරාජිතා. අථ රාජා ‘‘මයං අභිණ්හං පරජ්ජාම, කිං නු ඛො කාතබ්බ’’න්ති අමච්චෙ පුච්ඡි. ‘‘දෙව, අය්‍යා නාම

මන්තච්ඡෙකා හොන්ති, ජෙතවනවිහාරෙ භික්ඛූනං කථං සොතුං වට්ටතී''ති. රාජා ''තෙන හි තායං වෙලායං භික්ඛූනං කථාසල්ලාපං සුණාථා''ති චරපුරිසෙ ආණාපෙසි. තෙ තතො පට්ඨාය තථා අකංසු.

තස්මිං පන කාලෙ ද්වෙ මහල්ලකත්ථෙරා විහාරපච්චන්තෙ පණ්ණසාලායං වසන්ති දත්තත්ථෙරො ච ධනුග්ගහතිස්සත්ථෙරො ච. තෙසු ධනුග්ගහතිස්සත්ථෙරො පඨමයාමෙපි මජ්ඣිමයාමෙපි නිද්දායිත්වා පච්ඡිමයාමෙ පබුජ්ඣිත්වා උම්මුක්කානි සොධෙත්වා අග්ගිං ජාලෙත්වා නිසින්නකො ආහ – ''භන්තෙ, දත්තත්ථෙරා''ති. ''කිං, භන්තෙ, තිස්සත්ථෙරා''ති? ''කිං නිද්දායසි නො ත්ව''න්ති. ''අනිද්දායන්තා කිං කරිස්සාමා''ති? ''උට්ඨාය තාව නිසීදථා''ති. සො උට්ඨාය නිසින්නො තං දත්තත්ථෙරං ආහ – ''භන්තෙ දත්තත්ථෙර, අයං තෙ ලොලො මහොදරකොසලො චාටිමත්තං භත්තමෙව පූතිං කරොති, යුද්ධවිචාරණං පන කිඤ්චි න ජානාති, පරාජිතො පරාජිතොත්වෙව වදාපෙතී''ති. ''කිං පන කාතුං වට්ටතී''ති? තස්මිං ඛණෙ තෙ චරපුරිසා තෙසං කථං සුණන්තා අට්ඨංසු.

ධනුග්ගහතිස්සත්ථෙරො යුද්ධං විචාරෙසි – ''භන්තෙ, යුද්ධො නාම තිවිධො – පදුමබ්‍යූහො, චක්කබ්‍යූහො, සකටබ්‍යූහොති. අජාතසත්තුං ගණ්හිතුකාමෙන අසුකෙ නාම පබ්බතකුච්ඡිස්මිං ද්වීසු පබ්බතභිත්තීසු මනුස්සෙ ඨපෙත්වා පුරතො දුබ්බලබලං දස්සෙත්වා පබ්බතන්තරං පවිට්ඨභාවං ජානිත්වා පවිට්ඨමග්ගං ඔච්ඡින්දිත්වා පුරතො ච පච්ඡතො ච උභොසු පබ්බතභිත්තීසු වග්ගිත්වා උන්නදිත්වා ඛිපෙ පතිතමච්ඡං විය අන්තොමුට්ඨියං වට්ටපොතකං විය ච කත්වා සක්කා අස්ස තං ගහෙතු''න්ති. චරපුරිසා තං සාසනං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. තං සුත්වා රාජා සඞ්ගාමභෙරිං චරාපෙත්වා ගන්ත්වා සකටබ්‍යූහං කත්වා අජාතසත්තුං ජීවග්ගාහං ගාහාපෙත්වා අත්තනො ධීතරං වජිරකුමාරිං භාගිනෙය්‍යස්ස දත්වා කාසිගාමං තස්සා න්හානමූලං කත්වා දත්වා උය්‍යොජෙසි. සා පවත්ති භික්ඛුසඞ්ඝෙ පාකටා ජාතා. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ''ආවුසො, කොසලරාජා කිර ධනුග්ගහතිස්සත්ථෙරස්ස විචාරණාය අජාතසත්තුං ජිනී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ධනුග්ගහතිස්සො යුද්ධවිචාරණාය ඡෙකොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අරඤ්ඤෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තදා බාරාණසිං නිස්සාය නිවුත්ථවඩ්ඪකිගාමකා එකො වඩ්ඪකී ථම්භත්ථාය අරඤ්ඤං ගන්ත්වා ආවාටෙ පතිතං සූකරපොතකං දිස්වා තං ඝරං නෙත්වා පටිජග්ගි. සො වුඩ්ඪිප්පත්තො මහාසරීරො වඞ්කදාඨො ආචාරසම්පන්නො අහොසි,

වඩ්ඪකිනා පොසිතත්තා පන ‘‘වඩ්ඪකීසූකරො’’ත්වෙව පඤ්ඤායි. වඩ්ඪකිස්ස රුක්ඛතච්ඡනකාලෙ තුණ්ඩෙන රුක්ඛං පරිවත්තෙති, මුඛෙන ඩංසිත්වා වාසිඵරසුනිඛාදනමුග්ගරෙ ආහරති, කාලසුත්තකොටියං ගණ්හාති. අථ සො වඩ්ඪකී ‘‘කොචිදෙව, නං ඛාදෙය්‍යා’’ති භයෙන නෙත්වා අරඤ්ඤෙ විස්සජ්ජෙසි. සොපි අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ඛෙමං ඵාසුකට්ඨානං ඔලොකෙන්තො එකං පබ්බතන්තරෙ මහන්තං ගිරිකන්දරං අද්දස සම්පන්නකන්දමූලඵලං ඵාසුකං වසනට්ඨානං අනෙකසතසූකරසමාකිණ්ණං. තෙ සූකරා තං දිස්වා තස්ස සන්තිකං ආගමංසු. සොපි තෙ ආහ – ‘‘අහං තුම්හෙව ඔලොකෙන්තො විචරාමි, අපිච වො මයා දිට්ඨා, ඉදඤ්ච ඨානං රමණීයං, අහම්පි ඉදානි ඉධෙව වසිස්සාමී’’ති. ‘‘සච්චං ඉදං ඨානං රමණීයං, පරිස්සයො පනෙත්ථ අත්ථී’’ති. ‘‘අහම්පි තුම්හෙ දිස්වා එතං අඤ්ඤාසිං, එවං ගොචරසම්පන්නෙ ඨානෙ වසන්තානං වො සරීරෙසු මංසලොහිතං නත්ථි, කිං පන වො එත්ථ භය’’න්ති? ‘‘එකො බ්‍යග්ඝො පාතොව ආගන්ත්වා දිට්ඨදිට්ඨංයෙව ගහෙත්වා ගච්ඡතී’’ති. ‘‘කිං පන සො නිබද්ධං ගණ්හාති, උදාහු අන්තරන්තරා’’ති? ‘‘නිබද්ධං ගණ්හාතී’’ති. ‘‘කති පන තෙ බ්‍යග්ඝා’’ති? ‘‘එකොයෙවා’’ති. ‘‘එත්තකා තුම්හෙ එකස්ස යුජ්ඣිතුං න සක්කොථා’’ති? ‘‘ආම, න සක්කොමා’’ති. ‘‘අහං තං ගණ්හිස්සාමි, කෙවලං තුම්හෙ මම වචනං කරොථ, සො බ්‍යග්ඝො කහං වසතී’’ති? ‘‘එතස්මිං පබ්බතෙ’’ති.

සො රත්තිඤ්ඤෙව සූකරෙ චරාපෙත්වා යුද්ධං විචාරෙන්තො ‘‘යුද්ධං නාම පදුමබ්‍යූහචක්කබ්‍යූහසකටබ්‍යූහවසෙන තිවිධං හොතී’’ති වත්වා පදුමබ්‍යූහවසෙන විචාරෙසි. සො හි භූමිසීසං ජානාති. තස්මා ‘‘ඉමස්මිං ඨානෙ යුද්ධං විචාරෙතුං වට්ටතී’’ති සූකරපිල්ලකෙ මාතරො ච තෙසං මජ්ඣට්ඨානෙ ඨපෙසි. සො තා ආවිජ්ඣිත්වා මජ්ඣිමසූකරියො, තා ආවිජ්ඣිත්වා පොතකසූකරෙ, තෙ ආවිජ්ඣිත්වා ජරසූකරෙ, තෙ ආවිජ්ඣිත්වා දීඝදාඨසූකරෙ, තෙ ආවිජ්ඣිත්වා යුද්ධසමත්ථෙ බලවතරසූකරෙ දස වීස තිංස ජනෙ තස්මිං තස්මිං ඨානෙ බලගුම්බං කත්වා ඨපෙසි. අත්තනො ඨිතට්ඨානස්ස පුරතො එකං පරිමණ්ඩලං ආවාටං ඛණාපෙසි, පච්ඡතො එකං සුප්පසණ්ඨානං අනුපුබ්බනින්නං පබ්භාරසදිසං. තස්ස සට්ඨිසත්තතිමත්තෙ යොධසූකරෙ ආදාය තස්මිං තස්මිං ඨානෙ ‘‘මා භායිත්ථා’’ති කම්මං විචාරතො අරුණං උට්ඨහි.

බ්‍යග්ඝො උට්ඨාය ‘‘කාලො’’ති ඤත්වා ගන්ත්වා තෙසං සම්මුඛා ඨිතෙ පබ්බතතලෙ ඨත්වා අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා සූකරෙ ඔලොකෙසි. වඩ්ඪකීසූකරො ‘‘පටිඔලොකෙථ න’’න්ති සූකරානං සඤ්ඤං අදාසි, තෙ පටිඔලොකෙසුං. බ්‍යග්ඝො මුඛං උග්ඝාටෙත්වා අස්සාසි, සූකරාපි තථා කරිංසු. බ්‍යග්ඝො මුත්තං ඡඩ්ඩෙසි, සූකරාපි ඡඩ්ඩයිංසු. ඉති යං යං සො කරොති, තං තං තෙ පටිකරිංසු. සො චින්තෙසි – ‘‘පුබ්බෙ සූකරා මයා ඔලොකිතකාලෙ පලායන්තා පලායිතුම්පි න සක්කොන්ති, අජ්ජ

අපලායිත්වා මම පටිසත්තු හුත්වා මයා කතමෙව පටිකරොන්ති. එතස්මිං භූමිසීසෙ ඨිතො එකො තෙසං සංවිධායකොපි අත්ථි, අජ්ජ මය්හං ගතස්ස ජයො න පඤ්ඤායතී''ති. සො නිවත්තිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව අගමාසි. තෙන පන ගහිතමංසඛාදකො එකො කූටජටිලො අත්ථි, සො තං තුච්ඡහත්ථමෙව ආගච්ඡන්තං දිස්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

97.

''වරං වරං ත්වං නිහනං පුරෙ චරි,
අස්මිං පදෙසෙ අභිභුය්‍ය සූකරෙ;
සොදානි එකො බ්‍යපගම්ම ඣායසි,
බලං නු තෙ බ්‍යග්ඝ න වජ්ජ විජ්ජතී''ති.

තත්ථ **වරං වරං ත්වං නිහනං පුරෙ චරි, අස්මිං පදෙසෙ අභිභුය්‍ය සූකරෙති** අම්භො බ්‍යග්ඝ, ත්වං පුබ්බෙ ඉමස්මිං පදෙසෙ සබ්බසූකරෙ අභිභවිත්වා ඉමෙසු සූකරෙසු වරං වරං ත්වං උත්තමුත්තමං සූකරං නිහනන්තො විචරි. **සොදානි එකො බ්‍යපගම්ම ඣායසීති** සො ත්වං ඉදානි අඤ්ඤතරං සූකරං අග්ගහෙත්වා එකකොව අපගන්ත්වා ඣායසි පජ්ඣායසි. **බලං නු තෙ බ්‍යග්ඝ න වජ්ජ විජ්ජතීති** කිං නු තෙ, අම්භො බ්‍යග්ඝ, අජ්ජ කායබලං නත්ථීති.

තං සුත්වා බ්‍යග්ඝො දුතියං ගාථමාහ –

98.

''ඉමෙ සුදං යන්ති දිසොදිසං පුරෙ, භයට්ටිතා ලෙණගවෙසිනො පුථූ;
තෙ දානි සඞ්ගම්ම වසන්ති එකතො, යත්ථට්ඨිතා දුප්පසහජ්ජමෙ මයා''ති.

තත්ථ **සුදන්ති** නිපාතො. අයං පන සඞ්ඛෙපත්ථො – ඉමෙ සූකරා පුබ්බෙ මං දිස්වා භයෙන අට්ටිතා පීළිතා අත්තනො ලෙණගවෙසිනො **පුථූ** විසුං විසුං හුත්වා **දිසොදිසං යන්ති,** තං තං දිසං අභිමුඛා පලායන්ති, තෙ දානි සබ්බෙපි සමාගන්ත්වා එකතො වසන්ති තිට්ඨන්ති, තඤ්ච භූමිසීසං උපගතා, යත්ථ ඨිතා දුප්පසහා දුම්මද්දයා අජ්ජ ඉමෙ මයාති.

අථස්ස උස්සාහං ජනෙන්තො කූටජටිලො ''මා භායි, ගච්ඡ තයි නදිත්වා පක්ඛන්දන්තෙ සබ්බෙපි භීතා භිජ්ජිත්වා පලායිස්සන්තී''ති ආහ. බ්‍යග්ඝො තස්මිං උස්සාහං ජනෙන්තෙ සූරො හුත්වා පුන ගන්ත්වා පබ්බතතලෙ අට්ඨාසි. වඩ්ඪකීසූකරො ද්වින්නං ආවාටානං අන්තරෙ අට්ඨාසි. සූකරා ''සාමි, මහාචොරො පුනාගතො''ති ආහංසු. ''මා භායිත්ථ, ඉදානි තං ගණ්හිස්සාමී''ති. බ්‍යග්ඝො නදිත්වා වඩ්ඪකීසූකරස්ස උපරි පතති, සූකරො තස්ස අත්තනො උපරි පතනකාලෙ පරිවත්තිත්වා වෙගෙන උජුකං

ඛතආවාටෙ පති. බ්‍යග්ඝො වෙගං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො උපරිභාගෙන ගන්ත්වා සුප්පමුඛස්ස තිරියං ඛතආවාටස්ස අතිසම්බාධෙ මුඛවට්ටියානෙ පතිත්වා පුඤ්ජකතො විය අහොසි. සූකරො ආවාටා උත්තරිත්වා අසනිවෙගෙන ගන්ත්වා බ්‍යග්ඝං අන්තරසත්ථිම්හි දාඨාය පහරිත්වා යාව වක්කපදෙසා ඵාලෙත්වා පඤ්චමධුරමංසං දාඨාය පලිවෙඨෙත්වා බ්‍යග්ඝස්ස මත්ථකෙ ආවිජ්ඣිත්වා ‘‘ගණ්හථ තුම්හාකං පච්චාමිත්ත’’න්ති උක්ඛිපිත්වා බහිආවාටෙ ඡඩ්ඩෙසි. පඨමං ආගතා බ්‍යග්ඝමංසං ලභිංසු, පච්ඡා ආගතා ‘‘බ්‍යග්ඝමංසං කීදිසං හොතී’’ති තෙසං මුඛං උපසිඞ්ඝන්තා විචරිංසු.

සූකරා න තාව තුස්සන්ති. වඩ්ඪකීසූකරො තෙසං ඉඞ්ගිතං දිස්වා ‘‘කිං නු ඛො තුම්හෙ න තුස්සථා’’ති ආහ. ‘‘සාමි, කිං එතෙන බ්‍යග්ඝෙන ඝාතිතෙන, අඤ්ඤො පන බ්‍යග්ඝආණාපනසමත්ථො කූටජටිලො අත්ථියෙවා’’ති. ‘‘කො නාමෙසො’’ති? ‘‘එකො දුස්සීලතාපසො’’ති. ‘‘බ්‍යග්ඝොපි මයා ඝාතිතො, සො මෙ කිං පහොති, එථ ගණ්හිස්සාම න’’න්ති සූකරඝටාය සද්ධිං පායාසි. කූටතාපසොපි බ්‍යග්ඝෙ චිරායන්තෙ ‘‘කිං නු ඛො සූකරා බ්‍යග්ඝං ගණ්හිංසූ’’ති පටිපථං ගච්ඡන්තො තෙ සූකරෙ ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා අත්තනො පරික්ඛාරං ආදාය පලායන්තො තෙහි අනුබන්ධිතො පරික්ඛාරං ඡඩ්ඩෙත්වා වෙගෙන උදුම්බරරුක්ඛං අභිරුහි. සූකරා ‘‘ඉදානිම්හ, සාමි, නට්ඨා, තාපසො පලායිත්වා රුක්ඛං අභිරුහී’’ති ආහංසු. ‘‘කිං රුක්ඛං නාමා’’ති? ‘‘උදුම්බරරුක්ඛ’’න්ති. සො ‘‘සූකරියො උදකං ආහරන්තු, සූකරපොතකා පථවිං ඛණන්තු, දීඝදාඨා සූකරා මූලානි ඡින්දන්තු, සෙසා පරිවාරෙත්වා ආරක්ඛන්තූ’’ති සංවිදහිත්වා තෙසු තථා කරොන්තෙසු සයං උදුම්බරස්ස උජුකං ථූලමූලං ඵරසුනා පහරන්තො විය එකප්පහාරමෙව කත්වා උදුම්බරරුක්ඛං පාතෙසි. පරිවාරෙත්වා ඨිතසූකරා කූටජටිලං භූමියං පාතෙත්වා ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං කත්වා යාව අට්ඨිතො ඛාදිත්වා වඩ්ඪකීසූකරං උදුම්බරඛන්ධෙයෙව නිසීදාපෙත්වා කූටජටිලස්ස පරිභොගසඞ්ඛෙන උදකං ආහරිත්වා අභිසිඤ්චිත්වා රාජානං කරිංසු, එකඤ්ච තරුණසූකරිං තස්ස අග්ගමහෙසිං අකංසු. තතො පට්ඨාය කිර යාවජ්ජතනා රාජානො උදුම්බරභද්දපීඨෙ නිසීදාපෙත්වා තීහි සඞ්ඛෙහි අභිසිඤ්චන්ති.

තස්මිං වනසණ්ඩෙ අධිවත්ථා දෙවතා තං අච්ඡරියං දිස්වා එකස්මිං විටපන්තරෙ සූකරානං අභිමුඛා හුත්වා තතියං ගාථමාහ –

99.

‘‘නමත්ථු සඞ්ඝාන සමාගතානං, දිස්වා සයං සඛ්‍ය වදාමි අබ්භුතං;

බ්‍යග්ඝං මිගා යත්ථ ජිනිංසු දාඨිනො, සාමග්ගියා දාඨබලෙසු මුච්චරෙ’’ති.

තත්ථ **නමත්ථු සඞ්ඝානන්ති** අයං මම නමක්කාරො සමාගතානං සූකරසඞ්ඝානං අත්ථු. **දිස්වා සයං සඛ්‍ය වදාමි අබ්භුතන්ති** ඉදං පුබ්බෙ

අභූතපුබ්බං අබ්භුතං සබ්‍යං මිත්තභාවං සයං දිස්වා වදාමි. **බ්‍යග්ඝං මිගා යත්ථ ජිනිංසු දාඨීනොති** යත්‍ර හි නාම දාඨිනො සූකරමිගා බ්‍යග්ඝං ජිනිංසු, අයමෙව වා පාඨො. **සාමග්ගියා දාඨබලෙසු මුච්චරෙති** යා සා දාඨබලෙසු සූකරෙසු සාමග්ගී එකජ්ඣාසයතා, තාය තෙසු සාමග්ගියා තෙ දාඨබලා පච්චාමිත්තං ගහෙත්වා අජ්ජ මරණභයා මුත්තාති අත්ථො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ධනුග්ගහතිස්සො වඩ්ඪකීසූකරො අහොසි, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

වඩ්ඪකීසූකරජාතකවණ්ණනා තතියා.

[284] 4. සිරිජාතකවණ්ණනා

යං උස්සුකා සඞ්ඝරන්තීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං සිරිචොරබ්‍රාහ්මණං ආරබ්භ කථෙසි. ඉමස්මිං ජාතකෙ පච්චුප්පන්නවත්ථු හෙට්ඨා **ඛදිරඞ්ගාරජාතකෙ** (ජා. 1.1.40) විත්ථාරිතමෙව. ඉධාපි පන සා අනාථපිණ්ඩිකස්ස ඝරෙ චතුත්ථෙ ද්වාරකොට්ඨකෙ වසනකා මිච්ඡාදිට්ඨිදෙවතා දණ්ඩකම්මං කරොන්තී චතුපඤ්ඤාසහිරඤ්ඤකොටියො ආහරිත්වා කොට්ඨෙ පූරෙත්වා සෙට්ඨිනා සද්ධිං සහායිකා අහොසි. අථ නං සො ආදාය සත්ථු සන්තිකං නෙසි. සත්ථා තස්සා ධම්මං දෙසෙසි, සා ධම්මං සුත්වා සොතාපන්නා අහොසි. තතො පට්ඨාය සෙට්ඨිනො යසො යථාපොරාණොව ජාතො. අථෙකො සාවත්ථිවාසී සිරිලක්ඛණඤ්ඤූ බ්‍රාහ්මණො චින්තෙසි – ‘‘අනාථපිණ්ඩිකො දුග්ගතො හුත්වා පුන ඉස්සරො ජාතො, යංනූනාහං තං දට්ඨුකාමො විය ගන්ත්වා තස්ස ඝරතො සිරිං ථෙනෙත්වා ආගච්ඡෙය්‍ය’’න්ති. සො තස්ස ඝරං ගන්ත්වා තෙන කතසක්කාරසම්මානො සාරණීයකථාය වත්තමානාය ‘‘කිමත්ථං ආගතොසී’’ති වුත්තෙ ‘‘කත්ථ නු ඛො සිරී පතිට්ඨිතා’’ති ඔලොකෙසි. සෙට්ඨිනො ච සබ්බසෙතො ධොතසඞ්ඛපටිභාගො කුක්කුටො සුවණ්ණපඤ්ජරෙ පක්ඛිපිත්වා ඨපිතො අත්ථි, තස්ස චූළාය සිරී පතිට්ඨාසි. බ්‍රාහ්මණො ඔලොකයමානො සිරියා තත්ථ පතිට්ඨිතභාවං ඤත්වා ආහ – ‘‘අහං, මහාසෙට්ඨි, පඤ්චසතෙ මාණවෙ මන්තෙ වාචෙමි, අකාලරවිං එකං කුක්කුටං නිස්සාය තෙ ච මයඤ්ච කිලමාම, අයඤ්ච කිර කුක්කුටො කාලරවී, ඉමස්සත්ථාය ආගතොම්හි, දෙහි මෙ එතං කුක්කුට’’න්ති. ‘‘ගණ්හ, බ්‍රාහ්මණ, දෙමි තෙ කුක්කුට’’න්ති. ‘‘දෙමී’’ති ච වුත්තක්ඛණෙයෙව සිරී තස්ස චූළතො අපගන්ත්වා උස්සීසකෙ ඨපිතෙ මණික්ඛන්ධෙ පතිට්ඨාසි.

බ්‍රාහ්මණො සිරියා මණිම්හි පතිට්ඨිතභාවං ඤත්වා මණිම්පි යාචි. ‘‘මණිම්පි දෙමී’’ති වුත්තක්ඛණෙයෙව සිරී මණිතො අපගන්ත්වා උස්සීසකෙ ඨපිතආරක්ඛයට්ඨියං පතිට්ඨාසි. බ්‍රාහ්මණො සිරියා තත්ථ පතිට්ඨිතභාවං ඤත්වා තම්පි යාචි. ‘‘ගහෙත්වා ගච්ඡාහී’’ති වුත්තක්ඛණෙයෙව සිරී

යට්ඨිතො අපගන්ත්වා පුඤ්ඤලක්ඛණදෙවියා නාම සෙට්ඨිනො අග්ගමහෙසියා සීසෙ පතිට්ඨාසි. සිරිචොරබ්‍රාහ්මණො තත්ථ පතිට්ඨිතභාවං ඤත්වා ‘‘අවිස්සජ්ජියභණ්ඩං එතං, යාචිතුම්පි න සක්කා’’ති චින්තෙත්වා සෙට්ඨිං එතදවොච – ‘‘මහාසෙට්ඨි, අහං තුම්හාකං ගෙහෙ ‘සිරිං ථෙනෙත්වා ගමිස්සාමී’ති ආගච්ඡිං, සිරී පන තෙ කුක්කුටස්ස චූළායං පතිට්ඨිතා අහොසි, තස්මිං මම දින්නෙ තතො අපගන්ත්වා මණිම්හි පතිට්ඨහි, මණිම්හි දින්නෙ ආරක්ඛයට්ඨියං පතිට්ඨහි, ආරක්ඛයට්ඨියා දින්නාය තතො අපගන්ත්වා පුඤ්ඤලක්ඛණදෙවියා සීසෙ පතිට්ඨහි, ‘ඉදං ඛො පන අවිස්සජ්ජියභණ්ඩ’න්ති ඉමම්පි මෙ න ගහිතං, න සක්කා තව සිරිං ථෙනෙතුං, තව සන්තකං තවෙව හොතූ’’ති උට්ඨායාසනා පක්කාමි. අනාථපිණ්ඩිකො ‘‘ඉමං කාරණං සත්ථු කථෙස්සාමී’’ති විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං පූජෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො සබ්බං තථාගතස්ස ආරොචෙසි. සත්ථා තං සුත්වා ‘‘න ඛො, ගහපති, ඉදානෙව අඤ්ඤෙසං සිරී අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡති, පුබ්බෙපි අප්පපුඤ්ඤෙහි උප්පාදිතසිරී පන පුඤ්ඤවන්තානංයෙව පාදමූලං ගතා’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සිප්පං උග්ගණ්හිත්වා අගාරං අජ්ඣාවසන්තො මාතාපිතූනං කාලකිරියාය සංවිග්ගො නික්ඛමිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච උප්පාදෙත්වා දීඝස්ස අද්ධුනො අච්චයෙන ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය ජනපදං ගන්ත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො උය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ භික්ඛං චරමානො හත්ථාචරියස්ස ඝරද්වාරං අගමාසි. සො තස්ස ආචාරවිහාරෙ පසන්නො භික්ඛං දත්වා උය්‍යානෙ වසාපෙත්වා නිච්චං පටිජග්ගි. තස්මිං කාලෙ එකො කට්ඨහාරකො අරඤ්ඤතො දාරූනි ආහරන්තො වෙලාය නගරද්වාරං පාපුණිතුං නාසක්ඛි. සායං එකස්මිං දෙවකුලෙ දාරුකලාපං උස්සීසකෙ කත්වා නිපජ්ජි, දෙවකුලෙ විස්සට්ඨා බහූ කුක්කුටා තස්ස අවිදූරෙ එකස්මිං රුක්ඛෙ සයිංසු. තෙසු උපරිසයිතකුක්කුටො පච්චූසකාලෙ වච්චං පාතෙන්තො හෙට්ඨාසයිතකුක්කුටස්ස සරීරෙ පාතෙසි. ‘‘කෙන මෙ සරීරෙ වච්චං පාතිත’’න්ති ච වුත්තෙ ‘‘මයා’’ති ආහ. ‘‘කිංකාරණා’’ති ච වුත්තෙ ‘‘අනුපධාරෙත්වා’’ති වත්වා පුනපි පාතෙසි. තතො උභොපි අඤ්ඤමඤ්ඤං කුද්ධා ‘‘කිං තෙ බලං, කිං තෙ බල’’න්ති කලහං කරිංසු. අථ හෙට්ඨාසයිතකුක්කුටො ආහ – ‘‘මං මාරෙත්වා අඞ්ගාරෙ පක්කමංසං ඛාදන්තො පාතොව කහාපණසහස්සං ලභතී’’ති. උපරිසයිතකුක්කුටො ආහ – ‘‘අම්භො, මා ත්වං එත්තකෙන ගජ්ජි, මම ථූලමංසං ඛාදන්තො රාජා හොති, බහිමංසං ඛාදන්තො පුරිසො චෙ, සෙනාපතිට්ඨානං, ඉත්ථී චෙ, අග්ගමහෙසිට්ඨානං ලභති. අට්ඨිමංසං පන මෙ ඛාදන්තො ගිහී චෙ, භණ්ඩාගාරිකට්ඨානං, පබ්බජිතො චෙ, රාජකුලූපකභාවං ලභතී’’ති.

කට්ඨහාරකො තෙසං වචනං සුත්වා ‘‘රජ්ජෙ පත්තෙ සහස්සෙන කිච්චං නත්ථී’’ති සඤ්ඤිකං අභිරුහිත්වා උපරිසයිතකුක්කුටං ගහෙත්වා මාරෙත්වා උච්ඡඞ්ගෙ කත්වා ‘‘රාජා භවිස්සාමී’’ති ගන්ත්වා විවටද්වාරෙනෙව නගරං පවිසිත්වා කුක්කුටං නිත්තචං කත්වා උදරං සොධෙත්වා ‘‘ඉදං කුක්කුටමංසං සාධුකං සම්පාදෙහී’’ති පජාපතියා අදාසි. සා කුක්කුටමංසඤ්ච භත්තඤ්ච සම්පාදෙත්වා ‘‘භුඤ්ජ, සාමී’’ති තස්ස උපනාමෙසි. ‘‘භද්දෙ, එතං මංසං මහානුභාවං, එතං ඛාදිත්වා අහං රාජා භවිස්සාමි, ත්වං අග්ගමහෙසී භවිස්සසි, තං භත්තඤ්ච මංසඤ්ච ආදාය ගඞ්ගාතීරං ගන්ත්වා න්හායිත්වා භුඤ්ජිස්සාමා’’ති භත්තභාජනං තීරෙ ඨපෙත්වා න්හානත්ථාය ඔතරිංසු. තස්මිං ඛණෙ වාතෙන ඛුභිතං උදකං ආගන්ත්වා භත්තභාජනං ආදාය අගමාසි. තං නදීසොතෙන වුය්හමානං හෙට්ඨානදියං හත්ථිං න්හාපෙන්තො එකො හත්ථාචරියො මහාමත්තො දිස්වා උක්ඛිපාපෙත්වා විවරාපෙත්වා ‘‘කිමෙත්ථා’’ති පුච්ඡි. ‘‘භත්තඤ්චෙව කුක්කුටමංසඤ්ච සාමී’’ති. සො තං පිදහාපෙත්වා ලඤ්ඡාපෙත්වා ‘‘යාව මයං ආගච්ඡාම, තාවිමං භත්තං මා විවරා’’ති භරියාය පෙසෙසි. සොපි ඛො කට්ඨහාරකො මුඛතො පවිට්ඨෙන වාලුකොදකෙන උද්ධුමාතඋදරො පලායි.

අථෙකො තස්ස හත්ථාචරියස්ස කුලූපකො දිබ්බචක්ඛුකතාපසො ‘‘මය්හං උපට්ඨාකො හත්ථිට්ඨානං න විජහති, කදා නු ඛො සම්පත්තිං පාපුණිස්සතී’’ති දිබ්බචක්ඛුනා උපධාරෙන්තො තං පුරිසං දිස්වා තං කාරණං ඤත්වා පුරෙතරං ගන්ත්වා හත්ථාචරියස්ස නිවෙසනෙ නිසීදි. හත්ථාචරියො ආගන්ත්වා තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො තං භත්තභාජනං ආහරාපෙත්වා ‘‘තාපසං මංසොදනෙන පරිවිසථා’’ති ආහ. තාපසො භත්තං ගහෙත්වා මංසෙ දීයමානෙ අග්ගහෙත්වා ‘‘ඉමං මංසං අහං විචාරෙමී’’ති වත්වා ‘‘විචාරෙථ, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ථූලමංසාදීනි එකෙකං කොට්ඨාසං කාරෙත්වා ථූලමංසං හත්ථාචරියස්ස දාපෙසි, ඛිහිමංසං තස්ස භරියාය, අට්ඨිමංසං අත්තනා පරිභුඤ්ජි. සො භත්තකිච්චාවසානෙ ගච්ඡන්තො ‘‘ත්වං ඉතො තතියදිවසෙ රාජා භවිස්සසි, අප්පමත්තො හොහී’’ති වත්වා පක්කාමි. තතියදිවසෙ එකො සාමන්තරාජා ආගන්ත්වා බාරාණසිං පරිවාරෙසි. බාරාණසිරාජා හත්ථාචරියං රාජවෙසං ගාහාපෙත්වා ‘‘හත්ථිං අභිරුහිත්වා යුජ්ඣා’’ති ආණාපෙත්වා සයං අඤ්ඤාතකවෙසෙන සෙනාය විචාරෙන්තො එකෙන මහාවෙගෙන සරෙන විද්ධො තඞ්ඛණඤ්ඤෙව මරි. තස්ස මතභාවං ඤත්වා හත්ථාචරියො බහූ කහාපණෙ නීහරාපෙත්වා ‘‘ධනත්ථිකා පුරතො හුත්වා යුජ්ඣන්තූ’’ති භෙරිං චරාපෙසි. බලකායො මුහුත්තෙනෙව සාමන්තරාජානං ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි. අමච්චා රඤ්ඤො සරීරකිච්චං කත්වා ‘‘කං රාජානං කරොමා’’ති මන්තයමානා ‘‘අම්හාකං රාජා ජීවමානො අත්තනො වෙසං හත්ථාචරියස්ස අදාසි, අයමෙව යුද්ධං කත්වා රජ්ජං ගණ්හි, එතස්සෙව රජ්ජං දස්සාමා’’ති තං රජ්ජෙන අභිසිඤ්චිංසු, භරියම්පිස්ස අග්ගමහෙසිං අකංසු. බොධිසත්තො රාජකුලූපකො අහොසි.

සත්ථා අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

100.

‘‘යං උස්සුකා සඞ්ඝරන්ති, අලක්ඛිකා බහුං ධනං;
සිප්පවන්තො අසිප්පා ච, ලක්ඛිවා තානි භුඤ්ජති.

101.

‘‘සබ්බත්ථ කතපුඤ්ඤස්ස, අතිච්චඤ්ඤෙව පාණිනො;
උප්පජ්ජන්ති බහූ භොගා, අප්පනායතනෙසුපී’’ති.

තත්ථ **යං උස්සුකාති** යං ධනසඞ්ඝරණෙ උස්සුක්කමාපන්නා ඡන්දජාතා කිච්ඡෙන බහුං ධනං සඞ්ඝරන්ති.‘‘යෙ උස්සුකා’’තිපි පාඨො, යෙ පුරිසා ධනසංහරණෙ උස්සුකා හත්ථිසිප්පාදිවසෙන සිප්පවන්තො අසිප්පා ච අන්තමසො චෙතනෙන කම්මං කත්වා බහුං ධනං සඞ්ඝරන්තීති අත්ථො. **ලක්ඛිවා තානි භුඤ්ජතීති** තානි ‘‘බහුං ධන’’න්ති වුත්තානි ධනානි පුඤ්ඤවා පුරිසො අත්තනො පුඤ්ඤඵලං පරිභුඤ්ජන්තො කිඤ්චි කම්මං අකත්වාපි පරිභුඤ්ජති.

අතිච්චඤ්ඤෙව පාණිනොති අතිච්ච අඤ්ඤෙ එව පාණිනො. එව-කාරො පුරිමපදෙන යොජෙතබ්බො, සබ්බත්ථෙව කතපුඤ්ඤස්ස අඤ්ඤෙ අකතපුඤ්ඤෙ සත්තෙ අතික්කමිත්වාති අත්ථො. **අප්පනායතනෙසුපීති** අපි අනායතනෙසුපි අරතනාකරෙසු රතනානි අසුවණ්ණායතනාදීසු සුවණ්ණාදීනි අහත්ථායතනාදීසු හත්ථිආදයොති සවිඤ්ඤාණකඅවිඤ්ඤාණකා බහූ භොගා උප්පජ්ජන්ති. තත්ථ මුත්තාමණිආදීනං අනාකරෙ උප්පත්තියං දුට්ඨගාමණිඅභයමහාරාජස්ස වත්ථු කථෙතබ්බං.

සත්ථා පන ඉමා ගාථා වත්වා ‘‘ගහපති, ඉමෙසං සත්තානං පුඤ්ඤසදිසං අඤ්ඤං ආයතනං නාම නත්ථි, පුඤ්ඤවන්තානඤ්හි අනාකරෙසු රතනානි උප්පජ්ජන්තියෙවා’’ති වත්වා ඉමං ධම්මං දෙසෙසි –

‘‘එස දෙවමනුස්සානං, සබ්බකාමදදො නිධි;
යං යදෙවාභිපත්ථෙන්ති, සබ්බමෙතෙන ලබ්භති.

‘‘සුවණ්ණතා සුසරතා, සුසණ්ඨානා සුරූපතා;
ආධිපච්චපරිවාරො, සබ්බමෙතෙන ලබ්භති.

‘‘පදෙසරජ්ජං ඉස්සරියං, චක්කවත්තිසුඛං පියං;
දෙවරජ්ජම්පි දිබ්බෙසු, සබ්බමෙතෙන ලබ්භති.

‘‘මානුස්සිකා ච සම්පත්ති, දෙවලොකෙ ච යා රති;
යා ච නිබ්බානසම්පත්ති, සබ්බමෙතෙන ලබ්භති.

‘‘මිත්තසම්පදමාගම්ම, යොනිසොව පයුඤ්ජතො;
විජ්ජාවිමුත්තිවසීභාවො, සබ්බමෙතෙන ලබ්භති.

‘‘පටිසම්භිදා විමොක්ඛා ච, යා ච සාවකපාරමී;
පච්චෙකබොධි බුද්ධභූමි, සබ්බමෙතෙන ලබ්භති.

‘‘එවං මහත්ථිකා එසා, යදිදං පුඤ්ඤසම්පදා;
තස්මා ධීරා පසංසන්ති, පණ්ඩිතා කතපුඤ්ඤත’’න්ති. (ඛු. පා. 8.10-16);

ඉදානි යෙසු අනාථපිණ්ඩිකස්ස සිරී පතිට්ඨිතා, තානි රතනානි දස්සෙතුං **‘‘කුක්කුටො’’**තිආදිමාහ.

102.
‘‘කුක්කුටො මණයො දණ්ඩො, ථියො ච පුඤ්ඤලක්ඛණා;
උප්පජ්ජන්ති අපාපස්ස, කතපුඤ්ඤස්ස ජන්තුනො’’ති.

තත්ථ **දණ්ඩොති** ආරක්ඛයට්ඨිං සන්ධාය වුත්තං, **ථියොති** සෙට්ඨිභරියං පුඤ්ඤලක්ඛණදෙවිං. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව. ගාථං වත්වා ච පන ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, කුලූපකතාපසො පන අහමෙව සම්මාසම්බුද්ධො අහොසි’’න්ති.

සිරිජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[285] 5. මණිසූකරජාතකවණ්ණනා

දරියා සත්ත වස්සානීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සුන්දරීමාරණං ආරබ්භ කථෙසි. තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා සක්කතො හොති ගරුකතොති වත්ථු **උදානෙ** (උදා. 38) ආගතමෙව. අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපො – භගවතො කිර භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච පඤ්චන්නං මහානදීනං මහොඝසදිසෙ ලාභසක්කාරෙ උප්පන්නෙ හතලාභසක්කාරා අඤ්ඤතිත්ථියා සූරියුග්ගමනකාලෙ ඛජ්ජොපනකා විය නිප්පභා හුත්වා එකතො සන්නිපතිත්වා මන්තයිංසු – ‘‘මයං සමණස්ස ගොතමස්ස උප්පන්නකාලතො පට්ඨාය හතලාභසක්කාරා, න කොචි අම්හාකං අත්ථිභාවම්පි ජානාති, කෙන නු ඛො සද්ධිං එකතො හුත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස අවණ්ණං උප්පාදෙත්වා ලාභසක්කාරමස්ස අන්තරධාපෙය්‍යාමා’’ති. අථ නෙසං එතදහොසි – ‘‘සුන්දරියා සද්ධිං එකතො හුත්වා සක්කුණිස්සාමා’’ති.

තෙ එකදිවසං සුන්දරිං තිත්ථියාරාමං පවිසිත්වා වන්දිත්වා ඨිතං නාලපිංසු. සා පුනප්පුනං සල්ලපන්තීපි පටිවචනං අලභිත්වා ‘‘අපි නු, අය්‍යා, තුම්හෙ කෙනචි විහෙඨිතාත්ථා’’ති පුච්ඡි. ‘‘කිං, භගිනි, සමණං ගොතමං

අම්හෙ විහෙඨෙත්වා හතලාභසක්කාරෙ කත්වා විචරන්තං න පස්සසී''ති. සා එවමාහ – ''මයා එත්ථ කිං කාතුං වට්ටතී''ති? ත්වං ඛොසි, භගිනි, අභිරූපා සොභග්ගප්පත්තා, සමණස්ස ගොතමස්ස අයසං ආරොපෙත්වා මහාජනං තව කථං ගාහාපෙත්වා හතලාභසක්කාරං කරොහී''ති? සා ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා වන්දිත්වා පක්කන්තා. තතො පට්ඨාය මාලාගන්ධවිලෙපනකප්පූරකටුකඵලාදීනි ගහෙත්වා සායං මහාජනස්ස සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා නගරං පවිසනකාලෙ ජෙතවනාභිමුඛී ගච්ඡති. ''කහං ගච්ඡසී''ති ච පුට්ඨා ''සමණස්ස ගොතමස්ස සන්තිකං, අහඤ්හි තෙන සද්ධිං එකගන්ධකුටියං වසාමී''ති වත්වා අඤ්ඤතරස්මිං තිත්ථියාරාමෙ වසිත්වා පාතොව ජෙතවනමග්ගං ඔතරිත්වා නගරාභිමුඛී ගච්ඡති. ''කිං, සුන්දරි, කහං ගතාසී''ති ච පුට්ඨා ''සමණෙන ගොතමෙන සද්ධිං එකගන්ධකුටියං වසිත්වා තං කිලෙසරතියා රමාපෙත්වා ආගතාම්හී''ති වදති.

අථ නං කතිපාහච්චයෙන ධුත්තානං කහාපණෙ දත්වා ''ගච්ඡථ සුන්දරිං මාරෙත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස ගන්ධකුටියා සමීපෙ මාලාකචවරන්තරෙ නික්ඛිපිත්වා එථා''ති වදිංසු, තෙ තථා අකංසු. තතො තිත්ථියා ''සුන්දරිං න පස්සාමා''ති කොලාහලං කත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා ''කහං වො ආසඞ්කා''ති වුත්තා ''ඉමෙසු දිවසෙසු ජෙතවනෙ වසති, තත්‍රස්සා පවත්තිං න ජානාමා''ති වත්වා ''තෙන හි ගච්ඡථ, නං විචිනථා''ති රඤ්ඤා අනුඤ්ඤාතා අත්තනො උපට්ඨාකෙ ගහෙත්වා ජෙතවනං ගන්ත්වා විචිනන්තා මාලාකචවරන්තරෙ දිස්වා මඤ්චකං ආරොපෙත්වා නගරං පවෙසෙත්වා ''සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකා 'සත්ථාරා කතපාපකම්මං පටිච්ඡාදෙස්සාමා'ති සුන්දරිං මාරෙත්වා මාලාකචවරන්තරෙ නික්ඛිපිංසූ''ති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං, රාජා ''තෙන හි ගච්ඡථ, නගරං ආහිණ්ඩථා''ති ආහ. තෙ නගරවීථීසු ''පස්සථ සමණානං සක්‍යපුත්තියානං කම්ම''න්තිආදීනි විරවිත්වා පුන රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරං අගමංසු.

රාජා සුන්දරියා සරීරං ආමකසුසානෙ අට්ටකං ආරොපෙත්වා රක්ඛාපෙසි. සාවත්ථිවාසිනො ඨපෙත්වා අරියසාවකෙ සෙසා යෙභුය්‍යෙන ''පස්සථ සමණානං සක්‍යපුත්තියානං කම්ම''න්තිආදීනි වත්වා අන්තොනගරෙ ච බහිනගරෙ ච භික්ඛූ අක්කොසන්තා පරිභාසන්තා විචරන්ති. භික්ඛූ තං පවත්තිං තථාගතස්ස ආරොචෙසුං. සත්ථා ''තෙන හි තුම්හෙපි තෙ මනුස්සෙ එවං පටිචොදෙථා''ති –

> ''අභූතවාදී නිරයං උපෙති, යො වාපි කත්වා න කරොමි චාහ;
> උභොපි තෙ පෙච්ච සමා භවන්ති, නිහීනකම්මා මනුජා පරත්ථා''ති.
> (උදා. 38) –

ඉමං ගාථමාහ.

රාජා ‘‘සුන්දරියා අඤ්ඤෙහි මාරිතභාවං ජානාථා’’ති පුරිසෙ පෙසෙසි. තෙපි ඛො ධුත්තා තෙහි කහාපණෙහි සුරං පිවන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කරොන්ති. තත්ථෙකො එවමාහ – ‘‘ත්වං සුන්දරිං එකප්පහාරෙනෙව මාරෙත්වා මාලාකචවරන්තරෙ නික්ඛිපිත්වා තතො ලද්ධකහාපණෙහි සුරං පිවසි, හොතු හොතූ’’ති. රාජපුරිසා තෙ ධුත්තෙ ගහෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං. අථ තෙ රාජා ‘‘තුම්හෙහි මාරිතා’’ති පුච්ඡි. ‘‘ආම, දෙවා’’ති. ‘‘කෙහි මාරාපිතා’’ති? ‘‘අඤ්ඤතිත්ථියෙහි, දෙවා’’ති. රාජා තිත්ථියෙ පක්කොසාපෙත්වා සුන්දරිං උක්ඛිපාපෙත්වා ‘‘ගච්ඡථ තුම්හෙ, එවං වදන්තා නගරං ආහිණ්ඩථ ‘අයං සුන්දරී සමණස්ස ගොතමස්ස අවණ්ණං ආරොපෙතුකාමෙහි අම්හෙහි මාරාපිතා, නෙව සමණස්ස ගොතමස්ස, න ගොතමසාවකානං දොසො අත්ථි, අම්හාකංයෙව දොසො’’’ති ආණාපෙසි. තෙ තථා අකංසු. බාලමහාජනො තදා සද්දහි, තිත්ථියාපි පුරිසවධදණ්ඩෙන පලිබුද්ධා. තතො පට්ඨාය බුද්ධානං මහන්තතරො ලාභසක්කාරො අහොසි.

අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, තිත්ථියා ‘බුද්ධානං කාළකභාවං උප්පාදෙස්සාමා’ති සයං කාළකා ජාතා, බුද්ධානං පන මහන්තතරො ලාභසක්කාරො උදපාදී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, සක්කා බුද්ධානං සංකිලෙසං උප්පාදෙතුං, බුද්ධානං සංකිලිට්ඨභාවකරණං නාම ජාතිමණිනො කිලිට්ඨභාවකරණසදිසං, පුබ්බෙ ජාතිමණිං ‘කිලිට්ඨං කරිස්සාමා’ති වායමන්තාපි නාසක්ඛිංසු කිලිට්ඨං කාතු’’න්ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං ගාමකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා නික්ඛමිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ තිස්සො පබ්බතරාජියො අතික්කමිත්වා තාපසො හුත්වා පණ්ණසාලායං වසි. තස්සා අවිදූරෙ මණිගුහා අහොසි, තත්ථ තිංසමත්තා සූකරා වසන්ති, ගුහාය අවිදූරෙ එකො සීහො චරති, තස්ස මණිම්හි ඡායා පඤ්ඤායති. සූකරා සීහච්ඡායං දිස්වා භීතා උත්‍රස්තා අප්පමංසලොහිතා අහෙසුං. තෙ ‘‘ඉමස්ස මණිනො විප්පසන්නත්තා අයං ඡායා පඤ්ඤායති, ඉමං මණිං සංකිලිට්ඨං විවණ්ණං කරොමා’’ති චින්තෙත්වා අවිදූරෙ එකං සරං ගන්ත්වා කලලෙ පවට්ටෙත්වා ආගන්ත්වා තං මණිං සංසන්ති. සො සූකරලොමෙහි සංසියමානො විප්පසන්නතරො අහොසි. සූකරා උපායං අපස්සන්තා ‘‘ඉමස්ස මණිනො විවණ්ණකරණූපායං තාපසං පුච්ඡිස්සාමා’’ති බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං ඨිතා පුරිමා ද්වෙ ගාථා උදාහරිංසු –

103.

‘‘දරියා සත්ත වස්සානි, තිංසමත්තා වසාමසෙ;

හඤ්ඤාම මණිනො ආභං, ඉති නො මන්තරං අහු.

104.

‘‘යාවතා මණිං සංසාම, භියෙ‍යා වොදායතෙ මණි;
ඉදඤ්චදානි පුච්ඡාම, කිං කිච්චං ඉධ මඤ්ඤසී’’ති.

තත්ථ **දරියාති** මණිගුහායං. **වසාමසෙති** වසාම. **හඤ්ඤාමාති** හනිස්සාම, මයම්පි විවණ්ණං කරිස්සාම. **ඉදඤ්චදානි පුච්ඡාමාති** ඉදානි මයං ‘‘කෙන කාරණෙන අයං මණි කිලිස්සමානො වොදායතෙ’’ති ඉදං තං පුච්ඡාම. **‘‘කිං කිච්චං ‘ඉධ මඤ්ඤසී’**ති ඉමස්මිං අත්ථෙ ත්වං ඉමං කිච්චං කින්ති මඤ්ඤසී’’ති.

අථ නෙසං ආචික්ඛන්තො බොධිසත්තො තතියං ගාථමාහ –

105.

‘‘අයං මණි වෙළුරියො, අකාචො විමලො සුභො;
නාස්ස සක්කා සිරිං හන්තුං, අපක්කමථ සූකරා’’ති.

තත්ථ **අකාචොති** අකක්කසො. **සුභොති** සොභනො. **සිරින්ති** පභං. **අපක්කමථාති** ඉමස්ස මණිස්ස පභා නාසෙතුං න සක්කා, තුම්හෙ පන ඉමං මණිගුහං පහාය අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡථාති.

තෙ තස්ස කථං සුත්වා තථා අකංසු. බොධිසත්තො ඣානං උප්පාදෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා තාපසො අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මණිසූකරජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[286] 6. සාලූකජාතකවණ්ණනා

මා සාලූකස්ස පිහයීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ථුල්ලකුමාරිකාපලොභනං ආරබ්භ කථෙසි. තං **චූළනාරදකස්සපජාතකෙ** (ජා. 1.13.40 ආදයො) ආවිභවිස්සති. තං පන භික්ඛුං සත්ථා පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සච්චං කිර ත්වං, භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති. ‘‘කො තං උක්කණ්ඨාපෙතී’’ති? ‘‘ථුල්ලකුමාරිකා, භන්තෙ’’ති. සත්ථා ‘‘එසා තෙ භික්ඛු අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි ත්වං එතිස්සා විවාහත්ථාය ආගතපරිසාය උත්තරිභඞ්ගො අහොසී’’ති වත්වා භික්ඛූහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො මහාලොහිතගොණො නාම අහොසි, කනිට්ඨභාතා පනස්ස චූළලොහිතො

නාම. උභොපි ගොණා ගාමකෙ එකස්මිං කුලෙ කම්මං කරොන්ති. තස්ස කුලස්ස එකා වයප්පත්තා කුමාරිකා අත්ථි, තං අඤ්ඤකුලං වාරෙසි. අථ නං කුලං ‘‘විවාහකාලෙ උත්තරිභඞ්ගො භවිස්සතී’’ති සාලූකං නාම සූකරං යාගුභත්තෙන පටිජග්ගි, සො හෙට්ඨාමඤ්චෙ සයති. අථෙකදිවසං චූළලොහිතො භාතරං ආහ – ‘‘භාතික, මයං ඉමස්මිං කුලෙ කම්මං කරොම, අම්හෙ නිස්සාය ඉමං කුලං ජීවති, අථ ච පනිමෙ මනුස්සා අම්හාකං තිණපලාලමත්තං දෙන්ති, ඉමං සූකරං යාගුභත්තෙන පොසෙන්ති, හෙට්ඨාමඤ්චෙ සයාපෙන්ති, කිං නාමෙස එතෙසං කරිස්සතී’’ති. මහාලොහිතො ‘‘තාත, මා ත්වං එතස්ස යාගුභත්තං පත්ථය, එතිස්සා කුමාරිකාය විවාහදිවසෙ එතං උත්තරිභඞ්ගං කාතුකාමා එතෙ මංසස්ස ථූලභාවකරණත්ථං පොසෙන්ති, කතිපාහච්චයෙන තං පස්සිස්සසි හෙට්ඨාමඤ්චතො නික්ඛාමෙත්වා වධිත්වා ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡින්දිත්වා ආගන්තුකභත්තං කරියමාන’’න්ති වත්වා පුරිමා ද්වෙ ගාථා සමුට්ඨාපෙසි –

106.

‘‘මා සාලූකස්ස පිහයි, ආතුරන්නානි භුඤ්ජති;
අප්පොස්සුක්කො භුසං ඛාද, එතං දීඝායුලක්ඛණං.

107.

‘‘ඉදානි සො ඉධාගන්ත්වා, අතිථී යුත්තසෙවකො;
අථ දක්ඛසි සාලූකං, සයන්තං මුසලුත්තර’’න්ති.

තත්ථායං සඞ්ඛෙපත්ථො – තාත, ත්වං මා සාලූකසූකරභාවං පත්ථයි, අයඤ්හි **ආතුරන්නානි** මරණභොජනානි භුඤ්ජති, යානි භුඤ්ජිත්වා නචිරස්සෙව මරණං පාපුණිස්සති, ත්වං පන **අප්පොස්සුක්කො** නිරාලයො හුත්වා අත්තනා ලද්ධං ඉමං පලාලමිස්සකං භුසං ඛාද, එතං දීඝායුභාවස්ස **ලක්ඛණං** සඤ්ජානනනිමිත්තං. ඉදානි කතිපාහස්සෙව සො වෙවාහිකපුරිසො මහතියා පරිසාය යුත්තො යුත්තසෙවකො ඉධ අතිථි හුත්වා ආගතො භවිස්සති, අථෙතං සාලූකං මුසලසදිසෙන උත්තරොට්ඨෙන සමන්නාගතත්තා **මුසලුත්තරං** මාරිතං සයන්තං දක්ඛසීති.

තතො කතිපාහස්සෙව වෙවාහිකෙසු ආගතෙසු සාලූකං මාරෙත්වා උත්තරිභඞ්ගමකංසු. උභො ගොණා තං තස්ස විපත්තිං දිස්වා ‘‘අම්හාකං භුසමෙව වර’’න්ති චින්තයිංසු. සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා තදත්ථජොතිකං තතියං ගාථමාහ –

108.

‘‘විකන්තං සූකරං දිස්වා, සයන්තං මුසලුත්තරං;
ජරග්ගවා විචින්තෙසුං, වරම්හාකං භුසාමිවා’’ති.

තත්ථ **භුසාමිවාති** භුසමෙව අම්හාකං වරං උත්තමන්ති අත්ථො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ‘‘තදා කුමාරිකා එතරහි ථුල්ලකුමාරිකා අහොසි, සාලූකො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු, චූළලොහිතො ආනන්දො, මහාලොහිතො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සාලූකජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[287] 7. ලාභගරහජාතකවණ්ණනා

නානුම්මත්තොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකං ආරබ්භ කථෙසි. ථෙරස්ස කිර සද්ධිවිහාරිකො ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො ‘‘ලාභුප්පත්තිපටිපදං මෙ, භන්තෙ, කථෙථ, කිං කරොන්තො චීවරාදීනං ලාභී හොතී’’ති පුච්ඡි. අථස්ස ථෙරො ‘‘ආවුසො, චතූහඞ්ගෙහි සමන්නාගතස්ස ලාභසක්කාරො උප්පජ්ජති, අත්තනො අබ්භන්තරෙ හිරොත්තප්පං භින්දිත්වා සාමඤ්ඤං පහාය අනුම්මත්තෙනෙව උම්මත්තෙන විය භවිතබ්බං, පිසුණවාචා වත්තබ්බා, නටසදිසෙන භවිතබ්බං, විකිණ්ණවාචෙන කුතූහලෙන භවිතබ්බ’’න්ති ඉමං ලාභුප්පත්තිපටිපදං කථෙසි. සො තං පටිපදං ගරහිත්වා උට්ඨාය පක්කන්තො. ථෙරො සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා තං පවත්තිං ආචික්ඛි. සත්ථා ‘‘නෙසො, සාරිපුත්ත, භික්ඛු ඉදානෙව ලාභං ගරහති, පුබ්බෙපෙස ගරහියෙවා’’ති වත්වා ථෙරෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සොළසවස්සිකකාලෙයෙව තිණ්ණං වෙදානං අට්ඨාරසන්නඤ්ච සිප්පානං පරියොසානං පත්වා දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො හුත්වා පඤ්ච මාණවකසතානි සිප්පං වාචෙසි. තත්‍රෙකො මාණවො සීලාචාරසම්පන්නො එකදිවසං ආචරියං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘කථං ඉමෙසං සත්තානං ලාභො උප්පජ්ජතී’’ති ලාභුප්පත්තිපටිපදං පුච්ඡි. ආචරියො ‘‘තාත, ඉමෙසං සත්තානං චතූහි කාරණෙහි ලාභො උප්පජ්ජතී’’ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

109.

‘‘නානුම්මත්තො නාපිසුණො, නානටො නාකුතූහලො;
මූළ්හෙසු ලභතෙ ලාභං, එසා තෙ අනුසාසනී’’ති.

තත්ථ **නානුම්මත්තොති** න අනුම්මත්තො. ඉදං වුත්තං හොති – යථා උම්මත්තකො නාම ඉත්ථිපුරිසදාරිකදාරකෙ දිස්වා තෙසං වත්ථාලඞ්කාරාදීනි විලුම්පති, තතො තතො මච්ඡමංසපූවාදීනි බලක්කාරෙන ගහෙත්වා ඛාදති, එවමෙව යො ගිහිභූතො අජ්ඣත්තබහිද්ධසමුට්ඨානං හිරොත්තප්පං පහාය කුසලාකුසලං අගණෙත්වා නිරයභයං අභායන්තො ලොභාභිභූතො

පරියාදිණ්ණචිත්තො කාමෙසු පමත්තො සන්ධිච්ඡෙදාදීනි සාහසිකකම්මානි කරොති, පබ්බජිතොපි හිරොත්තප්පං පහාය කුසලාකුසලං අගණෙත්වා නිරයභයං අභායන්තො සත්ථාරා පඤ්ඤත්තං සික්ඛාපදං මද්දන්තො ලොභෙන අභිභූතො පරියාදිණ්ණචිත්තො චීවරාදිමත්තං නිස්සාය අත්තනො සාමඤ්ඤං විජහිත්වා පමත්තො වෙජ්ජකම්මදූතකම්මාදීනි කරොති, වෙළුදානාදීනි නිස්සාය ජීවිකං කප්පෙති, අයං අනුම්මත්තොපි උම්මත්තසදිසත්තා උම්මත්තො නාම, එවරූපස්ස ඛිප්පං ලාභො උප්පජ්ජති. යො පන එවං අනුම්මත්තො ලජ්ජී කුක්කුච්චකො, එස මූළ්හෙසු අපණ්ඩිතෙසු පුරිසෙසු ලාභං න ලභති, තස්මා ලාභත්ථිකෙන උම්මත්තකෙන විය භවිතබ්බන්ති.

නාපිසුණොති එත්ථාපි යො පිසුණො හොති, ''අසුකෙන ඉදං නාම කත''න්ති රාජකුලෙ පෙසුඤ්ඤං උපසංහරති, සො අඤ්ඤෙසං යසං අච්ඡින්දිත්වා අත්තනො ගණ්හාති. රාජානොපි නං ''අයං අම්හෙසු සසස්නෙහො''ති උච්චෙ ඨානෙ ඨපෙන්ති, අමච්චාදයොපිස්ස ''අයං නො රාජකුලෙ පරිභින්දෙය්‍යා''ති භයෙන දාතබ්බං මඤ්ඤන්ති, එවං එතරහි පිසුණස්ස ලාභො උප්පජ්ජති. යො පන අපිසුණො, සො මූළ්හෙසු ලාභං න ලභතීති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො.

නානටොති ලාභං උප්පාදෙන්තෙන නටෙන විය භවිතබ්බං. යථා නටො හිරොත්තප්පං පහාය නච්චගීතවාදිතෙහි කීළං කත්වා ධනං සංහරති, එවමෙව ලාභත්ථිකෙන හිරොත්තප්පං භින්දිත්වා ඉත්ථිපුරිසදාරිකදාරකානං සොණ්ඩසහායෙන විය නානප්පකාරං කෙළිං කරොන්තෙන විචරිතබ්බං. යො එවං අනටො, සො මූළ්හෙසු ලාභං න ලභති.

නාකුතූහලොති කුතූහලො නාම විප්පකිණ්ණවාචො. රාජානො හි අමච්චෙ පුච්ඡන්ති – ''අසුකට්ඨානෙ කිර 'මනුස්සො මාරිතො, ඝරං විලුත්තං, පරෙසං දාරා පධංසිතා'ති සුය්‍යති, කෙසං නු ඛො ඉදං කම්ම''න්ති. තත්ථ සෙසෙසු අකථෙන්තෙසුයෙව යො උට්ඨහිත්වා ''අසුකො ච අසුකො ච නාමා''ති වදති, අයං කුතූහලො නාම. රාජානො තස්ස වචනෙන තෙ පුරිසෙ පරියෙසිත්වා නිසෙධෙත්වා ''ඉමං නිස්සාය නො නගරං නිච්චොරං ජාත''න්ති තස්ස මහන්තං යසං දෙන්ති, සෙසාපි ජනා ''අයං නො රාජපුරිසෙහි පුට්ඨො සුයුත්තදුයුත්තං කථෙය්‍යා''ති භයෙන තස්සෙව ධනං දෙන්ති, එවං කුතූහලස්ස ලාභො උප්පජ්ජති. යො පන අකුතූහලො, එස න මූළ්හෙසු ලභති ලාභං. **එසා තෙ අනුසාසනීති** එසා අම්හාකං සන්තිකා තුය්හං ලාභානුසිට්ඨීති.

අන්තෙවාසිකො ආචරියස්ස කථං සුත්වා ලාභං ගරහන්තො –

110.

‘‘ධිරත්‍ථු තං යසලාභං, ධනලාභඤ්ච බ්‍රාහ්මණ;
යා වුත්ති විනිපාතෙන, අධම්මචරණෙන වා.

111.
‘‘අපි චෙ පත්තමාදාය, අනගාරො පරිබ්බජෙ;
එසාව ජීවිකා සෙය්‍යො, යා චාධම්මෙන එසනා’’ති. –
ගාථාද්වයමාහ;

තත්ථ **යා වුත්තීති** යා ජීවිතවුත්ති. **විනිපාතෙනාති** අත්තනො විනිපාතෙන. **අධම්මචරණෙනාති** අධම්මකිරියාය විසමකිරියාය වධබන්ධනගරහාදීහි අත්තානං විනිපාතෙත්වා අධම්මං චරිත්වා යා වුත්ති, තඤ්ච යසධනලාභඤ්ච සබ්බං **ධිරත්‍ථු** නින්දාමි ගරහාමි, න මෙ එතෙනත්ථොති අධිප්පායො. **පත්තමාදායාති** භික්ඛාභාජනං ගහෙත්වා. **අනගාරො පරිබ්බජෙති** අගෙහො පබ්බජිතො හුත්වා චරෙය්‍ය, න ච සප්පුරිසො කායදුච්චරිතාදිවසෙන අධම්මචරියං චරෙය්‍ය. කිංකාරණා? **එසාව ජීවිකා සෙය්‍යො. යා චාධම්මෙන එසනාති**, යා එසා අධම්මෙන ජීවිකපරියෙසනා, තතො එසා පත්තහත්ථස්ස පරකුලෙසු භික්ඛාචරියාව සෙය්‍යො, සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සුන්දරතරොති දස්සෙති.

එවං මාණවො පබ්බජ්ජාය ගුණං වණ්ණෙත්වා නික්ඛමිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ධම්මෙන භික්ඛං පරියෙසන්තො අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මාණවො ලාභගරහී භික්ඛු අහොසි, ආචරියො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ලාභගරහජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[288] 8. මච්ඡුද්දානජාතකවණ්ණනා

අග්ඝන්ති මච්ඡාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කූටවාණිජං ආරබ්භ කථෙසි. වත්‍ථු හෙට්ඨා කථිතමෙව.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කුටුම්බිකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො කුටුම්බං සණ්ඨපෙසි. කනිට්ඨභාතාපිස්ස අත්ථි, තෙසං අපරභාගෙ පිතා කාලකතො. තෙ එකදිවසං ‘‘පිතු සන්තකං වොහාරං සාධෙස්සාමා’’ති එකං ගාමං ගන්ත්වා කහාපණසහස්සං ලභිත්වා ආගච්ඡන්තා නදීතිත්ථෙ නාවං පටිමානෙන්තා පුටභත්තං භුඤ්ජිංසු. බොධිසත්තො අතිරෙකභත්තං ගඞ්ගාය මච්ඡානං දත්වා නදීදෙවතාය පත්තිං අදාසි. දෙවතා පත්තිං අනුමොදිත්වායෙව දිබ්බෙන යසෙන වඩ්ඪිත්වා අත්තනො යසවුඩ්ඪිං ආවජ්ජමානා තං කාරණං අඤ්ඤාසි. බොධිසත්තොපි වාලිකායං උත්තරාසඞ්ගං පත්ථරිත්වා නිපන්නො නිද්දං

ඔක්කමි, කනිට්ඨභාතා පනස්ස ථොකං චොරපකතිකො. සො තෙ කහාපණෙ බොධිසත්තස්ස අදත්වා සයමෙව ගණ්හිතුකාමතාය කහාපණභණ්ඩිකසදිසං එකං සක්ඛරභණ්ඩිකං කත්වා ද්වෙපි භණ්ඩිකා එකතොව ඨපෙසි. තෙසං නාවං අභිරුහිත්වා ගඞ්ගාමජ්ඣගතානං කනිට්ඨො නාවං ඛොභෙත්වා ''සක්ඛරභණ්ඩිකං උදකෙ ඛිපිස්සාමී''ති සහස්සභණ්ඩිකං ඛිපිත්වා ''භාතික, සහස්සභණ්ඩිකා උදකෙ පතිතා, කින්ති කරොමා''ති ආහ. ''උදකෙ පතිතාය කිං කරිස්සාම, මා චින්තයී''ති. නදීදෙවතා චින්තෙසි – ''අහං ඉමිනා දින්නපත්තිං අනුමොදිත්වා දිබ්බයසෙන වඩ්ඪිත්වා එතස්ස සන්තකං රක්ඛිස්සාමී''ති අත්තනො ආනුභාවෙන තං භණ්ඩිකං එකං මහාමච්ඡං ගිලාපෙත්වා සයං ආරක්ඛං ගණ්හි. සොපි චොරො ගෙහං ගන්ත්වා ''භාතා මෙ වඤ්චිතො''ති භණ්ඩිකං මොචෙන්තො සක්ඛරා පස්සිත්වා හදයෙන සුස්සන්තෙන මඤ්චස්ස අටනිං උපගූහිත්වා නිපජ්ජි.

තදා කෙවට්ටා මච්ඡගහණත්ථාය ජාලං ඛිපිංසු. සො මච්ඡො දෙවතානුභාවෙන ජාලං පාවිසි. කෙවට්ටා තං ගහෙත්වා වික්කිණිතුං නගරං පවිට්ඨා. මනුස්සා මහාමච්ඡං දිස්වා මූලං පුච්ඡන්ති. කෙවට්ටා ''කහාපණසහස්සඤ්ච සත්ත ච මාසකෙ දත්වා ගණ්හථා''ති වදන්ති. මනුස්සා ''සහස්සග්ඝනකමච්ඡොපි නො දිට්ඨො''ති පරිහාසං කරොන්ති. කෙවට්ටා මච්ඡං ගහෙත්වා බොධිසත්තස්ස සරද්වාරං ගන්ත්වා ''ඉමං මච්ඡං ගණ්හථා''ති ආහංසු. ''කිමස්ස මූල''න්ති? ''සත්ත මාසකෙ දත්වා ගණ්හථා''ති. ''අඤ්ඤෙසං දදමානා කථං දෙථා''ති? ''අඤ්ඤෙසං සහස්සෙන ච සත්තහි ච මාසකෙහි දෙම, තුම්හෙ පන සත්ත මාසකෙ දත්වා ගණ්හථා''ති. සො තෙසං සත්ත මාසකෙ දත්වා මච්ඡං භරියාය පෙසෙසි. සා මච්ඡස්ස කුච්ඡිං ඵාලයමානා සහස්සභණ්ඩිකං දිස්වා බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසි. බොධිසත්තො තං ඔලොකෙත්වා අත්තනො ලඤ්ඡං දිස්වා සකසන්තකභාවං ඤත්වා ''ඉදානි ඉමෙ කෙවට්ටා ඉමං මච්ඡං අඤ්ඤෙසං දදමානා සහස්සෙන චෙව සත්තහි ච මාසකෙහි දෙන්ති, අම්හෙ පන පත්වා සහස්සස්ස අම්හාකං සන්තකත්තා සත්තෙව මාසකෙ ගහෙත්වා අදංසු, ඉදං අන්තරං අජානන්තං න සක්කා කඤ්චි සද්දහාපෙතු''න්ති චින්තෙත්වා පඨමං ගාථමාහ –

112.

''අග්ඝන්ති මච්ඡා අධිකං සහස්සං, න සො අත්ථි යො ඉමං සද්දහෙය්‍ය;
මය්හඤ්ච අස්සු ඉධ සත්ත මාසා, අහම්පි තං මච්ඡුද්දානං කිණෙය්‍ය''න්ති.

තත්ථ **අධිකන්ති** අඤ්ඤෙහි පුච්ඡිතා කෙවට්ටා ''සත්තමාසාධිකං සහස්සං අග්ඝන්තී''ති වදන්ති. **න සො අත්ථි යො ඉමං සද්දහෙය්‍යාති** සො පුරිසො න අත්ථි, යො ඉමං කාරණං පච්චක්ඛතො අජානන්තො මම

වචනෙන සද්දහෙය්‍ය, එත්තකං වා මච්ඡා අග්ඝන්තීති යො ඉමං සද්දහෙය්‍ය, සො නත්ථි, තස්මායෙව තෙ අඩ්ඪෙඩ්ඪෙහි න ගහිතාතිපි අත්ථො. **මය්හඤ්ච අස්සූති** මය්හං පන සත්ත මාසකා අහෙසුං. **මච්ඡුද්දානන්ති** මච්ඡවග්ගං. තෙන හි මච්ඡෙන සද්ධිං අඩ්ඪෙඩ්ඪෙපි මච්ඡා එකතො බද්ධා තං සකලම්පි මච්ඡුද්දානං සන්ධායෙතං වුත්තං. **කිණෙය්‍යාන්ති** කිණිං, සත්තෙව මාසකෙ දත්වා එත්තකං මච්ඡවග්ගං ගණ්හින්ති අත්ථො.

එවඤ්ච පන වත්වා ඉදං චින්තෙසි – ''කිං නු ඛො නිස්සාය මයා එතෙ කහාපණා ලද්ධා''ති? තස්මිං ඛණෙ නදීදෙවතා ආකාසෙ දිස්සමානරූපෙන ඨත්වා ''අහං, ගඞ්ගාදෙවතා, තයා මච්ඡානං අතිරෙකභත්තං දත්වා මය්හං පත්ති දින්නා, තෙනාහං තව සන්තකං රක්ඛන්තී ආගතා''ති දීපයමානා ගාථමාහ –

113.

''මච්ඡානං භොජනං දත්වා, මම දක්ඛිණමාදිසි;
තං දක්ඛිණං සරන්තියා, කතං අපචිතිං තයා''ති.

තත්ථ **දක්ඛිණන්ති** ඉමස්මිං ඨානෙ පත්තිදානං දක්ඛිණා නාම. **සරන්තියා කතං අපචිතිං තයාති** තං තයා මය්හං කතං අපචිතිං සරන්තියා මයා ඉදං තව ධනං රක්ඛිතන්ති අත්ථො.

ඉදං වත්වා ච පන සා දෙවතා තස්ස කනිට්ඨෙන කතකූටකම්මං සබ්බං කථෙත්වා ''එසො ඉදානි හදයෙන සුස්සන්තෙන නිපන්නො, දුට්ඨචිත්තස්ස වුඩ්ඪි නාම නත්ථි, අහං පන 'තව සන්තකං මා නස්සී'ති ධනං තෙ ආහරිත්වා අදාසිං, ඉදං කනිට්ඨචොරස්ස අදත්වා සබ්බං ත්වඤ්ඤෙව ගණ්හා''ති වත්වා තතියං ගාථමාහ –

114.

''පදුට්ඨචිත්තස්ස න ඵාති හොති, න චාපි තං දෙවතා පූජයන්ති;
යො භාතරං පෙත්තිකං සාපතෙය්‍යං, අවඤ්චයී දුක්කටකම්මකාරී''ති.

තත්ථ **න ඵාති හොතීති** එවරූපස්ස පුග්ගලස්ස ඉධලොකෙ වා පරලොකෙ වා වුඩ්ඪි නාම න හොති. **න චාපි තන්ති** තං පුග්ගලං තස්ස සන්තකං රක්ඛමානා දෙවතා න පූජයන්ති.

ඉති දෙවතා මිත්තදුබ්භිචොරස්ස කහාපණෙ අදාතුකාමා එවමාහ. බොධිසත්තො පන ''න සක්කා එවං කාතු''න්ති තස්සපි පඤ්ච කහාපණසතානි පෙසෙසියෙව.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ වාණිජො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ‘‘තදා කනිට්ඨභාතා ඉදානි කූටවාණිජො, ජෙට්ඨභාතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මච්ඡුද්දානජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[289] 9. නානාඡන්දජාතකවණ්ණනා

නානාඡන්දා, මහාරාජාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ආයස්මතො ආනන්දස්ස අට්ඨවරලාභං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු එකාදසකනිපාතෙ **ජුණ්හජාතකෙ** (ජා. 1.11.13 ආදයො) ආවිභවිස්සති.

අතීතෙ පන බොධිසත්තො බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගහෙත්වා පිතු අච්චයෙන රජ්ජං පාපුණි. තස්ස ඨානතො අපනීතො පිතු පුරොහිතො අත්ථි. සො දුග්ගතො හුත්වා එකස්මිං ජරගෙහෙ වසති. අථෙකදිවසං බොධිසත්තො අඤ්ඤාතකවෙසෙන රත්තිභාගෙ නගරං පරිග්ගණ්හන්තො විචරති. තමෙනං කතකම්මචොරා එකස්මිං සුරාපානෙ සුරං පිවිත්වා අපරම්පි සටෙනාදාය අත්තනො ගෙහං ගච්ඡන්තා අන්තරවීථියං දිස්වා ‘‘අරෙ කොසි ත්ව’’න්ති වත්වා පහරිත්වා උත්තරිසාටකං ගහෙත්වා ඝටං උක්ඛිපාපෙත්වා තාසෙන්තා ගච්ඡිංසු. සොපි ඛො බ්‍රාහ්මණො තස්මිං ඛණෙ නික්ඛමිත්වා අන්තරවීථියං ඨිතො නක්ඛත්තං ඔලොකෙන්තො රඤ්ඤො අමිත්තානං හත්ථගතභාවං ඤත්වා බ්‍රාහ්මණිං ආමන්තෙසි. සා ‘‘කිං, අය්‍යා’’ති වත්වා වෙගෙන තස්ස සන්තිකං ආගතා. අථ නං සො ආහ – ‘‘භොති අම්හාකං රාජා අමිත්තානං වසං ගතො’’ති. ‘‘අය්‍ය, කිං තෙ රඤ්ඤො සන්තිකෙ පවත්තියා, බ්‍රාහ්මණා ජානිස්සන්තී’’ති.

රාජා බ්‍රාහ්මණස්ස සද්දං සුත්වා ථොකං ගන්ත්වා ධුත්තෙ ආහ – ‘‘දුග්ගතොම්හි, සාමි, උත්තරාසඞ්ගං ගහෙත්වා විස්සජ්ජෙථ ම’’න්ති. තෙ පුනප්පුනං කථෙන්තං කාරුඤ්ඤෙන විස්සජ්ජෙසුං. සො තෙසං වසනගෙහං සල්ලක්ඛෙත්වා නිවත්ති. අථ පොරාණකපුරොහිතො බ්‍රාහ්මණොපි ‘‘භොති, අම්හාකං රාජා අමිත්තහත්ථතො මුත්තො’’ති ආහ. රාජා තම්පි සුත්වා තම්පි ගෙහං සල්ලක්ඛෙත්වා පාසාදං අභිරුහි. සො විභාතාය රත්තියා බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා ‘‘කිං ආචරියා රත්තිං නක්ඛත්තං ඔලොකයිත්ථා’’ති පුච්ඡි. ‘‘ආම, දෙවා’’ති. ‘‘කිං සොභන’’න්ති? ‘‘සොභනං, දෙවා’’ති. ‘‘කොචි ගාහො නත්ථී’’ති. ‘‘නත්ථි, දෙවා’’ති. රාජා ‘‘අසුකගෙහතො බ්‍රාහ්මණං පක්කොසථා’’ති පොරාණකපුරොහිතං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘කිං, ආචරිය, රත්තිං තෙ නක්ඛත්තං දිට්ඨ’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘ආම, දෙවා’’ති. ‘‘අත්ථි කොචි ගාහො’’ති. ‘‘ආම, මහාරාජ, අජ්ජ රත්තිං තුම්හෙ අමිත්තවසං ගන්ත්වා මුහුත්තෙනෙව මුත්තා’’ති. රාජා ‘‘නක්ඛත්තජානනකෙන නාම එවරූපෙන

භවිතබ්බ''න්ති සෙසබ්‍රාහ්මණෙ නික්කඩ්ඪාපෙත්වා ''බ්‍රාහ්මණ, පසන්නොස්මි තෙ, වරං ත්වං ගණ්හා''ති ආහ. ''මහාරාජ, පුත්තදාරෙන සද්ධිං මන්තෙත්වා ගණ්හිස්සාමී''ති. ''ගච්ඡ මන්තෙත්වා එහී''ති.

සො ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණිඤ්ච පුත්තඤ්ච සුණිසඤ්ච දාසිඤ්ච පක්කොසිත්වා ''රාජා මෙ වරං දදාති, කිං ගණ්හාමා''ති පුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණී ''මය්හං ධෙනුසතං ආනෙහී''ති ආහ, පුත්තො ඡත්තමාණවො නාම ''මය්හං කුමුදවණ්ණෙහි චතූහි සින්ධවෙහි යුත්තං ආජඤ්ඤරථ''න්ති, සුණිසා ''මය්හං මණිකුණ්ඩලං ආදිං කත්වා සබ්බාලඞ්කාර''න්ති, පුණ්ණා නාම දාසී ''මය්හං උදුක්ඛලමුසලඤ්චෙව සුප්පඤ්චා''ති. බ්‍රාහ්මණො පන ගාමවරං ගහෙතුකාමො රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා ''කිං, බ්‍රාහ්මණ, පුච්ඡිතො තෙ පුත්තදාරො''ති පුට්ඨො ''ආම, දෙව, පුච්ඡිතො, අනෙකච්ඡන්දො''ති වත්වා පඨමං ගාථාද්වයමාහ –

115.

''නානාඡන්දා මහාරාජ, එකාගාරෙ වසාමසෙ;
අහං ගාමවරං ඉච්ඡෙ, බ්‍රාහ්මණී ච ගවං සතං.

116.

''පුත්තො ච ආජඤ්ඤරථං, කඤ්ඤා ච මණිකුණ්ඩලං;
යා චෙසා පුණ්ණිකා ජම්මී, උදුක්ඛලංභිකඞ්ඛතී''ති.

තත්ථ **ඉච්ඡෙ**ති ඉච්ඡාමි. **ගවං සත**න්ති ධෙනූනං ගුන්නං සතං. **කඤ්ඤා**ති සුණිසා. **යා චෙසා**ති යා එසා අම්හාකං ඝරෙ පුණ්ණිකා නාම දාසී, සා ජම්මී ලාමිකා සුප්පමුසලෙහි සද්ධිං උදුක්ඛලං අභිකඞ්ඛති ඉච්ඡතීති.

රාජා ''සබ්බෙසං ඉච්ඡිතිච්ඡිතං දෙථා''ති ආණාපෙන්තො –

117.

''බ්‍රාහ්මණස්ස ගාමවරං, බ්‍රාහ්මණියා ගවං සතං;
පුත්තස්ස ආජඤ්ඤරථං, කඤ්ඤාය මණිකුණ්ඩලං;
යඤ්චෙතං පුණ්ණිකං ජම්මිං, පටිපාදෙථුදුක්ඛල''න්ති. – ගාථමාහ;

තත්ථ **යඤ්චෙත**න්ති යඤ්ච එතං පුණ්ණිකන්ති වදති, තං ජම්මිං උදුක්ඛලං පටිපාදෙථ සම්පටිච්ඡාපෙථාති.

ඉති රාජා බ්‍රාහ්මණෙන පත්ථිතඤ්ච අඤ්ඤඤ්ච මහන්තං යසං දත්වා ''ඉතො පට්ඨාය අම්හාකං කත්තබ්බකිච්චෙසු උස්සුක්කං ආපජ්ජා''ති වත්වා බ්‍රාහ්මණං අත්තනො සන්තිකෙ අකාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා බ්‍රාහ්මණො ආනන්දො අහොසි, රාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

නානාඡන්දජාතකවණ්ණනා නවමා.

[290] 10. සීලවීමංසකජාතකවණ්ණනා

සීලං කිරෙව කල්‍යාණන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං සීලවීමංසකබ්‍රාහ්මණං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු පන පච්චුප්පන්නම්පි අතීතම්පි හෙට්ඨා එකකනිපාතෙ **සීලවීමංසකජාතකෙ** (ජා. 1.1.86) විත්ථාරිතමෙව. ඉධ පන බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ තස්ස පුරොහිතො සීලසම්පන්නො ‘‘අත්තනො සීලං වීමංසිස්සාමී’’ති හෙරඤ්ඤිකඵලකතො ද්වෙ දිවසෙ එකෙකං කහාපණං ගණ්හි. අථ නං තතියදිවසෙ ‘‘චොරො’’ති ගහෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං නයිංසු. සො අන්තරාමග්ගෙ අහිතුණ්ඩිකෙ සප්පං කීළාපෙන්තෙ අද්දස. අථ නං රාජා දිස්වා ‘‘කස්මා එවරූපං අකාසී’’ති පුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණො ‘‘අත්තනො සීලං වීමංසිතුකාමතාය’’ති වත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

118.

‘‘සීලං කිරෙව කල්‍යාණං, සීලං ලොකෙ අනුත්තරං;
පස්ස ඝොරවිසො නාගො, සීලවාති න හඤ්ඤති.

119.

‘‘සොහං සීලං සමාදිස්සං, ලොකෙ අනුමතං සිවං;
අරියවුත්තිසමාචාරො, යෙන වුච්චති සීලවා.

120.

‘‘ඤාතීනඤ්ච පියො හොති, මිත්තෙසු ච විරොචති;
කායස්ස භෙදා සුගතිං, උපපජ්ජති සීලවා’’ති.

තත්ථ **සීලන්**ති ආචාරො. **කිරා**ති අනුස්සවත්ථෙ නිපාතො. **කල්‍යාණන්**ති සොභනං, ‘‘සීලං කිරෙව කල්‍යාණ’’න්ති එවං පණ්ඩිතා වදන්තීති අත්ථො. **පස්සා**ති අත්තානමෙව වදති. **න හඤ්ඤතී**ති පරම්පි න විහෙඨෙති, පරෙහිපි න විහෙඨීයති. **සමාදිස්සන්**ති සමාදියිස්සාමි. **අනුමතං සිවන්**ති ‘‘ඛෙමං නිබ්භය’’න්ති එවං පණ්ඩිතෙහි සම්පටිච්ඡිතං. **යෙන වුච්චතී**ති යෙන සීලෙන සීලවා පුරිසො අරියානං බුද්ධාදීනං පටිපත්තිං සමාචරන්තො ‘‘අරියවුත්තිසමාචාරො’’ති වුච්චති, තමහං සමාදියිස්සාමීති අත්ථො. **විරොචතී**ති පබ්බතමත්ථකෙ අග්ගික්ඛන්ධො විය විරොචති.

එවං බොධිසත්තො තීහි ගාථාහි සීලස්ස වණ්ණං පකාසෙන්තො රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා ‘‘මහාරාජ, මම ගෙහෙ පිතු සන්තකං මාතු සන්තකං අත්තනා උප්පාදිතං තයා දින්නඤ්ච බහු ධනං අත්ථි, පරියන්තො

නාම න පඤ්ඤායති, අහං පන සීලං වීමංසන්තො හෙරඤ්ඤිකඵලකතො කහාපණෙ ගණ්හිං. ඉදානි මයා ඉමස්මිං ලොකෙ ජාතිගොත්තකුලපදෙසානං ලාමකභාවො, සීලස්සෙව ච ජෙට්ඨකභාවො ඤාතො, අහං පබ්බජිස්සාමි, පබ්බජ්ජං මෙ අනුජානාහී’’ති අනුජානාපෙත්වා රඤ්ඤා පුනප්පුනං යාචියමානොපි නික්ඛම්ම හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සීලවීමංසකො පුරොහිතො බ්‍රාහ්මණො අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සීලවීමංසකජාතකවණ්ණනා දසමා.

අබ්භන්තරවග්ගො චතුත්ථො.

තස්සුද්දානං –

දුම කංසවරුත්තමබ්‍යග්ඝමිගා, මණයො මණි සාලුකමව්හයනො;
අනුසාසනියොපි ච මච්ඡවරො, මණිකුණ්ඩලකෙන කිරෙන දසාති.

5. කුම්භවග්ගො

[291] 1. සුරාඝටජාතකවණ්ණනා

සබ්බකාමදදං කුම්භන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අනාථපිණ්ඩිකස්ස භාගිනෙය්‍යං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර මාතාපිතූනං සන්තකා චත්තාලීස හිරඤ්ඤකොටියො පානබ්‍යසනෙන නාසෙත්වා සෙට්ඨිනො සන්තිකං අගමාසි. සොපිස්ස ‘‘වොහාරං කරොහී’’ති සහස්සං අදාසි, තම්පි නාසෙත්වා පුන අගමාසි. පුනස්ස පඤ්ච සතානි දාපෙසි, තානිපි නාසෙත්වා පුන ආගතස්ස ද්වෙ ථූලසාටකෙ දාපෙසි. තෙපි නාසෙත්වා පුන ආගතං ගීවායං ගාහාපෙත්වා නීහරාපෙසි. සො අනාථො හුත්වා පරකුට්ටං නිස්සාය කාලමකාසි, තමෙනං කඩ්ඪිත්වා බහි ඡඩ්ඩෙසුං. අනාථපිණ්ඩිකො විහාරං ගන්ත්වා සබ්බං තං භාගිනෙය්‍යස්ස පවත්තිං තථාගතස්ස ආරොචෙසි. සත්ථා ‘‘ත්වං එතං කථං සන්තප්පෙස්සසි, යමහං පුබ්බෙ සබ්බකාමදදං කුම්භං දත්වාපි සන්තප්පෙතුං නාසක්ඛි’’න්ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා පිතු අච්චයෙන සෙට්ඨිට්ඨානං ලභි. තස්ස ගෙහෙ භූමිගතමෙව චත්තාලීසකොටිධනං අහොසි, පුත්තො පනස්ස එකොයෙව. බොධිසත්තො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා කාලකතො සක්කො දෙවරාජා හුත්වා නිබ්බත්ති. අථස්ස පුත්තො වීථිං ආවරිත්වා මණ්ඩපං කාරෙත්වා මහාජනපරිවුතො නිසීදිත්වා සුරං පාතුං ආරභි. සො ලඞ්ඝනධාවනනච්චගීතාදීනි කරොන්තානං සහස්සං සහස්සං දදමානො

ඉත්ථිසොණ්ඩසුරාසොණ්ඩමංසසොණ්ඩාදිභාවං ආපජ්ජිත්වා ‘‘ක්ව ගීතං, ක්ව නච්චං, ක්ව වාදිත’’න්ති සමජ්ජත්ථිකො පමත්තො හුත්වා ආහිණ්ඩන්තො නචිරස්සෙව චත්තාලීසකොටිධනං උපභොගපරිභොගූපකරණානි ච විනාසෙත්වා දුග්ගතො කපණො පිලොතිකං නිවාසෙත්වා විචරි. සක්කො ආවජ්ජෙන්තො තස්ස දුග්ගතභාවං ඤත්වා පුත්තපෙමෙන ආගන්ත්වා සබ්බකාමදදං කුම්භං දත්වා ‘‘තාත, යථා අයං කුම්භො න භිජ්ජති, තථා නං රක්ඛ, ඉමස්මිං තෙ සති ධනස්ස පරිච්ඡෙදො නාම න භවිස්සති, අප්පමත්තො හොහී’’ති ඔවදිත්වා දෙවලොකමෙව ගතො. තතො පට්ඨාය සුරං පිවන්තො විචරි. අථෙකදිවසං මත්තො තං කුම්භං ආකාසෙ ඛිපිත්වා සම්පටිච්ඡන්තො එකවාරං විරජ්ඣි, කුම්භො භූමියං පතිත්වා භිජ්ජි. තතො පට්ඨාය පුන දලිද්දො හුත්වා පිලොතිකං නිවාසෙත්වා කපාලහත්ථො භික්ඛං චරන්තො පරකුට්ටං නිස්සාය කාලමකාසි.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා –

121.

‘‘සබ්බකාමදදං කුම්භං, කුටං ලද්ධාන ධුත්තකො;
යාව නං අනුපාලෙති, තාව සො සුඛමෙධති.

122.

‘‘යදා මත්තො ච දිත්තො ච, පමාදා කුම්භමබ්භිදා;
තදා නග්ගො ච පොත්ථො ච, පච්ඡා බාලො විහඤ්ඤති.

123.

‘‘එවමෙව යො ධනං ලද්ධා, පමත්තො පරිභුඤ්ජති;
පච්ඡා තප්පති දුම්මෙධො, කුටං භිත්වාව ධුත්තකො’’ති. –

ඉමා අභිසම්බුද්ධගාථා වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි.

තත්ථ **සබ්බකාමදදන්ති** සබ්බෙ වත්ථුකාමෙ දාතුං සමත්ථං කුම්භං. **කුටන්ති** කුම්භවෙවචනං. **යාවාති** යත්තකං කාලං. **අනුපාලෙතීති** යො කොචි එවරූපං ලභිත්වා යාව රක්ඛති, තාව සො සුඛමෙධතීති අත්ථො. **මත්තො ච දිත්තො චාති** සුරාමදෙන මත්තො දප්පෙන දිත්තො. **පමාදා කුම්භමබ්භිදාති** පමාදෙන කුම්භං භින්දි. **නග්ගො ච පොත්ථො චාති** කදාචි නග්ගො, කදාචි පොත්ථකපිලොතිකාය නිවත්ථත්තා පොත්ථො. **එවමෙවාති** එවං එව. **පමත්තොති** පමාදෙන. **තප්පතීති** සොචති.

‘‘තදා සුරාඝටභෙදකො ධුත්තො සෙට්ඨිභාගිනෙය්‍යො අහොසි, සක්කො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සුරාඝටජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[292] 2. සුපත්තජාතකවණ්ණනා

බාරාණසියං, මහාරාජාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො බිම්බාදෙවියා සාරිපුත්තත්ථෙරෙන දින්නං රොහිතමච්ඡරසං නවසප්පිමිස්සකං සාලිභත්තං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා කථිත**අබ්භන්තරජාතකෙ** (ජා. 1.3.91-93) වත්ථුසදිසමෙව. තදාපි හි ථෙරියා උදරවාතො කුප්පි, රාහුලභද්දො ථෙරස්ස ආචික්ඛි. ථෙරො තං ආසනසාලායං නිසීදාපෙත්වා කොසලරඤ්ඤො නිවෙසනං ගන්ත්වා රොහිතමච්ඡරසං නවසප්පිමිස්සකං සාලිභත්තං ආහරිත්වා තස්ස අදාසි. සො ආහරිත්වා මාතු ථෙරියා අදාසි, තස්සා භුත්තමත්තාය උදරවාතො පටිප්පස්සම්භි. රාජා පුරිසෙ පෙසෙත්වා පරිග්ගණ්හාපෙත්වා තතො පට්ඨාය ථෙරියා තථාරූපං භත්තං අදාසි. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො ධම්මසෙනාපති, ථෙරිං එවරූපෙන නාම භොජනෙන සන්තප්පෙසී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව සාරිපුත්තො රාහුලමාතාය පත්ථිතං දෙති, පුබ්බෙපි අදාසියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාකයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො අසීතියා කාකසහස්සානං ජෙට්ඨකො සුපත්තො නාම කාකරාජා අහොසි, අග්ගමහෙසී පනස්ස සුඵස්සා නාම කාකී අහොසි, සෙනාපති සුමුඛො නාම. සො අසීතියා කාකසහස්සෙහි පරිවුතො බාරාණසිං උපනිස්සාය වසි. සො එකදිවසං සුඵස්සං ආදාය ගොචරං පරියෙසන්තො බාරාණසිරඤ්ඤො මහානසමත්ථකෙන අගමාසි. සූදො රඤ්ඤො නානාමච්ඡමංසවිකතිපරිවාරං භොජනං සම්පාදෙත්වා ථොකං භාජනානි විවරිත්වා උසුමං පලාපෙන්තො අට්ඨාසි. සුඵස්සා මච්ඡමංසගන්ධං ඝායිත්වා රාජභොජනං භුඤ්ජිතුකාමා හුත්වා තං දිවසං අකථෙත්වා දුතියදිවසෙ ‘‘එහි, භද්දෙ, ගොචරාය ගමිස්සාමා’’ති වුත්තා ‘‘තුම්හෙ ගච්ඡථ, මය්හං එකො දොහළො අත්ථී’’ති වත්වා ‘‘කීදිසො දොහළො’’ති වුත්තෙ ‘‘බාරාණසිරඤ්ඤො භොජනං භුඤ්ජිතුකාමාම්හි, න ඛො පන සක්කා මයා තං ලද්ධුං, තස්මා ජීවිතං පරිච්චජිස්සාමි, දෙවා’’ති ආහ. බොධිසත්තො චින්තයමානො නිසීදි. සුමුඛො ආගන්ත්වා ‘‘කිං, මහාරාජ, අනත්තමනොසී’’ති පුච්ඡි, රාජා තමත්ථං ආරොචෙසි. සෙනාපති ‘‘මා චින්තයි, මහාරාජා’’ති තෙ උභොපි අස්සාසෙත්වා ‘‘අජ්ජ තුම්හෙ ඉධෙව හොථ, මයං භත්තං ආහරිස්සාමා’’ති වත්වා පක්කාමි.

සො කාකෙ සන්නිපාතෙත්වා තං කාරණං කථෙත්වා ‘‘එථ භත්තං ආහරිස්සාමා’’ති කාකෙහි සද්ධිං බාරාණසිං පවිසිත්වා මහානසස්ස අවිදූරෙ

කාකෙ වග්ගෙ වග්ගෙ කත්වා තස්මිං තස්මිං ඨානෙ ආරක්ඛත්ථාය ඨපෙත්වා සයං අට්ඨහි කාකයොධෙහි සද්ධිං මහානසඡදනෙ නිසීදි රඤ්ඤො භත්තහරණකාලං ඔලොකයමානො. තෙ ච කාකෙ ආහ – ‘‘අහං රඤ්ඤො භත්තෙ හරියමානෙ භාජනානි පාතෙස්සාමි, භාජනෙසු පතිතෙසු මය්හං ජීවිතං නත්ථි, තුම්හෙසු චත්තාරො ජනා මුඛපූරං භත්තං, චත්තාරො මච්ඡමංසං ගහෙත්වා නෙත්වා සුපත්තං සපජාපතිකං කාකරාජානං භොජෙථ, ‘කහං සෙනාපතී’ති වුත්තෙ ‘පච්ඡතො එහිතී’ති වදෙය්‍යාථා’’ති. අථ සූදො රඤ්ඤො භොජනවිකතිං සම්පාදෙත්වා කාජෙන ගහෙත්වා රාජකුලං පායාසි. තස්ස රාජඞ්ගණං ගතකාලෙ කාකසෙනාපති කාකානං සඤ්ඤං දත්වා සයං උප්පතිත්වා භත්තහාරකස්ස උරෙ නිසීදිත්වා නඛපඤ්ජරෙන පහරිත්වා කණයග්ගසදිසෙන තුණ්ඩෙන නාසග්ගමස්ස අභිහන්ත්වා උට්ඨාය ද්වීහි පක්ඛෙහි මුඛමස්ස පිදහි. රාජා මහාතලෙ චඞ්කමන්තො මහාවාතපානෙන ඔලොකෙත්වා තං කාකස්ස කිරියං දිස්වා භත්තහාරකස්ස සද්දං දත්වා ‘‘භො භත්තකාරක, භාජනානි ඡඩ්ඩෙත්වා කාකමෙව ගණ්හා’’ති ආහ. සො භාජනානි ඡඩ්ඩෙත්වා කාකං දළ්හං ගණ්හි. රාජාපි නං ‘‘ඉතො එහී’’ති ආහ.

තස්මිං ඛණෙ කාකා ආගන්ත්වා අත්තනො පහොනකං භුඤ්ජිත්වා සෙසං වුත්තනියාමෙනෙව ගහෙත්වා අගමිංසු. තතො සෙසා ආගන්ත්වා සෙසං භුඤ්ජිංසු. තෙපි අට්ඨ ජනා ගන්ත්වා රාජානං සපජාපතිකං භොජෙසුං, සුඵස්සාය දොහළො වූපසමි. භත්තහාරකො කාකං රඤ්ඤො උපනෙසි. අථ නං රාජා පුච්ඡි – ‘‘භො කාක, ත්වං මමඤ්ච න ලජ්ජි, භත්තහාරකස්ස ච නාසං ඛණ්ඩෙසි, භත්තභාජනානි ච භින්දි, අත්තනො ච ජීවිතං න රක්ඛි, කස්මා එවරූපං කම්මමකාසී’’ති? කාකො ‘‘මහාරාජ, අම්හාකං රාජා බාරාණසිං උපනිස්සාය වසති, අහමස්ස සෙනාපති, තස්ස සුඵස්සා නාම භරියා දොහළිනී තුම්හාකං භොජනං භුඤ්ජිතුකාමා, රාජා තස්සා දොහළං මය්හං ආචික්ඛි. අහං තත්ථෙව මම ජීවිතං පරිච්චජිත්වා ආගතො, ඉදානි මෙ තස්සා භොජනං පෙසිතං, මය්හං මනොරථො මත්ථකං පත්තො, ඉමිනා කාරණෙන මයා එවරූපං කම්මං කත’’න්ති දීපෙන්තො ඉමා ගාථා ආහ.

124.

‘‘බාරාණස්‍යං මහාරාජ, කාකරාජා නිවාසකො;
අසීතියා සහස්සෙහි, සුපත්තො පරිවාරිතො.

125.

‘‘තස්ස දොහළිනී භරියා, සුඵස්සා භක්ඛිතුමිච්ඡති;
රඤ්ඤො මහානසෙ පක්කං, පච්චග්ඝං රාජභොජනං.

126.

‘‘තෙසාහං පහිතො දූතො, රඤ්ඤො චම්හි ඉධාගතො;

හත්තු අපචිතිං කුම්මි, නාසායමකරං වණ''න්ති.

තත්ථ **බාරාණස්‍යන්ති** බාරාණසියං. **නිවාසකොති** නිබද්ධවසනකො. **පක්කන්ති** නානප්පකාරෙන සම්පාදිතං. කෙචි ''සිද්ධ''න්ති සජ්ඣායන්ති. **පච්චග්ඝන්ති** අබ්භුණ්හං අපාරිවාසිකං, මච්ඡමංසවිකතීසු වා පච්චෙකං මහග්ඝං එත්ථාති පච්චග්ඝං. **තෙසාහං පහිතො දූතො, රඤ්ඤො චම්හි ඉධාගතොති** තෙසං උභින්නම්පි අහං දූතො ආණත්තිකරො රඤ්ඤො ච අම්හි පහිතො, තස්මා ඉධ ආගතොති අත්ථො. **හත්තු අපචිතිං කුම්මීති** ස්වාහං එවං ආගතො අත්තනො හත්තු අපචිතිං සක්කාරසම්මානං කරොමි. **නාසායමකරං වණන්ති**, මහාරාජ, ඉමිනා කාරණෙන තුම්හෙ ච අත්තනො ච ජීවිතං අගණෙත්වා භත්තභාජනං පාතාපෙතුං භත්තහාරකස්ස නාසාය මුඛතුණ්ඩකෙන වණං අකාසිං, මයා අත්තනො රඤ්ඤො අපචිති කතා, ඉදානි තුම්හෙ යං ඉච්ඡථ, තං දණ්ඩං කරොථාති.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා ''මයං තාව මනුස්සභූතානං මහන්තං යසං දත්වා අම්හාකං සුහජ්ජෙ කාතුං න සක්කොම, ගාමාදීනි දදමානාපි අම්හාකං ජීවිතදායකං න ලභාම, අයං කාකො සමානො අත්තනො රඤ්ඤො ජීවිතං පරිච්චජති, අතිවිය සප්පුරිසො මධුරස්සරො ධම්මකථිකො''ති ගුණෙසු පසීදිත්වා තං සෙතච්ඡත්තෙන පූජෙසි. සො අත්තනා ලද්ධෙන සෙතච්ඡත්තෙන රාජානමෙව පූජෙත්වා බොධිසත්තස්ස ගුණෙ කථෙසි. රාජා නං පක්කොසාපෙත්වා ධම්මං සුත්වා උභින්නම්පි තෙසං අත්තනො භොජනනියාමෙන භත්තං පට්ඨපෙසි, සෙසකාකානං දෙවසිකං එකං තණ්ඩුලම්බණං පචාපෙසි, සයඤ්ච බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා සබ්බසත්තානං අභයං දත්වා පඤ්ච සීලානි රක්ඛි. සුපත්තකාකොවාදො පන සත්ත වස්සසතානි පවත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, සුමුඛො සෙනාපති සාරිපුත්තො, සුඵස්සා රාහුලමාතා, සුපත්තො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

සුපත්තජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[293] 3. කායනිබ්බින්දජාතකවණ්ණනා

ඵුට්ඨස්ස මෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං පුරිසං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිරෙකො පුරිසො පණ්ඩුරොගෙන අට්ටිතො වෙජ්ජෙහි පටික්ඛිත්තො. පුත්තදාරොපිස්ස ''කො ඉමං පටිජග්ගිතුං සක්කොතී''ති චින්තෙසි. තස්ස එතදහොසි – ''සචාහං ඉමම්හා රොගා වුට්ඨහිස්සාමි, පබ්බජිස්සාමී''ති. සො කතිපාහෙනෙව කිඤ්චි සප්පායං ලභිත්වා අරොගො හුත්වා ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං පබ්බජ්ජං යාචි. සො සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච ලභිත්වා නචිරස්සෙව

අරහත්තං පාපුණි. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, අසුකො නාම පණ්ඩුරොගී ‘ඉමම්හා රොගා වුට්ඨිතො පබ්බජිස්සාමී’ති චින්තෙත්වා පබ්බජිතො චෙව අරහත්තඤ්ච පත්තො’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති. පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානි අයමෙව; පුබ්බෙ පණ්ඩිතාපි එවං වත්වා රොගා වුට්ඨාය පබ්බජිත්වා අත්තනො වුඩ්ඪිමකංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කුටුම්බං සණ්ඨපෙත්වා වසන්තො පණ්ඩුරොගී අහොසි. වෙජ්ජාපි පටිජග්ගිතුං නාසක්ඛිංසු, පුත්තදාරොපිස්ස විප්පටිසාරී අහොසි. සො ‘‘ඉමම්හා රොගා වුට්ඨිතො පබ්බජිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා කිඤ්චිදෙව සප්පායං ලභිත්වා අරොගො හුත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච උප්පාදෙත්වා ඣානසුඛෙන විහරන්තො ‘‘එත්තකං කාලං එවරූපං සුඛං නාම නාලත්ථ’’න්ති උදානං උදානෙන්තො ඉමා ගාථා ආහ –

127.

‘‘එට්ඨස්ස මෙ අඤ්ඤතරෙන බ්‍යාධිනා, රොගෙන බාළ්හං දුඛිතස්ස රුප්පතො;
පරිසුස්සති ඛිප්පමිදං කළෙවරං, පුප්ඵං යථා පංසුනි ආතපෙ කතං.

128.

‘‘අජඤ්ඤං ජඤ්ඤසඞ්ඛාතං, අසුචිං සුචිසම්මතං;
නානාකුණපපරිපූරං, ජඤ්ඤරූපං අපස්සතො.

129.

‘‘ධිරත්ථුමං ආතුරං පූතිකායං, ජෙගුච්ඡියං අස්සුචිං බ්‍යාධිධම්මං;
යත්ථප්පමත්තා අධිමුච්ඡිතා පජා, හාපෙන්ති මග්ගං සුගතූපපත්තියා’’ති.

තත්ථ **අඤ්ඤතරෙනාති** අට්ඨනවුතියා රොගෙසු එකෙන පණ්ඩුරොගබ්‍යාධිනා. **රොගෙනාති** රුජ්ජනසභාවත්තා එවංලද්ධනාමෙන. **රුප්පතොති** ඝට්ටියමානස්ස පීළියමානස්ස. **පංසුනි ආතපෙ කතන්ති** යථා ආතපෙ තත්තවාලිකාය ඨපිතං සුඛුමපුප්ඵං පරිසුස්සෙය්‍ය, එවං පරිසුස්සතීති අත්ථො.

අජඤ්ඤං ජඤ්ඤසඞ්ඛාතන්ති පටිකූලං අමනාපමෙව බාලානං මනාපන්ති සඞ්ඛං ගතං. **නානාකුණපපරිපූරන්ති** කෙසාදීහි ද්වත්තිංසාය කුණපෙහි පරිපුණ්ණං. **ජඤ්ඤරූපං අපස්සතොති** අපස්සන්තස්ස අන්ධබාලපුථුජ්ජනස්ස මනාපං සාධුරූපං පරිභොගසභාවං හුත්වා උපට්ඨාති,

‘‘අක්ඛිම්හා අක්ඛිගූථකො’’තිආදිනා නයෙන පකාසිතො අසුභසභාවො බාලානං න උපට්ඨාති.

ආතුරන්ති නිච්චගිලානං. **අධිමුච්ඡිතාති** කිලෙසමුච්ඡාය අතිවිය මුච්ඡිතා. **පජාති** අන්ධබාලපුථුජ්ජනා. **හාපෙන්ති මග්ගං සුගතූපපත්තියාති** ඉමස්මිං පූතිකායෙ ලග්ගා ලග්ගිතා හුත්වා අපායමග්ගං පූරෙන්තා දෙවමනුස්සභෙදාය සුගතිඋපපත්තියා මග්ගං පරිහාපෙන්ති.

ඉති මහාසත්තො නානප්පකාරෙන අසුචිභාවඤ්ච නිච්චාතුරභාවඤ්ච පරිග්ගණ්හන්තො කායෙ නිබ්බින්දිත්වා යාවජීවං චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහුජනා සොතාපත්තිඵලාදීනි පාපුණිංසු. ‘‘තදා තාපසො අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කායනිබ්බින්දජාතකවණ්ණනා තතියා.

[294] 4. ජම්බුඛාදකජාතකවණ්ණනා

කොයං බින්දුස්සරො වග්ගූති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තකොකාලිකෙ ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි දෙවදත්තෙ පරිහීනලාභසක්කාරෙ කොකාලිකො කුලානි උපසඞ්කමිත්වා ‘‘දෙවදත්තත්ථෙරො නාම මහාසම්මතපවෙණියා ඔක්කාකරාජවංසෙ ජාතො අසම්භින්නඛත්තියවංසෙ වඩ්ඪිතො තිපිටකධරො ඣානලාභී මධුරකථො ධම්මකථිකො, දෙථ කරොථ ථෙරස්සා’’ති දෙවදත්තස්ස වණ්ණං භාසති. දෙවදත්තොපි ‘‘කොකාලිකො උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලා නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතො බහුස්සුතො ධම්මකථිකො, දෙථ කරොථ කොකාලිකස්සා’’ති කොකාලිකස්ස වණ්ණං භාසති. ඉති තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස වණ්ණං භාසිත්වා කුලඝරෙසු භුඤ්ජන්තා විචරන්ති. අථෙකදිවසං ධම්මසභායං භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො දෙවදත්තකොකාලිකා, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස අභූතගුණකථං කථෙත්වා භුඤ්ජන්තා විචරන්තී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස අභූතගුණකථං කථෙත්වා භුඤ්ජන්ති, පුබ්බෙපෙවං භුඤ්ජිංසුයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අඤ්ඤතරස්මිං ජම්බුවනසණ්ඩෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තත්‍රෙකො කාකො ජම්බුසාඛාය නිසින්නො ජම්බුපක්කානි ඛාදති. අථෙකො සිඞ්ගාලො ආගන්ත්වා උද්ධං ඔලොකෙන්තො කාකං දිස්වා ‘‘යංනූනාහං ඉමස්ස

අභූතගුණකථං කථෙත්වා ජම්බූනි ඛාදෙය්‍යා''න්ති තස්ස වණ්ණං කථෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

130.

''කොයං බින්දුස්සරො වග්ගු, සරවන්තානමුත්තමො;
අච්චුතො ජම්බුසාඛාය, මොරච්ඡාපොව කූජතී''ති.

තත්ථ **බින්දුස්සරොති** බින්දුනා අවිසාරෙන පිණ්ඩිතෙන සරෙන සමන්නාගතො. **වග්ගූති** මධුරසද්දො. **අච්චුතොති** න චුතො සන්නිසින්නො. **මොරච්ඡාපොව කූජතීති** තරුණමොරොව මනාපෙන සද්දෙන ''කො නාමෙසො කූජතී''ති වදති.

අථ නං කාකො පටිපසංසන්තො දුතියං ගාථමාහ –

131.

''කුලපුත්තොව ජානාති, කුලපුත්තං පසංසිතුං;
බ්‍යග්ඝච්ඡාපසරීවණ්ණ, භුඤ්ජ සම්ම දදාමි තෙ''ති.

තත්ථ **බ්‍යග්ඝච්ඡාපසරීවණ්ණාති** ත්වං අම්හාකං බ්‍යග්ඝපොතකසමානවණ්ණොව ඛායසි, තෙන තං වදාමි අම්භො බ්‍යග්ඝච්ඡාපසරීවණ්ණ. **භුඤ්ජ, සම්ම, දදාමි තෙති** වයස්ස යාවදත්ථං ජම්බුපක්කානි ඛාද, අහං තෙ දදාමීති.

එවඤ්ච පන වත්වා ජම්බුසාඛං චාලෙත්වා ඵලානි පාතෙසි. අථ තස්මිං ජම්බුරුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා තෙ උභොපි අභූතගුණකථං කථෙත්වා ජම්බූනි ඛාදන්තෙ දිස්වා තතියං ගාථමාහ –

132.

''චිරස්සං වත පස්සාමි, මුසාවාදී සමාගතෙ;
වන්තාදං කුණපාදඤ්ච, අඤ්ඤමඤ්ඤං පසංසකෙ''ති.

තත්ථ **වන්තාදන්ති** පරෙසං වන්තභත්තඛාදකං කාකං. **කුණපාදඤ්චාති** කුණපඛාදකං සිඞ්ගාලඤ්ච.

ඉමඤ්ච පන ගාථං වත්වා සා දෙවතා භෙරවරූපාරම්මණං දස්සෙත්වා තෙ තතො පලාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා සිඞ්ගාලො දෙවදත්තො අහොසි, කාකො කොකාලිකො, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

ජම්බුඛාදකජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[295] 5. අන්තජාතකවණ්ණනා

උසභස්සෙව තෙ ඛන්ධොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො තෙයෙව ද්වෙ ජනෙ ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු පුරිමසදිසමෙව.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං ගාමූපචාරෙ එරණ්ඩරුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තදා එකස්මිං ගාමකෙ මතං ජරග්ගවං නික්කඩ්ඪිත්වා ගාමද්වාරෙ එරණ්ඩවනෙ ඡඩ්ඩෙසුං. එකො සිඞ්ගාලො ආගන්ත්වා තස්ස මංසං ඛාදි. එකො කාකො ආගන්ත්වා එරණ්ඩෙ නිලීනො තං දිස්වා ‘‘යංනූනාහං එතස්ස අභූතගුණකථං කථෙත්වා මංසං ඛාදෙය්‍ය’’න්ති චින්තෙත්වා පඨමං ගාථමාහ –

133.

‘‘උසභස්සෙව තෙ ඛන්ධො, සීහස්සෙව විජම්භිතං;
මිගරාජ නමො ත්‍යත්ථු, අපි කිඤ්චි ලභාමසෙ’’ති.

තත්ථ **නමො ත්‍යත්ථූ**ති නමො තෙ අත්ථු.

තං සුත්වා සිඞ්ගාලො දුතියං ගාථමාහ –

134.

‘‘කුලපුත්තොව ජානාති, කුලපුත්තං පසංසිතුං;
මයූරගීවසඞ්කාස, ඉතො පරියාහි වායසා’’ති.

තත්ථ **ඉතො පරියාහී**ති එරණ්ඩතො ඔතරිත්වා ඉතො යෙනාහං, තෙනාගන්ත්වා මංසං ඛාදාති වදති.

තං තෙසං කිරියං දිස්වා රුක්ඛදෙවතා තතියං ගාථමාහ –

135.

‘‘මිගානං සිඞ්ගාලො අන්තො, පක්ඛීනං පන වායසො;
එරණ්ඩො අන්තො රුක්ඛානං, තයො අන්තා සමාගතා’’ති.

තත්ථ **අන්තො**ති හීනො ලාමකො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සිඞ්ගාලො දෙවදත්තො අහොසි, කාකො කොකාලිකො, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

අන්තජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[296] 6. සමුද්දජාතකවණ්ණනා

කො නායන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උපනන්දත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. සො හි මහග්ඝසො මහාතණ්හො අහොසි, සකටපූරෙහි පච්චයෙහිපි සන්තප්පෙතුං න සක්කා. වස්සූපනායිකකාලෙ ද්වීසු තීසු විහාරෙසු වස්සං උපගන්ත්වා එකස්මිං උපාහනෙ ඨපෙති, එකස්මිං කත්තරයට්ඨිං, එකස්මිං උදකතුම්බං. එකස්මිං සයං වසති, ජනපදවිහාරං ගන්ත්වා පණීතපරික්ඛාරෙ භික්ඛූ දිස්වා අරියවංසකථං කථෙත්වා තෙසං පංසුකූලානි ගාහාපෙත්වා තෙසං චීවරානි ගණ්හාති, මත්තිකාපත්තෙ ගාහාපෙත්වා මනාපමනාපෙ පත්තෙ ථාලකානි ච ගහෙත්වා යානකං පූරෙත්වා ජෙතවනං ආගච්ඡති. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ''ආවුසො, උපනන්දො සක්‍යපුත්තො මහග්ඝසො මහිච්ඡො අඤ්ඤෙසං පටිපත්තිං කථෙත්වා සමණපරික්ඛාරෙන යානකං පූරෙත්වා ආගච්ඡතී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''අයුත්තං, භික්ඛවෙ, උපනන්දෙන කතං පරෙසං අරියවංසකථං කථෙන්තෙන, පඨමතරඤ්හි අත්තනා අප්පිච්ඡෙන හුත්වා පච්ඡා පරෙසං අරියවංසං කථෙතුං වට්ටතී''ති.

''අත්තානමෙව පඨමං, පතිරූපෙ නිවෙසයෙ;
අථඤ්ඤමනුසාසෙය්‍ය, න කිලිස්සෙය්‍ය පණ්ඩිතො''ති. (ධ. ප. 158)
–

ඉමං ධම්මපදෙ ගාථං දෙසෙත්වා උපනන්දං ගරහිත්වා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව උපනන්දො මහිච්ඡො, පුබ්බෙ මහාසමුද්දෙපි උදකං රක්ඛිතබ්බං මඤ්ඤී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සමුද්දදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. අථෙකො කාකො සමුද්දස්ස උපරිභාගෙ විචරන්තො ''සමුද්දෙ උදකං පමාණෙන පිවථ, රක්ඛන්තා පිවථා''ති මච්ඡසඞ්ඝසකුණසඞ්ඝෙ වාරෙන්තො වාරෙන්තො චරති. තං දිස්වා සමුද්දදෙවතා පඨමං ගාථමාහ –

136.

''කො නායං ලොණතොයස්මිං, සමන්තා පරිධාවති;
මච්ඡෙ මකරෙ ච වාරෙති, ඌමීසු ච විහඤ්ඤතී''ති.

තත්ථ **කො නායන්ති** කො නු අයං.

තං සුත්වා සමුද්දකාකො දුතියං ගාථමාහ –

137.

''අනන්තපායී සකුණො, අතිත්තොති දිසාසුතො;

සමුද්දං පාතුමිච්ඡාමි, සාගරං සරිතංපති''න්ති.

තස්සත්ථො – අහං අනන්තසාගරං පාතුමිච්ඡාමි, තෙනම්හි **අනන්තපායී** නාම **සකුණො** මහතියාපි අපූරණියා තණ්හාය සමන්නාගතත්තා **අතිත්තොති**පි අහං දිසාසු **සුතො** විස්සුතො පාකටො, ස්වාහං ඉමං සකලසමුද්දං සුන්දරානං රතනානං ආකරත්තා සාගරෙන වා ඛතත්තා **සාගරං** සරිතානං පතිභාවෙන **සරිතංපතිං** පාතුමිච්ඡාමීති.

තං සුත්වා සමුද්දදෙවතා තතියං ගාථමාහ –

138.

''සො අයං හායති චෙව, පූරතෙ ච මහොදධි;

නාස්ස නායති පීතන්තො, අපෙය්‍යො කිර සාගරො''ති.

තත්ථ **සො අයං හායති චෙවාති** උදකස්ස ඔසක්කනවෙලාය හායති, නික්ඛමනවෙලාය පූරති. **නාස්ස නායතීති** අස්ස මහාසමුද්දස්ස සචෙපි නං සකලලොකො පිවෙය්‍ය, තථාපි ''ඉතො එත්තකං නාම උදකං පීත''න්ති පරියන්තො න පඤ්ඤායති. **අපෙය්‍යො කිරාති** එසො කිර සාගරො න සක්කා කෙනචි උදකං ඛෙපෙත්වා පාතුන්ති.

එවඤ්ච පන වත්වා සා භෙරවරූපාරම්මණං දස්සෙත්වා සමුද්දකාකං පලාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා සමුද්දකාකො උපනන්දො අහොසි, දෙවතා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

සමුද්දජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[297] 7. කාමවිලාපජාතකවණ්ණනා

උච්චෙ සකුණ ඩෙමානාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පුරාණදුතියිකාපලොභනං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු **පුප්ඵරත්තජාතකෙ** (ජා. 1.1.147) කථිතං, අතීතවත්ථු **ඉන්ද්‍රියජාතකෙ** (ජා. 1.8.60 ආදයො) ආවිභවිස්සති. තං පන පුරිසං ජීවන්තං සූලෙ උත්තාසෙසුං. සො තත්ථ නිසින්නො ආකාසෙන ගච්ඡන්තං එකං කාකං දිස්වා තාවඛරම්පි තං වෙදනං අගණෙත්වා පියභරියාය සාසනං පෙසෙතුං කාකං ආමන්තෙන්තො ඉමා ගාථා ආහ –

139.

''උච්චෙ සකුණ ඩෙමාන, පත්තයාන විහඞ්ගම;

වජ්ජාසි ඛො ත්වං වාමූරුං, චිරං ඛො සා කරිස්සති.

140.

‘‘ඉදං ඛො සා න ජානාති, අසිං සත්තිඤ්ච ඔඩ්ඩිතං;
සා චණ්ඩී කාහති කොධං, තං මෙ තපති නො ඉදං.

141.

‘‘එස උප්පලසන්නාහො, නික්ඛඤ්චුස්සීසකොහිතං;
කාසිකඤ්ච මුදුං වත්ථං, තප්පෙතු ධනිකා පියා’’ති.

තත්ථ **ධෙමානාති** ගච්ඡමාන චරමාන. **පත්තයානාති** තමෙවාලපති, තථා **විහඞ්ගමාති**. සො හි පත්තෙහි යානං කත්වා ගමනතො පත්තයානො, ආකාසෙ ගමනතො විහඞ්ගමො. **වජ්ජාසීති** වදෙය්‍යාසි. **වාමූරුන්ති** කදලික්ඛන්ධසමානඌරුං, මම සූලෙ නිසින්නභාවං වදෙය්‍යාසි. **චිරං ඛො සා කරිස්සතීති** සා ඉමං පවත්තිං අජානමානා මම ආගමනං චිරං කරිස්සති, ‘‘චිරං මෙ ගතස්ස පියස්ස න ච ආගච්ඡතී’’ති එවං චින්තෙස්සතීති අත්ථො.

අසිං සත්තිඤ්චාති අසිසමානතාය සත්තිසමානතාය ච සූලමෙව සන්ධාය වදති. තඤ්හි තස්ස උත්තාසනත්ථාය ඔඩ්ඩිතං ඨපිතං. **චණ්ඩීති** කොධනා. **කාහති කොධන්ති** ‘‘අතිචිරායතී’’ති මයි කොධං කරිස්සති. **තං මෙ තපතීති** තං තස්සා කුජ්ඣනං මං තපති. **නො ඉදන්ති** ඉධ පන ඉදං සූලං මං න තපතීති දීපෙති.

‘‘එස උප්පලසන්නාහො’’තිආදීහි සරෙ උස්සීසකෙ ඨපිතං අත්තනො භණ්ඩං ආචික්ඛති. තත්ථ **උප්පලසන්නාහොති** උප්පලො ච සන්නාහො ච උප්පලසන්නාහො, උප්පලසදිසො කණයො ච සන්නාහකො චාති අත්ථො. **නික්ඛඤ්චාති** පඤ්චහි සුවණ්ණෙහි කතං අඞ්ගුලිමුද්දිකං. **කාසිකඤ්ච මුදු වත්ථන්ති** මුදුං කාසිකසාටකයුගං සන්ධායාහ. එත්තකං කිර තෙන උස්සීසකෙ නික්ඛිත්තං. **තප්පෙතු ධනිකා පියාති** එතං සබ්බං ගහෙත්වා සා මම පියා ධනත්ථිකා ඉමිනා ධනෙන තප්පෙතු පූරෙතු, සන්තුට්ඨා හොතූති.

එවං සො පරිදෙවමානොව කාලං කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු, සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ‘‘තදා භරියා එතරහි භරියා අහොසි, යෙන පන දෙවපුත්තෙන තං කාරණං දිට්ඨං, සො අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කාමවිලාපජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[298] 8. උදුම්බරජාතකවණ්ණනා

උදුම්බරා චිමෙ පක්කාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර අඤ්ඤතරස්මිං පච්චන්තගාමකෙ විහාරං

කාරෙත්වා වසති. රමණීයො විහාරො පිට්ඨිපාසාණෙ නිවිට්ඨො, මන්දං සම්මජ්ජනට්ඨානං උදකඵාසුකං, ගොචරගාමො නාතිදූරෙ නාච්චාසන්නෙ, සම්පියායමානා මනුස්සා භික්ඛං දෙන්ති. අථෙකො භික්ඛු චාරිකං චරමානො තං විහාරං පාපුණි. නෙවාසිකො තස්ස ආගන්තුකවත්තං කත්වා පුනදිවසෙ තං ආදාය ගාමං පිණ්ඩාය පාවිසි. මනුස්සා පණීතං භික්ඛං දත්වා ස්වාතනාය නිමන්තයිංසු. ආගන්තුකො කතිපාහං භුඤ්ජිත්වා චින්තෙසි – ‘‘එකෙනුපායෙන ඉමං භික්ඛුං වඤ්චෙත්වා නික්කඩ්ඪිත්වා ඉමං විහාරං ගණ්හිස්සාමී’’ති. අථ නං ථෙරුපට්ඨානං ආගතං පුච්ඡි – ‘‘කිං, ආවුසො, බුද්ධුපට්ඨානං නාකාසී’’ති? ‘‘භන්තෙ, ඉමං විහාරං පටිජග්ගන්තො නත්ථි, තෙනම්හි න ගතපුබ්බො’’ති. ‘‘යාව ත්වං බුද්ධුපට්ඨානං ගන්ත්වා ආගච්ඡසි, තාවාහං පටිජග්ගිස්සාමී’’ති. ‘‘සාධු, භන්තෙ’’ති නෙවාසිකො ‘‘යාව මමාගමනා ථෙරෙ මා පමජ්ජිත්ථා’’ති මනුස්සානං වත්වා පක්කාමි.

තතො පට්ඨාය ආගන්තුකො ‘‘තස්ස නෙවාසිකස්ස අයඤ්ච අයඤ්ච දොසො’’ති තෙ මනුස්සෙ පරිභින්දි. ඉතරොපි සත්ථාරං වන්දිත්වා පුනාගතො, අථස්ස සො සෙනාසනං න අදාසි. සො එකස්මිං ඨානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ පිණ්ඩාය ගාමං පාවිසි, මනුස්සා සාමීචිමත්තම්පි න කරිංසු. සො විප්පටිසාරී හුත්වා පුන ජෙතවනං ගන්ත්වා තං කාරණං භික්ඛූනං ආරොචෙසි. තෙ භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, අසුකො කිර භික්ඛු අසුකං භික්ඛුං විහාරා නික්කඩ්ඪිත්වා සයං තත්ථ වසී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි සො ඉමං වසනට්ඨානා නික්කඩ්ඪියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අරඤ්ඤෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තත්ථ වස්සානෙ සත්තසත්තාහං දෙවො වස්සි. අථෙකො රත්තමුඛබුද්දකමක්කටො එකිස්සා අනොවස්සිකාය පාසාණදරියා වසමානො එකදිවසං දරිද්වාරෙ අතෙමනට්ඨානෙ සුඛෙන නිසීදි. තත්ථ එකො කාළමුඛමහාමක්කටො තින්තො සීතෙන පීළියමානො විචරන්තො තං තථානිසින්නං දිස්වා ‘‘උපායෙන නං නීහරිත්වා එත්ථ වසිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා කුච්ඡිං ඕලම්බෙත්වා සුහිතාකාරං දස්සෙත්වා තස්ස පුරතො ඨත්වා පඨමං ගාථමාහ –

142.

‘‘උදුම්බරා චිමෙ පක්කා, නිග්‍රොධා ච කපිත්ථනා;
එහි නික්ඛම භුඤ්ජස්සු, කිං ජිඝච්ඡාය මීයසී’’ති.

තත්ථ **කපිත්ථනාති** පිලක්ඛා. **එහි නික්ඛමාති** එතෙ උදුම්බරාදයො ඵලභාරනමිතා, අහම්පි ඛාදිත්වා සුහිතො ආගතොස්මි, ත්වම්පි ගච්ඡ භුඤ්ජස්සූති.

සොපි තස්ස වචනං සුත්වා සද්දහිත්වා ඵලානි ඛාදිතුකාමො නික්ඛමිත්වා තත්ථ තත්ථ විචරිත්වා කිඤ්චි අලභන්තො පුනාගන්ත්වා තං අන්තොපාසාණදරියං පවිසිත්වා නිසින්නං දිස්වා ‘‘වඤ්චෙස්සාමි න’’න්ති තස්ස පුරතො ඨත්වා දුතියං ගාථමාහ –

143.

‘‘එවං සො සුහිතො හොති, යො වුඩ්ඪමපචායති;
යථාහමජ්ජ සුහිතො, දුමපක්කානි මාසිතො’’ති.

තත්ථ **දුමපක්කානි මාසිතොති** උදුම්බරාදීනි රුක්ඛඵලානි ඛාදිත්වා අසිතො ධාතො සුහිතො.

තං සුත්වා මහාමක්කටො තතියං ගාථමාහ –

144.

‘‘යං වනෙජො වනෙජස්ස, වඤ්චෙය්‍ය කපිනො කපි;
දහරොපි තං සද්ධෙය්‍ය, න හි ජිණ්ණො ජරාකපී’’ති.

තස්සත්ථො – යං වනෙ ජාතො කපි වනෙ ජාතස්ස කපිනො වඤ්චනං කරෙය්‍ය, තං තයා සදිසො දහරො වානරො සද්දහෙය්‍ය, මාදිසො පන ජිණ්ණො ජරාකපි මහල්ලකමක්කටො න හි සද්දහෙය්‍ය, සතක්ඛත්තුම්පි භණන්තස්ස තුම්හාදිසස්ස න සද්දහති. ඉමස්මිඤ්හි හිමවන්තපදෙසෙ සබ්බං ඵලාඵලං වස්සෙන කිලින්නං පතිතං, පුන තව ඉදං ඨානං නත්ථි, ගච්ඡාති. සො තතොව පක්කාමි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා බුද්දකමක්කටො නෙවාසිකො අහොසි, කාළමහාමක්කටො ආගන්තුකො, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

උදුම්බරජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[299] 9. කොමාරපුත්තජාතකවණ්ණනා

පුරෙ තුවන්ති ඉදං සත්ථා පුබ්බාරාමෙ විහරන්තො කෙළිසීලෙ භික්ඛූ ආරබ්භ කථෙසි. තෙ කිර භික්ඛූ සත්ථරි උපරිපාසාදෙ විහරන්තෙ හෙට්ඨාපාසාදෙ දිට්ඨසුතාදීනි කථෙන්තා කලහඤ්ච පරිහාසඤ්ච කරොන්තා නිසීදිංසු. සත්ථා මහාමොග්ගල්ලානං ආමන්තෙත්වා ‘‘එතෙ භික්ඛූ සංවෙජෙහී’’ති ආහ. ථෙරො ආකාසෙ උප්පතිත්වා පාදඞ්ගුට්ඨකෙන පාසාදථූපිකං පහරිත්වා යාව උදකපරියන්තා පාසාදං කම්පෙසි. තෙ භික්ඛූ මරණභයභීතා නික්ඛමිත්වා බහි අට්ඨංසු. තෙසං සො කෙළිසීලභාවො භික්ඛූසු පාකටො ජාතො. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, එකච්චෙ භික්ඛූ එවරූපෙ නිය්‍යානිකසාසනෙ

පබ්බජිත්වා කෙළිසීලා හුත්වා විචරන්ති, ‘අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා’ති විපස්සනාය කම්මං න කරොන්තී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙතෙ කෙළිසීලකායෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං ගාමකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති, ‘‘කොමාරපුත්තො’’ති නං සඤ්ජානිංසු. සො අපරභාගෙ නික්ඛමිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ වසි. අථඤ්ඤෙ කෙළිසීලා තාපසා හිමවන්තපදෙසෙ අස්සමං මාපෙත්වා වසිංසු, කසිණපරිකම්මමත්තම්පි නෙසං නත්ථි, අරඤ්ඤතො ඵලාඵලානි ආහරිත්වා ඛාදිත්වා හසමානා නානප්පකාරාය කෙළියා වීතිනාමෙන්ති. තෙසං සන්තිකෙ එකො මක්කටො අත්ථි, සොපි කෙළිසීලකොව මුඛවිකාරාදීනි කරොන්තො තාපසානං නානාවිධං කෙළිං දස්සෙති. තාපසා තත්ථ චිරං වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය මනුස්සපථං අගමංසු. තෙසං ගතකාලතො පට්ඨාය බොධිසත්තො තං ඨානං ගන්ත්වා වාසං කප්පෙසි, මක්කටො තෙසං විය තස්සපි කෙළිං දස්සෙසි.

බොධිසත්තො අච්ඡරං පහරිත්වා ‘‘සුසික්ඛිතපබ්බජිතානං සන්තිකෙ වසන්තෙන නාම ආචාරසම්පන්නෙන කායාදීහි සුසඤ්ඤතෙන ඣානෙසු යුත්තෙන භවිතුං වට්ටතී’’ති තස්ස ඔවාදං අදාසි. සො තතො පට්ඨාය සීලවා ආචාරසම්පන්නො අහොසි, බොධිසත්තොපි තතො අඤ්ඤත්ථ අගමාසි. අථ තෙ තාපසා ලොණම්බිලං සෙවිත්වා තං ඨානං අගමංසු. මක්කටො පුබ්බෙ විය තෙසං කෙළිං න දස්සෙසි. අථ නං තාපසා ‘‘පුබ්බෙ, ත්වං ආවුසො, අම්හාකං පුරතො කෙළිං අකාසි, ඉදානි න කරොසි, කිංකාරණා’’ති පුච්ඡන්තා පඨමං ගාථමාහංසු –

145.

‘‘පුරෙ තුවං සීලවතං සකාසෙ, ඔක්කන්තිකං කීළසි අස්සමම්හි;
කරොහරෙ මක්කටියානි මක්කට, න තං මයං සීලවතං රමාමා’’ති.

තත්ථ **සීලවතං සකාසෙති** කෙළිසීලානං අම්හාකං සන්තිකෙ. **ඔක්කන්තිකන්ති** මිගො විය ඔක්කන්තිත්වා කීළසි. **කරොහරෙති** එත්ථ **අරෙති** ආලපනං. **මක්කටියානීති** මුඛමක්කටිකකීළාසඞ්ඛාතානි මුඛවිකාරානි. **න තං මයං සීලවතං රමාමාති** යං පුබ්බෙ තව කෙළිසීලං කෙළිවතං, තං මයං එතරහි න රමාම, ත්වම්පි නො න රමාපෙසි, කිං නු ඛො කාරණන්ති.

තං සුත්වා මක්කටො දුතියං ගාථමාහ –

146.

"සුතා හි මය්හං පරමා විසුද්ධි, කොමාරපුත්තස්ස බහුස්සුතස්ස;
මා දානි මං මඤ්ඤි තුවං යථා පුරෙ, ඣානානුයුත්තො විහරාමි ආවුසො"ති.

තත්ථ **මය්හන්ති** කරණත්ථෙ සම්පදානං. **විසුද්ධීති** ඣානවිසුද්ධි. **බහුස්සුතස්සාති** බහූනං කසිණපරිකම්මානං අට්ඨන්නඤ්ච සමාපත්තීනං සුතත්තා චෙව පටිවිද්ධත්තා ච බහුස්සුතස්ස. **තුවන්ති** තෙසු එකං තාපසං ආලපන්තො ඉදානි මා මං ත්වං පුරෙ විය සඤ්ජානි, නාහං පුරිමසදිසො, ආචරියො මෙ ලද්ධොති දීපෙති.

තං සුත්වා තාපසා තතියං ගාථමාහංසු –

147.

"සචෙපි සෙලස්මි වපෙය්‍ය බීජං, දෙවො ච වස්සෙ න හි තං විරූළ්හෙ;
සුතා හි තෙ සා පරමා විසුද්ධි, ආරා තුවං මක්කට ඣානභූමියා"ති.

තස්සත්ථො – සචෙපි පාසාණපිට්ඨෙ පඤ්චවිධං බීජං වපෙය්‍ය, දෙවො ච සම්මා වස්සෙය්‍ය, අඛෙත්තතාය තං න විරූළ්හෙය්‍ය, එවමෙව තයා පරමා ඣානවිසුද්ධි සුතා, ත්වං පන තිරච්ඡානයොනිකත්තා ආරා ඣානභූමියා දූරෙ ඨිතො, න සක්කා තයා ඣානං නිබ්බත්තෙතුන්ති මක්කටං ගරහිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – "තදා කෙළිසීලා තාපසා ඉමෙ භික්ඛූ අහෙසුං, කොමාරපුත්තො පන අහමෙව අහොසි"න්ති.

කොමාරපුත්තජාතකවණ්ණනා නවමා.

[300] 10. වකජාතකවණ්ණනා

පරපාණරොධා ජීවන්තොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පුරාණසන්ථතං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **විනයෙ** (පාරා. 565 ආදයො) විත්ථාරතො ආගතමෙව. අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපො – ආයස්මා උපසෙනො දුවස්සිකො එකවස්සිකෙන සද්ධිවිහාරිකෙන සද්ධිං සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා සත්ථාරා ගරහිතො වන්දිත්වා පක්කන්තො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තප්පත්තො අප්පිච්ඡතාදිගුණයුත්තො තෙරස ධුතඞ්ගානි සමාදාය පරිසම්පි තෙරසධුතඞ්ගධරං කත්වා භගවති තෙමාසං පටිසල්ලීනෙ සපරිසො සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා පරිසං නිස්සාය පඨමං ගරහං ලභිත්වා අධම්මිකාය කතිකාය අනනුවත්තනෙ දුතියං සාධුකාරං ලභිත්වා "ඉතො පට්ඨාය ධුතඞ්ගධරා භික්ඛූ යථාසුඛං උපසඞ්කමිත්වා මං පස්සන්තූ"ති සත්ථාරා කතානුග්ගහො නික්ඛමිත්වා භික්ඛූනං තමත්ථං ආරොචෙසි. තතො පභූති භික්ඛූ ධුතඞ්ගධරා හුත්වා සත්ථාරං දස්සනාය උපසඞ්කමිත්වා සත්ථරි

පටිසල්ලානා වුට්ඨිතෙ තත්ථ තත්ථ පංසුකූලානි ඡඩ්ඩෙත්වා අත්තනො පත්තචීවරානෙව ගණ්හිංසු. සත්ථා සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං සෙනාසනචාරිකං චරන්තො තත්ථ තත්ථ පතිතානි පංසුකූලානි දිස්වා පුච්ඡිත්වා තමත්ථං සුත්වා ‘‘භික්ඛවෙ, ඉමෙසං නාම භික්ඛූනං ධුතඞ්ගසමාදානං න චිරට්ඨිතිකං එකස්ස උපොසථකම්මසදිසං අහොසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සක්කො දෙවරාජා අහොසි. අථෙකො එකො ගඞ්ගාතීරෙ පාසාණපිට්ඨෙ වසති, අථ ගඞ්ගාය මහොදකං ආගන්ත්වා තං පාසාණං පරික්ඛිපි. එකො අභිරුහිත්වා පාසාණපිට්ඨෙ නිපජ්ජි, නෙවස්ස ගොචරො අත්ථි, න ගොචරාය ගමනමග්ගො, උදකම්පි වඩ්ඪතෙව. සො චින්තෙසි – ‘‘මය්හං නෙව ගොචරො අත්ථි, න ගොචරාය ගමනමග්ගො, නික්කම්මස්ස පන නිපජ්ජනතො උපොසථකම්මං වර’’න්ති මනසාව උපොසථං අධිට්ඨාය සීලානි සමාදියිත්වා නිපජ්ජි. තදා සක්කො දෙවරාජා ආවජ්ජමානො තස්ස තං දුබ්බලසමාදානං ඤත්වා ‘‘එතං එකං විහෙඨෙස්සාමී’’ති එළකරූපෙන ආගන්ත්වා තස්ස අවිදූරෙ ඨත්වා අත්තානං දස්සෙසි. එකො තං දිස්වා ‘‘අඤ්ඤස්මිං දිවසෙ උපොසථකම්මං ජානිස්සාමී’’ති උට්ඨාය තං ගණ්හිතුං පක්ඛන්දි. එළකොපි ඉතො චිතො ච පක්ඛන්දිත්වා අත්තානං ගහෙතුං නාදාසි. එකො තං ගහෙතුං අසක්කොන්තො නිවත්තිත්වා ආගම්ම ‘‘උපොසථකම්මං තාව මෙ න භිජ්ජතී’’ති තත්ථෙව පුන නිපජ්ජි. සක්කො සක්කත්තභාවෙනෙව ආකාසෙ ඨත්වා ‘‘තාදිසස්ස දුබ්බලජ්ඣාසයස්ස කිං උපොසථකම්මෙන, ත්වං මම සක්කභාවං අජානන්තො එළකමංසං ඛාදිතුකාමො අහොසී’’ති තං විහෙඨෙත්වා ගරහිත්වා දෙවලොකමෙව ගතො.

148.

‘‘පරපාණරොධා ජීවන්තො, මංසලොහිතභොජනො;
එකො වතං සමාදාය, උපපජ්ජි උපොසථං.

149.

‘‘තස්ස සක්කො වතඤ්ඤාය, අජරූපෙනුපාගමි;
වීතතපො අජ්ඣප්පත්තො, භඤ්ජි ලොහිතපො තපං.

150.

‘‘එවමෙව ඉධෙකච්චෙ, සමාදානම්හි දුබ්බලා;
ලහුං කරොන්ති අත්තානං, එකොව අජකාරණා’’ති. –

තිස්සොපි අභිසම්බුද්ධගාථාව.

තත්ථ **උපපජ්ජි උපොසථන්**ති උපොසථවාසං උපගතො. **වතඤ්ඤායා**ති තස්ස දුබ්බලවතං අඤ්ඤාය. **වීතතපො අජ්ඣප්පත්තො**ති විගතතපො හුත්වා උපගතො, තං ඛාදිතුං පක්ඛන්දීති අත්ථො. **ලොහිතපො**ති ලොහිතපායී. **තපන්**ති තං අත්තනො සමාදානතපං භින්දි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සක්කො අහමෙව අහොසි’’න්ති.

වකජාතකවණ්ණනා දසමා.

කුම්භවග්ගො පඤ්චමො.

තස්සුද්දානං –

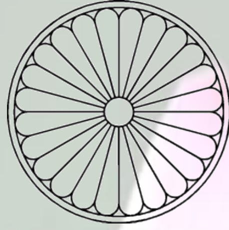
වරකුම්භ සුපත්ත සිරිව්හයනො, සුචිසම්මත බින්දුසරො වුසභො;
සරිතංපති චණ්ඩි ජරාකපිනා, අථ මක්කටියා වකකෙන දසාති.

අථ වග්ගුද්දානං –

සඞ්කප්පො පදුමො චෙව, උදපානෙන තතියං;
අබ්භන්තරං ඝටභෙදං, තිකනිපාතම්හිලඞ්කතන්ති.

තිකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

(දුතියො භාගො නිට්ඨිතො.)

සබ්බදානං ධම්ම දානං ජිනාති,
සබ්බරසං ධම්ම රසං ජිනාති;
සබ්බරතිං ධම්ම රතිං ජිනාති
තණ්හක්ඛයො සබ්බදුක්ඛං ජිනාති

(ධම්මපදය තණ්හා වග්ගො)

ධම්මාරාමො ධම්මරතො - ධම්මං අනුවිචින්තයං;
ධම්මං අනුස්සරං භික්ඛු - සද්ධම්මා න පරිහායති.

(ධම්මපදය භික්ඛු වග්ගො)

ධම්මො පනෙසො සුගතප්පසත්ථො,
තරණීව සංසාර මහණ්ණවස්ස;
බ්‍රහ්මාසුරාදීහි නමස්සනීයෙසා,
රසො රසානං පරමො තිලොකෙ.

මහාගදො මච්චුජරා පහානො,
සබ්බීතිනාසාය විසෙසමන්තො;
සබ්බත්ථි දානෙන ච කප්පරුක්ඛො,
චින්තාමණී භද්දසටොව ධම්මො.

ධම්මං විනා නත්ථි පිතාච මාතා,
තමෙව තාණං සරණං පතිට්ඨා;
තස්මා හි භො කිච්චමඤ්ඤං පහාය,
සුණාථ ධාරෙථ චරාථ ධම්මෙ.

(රසවාහිනී)

චිරං තිට්ඨතු ලොකස්මිං - සම්මා සම්බුද්ධ සාසනං!

ධර්ම දානය පිණිසයි.........